

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่ และการพัฒนา

นางสาวภัทธา บุรารักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์ดุสิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

REGIONAL TELEVISION: ORIGIN, EXISTENCE, AND DEVELOPMENT

Miss Phattar Burarak

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Doctor of Philosophy Program in Communication Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่ และการพัฒนา
โดย	นางสาวภัทรา บุรารักษ์
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อรวรรณ ปิณฑน์ไวยาท)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทวดี นิติเกษตรสุนทร)

.....กรรมการ
(ดร.พนม คลี่ฉายา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมสุข หินวิมาน)

ภัทรา บุรารักษ์ : โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่ และการพัฒนา
(REGIONAL TELEVISION: ORIGIN, EXISTENCE, AND DEVELOPMENT)

อ.ที่ปรึกษา: รศ. ดร. กาญจนา แก้วเทพ, 598 หน้า

การศึกษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนา มีวัตถุประสงค์การศึกษา 6 ประการคือ 1.) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนก่อนและหลังการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ที่มีต่อท้องถิ่นพ.ศ. 2502-2550 2.) เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่กำเนิดถึงปัจจุบัน(2502-2550) 3.) เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบัน(2502-2550) 4.) เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบัน(2502-2550) 5.) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง และ 6.) เพื่อสร้างองค์ความรู้ระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของไทย การศึกษารุ่นนี้ใช้แนวคิดทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนา การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการสถาปนาอำนาจนำและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นหลักในการวิเคราะห์ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร และการสำรวจเป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีโทรทัศน์ ขณะเดียวกันเทคโนโลยีโทรทัศน์เองก็ได้รับผลกระทบจากบริบทชุมชนต่อการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานเพื่อตอบสนองท้องถิ่น โดยแต่ละช่วงเวลาผลกระทบดังกล่าวแตกต่างกันตามอำนาจการต่อรองและประสบการณ์ของประชาชนที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยการเมืองซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนาให้เป็นที่โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีทั้ง 3 ยุค ส่วนการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นพบว่าแต่ละช่วงเวลาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ ต่างกัน ซึ่งสรุปภาพรวมได้ว่าไม่สามารถดำรงฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ เช่นเดียวกับคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในแต่ละช่วงแสดงคุณลักษณะต่างกันและสรุปได้ว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แท้จริงตามหลักการสากลได้เช่นกัน เนื่องจากยังไม่สามารถใช้ปัจจัยดำรงทางด้านความเป็นท้องถิ่นทางด้านโครงสร้างและนโยบายของสถานีฯ และการมีส่วนร่วมในระดับการรวมของประชาชนในระดับร่วมกำหนดนโยบายและการดำเนินงานซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดเริ่มต้นหลักได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบัน(2550)สถานีฯ ยังไม่สามารถเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการ แต่ผลการศึกษาครั้งนี้ได้พบแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ โดยพบว่าการพัฒนานั้น จำเป็นต้องพัฒนาแบบคู่ขนานทั้งด้านผู้ส่งสารและผู้รับสารไปพร้อมกัน โดยผู้ส่งสารนั้นต้องปรับโครงสร้างองค์กรโดยเปิดให้คนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงสร้างการดำเนินงานในระดับภูมิภาค เช่นการตั้งคณะกรรมการร่วมท้องถิ่น เข้ามาร่วมตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรายการหรือการตอบสนองท้องถิ่นเพื่อสร้างความแตกต่างกับสถานีโทรทัศน์ประเภทอื่น ส่วนทางด้านผู้รับสารควรมีการขยายความรู้และวิธีการมีส่วนร่วมในโทรทัศน์ให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากที่สุดกลุ่มคนทั่วไปให้มากขึ้น โดยเริ่มต้นจากการติดตั้งความรู้ความเข้าใจถึงคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นให้กับคนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปบนฐานความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา 2551.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

##4785455728 : MAJOR COMMUNICATION ARTS

KEY WORD : REGIONAL TELEVISION/ LOCAL TELEVISION /PARTICIPATION
 COMMUNICATION / LOCAL MEDIA/ COMMUNICATION RIGHT

PHATTAR BURARAK : REGIONAL TELEVISION: ORIGIN, EXISTENCE, AND
 DEVELOPMENT. THESIS ADVISOR: ASSOC.PROF. KANJANA KAEWTHEP, Ph.D.,
 598 pp.

There were 6 objectives of the study of the regional television: origin, existence and development as 1) to study the pre and post the context of community after the existence of television technology during the year of 1959-2007, 2) to study the external environment effected on the regional television from the past to present (1959-2007), 3) to study the attributes of the regional television and the how it had existed as the local media for local during 1959-2008, 4) to study the factor(s) retaining the being of the regional television from the period, 5) to study the framework of development for the regional television to be the real local television, and 6) to construct the body of knowledge on Thai local television. The concept of communication for development, participatory communication, the philosophy of establishment of power and the theory of political economics were based on analysis including the qualitative and quantitative research by means of participatory observer, in-depth interview, informal interview, focus groups, and document analysis.

The results of the study indicated that the community context and the television technology were impacted each other. The impacts varied on the bargaining power and the experiences of the people toward the television technology. In addition, it found out the political factor which was regarded as the external environment, played a crucial role in the origin, existence and development of the regional television more than the economical and technological factors from being till now (2007). Regarding the existence of being the local television, it indicated that the regional television in each time frame relied on the present situation, the difference could be seen only in general speaking they could not retain the status of being the local television. Another issue was the characteristics of being the local television in each time frame, it showed they were different and it could be concluded that the regional television was unable to be the local television according to local media philosophy. The structure and policies of station and the public participatory process at the level of decision-making, which are regarded as the primary factor, were unable to formulate.

Although the station could not place itself as the principle of being local television at present (2008), the results of the study revealed the guidelines of development which can lead to changes. It was found out that the parallels with developments of sender and receiver should be together. Senders are required to reform their structure and operation at the regional level by asking for more local participation; the establishment of local council for decision-making the program or responding the needs of local people in order to make differences with other stations. In the view of receivers, they should have more knowledge and know how to participate in the philosophy of local television. This is to make people concern the necessity and value of having local television and to access to more group of people. People should be prepared by more understanding what the local television is aimed at creating better mutual local television's understanding between local people and officers in the process of development

Field of study Communication Arts
 Academic year 2008

Students's signature.....
 Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณพระเจ้าที่ยิ่งใหญ่ ที่ทรงจัดเตรียมสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับชีวิต การศึกษา และการทำวิทยานิพนธ์ให้กับผู้วิจัยอย่างทันเวลาและเพียงพอเสมอ

วิทยานิพนธ์เรื่อง โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษานิตยสารดุสิตบัณฑิต ที่ผู้วิจัยได้รับทุนการศึกษาจาก “ทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา” และทุนอุดหนุนวิจัยจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช” จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพจนสำเร็จหลักสูตร

ผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ไม่เพียงให้ความรู้ ชัดเจน และอดทนต่อความไม่รู้ของผู้วิจัย แต่ท่านยังเป็นต้นแบบชีวิต ความคิดและการทำงานหนักให้กับผู้วิจัยโดยเฉพาะการให้มุมมองและทัศนคติที่มีต่อชุมชน/ท้องถิ่นจนก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความรัก ผูกพัน และหลงเสน่ห์ของความเป็นชุมชนและผู้คนที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และขอขอบคุณคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.อรวรรณ ปิลาธนนโสภา รศ.ดร. สมสุข หินวิมาน ผศ.ดร. ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร และดร. พนม คลีฉายา รวมทั้งทีมอาจารย์โครงการเมธีวิจัยอาวุโสทุกท่าน ที่สละเวลาอ่าน รับฟังและให้คำแนะนำเพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่ให้ความรู้ เป็นกำลังใจ และให้โอกาสในการทำงานวิชาการที่เอื้อต่อการนำแนวคิดมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า อีกทั้งยังปลูกฝังความคิด อุดมการณ์ของการทำงานเพื่อให้คนตัวเล็ก ๆ ในสังคมโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ไร้สิทธิ ไร้โอกาส ได้มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียม

ขอบคุณคนในครอบครัวไม่ว่าจะเป็น “พ่อหนู” ที่เป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตเพื่อคนอื่น และ “แม่ดวงจันทร์” ที่คอยดูแลตอนเขียนงานฉบับสมบูรณ์ ที่ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจศึกษาอย่างเต็มที่ ส่วนที่ขาดไม่ได้คือน้องสาว “แขก” ที่เป็นที่ปรึกษาทางด้านภาษาทุกเวลาที่ผู้วิจัยเรียกใช้และ “พี่เปิ้ล” ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือทุกเรื่องมาตลอด

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยาที่ให้การสนับสนุนและอนุญาตให้ลาศึกษาต่อเป็นเวลา 4 ปี และเพื่อนร่วมงานสาขาการประชาสัมพันธ์ สำนักวิทยการการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ ให้เสียสละและรับภาระการสอนแทนผู้วิจัยตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษา

ขอบคุณทุก ๆ คนที่ไม่หน้ากระดากนี้อาจจะบ่นมาได้เพียงพอ ไม่ว่าจะป็นชาวบ้านทุก ๆ คนทุก ๆ ที่ที่ให้ต้อนรับและช่วยเหลือด้วยน้ำจิตน้ำใจที่เกินความคาดหวังของผู้วิจัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่คณะนิตยสารดุสิตทั้งฝ่ายห้องสมุดและบัณฑิต โดยเฉพาะ “พี่แมว” และ “อ้อย” ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ได้บ่อยสุดท้ายที่จะลืมไม่ได้ก็คือขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ ทุก ๆ คน ทุก ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะ “ผ.อ. อัมพล บุญจันทร์” ที่ให้โอกาสและเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ “น้องอิด” และ “น้องเอี้ยว” ที่อดทนต่อการป่วนและความ “ซี้จ๋ม” ของผู้วิจัยตลอดเวลา 6 เดือนที่อยู่ใกล้ชิดกันในช่วงเก็บข้อมูล

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ต
สารบัญภาพ.....	ป
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
3. ขอบเขตของการวิจัย.....	8
4. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
5. ข้อจำกัดการวิจัย.....	9
6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย (นิยามศัพท์ปฏิบัติการ).....	10
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	16
8. ลำดับขั้นตอนการเสนอผลการวิจัย.....	16
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
แนวคิดและทฤษฎี.....	19
1. การศึกษาบริบทชุมชน.....	21
1.1 มิติทางภูมิศาสตร์.....	22
1.2 มิติทางวัฒนธรรม.....	23
1.3 มิติทางสังคม.....	25
1.4 มิติทางเศรษฐกิจ.....	26
1.5 มิติทางการเมือง.....	27
1.6 มิติทางพื้นที่สาธารณะ.....	29
1.7 มิติทางการรวมกลุ่มประชาคมและสำนึกรักท้องถิ่น.....	29
2. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อ.....	31

2.1	ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองแบบ Karl Marx.....	31
2.2	ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของสื่อจากยุคคลาสสิก สู่ยุคศตวรรษที่ 21.....	32
2.3	ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี วัฒนธรรมและโทรทัศน์.....	36
3.	แนวคิด Gramsci สงครามแย่งชิงพื้นที่ความเป็นเจ้าอุดมการณ์.....	38
3.1	การครอบครองเป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony).....	38
3.2	สงครามแห่งการแย่งชิงพื้นที่ (War of position).....	40
4.	แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนท้องถิ่นกับชุมชน.....	45
4.1	แนวคิดและปรัชญาของสื่อมวลชนที่มีต่อชุมชน.....	46
4.2	คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	48
4.3	รูปแบบการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	50
4.4	การผลิตรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	54
4.5	แหล่งที่มาของรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	57
4.6	การแข่งขันในตลาดโทรทัศน์.....	59
4.7	โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแบบ BBC.....	65
5.	แนวคิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร.....	70
6.	แนวคิดพื้นที่สาธารณะ.....	79
7.	แนวคิดผลกระทบของโทรทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นในมิติ พื้นที่และเวลาท้องถิ่นในมิติด้านเวลาและพื้นที่.....	87
8.	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	93
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	108
	ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.....	108
1.	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	108
2.	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	109
3.	การวิพากษ์หลักฐาน.....	112
4.	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	112

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ.....	113
1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	113
2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง.....	113
3. การสุ่มตัวอย่าง.....	114
4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	115
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	116
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	116
บทที่ 4 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ : ยุคกำเนิด	
โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2502-2517.....	117
1. กำเนิดโทรทัศน์พระนคร: ต้นธารระบบโทรทัศน์ไทย.....	118
2. กำเนิดโทรทัศน์ต่างจังหวัด:บริบทชุมชนก่อนและ	
หลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2502-2517.....	120
2.1 การสนองตอบต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์	120
2.2 การเป็นเจ้าของเครื่องรับและพฤติกรรมการรับชม	
โทรทัศน์ของท้องถิ่น.....	128
2.3 ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล่อง	
และหน้าจอโทรทัศน์.....	132
2.4 ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น.....	135
3. กำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค:ปัจจัยแวดล้อมภายนอก.....	137
3.1 ปัจจัยทางด้านการเมือง.....	137
3.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี.....	142
3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ.....	148
4. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	154
4.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น.....	154
4.1.1 โครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน.....	154
4.1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น.....	157
4.2 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านพื้นที่(Space).....	167

4.2.1	พื้นที่ทางกายภาพ.....	167
4.2.2	พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ.....	170
4.3	การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านการมีส่วนร่วม.....	172
4.3.1	การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	172
4.3.2	การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นหรือเข้าถึง ท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	182
4.3.3	การใช้รายการรายการโทรทัศน์กระตุ้น ให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ.....	184
	สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค: การกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517).....	188
5.	คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	189
5.1	หลักการและปรัชญาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	189
5.2	ด้านการบริหารจัดการ.....	192
5.2.1	ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ.....	193
5.2.2	พื้นที่ให้บริการ.....	195
5.2.3	แหล่งที่มาของรายได้.....	196
5.2.4	การผลิตรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	198
5.2.5	การจัดการเครือข่าย.....	201
5.3	ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	204
5.3.1	เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น.....	204
5.3.2	ความเป็นท้องถิ่นของรายการ.....	205
5.4	ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง.....	208
5.5	บทบาทหน้าที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	209
	สรุปคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคกำเนิดโทรทัศน์ฯ (2502-2517).....	213

6. การใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของ	
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคกำเนิด (2502-2517).....	216
6.1 ปัจจัยที่กำหนดการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	218
6.2 ปัจจัยที่ไม่เป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่น.....	218
7. สรุปผลโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
(พ.ศ. 2502-2517).....	219
บทที่ 5 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ :	
ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ (พ.ศ. 2518-2534).....	224
1. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีโทรทัศน์: จุดเริ่มของยุคหลายช่องในท้องถิ่น.....	225
2. บริบทชุมชนก่อนหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง	
(2502-2517).....	227
2.1 การสนองตอบต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์	227
2.2 การเป็นเจ้าของเครื่องรับและพฤติกรรมการรับชม	
โทรทัศน์ของท้องถิ่น.....	232
2.3 ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล่อง	
และหน้าจอโทรทัศน์.....	235
2.4 ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น.....	236
3. สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค:ปัจจัยแวดล้อมภายนอก.....	238
3.1 ปัจจัยทางด้านการเมือง.....	238
3.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี.....	243
3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ.....	246
4. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	251
4.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น.....	251
4.1.1 โครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน.....	251
4.1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น.....	256
4.2 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านพื้นที่(Space).....	268
4.2.1 พื้นที่ทางกายภาพ.....	268

4.2.2	พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ.....	273
4.3	การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านการมีส่วนร่วม.....	275
4.3.1	การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสาร.....	276
4.3.2	การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นหรือเข้าถึง ท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	279
4.3.3	การใช้รายการรายการโทรทัศน์กระตุ้น ให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ.....	280
สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค: การขยายตัวของเทคโนโลยี		
	โทรทัศน์ในท้องถิ่น(2518-2534).....	285
5.	คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	285
5.1	หลักการและปรัชญาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	285
5.2	ด้านการบริหารจัดการ.....	287
5.2.1	ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ.....	287
5.2.2	พื้นที่ให้บริการ.....	289
5.2.3	แหล่งที่มาของรายได้.....	292
5.2.4	การผลิตรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	295
5.2.5	การจัดการเครือข่าย.....	298
5.3	ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	300
5.3.1	เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น.....	300
5.3.2	ความเป็นท้องถิ่นของรายการ.....	302
5.4	ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง.....	304
5.5	บทบาทหน้าที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	305
สรุปคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของโทรทัศน์		
	ส่วนภูมิภาคยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534).....	310
6.	ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ได้ใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็น สถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น (2518-2534).....	312

สรุปการใช้ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นยุค การขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น(2518-2534).....	309
7. สรุปผลโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (พ.ศ. 2518-2534).....	315
บทที่ 6 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ : ยุคการผ่อนคลาย	
การผูกขาดการถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ พ.ศ. 2535-2550.....	318
1. การปฏิรูปสื่อ:จุดเริ่มของการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้สื่อของรัฐ.....	318
2. บริบทชุมชนหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2535-2550.....	322
2.1 การสนองตอบต่อโทรทัศน์ของคนท้องถิ่น.....	323
2.2 การเป็นเจ้าของเครื่องรับและพฤติกรรมการรับชม โทรทัศน์ของท้องถิ่น.....	327
2.3 ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล่อง และหน้าจอโทรทัศน์.....	329
2.4 ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น.....	331
3. โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค:ปัจจัยแวดล้อมภายนอก.....	334
3.1 ปัจจัยทางด้านการเมือง.....	334
3.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี.....	340
3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ.....	344
4. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	349
4.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น.....	349
4.1.1 โครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน.....	350
4.1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น.....	355
4.2 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านพื้นที่(Space).....	369
4.2.1 พื้นที่ทางกายภาพ.....	369
4.2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ.....	375
4.3 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านการมีส่วนร่วม.....	378

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการสื่อสาร.....	379
4.3.2 การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นหรือเข้าถึง ท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	390
4.3.3 การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้น ให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ	393
สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค: การผ่อนคลายการผูกขาดการถึง และการใช้โทรทัศน์ของรัฐ พ.ศ. 2535-2550 (2535-2550).....	398
5. คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
5.1 หลักการและปรัชญาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	399
5.2 ด้านการบริหารจัดการ.....	403
5.2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ.....	403
5.2.2 พื้นที่ให้บริการ.....	406
5.2.3 แหล่งที่มาของรายได้.....	407
5.2.4 การผลิตรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	409
5.2.5 การจัดการเครือข่าย.....	412
5.3 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	414
5.3.1 เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น.....	414
5.3.2 ความเป็นท้องถิ่นของรายการ.....	415
5.4 ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง.....	419
5.5 บทบาทหน้าที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	421
สรุปคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคปฏิรูปสื่อ(2535-2550).....	427
6. การใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคปฏิรูปสื่อ(2535-2550).....	430
7. สรุปผลโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (พ.ศ. 2535-2550).....	434

บทที่ 7 แนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่เพื่อท้องถิ่น.....	437
1. หน้าที่ของของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสายตาของคนท้องถิ่น.....	437
1.1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	437
1.2. การรับรู้สิทธิการสื่อสาร/การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น.....	444
1.3. ความคาดหวังต่อคุณลักษณะและการดำรงอยู่ในฐานะ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	450
1.4. ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่ โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	460
2. แนวทางการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	465
2.1 แนวทางการพัฒนาด้านโครงสร้างและหลักการ การดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	466
2.1.1. ทิศนะจากกลุ่มผู้รับสาร.....	466
2.1.2. ทิศนะกลุ่มผู้ส่งสาร.....	467
2.2 แนวทางการพัฒนาด้านรายการ.....	469
2.2.1 ทิศนะจากกลุ่มผู้รับสาร.....	469
2.2.2 ทิศนะจากกลุ่มผู้ส่งสาร.....	472
2.3 แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม.....	474
2.3.1 ทิศนะจากกลุ่มผู้รับสาร.....	474
2.3.2 ทิศนะจากกลุ่มผู้ส่งสาร.....	481
สรุปแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในทิศนะจากกลุ่ม ผู้รับสารและผู้ส่งสาร.....	483
บทที่ 8 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	489
สรุปผลการวิจัย.....	489
1. ผลกระทบระหว่างบริบทชุมชนและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2550).....	490
2. ผลกระทบปัจจัยภายนอกที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	496

2.1	ปัจจัยทางด้านการเมือง.....	496
2.2	ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี.....	497
2.3	ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ.....	497
3.	การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	499
3.1	ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทั้ง 3 ยุค.....	501
3.2	ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเฉพาะยุคที่ 1.....	502
3.3	ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเฉพาะยุคที่ 3.....	505
3.4	ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเฉพาะยุคที่ 1 และ 3.....	506
3.5	ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ใช้หรือไม่ปรากฏเพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทั้ง 3 ยุค.....	509
4.	คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	513
4.1	คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ปรากฏทั้ง 3 ยุค.....	514
4.2	คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แสดงได้เฉพาะยุคที่ 3 (2535-2550).....	515
4.3	คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่แสดงไม่ได้ทั้ง 3 ยุค.....	517
5.	ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	520
6.	การพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น.....	522
	อภิปรายผลการวิจัย.....	525

ข้อเสนอแนะ	
ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย.....	543
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป.....	547
รายการอ้างอิง.....	549
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	574

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 นำเสนอความถี่และประเด็นการนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคของคอลัมน์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นระหว่างปี2503-2517.....	125
ตารางที่ 4.2 แสดงแนวทางการขยายโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของ กรมประชาสัมพันธ์เสนอต่อคณะรัฐมนตรี.....	143
ตารางที่ 4.3 แสดงเวลาและสัดส่วนและเวลาการนำเสนอรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จำแนกตามแหล่งที่มาของรายการ.....	164
ตารางที่ 4.4 แสดงเวลาการออกอากาศและรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2505-2517.....	168
ตารางที่ 4.5 สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค: สถานีเดียวในท้องถิ่นพ.ศ. 2502-2517.....	188
ตารางที่ 4.6 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใน ยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(2502-2517).....	210
ตารางที่ 4.7 แสดงการประเมินคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(2502-2517).....	214
ตารางที่ 4.8 แสดงการใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(2502-2517).....	216
ตารางที่ 5.1 แสดงเวลาและสัดส่วนและเวลาการนำเสนอรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จำแนกตามแหล่งที่มาของรายการ.....	264
ตารางที่ 5.2 แสดงเวลาการออกอากาศและรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2518-2534.....	269
ตารางที่ 5.3 แสดงเวลาการออกอากาศและรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคระหว่างแยกตามที่มาของรายการ	271
ตารางที่ 5.4 สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค: การขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่นพ.ศ. 2518-2534.....	284
ตารางที่ 5.5 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใน การขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่นพ.ศ. 2518-2534.....	306

ตารางที่ 5.6 แสดงการประเมินคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการ ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534).....	311
ตารางที่ 5.7 แสดงการใช้จ่ายเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์(2518-2534).....	313
ตารางที่ 6.1 แสดงอัตราค่าเช่าเวลาเพื่อการบริการเผยแพร่รายการ ตามกลุ่มเวลาของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11	362
ตารางที่ 6.2 แสดงอัตราค่าเช่าเวลา ของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11	363
ตารางที่ 6.3 แสดงจำนวนผู้เช่าเวลาแพร่ภาพรายการในเวลาของสถานี โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2540-2550)	364
ตารางที่ 6.4 แสดงอัตราค่าเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(2540-2550).....	364
ตารางที่ 6.5 แสดงเวลาและสัดส่วนและเวลาการนำเสนอรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จำแนกตามแหล่งที่มาของรายการ.....	367
ตารางที่ 6.6 แสดงช่วงเวลาการแพร่ภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2535-2550.....	372
ตารางที่ 6.7 แสดงเวลาและสัดส่วนการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคเทียบกับเวลาแพร่ภาพของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง11.....	371
ตารางที่ 6.8 แสดงรายชื่อผู้ผลิตรายการร่วม/ผู้เช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค 2549-2550.....	386
ตารางที่ 6.9 สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค:การผ่อนคลายการเข้าถึงและ การใช้โทรทัศน์ของรัฐ 2535-2550.....	398
ตารางที่ 6.10 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุค:การผ่อนคลายการ เข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ 2535-2550.....	422
ตารางที่ 6.11 แสดงการประเมินคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ตามหลักการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการผ่อนคลายการเข้าถึงและ การใช้โทรทัศน์ของรัฐ 2535-2550.....	429

ตารางที่ 6.12 แสดงการใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น การผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ 2535-2550.....	430
ตารางที่ 7.1 แสดงค่าความถี่และร้อยละของอายุของกลุ่มตัวอย่าง.....	437
ตารางที่ 7.2 แสดงค่าความถี่และร้อยละของอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง.....	438
ตารางที่ 7.3 แสดงค่าความถี่และร้อยละประเภทของภูมิฐานะของกลุ่มตัวอย่าง.....	439
ตารางที่ 7.4 แสดงค่าความถี่และร้อยละการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน ของกลุ่มตัวอย่าง.....	439
ตารางที่ 7.5 แสดงค่าความถี่และร้อยละของการเปิดรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ของกลุ่มตัวอย่าง.....	440
ตารางที่ 7.6 แสดงค่าความถี่และร้อยละของลักษณะประสบการณ์ที่เคยมีส่วนร่วม ในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	440
ตารางที่ 7.7 แสดงค่าความถี่และร้อยละของเหตุการณ์ที่ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	441
ตารางที่ 7.8 แสดงค่าความถี่และร้อยละการเข้าไปเยี่ยมชมนานีสถานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ของกลุ่มตัวอย่าง.....	442
ตารางที่ 7.9 แสดงค่าความถี่และร้อยละของการเข้าไปเยี่ยมชมนานีสถานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทางกายภาพจำแนกตามระยะห่างทางกายภาพ.....	443
ตารางที่ 7.10 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อ สิทธิการเข้ามีส่วนร่วมกับนานีสถานโทรทัศน์.....	444
ตารางที่ 7.11 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อ สิทธิการเข้ามีส่วนร่วมกับนานีสถานโทรทัศน์จำแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองใน การพัฒนาชุมชน.....	445
ตารางที่ 7.12 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อ สิทธิท้องถิ่นต่อการจัดตั้งนานีสถานโทรทัศน์.....	446
ตารางที่ 7.13 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อสิทธิของ ท้องถิ่นในการจัดตั้งนานีสถานโทรทัศน์จำแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนา ชุมชน.....	447

ตารางที่ 7.14 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อความสำคัญของการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่ในท้องถิ่น.....448

ตารางที่ 7.15 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อความสำคัญกับการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่ในท้องถิ่นจำแนกตามการรับรู้ศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชน449

ตารางที่ 7.16 แสดงค่าความถี่และร้อยละการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่แตกต่างของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ.....450

ตารางที่ 7.17 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่แตกต่างของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับโทรทัศน์ระดับชาติ.....451

ตารางที่ 7.18 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อที่มีต่อแนวคิดและหลักการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....452

ตารางที่ 7.19 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดและหลักการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน.....453

ตารางที่ 7.20 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ความคิดเห็นต่อลักษณะการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....454

ตารางที่ 7.21 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อคุณลักษณะการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน.....455

ตารางที่ 7.22 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....456

ตารางที่ 7.23 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อสัดส่วนที่มาของรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....457

ตารางที่ 7.24 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....458

ตารางที่ 7.25 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นภาษาในการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....459

ตารางที่ 7.26 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อพื้นที่กระจายเสียงของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	459
ตารางที่ 7.27 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มที่ควรมีหน้าที่พัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่สื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง.....	460
ตารางที่ 7.28 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มที่ควรบริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่สื่อเพื่อท้องถิ่น.....	461
ตารางที่ 7.29 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่สื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง.....	462
ตารางที่ 7.30 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยสำหรับการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่สื่อเพื่อท้องถิ่น.....	463
ตารางที่ 7.31 สรุปแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในทัศนะผู้รับสารและผู้ส่งสาร.....	483
ตารางที่ 8.1 แสดงผลกระทบระหว่างบริบทชุมชนกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อกันและกัน.....	491
ตารางที่ 8.2 ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2502-2550.....	499
ตารางที่ 8.3 การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2502-2550.....	513

สารบัญภาพ

หน้า

<p>ภาพที่ 1.1 แสดงนิยามศัพท์ปฏิบัติการคุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....</p>	14
<p>ภาพที่ 1.2 แสดงนิยามศัพท์ปฏิบัติการการดำรงอยู่ในฐานะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....</p>	15
<p>ภาพที่ 1.3 แสดงกรอบคิดการวิจัย.....</p>	18
<p>ภาพที่ 2.1 กรอบการทบทวนบริบทชุมชน.....</p>	22
<p>ภาพที่ 2.2 แสดงประเด็นการอธิบายเรื่องแนวคิดสื่อมวลชนท้องถิ่น 7 ประเด็น.....</p>	46
<p>ภาพที่ 2.3 แสดงประเด็นการศึกษาพื้นที่สาธารณะ 4 ประเด็น.....</p>	79
<p>ภาพที่ 4.1 แสดงลำดับการอธิบายเนื้อหาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่น ภาคเหนือ: การกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)</p>	118
<p>ภาพที่ 4.2 แสดงการแบ่งส่วนงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2503-2517</p>	155
<p>ภาพที่ 4.3 แสดงสัดส่วนเวลา (%) การนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคยุคที่ 1</p>	163
<p>ภาพที่ 4.4 แสดงคุณลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ในยุคการกำเนิดสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517).....</p>	173
<p>ภาพที่ 4.5 แสดงโครงสร้างองค์กรของกรมประชาสัมพันธ์และโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....</p>	193
<p>ภาพที่ 4.6 แสดงคุณลักษณะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517).....</p>	212
<p>ภาพที่ 5.1 แสดงกรอบลำดับการอธิบายเนื้อหาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่น ภาคเหนือ: ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534).....</p>	225
<p>ภาพที่ 5.2 แผนผังการแบ่งส่วนงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2518-2529.....</p>	252
<p>ภาพที่ 5.3 แผนผังการแบ่งส่วนงานของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 ลำปาง ระหว่าง 2530-2534.....</p>	255
<p>ภาพที่ 5.4 แสดงสัดส่วนเวลา (%) การนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่างปี 2518-2534.....</p>	263
<p>ภาพที่ 5.5 แสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....</p>	276

ภาพที่ 5.6 แสดงสัดส่วนการนำเสนอรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2518-2534.....	301
ภาพที่ 5.7 แสดงคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคการขยายตัวเทคโนโลยี โทรทัศน์ พ.ศ. 2518-2534.....	309
ภาพที่ 6.1 แสดงกรอบลำดับการอธิบายเนื้อหาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่น ภาคเหนือ: ยุคการผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2535-2550).....	319
ภาพที่ 6.2 แสดงการแบ่งส่วนงานของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ พ.ศ. 2550.....	351
ภาพที่ 6.3 แผนภูมิแสดงสัดส่วนภูมิภาคลำเนาของเจ้าที่ปฏิบัติงานของสถานี โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (ณ สิงหาคม 2550)	357
ภาพที่ 6.4 แสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค.....	379
ภาพที่ 6.5 แผนภาพแสดงจุดที่ตั้งสถานีเครื่องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ณ 2550.....	407
ภาพที่ 6.6 แผนภูมิแสดงสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการเฉพาะเวลาท้องถิ่นของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่างปี พ.ศ. 2535-2550.....	415
ภาพที่ 6.7 แผนภูมิแสดงสัดส่วนเวลาที่ได้รับจัดสรรของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคเทียบกับเวลาการแพร่ภาพทั้งเครือข่าย ระหว่างพ.ศ 2535-2550.....	416
ภาพที่ 6.8 แสดงคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคการผ่อนคลายการเข้าถึง และการใช้โทรทัศน์ของรัฐ พ.ศ. 2535-2550.....	426
ภาพที่ 7.1 แสดงคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่คนท้องถิ่นคาดหวัง ณ พ.ศ. 2550.....	464
ภาพที่ 7.2 แสดงลำดับการอธิบายแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็น สื่อเพื่อท้องถิ่นจากทัศนะของผู้ส่งสารและผู้รับสาร.....	465
ภาพที่ 8.1 การแสดงลำดับการอธิบายเนื้อหาในส่วนสรุปผลการวิจัย.....	490
ภาพที่ 8.2 แสดงสัดส่วนการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคทั้ง 3 ยุค	516

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทคโนโลยีโทรทัศนเริ่มปรากฏตัวขึ้นในต่างจังหวัดของไทยเป็นครั้งแรกเมื่อปลายปี 2503 หลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ตัดสินใจอนุมัติโครงการขยายการให้บริการโทรทัศนไปต่างจังหวัดให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศไทย ด้วยเหตุผลของความต้องการเครื่องมือทางการเมือง และการสื่อสารจากรัฐบาลไปยังประชาชน เพื่อสร้างความเป็นชาติ ความมั่นคงและพัฒนาความทันสมัยให้กับประเทศไทย

“ประชาชนส่วนใหญ่มีสภาพห่างไกลต่อข่าวสารความรู้ราชการเปรียบเสมือนมีช่องว่างคั่นกลางอยู่ระหว่างประชาชนและรัฐบาล...นอกจากนี้ยังเป็นช่องโหว่ให้คอมมิวนิสต์ถือโอกาสเข้ามาบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติ ...ในที่สุดคอมมิวนิสต์ก็จะฉวยโอกาสเข้าทำลายล้างความเจริญก้าวหน้า ที่เราพี่น้องชาวไทยกำลังช่วยกันเร่งรัดพัฒนาอยู่นี้ให้หมดไป (กรมประชาสัมพันธ์, 2506:986)

...ราษฎรส่วนใหญ่...ไม่ค่อยรู้จักว่าตนอยู่ในประเทศไทย หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ของประเทศไทย (ทั้งภาคเหนือและทางใต้) ลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นอันตราย...ประชาชนส่วนมากไม่ใส่ใจคำว่าตนเป็น “คนไทย” เพราะส่วนใหญ่มีพี่น้องมาไปกับลาว ...(รายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานเคลื่อนที่ กรมประชาสัมพันธ์ในจังหวัดต่าง ๆ 11 เมษายน 2506-2 ธันวาคม 2510.” หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สร. 2.1/102 เอกสารกองกลาง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

การอนุมัติโครงการขยายโทรทัศนต่างจังหวัดดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2502 โดยปราศจากเสียงคัดค้านจากสังคม สื่อมวลชนหรือคณะรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่ง

สถานีโทรทัศน์ดังกล่าวนั้น นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นสถานีฯ ของรัฐ ดำเนินงานโดยกรมประชาสัมพันธ์ และใช้เงินจากงบประมาณแผ่นดินเป็นทุนในการจัดตั้ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โทรทัศน์ในชนบทถือกำเนิดขึ้น ขณะที่สภาพทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีการกระจายภาพและเสียงของไทยยังไม่พร้อม ส่งผลให้สถานีฯ ต่างจังหวัดไม่สามารถขยายสัญญาณโทรทัศน์หรือถ่ายทอดรายการจากสถานีฯ กรุงเทพฯ ไปสู่ประชาชนในต่างจังหวัดได้ ส่งผลทำให้สถานีโทรทัศน์ที่ปรากฏขึ้นในต่างจังหวัดกลายเป็นสถานีที่มีการดำเนินงานแยกส่วนจากสถานีโทรทัศน์เมืองหลวง เป็นสถานีที่มีกระบวนการผลิตรายการ การแพร่ภาพออกอากาศอย่างสมบูรณ์ และมีศักยภาพและโอกาสในการนำเสนอเรื่องราว บุคคล ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นในเขตรับผิดชอบ อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่แตกต่างจากสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพฯ

ดังนั้นสถานีโทรทัศน์ในต่างจังหวัดที่เกิดขึ้น ถือเป็นกรกำเนิดโทรทัศน์ประเภทใหม่ให้กับสังคมไทย นั่นก็คือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (Regional television) แต่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางการเมือง อีกทั้งตลอดระยะเวลาตั้งแต่การถือกำเนิดถึงปัจจุบันการดำเนินงานยังผูกติดอยู่กับปัจจัยทางการเมืองและระบบราชการอย่างเข้มข้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับเหตุผลของการถือกำเนิดของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากประเทศอื่นที่มีความต่างกันประเด็นการกระจายอำนาจการกระจายเสียงจากรัฐ และลดการผูกขาดของอำนาจทางการเมืองและทุนลง เพื่อให้พลเมืองหรือประชาชนในพื้นที่ส่วนภูมิภาคท้องถิ่น ได้เข้าถึงคลื่นความถี่และเป็นพื้นที่การแสดงออกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่นประเทศในกลุ่มยุโรป ที่เหตุผลการเกิดระบบโทรทัศน์ในระดับภูมิกษณนั้น เกิดขึ้นจากความต้องการยกเลิกระบบการผูกขาดการกระจายเสียงจากรัฐ เพื่อให้เกิดระบบการจัดสรรคลื่นความถี่ไปยังระดับภูมิภาคหรือภาคส่วนอื่น ๆ เช่นประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้กำหนดให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องเป็นสถานีโทรทัศน์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการผลิตรายการในรูปแบบอาสาสมัคร ในการผลิตเนื้อหาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Jankowski, 1998: 140-142) หรือแม้กระทั่งแถบอเมริกาเหนืออย่างประเทศแคนาดา การเกิดขึ้นของโทรทัศน์ชนพื้นเมืองนั้นเกิดขึ้นบนหลักการและเหตุผลการกระจายอำนาจการกระจายเสียงไปยังกลุ่มคนพื้นเมืองในระดับภูมิภาคเป็นต้น (David ,2005)

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ 2502-2535 แม้ปัจจัยการเมืองได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงจากระบบเผด็จการทหาร(2505-2519) ไปสู่ยุคประชาธิปไตย (2520-2534) ที่น่าจะถือต่อการคลี่คลายการผูกขาดและความเป็นอิสระของสื่อมวลชน แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกลับไม่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างกรรมสิทธิ์ การผูกขาดความเป็นเจ้าของและความเป็นอิสระจากรัฐของระบบโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ระดับชาติหรือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพราะปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยยังคงเป็นสถานีของรัฐหรือราชการ ที่ทำหน้าที่ตอบสนองนโยบายของรัฐเป็นสำคัญ ที่มีโครงสร้างและนโยบายแบบราชการ (นพวรรณ ไชยวรรณ, 2547 และ หฤทัย ชัดนาค และคณะ, 2547)

ในช่วงพฤษภาคม พ.ศ. 2535 เกิดเหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมืองที่เรียกว่า “พฤษภาทมิฬ” อันถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญที่ส่งผลกระทบระยะยาวต่อระบบโครงสร้างสื่อโดยเฉพาะสื่อกระจายเสียงในประเทศไทย โดยกลุ่มภาคประชาชนและปัญญาชนที่เล็งเห็นอันตรายจากการผูกขาด แทรกแซงและควบคุมสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อกระจายเสียงจากรัฐบาล ซึ่งทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์การต่อสู้หรือความขัดแย้งทางการเมือง สื่อโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงมักถูกแทรกแซงและหันไปรับใช้ผู้มีอำนาจรัฐ กลายเป็นการปิดหูปิดตาประชาชนกลุ่มผู้เรียกร้องดังกล่าวจึงเสนอให้มีการปฏิรูประบบสื่อกระจายเสียงให้เป็นประชาธิปไตย โดยให้มีการรับรองสิทธิด้านข่าวสารข้อมูล สิทธิด้านการสื่อสาร โดยเสนอหลักการและนโยบายที่เน้นการส่งเสริมสิทธิในการรับรู้และการแสดงความคิดเห็นของพลเมือง การส่งเสริมเสรีภาพแห่งข่าวสาร และส่งเสริมสื่อมวลชนในรูปแบบเสรีประชาธิปไตย ให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีสิทธิและมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของสิทธิและมีส่วนในการเป็นเจ้าของสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์อย่างเท่าเทียมกัน และให้มีการแสดงออกถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียม อีกทั้งให้มีการกระจายอำนาจการถือครองกรรมสิทธิ์ของสื่อกระจายเสียงไปยังภูมิภาคและท้องถิ่นต่าง ๆ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544)

การเรียกร้องดังกล่าว ปรากฏผลชัดเจนดังที่ได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปีพุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะมาตรา 40 ที่เป็นการให้หลักประกันแก่สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรคลื่นความถี่ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรสาธารณะให้กับประชาชนทุกกลุ่มอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยบัญญัติไว้ว่า

คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรการสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแล
กิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ตามกฎหมาย
บัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน
ในระดับชาติและระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และ
ประโยชน์ของสาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีและเป็นธรรม

เจตนารมณ์สำคัญของมาตรา 40 ข้างต้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงระบบการถือครอง
กรรมสิทธิ์ในคลื่นความถี่ที่ใช้สำหรับการกระจายเสียงวิทยุและโทรทัศน์ และโทรคมนาคม โดย
ต้องการให้เกิดการกระจายกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรคลื่นความถี่ใหม่ เพื่อให้การใช้คลื่นความถี่วิทยุ
และโทรทัศน์ระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนเกิดความเท่า
เทียม อันสะท้อนถึงการให้หลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อวิทยุ
และโทรทัศน์ที่เป็นธรรมแก่พลเมืองทุกกลุ่ม ในด้านการเข้าถึงทรัพยากรคลื่นความถี่ การเปิดให้
ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในระบบสื่อสารมวลชน เช่นการเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมการ
ประกอบการและผลิตรายการ การแสดงความคิดเห็น การสะท้อนเสียงของประชาชน ผ่านสื่อ
ดังกล่าว ตลอดจนการเปิดให้มีส่วนร่วมโดยอ้อม เช่นการเสนอแนะและร่วมกำหนดนโยบายการใช้
สื่อ กำหนดประเภทและเนื้อหาของสาระของรายการ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2545: 27-28)

ปัจจุบัน(2550) รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถูกยกเลิกไป ที่เป็นผลจากการทำ
รัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
เมื่อวันที่ 19 เดือนกันยายน 2549 ทำให้กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญต้องเริ่มต้นใหม่ อย่างไรก็ตาม
แม้ว่าตัวกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะถูกยกเลิกไป แต่จากผลของการปฏิบัติการมากกว่า 9
ปี ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ การตระหนักถึงสิทธิในการสื่อสารของคนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
เช่น การพลิกฟื้นคืนชีวิตของสื่อทางเลือก สื่อพื้นบ้านและสื่อชุมชนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการ
เกิดขึ้นของเครือข่ายวิทยุชุมชนที่ทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการเข้าถึงและเป็น

เจ้าของสื่อมวลชนอย่างเป็นรูปธรรม กระจายไปแทบทุกพื้นที่ในชนบทของไทย นับเฉพาะวิทยุชุมชนในช่วงปลายปี 2547 มีประมาณ 2,000 สถานี (ภัทรา บุรารักษ์, 2548)

ล่าสุด (สิงหาคม 2550) ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปีพ.ศ.2550 แทนรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 โดยกฎหมายฉบับใหม่ดังกล่าว ยังคงรักษาเจตนารมณ์และเนื้อหาสาระในมาตรา 40 ฉบับเดิมเอาไว้ โดยปรากฏในมาตราที่ 47และยังได้เพิ่มเนื้อหาในวรรคที่ 3 และ 4 ว่า

*...รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชน
สาธารณะ*

การกำกับประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการครอบงำ การครอบงำสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเองหรือโดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

นอกจากนั้นยังได้เพิ่มมาตรา 48 ที่ระบุห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในสื่อมวลชน และโทรคมนาคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งเป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นถือหุ้นแทน

ผลจากรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ ทำให้สังคมเริ่มตั้งคำถามและคาดหวังการเปลี่ยนแปลงระบบสื่อกระจายเสียงให้หลุดพ้นจากการครอบงำ ผูกขาดจากรัฐ และมุ่งดำเนินงานเพื่อประโยชน์สาธารณะอีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานของโทรทัศน์ท้องถิ่นหรือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ถือว่าเป็นสื่อที่ความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าโทรทัศน์ระดับชาติทั้งในแง่กายภาพและเนื้อหารายการ ที่น่าจะเป็นสื่อมวลชนหนึ่งที่สามารถเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารเพื่อบรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้มากที่สุด โดยเฉพาะช่วงหลังปี 2535 เป็นต้นมา การตื่นตัวของภาคประชาชน ภาคประชาสังคม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมาย กระมสิทธิในสื่อมวลชนและนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ล้วนแต่เป็นปัจจัยเอื้อต่อประชาชนท้องถิ่นในการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการสื่อกระจายเสียงทั้งวิทยุและโทรทัศน์

จากบริบทและเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรมและกฎหมายที่กำลังเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นแรงผลักดันสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลทำให้ระบบสื่อโทรทัศน์ทั้งใน

ระดับชาติและท้องถิ่นเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จากประเทศกลุ่มประเทศยุโรปนั้น พบว่าการเกิดขึ้นของระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีความเป็นอิสระนั้นเกิดขึ้นด้วยปัจจัยทางการเมืองและวัฒนธรรม อันหมายถึงว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องอาศัยแกนหลักสำคัญ 2 ด้านคือด้านผู้มีอำนาจทางการเมืองและด้านวัฒนธรรมของประเทศหรือระบบสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิการสื่อสารการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นหรือผู้รับสารที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ (Moragas Spà and Garitanonandia, 1998: 6-11) ซึ่งหากใช้ประสบการณ์ดังกล่าวย้อนกลับมามองระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยแล้ว น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงระบบโทรทัศน์เพื่อส่วนภูมิภาคหรือระบบสื่อกระจายเสียงในระดับภูมิภาคหรือในท้องถิ่นที่แท้จริงของไทยที่มีความแตกต่างทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมระบบสื่อกระจายเสียงนั้น ปัจจัยกำหนดการเกิดระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะเหมือนหรือต่างกัน และสถานภาพของการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นของไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดหรือไม่

เหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของฐานคิดการศึกษาในครั้งนี้ ที่มีมุมมองและฐานคิดใหม่ต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อท้องถิ่นที่ดำเนินการอยู่บนหลักการของการให้สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้การศึกษาย้อนกลับไปหารากที่มาอันเป็นจุดเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่เอื้อและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น ด้วยความคาดหวังว่าการเข้าใจปัจจัยดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาโทรทัศน์ท้องถิ่นให้ดำรงฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นบนฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างแท้จริงในอนาคต

ดังนั้นการศึกษาคุนลักษณะและการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันที่การสะสมประสบการณ์ การเรียนรู้และอำนาจในการต่อรองต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ของคนท้องถิ่นให้เพิ่มขึ้นแต่ละช่วงและการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกอันได้แก่การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีนั้นส่งผลต่อการดำรงอยู่และคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างไร และอะไรคือปัจจัยกำหนดที่แท้จริง

ของการเป็นและดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และประการสำคัญก็คือการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นบนสภาพทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมแบบไทยที่ใช้ระบบการผูกขาดและรวมศูนย์อำนาจในสื่อกระจายเสียงมาตลอดนั้นจะเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยอะไร

การศึกษาเรื่องโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนาเป็นการศึกษาและทำความเข้าใจทั้งด้านองค์กรโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและพัฒนาการขององค์กรและด้านผู้รับสารหรือคนท้องถิ่น และการศึกษาถึงการรับรู้และให้ความหมายกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่นกับผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์ที่มีความสัมพันธ์และประสบการณ์ร่วมกันมาโดยตลอด เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจเงื่อนไข ข้อจำกัด และศักยภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตั้งแต่การถือกำเนิดจนถึงปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ไม่เพียงแต่จะพัฒนาปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริงอย่างเหมาะสมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบโทรทัศน์ในระดับภูมิภาคหรือระดับท้องถิ่นให้กับสังคมไทย และผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายระบบโทรทัศน์หรือคลื่นความถี่ในอนาคตอันใกล้นี้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรคลื่นความถี่ การแบ่งระดับ(tier) ของระบบโทรทัศน์และการกำหนดเงื่อนไขการออกใบอนุญาตสำหรับการประกอบกิจการโทรทัศน์และสื่อกระจายเสียงอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นประโยชน์สูงสุดต่อคนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม

สำหรับการแบ่งช่วงยุคการศึกษาในการศึกษาคั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมในด้านบริบทชุมชนและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค สามารถแบ่งยุคการศึกษาออกเป็น 3 ยุค ตามการเปลี่ยนแปลงของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับระดับความคุ้นเคยและอำนาจการต่อรองของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ดังนี้

1. ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517) เป็นยุคที่คนท้องถิ่นยังไม่คุ้นเคยและแทบไม่มีอำนาจในการต่อรองกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
2. ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534) เป็นยุคที่คนท้องถิ่นสะสมประสบการณ์และมีความคุ้นเคยกับโทรทัศน์และมีอำนาจต่อรองในระดับการเลือกรับ

3. ยุคผ่อนคลายการผูกขาดการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2535-2550) เป็นยุคที่คนท้องถิ่นมีความคุ้นชินกับโทรทัศน์จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน และมีสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ มากขึ้นทำให้คนท้องถิ่นมีอำนาจในการต่อรองในระดับสูงคือการเป็นผู้ส่งสาร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนก่อนและหลังการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ที่มีต่อท้องถิ่น พ.ศ. 2502-2550
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบัน (2502-2550)
3. เพื่อศึกษาคูณลักษณะความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบัน (2502-2550)
4. เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบัน (2502-2550)
5. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง
6. เพื่อสร้างองค์ความรู้ระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

แม้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในปัจจุบันมีกว่า 8 สถานีหลักที่ส่งสัญญาณย้อนกลับไปยังสถานีแม่ข่ายได้ แต่ผู้วิจัยได้เลือกเข้าไปศึกษาเพียงสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง หรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ปัจจุบันเท่านั้น เนื่องจากเป็นสถานีฯ ที่ขยายออกสู่ต่างจังหวัดเป็นสถานีแรกของประเทศ และยังได้รับการกำหนดให้เป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตัวอย่างให้ กับสถานีในพื้นที่อื่น ๆ นอกจากนั้นยังเป็นสถานีที่มีการย้ายที่ตั้งของสถานีจากพื้นที่หนึ่งไปสู่อีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งจากลักษณะเฉพาะดังกล่าวจึงน่าจะเป็นกรณีศึกษาที่มีข้อมูลหลากหลายมิติและครบถ้วนได้ดีกว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในพื้นที่อื่น

สำหรับท้องถิ่นหรือคนที่ท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะจังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ของที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ประชาชนน่าจะมีความใกล้ชิด ผูกพัน และเข้าถึงได้ง่ายและมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ โดยศึกษาในช่วงเวลาตั้งแต่ เมษายน 2549 - สิงหาคม 2550

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ทั้งคำว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและโทรทัศน์ท้องถิ่น แทนคำว่า สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง หรือ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ เนื่องจากคำว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นการเรียกตามคำเรียกที่เป็นทางการและตามการเรียกการแบ่งระดับของระบบโทรทัศน์ตามหลักการสากล ส่วนคำว่าโทรทัศน์ท้องถิ่นนั้น เป็นคำเรียกที่คนท้องถิ่นใช้เมื่อกล่าวถึงโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่

5. ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ที่ได้มาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้ และบางส่วนได้มาจากการบอกเล่าของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องใช้ความทรงจำในการให้ข้อมูล บางครั้งช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นอาจคลาดเคลื่อน โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติศาสตร์ในกลุ่มประชาชนทั่วไปที่มักจำได้แต่เหตุการณ์แต่ไม่สามารถระบุวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์อย่างถูกต้องได้ ดังนั้นนักวิจัยจึงใช้ข้อมูลทั้งสองประเภทมาตรวจสอบและเสริมกันและกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ถึงกระนั้นก็อาจมีบางเหตุการณ์ บางบุคคลตกหล่นบางช่วงบางประเด็นได้

นอกจากนั้นการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่ระยะเริ่มต้นนั้นประสบปัญหาไม่สามารถสัมภาษณ์ได้ครบถ้วนเนื่องจากบางคนได้ย้ายสถานที่ทำงานไปยังจังหวัดอื่นๆ หรือบางคนเกษียณอายุราชการแล้วไปอาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ หรือบางคนมีปัญหาเรื่องสุขภาพไม่สามารถให้ข้อมูลได้

6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

- **บริบทชุมชน** หมายถึง สภาพทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จิตสำนึกของที่มีต่อท้องถิ่น รวมทั้งการเข้าถึง/มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของคนท้องถิ่นเพื่อการรักษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นในช่วงก่อนและหลังการเกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

- **โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค** หรือโทรทัศน์ท้องถิ่น หมายถึงสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 ลำปาง หรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ในปัจจุบัน โดยคำว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นการเรียกระดับของโทรทัศน์ที่เป็นทางการและตามการแบ่งระดับของระบบโทรทัศน์ตามหลักการสากล ส่วนคำว่าโทรทัศน์ท้องถิ่นนั้นเป็นคำที่คนท้องถิ่นใช้เรียกเมื่อกล่าวถึงโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่

- **คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น** หมายถึง สถานีโทรทัศน์ที่มีหลักการ/ปรัชญา บทบาทหน้าที่ การดำเนินงาน ความเป็นท้องถิ่นของรายการ และที่ตั้งและเขตกระจายเสียงที่มีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. หลักการ/ปรัชญาในการดำเนินงาน เป็นโทรทัศน์ที่เน้นการกระจายอำนาจ การกระจายเสียงให้กับท้องถิ่น ยึดมั่นในการเอาพลเมืองในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานที่ไม่ต้องการแสวงหากำไร โดยเปิดโอกาสให้พลเมืองเข้าถึงอย่างทั่วถึง พร้อมมุ่งเน้นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชมที่กระตือรือร้น ร่วมผลิตรายการและร่วมกำหนดนโยบายและแผนงานของสถานีฯ ที่ส่งผลทำให้สถานีฯ มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นทั้งด้านกายภาพและจิตใจ
2. การบริหารจัดการ พิจารณาในองค์ประกอบดังนี้
 - 2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ
 - 2.2 แหล่งที่มาของรายได้
 - 2.3 การผลิตรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
 - 2.4 การจัดการเครือข่าย
3. ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ พิจารณาในองค์ประกอบดังนี้
 - 3.1 เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น

3.2 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์

- แหล่งที่มาของข้อมูลรายการ
- การใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ

4. ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง หมายถึงที่ตั้งทางกายภาพของสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นและมีรัศมีการกระจายภาพและเสียงจำกัดเฉพาะพื้นที่ ไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ

5. บทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พิจารณาการแสดงผลบทบาทดังนี้

5.1 การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองต่อนโยบายรัฐ

5.2 การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองต่อท้องถิ่น

- การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจาก การกระทำหรือให้ความหมายของผู้ส่งสารหรือ สถานีโทรทัศน์
- การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจาก การกระทำหรือให้ความหมายของผู้รับสารหรือคน ท้องถิ่น

● การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น หมายถึงการรักษาการดำเนินการเพื่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น พิจารณาจากมิติ 3 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นสื่อท้องถิ่น พิจารณาในมิตินี้

1.1 การกำหนดนโยบาย การมีโครงสร้างองค์กรและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเป็นสื่อท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นเป็นหลักในการดำเนินงาน

1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น หมายถึงการใช้สนับสนุน การใช้บุคลากร และการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่มาจากปัจจัยภายในท้องถิ่น สามารถพิจารณาได้ตามลักษณะดังนี้

- การสนับสนุนและอุปถัมภ์ หมายถึงทรัพยากรภายในท้องถิ่นที่ให้กับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้งที่เป็นตัวเงินจาก

การให้เข้าเวลา ขยายโฆษณาและการบริจาค และไม่เป็นตัวเงิน เช่นที่ดิน แรงงานและสิ่งของอื่น ๆ

- บุคลากรของสถานีโทรทัศน์ หมายถึงการจ้างพนักงาน เจ้าหน้าที่เกิดในท้องถิ่น เติบโตมาจากท้องถิ่น และคนที่มาอาศัยอยู่ในท้องถิ่นด้วยเหตุผลที่สร้างความผูกพันบางประการเช่นครอบครัว การศึกษาและการทำงานเป็นต้น

- รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค หมายถึงรายการของท้องถิ่นที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่นที่นำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่น ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้แหล่งข้อมูลจากท้องถิ่นและนำเสนอด้วยภาษาถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของท้องถิ่น อันจะช่วยนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในที่สุด

2. พื้นที่(Space) หมายถึง พื้นที่ใน 2 มิติคือพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมและจิตใจ

2.1 พื้นที่ทางกายภาพหมายถึงปริมาณเวลาหรือจำนวนชั่วโมงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจัดสรรให้กับเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นหรือเวลาของรายการท้องถิ่น

2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการปฏิบัติการทางสังคม ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกิจกรรม การปฏิบัติการหรือการใช้สัญลักษณ์เพื่อให้ความหมายใหม่ของพื้นที่ให้มีความหมายมากกว่าพื้นที่ทางกายภาพ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรับรู้ของคนทีรู้สึกอบอุ่น ผูกพัน คุ่นชิน

3. การมีส่วนร่วม หมายถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันระหว่างโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น สามารถพิจารณาการมีส่วนร่วมใน 3 ลักษณะดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์หมายถึง การที่คนในท้องถิ่นรู้สึกถึงความสำคัญและรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จน

เข้าไปร่วมในกระบวนการสื่อทั้งการเป็นผู้ชมที่กระตือรือร้น การร่วมในขั้นตอนการผลิตรายการและการร่วมกำหนดนโยบายและแผนงาน

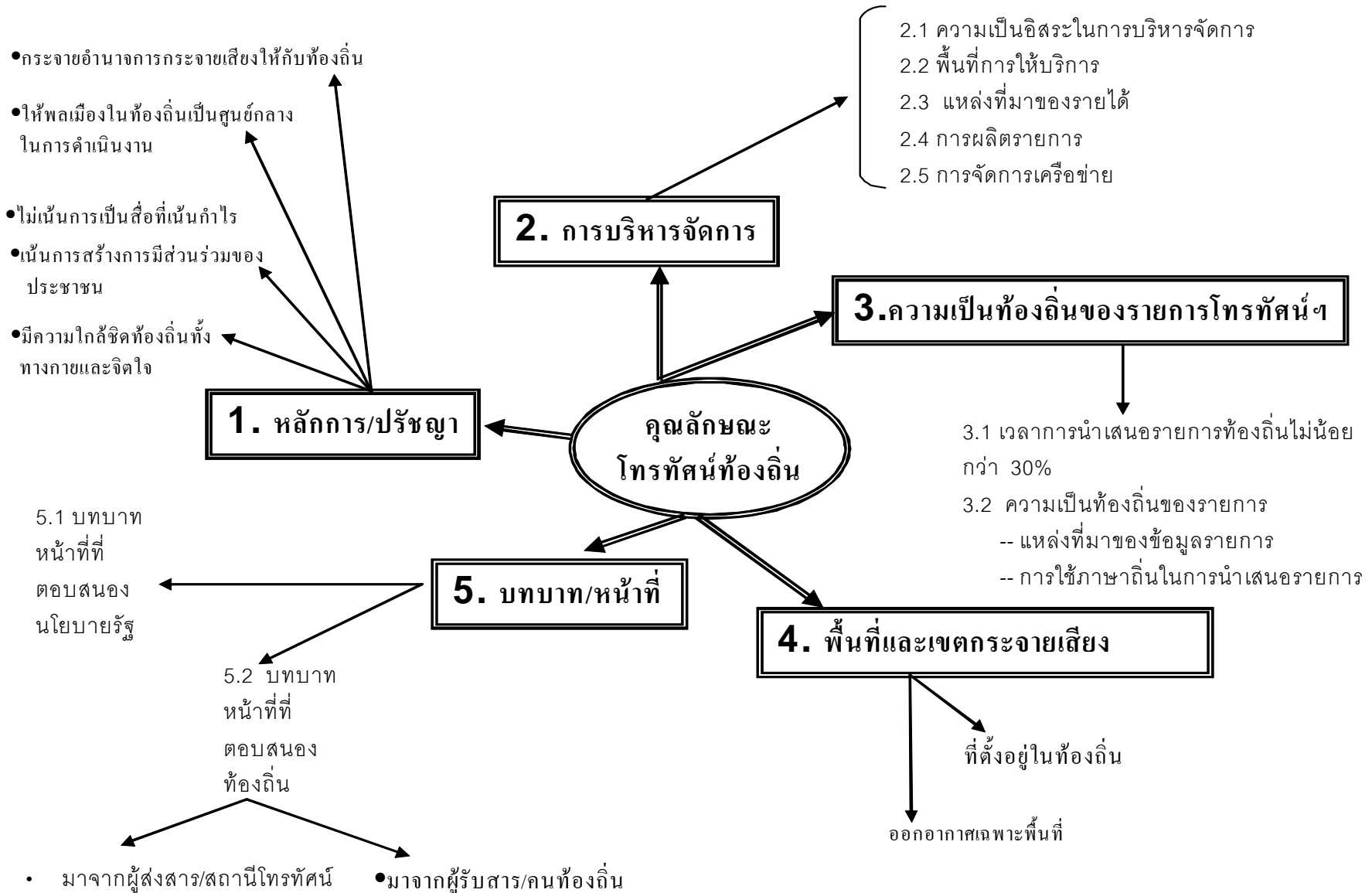
3.2 การที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเข้าไปมีส่วนร่วมในท้องถิ่น หมายถึง การที่องค์กรโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและ/หรือเจ้าหน้าที่ของสถานีรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น โดยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ท้องถิ่นจัดขึ้น การที่สถานีฯ สร้างสรรค์กิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม รวมถึงเป็นแหล่งพึ่งพาและช่วยเหลือท้องถิ่นในภาวะวิกฤติและปัญหาต่าง ๆ เช่นการรับบริจาคช่วยเหลือน้ำท่วม ภัยพิบัติต่าง ๆ การมอบทุนการศึกษา ฯลฯ เป็นต้น

3.3 การใช้เนื้อหารายการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึงการที่สถานีโทรทัศน์กระตุ้นและส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นสนใจ ตื่นตัวและพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นของท้องถิ่นร่วมกัน และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสาธารณประโยชน์มากขึ้นผ่านเนื้อหารายการ โดยมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

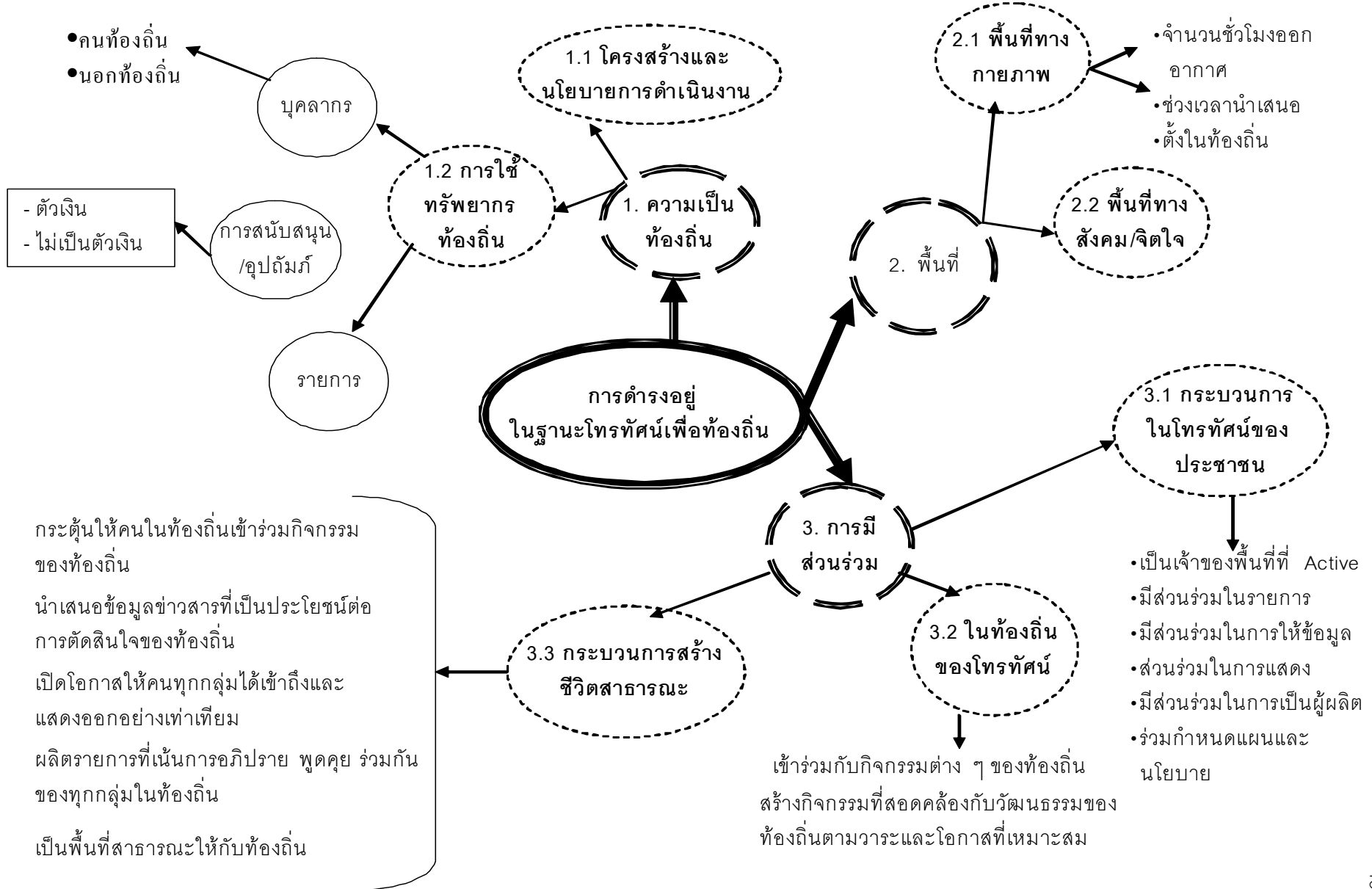
- กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น
- นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของท้องถิ่น
- เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้เข้าถึงและแสดงออกอย่างเท่าเทียม
- ผลิตรายการที่เน้นการอภิปราย พูดคุย ร่วมกันของทุกกลุ่มในท้องถิ่น
- เป็นพื้นที่สาธารณะให้กับท้องถิ่น

● การพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น หมายถึง แนวทางเชิงนโยบายและวิธีการน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติที่มาจากทัศนะของกลุ่มผู้รับสาร(คนท้องถิ่น) กลุ่มผู้ส่งสาร (ผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค) โดยจะนำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับปัจจัยการกำหนดการดำรงอยู่ที่ค้นพบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

แผนภาพที่ 1.1 แสดงนิยามศัพท์ปฏิบัติการคุณลักษณะโทรทัศนเพื่อท้องถิ่นตามหลักการ

แผนภาพที่ 1.2 แสดงนิยามศัพท์ปฏิบัติการ การดำรงอยู่ของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถสร้างความรู้และความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประเทศไทย ที่กระทบและเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับผู้บริหาร ชุมชน และสังคม เพื่อให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของโทรทัศน์ดังกล่าวมากขึ้น
2. เกิดองค์ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่และการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประเทศไทย
3. เกิดความรู้และความเข้าใจในต่อข้อจำกัดและศักยภาพของการนำแนวคิดการมีสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้กับสื่อโทรทัศน์ในระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทั้งสื่อและท้องถิ่น
4. สามารถสร้างฐานความรู้ความเข้าใจที่มีต่อคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเพื่อนำไปกำหนดนโยบายการจัดการระบบโทรทัศน์และคลื่นความถี่ในอนาคต

8. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัยตามช่วงยุค 3 ยุค ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

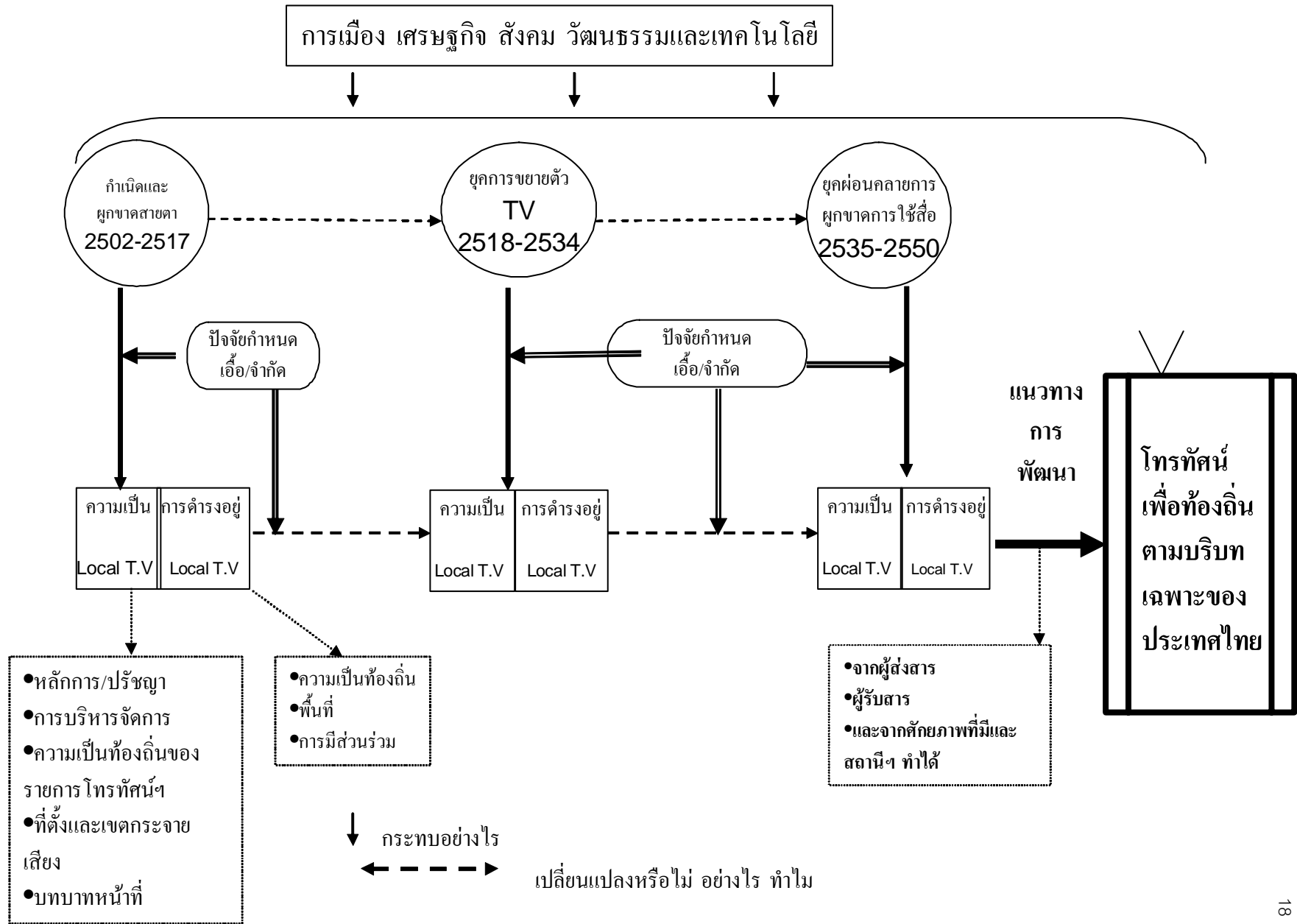
1. นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นถึงสภาพของบริบทสังคมที่มีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
2. นำเสนอผลกระทบของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อบริบทชุมชนและผลกระทบของบริบทชุมชนต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก่อนและหลังการปรากฏของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
3. อธิบายผลกระทบของปัจจัยภายนอกอันประกอบด้วยการเมือง เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
4. นำเสนอการวิเคราะห์การใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น 3 ด้านคือด้านความเป็นท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วม และด้านพื้นที่
5. นำเสนอการวิเคราะห์คุณลักษณะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต่อการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตามหลักทฤษฎี 5 ด้านคือ หลักการ/ปรัชญา การดำเนินงาน บทบาทหน้าที่ รายการและพื้นที่
6. นำเสนอการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

7. นำเสนอผลการวิเคราะห์ทัศนคติ และความคาดหวังของคนท้องถิ่นที่มีต่อ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

8. นำเสนอผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
เพื่อเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

9. สรุปผล โดยตอบวัตถุประสงค์ทั้งหมด ถึงผลกระทบระหว่างบริบทชุมชน
กับโทรทัศน์ ผลกระทบปัจจัยภายนอกที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
คุณลักษณะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงและคงอยู่ตลอด 3 ยุค การ
เปลี่ยนแปลงปัจจัยการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่น
ทั้ง 3 ยุค ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และการพัฒนา
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น จากนั้นจะเป็นการอภิปรายเพื่อ
สร้างองค์ความรู้ระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค รวมทั้งเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้ง
ต่อไป

กรอบคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎี

งานวิจัยเรื่อง โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนา ได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันประกอบไปด้วย

1. การศึกษาบริบทชุมชน นำมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และการได้รับผลกระทบจากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคช่วงก่อนและหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
2. ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของสื่อ นำมาอธิบายการดำเนินงาน การควบคุม ความเป็นเจ้าของ และทุน ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน และนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และความจำเป็นของการมีระบบโทรทัศน์เพื่อสาธารณะ
3. แนวคิดของ Gramsci A.

3.1 แนวคิดการครอบครองความเป็นเจ้า (Hegemony)

3.2 แนวคิดการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ (War of position)

ใช้เพื่ออธิบายกระบวนการต่อสู้ ต่อรองและการพยายามครอบงำสื่อและจิตสำนึกของประชาชนเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนทั้งด้านท้องถิ่น รัฐ และโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4. แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนท้องถิ่นและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ใช้เป็นกรอบคิดการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น และปัจจัยการดำรงอยู่ของ

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น นอกจากนี้ยังใช้เป็นกรอบคิดในการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

5. แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ใช้เพื่ออธิบายถึงกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และการสร้างความรู้สึกผูกพันระหว่างโทรทัศน์และท้องถิ่น
6. แนวคิดพื้นที่สาธารณะ ใช้อธิบายกระบวนการก่อตัว การใช้พื้นที่สาธารณะของท้องถิ่นในช่วงก่อนและหลังโทรทัศน์ปรากฏตัว และใช้เป็นกรอบคิดในการพัฒนาสื่อมวลชนให้เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน
7. แนวคิดโทรทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในท้องถิ่นในมิติพื้นที่และเวลา ใช้เพื่ออธิบายผลกระทบของโทรทัศน์ที่มีต่อบริบทชุมชนท้องถิ่น
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นกรอบคิดในการกำหนดความหมาย ลักษณะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน ข้อจำกัดโดยอ้างอิงจากประสบการณ์จริงของพื้นที่

แนวคิดและทฤษฎีแต่ละแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจะได้นำมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายถึงประวัติศาสตร์ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การก่อกำเนิด การคงอยู่และการหายไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนและการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ภายใต้บริบทข้อจำกัดของเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย เพื่อนำความเข้าใจดังกล่าวไปกำหนดแนวทางการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้ดำรงฐานะเป็นสื่อท้องถิ่นอย่างยั่งยืนอันเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา

อย่างไรก็ตาม แต่ละแนวคิดและทฤษฎีโดยตัวของมันเองแล้ว อาจไม่สามารถนำมาใช้อธิบายโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้นการเลือกใช้แนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลายครั้งนี้ และบางครั้งอาจดูคล้ายกับว่าผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีที่มีพื้นฐานการมองโลกแตกต่างกันมาใช้ร่วมกันเช่นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองและแนวคิดของ Gramsci มาใช้วิเคราะห์ร่วมกัน

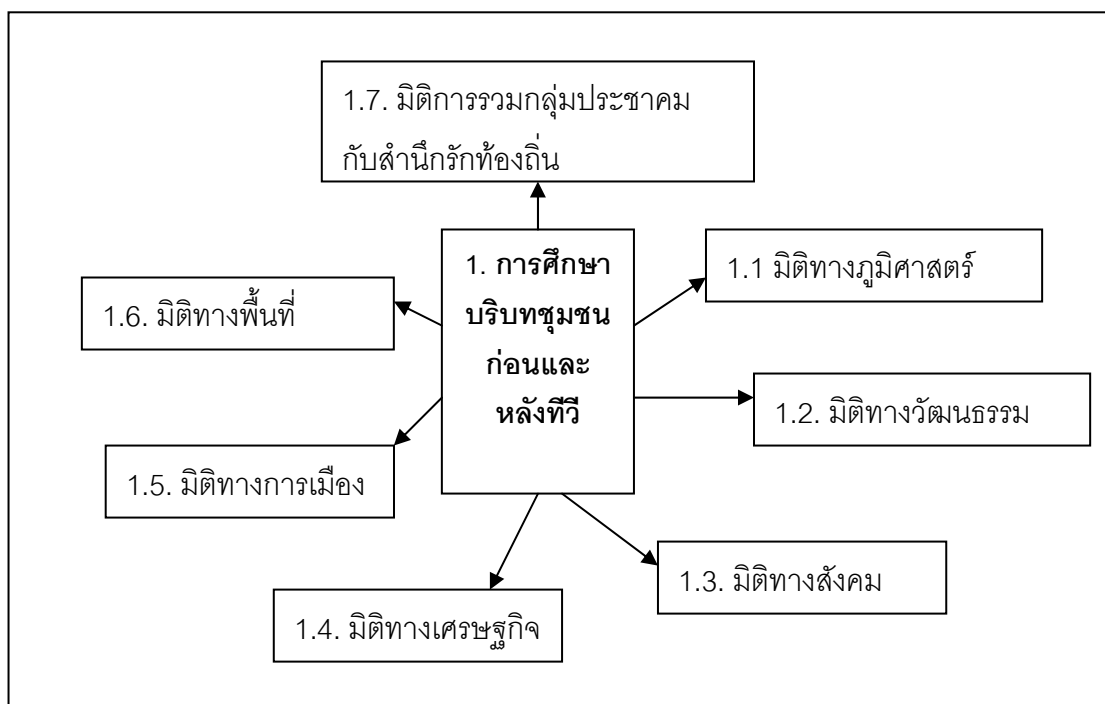
กรณีนี้ผู้วิจัยมีเหตุผลว่า การศึกษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่ และการพัฒนา นั้นเป็นประเด็นการศึกษาที่มีความซับซ้อน มีความเกี่ยวข้องกับทั้งสถาบันทาง การเมือง สังคม วัฒนธรรม มีการต่อสู้ การครอบงำ และการปลดปล่อยระหว่างเจ้าของ ผู้ ปฏิบัติการและประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงมิติการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ต้อง พิจารณาจากมิติหลายด้านดังได้อธิบายไว้ในนิยามศัพท์ปฏิบัติการแล้วนั้น ทำให้ต้องอาศัยความรู้ จากทฤษฎีที่หลากหลายเพื่อมาตั้งคำถาม อธิบายและสร้างความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ได้อย่างรอบด้านมากที่สุด ซึ่งเหตุผลการนำแต่ละแนวคิดหรือแต่ละทฤษฎี ผู้วิจัยจะได้อธิบาย ในช่วงท้ายของแต่ละทฤษฎีที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

1 การศึกษาบริบทชุมชนก่อนและหลังการปรากฏตัวของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2550)

การศึกษบริบทชุมชนในการศึกษาคั้งนี้ เพื่อเป็นการรู้จักและเข้าใจสภาพความ เป็นชุมชนว่ามีรากฐาน ความเข้มแข็ง และต้นทุนทางวัฒนธรรมอย่างไร ในสภาพก่อนและหลังการ ปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งถือเป็นความจำเป็นเพราะเทคโนโลยีโทรทัศน์หรือสื่อหน้า ใหม่ในท้องถิ่นนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองโดยปราศจากรากฐานของชุมชนรองรับ หรือบริบท ชุมชนเปรียบเสมือนดินที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องเข้าไปเกาะเกี่ยวยึดโยงเอาไว้ ดังนั้นสภาพของ บริบทชุมชนจึงสามารถส่งผลต่อการกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ขณะเดียวกันการรู้จักบริบทชุมชนยังสามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนก่อนและหลังการ เกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ได้เช่นกัน

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนในการศึกษาคั้งนี้จะทบทวน 7 ด้าน ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบการทบทวนบริบทชุมชน

1.1 มิติทางภูมิศาสตร์

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดแรกในภาคเหนือที่ได้รับเลือกให้เป็นที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแห่งแรกในประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถไฟประมาณ 625 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถยนต์ประมาณ 602 กิโลเมตร จังหวัดลำปางเป็นพื้นที่แรกในภาคเหนือที่มีโอกาสเปิดรับเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ จึงทำให้ลำปางเป็นพื้นที่ที่เปิดรับความทันสมัย เทคโนโลยี การขนส่ง ฯลฯ ได้ก่อนจังหวัดอื่น

อาณาเขตของจังหวัดลำปางติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ พะเยา และเชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดแพร่และสุโขทัย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดลำพูน

พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดลำปางมีพื้นที่ทั้งสิ้น 12,533.961 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,833,726 ไร่ มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 5 ของภาคเหนือรองลงมาจากจังหวัดเชียงใหม่ ตาก แม่ฮ่องสอน และจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 898 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากร ณ ปี 2545 จำนวน 800,775 คน เป็นชาย 397,763 คน หญิง 403,011 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร และอุตสาหกรรมตามทรัพยากร ธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เชารามิค ถ่านหิน เหมืองแร่ เป็นต้น

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์กายภาพในแง่พรมแดน จังหวัดลำปางเคยเป็นพื้นที่ที่ทางมหาดไทยระบุว่าอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากลักษณะเป็นรูปวงรี เป็นที่ราบสูงมีภูเขาล้อมรอบ ที่มีลักษณะเป็นป่าทึบ ทำให้จังหวัดลำปางมีการเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในชั้น “ปรับทุกข์ ผูกมิตร” (ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดลำปาง, 2528)

1.2 มิติเชิงวัฒนธรรม

จังหวัดลำปาง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1223 มีอายุไม่น้อยกว่า 1,300 ปี ในอดีตเคยตกอยู่ใต้อำนาจของขอม พม่า และเชียงใหม่ พ.ศ. 2435 (สมัยรัชการที่ 5) ได้ประกาศจัดตั้งเป็นจังหวัด และ ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพสมัย เมื่อ พ.ศ. 2443 ต่อมาในปีพ.ศ. 2458 แยกเป็นมณฑลมหाराษฎร์และเมื่อมีการประกาศยกเลิกมณฑลที่วราชอาณาจักร ลำปางจึงมีฐานะเป็นจังหวัดลำปาง ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา

ประวัติศาสตร์ของชุมชนได้ถูกทำให้ชะงักหลังการปกครองของรัฐบาลสยาม เพราะชุมชนอยู่ในฐานะของการเป็นผู้รับนโยบายจากส่วนกลาง และการสร้างสรรค์ภายในสังคมเป็นแบบแผนเดียวกับชุมชนอื่น ๆ แก่นแท้ความเป็นชุมชนลำปางดังที่เคยปรากฏในสมัยหรือยุคไทย สมัยล้านนาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เมื่อรับความเป็นสากลจากชนชาติไทย

พ.ศ. 2459 เมื่อรถไฟมาถึงลำปาง คนจากกรุงเทพฯ และคนลำปาง สามารถเดินทางติดต่อถึงกันได้อย่างสะดวก จนอาจกล่าวได้ว่าลำปางเป็นเมืองที่รับความเจริญต่าง ๆ จากกรุงเทพฯ ก่อนเมืองใหญ่อื่น ๆ ในล้านนา ทำให้คนลำปางได้รับการยกย่องว่าเป็นคนที่ทันสมัย และเพื่อเป็นการรับเอานโยบายความก้าวหน้าให้ลำปางมีทุกสิ่งทุกอย่าง เทียมทันหัวเมืองอื่น จึงเริ่มมีการสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ได้แก่ การตัดถนน สถานศึกษา โรงพยาบาลของรัฐและเอกชน สถานที่ราชการต่าง ๆ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข สถานีวิทยุกระจายเสียง และการเป็นศูนย์กลางทางการขนส่ง การเงิน และหน่วยงานราชการตามแผนพัฒนาประเทศในต่อ ๆ มา นอกจากนี้ นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้าสู่เมืองนครลำปาง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ทั้งชุมชนเมืองลำปางและภายในประเทศ การออกกฎบังคับให้เข้าสู่ ยุคมาลानาไทย และยุคแม่พิมพ์เลี่ยมทอง แทนยุคพื้นดำ เพื่อสร้างความเป็นสากลให้กับประเทศ ลำปางซึ่งแต่เดิมนั้นมีลักษณะที่เปิดรับความทันสมัยโดยเฉพาะความทันสมัยที่มาจากกรุงเทพฯ ได้รวดเร็วและเข้าถึงมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ อยู่แล้ว ยิ่งทำให้ลำปางเป็นชุมชนที่รับรูปแบบรัฐนิยมเข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย ขานรับกระแสวัฒนธรรมใหม่อย่างคึกคัก (ชนิษฐา ปานคง, 2543)

ส่วนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและความเชื่อ หลังการสร้างชุมชนใหม่และการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรเข้ามาสู่พื้นที่ในช่วงการพัฒนาจังหวัด ทำให้สำนึกความเป็นท้องถิ่นเริ่มเจือจางลง ประชาชนในท้องถิ่นเริ่มปฏิเสธการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและมีปฏิริยาเชิงลบเกิดขึ้น ทำให้การเชื่อมโยงวัฒนธรรมระหว่างรุ่นต่อรุ่นจึงค่อนข้างมีอุปสรรค ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการได้รับแรงกระแทกจากการถ่ายทอดแบบวัฒนธรรมประเพณีตามแบบสากลของความเป็นไทย ที่เป็นสากลของวัฒนธรรมไทยที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่อย่างทันสมัยที่ทันใดจนแทบจะไม่มีเวลาที่จะปรับกรอง ส่งผลทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญหายของประเพณีดั้งเดิม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นค่อย ๆ ถูกทดแทนด้วยวัฒนธรรมหลักที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางวัฒนธรรมให้มีแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ เช่น ประเพณีลอยกระทงเข้ามาแทนประเพณีการล่องสะเปา

นอกจากนั้นการปลูกฝังค่านิยมให้ชุมชนภาคกลางหรือกรุงเทพฯ เหนือกว่าชุมชนท้องถิ่นอื่นมาตั้งแต่การปฏิรูปการปกครองในมณฑลพายัพช่วงปลายรัชกาลที่ 5 มีส่วน

สำคัญอย่างยิ่งที่ปลูกฝังคนในชุมชนลำปางให้การยอมรับการพัฒนาและความเจริญที่มาจากกรุงเทพ จนเกิดสำนึกยอมรับว่าการที่ชุมชนจะมีความเจริญนั้นต้องเจริญเหมือนกรุงเทพ ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมหรือการแสดงออกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิม กลายเป็นความอายและเป็นสัญลักษณ์ของความล้าหลังในสำนึกของคนท้องถิ่นรุ่นใหม่ ๆ ทำให้การแสดงออกทางวัฒนธรรมต้องอยู่ในลักษณะแอบซ่อน หรือทำในกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชนเท่านั้น ประกอบกับการเผยแพร่เรื่องราวความเป็นพื้นบ้านและประวัติศาสตร์ของชุมชนอยู่ในวงจำกัด คนในชุมชนรับรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนค่อนข้างน้อย อีกทั้งหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์อ้างอิงมีไม่มาก สร้างความสับสนในการศึกษา สร้างความยากลำบากในการเข้าใจให้กับคนรุ่นใหม่ ทำให้ความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นเมืองลำปางจึงน้อยลง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในระยะหลังการปฏิรูปการปกครองแล้วแทบไม่มีความรู้สึกร่วมในความเป็นท้องถิ่นที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน (สุกัญญา เขียมชัย, 2539)

1.3 มิติทางสังคม

นครลำปางเข้าสู่ยุคการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในช่วงต้นของยุคที่มีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมภายใต้บทบาทของผู้นำจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และในส่วภูมิภาคภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504-2509) จนถึงฉบับที่ 3 (2519) และแผนพัฒนาภาคเหนือการลงทุนภาค ลำปางกลายเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทเป็นตลาดค้าส่ง เป็นศูนย์กลางในการระบายสินค้า ผลผลิต วัตถุดิบให้กับส่วนกลางมากขึ้น โดยเฉพาะทางรถไฟ และรถยนต์จากการตัดถนนเชื่อมระหว่างเมืองและชนบทมากขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงใหม่แล้ว การเติบโตของลำปางมีลักษณะค่อนข้างคงที่ มีอัตราการเติบโตไม่สูงนัก อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศโดยรวมส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และการกระจายความเจริญจากเมืองหลักของภูมิภาคสู่ชุมชนใกล้เคียงทำให้ชุมชนเมืองลำปางมีการขยายตัวทั้งในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคมในรูปแบบของชุมชนเมืองที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเติบโตของชุมชนเมืองทำให้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของประชากรต่างถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพมากขึ้น ขณะที่ประชากรภายในชุมชนบางส่วนมีแนวโน้มของการ

แยกตัวออกจากครอบครัวเดิมเพื่อการประกอบอาชีพส่วนตัว (ขนิษฐา ปานคง, 2543:239-240)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 4 จนถึงฉบับที่ 6 (2520-2534) ลำปางยังคงได้รับการกำหนดฐานะให้เป็นเมืองสำคัญรองจากเชียงใหม่ และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง การเงิน การขนถ่ายพลังงานเชื้อเพลิง และแหล่งผลิตไฟฟ้า จนกล่าวได้ว่าระยะเวลาดังกล่าวนั้น ลำปางมีบทบาทเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในภาคเหนือ แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) ลำปางเริ่มถูกมองข้ามกลายเป็นเมืองผ่านมากขึ้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่มุ่งไปที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงรายและแม่ฮ่องสอนแทน ทำให้จังหวัดเชียงใหม่ กลายเป็นทุกอย่างในภาคเหนือส่งผลให้จังหวัดลำปางค่อย ๆ สูญเสียฐานะความเป็นเมืองสำคัญลงตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นศูนย์กลางคมนาคม และศูนย์กลางบริหารราชการของภาค เช่นการโยกย้ายธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคเหนือ และกองกำกับการตำรวจภูธรภาค 5 ที่เคยตั้งอยู่ในจังหวัดลำปางไปยังจังหวัดเชียงใหม่แทน ด้วยเหตุผลเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน และเพื่อให้ทันความเจริญของบ้านเมืองโดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ (ขนิษฐา ปานคง, 2543:241-242)

1.4 มิติทางเศรษฐกิจ

ประชาชนของจังหวัดลำปางที่อาศัยอยู่นอกเขตเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ส่วนประชาชนในเขตเมืองประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย หรือรับจ้างที่มักเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาระบบการผลิตในภาคนอกเกษตร โดยเฉพาะการผลิตในสาขาพาณิชยกรรม การบริการและอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากในเขตเมืองเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการที่สำคัญของจังหวัดลำปางภาคเหนือ โดยเป็นแหล่งที่ตั้งของหน่วยราชการ และสถาบันที่มีความสำคัญระดับเขตและระดับภาคอยู่หลายแห่ง รวมทั้งยังเป็นศูนย์กลางการพาณิชยกรรม บริการ การท่องเที่ยวของจังหวัด (ขนิษฐา ปานคง, 2543:227)

1.5 มิติทางการเมือง

จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยในปี 2475 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตล้านนา เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้นได้ออกพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 โดยยุบเลิกมณฑลเทศาภิบาลให้เป็นจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยบริหารส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด รองลงมาคืออำเภอ และเทศบาลซึ่งออกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลขึ้นในปีเดียวกัน ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนในเมืองลำปาง แพรว น่าน เพื่อแสดงตัวออกมาตอบรับกับการจัดตั้งองค์กรทางการเมือง เช่นสภาจังหวัด สภาเมือง หรือสภาเทศบาล ตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อมีการจัดตั้งสภาจังหวัดขึ้น ได้ส่งผลให้การประชุมสภาจังหวัดกลายเป็นเวทีการเมือง ในการแสดงออกถึงสิทธิและหน้าที่ของประชาชนท้องถิ่นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในการอภิปรายถกเถียงและการทำงานของสมาชิกสภาจังหวัดได้สะท้อนสำนึกของท้องถิ่นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในรูปของสำนึกเกี่ยวกับจังหวัด โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนท้องถิ่น ที่มีโอกาสเป็นสมาชิกสภาจังหวัดจะมีบทบาทอย่างมากในการอธิบายถึงปัญหาสำคัญของจังหวัด และเป็นกลุ่มบุคคลที่สะท้อนสังคมของเมืองแบบใหม่อย่างมาก เนื่องจากกลุ่มปัญญาชนเป็นผลพวงของการเปลี่ยนแปลงในสังคมเมือง ที่เน้นความทันสมัยและความเจริญ อันเป็นรากฐานที่หล่อหลอมความคิดและสำนึกที่มีต่อสังคมเมืองของกลุ่มปัญญาชน ออกมาในรูปของปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะสำนึกท้องถิ่นที่ปรากฏในกิจกรรมทางการเมือง(วดีน ปัญญาวุฒตระกูล, 2542: 238-311)

ส่วนทางด้านประชาชนต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น จากการศึกษาของสมาน พูแสง (2543:24-33) ได้แบ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดลำปางออกเป็น 5 ลักษณะคือ การออกเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การรณรงค์ทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง และการชุมนุมประท้วงพบว่า

การออกเสียงเลือกตั้งนั้น ประชาชนในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่มักมีความรู้สึกสำนึกในความผูกพันส่วนตัวมากกว่าอย่างอื่น ความผูกพันส่วนตัวนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากความเคารพนับถือกันเป็นส่วนตัว ยอมรับในความอาวุโส ยอมรับในความสามารถแต่ส่วน

หนึ่งมาจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาก่อน และขยายออกโดยการใช้อำนาจการเมืองอื่นประกอบ เช่นเงิน และเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น และเมื่อเลือกตั้งไปแล้วคนลำปางมักภูมิใจว่ามีส.ส. ลำปางได้เป็นรัฐมนตรีแทบทุกรัฐบาล

การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การที่คนลำปางให้ความสนใจส่วนบุคคลมากกว่าพรรค ประกอบกับแทบไม่มีสาขาของพรรคการเมืองใหญ่ ๆ ในจังหวัด ทำให้ประชาชนไม่สนใจและผูกพันพรรคการเมือง ทำให้การตัดสินใจเลือกผู้สมัคร ส.ส. นั้น ไม่ได้พิจารณานโยบายพรรค ไม่สนใจว่าพรรคการเมืองใดจะสร้างสรรค์หรือทำลายอย่างไร ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านนี้จึงค่อนข้างต่ำ

การรณรงค์ทางการเมืองในหลากหลายรูปแบบเช่น การติดป้าย สติกเกอร์ สัญลักษณ์ การเดินรณรงค์สนับสนุนการเลือกตั้ง ฯลฯ นั้น คนลำปางยังมีส่วนร่วมด้านนี้ไม่มากนัก ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความสนใจของตัวบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการดำเนินงานมักอยู่ในวงจำกัดไม่สามารถขยายความสนใจให้คนเข้ามาร่วมได้มากขึ้น และเป็นการทำตามหน้าที่มิใช่เกิดจากความมุ่งมั่นที่จะรณรงค์ทางการเมืองอย่างจริงจัง จึงอาจกล่าวได้ว่าการรณรงค์ทางการเมืองของจังหวัดลำปางที่ผ่านมาในอดีตนั้นเป็นไปอย่างเฉื่อย ๆ ขาดสีสัน ไม่เร้าใจ

การประชุมประท้วง เพื่อต่อต้านหรือเรียกร้องสิทธิหรือเสนอปัญหาใด ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงแก้ปัญหา จังหวัดลำปางมีการชุมนุมค่อนข้างมากแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ เช่นการประชุมเรื่องมลภาวะทางอากาศ หรือสารพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ซึ่งประชาชนที่อาศัยในอำเภอแม่เมาะที่ได้รับผลกระทบจะออกมาประท้วงแทบทุกปี โดยในระหว่างปี 2542-2543 มีการประท้วงทั้งสิ้น 23 ครั้ง เฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง โดยการประท้วงนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยตรง เช่นการซื้อเสียงในการเลือกตั้ง สิทธิทำกิน สิทธิการครอบครองที่ดิน การประกอบอาชีพ ความไม่ถูกต้องเป็นธรรมในการก่อสร้างสาธารณูปโภคประโยชน์ เป็นต้น

1.6 มิติเชิงพื้นที่สาธารณะ

จังหวัดลำปางได้จัดสรรพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและพื้นที่โล่งหรือพื้นที่สาธารณะให้กับประชาชน 4 แห่งคือ สวนสาธารณะห้าแยกหอนาฬิกาของเทศบาลลำปาง มีเนื้อที่ 4 ไร่ 1 งาน สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร. 9 เนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ สวนสาธารณะเขลางค์ (สนามกอล์ฟเดิม) ด้านหลังโรงแรมทิพย์ช้าง เนื้อที่ประมาณ 34 ไร่ และริมฝั่งแม่น้ำวังทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของเมือง ซึ่งทั้งสวนสาธารณะเขลางค์ และริมฝั่งแม่น้ำวังนั้นนอกจากจะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่สำคัญสำหรับประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำของเมืองด้วย (ชนิษฐา ปานคง, 2543)

พื้นที่สาธารณะสำหรับการสื่อสารทางการเมืองโดยเฉพาะการสื่อสารการเมืองเช่น ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มักเป็นไปอย่างจำกัดและมีลักษณะการสื่อสารทางเดียว ส่วนใหญ่ประชาชนรับทราบผ่านสื่อมวลชนคือโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ ส่วนการพูดคุยของประชาชนแบบสภากาแฟของประชาชนที่สนใจการบ้านการเมืองจนถึงเรื่องส่วนตัว ที่เกิดขึ้นตามร้านกาแฟตอนเช้า ๆ ในตลาด โดยเฉพาะในเมืองนั้น ปัจจุบันแทบไม่เกิดขึ้น การพูดคุยกันในกลุ่มที่สนใจเปลี่ยนไปเป็นสนทนากันในร้านอาหารยามค่ำคืนมากขึ้น แต่เนื้อหามักไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองมากนัก นอกเสียจากว่าใครสนใจการเมือง หรือใครเป็นคนสนิทกับนักการเมืองก็จะพูดคุยกันในขณะที่ประชาชนทั่วไปที่เป็นชาวบ้านหรือในชนบทนั้นการสื่อสารทางการเมืองมีน้อยมาก ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่แท้จริงไม่ค่อยมี (สมาน พูแสง, 2543:24-33)

1.7 มิติเชิงการรวมกลุ่มประชาคมกับสำนึกรักท้องถิ่น

การก่อตัวของวัฒนธรรมเมืองในลำปาง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มประชาคมต่าง ๆ ในเมืองแบบใหม่ ที่ยอมรับเทคโนโลยีและความเจริญจากส่วนกลางที่แผ่มายังท้องถิ่นที่เรียกว่า “ความทันสมัย” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องพันอยู่กับระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ และการขยายตัวของระบบราชการ อันนำไปสู่การรับรู้และเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนทางสังคมของกลุ่มชนพื้นเมือง โดยเฉพาะการได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการเปิดเส้นทางรถไฟสายเหนือถึงลำปาง ในปี พ.ศ. 2459

ซึ่งการขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประชาคมเมืองในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่นการดำเนินธุรกิจการค้า ประกอบอาชีพอิสระในสังคมเมือง และการเข้ารับราชการเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมายที่สำคัญต่อความคิดของผู้ประกอบอาชีพและสังคมโดยรวมของท้องถิ่น เพราะการขยายตัวดังกล่าวมีนัยยะที่สำคัญที่สะท้อนถึง การเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทศนคติ และโลกทัศน์ ของประชาคมท้องถิ่นที่เริ่มมีความรู้สึกคิดคำนึงถึงศักยภาพในความเป็นมนุษย์ มีความเชื่อมั่นถึงความสามารถในการพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและทัศนคติในเรื่องกฎเกณฑ์ของสังคมเมืองแบบใหม่ ที่มีเงินตราในการเป็นมาตรฐานในการวัดสถานภาพในสังคมของตน ถ้าปราศจากเงินตราแล้วสถานภาพทางสังคมของตนก็ลดน้อยลงไปเช่นเดียวกัน (วศิน ปัญญาวุฒตระกุล, 2542: 238-311)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประชาคมเมืองลำปางที่เชื่อมั่นในศักยภาพความสามารถของตนเองในการกำหนดวิถีชีวิต ได้ส่งผลให้เกิดการแสดงออกถึงความเท่าเทียมกันของคนในประชาคมเมือง โดยเฉพาะการแสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามแบบอย่างกรุงเทพฯที่เรียกกันว่า “ความทันสมัย” เป็นเครื่องแสดงออกถึงความสามารถศักยภาพของตนเองในการดำเนินการประกอบธุรกิจการค้าและการประกอบอาชีพของตนเอง ซึ่งในสังคมเมืองแบบใหม่ พ่อค้า ข้าราชการ ประชาชนที่ประกอบอาชีพอิสระได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเมือง โดยผ่านมาตรฐานที่สำคัญของประชาคมเมืองที่มีกฎเกณฑ์วัดสถานภาพของคนในสังคมคือความทันสมัยและความสามารถในการแสวงหาเงินตราจากความสำเร็จในหน้าที่การงานและประกอบอาชีพของตน ซึ่งเป็นหนทางที่ทำให้ประชาชนในสังคมเมืองแบบใหม่ที่เคยเป็นไพร่ สามารถเลื่อนสถานะทางสังคมจนกลายเป็นชนกลุ่มหนึ่งในประชาคมที่ตนอาศัยอยู่ โดยแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในสังคมเมืองผ่านการร่วมบริจาคให้แก่งานสาธารณะกุศลต่าง ๆ เช่นการสร้างและทำนุบำรุงรักษาสาธารณะประโยชน์แก่สังคม และงานกิจกรรมที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับประชาคมเมือง เพื่อแสดงออกถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมของตนในประชาคมเมือง ซึ่งสำนึกร่วมกันของประชาชนในเมืองเรื่องการสร้างสาธารณะประโยชน์แก่สังคมเมืองนี้ เริ่มแสดงออกมาชัดเจนภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหลังเปิดเส้นทางรถไฟสายเหนือ ซึ่งแต่เดิมการแสดงออกของประชาชนในการสร้างสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การผลักดันของกลุ่มเจ้านายพื้นเมือง ซึ่งเป็นชนชั้นที่สำคัญของท้องถิ่นในสังคมเมืองแบบดั้งเดิม (วศิน ปัญญาวุฒตระกุล, 2542: 238-311)

การศึกษาบริบทชุมชนในมิติทางด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม พื้นที่สาธารณะ และกลุ่มประชาคมในจังหวัดลำปางตามที่กล่าวมาข้างต้น ช่วยให้เข้าใจความเป็นชุมชนท้องถิ่นหลากหลายมิติและการต่อสู้ระหว่างแรงผลักดันภายในและแรงกดดันจากภายนอกที่เข้ามากระทบและหล่อหลอมให้ท้องถิ่นมีวิถี วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกของท้องถิ่นในปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องบริบทของท้องถิ่นดังกล่าวในช่วงก่อนและหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่าโทรทัศน์เข้าไปหนุนช่วยการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นและวิถีชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่นอย่างไร ขณะเดียวกันบริบทชุมชนดังกล่าวมีผลต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในแต่ละยุคอย่างไร

2. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อ

การนำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายถึงพลังของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นความเป็นเจ้าของและอำนาจในการควบคุมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งหากกลุ่มใดเป็นเจ้าของย่อมใช้สื่อเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือผลประโยชน์ของตนเองมากกว่า นอกจากนี้ยังสามารถใช้อธิบายถึงการต่อสู้และรักษาอำนาจเหนือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองและอำนาจของคนท้องถิ่น

2.1 เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบ Marx (Karl Marx) (1819-1883)

Marx เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมยุโรปที่กลายเป็นสังคมมวลชนและสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรมในช่วงศตวรรษที่ 19 เขามองเห็นลักษณะของชนชั้น (Class) ที่เป็นต้นตอของปัญหาความขัดแย้งของสังคม โดยเกณฑ์ในการแบ่งชนชั้นนั้น Marx ใช้เกณฑ์ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวแบ่งชนชั้น โดยชนชั้นที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในการเข้าครอบครองทุนและปัจจัยทางการผลิตต่าง ๆ จะสามารถมีอำนาจในการครอบงำปัจจัยทางด้านการเมือง วัฒนธรรม อุดมการณ์ และสื่อมวลชนด้วย และหากต้องการแก้ปัญหาเรื่องชนชั้นในสังคม ควรไปแก้ไขที่มิติทางเศรษฐกิจหรือเปลี่ยนรูปแบบการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตก่อนแล้ว ถึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความคิด จิตสำนึก ที่จะตามมาได้

สำหรับสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดของ Marx เห็นว่าสื่อ ดำเนินงานภายใต้หลักของทุนนิยมที่เจ้าของหนังสือพิมพ์จะเป็นนายทุนเสมอ โดยคนกลุ่มนี้เข้ามาเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของตัวเองโดยการเอาเปรียบแรงงานและสร้างกำไรจากผู้บริโภค ซึ่งหากมองตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดนี้ เห็นว่าเมื่อนายทุนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตแล้วย่อมสามารถควบคุมการผลิตอุดมการณ์ที่อยู่ในเนื้อหาสื่อได้ และสื่อก็คือเครื่องมือการถ่ายทอดอุดมการณ์และค่านิยมของผู้ปกครองหรือนายทุนไปยังคนในสังคม สำหรับในการวิเคราะห์การศึกษาในแนวทางนี้ใช้ 2 หลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือเรื่อง อำนาจ (Power) โดยเฉพาะอำนาจของเจ้าของปัจจัยการผลิต และการเชื่อมโยงการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเข้ากับการควบคุมรูปแบบการกระจายข่าวสาร ที่มีเนื้อหาเพื่อเพิ่มความชอบธรรมให้แก่ชนชั้นปกครองหรือนายทุน ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้นำไปใช้ในการศึกษาสื่อตามแนวทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์-การเมือง ในยุคต่อมา (กาญจนา แก้วเทพ, 2545:133)

2.2 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์-การเมืองของสื่อจากยุคคลาสสิกสู่ยุคศตวรรษที่ 21

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์-การเมืองยุคเริ่มต้นนี้ได้เดินตามรอยแนว Marxist โดยการประยุกต์ใช้ศึกษาสื่อมวลชน โดยมีแนวคิดหลัก 3 ประการคือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคม อุตสาหกรรมสื่อมวลชน เนื้อหาและผลผลิตของสื่อมวลชน นอกจากนี้กลุ่มเศรษฐศาสตร์-การเมืองยุคคลาสสิก ยังทำนายแนวโน้มของสื่อมวลชนที่จะเกิดขึ้นว่าอำนาจการเป็นเจ้าของสื่อจะตกอยู่กับคนกลุ่มน้อยทั้งในขอบเขตของประเทศและระดับโลก เช่นเดียวกับแนวโน้มของการกระจุกตัวและการรวมศูนย์ของทุนทุกประเภท ทำให้การควบคุมจากภาครัฐมีลดน้อยลง ในขณะที่อำนาจทางเศรษฐกิจเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมแทนมากขึ้น เห็นได้จากนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นเอกชน การอนุญาตให้มีวิทยุและโทรทัศน์เสิร์ที่มีเอกชนเป็นเจ้าของได้ นอกจากนี้ในมิติทางด้านเศรษฐกิจของข่าวสารนั้นจะมีความสำคัญมากขึ้นต่อการปฏิบัติงานของสื่อทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ อันเป็นผลมาจากการรวมตัวกันระหว่างธุรกิจโทรคมนาคมกับธุรกิจทางการกระจายเสียง (กาญจนา แก้วเทพ, 2545: 133-136)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ขยายและพัฒนาโดย Smythe, D. (1957, cited in Mosco,1996: 73) ชาวแคนาดา ผ่านงานเขียนชื่อ The

Structure and Policy of Electronic Communication ที่อธิบายถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีและการผนึกกรรมขององค์กรสื่อขนาดใหญ่ที่กระทบต่อการปฏิบัติงานของสื่อโดยเฉพาะ การนำเสนอเนื้อหา นอกจากนี้ยังนำเสนอแนวคิดต่อประเด็นการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุให้กับภาคเอกชนมากขึ้น จึงทำให้การศึกษาเศรษฐศาสตร์-การเมืองของการสื่อสารเริ่มเน้นไปที่การจัดสรรคลื่นหรือการใช้คลื่นกระจายเสียงที่ให้องค์กรธุรกิจทุกรูปแบบเข้ามาใช้ประโยชน์ เช่นอุตสาหกรรมน้ำมันไปจนถึงอุตสาหกรรมการบิน จากจุดนี้เองจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาการพัฒนาการของระบบนายทุนในองค์กรการสื่อสารขึ้นในรุ่นหลัง

ต่อมาในปีค.ศ. 1969 Herbert I. Schiller (1992, อ้างถึงในวิภา อุตมพันธ์, 2546:262) ได้เสนอแนวคิดว่ากิจกรรมของสื่อมวลชน เศรษฐกิจและการเมืองของอเมริกาเข้าไปสร้างการผูกขาดความเป็นเจ้าของด้วยอาศัยความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจจึงทำให้มีอำนาจและอิทธิพลต่อแนวคิด ทศนะ วิถีชีวิตครอบงำประชาชนหรือพลเมืองของประเทศอื่น Schiller (1973, cited in Mosco, 1999: 105) เสนอว่าเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่สร้างอำนาจ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจขององค์กรสื่อ การควบคุมข้อมูลข่าวสาร การสร้างภาพลักษณ์ของการเมืองหรือองค์กรธุรกิจ การควบคุมความคิดสาธารณะ คืออำนาจใหม่ที่สังคมกำลังเผชิญหน้า นอกจากนี้ Schiller ยังเขียนงานที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการควบคุมและการสร้างวัฒนธรรมขององค์กร โดยเสนอว่าวิธีที่องค์กรทุนนิยมทั้งหลายนำมาใช้ในการควบคุมหรือสร้างวัฒนธรรมให้กับสังคมคือการดำเนินการผ่านแบบสำรวจความคิดเห็นประชาชน กิจกรรมทางการศึกษา การนำเสนอรายการข่าวและบันเทิง และหน่วยงานข้อมูลข่าวสารของรัฐบาลเป็นการพยายามเข้าครอบงำจากฝ่ายการเมืองและทุนธุรกิจ นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยข้อมูลให้สังคมตระหนักถึงกระบวนการควบคุมวัฒนธรรม (Cultural Apparatus) ว่าคนแต่ละกลุ่มในสังคม แต่ละชนชั้น เช่นคนงาน สถาบันการศึกษา องค์กรหรือสหภาพแรงงานหรือการค้าก็ตาม ล้วนทำหน้าที่เป็นฟันเฟืองในการส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ชนชั้นของตัวเอง

แนวคิดของเศรษฐศาสตร์การเมืองในยุคแรก ๆ เน้นไปที่การพิจารณาการรวมศูนย์ขององค์กรสื่อหรือกระบวนการที่บริษัทสื่อขยายตัวด้วยการควบรวมกิจการ (Takeover) ภายในธุรกิจสื่อประเภทเดียวกันหรือข้ามสื่อประเภทอื่น ๆ เช่นการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ (Alliance) การร่วมทุน (Joint Ventures) เป็นต้น ซึ่งส่งผลทำให้องค์กรสื่อมีการขยายตัว

เป็นองค์กรขนาดใหญ่ และมีการกระจุกตัวของธุรกิจมากยิ่งขึ้นจนเกิดอำนาจใหม่ในระดับโลกในที่สุด ต่อมา มีการขยายการศึกษาภายใต้กรอบเศรษฐศาสตร์-การเมืองออกไปสู่แนวโน้มการฝึกกำลังหรือการบูรณาการองค์กรสื่อข้ามองค์กร ข้ามการผลิตและข้ามอุตสาหกรรมสื่อไปยังอุตสาหกรรมอื่น ๆ ทั้งในรูปแบบแนวตั้ง(การผลิตครบวงจร)และแนวนอน(ธุรกิจที่อื่น เช่น โทรทัศน์ บันทึกละเมิด สิ่งพิมพ์ เป็นต้น) ในระดับประเทศและระดับโลก (Mosco,1996:77)

ก่อนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 Murdock and Golding (2000) นักวิจัยกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองคนสำคัญได้เสนอให้สังคมเห็นเสรีภาพใหม่และระบบตลาดของการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุโรปและอังกฤษ โดยมองว่าองค์กรสื่อภาคเอกชนคือหน่วยงานที่สร้างความหมายและกำหนดความหมายให้กับสาธารณะชนภายใต้แนวคิดระบบตลาดหรือเศรษฐกิจเป็นสำคัญนอกจากนั้นช่องว่างระหว่างรายได้ของคนจนและคนรวยต่างกว้างขึ้น ทำให้การเข้าถึงสื่อที่มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมมากขึ้นตามมา ทำให้คนจนหรือคนกลุ่มน้อยในสังคมกลายเป็นเสียงที่ไม่ได้ยิน หรือไม่มีสิทธิ ไม่มีพื้นที่ในสื่อ และไม่สามารถเข้าถึงระบบการสื่อสารได้อย่างที่ควรจะเป็น

เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นักวิชาการหรือนักวิจัยในกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองมีแนวคิดที่แตกต่างไปจากเศรษฐศาสตร์-การเมืองแบบคลาสสิก คือไม่เชื่อว่าระบบตลาดในระบบการสื่อสารจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดผลที่พึงประสงค์ จึงเกิดแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์ (Critical Political Economy Approach) ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาอธิบายปรากฏการณ์การสื่อสารในระบบตลาดยุคใหม่ โดยเน้นให้ความสำคัญและคุณค่าของการแทรกแซงตลาดด้วยการใช้พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ระบบการสื่อสารเพื่อสาธารณะ (Public services broadcasting) เข้ามาเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจทางการเงิน และอำนาจของสาธารณะชนเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงสื่อ และข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้เศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์ยังเห็นว่าระบบการสื่อสารเพื่อสาธารณะและพื้นที่สาธารณะจะสามารถนำเสนอเนื้อหารายการที่เป็นประโยชน์สำหรับสาธารณะหรือมีคุณค่าต่อสังคมเพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ให้กับสาธารณะได้ (Golding & Murdock,2000)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์-การเมืองเชิงวิพากษ์ ให้ความสนใจกับประเด็นการศึกษา
ต่างๆ เช่น (Golding & Murdock,2000)

- สนใจการแสดงบทบาทขององค์กรทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่ควรเท่าเทียมกันเพราะถือว่าเป็นสิทธิของมนุษย์ที่จะได้รับความเท่าเทียมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- การศึกษาวิจัยของเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบวิพากษ์ เน้นไปที่การปฏิบัติการและโครงสร้างของปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นข้อจำกัดโอกาสการเข้าถึงสื่อข้อมูลข่าวสารของประชาชน และสนใจการจัดสรรทรัพยากรการสื่อสารของรัฐ องค์กรเอกชนที่ไม่เท่าเทียมกันนั้นเกิดจากอะไรและทำไม
- สนใจศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและการแสดงอำนาจ โดยต้องการชี้ให้เห็นว่าคนในแต่ละชนชั้นมีการสร้างความหมายเพื่อรักษาสถานภาพทางชนชั้นของตัวเองอย่างไรในพื้นที่การสื่อสารหรือสื่อมวลชน
- ศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจและการครอบงำสาธารณะของนายทุนที่ทำให้สาธารณะคิดหรือมีทัศนคติ ตามที่เจ้าของสื่อหรือสื่อมวลชนต้องการ โดยการเข้ามาควบคุมการทำงานของสื่อทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหาของสื่อ นั้นสอดคล้องกับผลประโยชน์ขององค์กร
- สนใจศึกษากระบวนการเติบโตของสื่อ วิธีการขยายตัวของบริษัทขนาดใหญ่ การผลิตสินค้าของสื่อ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของรัฐและการเข้าแทรกแซงของรัฐบาล
- ศึกษาผลกระทบที่ได้รับความเปลี่ยนแปลงในการสนับสนุนของธุรกิจโฆษณาและเจ้าของทุนที่ส่งผลทำให้เกิดเนื้อหาของสื่อมวลชนตอบสนองผลประโยชน์ของทุนหรือองค์กรสื่อ โดยที่สื่อจะละเลยหรือนำเสนอเนื้อหาที่ขัดกับผลประโยชน์หรือกระทบกับกำไรขององค์กรสื่อในสัดส่วนที่ควรจะเป็น
- สนใจการต่อสู้ทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มที่ไม่มีอำนาจซื้อหรือทำกำไรให้กับองค์กร หลังการครอบงำการทำงานของสื่อมวลชนจากทุนธุรกิจ

วิธีการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง นั้นมุ่งเน้นไปที่การศึกษาสังคม 3 ประการคือ
(กาญจนา แก้วเทพ 2548:305-307)

1. ศึกษาโครงสร้างสังคม โดยเน้นไปที่การทำความเข้าใจโครงสร้างสังคม อันหมายถึงลักษณะความสัมพันธ์ของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เพราะการศึกษาสถาบันหนึ่ง ๆ ในสังคม เพียงสถาบันเดียวจะไม่สามารถเข้าใจสังคมได้จนกว่าจะศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษาสถาบันสื่อมวลชนให้เข้าใจนั้นต้องศึกษาการเชื่อมโยงสถาบันสื่อมวลชนเข้ากับสถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการปกครองและสถาบันสังคมอื่น ๆ ด้วย
2. ต้องศึกษาเป็นกระบวนการ การสร้างความเข้าใจสังคมหรือสถาบันต่าง ๆ ของสังคมต้องมองในแง่กระบวนการ (process) คือการเข้าใจแหล่งที่มาหรือต้นกำเนิดของสถาบันนั้น ๆ ซึ่งทุกสถาบันจะมีการพัฒนาการ คลี่คลายเปลี่ยนแปลงมาเป็นขั้นตอน ซึ่งในระหว่างการพัฒนาการนั้นจะมีปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลง เข้าไปเกี่ยวข้อง เช่นเราไม่อาจจะเข้าใจในเนื้อหาของสถาบันโทรทัศน์ของไทยในปัจจุบันได้หากไม่ย้อนกลับไปดูจุดกำเนิดของโทรทัศน์ไทยว่าใครมีอำนาจในการนำโทรทัศน์เข้ามา และได้ผ่านการคลี่คลายมาอย่างไร ซึ่งการศึกษาในลักษณะกระบวนการนี้จะทำให้เข้าใจอดีต ปัจจุบัน และสามารถทำนายอนาคตได้ในระดับหนึ่ง หากเราสามารถระบุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างถูกต้อง
3. ต้องเน้นความขัดแย้ง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสนใจมิติด้านความขัดแย้ง (Conflict) เพราะเชื่อว่าความขัดแย้ง เป็นธรรมชาติที่ดำเนินอยู่ในสังคม หากจะเข้าใจสภาพสังคมที่แท้จริงต้องไม่ละเลยประเด็นความขัดแย้ง เพื่อแสวงหาวิธีการจัดการกับความขัดแย้งให้ถูกต้อง นอกจากนั้นยังเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า ต้องเริ่มมาจากความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้นในสภาพเดิม ๆ เช่นกรณีของประเด็นสิทธิการสื่อสารและการเข้าถึงทรัพยากรการสื่อสารของไทยจะไม่มีกรคลี่คลายหากไม่มีความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่พอใจกับระบบการผูกขาดสื่อของรัฐ (ผู้วิจัย) สำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงสนใจศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกับธรรมชาติ ลักษณะและวิธีการจัดการกับความขัดแย้งให้ถูกต้องและเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์

2.3 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี วัฒนธรรม และโทรทัศน์

เทคโนโลยีโทรทัศนได้รับการแนะนำและติดตั้งในประเทศไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับสถานการณ์ทางสังคม การเมือง การปกครองที่ผู้นำ หรือรัฐมุ่งเน้นการสร้างชาติและการพัฒนาประเทศ จึงทำให้นโยบายการสื่อสารของไทยมุ่งตอบสนองการสร้างชาติและพัฒนาประเทศที่ได้รับการกำหนดมาจากผู้นำรัฐ (Atkins, 2002)

Atkins (2002) กล่าวว่า โทรทัศน์ส่วนใหญ่ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดมาพร้อมกับการสร้างชาติและพัฒนาประเทศ ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของการทำให้เกิด State-Centric Model ให้กับการบริหารจัดการและควบคุมเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ให้สนับสนุนรัฐ อุดมการณ์รัฐและสร้างความชอบธรรมให้ผู้ปกครอง นอกจากนั้นการจัดการการเข้าถึงสื่อและการถือครองกรรมสิทธิ์มักตกอยู่เฉพาะกลุ่มนักการเมืองชั้นปกครองและนักธุรกิจที่มองเห็นโอกาสในการสร้างเม็ดเงินจากสื่อดังกล่าว ทำให้การใช้โทรทัศน์ในประเทศดังกล่าวเน้นไปที่การเป็นสื่อเชิงพาณิชย์ภายใต้การควบคุมจากรัฐมากกว่าจะเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังมุ่งแต่ความบันเทิงที่ทำให้ประชาชนรู้สึกแยกออกจากปัญหาหรือเรื่องราวทั้งของสังคมและเรื่องราวของพวกเขาเอง

สินิทธ์ สิทธิรักษ์ (2543:253-254) ศึกษาการกำเนิดของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในประเทศไทยได้สรุปว่าการเกิดขึ้นของโทรทัศน์ไทยเกิดขึ้นภายใต้บริบทของสังคมที่กำลังมีการต่อสู้ทางการเมืองและการสื่อสารอย่างรุนแรงทั้งระดับประเทศและระดับโลก โดยรัฐบาลนั้นคาดหวังให้สื่อโทรทัศน์เข้ามาช่วยควบคุมสื่อหนังสือพิมพ์ที่มักจะยืนอยู่เป็นฝ่ายค้านของรัฐบาลมากกว่า และให้เป็นเครื่องมือการสร้างภาพลักษณ์ให้กับรัฐบาล ดังนั้นโทรทัศน์ในขณะนั้นจึงมีบทบาทหน้าที่ที่ไม่เพียงให้ข่าวสารความรู้และความบันเทิงภายใต้กรอบนโยบายของรัฐเท่านั้นยังเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐบาลอย่างเต็มรูปแบบ

จากวิถีการกำเนิดและเติบโตของโทรทัศน์เช่นดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการวางรากฐานและต้นแบบของโทรทัศน์ไทยมาจนถึงทุกวันนี้ก็คือ การเกิดกลไกการใช้การสื่อสารของรัฐในลักษณะผูกขาด โดยไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านและกลุ่มอื่น ๆ ได้เกี่ยวข้อง การเกิดระบบกรรมสิทธิ์และโครงสร้างการสื่อสารแบบการให้รัฐบาลถือกรรมสิทธิ์แต่ผู้เดียวโดยการแก้ไขกฎหมาย เพื่อรองรับความชอบธรรม

และให้ภาคเอกชนเป็นผู้สนับสนุนในรูปแบบโฆษณา และส่งผลทำให้บทบาทของผู้จ่ายเงินหรือภาคเอกชนพัฒนามากขึ้นจนความพยายามที่จะสร้างมาตรฐานโทรทัศน์ที่มีสัดส่วนสมดุลระหว่างรายการประเภทต่าง ๆ ก็ซบเซาลง โทรทัศน์กลายเป็นสื่อเพื่อความบันเทิงเต็มรูปแบบ

อย่างไรก็ตามการศึกษาการกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งถือเป็นสถาบันทางสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่คนท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงผู้ถูกกระทำหรือถูกควบคุมเท่านั้น แต่คนเหล่านั้นต่างมีพลัง การต่อรองและจิตสำนึกของความเป็นท้องถิ่นของพวกเขา ทำให้การศึกษาในประเด็นดังกล่าวนั้นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อไม่สามารถอธิบายได้ครอบคลุมทั้งหมด ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้จึงได้นำแนวคิดที่ดูเหมือนเป็นขั้วตรงข้ามอย่างแนวคิดของ Gramsci มาใช้ เนื่องจากแนวคิดของ Gramsci ไม่ได้มองผู้รับสารเป็นผู้อ่อนแอหรือเฉื่อยชา แต่มีจิตสำนึก อุดมการณ์ ที่ในการต่อสู้ ต่อกองกับการครอบงำ และควบคุมสำนึก อุดมการณ์จากอำนาจทางการเมืองและทุนได้ ซึ่งพลังของคนท้องถิ่นบางส่วนน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดคุณลักษณะและการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3. แนวคิด Gramsci สงครามแย่งชิงพื้นที่เพื่อความเป็นเจ้าอุดมการณ์

มโนทัศน์หลักของ Gramsci, A. (1891-1937) ที่นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้เน้นไปที่แนวคิดการใช้การสื่อสารเพื่อการครอบครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony) และสงครามแย่งชิงพื้นที่ (War of Position) เพื่อชิงพื้นที่ในจิตสำนึก และอุดมการณ์ของจิตใจของคน

3.1 การครอบครองเป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony)

Gramsci ใช้ hegemony อธิบายสาเหตุที่มวลชนที่อยู่ภายใต้การกดขี่ทั้งหมดแต่ไม่ลุกขึ้นมาต่อสู้กับการกดขี่ แต่กลับยอมจำนนที่จะอยู่ภายใต้สภาพดังกล่าว และยอมทำตามและแทบไม่ตั้งคำถามกับวิถีชีวิตและความเป็นไปในชีวิต ซึ่ง Gramsci เห็นว่าการที่จะทำให้ประชาชนเชื่อฟัง ยอมรับไม่ลุกขึ้นมาต่อสู้

กับผู้ปกครองได้นั้น เนื่องจากผู้ปกครองได้พยายามเข้าครอบงำประชาชนผ่านกลไกทางอุดมการณ์ที่จะทำให้คนยอมรับอย่างยินยอมพร้อมใจแทบไม่ตั้งคำถาม (Consent) ซึ่งเป็นวิธีการใช้ได้ผลและให้ผลยาวนานกว่าการบังคับด้วยอำนาจทางการเมืองหรือการใช้กำลัง (Coercion) เช่นการให้คนยอมรับในสภาพสังคมที่เป็นอยู่ เช่นคนชนบทไม่สามารถเป็นเจ้าของสื่อได้เพราะขาดความรู้ การบริหารจัดการ สื่อมวลชนเป็นเรื่องของรัฐและธุรกิจเท่านั้น ฯลฯ ซึ่งการถ่ายทอดเผยแพร่ความคิดดังกล่าว กลไกที่ถูกใช้งานได้มากและมีประสิทธิภาพที่สุดในปัจจุบันก็คือ สื่อมวลชน (MeLellan, 1998: 204, อ้างถึงใน ชนิตา ชิตบัณทิตย์ 2547:13; กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 316-323)

Hegemony ในความหมายของ Gramsci หมายถึงการปฏิบัติของชนชั้นปกครองในการสร้างความยอมรับจากชนชั้นอื่น ๆ ในสังคมด้วยการสร้างความร่วมมือกันระหว่างผู้นำทางการเมือง ปัญญาชน และผู้นำทางศีลธรรม ที่ Gramsci เรียกว่า Historic bloc และ Intellectuals ซึ่ง Gramsci เชื่อว่าการทำความเข้าใจกลไกในการครอบงำ และการดำรงรักษาอำนาจของชนชั้นปกครองจำเป็นต้องศึกษาผ่านประวัติศาสตร์การครอบงำความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (hegemony) โดยศึกษาถึงกระบวนการธำรงรักษาความเหนือกว่าดังกล่าว (Mouffe, 1979: 179 อ้างถึงใน ชนิตา ชิตบัณทิตย์, 2547: 14)

สำหรับคำว่าอุดมการณ์ในความหมายของ Gramsci นั้น เป็นผลผลิตของการปฏิบัติการณ์ของคนภายใต้การเผชิญหน้าระหว่างสถานภาพ (Human subjective) ที่หลากหลาย ภายในคนแต่ละคน นอกจากสถานภาพทางชนชั้นแล้ว คนแต่ละคนยังมีสถานภาพอื่น ๆ อีกเช่นสถานภาพในความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และกลุ่มเชื้อชาติ สถานภาพเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงภาวะวิสัย อุดมการณ์เป็นเหมือนสนามรบเหมือนการต่อสู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างโลกทัศน์สองส่วนคือ โลกทัศน์ของผู้เสียประโยชน์กับโลกทัศน์ของผู้ได้ประโยชน์ในความสัมพันธ์ รวมถึงการปะทะกันระหว่างองค์ประกอบย่อยภายในอุดมการณ์ การต่อสู้ทางอุดมการณ์ที่เรียกว่า Hegemony นั้นเอง ซึ่งก็คือการที่ชนชั้นหนึ่งตระหนักถึงผลประโยชน์ของชนชั้นตน และรวมกลุ่มกับคนที่อยู่ใน

ระดับเศรษฐกิจสังคมเดียวกัน และกลุ่มนักคิด ปัญญาชน เพื่อช่วงชิงการนำในการสร้างเป้าหมายทางสังคมร่วมกัน และสร้างอุดมการณ์หลักขึ้นใหม่

อย่างไรก็ตาม Gramsci ยังเชื่อว่ามนุษย์เองเมื่ออยู่ภายใต้ภาวะความกดดันย่อมต้องมีการลุกขึ้นมาต่อสู้ โดยเฉพาะการต่อสู้ทางอุดมการณ์ (Ideological struggle) ระหว่างอุดมการณ์หลัก (hegemony) ซึ่งการต่อสู้เพื่อครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ขึ้น โดยความหมายของ Gramsci นั้นสามารถพิจารณาได้ 2 มิติคือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 316-323)

1. Political Hegemony คือการสถาปนาระบบการเมืองการปกครองหนึ่งให้กลายเป็นระบบหลักของสังคม ให้เป็นที่ยอมรับในสังคมโดยที่รูปแบบการเมืองการปกครองแบบอื่น ๆ หมดความชอบธรรมไปโดยปริยาย เช่นการรวมตัวของประชาชนที่มีปัญหาและต้องการแก้ปัญหาโดยไม่ผ่านตัวแทน ถูกมองว่าเป็นการสร้างความไม่สงบเป็นต้น
2. Cultural Hegemony หมายถึงการสถาปนาระบบความคิด ระบบวัฒนธรรมหนึ่งให้กลายเป็นระบบคิดหลักและวัฒนธรรมหลักของสังคม ในขณะที่อาจมีระบบคิดอื่น ๆ ที่ได้แย้ง ก็กลายเป็นระบบความคิดรองที่สังคมส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ

3.2 สงครามแห่งการแย่งชิงพื้นที่ (War of position)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ใช้แนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมือง (War of movement) ที่จำกัดอยู่เฉพาะในปริมณฑลทางการเมืองเพียงด้านเดียว อาจไม่สามารถจะรักษาอำนาจเอาไว้ให้ยืนยาวได้ หากไม่ทำสงครามแห่งการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด (War of position) ของประชาชน เพราะการจะเปลี่ยนแปลงสังคมใด ๆ กลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องเอาชนะความคิดและจิตใจของคนทุกกลุ่มในสังคม เพื่อให้กลุ่มอื่น ๆ ยอมรับและเห็นดีเห็นชอบไปด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 316-323)

การแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนนั้น ไม่ได้เป็นการใช้กำลัง อำนาจรัฐ หรืออาวุธเข้ามาบังคับ แต่เป็นการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ความคิดและจิตใจ ที่แสวงหาความยินยอมพร้อมใจเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นจุดตัดสินว่าฝ่ายใดจะได้รับชัยชนะได้อย่างสมบูรณ์มากกว่าการได้รับชัยชนะจากการเคลื่อนไหวทางการเมือง (War of movement)

อย่างไรก็ตามสงครามแย่งชิงพื้นที่ เพื่อครองครองความเจ้าอุดมการณ์นั้น Gramsci ไม่ได้ใช้เพื่ออธิบายถึงการปฏิบัติการของชนชั้นปกครองเท่านั้นแต่ใช้อธิบายวิธีการของชนชั้นผู้ถูกกดขี่หรือได้ปกครองใช้ช่วงชิงความเป็นเจ้าอุดมการณ์เช่นกัน Gramsci กล่าวว่าการต่อสู้ของผู้ถูกกดขี่นั้น เป็นการต่อสู้ที่ปราศจากอาวุธและอำนาจการบังคับใช้กฎหมายใด ๆ แต่เป็นอำนาจที่มาจากพลังของคนแต่ละคนมารวมตัวกันโดยปราศจากอาวุธแต่ใช้พลังอำนาจของมวลชน (Mass force) อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าสงครามแห่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะสิ้นสุดลง เพราะชัยชนะการต่อสู้ทางความคิดนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่าจะเป็นการที่ยั่งยืนมั่นคงได้ เพราะชัยชนะทางอุดมการณ์นั้นจะหมุนเวียนต่อสู้กันอย่างไม่รู้จบ และในกระบวนการต่อสู้เพื่อแย่งชิงตำแหน่งเดิมนั้น กลุ่มผู้ปกครองอาจจะใช้กลวิธีการต่อสู้ในแบบการใช้อาวุธ การใช้กฎหมาย บังคับเสมอควบคุมอยู่เสมอ เพื่อแสดงและตอกย้ำถึงอำนาจ ความเข้มแข็ง และความชอบธรรมในการปกครองของรัฐหรือการใช้อำนาจของรัฐต่อไป (Forgacs:1988:223-230)

Mouffe (1979: 193-194 อ้างถึงในนลินี ดันธุวิตย์, 2536) ได้นำแนวคิด war of position ของ Gramsci มาพัฒนาต่อโดยอธิบายถึงกระบวนการต่อสู้หรือการปฏิบัติการทางอุดมการณ์ของผู้ถูกกดขี่เพื่อโต้ตอบผู้ปกครอง ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. Disarticulate การรื้อโครงสร้างของอุดมการณ์สายหลัก การแยกแยะ และวิเคราะห์บางองค์ประกอบของอุดมการณ์หลัก ตลอดจนนิพากษ์กระบวนการทางสังคมที่อุดมการณ์นั้นดำรงอยู่

2. Rearticulate การสร้างหรือตีความองค์ประกอบขึ้นใหม่ โดยค่อย ๆ ยึดพื้นที่ทางความคิดทีละจุด โดยไม่ทำลายอุดมการณ์สายหลักอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เป้าหมายระยะไกลของการปฏิบัติการทางอุดมการณ์คือ การครองครองพื้นที่ทางความคิดทั้งหมด และเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมเสียใหม่

อย่างไรก็ตามแม้ว่า Gramsci ใช้แนวทางของMarx ที่กล่าวว่าเมื่อชนชั้นใดสามารถเป็นเจ้าของ ครอบครองปัจจัยการผลิต(ทางเศรษฐกิจ) ก็จะสามารถเข้าควบคุมการผลิต ความคิด จิตสำนึก และวัฒนธรรมได้ด้วย แต่ Gramsci ยังเห็นและเชื่อในการกระทำของมนุษย์ โดยชี้ให้เห็นจากประวัติศาสตร์ของมนุษย์ชาติว่า ที่ใดที่มีการครอบงำ ที่นั่นก็จะต้องมีการต่อต้านการครอบงำอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมที่ต่อต้านนี้อาจจะรุนแรงแต่ซ่อนเร้นในรูปแบบพรางตา เช่นการตลก ล้อเลียนการเมืองในโทรทัศน์ การดูหนังเมืองในหนังสือพิมพ์ เรื่องตลกทางเพศในวงเหล้า เนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง เป็นต้น ซึ่ง Gramsci เรียกวัฒนธรรมที่แนวคิดต่อต้านระบบนี้ว่า วัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 316-323)

สำหรับการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ของสื่อมวลชนนั้น Gramsci ระบุว่าเป็นการนำวัฒนธรรมของข่าวสาร ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของข่าว ความบันเทิง เรื่องแต่ง ฯลฯ มารักษาสภาพสังคมที่มีการแบ่งแยกและการครอบงำทางชนชั้นให้คงอยู่ต่อไปนั่นเอง โดยกระบวนการทำงานของสื่อมวลชนจะสอดแทรกความคิดต่าง ๆ ให้แทรกซึมอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาสื่อ อันมีผลทำให้โครงสร้างอำนาจต่าง ๆ และค่านิยมดังกล่าวของสังคมดูเป็นธรรมชาติ ยอมรับได้โดยปริยาย และเป็นเรื่องธรรมดาสามัญเป็นต้น ซึ่งกลยุทธ์ที่สื่อนำมาใช้จะไม่ใช้ความรุนแรงหรืออำนาจบังคับแต่จะใช้วิธีการนำเสนอที่ไม่ต้องมีคำถาม ยอมรับกันโดยทั่วไปอยู่แล้ว ส่วนพวกที่ไม่เห็นด้วยนั้นก็จะเป็นพวกผิดปกติ เบี่ยงเบน หัวรุนแรงไป ซึ่งการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ทางด้านวาทกรรมของสื่อมวลชน มีพลังมากกว่าการใช้การครองครองความเป็นเจ้าฯ ทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เพราะข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านสื่อ เป็นการให้ค่านิยมสังคม ให้นิยามชีวิต ให้นิยามกลุ่มคนและให้นิยามเหตุการณ์ ฯลฯ แม้ว่าสื่อมวลชนจะไม่ได้เป็นผู้กระทำโดยตรง แต่ในฐานะเป็นกลไกของสังคม

สื่อมวลชนมักเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจทางสังคมเข้ามาใช้พื้นที่มากกว่า (กาญจนา แก้วเทพ, 2548)

การศึกษาในครั้งนี้เลือกหยิบแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองมาใช้ก็เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่ศึกษาโครงสร้างสังคมที่การศึกษาสถาบันทางสังคมหนึ่ง ๆ เช่นสถาบันโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ไม่อาจศึกษาเพียงสถาบันนั้น ๆ อย่างเดียว เพราะในสถาบันดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยง และมีความขัดแย้งที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกับสถาบันสังคมอื่น ๆ โดยการศึกษากระบวนการคลี่คลายกลายเป็นของสถาบันหนึ่งที่จะทำให้เห็นภาพของวิธีการกำเนิด การดำรงอยู่ และแนวโน้มต่อไปในอนาคตได้ชัดเจน นอกจากนี้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองยังมีจุดเด่นอยู่ที่การตั้งคำถามว่าใครเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งความเป็นเจ้าของดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การอธิบายการทำงานของสื่อมวลชนว่าอาจหนีไม่พ้นต่อการดำเนินเพื่อตอบสนองเจ้าของปัจจัยการผลิตและดำเนินงานนั้นก็คืออำนาจรัฐ(ทางการเมือง)และอำนาจทางเศรษฐกิจ(ทุน) ที่ปรากฏให้เห็นผ่านการควบคุมเนื้อหา การออกกฎหมาย การกำหนดนโยบาย และการจัดสรรทรัพยากรเช่นคลื่นความถี่ เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาศาสนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นและเกี่ยวพันกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคมทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นทำให้จำเป็นต้องศึกษาถึงแบบแผนความสัมพันธ์ดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจสภาพของสังคมที่โทรทัศน์ท้องถิ่นดำรงอยู่ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สังคมต้องการ นอกจากนี้การศึกษาศาสนาโทรทัศน์ท้องถิ่นในครั้งนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพร้อมทั้งพยายามทำนายถึงรูปแบบการดำเนินงานต่อไปในอนาคต ดังนั้นการนำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองมาใช้จะสามารถวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบของปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดวิถีชีวิต การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาการในแต่ละช่วงสมัยตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน เพื่อจะทราบถึงปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่การเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรมที่แท้จริงได้

อย่างไรก็ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง คงให้น้ำหนักไปที่การวิเคราะห์โครงสร้าง วิเคราะห์สถาบัน มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับพลังของคนหรือกลุ่มคนที่บางครั้งไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของอำนาจของทุนหรือเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีจิตสำนึก เจตจำนงเสรีอยู่ในตัวและพร้อมที่จะยอมรับหรือปฏิเสธกลไกของอำนาจทุนและการเมืองที่กดทับ เช่นการทำงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ดำเนินงานด้วยความอิหลัทธิเหลือระหว่างจิตสำนึกความเป็นท้องถิ่นกับการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ภายใต้แรงกดดันและบีบบังคับทั้งจากความอยู่รอด(ทางเศรษฐกิจ) หรืออำนาจทางการเมืองที่ผ่านมาในรูปของ กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือนโยบาย ฯลฯ ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่สื่อเพื่อท้องถิ่นอย่างที่ดีควรจะเป็น แต่ยังคงสามารถยืนหยัดทำงานโดยใช้วิธีการต่อรอง ต่อสู้ ต่อความขัดแย้งทางอุดมการณ์มาได้ หรือกรณีที่ประชาชนในท้องถิ่นเองก็ไม่ได้เพิกเฉยไปหรือเป็นเพียงผู้รับที่เฉื่อยชาเชื่อฟัง ยอมรับ ไปตามอุดมการณ์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ควบคุมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแต่กลับมีวิธีการที่ต่อรอง ปะทะ ขัดขึ้นกับอุดมการณ์หลักอย่างหลายรูปแบบ เช่นตักเตือน ท้วงติงเข้าไปผลิตเนื้อหาเอง หรือแม้กระทั่งเรียกร้องสิทธิการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ

ดังนั้นการแนวคิดการครอบครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ของ Gramsci จึงเข้ามาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้มากกว่า เพราะแนวคิดเรื่อง Hegemony ของ Gramsci ให้ความสำคัญไปที่การต่อสู้เพื่อกำหนดนิยามและกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่มและบุคคลระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง โดยเป้าหมายการ Hegemony ของผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ใต้ปกครองซื่อสัตย์ ยอมรับเชื่อฟัง ร่วมมือกับผู้ปกครองผ่านกลวิธีที่แยบยลและแนบเนียน ในขณะเดียวกันเมื่อมนุษย์ถูกครอบงำ กดทับ ย่อมต้องมีการต่อต้านการครอบงำนั้นอยู่เสมอ ซึ่งวิธีการต่อสู้นั้นอาจมาในรูปแบบที่พรางตา เนียบเนียนซ่อนเร้น เช่นการประชดเสียดสี การปรับเปลี่ยนหรือการแสดงออกผ่านสื่อพื้นบ้านหรือสื่ออื่น ๆ ซึ่งการปรากฏของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคด้วยสภาพการเป็นสื่อของรัฐที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น จึงกลายเป็นเวทีของการต่อสู้ครอบครองความเป็นเจ้าเพื่อโดยการแย่งชิงพื้นที่ (war of position) ที่มุ่งยึดครองพื้นที่ในจิตใจ ความคิด การรับรู้ การมองโลกของคนทุก ๆ คนในสังคม ซึ่งหากคนใดหรือกลุ่มใดยึดความเป็นเจ้าได้ ย่อมมีอำนาจในการกำหนดความหมาย ความเชื่อ การมองโลก ฯลฯ ได้ ยกตัวอย่างเช่นโทรทัศน์

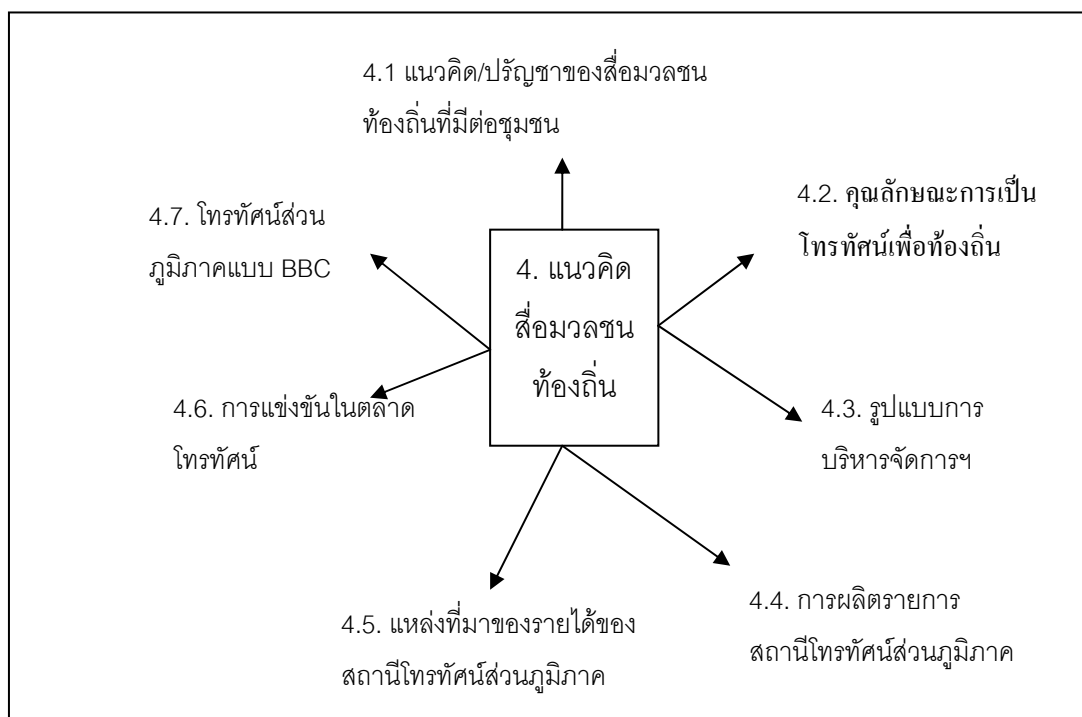
ส่วนภูมิภาค หากกลุ่มใดสามารถครอบครองความเป็นเจ้าให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจว่าเป็นสิทธิของท้องถิ่นและควรมีพันธกิจตอบสนองท้องถิ่นเป็นสำคัญได้ ก็ อาจจะทำให้การดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเปลี่ยนไปได้ เป็นต้น

ดังนั้นการตอบคำถามการวิจัย โดยใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองและ แนวคิดของ Gramsci น่าจะให้คำอธิบายที่ครอบคลุมและเห็นภาพทั้งมิติด้านการ ปฏิบัติใช้อำนาจทางการเมืองและทุนที่มีผลต่อการการกำเนิด การดำรงอยู่ของ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ในขณะที่เดียวกันยังสามารถฉายภาพให้เห็นถึงการครอบงำ และการต่อสู้ต่อต้านการครอบงำทั้งฝ่ายสถาบันสื่อและประชาชนในท้องถิ่น ที่ ต้องการเปลี่ยนแปลงโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ระหว่างกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ว่ากลุ่มใดเป็นผู้ชนะในสงครามชิงหัวใจประชาชนครั้งนี้ได้ ซึ่งย่อมจะส่งผลต่อ ทิศทางการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามนิยามความหมายนั้นนั่นเอง

4. แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนท้องถิ่น

เพื่อเป็นแนวทางและกรอบแนวคิดเกี่ยวกับโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค การศึกษาครั้งนี้จึงได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นจากทั้ง ในประเทศและต่างประเทศมาใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาคุณลักษณะและการดำรงอยู่ของ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทบทวน แนวคิดสื่อมวลชนท้องถิ่นใน 7 ประเด็น ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงประเด็นการอธิบายเรื่องแนวคิดสื่อมวลชนท้องถิ่น 7 ประเด็น

4.1 แนวคิดและปรัชญาของสื่อมวลชนท้องถิ่นที่มีต่อชุมชน

สื่อมวลชนท้องถิ่นที่มีความสามารถเจาะลึก นำเสนอเรื่องราวของชุมชนได้อย่างถูกต้องตรงประเด็นและตอบสนองความต้องการของผู้รับสารในชุมชน คือ กลไกสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการส่งข่าวสาร ความคิด ทศนคติ ไปสู่ผู้รับสารที่อยู่ในพื้นที่ ภูมิภาคที่ต่างกันโดยเฉพาะในสังคมชนบทที่อยู่ห่างไกล ที่ขาดแคลนและอ่อนด้อยในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทางการเมือง พัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นสื่อมวลชนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสูงในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสี่ระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงความเข้าใจระหว่างภาครัฐและชุมชนในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในการเปลี่ยนผ่านทางสังคม การเมืองในประเทศไทยในช่วงหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อประเด็นท้องถิ่นและสื่อมวลชน (พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, 2542:3)

พิศิษฐ์ ชวาลาธวัช (2542:5-7) เสนอว่าประเด็นที่ควรพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางสังคม การเมืองดังกล่าวที่จะกระทบต่อท้องถิ่นและชุมชนก็คือ

1. รัฐต้องให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นเพื่อให้โครงสร้างทางสังคมท้องถิ่นเข้มแข็งขึ้น
2. สื่อมวลชนมีหน้าที่สนองตอบสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะของราชการเพื่อตอบสนองอำนาจรัฐที่ถูกจำกัดตามกฎหมาย...โดยการปรับองค์กรให้มีบทบาทของการมีส่วนร่วมกับประชาสังคมท้องถิ่นสอดคล้องกับสิทธิการปกครองตนเองของท้องถิ่น และทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือร่วมใจของประชาชน
3. รัฐต้องให้หลักประกันเรื่องสิทธิเสรีภาพเพื่อให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมและยอมรับในแนวคิดในเชิงอุดมคติสื่อมวลชนท้องถิ่นทำโดยคนท้องถิ่น และเพื่อคนท้องถิ่น

พิศิษฐ์ ชวาลาธวัช (2542:4) สรุปว่าสื่อมวลชนท้องถิ่นโดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์จะเป็นพลังทางสังคมที่สำคัญที่มีบทบาทสามารถพลิกโฉมหรือเร่งเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเป็นตัวแทนประชาชนในการตรวจสอบการบริหารงานราชการส่วนท้องถิ่นอย่างใกล้ชิดกว่าสื่อมวลชนทุกแขนงจากส่วนกลาง

หากจะพิจารณาบทเรียนจากกลุ่มประเทศตะวันตกเช่นอิตาลี เนเธอร์แลนด์ ที่เคยผ่านช่วงเปลี่ยนผ่านทางสังคมและการเมืองต่อการกำเนิดของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมาแล้ว พบว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมักเกิดจากเหตุผลทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ต้องการยกเลิกระบบการผูกขาดการกระจายเสียงจากรัฐ โดยต้องการให้จัดสรรและกระจายคลื่นความถี่ และอำนาจการบริหารจัดการไปยังส่วนภูมิภาคหรือภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้พลเมืองหรือประชาชนในพื้นที่ส่วนภูมิภาคท้องถิ่นต่าง ๆ ได้เข้าถึงคลื่นความถี่หรือสื่อ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในสื่อ นั้น ๆ เพื่อเป็นการ

รักษา ส่งเสริมวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของคนทุกกลุ่มในภูมิภาคได้มีพื้นที่ในการสื่อสาร ซึ่งสื่อกระแสหลักหรือสื่อระดับชาติปัจจุบันไม่สามารถกระทำได้

ยกตัวอย่างเช่นกรณีของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคประเทศอิตาลี ได้เกิดขึ้นบนพื้นฐานจากการมีส่วนร่วมของพลเมืองในท้องถิ่น(Giuseppe Richeri, 1998:120) เช่นเดียวกับประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่กำหนดให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องเป็นสื่อที่ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งเขตเมืองและชนบทโดยไม่มุ่งเน้นการหากำไร และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการผ่านระบบอาสาสมัคร (Jankowski, 1998:140-142)

นอกจากนี้กรณีของสถานีโทรทัศน์ชนพื้นเมือง (Aboriginal Television) ของประเทศแคนาดา เกิดมาจากการตระหนักของคนกลุ่มพื้นเมือง ที่รวมตัวเพื่อการเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้อัตลักษณ์ ภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิตของพวกเขาได้มีพื้นที่ในการแสดงออกและมีที่ยืนในสังคม การเรียกร้องของพวกเขาได้รับการตอบสนองจากคณะกรรมการที่กำกับและควบคุมการกระจายเสียง โดยเริ่มทดลองจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สำหรับกลุ่มคนดังกล่าวได้เป็นเจ้าของและดำเนินงานต่อมาสถานีฯ ได้พัฒนาจนสามารถกระจายเสียงไปทั่วประเทศเพื่อตอบสนองคนพื้นเมืองที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ และกลายเป็นเครือข่ายระดับชาติ จากเดิมที่เป็นเพียงสถานีโทรทัศน์สำหรับภูมิภาคทางตอนเหนือของประเทศเท่านั้น ทำให้สถานีโทรทัศน์ดังกล่าวกลายเป็นเครื่องมือเพิ่มศักยภาพให้กับภาษาและวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง ทำให้คนพื้นเมืองมีโอกาสแสดงออกและมีสิทธิมีเสียงในการพูดการสื่อสารเรื่องราว อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของพวกเขาไปสู่คนกลุ่มเดียวกันหรือคนทั้งประเทศได้ ส่งผลทำให้คนพื้นเมืองมีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น อีกทั้งความรู้สึกที่เคยเป็นคนแปลกหน้าในประเทศตนเองเนื่องจากสถานีโทรทัศน์ส่วนใหญ่นำเสนอแต่เรื่องราวของคนกลุ่มอื่นในประเทศได้ค่อย ๆ หายไปในที่สุด (David, 2005)

4.2 คุณลักษณะของความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

คุณลักษณะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากการทบทวนแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้ (Miquel de Moragas Spà and

Carmelo Garitaonandia,1998; David J 2005; หฤทัย ชัดขนาด และคณะ, 2547)

4.2.1 คุณลักษณะตามหลักการและปรัชญา

- 4.2.1.1 เป็นสื่อที่ดำเนินงานโดยมุ่งเน้นท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง
- 4.2.1.2 ใช้ทุนและทรัพยากรท้องถิ่นในการดำเนินงาน
- 4.2.1.3 มีการบริหารจัดการที่ไม่มุ่งเน้นเพื่อการค้าแต่เน้นการเป็นสื่อเพื่อบริการสาธารณะ
- 4.2.1.4 เป็นสื่อที่สามารถให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในหลากหลายระดับและรูปแบบ
- 4.2.1.5 มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นทั้งในด้านกายภาพและทางด้านจิตวิทยา

4.2.2 คุณลักษณะตามการบริหารจัดการ

- 4.2.2.1 นโยบายมีความเป็นอิสระจากการควบคุมของส่วนกลาง
- 4.2.2.2 การออกอากาศ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและศักยภาพขององค์กรและความต้องการของท้องถิ่น
- 4.2.2.3 การดำเนินงานแบบมีอาสาชีพ
- 4.2.2.4 เป็นสื่อที่สามารถให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลายระดับและหลากหลายรูปแบบ
- 4.2.2.5 เป็นองค์กรที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นอุตสาหกรรมเข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสม
- 4.2.2.6 เป็นสถานีที่มีระบบเครือข่ายในแต่ละท้องถิ่นร่วมมือกัน

4.2.3 คุณลักษณะตามหน้าที่

- 4.2.3.1 ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
- 4.2.3.2 เป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น
- 4.2.3.3 เป็นเครื่องมือสื่อสารอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.2.3.4 เป็นพื้นที่การต่อรองทางการเมือง/วัฒนธรรมของ
ท้องถิ่น

4.2.3.5 เป็นสื่อในการสื่อสารเสียงของประชาชนในท้องถิ่น

4.2.3.6 เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพา
ตนเองให้กับภาษา วัฒนธรรมและชีวิตผู้คนในท้องถิ่น

4.2.3.7 เป็นพื้นที่สาธารณะให้กับท้องถิ่น

4.2.3.8 เป็นช่องทางนำเสนอความเป็นท้องถิ่นสู่ช่องทาง
ระดับชาติ

4.2.3.9 เป็นช่องทางการสื่อสารวัฒนธรรมพื้นบ้านในพื้นที่การ
ออกอากาศ

4.2.4 คุณลักษณะตามเนื้อหารายการ

4.2.4.1 นำเสนอรายการที่มีความเป็นท้องถิ่น

4.2.4.2 เนื้อหารายการมาจากทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอก
ท้องถิ่น

4.2.4.3 การนำเสนอด้วยภาษาท้องถิ่น

4.2.5 คุณลักษณะตามพื้นที่

4.2.5.1 มีขอบเขตการกระจายเสียงเฉพาะพื้นที่

4.2.5.2 มีที่ตั้งสถานีอยู่ในท้องถิ่น

4.3 รูปแบบการบริหารจัดการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4.3.1 ลักษณะการเป็นสถานีที่มีการบริหารจัดการอย่างอิสระ มีสอง
ลักษณะคือ

4.3.1.1 การเป็นสถานีที่ให้บริการสาธารณะ เช่นสถานีโทรทัศน์
สาธารณะรัฐสังคมนิยมยูโกสลาเวีย ให้อิสระสถานีโทรทัศน์แต่ละภูมิภาค
หรือจังหวัดมีอิสระในการบริหารจัดการทั้งด้านนโยบาย การเงิน การ
ดำเนินงานด้วยตนเอง โดยส่วนกลางทำหน้าที่เพียงแต่เป็นผู้ดูแลจัดการ
การจัดสรรคลื่นความถี่ให้เท่านั้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวส่งผลทำให้แต่ละ

สถานีสามารถนำเสนอรายการที่เป็นภาษา อັตลักษณ์ วัฒนธรรมและการดำเนินงานอื่น ๆ โดยยึดเอาท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้สื่อมวลชนของประเทศดังกล่าวถูกรับรู้และให้ความสำคัญต่อการเป็นสื่อที่มีส่วนสำคัญต่อการให้ข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาประเทศและการสร้างให้ประชาชนมีชีวิตสาธารณะ ภายใต้บริบทของประชาธิปไตยในการบริหารตนเอง โดยต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการรายงานข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเข้าถึงกระบวนการสื่อสารให้มากที่สุด โดยการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้นชุมชนหรือท้องถิ่นคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานมากที่สุด (Berrigan F. 1977:213-224)

4.3.1.2 การเป็นสถานีเอกชนเชิงพาณิชย์ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของเอกชนที่เน้นเพื่อการค้าจะมีกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ในการขอใบอนุญาตกระจายเสียงกำหนดพันธกิจต่อท้องถิ่น เช่นประเทศอิตาลีที่ผ่านกฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยกำหนดกฎเกณฑ์ให้กับผู้ขอรับใบอนุญาตกระจายเสียงโทรทัศน์ในภูมิภาคทั้งด้านเวลาและแหล่งที่มาของรายได้ไว้ว่า (Richeri,1998:127)

- สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องกันเวลาร้อยละ 30 ให้กับการกระจายเสียงสำหรับท้องถิ่น
- โฆษณาสินค้าท้องถิ่น ให้ใช้บริการหรือโฆษณาผ่านสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น ส่วนสินค้านำระดับประเทศให้โฆษณาออกอากาศผ่านเครือข่ายระดับชาติ
- สถานีส่วนภูมิภาคต้องมีโฆษณาท้องถิ่นร้อยละ 20 ของแต่ละชั่วโมงและร้อยละ 15 ของรายการตลอดทั้งวัน

- กำหนดให้หน่วยงานรัฐและ non-territorial public จัดสรรงบประมาณอย่างน้อยร้อยละ 25 ให้กับโทรทัศน์และสถานีวิทยุท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในรูปแบบเชิงพาณิชย์มักประสบปัญหา เช่นแม้ว่าบางสถานีฯ ผลิตรายการหรือรักษาเวลาออกอากาศได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถแข่งขันกับสถานีเครือข่ายระดับชาติได้ และสถานีฯ บางแห่งไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ให้คำนึงถึงความเป็นท้องถิ่นและจัดสรรเวลาให้ท้องถิ่นอย่างชัดเจน จนมีการละเมิดหรือละเลยจากผู้ได้รับใบอนุญาตจนนำไปสู่การเพิกถอนใบอนุญาตเป็นจำนวนมาก (Richeri, 1998:128)

4.3.2 สถานีที่เป็นลูกเครือข่ายของสถานีระดับชาติ สถานีท้องถิ่นรูปแบบนี้จะได้รับการจัดสรรเวลาบางส่วน โดยการบริหารช่วงเวลาดังกล่าวนั้นสถานีส่วนภูมิภาค มีอิสระในการคัดเลือก การผลิตรายการ และบางครั้งรายการของภูมิภาคสามารถออกอากาศในระดับชาติได้เช่นกัน เช่นกรณีของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประเทศไทย(รายละเอียดโปรดดูที่หัวข้อ 4.7) โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค Terza Rete ประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ลูกข่ายของสถานีแม่ข่าย RAI 3 ได้รับการจัดสรรเวลาออกอากาศรายการส่วนภูมิภาควันละ 2.30 ชั่วโมง (Richeri, 1998:123)

อย่างไรก็ตามลักษณะการบริหารจัดการในลักษณะการเป็นสถานีลูกข่ายนั้นอาจประสบปัญหาได้เช่นการจัดสรรเวลาและกำหนดช่วงเวลาไม่มีความแน่นอน มักถูกตัดหรือลดเวลาลงเสมอ โดยเฉพาะสถานีที่เน้นการบริการสาธารณะ จนในที่สุดเวลาของท้องถิ่นก็เหลือเพียงรายการข่าว และในที่สุดรายการข่าวท้องถิ่นก็กลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของรายการข่าวระดับชาติเท่านั้น (Richeri, 1998:123-124)

4.3.3. ลักษณะการดำเนินงานผ่านระบบเคเบิล เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เช่นกรณีของ SALTO ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นสถานีส่วนภูมิภาคที่แยกการดำเนินงานออกเป็น 2 ช่อง ที่มี

แนวคิดและปรัชญาที่แตกต่างกัน แต่ทั้งคู่ให้บริการกับท้องถิ่นหรือภูมิภาคเป็นสำคัญคือ (Jankowski, 1998: 150-154)

4.3.3.1 Opened Channel เป็นช่องที่นำแนวคิด Public access มาใช้ในการดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ เป็นอาสาสมัครเข้ามาร่วมผลิตรายการ นอกจากนี้แล้วยังมีช่องสำหรับคนกลุ่มน้อย MTV (Minority Television) โทรทัศน์ของคนกลุ่มน้อยใน Amsterdam ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรหนึ่งในการเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โดยในปี 1984 มีวัตถุประสงค์ก็คือการทำงานร่วมกันระหว่างคนกลุ่มน้อยต่างๆ ในสังคมของชาวดัตช์ (Dutch) โดยใช้รูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ ซึ่งประกอบด้วยข่าว ศิลปวัฒนธรรม ข่าวสารสาธารณสุขและบันเทิง โดยภาษาที่ใช้ในการออกอากาศจะใช้ตามกลุ่มเป้าหมายของรายการนั้น ๆ โดยระหว่าง 10 ปีของการทำกิจกรรม MTV ได้รับสถานภาพว่าเป็นรายการโทรทัศน์ที่มีคุณค่าสำหรับคนกลุ่มน้อยในเขตเมือง และคนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ใน Amsterdam อีกด้วย

4.3.3.2 Professional Television (AT5) เป็นสถานีที่ดำเนินงานภายใต้ทีมงานมืออาชีพและสามารถหารายได้จากโฆษณาได้ โดยการบริหารงานจะอยู่ภายใต้คณะกรรมการ ระยะแรกของการดำเนินงาน สถานีประสบปัญหาเรื่องรายได้ จนทำให้ผู้บริหารละเมิดกฎหรือข้อตกลง โดยการเพิ่มรายการบันเทิงมากขึ้นจนกลายเป็นรายการหลักของสถานีฯ ไปในที่สุด

อย่างไรก็ตามไม่ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะมีรูปแบบใดก็ตาม หัวใจสำคัญก็คือความเป็นอิสระหรือเป็นโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นโดยความต้องการกระจายอำนาจการกระจายเสียงไปยังท้องถิ่น มีผู้เสนอไว้ในประเด็นดังกล่าวอย่างน่าสนใจว่า การกระจายอำนาจให้กับระบบการกระจายเสียงในส่วนภูมิภาค ควรจะมีเป้าหมายอยู่ที่การบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่นและมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างเครือข่ายระดับชาติและระดับท้องถิ่นและระดับท้องถิ่น

กับท้องถิ่นบนพื้นฐานของความเป็นอิสระและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน จะสามารถช่วยในกระบวนการหรือฟื้นฟูการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะขึ้นใหม่ และให้อำนาจและบทบาทการนำเสนอภาพของสังคม ที่จะทำให้เสียงของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ มีความสำคัญได้ปรากฏในโลกกระจายเสียงอย่างเท่าเทียม (Harver and Robins, 1994:45)

4.4 การผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ารูปแบบและเนื้อหาของรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขึ้นอยู่กับนโยบาย ลักษณะการดำเนินการ จำนวนเวลาการออกอากาศและความอิสระในการดำเนินงาน

ประเภทรายการที่สำคัญสำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก็คือรายการข่าวท้องถิ่นหรือข่าวส่วนภูมิกาศนั้น ๆ เนื่องจากลักษณะของรายการข่าวท้องถิ่นหรือส่วนภูมิกาศจะมีความใกล้ชิดเพราะสามารถนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้ดีกว่ารายการอื่น ๆ และเป็นรายการที่มีการนำเสนอต่อเนื่องทุกวัน (หฤทัย ชัดขนาด, 2547, Miquel de Moragas Spà and Carmelo Garitaonandia, 1998)

ส่วนรูปแบบรายการที่นิยมนำเสนอของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคือนิตยสารทางอากาศ (Magazine on air) เพราะเป็นรูปแบบรายการสามารถยืดหยุ่นและผสมผสานเนื้อหาได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการรายงาน การอภิปราย ตลก ดนตรี กีฬา ส่วนรายการละครยังไม่เป็นที่นิยมมากนักเนื่องจากมีขั้นตอนการผลิตที่ซับซ้อนและใช้ทรัพยากรมาก แม้ว่ารายการละครจะเป็นรูปแบบรายการที่สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้ดีก็ตาม (Moragas and Garitaonandia, 1998:13-15) ยกเว้นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของเอกชนที่พอมีศักยภาพเท่านั้นที่สามารถนำเสนอรายการที่มีมาตรฐานเช่นข่าวบันเทิง กีฬาท้องถิ่น การเมือง ภาพยนตร์ ดนตรี และละครที่เน้นเรื่องราวในท้องถิ่นได้อย่างครบถ้วน (Richeri, 1998:126-127)

ส่วนสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่นของเอกชนนั้นแม้ว่าจะมีเงื่อนไขกำหนดให้นำเสนอรายการท้องถิ่นอย่างน้อย 1 ชั่วโมงต่อวัน แต่ผู้ประกอบการหรือเจ้าของสถานีมักจะลดเวลาท้องถิ่นเหลือเพียง 30 นาทีเท่านั้น เพราะเห็นว่าเป็นรายการที่ไม่น่าสนใจและไม่สามารถทำกำไร ซึ่งแนวโน้มรายการท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ได้รับใบอนุญาตมีแนวโน้มลดลง ส่วนใหญ่ก็นำเสนอรายการที่เน้นความบันเทิงที่ซื้อมาจากบริษัทผู้ผลิตภายนอกมากกว่าจะผลิตรายการที่ตอบสนองท้องถิ่น (Kleinsteuber and Thomaß, 1998: 78)

สำหรับกรณีของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย จากการศึกษาของ วชิรา รินทร์ศรี (2537) ในกรณีของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง เมื่อพิจารณาการเป็นสื่อเพื่อภูมิภาคจากการนำเสนอรายการที่ผลิตจากท้องถิ่นและผลิตมาจากส่วนกลาง พบว่าในแต่ละช่วงเวลานั้น สัดส่วนรายการระหว่างรายการจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเองนั้นมีสัดส่วนที่ห่างกันมาก โดยพบว่าสัดส่วนรายการที่มาจากส่วนกลางจะมีสัดส่วนมากกว่ารายการของท้องถิ่น

การศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 พิษณุโลก(หฤทัย ชัดนาค และคณะ, 2547) พบว่ามีการผลิตรายการเพื่อท้องถิ่นในช่วงเวลาที่ได้รับการจัดสรรเวลาอย่างเต็มที่ แต่เมื่อต้องกลายเป็นสถานีลูกข่ายของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 (ส่วนกลาง) ทำให้หน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องทำหน้าที่สถานีเครือข่ายที่รับสัญญาณรายการจากส่วนกลางเป็นหลัก ในขณะที่ภารกิจในการผลิตรายการเพื่อท้องถิ่นยังคงมีอยู่และลดน้อยลงเหลือโดยในช่วงปี 2543-2545 มีเวลาท้องถิ่น 1 ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่เวลาการออกอากาศของสถานีทั้งหมด มี 19 ชั่วโมงต่อวัน และในช่วง 2545-2546 มีการพิจารณาเพิ่มเวลาให้กับท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็น 1.30 ชั่วโมง แต่ก็ถือว่าอย่างน้อยคือมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 7.89 จากเวลาออกอากาศทั้งหมด

สาเหตุที่เวลาและรายการของท้องถิ่นลดน้อยลงนั้น พบว่าเกิดจากสาเหตุสำคัญ ดังนี้ (Giuseppe Richeri, 1998:124; วชิรา รินทร์ศรี, 2537; หฤทัย ชัดนาค และคณะ, 2547)

1. การมุ่งผลิตรายการเพื่อต้องการเผยแพร่ทางสถานีเครือข่ายระดับชาติ หรือมุ่งผลิตรายการตามที่เครือข่ายกำหนดโดยใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นเช่นคน และงบประมาณจนละเลยความสำคัญรายการท้องถิ่น
2. เเชิญหน้ากับการแข่งขันจากสถานีเอกชนที่เข้ามาสนใจและผลิตรายการที่ใกล้ชิดท้องถิ่นโดยใช้ความบันเทิงเป็นหลักในการผลิตรายการเพื่อดึงผู้ชม
3. ขาดแคลนงบประมาณ ทำให้การผลิตรายการไม่สามารถทำได้หรือทำได้อย่างจำกัด
4. ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ/ผู้บริหารจากส่วนกลาง/รัฐบาลกลางไม่ให้ความสำคัญต่อการกระจายเสียงส่วนภูมิภาค แต่กลับมองว่าเป็นภาระมากกว่า
5. ผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาคขาดแรงจูงใจเนื่องจากไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือต่อรองเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหา เพิ่มการกระจายอำนาจ ความเป็นอิสระ การจัดสรรงบประมาณ ความสนใจต่อการตอบสนองท้องถิ่นหรืออื่น ๆ ที่จะช่วยให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถอยู่รอดได้อย่างมีศักยภาพ
6. โครงสร้างการดำเนินงานแบบราชการที่ขาดความเป็นอิสระ ความยืดหยุ่นและขาดการสร้างสรรค์
7. นโยบายการดำเนินงานที่เน้นให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคการเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของรัฐ
8. บุคลากรขาดโอกาสในการฝึกฝนและแรงจูงใจ

9. ไม่ได้ได้รับความนิยมจากผู้รับสาร

10. ความสามารถในการแข่งขันและผู้สนับสนุนการผลิตรายการยังไม่เหมาะสมและเชื่อต่อการดำเนินการเพื่อเป็นโทรทัศน์ของท้องถิ่นหรือภูมิภาคได้

4.5 แหล่งที่มาของรายได้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ที่มาของรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขึ้นอยู่กับลักษณะการดำเนินงาน และกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยภาพรวมแล้วพบว่า สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีแหล่งรายได้จาก

1. ค่าธรรมเนียม License fee
2. โฆษณาและการสนับสนุนรายการ
3. เงินอุดหนุนจากหน่วยงานรัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น
4. เงินอุดหนุนจากการแบ่งรายได้จากสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินงานเพื่อการค้าในสัดส่วนตามกฎหมายกำหนด

อย่างไรก็ตามสถานีโทรทัศน์หนึ่ง ๆ อาจมีแหล่งที่มาของรายได้หลายช่องทางเช่น TV2 ประเทศเดนมาร์ค เป็นสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดการบริการสาธารณะและโทรทัศน์เพื่อการค้าเข้าด้วยกัน มีสถานีย่อยตั้งอยู่ในท้องถิ่นได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลาง (กระทรวงวัฒนธรรม) และจากค่าโฆษณา ค่าธรรมเนียม และการสนับสนุนรายการ โดยรายได้หลักมาจากการโฆษณา ส่วนของเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางนั้นการจัดสรรรายได้จะกำหนดให้แต่ละสถานีย่อยเสนอขอของบประมาณเข้ามายัง TV2 ส่วนกลาง (Jørgen Poulsen, 1998:37-38)

ประเทศฝรั่งเศส โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค France 3 มีแหล่งรายได้จาก ค่าธรรมเนียมร้อยละ 20 ที่เหลือจะมาจากโฆษณาเป็นหลัก แต่การโฆษณา สามารถทำได้เฉพาะบางช่วงเวลาเท่านั้น (Canova- Lamarque,Peerrot and López 1998:59)

เช้า	12.30 น.	จันทร์-ศุกร์	12.45 น.	จันทร์-เสาร์
เย็น	21.00 น.	จันทร์-ศุกร์	21.30 น.	จันทร์-เสาร์
	20.00 น.	จันทร์-ศุกร์	22.30 น.	อังคาร

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถานีจะสามารถจะหารายได้จากโฆษณาได้แต่ไม่สามารถเบิกใช้รายได้ดังกล่าวโดยตรง เนื่องจากต้องนำส่งรายได้ให้กับสถานีแม่ข่าย หลังจากนั้นสถานีแม่ข่ายจะพิจารณาจัดสรรคืนกลับมา ซึ่งวิธีการเช่นนี้ทำ ให้งบประมาณหรือรายได้ตกอยู่กับสถานีที่มีศักยภาพอยู่ในย่านธุรกิจการค้า ในขณะที่สถานีส่วนภูมิภาคเล็ก ๆ ที่มีรายได้จากโฆษณาไม่มาก ถูกจำกัดโอกาส ในการขยายเวลาหรือการผลิตรายการเพิ่ม (Canova- Lamarque,Peerrot and López,1998:59)

ประเทศเยอรมัน อนุญาตให้รายการส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่นที่ออกอากาศ ผ่านสถานีเครือข่ายระดับชาติมีรายได้จากการโฆษณาและเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ชมได้ร้อยละ 20 (มีแนวโน้มลดลงเพราะการแข่งขันสูงขึ้น) และมีการกำหนด เงื่อนไขของการโฆษณาไว้ โดยสามารถโฆษณาได้เฉพาะช่วงต่อรายการใน ช่วงเวลา 17.25 – 20.00 น. เท่านั้น (Kleinstauber and Thomaß,1998: 73)

ประเทศอังกฤษ สถานีโทรทัศน์ S4C (Wales The Channel 4) ซึ่งเป็น สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคภายใต้สถานีแม่ข่าย BBC ได้รับการสนับสนุนทางการเงินมาจากเปอร์เซ็นต์รายได้ของสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินงานเพื่อการค้า (ประมาณร้อยละ 3.2 ตามพระราชบัญญัติ 1990) (Cormack,1998: 211)

ส่วน Omrop Fryslän สถานีของประเทศเนเธอร์แลนด์ใช้ระบบการเก็บ เงินค่าธรรมเนียมจากเครื่องรับต่อปีร้อยละ 10 DFL และรายได้จากการโฆษณาใน

ส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่น และบางรายการจะได้รับเงินอุดหนุนการผลิตจากรัฐบาลกลาง แต่เงินสนับสนุนเหล่านี้มักจะทำให้ในลักษณะเงินอุดหนุนระยะแรกหรือระยะทดลองเท่านั้น (Jankowski, 1998:143)

4.6 การแข่งขันในตลาดโทรทัศน์

การแข่งขันในตลาดโทรทัศน์ เป็นภาวะที่ไม่ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะมีรูปแบบการดำเนินงานเพื่อบริการสาธารณะหรือเพื่อการค้าก็ตามจำเป็นต้องเผชิญกับการแข่งขัน โดยยิ่งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่พึ่งรายได้จากโฆษณามากเท่าไร ยิ่งทำให้สถานีฯ เผชิญหน้าและรับมือกับการแข่งขันจากคู่แข่งภายในพื้นที่และคู่แข่งระดับชาติมากขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ (Jankowski, 1998:154-155)

ผลกระทบจากการแข่งขันที่ใช้เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดนั้นแม้ว่าการเกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะช่วยสร้างงานให้กับประเทศกลุ่มยุโรปกว่า 2 ล้านตำแหน่งในช่วง ค.ศ. 1994-2000 แต่มิติทางด้านวัฒนธรรมกลับถูกกละเลย ทำให้การอยู่รอดของความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ภาษา ของท้องถิ่นภายใต้สังคมข้อมูลข่าวสารนี้ไม่สามารถแพร่ขยายตัวไปอย่างที่ควรจะเป็น (Moragas Spà and López, 1998:219-220) ส่งผลกระทบโดยตรงกับสถานีฯ ส่วนภูมิภาคและรายการของส่วนภูมิภาคอย่างน้อย 3 ประการดังนี้

1. เวลาการนำเสนอรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่นถูกลดทอนลงอย่างต่อเนื่อง เช่นกรณีของ Terza Rete ประเทศอิตาลีในช่วง 1980 เวลาท้องถิ่นลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเหลือเพียงรายการข่าวท้องถิ่น ต่อมาได้มีการลดเวลารายการข่าวท้องถิ่นให้เหลือเพียงการเป็นข่าวประกอบในข่าวระดับชาติเท่านั้น (Richeri, 1998:124)
2. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของสถานีที่ได้รับใบอนุญาตกระจายเสียงในส่วนภูมิภาคมีทัศนคติต่อรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่นเป็นภาระมากกว่าการสร้างโอกาส ทั้งนี้ไม่ว่าจะ

เป็นสถานที่ที่มีรูปแบบการดำเนินงานแบบเป็นลูกข่าย หรือผ่าน
 เคเบิลพบว่าผู้จัดรายการหรือเจ้าของสถานีมักจะมีทัศนคติที่มอง
 ว่ารายการส่วนภูมิภาคเป็นภาระของสถานี เนื่องจากต้องเสีย
 ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิตรายการสูงอีกทั้งยังเป็นรายการที่ไม่
 สามารถดึงดูดใจผู้ชมและโฆษณาได้ ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการ
 เลือกลงรายการสำหรับท้องถิ่นที่มีคนอยู่นานแน่นและประเด็น
 หรือรายการที่เน้นความบันเทิงและเกี่ยวกับ Human touch ใน
 ท้องถิ่นเท่านั้น โดยละเลยความต้องการของท้องถิ่นในมิติอื่น ๆ
 (Kleinstauber and Thomaß, 1998:78)

3. สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีแนวโน้มล้มหายตายจากสูง
 โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของเอกชน ที่มีการ
 ปรับเปลี่ยนไปเป็นการนำเสนอรายการที่เน้นความบันเทิง
 มากกว่าตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้สถานี
 ยังลดการนำเสนอรายการท้องถิ่นลง โดยเพิ่มสัดส่วนรายการ
 ประเภทภาพยนตร์ ละคร เกมโชว์มากขึ้น จนแทบจะกล่าวได้ว่า
 โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นพื้นที่ที่ขายสต็อกภาพยนตร์เก่าจาก
 บริษัทภาพยนตร์ยักษ์ใหญ่เท่านั้น (Kleinstauber and
 Thomaß, 1998: 78)

จากสภาพดังกล่าวจะเห็นว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคประสบปัญหาการอยู่
 รอดหรือดำรงความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นท่ามกลางการแข่งขัน แต่อย่างไรก็
 ตามหากการดำรงอยู่ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถใช้จุดแข็งการเป็น
 สถานีโทรทัศน์ที่ตอบสนองท้องถิ่นโดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหารายการที่มีความ
 เป็นเอกลักษณ์และความเฉพาะตัวที่เจาะลึกท้องถิ่นหรือชุมชน โดยที่
 สถานีโทรทัศน์คู่แข่งไม่สามารถทำได้หรือทำได้ไม่ดีนั้น มาเป็นอาวุธหรือเครื่องมือ
 ในการแข่งขัน จะทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันในตลาด
 โทรทัศน์ได้ สำหรับลักษณะของเนื้อหารายการที่เป็นอาวุธของสถานีโทรทัศน์
 ส่วนภูมิดังกล่าวมีลักษณะดังนี้ (Moragas and Garitaonandia, 1998:15)

1. นำเสนอภาพที่สะท้อนความเป็นจริงและข้อเท็จจริงของท้องถิ่นที่มีมุมมองต่างไปจากสถานีระดับชาติหรือข้ามชาติ
2. นำเสนอและตีความหมายของข่าวหรือประเด็นความสนใจสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจทั้งระดับชาติและนานาชาติ โดยเลือกประเด็นและการอภิปรายบนพื้นฐานจากความสนใจของท้องถิ่นเป็นหลัก
3. เสนอความเป็นท้องถิ่นจากท้องถิ่นเพื่อนบ้านที่หลากหลาย ซึ่งทำได้โดยการสร้างเครือข่ายกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เช่นการแลกเปลี่ยนรายการ การผลิตรายการร่วมกัน เป็นต้น

นอกจากการผลิตเนื้อหารายการที่มีความเฉพาะท้องถิ่นตามลักษณะที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ประเด็นสำคัญที่จะทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่นสามารถเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นและแข่งขันได้นั้น รัฐบาลต้องมีการกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับท้องถิ่น โดยการโอนย้ายการบริหารการควบคุมโทรทัศน์ให้กับรัฐบาลส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานปกครองท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นอิสระจากอำนาจของรัฐบาล

ดังนั้นบทบาทของรัฐต่อระบบกระจายเสียงท้องถิ่นควรอยู่ที่การสนับสนุนทางนโยบาย การกำกับดูแล การวางมาตรการต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถดำรงอยู่มากกว่าการควบคุมหรือการผูกขาดอำนาจ โดยอาจมีลักษณะดังนี้ (Moragas and López, 1998:223-224)

1. เอื้ออำนวยให้มีคนท้องถิ่นหลากหลายกลุ่มเข้าถึงสื่อและข้อมูลข่าวสารในภูมิภาคและท้องถิ่น
2. ช่วยเหลือและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมทักษะและแลกเปลี่ยนบุคลากรของสื่อท้องถิ่นระดับชาติและระดับนานาชาติ

3. สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนรายการ การผลิตร่วมกัน ในระดับภูมิภาค โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
4. สนับสนุนภูมิภาคที่พัฒนาน้อยหรือขนาดเล็กด้วยการชดเชยให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงพื้นที่ของโทรทัศน์ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากภูมิภาคหรือท้องถิ่นต่าง ๆ ล้วนมีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์และภาษาที่โดดเด่นและเป็นของตัวเอง ดังนั้นหากจะพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นให้มีสื่อและการผลิตสื่อกระจายเสียงเอง รัฐบาลควรสนับสนุนการใช้ภาษาถิ่นในการกระจายเสียง ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างคุณค่าให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

แนวคิดการกำเนิดและการดำรงอยู่ของระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะจากกลุ่มประเทศยุโรปนั้น Moragas Spà and Garitaonandia (1998:6-11) กล่าวว่าเกิดขึ้นจากการเรียกร้องของกลุ่มผลประโยชน์และการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต้องการการกระจายอำนาจระบบโทรทัศน์มายังระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นที่ไม่ใช่เพียงแค่การกระจายอำนาจทางด้านพื้นที่ให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ในภูมิภาคเท่านั้นแต่ต้องมาพร้อมกับกฎหมายรับรองการเข้าถึงและมีส่วนร่วมของประชาชนในสื่อมวลชนเพื่อให้เกิดระบบโทรทัศน์หรือระบบการสื่อสารที่มีความเป็นประชาธิปไตยในระบบการสื่อสาร เพราะแม้จะมีการอนุญาตให้ตั้งสถานีโทรทัศน์ในระดับภูมิภาคแต่ความเป็นประชาธิปไตยไม่สามารถเกิดขึ้นจนได้

บทเรียนจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุโรป Moragas and Garitaonandia (1998: 6,9) เสนอว่าปัจจัยสำหรับกำหนดการเปลี่ยนแปลงสำคัญคือปัจจัยทางการเมืองและปัจจัยวัฒนธรรมของระบบสื่อสารและพลเมืองประเทศนั้น ๆ โดยเห็นว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงในยุโรปเกิดขึ้นได้ด้วยผลของกระบวนการแปรรูประบบสื่อกระจายเสียงให้กับเอกชน (Privatization) ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจการกระจายเสียงที่ส่งผลไปยังโทรทัศน์ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น และทำให้การให้บริการโทรทัศน์มีแนวคิดการแบ่งส่วนตลาดและตอบสนองของผู้ชมแบบใหม่ที่ไม่ได้แบ่งตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เพียงอย่างเดียวเพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตามสถานะของการศึกษาและวิจัยงาน

ทางด้านระบบโทรทัศน์ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นยังได้รับความสนใจน้อยและไม่ได้มีความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ ในบริบทของสื่อโทรทัศน์ในยุโรป

จากแนวคิดและบทเรียนที่ได้จากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ได้ทบทวนไปข้างต้น เห็นได้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแต่ละแห่งแต่ละประเทศ ล้วนต่างมีนโยบายและเจตนารมณ์ที่มุ่งตอบสนองท้องถิ่น เป็นเครื่องมือเสริมสร้างท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง อย่างไรก็ตามในการดำรงอยู่เพื่อรักษาเจตนารมณ์ดังกล่าวได้นั้น ยังคงเป็นปัญหาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่หลายแห่งยังประสบปัญหา การเผชิญหน้ากับการแข่งขัน และการควบคุมจากสถานีแม่ข่ายเป็นต้น อย่างไรก็ตามภายใต้ปัจจัยจำกัดดังกล่าว หากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถรักษาและนำเสนอรายการที่มุ่งตอบสนองท้องถิ่นอย่างเจาะลึก เพื่อกระตุ้นให้คนท้องถิ่นได้เกิดความรักในคุณค่าของท้องถิ่นและเห็นความสำคัญของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และเข้ามาร่วมกันยืนหยัด รักษา ต่อบรองให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ ย่อมสามารถดำรงในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นได้ แต่หากขาดปัจจัยสำคัญดังกล่าว โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอาจกลายเป็นโทรทัศน์เพื่อการค้าที่นำเสนอเนื้อหาไม่ต่างจากสื่อระดับชาติ

สำหรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาดังกล่าวไม่ต่างกัน เพราะตลอดระยะเวลาการกำเนิดขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน (2550) สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังเป็นเพียงสถานีเครือข่ายและผูกขาดอำนาจโดยรัฐมาโดยตลอด ซึ่งน่าสนใจว่าภายใต้การผูกขาดและการเป็นสถานีลูกข่ายของไทยนั้น โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะสามารถเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในลักษณะใดบ้าง และมีปัจจัยใดกำหนดให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพัฒนาไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ตามหลักการสากล

ทั้งนี้เนื่องจากว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเกิดขึ้นภายใต้บริบทและเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและวัฒนธรรมในยุคหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านเมื่อบริบทและเงื่อนไขเปลี่ยนแปลง โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก็ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับตัว ต่อบรอง เพื่อการอยู่รอดและดำรงเป็นสถาบันสื่อเพื่อท้องถิ่นตามไปด้วย การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดปรัชญาของการเป็นสื่อท้องถิ่นและ

บทเรียนจากการดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแต่ละแห่งมาผสมผสาน กำหนดเป็นกรอบ เพื่อศึกษาความเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแบบไทย

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงได้แบ่ง ช่วงยุคการเปลี่ยนแปลงของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยแบ่งตามระดับอำนาจการ ต่อรองของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ออกเป็น 3 ยุคคือ

1. ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (พ.ศ. 2503-2517) เป็นยุคเริ่มต้นของ สถานีโทรทัศน์ฯ ที่เข้าไปเป็นสถานีโทรทัศน์ช่องเดียวในท้องถิ่นโดยที่ ประชาชนท้องถิ่นแทบไม่มีอำนาจในการต่อรองกับเทคโนโลยี โทรทัศน์
2. ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ (พ.ศ. 2518-2534) เป็น ช่วงเวลาที่สถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางเริ่มขยายบริการมายังท้องถิ่น ต่างจังหวัด อันถือว่าการสิ้นสุดยุคการผูกขาด ทำให้ประชาชน ท้องถิ่นมีอำนาจในการเลือกเปิดรับ/ไม่เปิดรับสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาค
3. ยุคหลากหลายสถานี (พ.ศ. 2535-2550) ยุคการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างกรรมสิทธิ์ของสื่อกระจายเสียง และปรัชญาการจัดสรรคลื่น ความถี่ใหม่ โดยรับรองสิทธิให้ประชาชนเป็นเจ้าของคลื่นและมีสิทธิ ในการใช้สื่อ จนมีกระแสการเรียกร้องให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เป็นของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะพิจารณาว่า คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคและการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อ ท้องถิ่นแต่ละยุคนั้นมีคุณลักษณะอย่างไรและมีปัจจัยใดเปลี่ยนแปลงหรือคงอยู่ และมีปัจจัยใดเป็นตัวกำหนด

4.7 โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแบบ BBC

บริษัทกระจายเสียง British Broadcasting Corporation (BBC) เป็นระบบการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะของประเทศอังกฤษที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่ปลายปี 1927 ดำเนินงานภายใต้กฎหมาย Royal Charter ที่ให้ความเป็นอิสระและปลอดจากอำนาจการเมือง มีอธิปไตยสูงสุดทั้งในฐานะการเป็นองค์การกระจายเสียงและเป็นองค์การที่กำกับควบคุมดูแลตนเอง มีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมจากครัวเรือนของประชาชนผ่านการจัดสรรจากกระทรวงการคลัง (วิภา อุดมฉันท 2546:93-94) BBC ได้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิดังกล่าวแพร่ภาพรายการทั้งผลิตจากท้องถิ่นและจากเครือข่ายระดับชาติ(สถานีแม่ข่าย) ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานกระจายเสียงส่วนภูมิภาค ประเด็นที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอคือความเป็นอิสระของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่สถานีแม่ข่าย ณ กรุงลอนดอน มักรวบอำนาจการบริหารจัดการและการตัดสินใจมาไว้ที่ศูนย์กลาง ทำให้สถานีฯ ส่วนภูมิภาคขาดความเป็นอิสระ เกิดความไม่เท่าเทียมโดยเฉพาะเวลาออกอากาศของท้องถิ่นและเวลาของรายการระดับชาติ ที่ทำให้การนำเสนอรายการไม่สอดคล้องและตอบสนองกับความเป็นท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค

4.7.1 ระบบการบริหารการกระจายเสียงภูมิภาค BBC : อำนาจและความเป็นอิสระของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การบริหารและการดำเนินงานทั้งด้านการจัดผังรายการ การจัดสรรเวลาสำหรับท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของ BBC อยู่ภายใต้การกำกับของสถานีแม่ข่ายในกรุงลอนดอนทั้งสิ้น จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์และวิตกกังวลในสังคม ที่แม้แต่ผู้ปฏิบัติงานของ BBC ส่วนภูมิภาคเองได้วิจารณ์ว่าการรวมศูนย์อำนาจการบริหารอยู่ที่สถานีแม่ข่าย ทำให้ BBC กลายเป็นองค์กรทางวัฒนธรรมที่ครอบงำและมีอำนาจทางวัฒนธรรมของชาติอย่างรวดเร็ว ต่อมาในปีค.ศ. 1936 Charles Siepmann ผู้อำนวยการฝ่ายภูมิภาคสัมพันธ์ (Director of Regional Relations) ได้เสนอให้สาธารณะชนรับทราบเกี่ยวกับการควบคุมและการรวมศูนย์อำนาจระหว่างสถานีแม่ข่ายหลักและสถานีลูกข่ายตามภูมิภาคโดย

เสนอว่า BBC เป็นบริษัทที่มีแนวโน้มเป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจเพิ่มยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นรูปแบบการบริหารที่เป็นอันตรายต่อชาติ โดยทำให้ประชาชนมีรูปแบบการคิด มาตรฐานรสนิยมและค่านิยมเดียวกันทั้งชาติ นอกจากนั้น เขาได้เรียกร้องความเป็นอิสระให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้มีสิทธิการคิด นำเสนอ และรับรู้ตาม รสนิยม และวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ควบคู่กับการทำหน้าที่การเป็นองค์กรทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นในสัดส่วนที่เหมาะสม ข้อเสนอของ Siepmann สอดคล้องกับแนวคิดของ John Reith ผู้บริหารของ BBC คนแรก (ค.ศ.1927) ในช่วงหลังจากที่ BBC เปลี่ยนฐานะองค์กรจากบริษัทเป็นบริษัทกระจายเสียง ตาม Royal Charter ฉบับที่ 1 ที่เคยระบุไว้ว่าหากวัฒนธรรมของลอนดอนหรือของชาติจากส่วนกลาง ได้รับการนำเสนอผ่านBBC มากเกินไป จะกลายเป็นการบดบังหรือทำให้สังคมมองไม่เห็น วัฒนธรรม วิถีชีวิต การแสดงออกของภูมิภาคในพื้นที่ต่างของประเทศ (Harver and Robins,1994:42-43)

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ช่วง ค.ศ. 1945 BBC ได้แบ่งการกระจายเสียงส่วนภูมิภาคใหม่ออกเป็น 6 เขตคือเขตที่ใช้ภาษาอังกฤษ English Regions 3 เขต และเขตที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการคือ Scotland ,Wales และ Northern Ireland พร้อมกับประกาศว่าจะสนับสนุนให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดำรงอยู่ต่อไป โดยจะฟื้นฟูความเชี่ยวชาญและการสร้างสรรค์รายการที่ตอบสนองวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติและให้สถานีส่วนภูมิภาคเป็นส่วนหนึ่งของชาติสืบไป พร้อมกับกำหนดให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้ง 6 สถานีนำเสนอรายการที่ผสมผสานและตอบสนองคนกลุ่มน้อยอย่างหลากหลายกลุ่มในเขตพื้นที่ของตนอย่างเหมาะสมและทั่วถึง โดยจัดสรรเวลาออกเป็น 2 ลักษณะคือเวลาของท้องถิ่นหรือภูมิภาค (Opting Out) และเวลาของเครือข่ายระดับชาติ (Opting in) แต่แนวทางดังกล่าวในขณะนั้นเป็นเพียงการประกาศเจตนารมณ์ของกรรมการระดับสูงเท่านั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมายและระเบียบใด ๆ ออกมารองรับที่จะเป็นการรับประกันการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้มีความเป็นอิสระและตอบสนองความเป็นท้องถิ่นได้ เพราะยังต้องอาศัยกฎ ระเบียบ ข้อกฎหมายเข้ามาสนับสนุนด้วย (Briggs,1995a:87-88)

4.7.2 เวลาการแพร่ภาพออกอากาศของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ประเด็นที่เป็นวิพากษ์วิจารณ์กันอีกประเด็นหนึ่งของ BBC ก็คือการจัดสรรเวลาการกระจายเสียงของรายการส่วนภูมิภาค (Opting Out) กับเวลาเครือข่ายระดับชาติ (Opting In) เพราะในแต่ละภูมิภาคต่างต้องการที่ได้รับจัดสรรเวลาของส่วนภูมิภาคมากขึ้น แต่มักประสบปัญหาการจัดสรรเวลาจัดสรรให้กับท้องถิ่นหรือส่วนภูมิกวมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับเวลาของรายการที่มาจากเครือข่ายระดับชาติ จนทำให้ผู้ชมในท้องถิ่นออกมาเรียกร้องเรียนเช่นในระหว่างปีค.ศ. 1936-1945 ประชาชนจากส่วนภูมิภาค Wales ตอว่ารายการของสถานีภูมิภาคเป็นรายการที่เน้นการนำเสนอภาษาอังกฤษมากเกินไปและแทบไม่มีเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น ส่วนประชาชนที่ Scotland มีการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งข้อสงสัยต่อที่มาของผู้บริหารสถานีภูมิภาคที่ไม่เคยปรากฏตนจากท้องถิ่นมีโอกาสเข้าไปร่วมเป็นผู้บริหารแม้แต่คนเดียว อีกทั้งรายการที่นำเสนอเช่นรายการข่าวยังถูกลดความสำคัญลงให้กลายเป็นเพียงข่าวประกอบในรายการข่าวของ BBC แม้ข่าวเท่านั้นและที่สำคัญเนื้อหาข่าวส่วนใหญ่แทบไม่ได้สะท้อนความต้องการของคนท้องถิ่น จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้คณะกรรมการบอร์ดของ BBC ในกรุงลอนดอนต้องชี้แจงต่อสภาคณะรัฐมนตรีต่อประเด็นการผูกขาดอำนาจและการควบคุมจากสำนักงานใหญ่ในกรุงลอนดอน กรณีดังกล่าวส่งผลให้เกิดความขัดแย้งโดยเฉพาะในส่วนขอประชาชนในท้องถิ่นที่มีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยที่จะให้ส่วนภูมิภาคกำหนดเวลาหรือจัดสรรส่วนเวลาระหว่างภูมิภาคเพิ่มขึ้นตามมาจนกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างความเป็นท้องถิ่นนิยมกับชาตินิยมเกิดขึ้นในภูมิภาคนั้น (Briggs, 1995a: 89-90)

อย่างไรก็ตามมีการศึกษาถึงสัดส่วนเวลาระหว่างเวลาท้องถิ่นและรายการระดับชาติ หลังจากเหตุการณ์แล้วในช่วง 1991-1992 ผลการศึกษาก็ยังคงพบความไม่เท่าเทียมในการจัดสรรเวลาระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลางเช่นเดิม ทำให้การเรียกร้องจากผู้บริหารในภูมิภาคและคนท้องถิ่นต่อประเด็นการจัดสรรเวลาท้องถิ่นอย่างเหมาะสมโดยตระหนักถึงความแตกต่าง ความเป็นอิสระขอแต่ละภูมิภาคยังคงเกิดขึ้นเสมอ (Harver and Robins, 1994:49-50)

ค.ศ. 1960 ผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตะวันตกของ BBC คนหนึ่งได้ออกมาเสนอว่าจุดแข็งของการกระจายเสียงของท้องถิ่นที่จะทำให้ดีที่สุดก็คือ การตอบสนองความต้องการของภูมิภาคและท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมกับมีบทบาทการตัวแทนของระบบกระจายเสียงระดับชาติและนานาชาติอย่างเหมาะสม โดยนำเสนอรายการที่มีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เขาเสนอว่าบทบาทหลักของการกระจายเสียงส่วนภูมิภาคก็คือการให้สาระความรู้ และข้อมูลข่าวสาร โดยสถานีฯ ควรสร้างฝ่ายข่าวภูมิภาคขึ้นเองเพื่อให้เป็นงานหลักของการดำเนินงานสถานีส่วนภูมิภาค ส่วนความบันเทิง สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรให้ความสำคัญเป็นลำดับรองเพื่อจะรักษาความสมดุลของเนื้อหา รายการเท่านั้น เพราะหากมุ่งเน้นแต่การนำเสนอความบันเทิงมากเกินไปจะส่งผลกระทบต่อความเป็นสถานีโทรทัศน์ของภูมิภาคอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้บริหารคนดังกล่าวยังได้เสนอทางเลือกสำหรับการผลิตรายการสำหรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อแก้ปัญหาการจำกัดทางด้านงบประมาณ 3 ทางคือ (Briggs, 1995b:624-626)

1. ให้สถานีโทรทัศน์ฯ เลือกผลิตรายการบางรายการที่อยู่บนพื้นฐานของท้องถิ่นหรือพื้นที่ในเขตกระจายเสียงเท่านั้น
2. ให้สถานีส่วนภูมิภาคจัดสรรเวลาให้กับข่าวของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ในรัศมีการกระจายเสียงอย่างหลากหลาย
3. ควรแบ่งพื้นที่ในส่วนภูมิภาคออกเป็นส่วนย่อย ๆ ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และให้แต่ละท้องถิ่นมีเครื่องส่งโทรทัศน์ และให้สถานีส่วนภูมิภาคนั้นๆ จัดสรรแบ่งเวลาให้กับท้องถิ่นผลิตรายการของตนเองอย่างอิสระอย่างน้อย 1 ชั่วโมง

ระหว่างค.ศ. 1980 -1990 มีการตระหนักถึงความสำคัญของภูมิภาคในบริบทใหม่ที่เริ่มมีการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ BBC สำนักงานใหญ่เริ่มยอมรับฟังและยอมรับแรงกดดันที่มาจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและประชาชนในภูมิภาค โดยคณะกรรมการสูงสุดได้ออกแถลงการณ์ว่าBBC เป็นสถานีโทรทัศน์ที่ให้

ความสำคัญกับทุกภาคทุกกลุ่ม ไม่ได้เป็นบรุษที่กระจายเสียงสำหรับเมืองหลวงหรือกรุงลอนดอนเท่านั้น ซึ่งถือว่าการเริ่มต้นการพัฒนาระบบการกระจายเสียงภูมิภาคที่เป็นปัญหามากกว่า 2 ศตวรรษอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเห็นได้จากผลที่ตามมาก็คือ (Harver and Robins, 1994: 44)

1. นักการเมืองและผู้กระจายเสียงเริ่มที่จะตระหนักถึงอำนาจและอัตลักษณ์ที่มาจากความแตกต่างของภูมิภาค ทางด้านสีผิว อายุ เพศวิถีและเพศสภาพ ดังนั้นจึงเห็นว่าการกระจายเสียงควรเป็นสื่อที่ทำหน้าที่นำเสนอและตอบสนองของความแตกต่างเหล่านั้น
2. การแพร่กระจายของกลยุทธ์การพัฒนาส่วนภูมิภาคโดยได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายและกว้างขวาง โดยต่างตระหนักถึง การกระจายเสียงสำหรับเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นและรายการภูมิภาค และการสร้างความยั่งยืนโดยเปิดโอกาสให้ หน่วยงาน ตัวแทนใหม่ ๆ เช่น หน่วยงานท้องถิ่น ศิลปะท้องถิ่น ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการผลิตรายการและการกระจายเสียงภูมิภาคมากขึ้น
3. การพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ขยายประเด็นไปไกลกว่ามิติทางด้านภูมิศาสตร์เพียงอย่างเดียว โดยหันไปสนใจประเด็นการกระจายอำนาจ คุณค่าและศักยภาพของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้คนภูมิภาครู้สึกถึงความเชื่อมั่นในท้องถิ่นและตัวเองมากขึ้น ในการเรียกร้อง เพราะเป็นการสะท้อนมุมมองจากคนกลุ่มน้อย ทำให้วัฒนธรรมของภูมิภาคไม่ได้ถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมของจังหวัดหรือกลุ่มคนเล็ก ๆ อีกต่อไป และหากสามารถพัฒนาสื่อสาธารณะในภูมิภาคในอังกฤษได้สำเร็จ จะถือเป็นการปลดปล่อยเสียงและอัตลักษณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายหลังจากที่ตกอยู่ภายใต้การรวมศูนย์อำนาจมายาวนานได้เช่นกัน

5 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

แนวคิดของการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร เป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายพลังของผู้รับสารในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ที่ไม่เพียงแต่ในบทบาทการเป็นผู้รับสารที่เอาการเอางานเท่านั้น แต่ยังก้าวไปถึงการพลิกบทบาทไปเป็นผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารอีกด้วย ดังนั้นการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้อธิบายพลังของคนท้องถิ่นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จะทำให้เห็นภาพของวิธีการต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิการสื่อสารการเข้าถึง และการมีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่ละระดับไปจนถึงการกำหนดนโยบายร่วมกับทางสถานีฯ รวมถึงภาพของพลังอำนาจของคนท้องถิ่นที่กระทบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในแต่ละยุคได้

การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิการสื่อสารนั้น เนื่องมาจากสิทธิการสื่อสาร เป็นสิทธิที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ซึ่งกระบวนการทัศน์การพัฒนาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสาเหตุของความด้อยพัฒนาไม่ได้เกิดจากความล้มเหลวของประชากรในโลกที่สามแต่เกิดจากการไร้สิทธิไร้เสียงในการเข้าร่วมตัดสินใจทิศทางของการพัฒนานั้นมากกว่า ซึ่งการมองสาเหตุการด้อยพัฒนาดังกล่าวได้ส่งผลต่อการพิจารณา“การพัฒนา” ให้เป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิการสื่อสาร ที่แยกเป็นสิทธิสำคัญ 2 หมวดใหญ่คือสิทธิการเป็นผู้รับสาร เช่นการเข้าถึงข่าวสารอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และสิทธิการเป็นผู้ส่งสาร (กาญจนา แก้วเทพ, 2546: 27)

แนวคิดสิทธิการเป็นผู้ส่งสารนั้น ส่งผลให้การสื่อสารกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการพัฒนา ที่เน้นการมีส่วนร่วมในบริบททางการเมืองของคนท้องถิ่นที่กว้างขวาง (Jacopson, 1994: 60) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีอิสระในการสื่อสาร การแสดงออกถึงมุมมองและความรู้สึกของพวกเขาและสามารถเข้าถึงสื่อหรือข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อท้องถิ่นและตนเอง แนวคิดการพัฒนาดังกล่าวถือเป็นการพัฒนาท้องถิ่นแบบพึ่งตนเองบนพื้นฐานทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ คุณค่าและทรัพยากรของท้องถิ่นมากกว่าพึ่งพาจากปัจจัยภายนอก(Nair และ White ,1994: 160)

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้แนวคิดข้างต้นนั้นควรเป็นช่องทางของพลเมืองได้แสดงออกถึงทัศนคติ ความรู้สึกด้วยตัวของเขาเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าสื่อ

ควรเป็นเสียงของประชาชนที่แท้จริง มากกว่าจะมอบกรรมสิทธิ์หรือการดำเนินงานให้กับมืออาชีพหรือกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น (Bordenave, 1994: 43-46) ถือเป็นความพยายามในการเปลี่ยนโครงสร้างระหว่างพลเมืองกับชนชั้นปกครองหรือรัฐให้มีความสมดุล โดยให้เสียงของพลเมืองได้ปรากฏในสังคมจากการใช้สิทธิและเป็นเจ้าของสื่อในกระบวนการของการสื่อสาร ตั้งแต่การวางแผน การพัฒนา การดำเนินการหรือการบริหารจัดการและการใช้สื่อด้วยตัวของประชาชนเอง (Thomas, 1994: 54)

กาญจนา แก้วเทพ (2548: 58-64) เสนอว่าการพิจารณาแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถพิจารณาได้ 2 ความหมายคือ

1. การใช้การสื่อสารเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ เช่น การทำประชาพิจารณ์ การใช้สิทธิตามพ.ร.บ. ข่าวดสารของทางราชการ ฯลฯ เป็นต้น
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการของสื่อ ซึ่งทำได้ 6 ระดับคือ
 - 2.1 ระดับการเป็นผู้ฟังที่ active และมีปฏิกิริยาป้อนกลับ เช่น การเป็นอาสาสมัคร แจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนคอย ร้องเรียน ตรวจสอบปัญหาของชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ เป็นต้น
 - 2.2 มีส่วนร่วมในรายการ เช่นการโทรศัพท์แจ้งข่าวสาร รายงานข่าว พุดคุยติชมรายการ ขอเพลง ตรวจสอบข้อมูล การเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แลกรับเชิญ และการเขียนจดหมายสะท้อน มุมมอง/ความคิดผ่านจดหมาย
 - 2.3 ระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต ทั้งในขั้นตอนก่อนการผลิต การผลิตและหลังการผลิต
 - 2.4 การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข้อมูลให้กับผู้จัด/ผู้ผลิต เพราะข้อมูลที่ประชาชนธรรมดาในพื้นที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญ สำหรับการผลิตเนื้อหาที่มาจากผู้ที่รู้จักข้อมูลดีที่สุดในท้องถิ่น

2.5 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่แวดล้อมที่จะกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักและเข้าใจบทบาทของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

2.6 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน การวางแผนนโยบาย

5.1 การสร้างการมีส่วนร่วม: การใช้สื่อ

จุมพล รอดคำดี (2537:25) เสนอแนวทางการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศตามกระบวนการพัฒนาแบบประชาชนมีส่วนร่วมในการสื่อสารดังนี้

1. ใช้ระบบสื่อมวลชนท้องถิ่น/ชุมชน (Community mass media) ที่เกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นมากกว่าภายนอกท้องถิ่น

2. ใช้กฎหมายหรือนโยบายที่สนับสนุนให้สื่อมวลชนท้องถิ่นมีโอกาสเติบโตและขยายตัวทางธุรกิจได้ โดยอาจกำหนดการขยายตัวของสื่อมวลชนจากส่วนกลางในลักษณะเครือข่ายเข้าไปรุกสื่อท้องถิ่น แต่หากจำเป็นต้องมีนโยบายให้สื่อจากส่วนกลางขยายเครือข่ายเข้าไปในท้องถิ่น ควรกำหนดให้สื่อส่วนกลางนั้นมีพันธกิจและจัดสรรเวลาสำหรับท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามหากระบบสื่อกระจายเสียงยังคงใช้ระบบรวมศูนย์อำนาจและผูกขาดกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของสื่อจากรัฐและทุนบางกลุ่ม โอกาสในการพัฒนาสื่อมวลชนให้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้นหากต้องการให้สื่อมวลชนท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ควรมีการกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ในแบบพึ่งตนเอง (จุมพล รอดคำดี, 2537: 31)

5.2 ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

5.2.1 การเข้าถึงช่องทางหรือสื่อ (กาญจนา แก้วเทพ, 2546:117-120)

5.2.1.1 การเข้าถึงด้านกายภาพ เช่นที่ตั้งของสถานีหรือวัดที่มีการแพร่กระจายมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นหรือแพร่ไปถึงท้องถิ่นได้หรือไม่ หากไม่สามารถเข้าถึงได้ ความรู้สึกผูกพันและการเข้ามามีส่วนร่วมก็จะเกิดขึ้นได้ยากลำบาก

5.2.1.2 การเข้าถึงด้านจิตใจ ความสามารถของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการเข้าไปถึงจิตใจ ความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกผูกพันเป็นที่พึง

5.1.2.3 การเข้าถึงด้านเศรษฐกิจหรือความสามารถทางเศรษฐกิจของประชาชนต่อการเป็นเจ้าของสื่อหรือเครื่องรับโทรทัศน์

5.1.2.4 การเข้าถึงด้านวัฒนธรรม เช่นความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งการมีทักษะความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตของสื่อโทรทัศน์ท้องถิ่น

5.2.2 มุมมองที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสารเป็นเป้าหมาย (Product) หรือกระบวนการ (Process) กล่าวคือหากเน้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายมักจะละเลยวิธีการหรือกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม แต่หากมองการมีส่วนร่วมฯ เป็นกระบวนการหรือวิธีการแล้ว จะให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ซึ่งมุมมองมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการจะสามารถสร้างความรู้สึกผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของในสื่อและการสื่อสารนั้น ๆ ได้ ตรงข้ามกับการมองการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นผลลัพธ์หรือผลที่ได้มากกว่ากระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วม จะทำให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ยาก

5.2.3 การต่อต้านแนวคิดการสื่อสารแบบประชาชนมีส่วนร่วม มักเกิดขึ้นในสังคมที่มีระบบโครงสร้างการปกครองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่มีอุดมการณ์และการปกครองที่ขาดความยืดหยุ่นและเป็นเผด็จการ ทำให้แนวคิดดังกล่าวถูกต่อต้านจากองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนา โดยเหตุผลของการต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยนั้นเนื่องมาจากแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ให้อำนาจกับประชาชนได้มีสิทธิ มีเสียงสมดุหรือเท่าเทียมกับผู้

อำนาจในการปกครอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในสื่อมาปฏิบัติใช้จะเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ แต่หากพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในการสร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าของตนเองและท้องถิ่น ที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาโดยศักยภาพของท้องถิ่นเองได้ น่าจะสามารถลดทัศนคติต่อต้านหรือความขัดแย้งได้ (White, 1994: 20)

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง แม้ว่าจะมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยว่าจะเกิดขึ้นจริงได้นั้น แต่สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในพลังและศักยภาพของประชาชน การสื่อสารของแนวคิดดังกล่าวแล้ว จะเชื่อว่าเราสามารถจะเปลี่ยนความจริงในสังคมขึ้นมาใหม่ให้เป็นสังคมที่เคารพในสิทธิของมนุษย์ เคารพความเป็นมนุษย์ ความรู้และภูมิปัญญาของประชาชน ซึ่งจะทำให้เราสามารถอยู่ได้ท่ามกลางความหลากหลายของมนุษย์ และยังสามารถผสมผสานความหลากหลายนั้นให้นำไปสู่การบรรลุถึงการพัฒนาร่วมกันได้ (White, 1994: 30)

5.3 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม จากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริงในท้องถิ่น

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2548) เสนอบทเรียนที่ได้จากงานวิจัยการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนผ่านสื่อที่หลากหลายคือ หอกระจายข่าว สื่อรณรงค์ สื่อละคร สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อโทรทัศน์ พบว่า

1. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายและการปฏิบัติการด้านการสื่อสารในชุมชน
2. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความร่วมมือจากบุคคลที่หลากหลายในชุมชน
3. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการได้ทั้งทางตรงคือเข้ามาส่วนกระบวนการสื่อสารด้วยตนเอง และทางอ้อมคือการเข้าร่วมผ่านคณะกรรมการหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น
4. พันธะผูกพัน (Commitment) ของกลุ่มผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ เป็นสิ่งสำคัญในการริเริ่มกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

5. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชนเกี่ยวข้องกับ การประยุกต์หลักการประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตในชุมชน เพราะกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และการดำเนินการโดยยึดถือมติร่วมเป็นสำคัญ
6. เป้าหมายในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต้องเน้นไปที่ประโยชน์ต่อสาธารณชน เป็นสำคัญ
7. การสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นภาพรวม ในเชิงความเชื่อมโยงของกิจกรรมด้านการสื่อสารกับกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
8. การคำนึงถึงระบบการสื่อสารสองทางเป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบระบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในเชิงการสนับสนุนให้เกิดการหารือ ระหว่างสมาชิกในชุมชน
9. การออกแบบระบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ต้องการคำนึงถึงวิถีชีวิตด้านการสื่อสารในชุมชนเป็นสำคัญ
10. คุณลักษณะของสารควรเป็นเรื่องปัญหา/สถานการณ์ต่าง ๆ ภายในชุมชน หรือเป็นเรื่องภายนอกชุมชนที่ได้รับความสนใจกว้างขวาง หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งในด้านปากท้อง และวัฒนธรรมของบุคคลในชุมชน หรือเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชน และหากมีการนำเสนอด้วยภาษาถิ่น ก็ยิ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

จากการทบทวนวรรณกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยพบว่าส่วนใหญ่เป็นการมีส่วนร่วมในระดับผู้ชมหรือผู้รับสาร ขณะที่บางประเทศโทรทัศน์ท้องถิ่นเกิดจากการเรียกร้องของประชาชน และกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมในท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม จะเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ฯ และบรรลุถึง

การมีระบบการสื่อสารเพื่อประชาธิปไตย (Moragas Spà and Garitaonandia, 1998:8-9) เช่นกรณีสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น Omrop Fryslân ของเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นสถานีลูกข่ายของเครือข่ายระดับชาติ ได้รับการจัดสรรเวลาให้กับท้องถิ่นวันละ 2.30 ชั่วโมง แต่ด้วยการเรียกร้องของผู้ชมในท้องถิ่นที่ต้องการให้สถานีฯ นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และภาษาของท้องถิ่นมากขึ้น แม้ว่าช่วงแรกจะได้รับการปฏิเสธจากสถานีฯแม่ข่าย แต่ประชาชนในท้องถิ่นกลับร่วมกับกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ และหน่วยงานปกครองท้องถิ่นออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีโทรทัศน์ของท้องถิ่นที่ไม่เป็นเพียงการออกอากาศผ่านสถานีฯ เครือข่ายระดับชาติเท่านั้น ผลการเรียกร้องทำให้สามารถพัฒนาช่องภูมิภาค หรือช่องของท้องถิ่นเพื่อนำเสนอรายการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นด้วยภาษาของท้องถิ่นได้ จนสามารถยกระดับภาษาของพวกเขาเป็นภาษาที่สองของประเทศได้ แต่หลังจากผ่านช่วงการจัดตั้งสถานีแล้ว ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ลดลงเหลือเพียงการเป็นผู้รับสารหรือผู้ชม (Jankowski, 1998: 143-146)

สาเหตุการลดลงของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจเนื่องมาจากผู้ชมเองหรือมาจากนโยบายของสถานีที่ไม่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้กับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นเอง เพราะจากกรณีของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีนโยบายเปิดกว้างสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนและมีการสร้างช่องทางการเข้าถึงและมีส่วนร่วมให้กับประชาชนอย่างเต็มที่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถยกระดับให้สูงขึ้นเป็นผู้ผลิตรายการและร่วมวางแผนกำหนดนโยบายการผลิตรายการได้ และส่งผลทำให้กลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมขยายจำนวนมากขึ้น พร้อมกับการได้รับจัดสรรเวลาในส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตาม

ตัวอย่างเช่นกรณีของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของสถานีโทรทัศน์ Opened Channel สถานีในเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ SALTO ประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่ใช้ปรัชญาการทำงานภายใต้แนวคิดที่เปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่มบุคคลต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในการผลิตรายการ(Public access) ผลการดำเนินงานพบว่าเกิดกลุ่มบุคคลต่างๆ เข้ามีส่วนร่วมกับสถานีฯ มากถึง 65 กลุ่มในแต่ละปี หรือกรณีของสถานีโทรทัศน์ Minority Television ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นสถานีฯ ที่ดำเนินงานโดยกลุ่มองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะคนกลุ่ม

น้อยในสังคมเข้ามาร่วมในการคิด วางแผนการในผลิตรายการที่ตอบสนองของกลุ่มคนแต่ละกลุ่มโดยใช้ภาษาและเรื่องราวของคนกลุ่มนั้น ๆ เอง ผลการรับชมพบว่าผู้ชม เปิดรับชมรายการดังกล่าวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (สถานีออกอากาศอาทิตย์ละ 1 ชั่วโมง และฉายซ้ำในวันดังกล่าวอีก 2 ครั้งหรือ 2 ชั่วโมง) (Jankowski, 1998:150-151)

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคผลการวิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมในรายการเช่นการส่งจดหมายเข้ามาติชมรายการ ส่วนการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ผลิตรายการจะหายไปตามนโยบายของสถานีฯ โดยเฉพาะช่วงหลังจากที่สถานีฯ ภายสภาพเป็นสถานีลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ช่อง 11 กรุงเทพฯ สถานีฯ แม่ข่าย ที่เน้นให้มีการถ่ายทอดรายการของสถานีฯ แม่ข่าย ที่ทำให้เวลาและรายการของท้องถิ่นมีจำนวนลดลง (วชิรา รินทร์ศรี, 2537)

หฤทัย ชัดนาคและคณะ (2547) ได้ศึกษาผู้รับสารของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สทท 11 พิษณุโลก สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสถานีหนึ่งพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปในลักษณะการเป็นผู้ชมรายการโทรทัศน์ แต่ก็มีส่วนที่มีส่วนร่วมในรายการเช่นการแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ แต่มักจะเกิดขึ้นเฉพาะรายการที่ออกอากาศสด (Live program) ส่วนการมีส่วนร่วมระดับผู้ผลิตรายการสถานียังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้เนื่องจากข้อจำกัดการเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนยังมีความต้องการการมีส่วนร่วมกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแต่ก็มักถูกปิดกั้นหรือไม่มีช่องทางในการเข้าถึงมากกว่า

ส่วนความนิยมหรือสัดส่วนการรับชมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของผู้ชมในท้องถิ่นพบว่ามีส่วนการเปิดรับชมต่ำเมื่อเทียบกับการเปิดรับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ แต่ในสัดส่วนผู้ชมที่มีจำนวนนั้นพบว่าส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อรายการและสถานีฯ เช่นสถานีโทรทัศน์ Omrop Fryslân ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้สำรวจผู้ชมในช่วงแรกของการดำเนินงานพบว่าผู้ชมไม่ถึงร้อยละ 1 แต่หลังจากสามารถเรียกร้องจัดตั้งสถานีฯ ภูมิภาคอิสระขึ้นได้เองแล้วมีจำนวนผู้ชมได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 51 โดยส่วนใหญ่ผู้ชมรายการของสถานีดังกล่าวมักเป็นบุคคลที่เกิดและ

เติบโตมาจากท้องถิ่น และกว่าร้อยละ 55 มีทัศนคติต่อรายการว่าเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและคาดหวังให้สถานีฯ นำเสนอรายการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นด้วยภาษาท้องถิ่น (Jankowski, 1998: 144-145)

ส่วนกรณีของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย พบว่าประชาชนท้องถิ่นกว่าร้อยละ 50 ไม่เปิดรับหรือนิยมรายการท้องถิ่นด้วยเหตุผลการมีทัศนคติด้านลบต่อสถานีฯ ว่าเป็นสถานีที่เป็นเครื่องมือของรัฐ ที่ขาดความน่าเชื่อถือ อีกทั้งการนำเสนอรายการท้องถิ่นยังขาดความต่อเนื่อง โดยผู้ชมรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและข้าราชการที่เป็นกลุ่มที่มีความรู้และใช้ประโยชน์จากเนื้อหาที่มาจากส่วนราชการนั้นมากกว่าประชาชนทั่วไป (หฤทัย ชัดนาคและคณะ, 2547)

นอกจากนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการมีส่วนร่วม ลักษณะการเกิด การเพิ่มและการลดลงของการมีส่วนร่วมของสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นหรือภูมิภาคจะแตกต่างกัน เช่นบางแห่งในระยะเริ่มต้นที่เรียกร้องต่อผู้ชมจะมีลักษณะที่ระดับการมีส่วนร่วมในระดับค่อนข้างสูงและครอบคลุมคนหลากหลายกลุ่มในระยะแรกที่เป็นช่วงแห่งการต่อสู้เรียกร้อง และลดลงหลังการได้รับชัยชนะของการเรียกร้องจนเหลือเพียงการมีส่วนร่วมในระดับผู้ชมเท่านั้น แต่ในขณะที่บางแห่งระดับการมีส่วนร่วมจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาการดำเนินงาน ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยนั้นจะมีลักษณะ ระดับการมีส่วนร่วมว่ามีลักษณะอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคหรือไม่ และเพราะอะไร รวมทั้งมีกลุ่มใดบ้างเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้มองเห็นถึงรูปแบบ และปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาครวมทั้งแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกด้วย

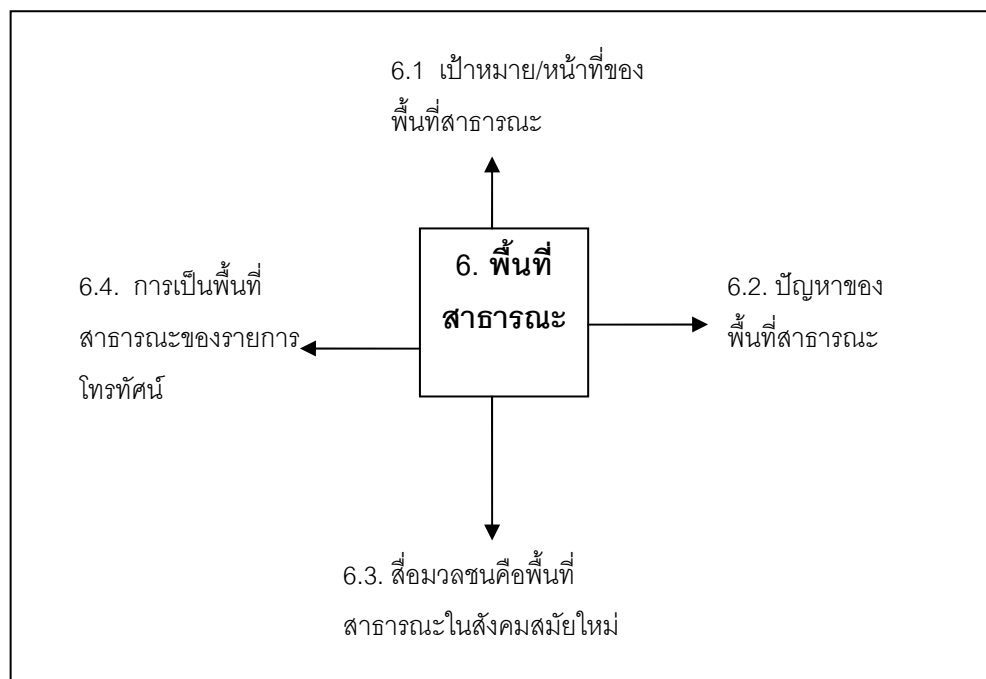
6. แนวคิดพื้นที่สาธารณะ

แนวคิดพื้นที่สาธารณะเป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายคุณภาพและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและยังทำให้เห็นถึงการทำหน้าที่การเป็นพื้นที่แสดงออกให้กับคนท้องถิ่นเพื่อสื่อสารและต่อรองกับสถานีโทรทัศน์ และผู้มีอำนาจในการควบคุมและใช้สื่อ

พื้นที่สาธารณะตามแนวคิดของ Habermas สนใจพื้นที่สาธารณะในมิติของการเป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางการพูด ความคิดเห็นที่ใช้เหตุและผลตามแนวทางประชาธิปไตยของคนทุกกลุ่มมีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันและยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเป็นส่วนรวม (กาญจนา แก้วเทพ, 2543:173) ซึ่งหากพื้นที่สาธารณะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งของความเป็นพลเมืองและความเป็นชุมชนได้

การศึกษาครั้งนี้ไม่เพียงแต่ศึกษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเชิงพัฒนาการเท่านั้น แต่ยังคงศึกษาถึงความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อโทรทัศน์กับท้องถิ่น ในฐานะการเป็นพื้นที่สาธารณะหน้าใหม่ของท้องถิ่นที่ต้องมีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองท้องถิ่นในการเป็นเวที/พื้นที่การแสดงออกของประชาชนในฐานะการเป็นพลเมืองควบคู่กับการลดความเป็นสื่อแปลกหน้าในท้องถิ่นลงพร้อมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยประเด็นในการอธิบายเรื่องพื้นที่สาธารณะได้ปรับแนวทางการศึกษาเรื่องพื้นที่สาธารณะของ สุธาริน คุณผล (2541) บางส่วนมาใช้ร่วมกับการแนวคิดการมองสื่อมวลชนเป็นพื้นที่สาธารณะ ดังต่อไปนี้ (โปรดดูภาพที่ 2.3 ประกอบ)

ภาพที่ 2.3 แสดงประเด็นการศึกษาพื้นที่สาธารณะ 4 ประเด็น

6.1 เป้าหมาย / หน้าที่/ กิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ

6.1.1 การสร้างความเป็นพลเมือง (Civilization) เป็นการให้ความสำคัญกับพื้นที่สาธารณะในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางการเมือง ที่เน้นมิติการเข้าถึงการแสดงออกและการสื่อสารอย่างเท่าเทียมของผู้เข้ามาร่วมในพื้นที่สาธารณะนั้น ตามความหมายของพื้นที่สาธารณะ(Public Sphere) ของ Habermas ที่มองว่าพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเป็นส่วนรวมที่เปิดกว้างให้ประชาชนทุกคนได้เข้ามาแสดงออกทางการพูด ความคิดเห็นโดยใช้เหตุผลและผล ตามแนวคิดประชาธิปไตย โดยปราศจากการควบคุมหรือครอบงำของกลุ่มหรือสถาบันใดและยังเป็นพื้นที่ที่เป็นสื่อกลางระหว่างสังคม (พลเมือง) และรัฐเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อตกลงร่วมกันหรือมติร่วม(Consensus) ที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมชีวิตสาธารณะในกระบวนการเมืองแบบประชาธิปไตย (Habermas, 1982: 45-49 cited in Livingstone and Lunt, 1994) แนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas กลายมาเป็นฐานคิดสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการมีอยู่ของพื้นที่สาธารณะและความเข้มแข็งของสังคมพลเมือง (Civil society) และการสร้างความเป็นชุมชนในสังคมเมือง

นอกจากนั้นพื้นที่สาธารณะยังสามารถมองว่าเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเกิดสังคมพลเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวของสังคม พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ที่แบ่งออกเป็นพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ โดยพื้นที่ส่วนตัวนั้นเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความจำเป็นของชีวิตที่มีความจำกัด ส่วนอาณาบริเวณสาธารณะนั้นเป็นพื้นที่ที่เป็นที่ปรากฏของเสรีภาพและอิสรภาพในการพูด การใช้เหตุผลและการกระทำ และเป็นพื้นที่ที่ทำให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงการดำรงอยู่ร่วมกัน นั่นก็คือการเกิดชุมชนทางการเมืองบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย ที่เชื่อมโยงกันได้ด้วยการพูดคุยในประเด็นสาธารณะของส่วนรวมที่เป็นความสนใจร่วมกันของคนในสังคม (Gottsegen, 1994: 51-52 อ้างถึงใน สุธาธริน คุณผล 2541:183)

6.1.2 การสร้างควมมีชีวิตชีวาให้กับชุมชน พื้นที่สาธารณะในมิตินี้มีลักษณะที่สำคัญคือการเป็นพื้นที่ที่ให้คนในชุมชนนั้น ๆ มาพบปะสังสรรค์ มีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อสร้างสรรคเมืองที่มีความเป็นมนุษย์ นอกจากนั้นยังมีความสำคัญในฐานะเป็นเวทีของชีวิตสาธารณะ (Public life) ซึ่งเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเมืองที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง Sennett (1977, 12 อ้างถึงใน สุธาธริน คุณผล, 2541:177-179) เชื่อว่าความสัมพันธ์ทางสังคมที่จะสร้างวัฒนธรรมและความมีสีสันให้กับชีวิตในเมืองนั้น เกิดจากความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและชีวิตสาธารณะ

6.1.3 ใครเป็นผู้สร้างและให้ความหมายพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะในอีกทัศนะหนึ่ง สามารถพิจารณาได้ในความหมายที่เป็นพื้นที่ของคนเฉพาะกลุ่ม และเต็มไปด้วยการช่วงชิงการนิยามความหมาย พื้นที่สาธารณะไม่ได้เป็นพื้นที่ของความสุข พึงพอใจ ความเท่าเทียมเป็นกลางและเปิดกว้างแต่อย่างใด ซึ่งแนวคิดนี้เห็นว่า การโยยหาพื้นที่สาธารณะนั้นมักถูกครอบงำด้วยค่านิยมของชนชั้นกลาง และความสัมพันธ์แบบชายเป็นใหญ่ การศึกษาพื้นที่สาธารณะในแง่นี้ จึงให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ถูกปิดกั้นกีดกันจากความเป็นสาธารณะของพื้นที่สาธารณะ เช่น คนยากจน คนผิวสี คนอ่อนแอ และความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะของคนที่ย่อยอำนาจ พื้นที่สาธารณะในความหมายนี้จึงเป็นเรื่องของการเมืองที่ไม่ได้มีความเป็นกลาง และถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการทาง

สังคม เพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้สร้างโดยเฉพาะชนชั้นกลางมากกว่า (สุชากริน คุณผล, 2541:185)

6.2 ปัญหาของพื้นที่สาธารณะ

จากสภาพของสังคมมวลชน ทำให้สังคมขาดสายสัมพันธ์ร่วมกัน ทำให้ความรู้สึกร่วมเป็นประชาคม กลุ่ม หรือชุมชนขาดหายไป เกิดความรู้สึกบ้านใครบ้านมัน (ทางกายภาพ) ไม่ใช่ธุระของตน(ทางจิตวิทยา) ดังนั้นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงเหลือเพียงการรอรับจากรัฐหรือใช้ทางแก้ส่วนตัว นอกจากนั้นการเกิดขึ้นของการแบ่งงานกันทำ ทำให้เกิดกลุ่มมีอาชีพขึ้นมาเช่นนักการเมืองมีอาชีพ นักหนังสือพิมพ์ ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีสถานภาพเป็นผู้เชี่ยวชาญในสายตาของประชาชนทั่วไป ทำให้ประชาชนหันไปไว้วางใจและมอบอำนาจและสิทธิในการพูด การตัดสินใจให้กับผู้เชี่ยวชาญรับหน้าที่ไปแสดงแทน หรือตัดสินใจแทน ซึ่งปัญหาคือความคิดเห็นของกลุ่มมีอาชีพเหล่านั้นสอดคล้องกับประโยชน์ของคนส่วนใหญ่หรือไม่ หรือมีน้ำหนักพอที่จะผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นจริงหรือไม่ ประกอบกับเมื่อประชาชนรับรู้ว่าการหน้าที่ทางการเมืองหรือเรื่องส่วนร่วมต่าง ๆ มีผู้รับไปทำแทนแล้วหน้าที่ที่เหลือก็เพียงการบริโภคเท่านั้นที่ประชาชนจะแสดงบทบาท เช่นมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร รับรู้ความเป็นไปภายนอก แต่ไม่มีความรู้สึกที่ตนมีส่วนร่วมหรือเรื่องราวต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง คนยากจนทั่วไปจะรู้สึกว่าตนเองด้อยทั้งอำนาจเงินทอง ไม่มีอภิสิทธิ์ใด ๆ และรู้ว่าการจะพูดจะแสดงความคิดเห็นอะไรก็ไม่มีน้ำหนัก ไม่มีใครสนใจและไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงตามมา ในขณะที่คนที่มีความอำนาจทางเศรษฐกิจ มีอำนาจก็ไม่สนใจที่จะใช้ช่องทางของพื้นที่สาธารณะในการแก้ไขปัญหาหรือต่อรอง เพราะเห็นว่าการใช้ช่องทางอื่น ๆ หรือการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการอื่น ๆ ก็แก้ปัญหาและได้ผลเช่นกัน สภาพการณ์เช่นนี้เกิดภาวะที่ Habermas เรียกว่า Colonization of life world ที่ชีวิตผู้คนถูกบีบคั้นไม่มีอิสระจากนายที่มองไม่เห็น โดยเฉพาะเรื่องการสื่อสารที่เขาบอกว่า Life world จะถูกเงินและอำนาจควบคุมบังคับทำให้การสื่อสารไม่เกิดขึ้น หรือเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เช่นไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล แต่ไม่กล้าพูดหรือแสดงออกมาเพราะกลัวอำนาจ หรือการไม่ชอบงานที่ทำแต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าลุกขึ้นมาพูดเพื่อต่อรอง เพราะกลัวว่าจะ

สูญเสียบรรยากาศได้เป็นต้น ดังนั้นจึงทำให้เวทีสาธารณะกลายเป็นการแสดงละคร และประกอบพิธีกรรมทางการเมืองของบรรดาตัวแสดงทางการเมือง ที่ไม่ได้มีผลจริงจังต่อชีวิตสาธารณะเช่นการประชุมรัฐสภา ซึ่งHabermas กล่าวว่าเป็นการฟื้นคืนชีพแบบศักดินาในพื้นที่สาธารณะ หรือหากจะมีพื้นที่สาธารณะเกิดขึ้น ประชาชนก็จะถูกกีดกันให้เป็นเพียงผู้ชมเท่านั้น เพราะมีผู้จับของการแสดงทางการเมืองทำให้ความเป็นสาธารณะที่เกิดขึ้นเป็นเพียงสาธารณะเทียมเท่านั้น คือเป็นพื้นที่ของนักการเมืองที่เน้นหนักในการแสดง ในขณะที่ประชาชนแม้จะมีความคิด ความรู้สึกแต่ไม่มีช่องทางเข้าไปมีส่วนร่วมบนเวทีได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 171,202-203)

6.3 สื่อมวลชนคือพื้นที่สาธารณะในสังคมสมัยใหม่

Dahlgren (1995) กล่าวว่า โทรทัศน์เป็นสถาบันหลักที่สำคัญของการเป็นพื้นที่สาธารณะในสังคมสมัยใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Habermas (1984:49 cited in Livingstone and Lunt ,994: 19) ที่เห็นว่าสื่อมวลชนก็คือสื่อของการพูด เป็นสื่อของการปฏิบัติการสื่อสาร เป็นสื่อที่มีศักยภาพในการสร้างความสอดคล้องต่อกันในสังคมหรือกลุ่ม โดยสรุปว่าสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ก็คือพื้นที่สาธารณะ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่

นอกจากนี้นักวิชาการหลายคนเสนอว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อพื้นที่สาธารณะ เพราะภายหลังที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองหันมาให้ความสนใจแนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองของประชาชน (Citizenship) และพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) มากขึ้น ทำให้สื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์ กลายเป็นสถาบันหลักต่อการเป็นเวทีสำหรับการสื่อสารทางการเมือง ทำให้เกิดข้อเสนอดังกล่าวที่ว่าสื่อมวลชนคือพื้นที่สาธารณะที่แสดงถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างผู้มีอำนาจและพลเมือง

Macassi (2003:5,cited in Pérez, 2004: 145) กล่าวว่าหากสังคมสมัยใหม่ขาดสื่อโทรทัศน์ การเกิดขึ้นของประชามติหรือข้อตกลงร่วมกันของคนในสังคมจะเกิดขึ้นได้ยาก เพราะคนส่วนใหญ่มักจะลืมประวัติศาสตร์ของตัวเองได้

ง่าย แต่หากสื่อช่วยตอกย้ำให้ตระหนักถึงประวัติศาสตร์ ภูมิหลังเรื่องราวของตนเองจะทำให้ประชาชนตระหนักว่าเรื่องของคนอื่นที่อยู่ในสังคมรอบข้างแท้จริงแล้วก็คือเรื่องของพวกเขาด้วยนั่นเอง

สื่อกระจายเสียงท้องถิ่นที่เกิดจากสมาชิกในชุมชนสามารถทำหน้าที่ในการตอกย้ำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ไม่ใช่แค่เป็นสื่อข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่ของการสื่อสารที่สร้างคุณค่า และน้ำหนักในคำพูดของประชาชน ให้มีความหมายทางการเมืองอย่างผู้ที่มีเหตุมีผล ซึ่งจากบทเรียนที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าสิทธิในการสื่อสารไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ได้มาจาก Legal Norms ที่อนุญาตให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่เป็นความจริงและมีคุณภาพ แต่เป็นการสร้างพื้นที่สำหรับการสื่อสารในท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่ให้ประชาชนได้พูดและแสดงความคิดเห็นจากความรู้สึกของพวกเขาเองด้วยวิธีการที่มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับและเหมาะสมกับสังคม

Mann (1990: 81 cited in Livingstone & Lunt, 1994: 25) ได้แย้งแนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas ในประเด็นของการเกิดการตกลงพร้อมใจกัน (Consensus) ว่าการพิจารณาการเป็นพื้นที่สาธารณะควรพิจารณาที่ความขัดแย้ง การต่อรองของคนแต่ละคนในการพยายามสร้างวาทกรรมของแต่ละฝ่าย ขึ้นมามากกว่าจะสร้างความเป็นหนึ่งเดียวแต่เป็นการต่อรอง ประนีประนอมที่แต่ละฝ่ายต่างนำข้อเสนองของฝ่ายตนผ่านการใช้วาทศิลป์มากกว่าเหตุผล และแต่ละฝ่ายก็ไม่ได้ต้องการยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งแต่ต้องการสร้างจุดพอดีหรือจุดกลางของความต้องการแต่ละฝ่ายที่ยอมรับได้เท่านั้น ซึ่งแนวคิดนี้จะเรียกว่า Oppositional Public Sphere ที่เป็นการพยายามจะสร้างความสมดุลของความแตกต่างทางความคิดของกลุ่มที่ไม่มีอำนาจและกลุ่มที่มีอำนาจหลากหลายเพื่อจะไปถึงความยุติธรรมและการประนีประนอม มากกว่าจะใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันแสวงหาการยินยอมพร้อมใจในการยอมรับว่าสิ่งนั้น คือสิ่งที่ดีสำหรับสาธารณะชนในแนวคิดของ Habermas

Collins et al. (1986: 212, cited in Livingstone & Lunt 1994: 30) มองว่าสื่อกระจายเสียงกลายเป็นเวทีสำหรับการโต้แย้ง อภิปรายเหตุการณ์ปัจจุบัน และเป็นพื้นที่ใหม่สำหรับการสร้างความคิดสาธารณะ เพราะสามารถสร้างพลัง

และแพร่กระจายเข้าไปยังพื้นที่ส่วนบุคคล ที่จะสร้างการตอบสนองและโต้แย้งจากการอ่านสื่อโดยตรง

อย่างไรก็ตามพื้นที่สาธารณะของสื่อมวลชนต้องเปิดกว้างสำหรับเสียงการโต้แย้งที่หลากหลาย ทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยไม่ควรจำกัดหรือเลียงความขัดแย้งนั้น แต่ควรวิเคราะห์ข้อเสนอหรือข้อโต้แย้งต่าง ๆ เหล่านั้นหรือนำข้อโต้แย้งทั้งหมดมาบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยที่ไม่จำเป็นต้องสรุปแนวคิด หรือความคิดของประชาชน แต่ควรกระตุ้นให้ประชาชนมีการสื่อสารความคิดและการตัดสินใจที่อยู่ภายในใจของประชาชนมากกว่า

กาญจนา แก้วเทพ (2543:181) กล่าวว่า สื่อมวลชนจะเป็นยาคำที่ขาดไม่ได้สำหรับการสร้างพื้นที่สาธารณะ แต่บทบาทของสื่อมวลชนจะค่อย ๆ ลดลงตามลักษณะของทุนนิยม เพราะสื่อส่วนใหญ่มุ่งเน้นรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของทุน มากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนหรือส่วนรวม ทำให้สื่อกลายเป็นสื่อเพื่อการค้ามากกว่าการเป็นสื่อทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว เราไม่อาจกล่าวโทษสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียวได้ แต่ต้องโทษทั้งสังคมที่ทั้งสังคมก็ได้กลายเป็นการค้าไปด้วย เช่นปัญหาข่าวของสังคมถูกแก้ไขด้วยทางออกแบบส่วนตัวของปัจเจก ซึ่งแนวทางออกส่วนตัวนั้นทำให้ขาดแรงผลักดันทางสังคมที่เพียงพอต่อการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ซึ่งเมื่อประชาชนขาดจิตสำนึกรวมกลุ่มในการแก้ปัญหา ความหมายของคำว่าพื้นที่สาธารณะตามแนวคิดของ Habermas ก็ยากจะเกิดขึ้นได้

6.4 การเป็นพื้นที่สาธารณะของรายการโทรทัศน์

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะได้รับความกดดันทั้งจากสังคม เศรษฐกิจ แต่สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ยังมีความพยายามที่จะแสดงบทบาทการเป็นพื้นที่สาธารณะผ่านช่องว่างของความกดดันทั้งสองผ่านการนำเสนอรายการโทรทัศน์เพื่อการมีส่วนร่วมเช่นการผลิตรายการที่ให้ผู้ฟังสามารถแสดงความคิดเห็นอภิปรายโต้แย้ง (Audience Discussion Programme) แม้ว่ารูปแบบรายการดังกล่าวอาจมองว่าเป็นเพียงพื้นที่สาธารณะเทียม แต่ Livingstone and Lunt (1994:34-35) เห็นว่ารายการที่ให้ประชาชนเข้ามาอภิปรายโต้แย้งจะเป็นพื้นที่

สาธารณะหรือไม่ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ก่อนว่าโทรทัศน์เป็นเพียงการให้พื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นมากกว่าให้คนเข้ามาเพื่อต่อรองหรือสร้างปฏิสัมพันธ์ และเป็นพื้นที่ที่จะรวมเอาคนที่หลากหลายมาพบปะกันมากกว่าการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้น รายการดังกล่าวก็คือพื้นที่สาธารณะในแนวคิด Opposition Public Sphere ซึ่งการให้ประชาชนคนธรรมดาเข้าไปออกอากาศในรายการโทรทัศน์ คือการทำให้ประชาชนกลายเป็นพลเมือง ผู้มีสิทธิที่จะพูดและตัดสินใจเรื่องนโยบายและเรื่องราวทั่วไปในชีวิตประจำวัน ดังนั้นในการพิจารณารายการประเภทดังกล่าวควรมีการพิจารณาประเด็นความเท่าเทียมของผู้เข้าร่วมอภิปราย โดยพิจารณาว่าสถานีหรือเจ้าของรายการมีระบบการเลือกสรรผู้เข้าร่วมรายการอย่างไร และผู้เข้าร่วมรายการนั้นมีแรงจูงใจอย่างไร และควรพิจารณาถึงรูปแบบและโครงสร้างระหว่างการพูดคุยอภิปรายด้วยว่า ใครพูด ใครเงียบ ใครเป็นผู้กำหนดว่าจะพูดอะไร มีการควบคุมการอภิปรายอย่างไร และใครเป็นผู้สรุปการอภิปราย

กล่าวโดยสรุปแล้วรายการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปอภิปรายโต้แย้งก็คือเวทีสำหรับการแสดงออกของความหลากหลาย การถกเถียงโต้แย้งของจุดยืนที่แตกต่าง และเป็นเวทีของวาทกรรมจำนวนมากที่ล้วนจะนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองร่วมสมัย ทั้งนี้เนื่องจากสื่อสามารถสนับสนุนการแสดงออกทางการเมืองที่หลากหลายของกลุ่มสังคมต่าง ๆ เพื่อสร้างการประนีประนอมระหว่างจุดยืนการต่อรองต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้แนวคิดการต่อรองและ Critical Discussion ดังนั้น หากจะประเมินรายการดังกล่าวควรประเมินที่ว่ารายการได้นำเสนอเสียงของสาธารณะชนที่หลากหลายและการท้าทายอำนาจได้ดีเพียงใด (Livingstone and Lunt, 1994: 34-35)

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้น แม้ว่าปัจจัยที่สำคัญในการเป็นพื้นที่สาธารณะของสื่อโทรทัศน์ก็คือปัจจัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และระบบตลาด แต่ที่สำคัญก็คือองค์กรสื่อมวลชนเองต้องต่อสู้เพื่อบทบาทหน้าที่อันสำคัญนี้ของตนไว้โดยไม่ยอมให้อำนาจทุนหรืออำนาจทางการเมืองใดเข้ามาควบคุมจนไม่สามารถยืนหยัดเพื่อประชาชนได้ โดยการแบ่งสัดส่วนในการตอบสนองเพื่อทุนธุรกิจและเพื่อส่วนรวมอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันรัฐเองควรส่งเสริมให้สื่อทำหน้าที่เป็นเวทีของการแสดงความคิดเห็นที่ให้ประชาชนเข้าถึงมากที่สุดด้วย

7. แนวคิดผลกระทบของโทรทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นในมิติพื้นที่และเวลา

การศึกษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคครั้งนี้ เป็นการศึกษาพัฒนาการการเติบโตขององค์กรโทรทัศน์ และผลกระทบที่มีต่อท้องถิ่นชนบทตั้งแต่เริ่มปรากฏจนถึงปัจจุบัน(2550) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจบทบาทของโทรทัศน์ในการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นนั้นมีปัจจัยอีกหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ยากต่อการศึกษา แต่การศึกษาครั้งนี้เน้นไปที่อิทธิพลของปัจจัยโทรทัศน์ โดยเฉพาะในมิติด้านพื้นที่และเวลาของสื่อโทรทัศน์เป็นสำคัญ

Kottak (1990:139 cited in Johnson,2000: 221) กล่าวว่าผลกระทบของโทรทัศน์นั้นเป็นเหมือนปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม โดยมีขั้นตอนของปรากฏการณ์อยู่ 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนนั้นจะส่งผลกระทบต่อสังคมหรือท้องถิ่นแตกต่างกันคือ

1. ขั้นเริ่มต้นการปรากฏตัวของโทรทัศน์ในท้องถิ่น ในขั้นตอนนี้โทรทัศน์คือสิ่งใหม่ที่แปลกใหม่และแปลกหน้าสำหรับผู้ชม ผู้ชมโทรทัศน์ในขั้นนี้จะให้ความสนใจในความเป็นตัวสื่อของโทรทัศน์มากกว่าเนื้อหาสาระ เช่นไม่ว่าโทรทัศน์จะนำเสนอเนื้อหาอะไร ผู้ชมก็ยังเปิดรับและติดตามตลอดเวลาเป็นต้น แต่เมื่อประชาชนเริ่มคุ้นชินกับสื่อใหม่ดังกล่าวแล้วจะเริ่มพัฒนาเข้าสู่ขั้นตอนต่อไป
2. ขั้นผู้ชมเริ่มมีการเลือกเนื้อหา/รายการที่จะเปิดรับมากขึ้น โดยจากที่เคยเปิดรับชมทุกรายการมาเป็นเลือกดูบางรายการที่ต้องการและปฏิเสธบางรายการหรือเนื้อหา ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้รับจะมีการตีความเนื้อหาสาระทั้งอาจเห็นด้วยปฏิเสธ หรือสร้างความหมายใหม่ขึ้นมาก็ได้
3. ขั้นเครื่องรับโทรทัศน์เข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นเกือบทุกหลังคาเรือน จากเดิมที่จำนวนเครื่องรับยังจำกัดอยู่เพียงไม่กี่บ้านในชุมชน ในขั้นตอนนี้ทำให้รูปแบบการเปิดรับจากที่เคยรวมกลุ่มกันชม มาเป็นการเปิดรับในพื้นที่ส่วนตัวหรือภายในครอบครัวมากยิ่งขึ้น

4. ขั้นการปรากฏของผลกระทบที่มีต่อผู้ชมโทรทัศน์ ที่ใช้ชีวิตหรือเติบโต อยู่ภายใต้การแพร่ขยายของวัฒนธรรมชาติหรือวัฒนธรรมหลักผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งในระหว่างขั้นนี้จะแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น อย่างชัดเจน

การศึกษาผลกระทบของโทรทัศน์ต่อชุมชนที่อยู่ห่างไกลในประเทศอินเดีย และ ฟินแลนด์ (Danawli และ Raj Puri) (Johnson, 2000: 191-199 ; Julkunen and Sarmela, 1987:36) พบว่าในขั้นตอนการปรากฏตัวของโทรทัศน์หรือปรากฏการณ์โทรทัศน์ทั้ง 4 ขั้นตอนนั้นได้ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นในภาพรวมคือ

1. การกระโดดข้ามยุคของการสื่อสารจากการสื่อสารแบบการใช้คำพูด (Oral Communication) ที่นิยามความหมายและการจัดการท้องถิ่นผ่านการพูด การบอกเล่าเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่นจากปากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งไปเป็นยุค ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อมวลชนโดยที่ไม่จำเป็นต้องผ่านยุคของการเขียนอ่าน หรือ การอ่านออกเขียนได้แต่อย่างใด ที่ทำให้วิถีชุมชนถูกจัดการใหม่ผ่านแหล่ง ข้อมูลจากภายนอกที่ผ่านมาจากโทรทัศน์นั่นเอง ทำให้วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเช่น การใช้เวลาว่างจากเดิมที่ประชาชนจะมารวมกันเพื่อร้องเพลงพื้นบ้าน เล่นละคร ร่วมกัน แต่ปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวได้ค่อย ๆ ลดความสำคัญลง หรือหากจะยังคง มีหลงเหลืออยู่ก็มักปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลมาจากโทรทัศน์หรือ สื่อมวลชนมากกว่าเนื้อหาของท้องถิ่น

2. การสร้างความทันสมัยให้กับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการของการ ทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) บริโภคนิยม (Consumerism) การ สร้างชีวิตในเมืองให้เป็นต้นแบบชีวิตให้กับคนท้องถิ่น (Urban Modeling) และ การครอบงำทางภาษา (Linguistic hegemony)

7.1 ผลกระทบของโทรทัศน์ที่มีต่อท้องถิ่นในมิติด้านพื้นที่

การพิจารณามิติด้านพื้นที่ (Space/place) ในการศึกษาโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคสามารถพิจารณาใช้แนวคิดการแยกความหมายของพื้นที่ 3 ระดับของ H. Lefebvre (1991) กล่าวคือ

1. พื้นที่ทางกายภาพ Physical space หมายถึงพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติด้านกายภาพ
2. พื้นที่ทางจิตใจ Mental space หมายถึงพื้นที่ที่เกิดจากรับรู้ของจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก เช่นความรู้สึกผูกพันกับพื้นที่นั้น ๆ หรือรู้สึกสบาย อบอุ่นและมั่นคงทางจิตใจเป็นต้น
3. พื้นที่ทางสังคม ที่เกิดจากการปฏิบัติการทางสังคม Social space & Social practice เป็นพื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกิจกรรม การปฏิบัติการ หรือการใช้สัญลักษณ์ ฯลฯ เพื่อประกอบสร้างความหมายใหม่ของพื้นที่ให้มีความหมายที่เป็นมากกว่าความหมายตามกายภาพ

7.1.1 ผลกระทบต่อสังคมและชีวิตผู้คนของการสร้างวัฒนธรรมแห่งพื้นที่ของโทรทัศน์

1. สร้างกิจกรรม/บุคคลในพื้นที่ส่วนตัวให้กลายเป็นเรื่องส่วนรวม ซึ่งในยุคก่อนที่สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์จะแพร่กระจายกลายเป็นสื่อที่ปรากฏในทุกบ้านแล้ว สังคมจะมีเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดแบ่งการใช้พื้นที่ตามทัศนะของ A. Weber ที่แบ่งอาณาเขตออกเป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private sphere) และพื้นที่ส่วนรวม (Public sphere) โดยมีกฎกติกาของกิจกรรมและการกระทำในแต่ละพื้นที่อย่างแตกต่างกัน แต่เมื่อเกิดสื่อมวลชนขึ้น เช่นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งสื่อมวลชนเหล่านี้มีศักยภาพอยู่ประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล/การกระทำพื้นที่จากที่เคยเป็นเรื่องส่วนตัวให้กลายเป็นส่วนรวมที่เรียกว่า Publicize ดังนั้นบนพื้นที่ของสื่อมวลชนจึงจัดว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 558-596)

2. สร้างความรู้สึกเป็นชุมชนในจินตนาการ (Imagined Community) Anderson (1990 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544:591-

593) ได้ศึกษาว่าสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์หรือนวนิยาย สามารถสร้างความรู้สึกร่วมราวเป็นคนในชุมชนเดียวกัน เช่นคนชาติเดียวกัน ด้วยการเล่าเรื่องราวจนกระทั่งผู้รับสารเกิดความเชื่อมโยงทั้งในแง่กาลเวลาและพื้นที่กับเรื่องราวเหล่านั้น และนำไปสู่ความผูกพันแบบจินตนาการ ซึ่งหากนำผลการศึกษาดังกล่าวมาใช้กับสื่อโทรทัศน์อาจคาดการณ์ได้ว่าการมีสถานการณร่วมกันโดยผ่านสื่อมวลชน จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันในชุมชนเดียวกันได้เช่นกัน และยังมีขอบเขตของจินตนาการกว้างมากกว่าพื้นที่ที่จะถูกสร้างขึ้นจากสื่อสิ่งพิมพ์มาก เพราะคุณลักษณะของเป็นสื่อที่ใช้คลื่นไฟฟ้า ซึ่งกระบวนการสร้างพื้นที่ชุมชนในจินตนาการของโทรทัศน์นั้นมีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน โดยการแพร่ภาพซ้ำ ๆ บ่อย จนทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคุ้นเคยจนกลายเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้ชม

3. สร้างวัฒนธรรมแบบไร้ช่องว่าง เป็นผลกระทบหนึ่งที่เกิดจากการแพร่หลายของโทรทัศน์ที่เปลี่ยนฉากทางกายภาพมาเป็นฉากข้อมูลข่าวสาร ที่อดีตนั้นคนแต่ละประเภท อายุ เพศ ชนชาติ ฯลฯ จะมีประสบการณ์กับพื้นที่หรือสถานที่แตกต่างกัน แต่โทรทัศน์ได้รวบรวมผู้คนทุกเพศทุกวัย ทุกระดับชั้นมาอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เช่นช่องทางที่เริ่มเลือนหายไประหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายและระหว่างผู้มีอำนาจมากกับผู้ที่มีอำนาจน้อย (Meyrowitz, 1985: 117)

7.2 เวลาโทรทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

นักสังคมศาสตร์ให้ความสนใจเวลาในแง่มุมมองทางด้านสังคมว่า เวลานั้นถือกำเนิดมาจากสังคม (Derived form) แล้วก็หวนกลับไปควบคุมบงการ (Dictate) สังคมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนักสังคมศาสตร์สำนักปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) สนใจศึกษาเวลามากที่สุด เพราะสำนักคิดนี้สนใจศึกษาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ ซึ่งจะเกิดขึ้นภายใต้บริบทของเวลา (Time) และพื้นที่ (Space) ร่วมด้วย ดังนั้นนักสังคมศาสตร์จึงแยกเวลาทางกายภาพ (Physical time) หรือที่เรียกว่าเวลาตามเข็มนาฬิกา (Clock time) ออกจากเวลาเชิงสังคม (Social time) เพราะเวลาตามเข็มนาฬิกานั้นมีลักษณะเป็นสากลเหมือนกัน ตรงกันทั่วโลก

ในขณะที่เวลาเชิงสังคมนั้น จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัยโดยขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้นๆ ได้ใช้สถาบัน/กลไก อะไรเป็นเกณฑ์ในเรื่องของเวลา (กาญจนา แก้วเทพ, 2549: 3)

การศึกษาเวลาเชิงสังคมนั้น ได้มีการแบ่งยุคการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงก็คือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2549: 3-4)

1. ยุคก่อนมีนาฬิกา โดยชีวิตของผู้คนจะผูกติดและแบ่งเกณฑ์เวลาด้วยเกณฑ์ที่หลากหลายเช่น กิจกรรม ฤดูกาล ธรรมชาติ

2. ยุคมีนาฬิกา การมีนาฬิกาทำให้สังคมเกิดเกณฑ์กำหนดเวลาจากกิจกรรมมาเป็นนาฬิกา ในขณะที่ตัวบุคคลเองก็มีการเปลี่ยนแปลงในระดับจิตสำนึกเช่นการตระหนักถึงความแก่หรือการเป็นผู้ใหญ่สมัยก่อนจะดูจากการโกนจุก ผมหงอก ฯลฯ เปลี่ยนมาเป็นการพิจารณาที่เวลาเป็นปีของอายุแทน และในสังคมอุตสาหกรรมนั้นจะมีการคำนวณค่าจ้างตามเวลาที่ทำงาน ทำให้คนหันมาตระหนักในคุณค่าของเวลาอย่างเคร่งครัด

3. ยุคโทรทัศน์ ได้รวมเอาเกณฑ์ทั้งกิจกรรมและนาฬิกาเข้ามาใช้ร่วมกัน ซึ่งการกำหนดผังรายการและความยาว (Duration) เวลาการนำเสนอแต่ละรายการนั้นใช้เกณฑ์แบ่งเวลาตามนาฬิกา ในขณะที่การเลือกช่วงเวลาออกอากาศนั้นจะแบ่งตามเกณฑ์กิจกรรมและพฤติกรรมในชีวิตของผู้คนในสังคมนั้น เช่นรายการเด็ก จะออกอากาศในช่วงเย็นประมาณ 16.30 ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กเลิกจากโรงเรียนแล้ว หรือกำหนดให้รายการประเภทละคร ความรู้เกี่ยวกับบ้าน การเลี้ยงลูกอยู่ในช่วงกลางวัน ซึ่งเป็นเวลาของแม่บ้านที่อยู่กับบ้านเพียงลำพัง โดยการกำหนดเกณฑ์เวลาของโทรทัศน์ดังกล่าวจะเป็นการกำกับออกแบรูปแบบของกิจกรรมและกำหนดว่าเวลาไหนใครควรทำกิจกรรมอะไร และเวลาใด เช่นช่วงไหนพักผ่อนหรือช่วงไหนเป็นเวลางานเป็นต้น

7.2.1 ผลกระทบต่อสังคมและชีวิตผู้คนของการสร้างวัฒนธรรมเวลาของโทรทัศน์

1. เกิดการแบ่งเส้นระหว่างเวลาทำงานกับเวลาว่าง ในสังคมเกษตรกรรมในอดีตหรือสังคมยุคก่อนมีสื่อมวลชน รูปแบบกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจหรือการแสวงหาความเพลิดเพลินใจให้กับชีวิต เป็นกิจกรรมที่หากใช้เกณฑ์เรื่องความเป็นส่วนตัว (Private) กับความเป็นส่วนร่วม (Public/Collective) มาพิจารณากิจกรรมที่กระทำในยามว่างของคนสมัยก่อน จะพบว่าบรรดากิจกรรมที่กระทำในช่วงเวลาพักผ่อนนั้นมักเป็นกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่พวกเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อเกิดมีโทรทัศน์ใช้กันอย่างแพร่หลาย การดูโทรทัศน์กลายเป็นกิจกรรมที่ผู้คนส่วนใหญ่ใช้เป็นหลักในช่วงเวลาว่าง ทำให้การดูโทรทัศน์กลายเป็นเส้นกันเขตแดนเส้นใหม่ที่แบ่งแยกระหว่างช่วงเวลาทำงาน กับช่วงเวลาพักผ่อนแทนเส้นกันพรมแดนแบบเดิม ๆ และกรณีที่ผู้คนเริ่มใช้เวลาว่างเพื่อทำกิจกรรมส่วนตัวมากขึ้นอย่างชัดเจนและกิจกรรมส่วนตัวที่เป็นหลักก็คือการดูโทรทัศน์ในช่วงเย็น หลังจากเลิกงานจนถึงเข้านอน มีเหตุผลอยู่ 4 ประการคือ (Abercrombie, 1996, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2549:17-18)

1. การออกไปใช้ชีวิตกลางคืนข้างนอก มีต้นทุนที่จ่ายสูงกว่าการดูโทรทัศน์
2. การดูโทรทัศน์ในบ้านมีความเสี่ยงน้อยกว่าและปลอดภัยกว่าการออกไปใช้ชีวิตนอกบ้าน
3. ในชุมชนไม่มีกิจกรรมสังสรรค์ร่วมกันในยามค่ำคืนแบบในอดีตอีกแล้ว
4. การเข้าถึงโทรทัศน์และเคเบิลนั้นสะดวกและง่ายดายกว่าการไปดูภาพยนตร์อย่างมาก

2. เกิดการแบ่งช่วงเวลาหรือการจัดสรรเวลาในบ้านและในสังคมโดยกำหนดวาระว่าช่วงเวลาใดจะมีใครมาอยู่หน้าจอโทรทัศน์ และอะไรจะเข้ามาปรากฏบนหน้าจอตีโทรทัศน์ในช่วงเวลาใด โดยใช้

เวลาของโทรทัศน์เป็นตัวกำกับ เช่น ดูการ์ตูนโทรทัศน์จบแล้วต้องเข้านอน หรือช่วงหลัง 22.00 เป็นเวลาชมโทรทัศน์ของผู้ใหญ่ และสามารถโฆษณาขายแอลกอฮอล์ได้เป็นต้น (Corner, 1996: อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2549: 18)

8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในประเทศไทยที่ครอบคลุมทั้งสถานีโทรทัศน์ภูมิภาคภายใต้สังกัดของกรมประชาสัมพันธ์ที่ใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีทั้งสถานีฯ ภาคเหนือ คือ สทท. 8 ลำปางหรือ สทท. 11 เชียงใหม่ และ สทท. 11 พิษณุโลก ภาคใต้ คือ สทท. 12 สุราษฎร์ธานี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ สทท. 11 อุบลราชธานี นอกจากนี้ศึกษาตัวองค์กรในภูมิภาคแล้วยังใช้งานที่ศึกษาสถานี สทท. 11 ส่วนกลาง ซึ่งถือว่าเป็นแม่ข่ายที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของสถานีภูมิภาค อันประกอบไปด้วยงานวิจัยดังนี้

8.1 วิริยะ กลิ่นเสาวคนธ์ (2535) การวิเคราะห์รายการเพื่อท้องถิ่นของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 12 สุราษฎร์ธานี

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเน้นไปที่รายการข่าวท้องถิ่นภาคใต้ ที่นำเสนอผ่านสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 12 สุราษฎร์ธานี โดยพบว่าเนื้อหาข่าวเน้นเรื่องราวการรายงานกิจกรรมหรือผลงานของหน่วยงานราชการที่มุ่งการสร้างภาพพจน์ให้กับหัวหน้าหน่วยราชการต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับบุคคลที่เป็นข่าวมีความสำคัญมากกว่าเหตุการณ์ที่เป็นข่าว ส่วนเนื้อหาที่ปรากฏน้อยที่สุดคือข่าวสารเพื่อความรู้ในด้านการเมืองและการปกครอง

นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยทางด้านโครงสร้างองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติการทำข่าวของฝ่ายข่าว นักวิจัยสรุปว่า รายการข่าวท้องถิ่นภาคใต้เป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาสาระด้านข่าวสาร ความรู้ ตามนโยบายขององค์กร ผู้ผลิตมากกว่าที่จะสนองต่อผู้ชมในท้องถิ่น เนื้อหาสาระโดยรวมซึ่งเป็นเรื่องในวงราชการและเรื่องทั่วไปในระดับประเทศมากกว่าจะเป็นเนื้อหาของท้องถิ่นเฉพาะภาคใต้ โดยทิศทางการสื่อสารของรายการเป็นไปตามลักษณะการสื่อสารจากบนลงล่าง คือจากภาคราชการไปยังประชาชนเพียงทิศทางเดียว

8.2 วชิรา รินทร์ศรี (2537) การศึกษาสถานีวิทย์โทรทัศน์แห่งประเทศไทย
 ช่อง 8 ลำปาง ในฐานะสื่อมวลชนส่วนภูมิภาค

การศึกษาของวชิรา รินทร์ศรี ศึกษาการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นผ่านการนำเสนอ
 รายการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคค่อนข้าง
 ชัดเจนในยุค 2505-2518 และช่วง 2519-2528 พบว่าทั้งสองช่วง เนื้อหาและการนำเสนอ
 เรื่องราวของท้องถิ่นปรากฏในพื้นที่สื่อ เวลาในการออกอากาศ เนื้อหารายการ ความ
 ผูกพัน และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นค่อนข้างสูงและมากที่สุดกว่าช่วงอื่น แม้ว่าจะน้อย
 กว่าหากเทียบกับรายการและเวลาที่มาจากส่วนกลางก็ตาม โดยมีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ
 31-33 และค่อย ๆ ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 18 ในช่วง 2529-2535 พร้อมกับค่อย ๆ
 หายไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

งานวิจัยยังพบปัจจัยที่ทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถดำรงอยู่ในการเป็นสื่อ
 ท้องถิ่นในช่วง 2505-2518 คือ

1. ความเป็นอิสระในการดำเนินงาน
2. การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการโดยเฉพาะจากผู้ผลิตส่วนท้องถิ่น
 ทั้งเจ้าหน้าที่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและหน่วยงานรัฐ เอกชนและ
 องค์กรท้องถิ่นต่างๆ
3. การบริหารจัดการด้านการเงิน โดยมีนโยบายให้สามารถเช่าเวลาและ
 ขายโฆษณาเพื่อเลี้ยงตัวเอง

ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตลอดช่วงเวลาศึกษา (2505-2535)

คือ

1. นโยบายการขยายเวลาเช่าเวลาที่ผิดพลาดทำให้รายได้จากการ
 โฆษณาไม่เข้าสถานี แต่ไปตกอยู่กับผู้ผลิตรายการโดยตรง ทำให้
 สถานีขาดรายได้ที่พึงจะได้รับ
2. ผู้ผลิตรายการและผู้อุปถัมภ์รายการจากส่วนกลาง มากกว่าท้องถิ่น
3. ความนิยมของผู้รับสารลดลง
4. การแข่งขันจากสถานีโทรทัศน์ระดับชาติที่เข้ายึดพื้นที่ในภูมิภาคมาก
 ขึ้น

5. การเป็นสถานีลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท 11) กรุงเทพมหานคร
6. การถูกลดเวลาของท้องถิ่นลง
7. ถูกจำกัดงบประมาณ
8. ภาวะการแข่งขันสูง
9. การควบคุมจากข้อกำหนดที่เข้มงวดมากขึ้น
10. ความต้องการและสนใจของผู้ชมลดลง

ผู้วิจัยสรุปว่า การดำเนินงานของช่อง 8 ล้าปางเป็นการดำเนินงานภายใต้นโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้การเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลที่ต้องการให้สถานีฯ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข่าวสาร หรือต้องการให้เป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนา สทท. 8 ล้าปางให้เป็นที่ท้องถิ่นมากขึ้นดังนี้

1. สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ล้าปางควรได้รับการสนับสนุนนโยบายการบริหารงานและดำเนินงานเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น
2. นโยบายการผลิตรายการควรขึ้นอยู่กับผู้บริหารในท้องถิ่นโดยเป็นการพิจารณา ร่วมกับระหว่างชุมชนท้องถิ่นและองค์กรโทรทัศน์
3. ให้อำนาจกับท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดผังรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
4. การผลิตรายการควรคำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาของคนในชุมชนเป็นสำคัญ
5. ควรมีอำนาจในการต่อรองกับสื่อมวลชนส่วนกลางหรือแม่ข่ายได้
6. ควรส่งเสริมหรือสอดแทรกเนื้อหาที่น่าสนใจและเป็นสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด
7. ปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยให้ข้าราชการในพื้นที่เป็นผู้กำหนดโครงสร้างและการดำเนินงาน การผลิตรายการเพื่อท้องถิ่น
8. รายการข่าวท้องถิ่นต้องทันสมัย ทันเหตุการณ์ ฉับไว จึงจะสามารถแข่งขันกับสถานีอื่นได้

8.3 อรุณมาศ ธาระวานิช (2540) บทบาทของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ล้าปาง กับการส่งเสริมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาล้านนา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การผลิตรายการบางส่วน of สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ลำปาง ที่มีเนื้อหาตอบสนองต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2539 นั้น เป็นไปตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์จะให้ความสำคัญกับความต้องการและเรื่องวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่แท้จริง

การผลิตรายการที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น งานวิจัยได้แสดงปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดภายในคือปัจจัยด้านองค์กรที่ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ขาดความเป็นมืออาชีพ ประกอบกับเทคโนโลยีการดำเนินงานมีความล้ำสมัยไม่เหมาะสมกับงานโทรทัศน์ ที่ต้องการความทันสมัยและความคล่องตัวในการดำเนินงาน ส่วนอุปสรรคที่มาจากปัจจัยภายนอกนั้นพบว่าในด้านเนื้อหาที่เป็นเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นไม่ได้มีการรวบรวมเอาไปเป็นหลักแหล่ง ทำให้ประสบปัญหาในการสืบเสาะข้อมูลมาผลิตรายการโทรทัศน์ต้องอาศัยภูมิหลัง และประสบการณ์ของพนักงาน ที่หากเป็นคนในท้องถิ่นก็จะทราบถึงแหล่งข้อมูลได้ดีกว่าคนภายนอกท้องถิ่น นอกจากนี้ระบบการทำงานแบบราชการส่งผลทำให้พนักงานเฉื่อยชา ขาดแรงกระตุ้นในการทำงานที่จะแข่งขันกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น

ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการผลิตรายการ ที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นก็คือปัจจัยด้านนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดที่ควบคุมดูแล หากเน้นนโยบายเพื่อท้องถิ่นจะทำให้โอกาสผลิตรายการส่งเสริมภูมิปัญญาได้มากขึ้น นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะด้านงบประมาณการผลิตรายการก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รายการดังกล่าวเกิดขึ้นได้

นอกจากนั้น การศึกษาวิจัยดังกล่าวยังได้ศึกษาพบบทบาทของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ลำปาง โดยพบว่าบทบาทการให้ความรู้ความบันเทิง การเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข่าวสารจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน คือ บทบาทหลักที่ สถานีโทรทัศน์นำเสนอ ขณะที่บทบาทการส่งเสริมวิถีชีวิตภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ เพราะด้วยภารกิจและนโยบายและงบประมาณที่กำหนดมาจากส่วนกลางหรือหน่วยงานสนับสนุนภายนอก ที่สถานีฯ ต้องปฏิบัติตาม จึงทำให้การนำเสนอรายการไม่สอดคล้องกับวิถีของท้องถิ่น และไม่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้รับสารในท้องถิ่นได้ดีนัก

สำหรับแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ลำปางให้เป็นสถานีที่ตอบสนองวิถีชีวิตและภูมิปัญญาล้านนาได้นั้น งานวิจัยได้เสนอว่า

1. ควรปรับเปลี่ยนรายการให้สอดคล้องกับชุมชน โดยต้องมีการประเมินความต้องการของผู้รับสารอย่างเป็นระบบ
2. ควรใช้เนื้อหารายการที่มาจากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นให้มากขึ้นด้วยรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ
3. ร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อนำเสนอรายการที่ตอบสนองท้องถิ่นได้ต่อไป เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของคนในท้องถิ่น ไม่ให้กลายเป็นเพียงผู้รับวัฒนธรรมอื่นจากสังคมเมืองเพียงด้านเดียว
4. เปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรใหม่ ให้ข้าราชการในพื้นที่เป็นผู้กำหนดโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงานในการผลิตรายการต่าง ๆ
5. ให้สถานีขึ้นตรงต่อการสำนักงานประชาสัมพันธ์เขตนั้น ๆ มากกว่าขึ้นตรงกับส่วนกลาง เพื่อความคล่องตัวและเข้าใจความเป็นท้องถิ่นได้ดีขึ้น
6. ควรให้อำนาจกับสถานี กำหนดผังรายการและกำหนดเวลาของท้องถิ่นได้เอง
7. กรมประชาสัมพันธ์ควรจัดสรรงบประมาณการผลิตรายการเพิ่มขึ้น และเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาคเอกชนและรัฐในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการมากขึ้น

8.4 สุปัทธินทร์ โภธิ์ทองนาค (2541) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและการจัดผังรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

การวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรของสถานีโทรทัศน์ สทท.11 พร้อมทั้งวิเคราะห์สัดส่วนรูปแบบและเนื้อหา รายการที่เปลี่ยนแปลงไปตามองค์กร โดยชี้ให้เห็นว่าอำนาจของรัฐมีผลต่อนโยบายดำเนินงานและ การบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ผลการศึกษาพบว่า รัฐ ในฐานะผู้ถือกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของ ใช้อำนาจในการ

กำหนดนโยบายด้านต่าง ๆ อาทิ การแสดงบทบาทหน้าที่ การบริหารจัดการ รายได้ และการผลิตรายการ

ระยะแรก (2528-2532) รัฐได้กำหนดให้สถานีมีภารกิจในด้านการเป็น สถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา และการประชาสัมพันธ์ของรัฐ มีรายได้จากเงิน งบประมาณแผ่นดิน และจากค่าเช่าเวลารายการเพื่อการศึกษา ทำให้สัดส่วน รูปแบบและเนื้อหารายการเน้นทางด้านสาระ ความรู้และการเผยแพร่ผลงานของ รัฐ

ระยะที่สอง (2533-2537) รัฐกำหนดนโยบายให้องค์การสื่อสารมวลชน แห่งประเทศไทยจัดสรรเงินกำไรร้อยละ 10 ให้เพื่อใช้เป็นทุนในการผลิตรายการ จัดซื้อและจัดหารายการ และมีการอนุมัติให้สามารถหาเงินทุนช่วยเหลือได้จาก มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ส่วนรูปแบบและเนื้อหารายการยังคงมุ่งตอบสนองภารกิจ หลักในการประชาสัมพันธ์รัฐ และเพิ่มหน้าที่อีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมความรู้ ด้านประชาธิปไตยให้กับประชาชน

ระยะที่สาม (2538-2541) รัฐมีนโยบายให้เอกชนเข้าร่วมดำเนินการและ หารายได้จากโฆษณาเชิงภาพพจน์ ส่งผลทำให้ สทท. 11 มีภารกิจการ ดำเนินงานในเชิงธุรกิจมากขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนและเนื้อหารายการมีแนวโน้มเพื่อ ตอบสนองความต้องการของผู้ชมในวงกว้าง

8.5 นริศรา บัวขาว (2541) บทบาทของข่าวท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชน ท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

งานวิจัยชิ้นนี้เน้นไปที่การศึกษาบทบาทเฉพาะรายการข่าวท้องถิ่นของสื่อ ท้องถิ่นอันประกอบด้วยสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ หยิบยกเอาเฉพาะผลการศึกษาเฉพาะสื่อโทรทัศน์มาเท่านั้น โดยพบว่าสถานี จัดสรรเวลาการนำเสนอข่าวเพียงร้อยละ 3 ต่อวันจากเวลาที่ได้รับจัดสรร เนื้อหา ข่าวสะท้อนบทบาทการพัฒนามากที่สุด โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การ เตือนภัยและให้ข้อมูลข่าวสาร รองลงมาคือบทบาทด้านการพัฒนาสาธารณสุข การพัฒนาสังคม (การปลูกฝังจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือกัน) และ บทบาททางการศึกษาตามลำดับ

รองลงมาจากบทบาทการพัฒนา ก็คือ บทบาทการประชาสัมพันธ์ให้กับบุคคลและหน่วยงานของรัฐ โดยให้ความสำคัญกับหน่วยงานภาครัฐจากท้องถิ่นมากกว่าส่วนกลาง ในขณะที่บทบาททางด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น ได้รับการนำเสนอ โดยมากมักเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองทั้งระดับท้องถิ่นและการเมือง ส่วนเนื้อหาที่สะท้อนปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนนั้นมีค่อนข้างน้อย ในขณะที่เนื้อหาด้านการร้องเรียนการทำงานของรัฐบาลหรือการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลไม่ปรากฏให้เห็นในช่วงการศึกษา ส่วนบทบาทที่พบน้อยที่สุดก็คือบทบาทในการรักษาเอกลักษณ์และส่งเสริมความสามัคคีในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเนื้อหาเน้นการรายงานข่าวเกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่น โดยเฉพาะในระดับจังหวัดมากกว่า ซึ่งปัจจัยที่ทำให้สถานศึกษาไม่สามารถนำเสนอข่าวที่เป็นเรื่องราวของท้องถิ่น และทำหน้าที่ตอบสนองเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยที่ให้แก่คนทุกกลุ่มเข้ามาใช้นั้นเนื่องจากขาดงบประมาณ บุคลากรไม่เพียงพอและขาดความรู้โดยตรง ส่วนใหญ่พัฒนามาจากประสบการณ์ และที่สำคัญก็คือนโยบายของหน่วยงานควบคุมการดำเนินงาน มุ่งเน้นการนำเสนอข่าวเพื่อสร้างภาพพจน์ให้กับหน่วยงานรัฐมากกว่านั่นเอง

นริศรา บัวขาว สรุปว่าแนวคิดการใช้สื่อมวลชนตามหลักการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 อุบลราชธานีนั้นยังไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ มีเพียงลักษณะที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางอ้อมเท่านั้น เพราะไม่ว่าประชาชนต้องการเนื้อหาแบบใด สื่อมวลชนยังคงเป็นผู้เลือกว่าจะนำเสนอหรือไม่นั่นเอง

สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนท้องถิ่นจากสื่อมวลชนหลายแขนง พบว่าทั้งสื่อมวลชนที่เป็นของรัฐเช่นโทรทัศน์ และวิทยุ หรือของเอกชนเช่นหนังสือพิมพ์ มีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันนั้นเกิดมาจากปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นหลักมากกว่าโครงสร้างความเป็นเจ้าของสื่อ หรืออาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าใครจะเป็นเจ้าของสื่อก็ตาม สื่อท้องถิ่นก็ไม่มีส่วนที่จะกำหนดการทำหน้าที่เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

สำหรับแนวทางการพัฒนานั้นงานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนอว่า ควรให้สถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน มีอำนาจที่จะต่อรองกับสื่อระดับชาติได้ โดยสื่อโทรทัศน์ของรัฐควรปฏิรูปตัวเองให้เป็นสถานีภูมิภาคอย่างแท้จริง มีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอข่าวท้องถิ่นที่น่าสนใจ ทันสมัยและแข่งขันได้ ทั้งนี้ควรเพิ่มเวลาการออกอากาศ ให้ยึดเอาท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการผลิตรายการ และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนพร้อมทั้งเปิดโอกาสหรือสร้างช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องทำการสำรวจความต้องการของผู้รับสารเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้

8.6 จินตนา ระวันประโคน (2542) สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กับการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์การมหาชน

งานวิจัยชิ้นนี้มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากฐานะของ สทท 11 ส่วนกลางถือเป็นสถานีแม่ข่าย เป็นหน่วยงานที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินของ สทท 11 ในส่วนภูมิภาคเป็นอย่างมาก เมื่อใดที่นโยบายจากส่วนกลางเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถานีท้องถิ่นตามไปเช่นกัน งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนา สทท 11 ส่วนกลางไปสู่การเป็นองค์การมหาชน ที่มุ่งเน้นทำหน้าที่เพื่อเป็นสื่อบริการสาธารณะโดยเสนอว่าการปฏิรูป สทท 11 ให้เป็นสื่อกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะ (Public service Broadcasting) องค์การมหาชนนั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการและเหตุผลคือ

1. ปรับเปลี่ยนให้เป็นสถานีวิทยุและโทรทัศน์ระดับชาติ เป็นตัวแทนของประเทศไทยในระดับสากลอย่างแท้จริง
2. ผลิตรายการเพื่อให้เกิดการศึกษา ความรู้ข่าวสาร ข้อมูล ศิลปวัฒนธรรม การกีฬาเป็นหลัก ความบันเทิงเป็นรอง และให้ความสำคัญต่อการจัดทำรายการเพื่อบริการคนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่เครือข่ายการกระจายเสียงภาคเอกชนละเลย
3. ไม่แสวงหากำไรแต่เน้นการบริการเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เป็นสื่อแห่งการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อพัฒนาคนและสังคม

4. รัฐไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงการทำงาน แต่ต้องมีหน้าที่กำกับดูแลให้การดำเนินงานของสื่อแห่งนี้ทำงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

5. ให้เป็นสื่อที่มีการดำเนินงาน การบริการที่มีอิสระ คล่องตัวสูง และในอนาคตรัฐควรปลดปล่อยให้สทท. 11 พ้นจากการเป็นสื่อของรัฐ และใช้การบริหารแบบบรรษัทมหาชนอย่างแท้จริง

6. สถานีเครือข่ายในภูมิภาคควรมุ่งเน้นให้บริการท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยต้องทุ่มเทเงินอุดหนุนและเงินรายได้เพื่อการดำเนินงานและต้องมีการกระจายอำนาจการบริการให้แก่สถานีในท้องถิ่นอย่างจริงจัง

7. ให้สิทธิและเสรีภาพในด้านข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างถูกต้อง โปร่งใส และเปิดเวทีให้แก่ประชาสังคม ให้โอกาสแก่ทุกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

8. รัฐต้องให้สิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ดำเนินงานในองค์กร เท่าเทียมกับสื่อภาคเอกชน โดยใช้กรอบจริยธรรม จรรยาบรรณที่มีธรรมาภิบาล และกฎหมายประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อปลอดจากอิทธิพลจากฝ่ายการเมือง

9. กำหนดปริมาณและช่วงเวลาการออกอากาศรายการที่เป็น การประชาสัมพันธ์ภาครัฐให้ชัดเจน

10. รัฐควรรับรองความชอบธรรมทางกฎหมายให้สื่อมีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตใช้สื่อ (License fee) จากประชาชน โดยไม่ต้องส่งรายได้เข้ารัฐ เพื่อแสดงว่าประชาชนเป็นเจ้าของสื่อโดยตรง

11. เปิดโอกาสให้มีการระดมทุนหรือการบริจาคจากภาคเอกชน ที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการคุณภาพ บริการสังคม

อย่างไรก็ตาม การจะปรับเปลี่ยนดังกล่าวนี้ยังมีข้อจำกัดในความเป็นไปได้ด้วยเหตุผลว่า สทท. 11 ภายใต้รูปแบบองค์กรมหาชนนั้นแม้จะมีการบริหารงานที่อิสระและคล่องตัวแต่ก็ยังมีฐานะเป็นสื่อของรัฐ ทำให้ต้องมีการกีดกันนโยบายรัฐบาล ซึ่งไม่สามารถประกันความมีเสรีภาพของสื่อได้ ทำให้มีแนวโน้มว่ารูปแบบของ สทท. 11 ยังมีลักษณะการเป็นสื่อบริการสาธารณะครั้งโบหรือสื่อบริการสาธารณะแบบไทยภายใต้บริบททางการเมืองและเศรษฐกิจต่อไป ตราบใดที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเป็นเจ้าของได้

8.7 นันทลักษณ์ นาคะโฆษิตสกุล (2543) ความสัมพันธ์ในการกำหนดประเด็นข่าวโทรทัศน์ระหว่างศูนย์ข่าวในส่วนภูมิภาคกับสถานีแม่ข่าย

งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ศึกษาที่การดำเนินงาน การผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ในการกำหนดประเด็นข่าวระหว่างศูนย์ข่าวโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคกับสถานีแม่ข่ายโดยเฉพาะในประเด็นความเป็นอิสระ และอำนาจในการบริหารจัดการและการตัดสินใจของช่อง 11 ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในช่วงปี 2542 พบว่า การหาประเด็นข่าวจะเริ่มตั้งแต่ประชาสัมพันธ์ประจำจังหวัดต่าง ๆ เป็นผู้คัดเลือกตามอิสระ แล้วส่งมาให้ยังฝ่ายข่าว ณ สำนักงานประชาสัมพันธ์เขต วันละ 1 ข่าว เพื่อให้บรรณาธิการข่าวของแต่ละสำนักประชาสัมพันธ์เขตเป็นผู้คัดเลือกเพื่อส่งไปออกอากาศยังสทท 11 ส่วนกลางหรือแม่ข่าย โดยที่สถานีแม่ข่ายมีหน้าที่เพียงเรียบเรียง จัดลำดับการนำเสนอข่าวเท่านั้นไม่มีอำนาจในการสั่งการกับฝ่ายข่าวหรือผู้สื่อข่าวท้องถิ่นแต่อย่างใด ทั้งนี้มาจากโครงสร้างการทำงานของสถานีฯ ในส่วนภูมิภาคมีเวลาการออกอากาศเป็นของตัวเองโดยเฉพาะ ทำให้ผู้อำนวยการศูนย์ประชาสัมพันธ์เขตและสำนักประชาสัมพันธ์เขตขึ้นตรงต่อส่วนราชการบริหารส่วนกลางของกรมประชาสัมพันธ์ ที่มีศักดิ์ศรีเทียบเท่ากับสทท 11 ส่วนกลาง จึงทำให้สถานีฯ ส่วนกลางไม่สามารถสั่งการหรือกำหนดประเด็นข่าวพิเศษไปยังผู้สื่อข่าว หรือศูนย์ข่าวภูมิภาคได้ แต่จะทำได้เพียงการขอความร่วมมือเท่านั้น ทำให้ฐานะของ สทท 11 ส่วนกลางไม่ได้มีฐานะเป็นแม่ข่ายของสถานีส่วนภูมิภาค แต่กลับมีฐานะเป็นเพียงสถานีหลักในการถ่ายทอดรายการเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าศูนย์ข่าวในภูมิภาคจะมีอิสระในการกำหนดประเด็นข่าว แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างของกรมประชาสัมพันธ์ และนำเสนอภายใต้นโยบายการประชาสัมพันธ์ของรัฐอยู่นั่นเอง

8.8 หฤทัย ชัดนาค และคณะ (2547) สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พิษณุโลก ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

การศึกษาชิ้นนี้พบบทบาทของรายการโทรทัศน์ที่ผลิตโดยสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 พิษณุโลกซึ่งเป็นสถานีท้องถิ่นโดยเรียงลำดับตามความมากน้อย พบว่า

บทบาทการให้การศึกษา การให้ข้อมูลเป็นบทบาทที่ปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือ บทบาททางเศรษฐกิจ และการสร้างทางเลือกให้กับประชาชนเพื่อพึ่งตนเอง บทบาทการเสริมสร้างประชาสังคม และการมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองท้องถิ่น บทบาทการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาท ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทบาทด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองผู้บริโภคเป็นบทบาทที่พบน้อยที่สุด

สำหรับปัจจัยที่จำกัดการผลิตรายการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นพบว่านโยบาย และโครงสร้างองค์กรแบบราชการ โดยเฉพาะการที่สถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นมีฐานะ เป็นเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางนั้น ทำให้เป็นอุปสรรคในการผลิต รายการและนำเสนอรายการของภูมิภาค นอกจากนี้การที่รัฐเป็นเจ้าของนั้น ไม่สามารถกระจายอำนาจการกระจายเสียง การตัดสินใจการดำเนินงานไปยัง ภูมิภาคหรือท้องถิ่น อีกทั้งนโยบายต่าง ๆ ของรัฐมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับว่า ใครเข้ามามีอำนาจรัฐในแต่ละยุคสมัย ซึ่งส่งผลต่อนโยบายการดำเนินงานของ สถานีฯต้องปรับเปลี่ยนตาม มากกว่าจะยึดเอาท้องถิ่นเป็นหลัก นอกจากนี้ ปัญหาการขาดงบประมาณในการผลิตรายการและการประเมินผลรายการและ ผู้รับสารอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถผลิตรายการที่มีคุณภาพ และตอบสนอง ท้องถิ่นได้แท้จริง และสุดท้ายคือบุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

ส่วนการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาใช้ในการ ดำเนินงานของโทรทัศน์ท้องถิ่นนั้น นักวิจัยได้ระบุว่าขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละ รายการ เช่นหากเป็นรายการข่าว ย่อมเอื้อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ใน หลายลักษณะ ตรงข้ามกับรายการสนทนา เป็นรูปแบบที่จำกัดการเข้าไปมีส่วนร่วม ของประชาชน เพราะส่วนใหญ่มักเป็นพื้นที่หรือเวทีของหน่วยงานภาครัฐ มากกว่าประชาชน

งานวิจัยชิ้นนี้สรุปฐานะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค สทท 11 พิษณุโลกต่อ การเป็นโทรทัศน์ท้องถิ่นเพื่อชุมชนว่ายังไม่สามารถดำเนินงานตามฐานะดังกล่าว ได้มากนัก เพราะติดกับระบบการบริหารจัดการองค์กร แต่การมีสื่อโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคนั้นมีข้อดีในการเป็นช่องทางสื่อสารและพัฒนาชุมชนได้ และการที่

โทรทัศน์เข้าไปทำการประชาสัมพันธ์เรื่องราวด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นและชุมชนได้ ก่อให้เกิดการตื่นตัวของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น

8.9 นวพรรณ ไชยวรรณ (2547) รูปแบบและวิธีการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ “รายการมองเมืองเหนือ” ตามทัศนนะของผู้ชมในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาด้านผู้รับสารโดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่ต้องการหาคำตอบว่าประชาชนผู้รับสารต้องการให้สถานีโทรทัศน์ 11 เชียงใหม่ นำเสนอและปรับปรุงรายการมองเมืองเหนืออย่างไรในช่วงปี พ.ศ. 2545 โดยศึกษาและสอบถามไปยังกลุ่มประชาชนในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ที่เคยเขียนจดหมายเข้ามาในรายการ พบว่าส่วนใหญ่ที่ประชาชนเปิดรับชมรายการดังกล่าวนี้มีจุดประสงค์การชมเพื่อให้ได้สาระความรู้ โดยต้องการให้มีการผลิตรายการแบบนิตยสารทางอากาศที่เน้นเนื้อหาข่าวทางท้องถิ่นภาคเหนือ มีการใช้ภาษาหรือดนตรีประกอบที่เป็นภาษาถิ่นหรือดนตรีพื้นเมือง พร้อมทั้งได้เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงรายการว่าควรเป็นนิตยสารข่าวที่มีความหลากหลายทางเนื้อหา และปรับเปลี่ยนเพลงประกอบ กราฟฟิคให้นำเสนอเอกลักษณ์ของทางภาคเหนือมากยิ่งขึ้น และเมื่อก่อนจบรายการควรสรุปประเด็นทั้งหมดอีกครั้ง

จากการวิจัยจะเห็นชัดเจนว่าผู้ชมส่วนใหญ่ต้องการให้รายการ มองเมืองเหนือ มีเอกลักษณ์และสะท้อนถึงวัฒนธรรมทางเหนือหรือล้านนาให้มากขึ้น ไม่ว่าจะบันเทิง เพลงประจำรายการ ฉาก การแต่งกายของผู้ดำเนินรายการและภาษาที่ใช้ควรเป็นภาษาพื้นเมืองหรือผสมระหว่างภาษาถิ่นกับภาษาไทยกลาง ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอว่าผู้บริหารของสถานีควรนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาปรับปรุงรายการเพื่อผลักดันให้สถานีโทรทัศน์ สทท. 11 เชียงใหม่ เป็นสื่อโทรทัศน์ของท้องถิ่น และดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อการร่วมกันแก้ไขปัญหาของประชาชน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารจากประชาชนกับหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน เพื่อการสร้างชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง

จากผลการวิจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทำให้เห็นภาพของการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค กล่าวคืองานวิจัยดังกล่าวได้ทำการศึกษา

องค์กรโทรทัศน์ในสองระดับคือระดับภูมิภาคและระดับชาติหรือ สทท. 11 ส่วนกลางซึ่งเป็นสถานีแม่ข่ายของสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่น โดยศึกษาผ่าน 2 มิติ คือ ตัวเนื้อหารายการอันประกอบด้วย รายการข่าวท้องถิ่น นิตยสารข่าว และรายการที่ผลิตและออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น และมิติด้านองค์กร 2 ระดับดังกล่าว โดยตั้งคำถามสำคัญสองประเด็นคือ การถามหาความเป็นสื่อท้องถิ่นกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและแนวทางการปรับเปลี่ยนองค์กรของสทท. 11 ส่วนกลางไปสู่การเป็นสื่อเพื่อบริการสาธารณะอย่างแท้จริง

งานวิจัยได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านการเมือง และโครงสร้างการเป็นเจ้าของสื่อว่าเป็นปัจจัยที่กำหนด และมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กรโทรทัศน์ทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง โดยชี้ให้เห็นว่าอำนาจรัฐมีผลอย่างไรต่อการดำเนินงานของโทรทัศน์

จากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อ และจำกัดการแสดงฐานะการเป็นสื่อท้องถิ่นและสื่อเพื่อบริการสาธารณะ คือปัจจัยด้านโครงสร้างการบริหาร ที่เน้นระบบราชการ การขาดอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารระดับท้องถิ่น เพราะนโยบาย การจัดการทั้งทางการเงิน บุคลากร ฯลฯ ถูกควบคุมและกำหนดมาจากความต้องการของรัฐบาลหรือทางการเมืองในแต่ละยุค ซึ่งจากข้อจำกัดดังกล่าวเหล่านั้นเองส่งผลทำให้เกิดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทหน้าที่การเป็นสื่อท้องถิ่นได้ตามมาเช่น ขาดงบประมาณการผลิตรายการและบริหารที่เพียงพอ บุคลากรไม่มีโอกาสได้รับการฝึกฝนทำให้ขาดความรู้และทักษะที่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพรายการ ทำให้รายการไม่น่าสนใจและไม่ได้รับความนิยมจากผู้รับสาร ขาดการประเมินความต้องการของผู้ฟัง ทำให้การนำเสนอเนื้อหาไม่เหมาะสมเพราะสถานีฯ ต้องนำเสนอเนื้อหาลักษณะที่เน้นประชาสัมพันธ์หน่วยงานรัฐ หรือบุคคลของหน่วยงานรัฐที่ถูกกำหนดมาแล้วนั่นเอง

สำหรับบทบาทที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้แสดงออกนั้น หากเรียงลำดับความมากน้อยแล้ว พบว่าบทบาทการให้ข่าวสาร ความรู้ การศึกษา เป็นบทบาทที่สถานีโทรทัศน์นำเสนอได้มากที่สุด รองลงมาคือบทบาทการประชาสัมพันธ์ให้กับภาครัฐ ส่วนบทบาทการส่งเสริมประชาธิปไตย การเป็นเวทีการนำเสนอเรื่องราวท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติ การส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองผู้บริโภคกลับทำได้น้อยที่สุด

บทสรุปจากคำถามสำคัญของงานวิจัยดังกล่าว ในประเด็นความเป็นสื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในประเด็นการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารพบว่าไม่สามารถดำเนินการได้โดยตรง ทำได้เพียงแต่การมีส่วนร่วมผ่านตัวแทนหรือทางอ้อมเท่านั้น ในขณะที่ตัวองค์กรสื่อยังเป็นผู้ที่มีอำนาจในการเลือกเนื้อหาที่น่าสนใจเสนออยู่นั่นเอง ส่วนประเด็นเรื่องความเป็นสื่อท้องถิ่นที่ยึดเอาประชาชน ท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานนั้นก็ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แต่การมีสื่อโทรทัศน์ในท้องถิ่นมีส่วนในการกระตุ้นให้ประชาชนและชุมชนตื่นตัวต่อประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ มากขึ้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดำรงฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นได้นั้นพบว่า งานวิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาที่เน้นไปที่ระดับตัวองค์กรหรือโทรทัศน์ท้องถิ่น เช่น ควรต่อรองกับสถานีระดับชาติหรือระดับแม่ข่ายเพื่อกำหนดเวลาและผังรายการรวมทั้งเนื้อหาได้เอง การผลิตรายการที่เน้นใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น โดยมีรูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจแข่งขันได้ เป็นต้น และการพัฒนาในระดับหน่วยงานหรือผู้มีอำนาจกำหนดนโยบาย เช่นรัฐบาล และกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น โดยเรียกร้องให้ผู้มีอำนาจนั้นหันมากระจายอำนาจให้กับองค์กรในระดับท้องถิ่น สนับสนุนและส่งเสริมให้สถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นดำเนินงานเพื่อท้องถิ่นให้มากขึ้น และอุดหนุนงบประมาณอย่างเหมาะสมและเพียงพอ หรือการแก้ไขกฎเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้เอกชนองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนรายได้ในการผลิตรายการของท้องถิ่น โดยไม่ต้องส่งเงินรายได้เข้าส่วนกลาง เป็นต้น

นอกจากนั้นประเด็นของการมีส่วนร่วมและการเป็นสื่อท้องถิ่น ที่แม้ว่างานวิจัยจะสรุปว่ายังไม่เกิดขึ้นและเป็นจริงได้ แต่การศึกษาดังกล่าวได้มองการมีส่วนร่วมในมิติที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการของสื่อเพียงด้านเดียว ในขณะที่การมีส่วนร่วมในด้านการกระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะยังไม่ได้มีการศึกษาว่าเป็นอย่างไร จะทำได้หรือไม่และในระดับใด

การศึกษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนา นอกจากนี้จะใช้ผลการวิจัยดังกล่าวที่ได้บททวนมาข้างต้นผสมผสานกับแนวคิดและทฤษฎีมาสร้างเป็นกรอบคิดและเป็นแนวทางการวิเคราะห์ปัจจัยของการดำรงอยู่และการเป็นสื่อท้องถิ่นแล้ว ยังได้ขยายการศึกษาให้ย้อนกลับไปในอดีต เพื่อเข้าใจปัจจุบัน และสามารถกำหนด

แนวทางการพัฒนาในอนาคตบนปัจจัยการกำหนดการดำรงอยู่ที่แท้จริงของการเป็น
โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นบนพื้นฐานข้อมูลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาโทรทัศน์ท้องถิ่น : การกำเนิด การดำรงอยู่ และการพัฒนา ครั้งนี้ มุ่งใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิด Historical approach เป็นหลักในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2502 อันเป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายการขยายโทรทัศน์สู่ต่างจังหวัดของรัฐบาลมาจนถึงปัจจุบัน (2550)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างที่ครอบคลุมพื้นที่การศึกษา และช่วยหาข้อเสนอนะ ความต้องการในทิศทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่มาจากรับรู้และคาดหวังของคนในพื้นที่อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือวิจัยเพิ่มเติม โดยอ้างอิงระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คือ การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ในการเก็บข้อมูลดังกล่าวเพื่อนำไปประกอบการวิเคราะห์และอภิปรายผลอย่างละเอียดมากขึ้น ซึ่งขอเสนอระเบียบวิธีวิจัยในแต่ละส่วนดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับการวิจัย ประกอบด้วย

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation)
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview)
3. การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Non Formal Interview)
4. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
5. สันทนากลุ่ม (Focus Groups)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทั้งเอกสารชั้นต้น เช่น รายงานการประชุม เอกสารราชการ ข่าวหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในช่วงเวลาที่เหตุการณ์นั้น ผังรายการ เทปรายการ และจดหมาย ไปรษณียบัตรแสดงความคิดเห็นจากประชาชน ประกอบกับเอกสารชั้นรอง อันได้แก่ บทความ บทสัมภาษณ์ต่าง ๆ ในวารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น โดยมีแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามีดังนี้ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร และภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า (Oral history) ของประชาชนในท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ร่วมกับการดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในจังหวัดเชียงใหม่และลำปางโดยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการเป็นหลัก นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติม

สำหรับข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น นั้น นักวิจัยได้ใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (focus group) 2 ครั้ง สองกลุ่ม โดยนักวิจัยได้เปิดฉายภาพยนตร์แนะนำการดำเนินงานเป้าหมายและพันธกิจและการผลิตรายการประมาณ 15 นาที ที่นักวิจัยร่วมกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคร่วมกับผลิตขึ้น ก่อนที่จะมีดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันหาคำตอบในการกำหนดแนวทางของการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

สำหรับการนำเสนอผลงานนั้นใช้แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยการเรียงลำดับเหตุการณ์ตามช่วงเวลา เพื่อให้มองเห็นขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันก็พยายามวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทั้งในยุคเดียวกันและข้ามยุค เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้อย่างครบถ้วน

2.1 แหล่งข้อมูล

2.1.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลในการสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ในการสืบค้นบุคคล ผู้วิจัยนอกจากจะสืบค้นจากเอกสารที่

อ้างอิงถึงบุคคลต่าง ๆ แล้ว ยังใช้เทคนิคสโนว์ บอล (Snow ball) ในการสืบค้นบุคคลที่ประกอบด้วย

2.1.1.1 ผู้กำหนดนโยบายองค์กรประกอบด้วยบุคคลที่ปฏิบัติงานในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบายในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องในแต่ละสมัยโดยเฉพาะในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง (ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก) เช่น รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ และผู้อำนวยการ สทท. 11 กรุงเทพมหานคร เนื่องจากแหล่งข้อมูลกลุ่มนี้นักวิจัยประสบปัญหาในการขอสัมภาษณ์ แม้ว่านักวิจัยจะพบกับตัวบุคคลแต่ก็ไม่สามารถสัมภาษณ์ได้ เนื่องจากบุคคลติดภารกิจไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ ดังนั้นแหล่งข้อมูลในกลุ่มนี้นักวิจัยจึงได้รวบรวมคำให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามสื่อมวลชนและหนังสือที่รวบรวมทัศนะของอดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ และอดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ มารวบรวมและอธิบายตามประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.1.2 ผู้ปฏิบัติระดับท้องถิ่น (สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค) ประกอบด้วยบุคคลที่ปฏิบัติงานใน สทท. 11 ลำปาง(เชียงใหม่) ที่เกี่ยวข้องในแต่ละช่วงเวลา ทั้งระดับผู้บริหารสถานี หัวหน้างานและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการตั้งแต่ยุค เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน (ใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบเชิงลึกและไม่เป็นทางการ) ประกอบด้วย

2.1.1.2.1 อดีตเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ จำนวน 14 คน

2.1.1.2.2 เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ ปัจจุบัน จำนวน 16 คน

2.1.1.3 กลุ่มคนท้องถิ่น

2.1.1.3.1 ประชาชน ตัวแทนองค์กร สถาบันท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการผลิตรายการและร่วมรายการ (ใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบเชิงลึกและเป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 9 คน

2.1.1.3.2 กลุ่มคนท้องถิ่นทั่วไปที่มีประสบการณ์ในการเปิดรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(ใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 18 คน

2.1.2 แหล่งข้อมูลสำหรับสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย

2.1.2.1 กลุ่มช่อง 8 คีนรั้ง กลุ่มข้าราชการและอดีตข้าราชการที่เคยปฏิบัติงานสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 ลำปาง ที่รวมตัวจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อพบปะสังสรรค์ปีละ 1 ครั้ง

2.1.2.2 กลุ่มตัวแทนคนท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย 2 กลุ่ม ประกอบด้วย จำนวน 16 คน

2.1.2.2.1 ตัวแทนข้าราชการ

2.1.2.2.2 กลุ่มตัวแทนอาจารย์ นักวิชาการในท้องถิ่น

2.1.2.2.3 กลุ่มศิลปินพื้นบ้าน

2.1.2.2.4 กลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่น

2.1.2.2.5 ผู้ผลิตรายการท้องถิ่น

2.1.2.2.6 กลุ่มสื่อมวลชนท้องถิ่น

2.1.2.2.7 กลุ่มประชาชนทั่วไป

2.1.2.2.8 เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11

2.1.2.3 กลุ่มนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มาฝึกงาน ณ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ ระหว่างช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม 2550 จำนวน 4 คน

2.1.3 แหล่งข้อมูลสำหรับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) นักวิจัยเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมปฏิบัติงานฝ่ายรายการกับสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นหรือสทท. 11 ลำปาง (เชียงใหม่) ตั้งแต่ 7 มีนาคม – 31 สิงหาคม 2550 ในการช่วยคิดประเด็นการผลิตรายการ การผลิตรายการ การประสานงานข้อมูล และการติดต่อภาพรายการ เป็นต้น เพื่อสังเกตประเด็นตามเกณฑ์วัดความเป็นท้องถิ่น และการดำรงอยู่ ตามที่ให้ไว้ในนิยามศัพท์ และการสังเกตชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง และเชียงใหม่ เพื่อศึกษาบริบทชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการต่อสู้ต่อรอง ภูมิปัญญา ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

2.1.4 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร เช่นรายงานการประชุม เอกสารราชการ ข่าวหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์เช่น ผังรายการ เทปรายการ และจดหมายไปรษณีย์บัตรแสดงความ

คิดเห็นจากประชาชน รวมถึง เอกสารชั้นรอง อันได้แก่ บทความ บทสัมภาษณ์ต่าง ๆ ในวารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์และวิทยานิพนธ์เป็นต้นที่มีเนื้อเกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา

3. การวิพากษ์หลักฐาน

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ Historical approach ในการศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องตรวจสอบและทดสอบหลักฐานโดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นเอกสาร หรือมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ตามหลักการของการวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ 2 ลักษณะ คือ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัฒนิยะ, 2525)

1. การวิพากษ์ตัวหลักฐานหรือการวิพากษ์ภายนอก เพื่อตรวจสอบหลักฐานว่าเป็นของใครหรือออกมาจากหน่วยงานใด และยุคสมัยใด และภายใต้จุดมุ่งหมายตามที่เป็นจริง มิได้ถูกบิดเบือน โดยพิจารณาการตรวจสอบตามหลักการดังนี้
 - อายุของหลักฐานกับเวลาของเหตุการณ์ที่กล่าวหรือบันทึกถึง
 - ผู้สร้างหรือเขียนหลักฐานมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์อย่างไร ระดับใด
 - หลักฐานนั้นถูกสร้างหรือเขียนขึ้นเพื่ออะไร
2. การวิพากษ์เนื้อหาในหลักฐาน เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถือและเป็นข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใดนั้นตรวจสอบได้โดยพิจารณา
 - ช่วงเวลาของเนื้อหาในการเขียนเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาของการเกิดเหตุการณ์ในการเขียน นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ
 - การใช้หลักฐานอื่นร่วมยืนยันความถูกต้องของข้อมูล และความสอดคล้องกับหลักฐานอื่น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่นำข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของวันเวลา เรื่องราว ตัวบุคคลทั้งภายในและภายนอกตามหลักการการวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะนำข้อมูลที่ได้มาทำการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์

เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ตามแนวทางการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของการกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคภายใต้กรอบนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เหตุผลของการนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้เพื่อไปช่วย ในการแสวงหาแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มาจากความคาดหวังและการรับรู้ ของคนท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังช่วยอธิบายข้อมูลที่ได้จากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพให้ มีความชัดเจนและครอบคลุมพื้นที่การศึกษามากขึ้น

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น 2 จังหวัด คือ จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 1,658,298 คน และจังหวัดลำปาง จำนวน 254,488 คน ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความ ใกล้ชิดกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้งในแง่พื้นที่ทางกายภาพและทางด้านรายการ รวมประชากรทั้ง สองจังหวัดทั้งสิ้น 1,912,786 คน (ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ ปี พ.ศ.2549)

2. การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณจากจำนวนประชากร 2 จังหวัดทั้งสิ้น 1,912,786 คน ตามสูตรของ Yamane (1973) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ 95% และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 5%

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง N = จำนวนประชากร e = ค่าความคลาดเคลื่อน แทนค่าในสูตร

$$\begin{aligned} N &= \frac{1,912,786}{1 + (1,912,786 \times 0.05^2)} \\ &= 399.92 \\ &\approx 400 \end{aligned}$$

ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณตามสูตรข้างต้นเป็นไปตามสมมติฐานของยามาเนที่ระบุว่า หากประชากรมีจำนวนมากกว่า 100,000 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 5% ขนาดกลุ่มตัวอย่างจะได้เท่ากับ 400 คน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไว้ไม่ต่ำกว่าจำนวนดังกล่าวคือจำนวน 432 คน

3. การสุ่มตัวอย่าง

วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ดังนี้

1. การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) คือ เลือกอำเภอที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากที่สุด จังหวัดละ 6 อำเภอ เนื่องจากผู้วิจัยได้มีแนวคิดที่ว่า

- ลักษณะภูมิลาเนาในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่แตกต่างกันน่าจะมึระดับความสัมพันธ์ทั้งด้านการผูกพัน การเปิดรับ การกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมและความคาดหวังและความต้องการความเป็นท้องถิ่นที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่เหมือนกัน
- ความใกล้ชิดทางกายภาพหรือระยะห่างใกล้-ไกลกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคน่าจะทำให้การมีส่วนร่วมในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ไม่เหมือนกัน ความใกล้ชิดทางด้านทางกายภาพระหว่างโทรทัศน์และประชาชนผู้รับสารจะนำมาซึ่งความใกล้ชิดความผูกพันทางด้านจิตใจและสังคมซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วม รวมไปถึงการนำเสนอเนื้อหาหรือกิจกรรมของโทรทัศน์เพื่อตอบสนองของประชาชนในท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้เลือกอำเภอที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากที่สุด จังหวัดละ 6 อำเภอ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอแมริม อำเภอสันป่าตอง อำเภอสันกำแพง และอำเภอหางดง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอแม่เมาะ อำเภอเกาะคา อำเภอเสริมงาม อำเภองาว และอำเภอห้างฉัตร

2. การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) อีกครั้ง โดยเลือกตำบลที่อยู่ใกล้กับตัวอำเภอแต่ละอำเภอดังกล่าวอีกอำเภอละ 3 ตำบล ได้แก่

จังหวัดเชียงใหม่

- อำเภอเมือง เชียงใหม่ ประกอบด้วย ตำบลในเมือง ตำบลช้างเผือกและตำบลสุเทพ

- อำเภอคอยสะเกิด ประกอบด้วย ตำบลสันทราย ตำบลหนองหารและตำบลแม่แฝกใหม่
 - อำเภอแมริม ประกอบด้วย ตำบลแม่แรม ตำบลแม่สรวง และตำบลห้วยทราย
 - อำเภอสันป่าตอง ประกอบด้วย ตำบลยางเนิ้ง ตำบลหนองผึ้งและตำบลหนองแฝก
 - อำเภอสันกำแพง ประกอบด้วย ประกอบด้วยตำบลแช่ช้าง ตำบลร้องบัวแดง และตำบลออนใต้
 - อำเภอหางดง ประกอบด้วย ตำบลหนองควาย ตำบลบ้านปง และตำบลน้ำแพร่
- จังหวัดลำปาง
- อำเภอเมือง ลำปาง ประกอบด้วย ตำบลหัวเวียง ตำบลสวนดอก และตำบลสบตุ๋ย
 - อำเภอแม่เมาะ ประกอบด้วย ตำบลแม่เมาะ ตำบลสบป่าดและตำบลนาสัก
 - อำเภอเกาะคา ประกอบด้วย ตำบลเกาะคา ตำบลศาลาและตำบลลำปางหลวง
 - อำเภอเสริมงาม ประกอบด้วย ตำบลเสริมงาม ตำบลทุ่งงามและตำบลเสริมกลาง
 - อำเภอองาว ประกอบด้วย ตำบลบ้างหวด ตำบลบ้านโป่ง และตำบลหลวงใต้
 - อำเภอห้างฉัตร ประกอบด้วย ตำบลห้างฉัตร ตำบลเวียงตาล และตำบลปงยางคก

3. การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยกำหนดสุ่มตัวอย่างจากตำบลข้างต้นตำบลละ 12 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) การรับรู้สิทธิการสื่อสารของคนท้องถิ่น 3) ความคาดหวังต่อคุณลักษณะและการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และ 4) ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้แยกตามพื้นที่ โดยเก็บข้อมูลในจังหวัด เชียงใหม่ ช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2550) และจังหวัดลำปาง ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2550

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

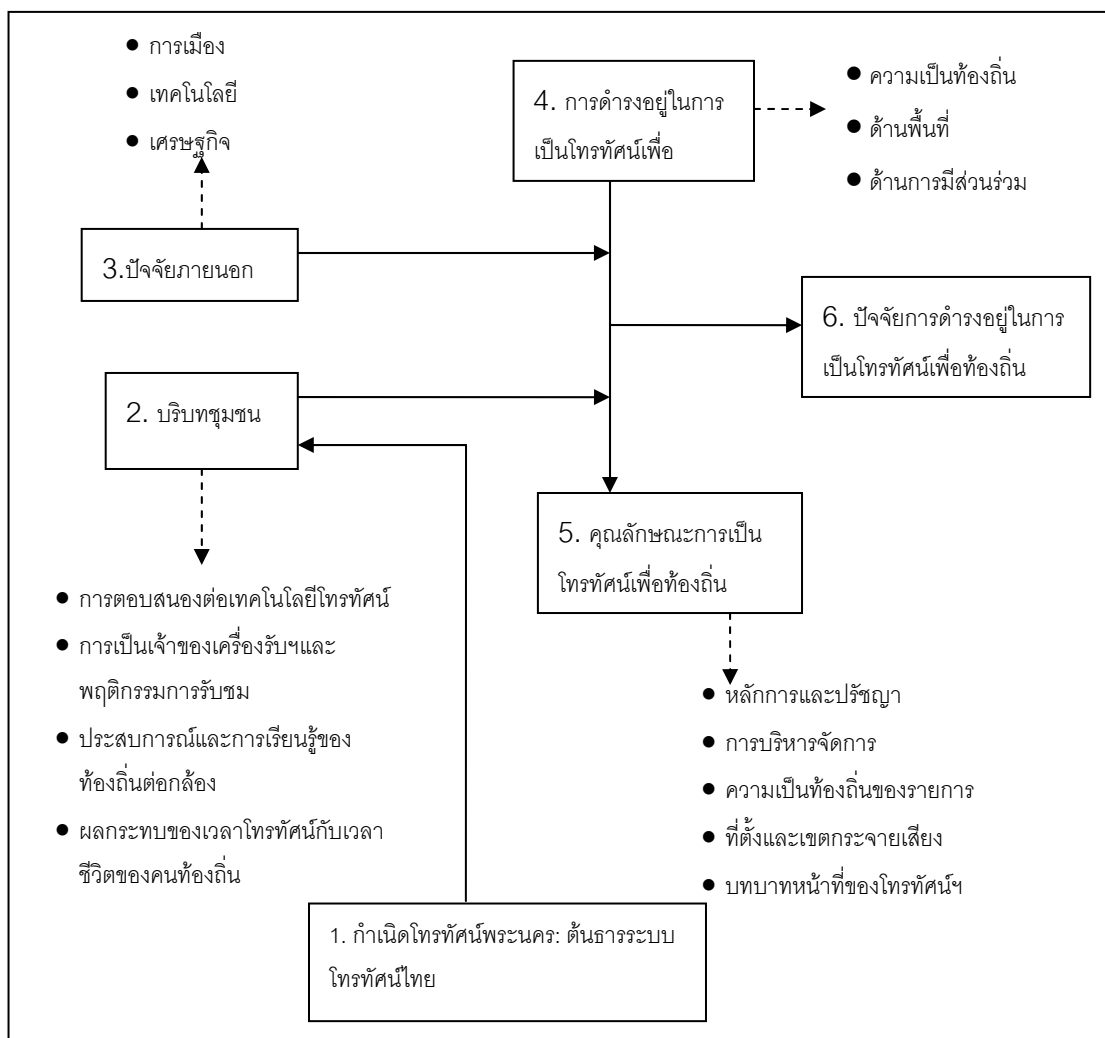
ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาลงรหัส และนำไปวิเคราะห์ด้วยเครื่อง คอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) คำนวณ และวิเคราะห์ค่าต่างๆ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และการสรุปข้อมูลเชิงกลุ่มระหว่างตัวแปร 2 ตัว โดยใช้ตารางแจกแจงความถี่แบบสองทาง

บทที่ 4

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2502-2517

การอธิบายผลการศึกษานี้จะเริ่มจากเกริ่นนำถึงการกำเนิดของสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยซึ่งถือเป็นต้นแบบของระบบโทรทัศน์ของไทย เพื่อนำเข้าสู่การอธิบายเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เริ่มจากการศึกษาบริบทชุมชนก่อนและหลังการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ โดยเฉพาะมิติเชิงวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากเทคโนโลยีโทรทัศน์เข้าสู่ท้องถิ่น จากนั้นจะอธิบายถึงปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่เป็นแรงกดดันต่อการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคแรก จนนำไปสู่คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยอธิบายคุณลักษณะ 5 ด้านตามคุณลักษณะของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลตามแผนภาพที่ 1.1 เพื่อจะตอบคำถามว่าคุณลักษณะการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยสอดคล้องหรือมีความเฉพาะที่แตกต่างในมิติใด หลังจากนั้นจะเป็นการอธิบายการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังกล่าวในมิติ 3 ด้าน ตามแผนภาพที่ 1.2 จากนั้นจะเป็นการสรุปคุณลักษณะและการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคกำเนิด (2502-2517) ตามกรอบเนื้อหาที่แสดงไว้ในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แสดงลำดับการอธิบายเนื้อหาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: การกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2502-2517

1. กำเนิดโทรทัศน์พระนคร : ต้นธารระบบโทรทัศน์ไทย

สถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยเริ่มต้น พ.ศ. 2493 หลัง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ส่งจดหมายสั่งการถึงอธิบดีกรมโฆษณาการ (พลตรี สุรจิต จารุเศรณี) ให้จัดหาและจัดส่งโทรทัศน์ในประเทศไทย ซึ่งส่งผลทำให้ประเด็นการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยปรากฏขึ้นและดำเนินการไปท่ามกลางความขัดแย้งและการคัดค้านในสังคม เพราะถือว่าโทรทัศน์เป็นเทคโนโลยีที่มีราคาสูง ไม่เหมาะกับประเทศไทยในยุค

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน แต่ด้วยอำนาจและกลยุทธ์ของผู้นำรัฐบาลในยุคนั้น ในที่สุดก็สามารถติดตั้งเทคโนโลยีโทรทัศน์ให้กับประเทศไทยด้วยรูปแบบการบริหารจัดการลักษณะบริษัทจำกัด(บริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด) ที่แม้ว่าจะดูคล้ายกับรัฐบาลไม่ได้เข้าไปมีส่วนเป็นเจ้าของโดยตรง แต่ทว่าผู้ถือหุ้นของบริษัทฯ ล้วนเป็นหน่วยงานของรัฐแทบทั้งสิ้น โดยกรมประชาสัมพันธ์มีบทบาทเป็นทั้งผู้ถือหุ้นและผู้บริหาร

สถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยได้เริ่มแพร่ภาพออกอากาศเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2498 ใช้ชื่อว่าสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ออกอากาศครอบคลุมพื้นที่เพียงร้อยละ 10 ของประเทศไทยเฉพาะเขตพระนคร(กรุงเทพมหานคร) และจังหวัดใกล้เคียงบางส่วนเท่านั้น ด้วยจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์เพียงน้อยราย และมักกระจุกตัวที่เขตเมืองและเป็นผู้มีฐานะดีที่อยู่ในเขตพระนครเท่านั้น โดยตัวเลขจำนวนประชาชนที่สามารถเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ปี พ.ศ. 2498 มีเพียงหลักพันเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรทั้งประเทศกับจำนวนเครื่องรับแล้วมีสัดส่วนประมาณ 10,000:1 คนต่อมาในปี พ.ศ. 2500 สัดส่วนจำนวนเครื่องรับต่อประชาชน 10,000 คนเพิ่มขึ้นเป็น 7 คน (สินิทร์ สิทธิรักษ์, 2543:1, 223)

สินิทร์ สิทธิรักษ์ (2543: 253-254) ได้ชี้ว่าการเกิดขึ้นของโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยด้วยวิธีการดังกล่าวเป็นการสร้างแบบอย่างในการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นเครื่องมือทางการเมืองใน 3 ลักษณะ คือ การผูกขาดการสื่อสารของรัฐ ไม่ให้กลุ่มอื่นๆ มีส่วนเกี่ยวข้อง การเกิดระบบกรรมสิทธิ์และโครงสร้างสื่อแบบรัฐเป็นเจ้าของและให้เอกชนเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินและก่อให้เกิดบทบาทหน้าที่ของเอกชนที่สนับสนุนทางการเงินมากขึ้นจนทำให้โทรทัศน์กลายเป็นสื่อบันเทิงอย่างเต็มรูปแบบ

จากจุดเริ่มต้นการถือกำเนิดของสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทยดังกล่าว จึงหนีไม่พ้นที่ความเป็นเจ้าของโทรทัศน์ตกอยู่กับกลุ่มชนชั้นปกครองหรือรัฐบาลและกลุ่มทุนจากศูนย์กลางของอำนาจ ซึ่งการกำเนิดในลักษณะดังกล่าวส่งผลทำให้การใช้สื่อโทรทัศน์ในประเทศไทยมุ่งตอบสนองเป้าหมายหรือผลประโยชน์ของเจ้าของและถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองและการสร้างชาติ ยิ่งไปกว่านั้นยังเกิดการผูกขาดกรรมสิทธิ์จากรัฐบาล ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโทรทัศน์กับประชาชนเป็นเพียงความสัมพันธ์ของผู้ชมและผู้ผลิตเท่านั้น สินิทร์ สิทธิรักษ์ (2543:163) บันทึกไว้ว่า โทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม มีสภาพเป็นอาณาจักรทางวัฒนธรรมบันเทิงแบบใหม่ที่ค่อนข้างมีลักษณะปิดไม่เปิดกว้างสำหรับคนภายนอกหรือศิลปินทั่วไป สถานีสร้างบุคลากรในการ

แสดงทุกประเภทขึ้นมาเอง โดยคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ของบริษัทหรือข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ ที่มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมในหน้าที่การแสดง และหากจะเปิดโอกาสให้คนภายนอกเข้ามาร่วมนั้น ก็จะต้องผ่านมาตรฐานคุณภาพที่สถานีเป็นผู้กำหนดไว้

การมีจุดกำเนิดและเติบโตมาจากสภาพการเมืองการปกครองของสถานีโทรทัศน์ แห่งแรกของประเทศไทยที่กลายเป็นต้นแบบของสื่อโทรทัศน์ได้ส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้าง การจัดการและการใช้สื่อโทรทัศน์ต่างจังหวัดหรือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เกิดขึ้นภายหลัง ดังจะได้ พิจารณาถึงรายละเอียดต่อไป

2. กำเนิดโทรทัศน์ต่างจังหวัด: บริบทชุมชนก่อนและหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาค (2502-2517)

การอธิบายบริบทชุมชนก่อนและหลังการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ใน ส่วนนี้จะเน้นไปที่ผลกระทบของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่น และผลกระทบของบริบทชุมชน ที่มีผลกระทบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ใน 4 ประเด็นดังนี้

1. การสนองตอบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น
2. การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์และพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ของคน ท้องถิ่น
3. ประสพการณ์และการเรียนรู้ของคนท้องถิ่นต่อกล่องและหน้าจอโทรทัศน์
4. เวลาโทรทัศน์กับการกำหนดเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น

2.1 การสนองตอบต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์

ในส่วนนี้จะอธิบายถึงการตอบสนองและผลของการตอบสนองของคนท้องถิ่น 3 กลุ่มที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ได้แก่ประชาชนทั่วไป ห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นและกลุ่ม สื่อมวลชนท้องถิ่นดังนี้

2.1.1 การตอบสนองต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ของประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น

นับตั้งแต่ปลายปี 2503 เมื่ออุปกรณ์การก่อสร้าง บุคลากรจากกรมประชาสัมพันธ์จากส่วนกลางบางส่วนได้ทยอยเข้ามาในพื้นที่จังหวัดลำปาง การตอบสนองของประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง มีลักษณะเฉื่อยชา(Passive) และเป็นผู้รับสารที่ขาดความรู้ ประสบการณ์ที่มีต่อสื่อสมัยใหม่ดังกล่าว อีกทั้งประชาชนในท้องถิ่นโดยทั่วไปแทบไม่มีส่วนร่วมในการรับรู้หรือได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการขยายโทรทัศน์มายังต่างจังหวัดแม้กระทั่งการเลือกพื้นที่จังหวัดลำปางของพวกเขาเป็นที่ตั้งสถานีฯ หลักมาก่อน ทั้งนี้การตัดสินใจและดำเนินงานของโครงการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นโครงการ ที่เป็นการตัดสินใจในระดับหน่วยงานราชการเท่านั้น

นอกจากประชาชนในท้องถิ่นจะมีสถานะเป็นเพียงผู้ชม การปฏิบัติการและการก่อสร้างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่แทบไม่มีอำนาจหรือการมีส่วนร่วมใด ๆ ดังกล่าวแล้ว คนท้องถิ่นยังตอบสนองเทคโนโลยีโทรทัศน์และต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วยการยกย่องให้เหนือกว่า และมองตนเองเป็นผู้ด้อยกว่า เนื่องจากขาดความรู้ ประสบการณ์ที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ที่ทันสมัย

ผมไปอยู่สถานีเครื่องส่งที่เถิน เข้าไปชาวบ้านไม่รู้จัก เห็นแสงไฟก็พอรู้ แต่พอเห็นทีวี ก็ตกใจหาว่ามาหลอกพวกเขา... ตกใจหาว่าทำได้อย่างไร มาหลอกเด็ก (ณรงค์ ยงยุทธ, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

เราก็จะตอบอย่างง่าย ๆ ว่า มันเป็นคนลึนที่มาตามอากาศ แล้วก็จะมาลงที่เครื่องรับ ที่มันเป็นเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ อยู่ข้างบนนั่นไง...เข้าจากสายนี้ แฉงนี้ แล้วแบ่งเป็นภาพเสียง อันนี้เป็นเสียง อันนี้เป็นภาพ แล้วก็จะลึนค้มาที่ตัวนี้ ไต่ะนี่นะ แล้วก็จะต่อเนื่องมาที่นี้ แล้วตรงนี้ก็จะมีกล่องอยู่ข้างล่าง...อะไร

พวกนี้อธิบายไปตามนั้นไป เค้าคงงงเหมือนกันนะ (สถาพร
เดือนแจ่ม, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2549)

การตอบสนองด้วยท่าทีดังกล่าวทำให้การรับรู้และการให้คุณค่ากับเทคโนโลยีโทรทัศน์และผู้ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดังกล่าวกลายเป็นสิ่งน่าชื่นชม และกลายเป็นความปรารถนาในอาชีพการทำงาน โดยเฉพาะงานทางด้านช่างเทคนิค ประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนเกิดความนิยมและอยากให้ลูกหลานเรียนทางด้านช่างบ้าง เพื่อจะได้มีโอกาสทำงานกับสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 (วัชร เพชรพลอย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2549) แม้ว่าไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าในช่วงเวลา 2503 -2517 นั้น จังหวัดลำปางหรือภาคเหนือมีผู้เข้าเรียนสาขาทางด้านช่างอิเล็กทรอนิกส์มากนักน้อยเพียงไร แต่การที่โรงเรียนฝึกอาชีพด้านช่างโทรทัศน์จากกรุงเทพมหานคร ใช้โอกาสการที่เทคโนโลยีโทรทัศน์ฯ ขยายให้บริการในต่างจังหวัด โฆษณาผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชิญชวนให้คนภาคเหนือเข้าเรียนทางด้านช่างอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้เทคโนโลยีโทรทัศน์เป็นจุดเรียกความสนใจพร้อมกับตอกย้ำคุณค่าของการทำงานโทรทัศน์ว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติและสร้างรายได้ที่น่าจะสะท้อนภาพให้เห็นถึงความนิยมต่อโทรทัศน์ของคนท้องถิ่นในขณะนั้นได้ (โทรทัศน์กำลังขยายมาทางภาคเหนือทุกจังหวัด, 15 สิงหาคม 2510: 23)

โทรทัศน์กำลังขยายมาทางภาคเหนือทุกจังหวัด

เรียนวิชาชีพช่างอิเล็กทรอนิกส์โทรทัศน์เป็นดีที่สุด

- ✧ ใคร ๆ ก็เรียนได้ ไม่จำกัดความรู้เดิมขอให้ตั้งใจจริงเท่านั้น
- ✧ เป็นอาชีพที่หาเงินง่ายและมีเกียรติ เป็นอิสระ
- ✧ โรงเรียนนี้เปิดเพียงปีละ 2 รุ่น ไม่ใ้รับทุกเดือน
- ✧ ผู้ที่เป็นวิทยุอยู่แล้วเข้าเรียนต่อชั้นโทรทัศน์ได้เลย
- ✧ โปรดจดหมายขอรายละเอียดต่าง ๆ ระเบียบการดูได้ฟรี

โรงเรียนโทรทัศน์วิทยา

201 วงเวียนปทุมวัน พระนคร

โรงเรียนอิเล็กทรอนิกส์เอกชนใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ผู้ผลิตช่างโทรทัศน์
ส่วนมากที่ทำงานทั่วประเทศในขณะนี้

2.1.2 การตอบสนองของห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์

การตอบสนองของห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นเป็นการตอบสนองในลักษณะผลประโยชน์ทางธุรกิจ เพราะการปรากฏตัวของสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่น ทำให้กลุ่มภาคเอกชนสามารถขยายธุรกิจและขยายสาขาได้เร็วและมากขึ้น เช่นห้างมงคลวิทยุโทรภาพ (ปัจจุบันคือห้างนิยามพานิช ผู้จำหน่ายสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องใหญ่ไฟฟ้าขนาดใหญ่ สำนักงานใหญ่อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่) ได้ใช้เทคโนโลยีโทรทัศน์เป็นหัวหอกในการขยายสาขาในปีแรก ๆ ที่โทรทัศน์แพร่ภาพถึง 6 สาขาในเขตจังหวัดลำปาง (ห้างมงคลวิทยุโทรภาพ, 20 กุมภาพันธ์ 2505: 10) ในขณะที่ห้างลำปางชัย ซึ่งเป็นธุรกิจของนักธุรกิจในจังหวัดลำปางสามารถขยายสาขาไปยังต่างจังหวัดทั้งแม้ว่าพื้นที่เหล่านั้นยังไม่สามารถจะรับสัญญาณโทรทัศน์ได้ก็ตาม (ข่าวดีข่าวเด่น...เป็นประโยชน์แต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน, 10 เมษายน 2505: 6) คนท้องถิ่นกลุ่มนี้มีส่วนสร้างความคึกคักให้กับตลาดเครื่องรับโทรทัศน์ และกระตุ้นความต้องการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ให้กับคนท้องถิ่น ที่แม้ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคในการเป็นเจ้าของเครื่องรับเพราะต้นทุนต่อเครื่องรับ 1 เครื่องพร้อมเสาอากาศไม่น้อยกว่า 8,000 บาท ซึ่งเทียบมูลค่าเท่ากับรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านตลอดทั้งปีก็ตาม (ประดิษฐ์ สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

กลยุทธ์และวิธีการที่ห้างร้านดังกล่าวนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการขาดกำลังซื้อของประชาชนก็คือการใช้วิธีการผ่อนชำระระยะยาวเป็นรายเดือน ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่ใช้ได้ผลในการขยายฐานลูกค้าจากระดับบน-กลางไปสู่ลูกค้าระดับล่างได้เป็นอย่างดี

มันอยากได้ อยากดูทีวีบ้าง พอมีเงินเก็บอยู่บ้างก็เลยผ่อนเอา ตอนนั้นเป็นทีวีแค่ 14 นิ้ว รีโมทก็ไม่มี ปุ่มกดก็ไม่มี จะเป็นแบบหมุนอย่างเดียว มันอยากได้จริง ๆ อยากดูข่าว ดูละครบ้างนะ (น้ำทิพย์ เป่าป้อ, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

อย่างไรก็ตามการตอบสนองของกลุ่มห้างร้านและเอกชนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการผลักดันให้เทคโนโลยีโทรทัศน์เข้าถึงครัวเรือนได้สะดวกขึ้นเพราะนอกจากจะช่วยเป็นกลไกในการติดตั้งและกระจายเครื่องรับให้กับรัฐแล้ว ยังลดอุปสรรคทางเศรษฐกิจในการเข้าถึงและเป็นเจ้าของเครื่องรับของประชาชนด้วย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มห้างร้านและเอกชนในท้องถิ่นมีส่วนหนุนช่วยผลักดันและขยายเครื่องรับโทรทัศน์ ซึ่งเป็นบทบาทที่ทั้งรัฐบาลและกรมประชาสัมพันธ์ ไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่ากับการติดตั้งตัวเทคโนโลยีในท้องถิ่นเท่านั้น

สมัยก่อนทางร้านช่วยเราได้เยอะ คนเราน้อย ไม่ทั่วถึง สัญจรเราก็ไม่ได้ทำ เขา(ร้านค้า) จัดการของเขาเอง เขาดีใจจะตาย โดยเฉพาะคนขายของ พอรู้ว่ามียุทธศาสตร์ เขาก็ส่งมาล่วงหน้าแล้ว (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

2.1.3 การตอบสนองของสื่อมวลชนท้องถิ่นต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์

ท่าทีและการตอบสนองของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ มีสองลักษณะคือการผลักดันให้ตั้งสถานีโทรทัศน์และการติดตามและนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวของการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของจังหวัดลำปางที่มีการผลักดันและสนับสนุนให้ตั้งสถานีโทรทัศน์ที่จังหวัดลำปาง นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีโทรทัศน์อย่างมาก โดยการนำเสนอข่าว ที่แม้แต่ข่าวการเปิดร้านจำหน่ายเครื่องรับโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังให้ความสำคัญนำเสนอเป็นข่าว (ทำพิธีเปิดร้านค้าวิทยุโทรทัศน์, 5 มกราคม 2502 : 5,2)

การตอบสนองของสื่อมวลชนท้องถิ่นอีกลักษณะก็คือการตอบสนองในฐานะเป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” หรือตามหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสถานีโทรทัศน์ ที่ถือว่าเป็นหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของรัฐหน่วยงานหนึ่ง จากการสืบค้นข้อมูลหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทั้งจังหวัดเชียงใหม่และลำปางที่สืบค้นได้ในหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่ในช่วงระหว่างปี 2503-2517 พบหนังสือพิมพ์ดังนี้ หนังสือพิมพ์เอกราช

หนังสือพิมพ์คนเมือง หนังสือพิมพ์ถิ่นเหนือ หนังสือพิมพ์ไทยเหนือและ หนังสือพิมพ์ไทยลานนาท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ดังกล่าวนอกจากนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้ว ยังเปิดคอลัมน์ประจำขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่นำเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ สถานีโทรทัศน์ฯ ดังนี้

คอลัมน์มองช่อง8 ของหนังสือพิมพ์คนเมือง	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2506
คอลัมน์ <u>เข้าที่ไซค์ทีวีวิทยุ</u> หนังสือพิมพ์ไทยเหนือ	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2507
คอลัมน์ <u>ห้องรับแขก</u> หนังสือพิมพ์ไทยลานนา	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2508
คอลัมน์ <u>ตลาดทีวีและวิทยุ</u> หนังสือพิมพ์ถิ่นเหนือ	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2509-2510
คอลัมน์ <u>ศาลาทำแพ</u> หนังสือพิมพ์ถิ่นเหนือ	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2510-2511
คอลัมน์ <u>บัญชีเพื่อนสถาบัน</u> หนังสือพิมพ์ถิ่นเหนือ	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2511
คอลัมน์ <u>จดหมายเหตุจากลำปาง</u> หนังสือพิมพ์คนเมือง	ตีพิมพ์ระหว่างปี 2514

ตารางที่ 4.1 นำเสนอความถี่และประเด็นการนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ของคอลัมน์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นระหว่างปี 2503-2517

ประเด็น	ความถี่
1. เสนอแนะ ตี ชม วิพากษ์ วิจัยด้านรายการ เวลาการออกอากาศ การโฆษณา และงานทางด้านเทคนิค	16
2. การรายงานความก้าวหน้าของการขยาย Repeater	6
3. แสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของสถานีฯ โดยภาพรวม	6
4. ตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์	6
5. กระตุ้นให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์	6
6. เป็นเวทีสื่อกลางระหว่างประชาชนกับสถานีโทรทัศน์	4
7. ให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องรับโทรทัศน์และวิธีการชม	3
8. สะท้อนความต้องการและความรู้สึกไปยังผู้บริหารโทรทัศน์ในส่วนกลาง	1

จากตารางที่ 4.1 ประเด็นที่มีความถี่ในการนำเสนอบ่อยที่สุดก็คือการ วิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบเกี่ยวกับการทำงาน เนื้อหารายการ ปริมาณโฆษณา

เทคนิคการผลิต จำนวน 16 ครั้ง รองลงมาคือการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ในด้านอื่น และการตรวจสอบการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ในสัดส่วนที่เท่ากันคือ 6 ครั้ง และประเด็นการเป็นพื้นที่สื่อกลางสำหรับการแสดงความคิดเห็นระหว่างประชาชนและสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำนวน 4 ครั้ง

เราเขียนวิจารณ์ต่าง ๆ เราก็เขียนไปบอกช่อง 8 ว่ามีอะไรจะแก้หรือเสนอใหม่ เราให้ความสำคัญกับช่อง 8... การทำงานบางอย่าง อาจจะเป็นเพราะว่าเจ้าหน้าที่เขารับคำสั่งมา... อันนี้เราไม่รู้เป็นเรื่องของเขา เราไม่รับรู้ เขาไม่มารายงานนโยบายท้องถิ่นไม่มี รัฐบาลเอามาโยนไว้ให้ เราก็คิดว่าเอามาโยนไว้ก็ดี ไม่ได้คิดว่าเป็นสื่อท้องถิ่น คิดว่าเป็นสื่อของรัฐ แต่การเป็นสื่อรัฐ เราก็คิดเห็นว่าจะมีโอกาสเอาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเข้าไป (วิจิตร ไชยวัฒน์, สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2550)

การตอบสนองของลักษณะที่สองของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นดังกล่าว ได้สร้างความรู้สึกขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ โดยเฉพาะในประเด็นการตรวจสอบ การทำงาน การวิจารณ์การทำงานที่คนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเห็นว่าเป็นการดำเนินงานของสื่อมวลชนตามปกติ ขณะที่เจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์รู้สึกว่าเป็นการกั่นก้างที่เกิดจากความอิจฉาหรือไม่สามารถเข้ามาใช้พื้นที่ของสื่อโทรทัศน์ได้อย่างที่ต้องการหรือไม่สามารถใช้ระบบอุปถัมภ์เช่นการฝากคนใกล้ชิดเข้าทำงานไม่ได้ เป็นต้น (วัชร เพชรพลอย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2549 ; ขนิษฐา ศรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2549)

อย่างไรก็ตามการนำเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหว และการเปิดคอลัมน์เพื่อแสดงทัศนะทั้งของหนังสือพิมพ์เองหรือเป็นพื้นที่ให้กับคนในท้องถิ่นที่เปิดรับหนังสือพิมพ์ได้แสดงออกถึงความคิดที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ถือเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้อและสนับสนุนต่อการปรากฏตัวของโทรทัศน์และการตั้งสถานีโทรทัศน์ในจังหวัดลำปาง ที่ปราศจากเสียงคัดค้านหรือเห็นแย้งจากสื่อและ

ผู้คนในสังคมท้องถิ่น นอกจากนั้นสื่อท้องถิ่นยังผนึกกำลังร่วมกับกลุ่มทุนท้องถิ่น ในการเป็นกลไกการสร้างความคุ้นชินเกี่ยวกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ทั้งด้านการ เปิดรับ วิธีการรับชมและแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์รวมถึงการเป็น พื้นที่โฆษณาขายเครื่องรับโทรทัศน์ของห้างร้านในท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นความสนใจ ของประชาชนให้มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์อย่างคึกคัก

การตอบสนองของทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว เห็นได้ว่ากลุ่มทุนท้องถิ่นและ กลุ่มสื่อมวลชนท้องถิ่นสามารถให้การตอบสนองของตนเอื้อประโยชน์ซึ่ง กันและกัน โดยผลของการตอบสนองของกลุ่มทุนท้องถิ่นและสื่อมวลชน ท้องถิ่นมีทิศทางที่ส่งเสริมและสนับสนุนการกำเนิดของเทคโนโลยี โทรทัศน์ในท้องถิ่น ในขณะที่การตอบสนองของคนท้องถิ่นทั่วไปนั้น แทบไม่มีผลต่อการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากนัก เพราะเป็นการตอบสนองในฐานะผู้ชมที่เฝ้าติดตามการปรากฏตัวของเทคโนโลยี โทรทัศน์อย่างตื่นตัวไปกับความแปลกใหม่ ทันสมัย ซึ่งความตื่นตัวและความ นิยมของประชาชนท้องถิ่นกลายเป็นหนึ่งในเครื่องวัดถึงความสำเร็จของนโยบาย การขยายโทรทัศน์ต่างจังหวัดของรัฐบาล และดัชนีวัดผลประกอบการของทุน ท้องถิ่นหลังโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเริ่มมีการแพร่ภาพออกอากาศในระยะต่อมา (2505) สะท้อนผ่านปริมาณเครื่องรับโทรทัศน์และการเป็นเจ้าของโทรทัศน์ของ ครัวเรือนในท้องถิ่นที่จะอธิบายในหัวข้อต่อไป

อย่างไรก็ตามการตอบสนองของท้องถิ่นทั้งสามกลุ่มที่คล้ายกันประการ หนึ่งก็คือความรู้สึกผูกพันและรู้สึกตนเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากการกำเนิดขึ้นของ โทรทัศน์ แม้แต่กลุ่มประชาชนทั่วไปเองมีความรู้สึกว่าคุณหรือท้องถิ่นของตนได้รับ โอกาสในการเป็นเจ้าของที่ตั้งของเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่ทำให้ท้องถิ่นของตนมี ความทันสมัยและเจริญกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ ดังนั้นพวกเขาจึงรู้สึกยินดี และชื่นชอบในการแสดงบทบาทการเป็นผู้ชมโทรทัศน์เป็นพื้นที่แรก ๆ ใน ภาคเหนือ แม้ว่าในยุคนี้(2502-2517) ประเด็นการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นยังไม่ได้รับ การกล่าวถึงหรือให้ความสำคัญก็ตาม

2.2 การเป็นเจ้าของเครื่องรับและพฤติกรรมกำรรับชมโทรทัศน์ของ ท้องถิ่น

2.2.1 การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์

ยุคเริ่มต้นของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับท่าทีหรือการตอบสนองของคนท้องถิ่นที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ เนื่องจากการให้คุณค่าของเทคโนโลยีให้มีฐานะสูงกว่า ดีกว่าและทันสมัยมากกว่า ทำให้การเป็นเจ้าของหรือการซื้อเครื่องรับโทรทัศน์สักหนึ่งเครื่องมีความหมายมากกว่าการได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความบันเทิง เพราะการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ยังหมายถึงการรักษาสถานภาพเดิมหรือได้มาซึ่งสถานภาพใหม่ในสังคมท้องถิ่นอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากเครื่องรับโทรทัศน์ในยุคนั้นผูกติดความหมายทางสังคมได้ประกอบสร้างขึ้น ทั้งการเป็นตัวแทนของความทันสมัย อำนาจ หน้าตา ชื่อเสียงหรือฐานะทางสังคม ดังนั้นเครื่องรับโทรทัศน์สำหรับคนท้องถิ่นในขณะนั้นจึงกลายเป็นตัวชี้วัด/รักษา/ให้สถานภาพ/ให้อำนาจกับคนท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มคนชั้นสูงหรือชนปกครองในระดับท้องถิ่น และชนชั้นกลางที่มีหน้าตาชื่อเสียงและฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ก่อนแล้วจำเป็นต้องซื้อเครื่องรับโทรทัศน์เอาไว้เพื่อคงและตอกย้ำสถานภาพทางสังคมของตนเองไว้

พ่อเป็นคนทันสมัยและเป็นที่นับถือ มีผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งนักการเมือง ข้าราชการในเมืองเข้ามาที่บ้านอยู่เสมอ จนที่บ้านเป็นศูนย์เล็กตั้งของอำเภอ เพราะฉะนั้นต้องมีทีวีไว้ (ศรีเนตรทิพย์มณี, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2550)

มันตื่นเต้นอยู่ไม่น้อยนะ ตอนทีวีเข้ามาใหม่ ๆ แต่มันตื่นเต้นยิ่งกว่านะ เมื่อมีทีวีเป็นของตนเอง ยิ่งงังก็ไม่รู้บอกไม่ถูกในสมัยนั้นนะ ก่อนจะค่าก็ต้องรีบอาบน้ำ เดี่ยวต้องมาเปิดทีวี เพราะมีเพื่อนบ้านมาดูเยอะเลย เราเป็นเจ้าของบ้านด้วยนะ มัน

มีอยู่ชนิดหนึ่งมันรู้สึกแบบว่าจะอดก็ได้นะ ชอบบ๊วให้คนมาดูเยอะ ๆ
มันไม่เหงาด้วย (ประมวล, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

การรับรู้และให้ความหมายกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ดังกล่าวในสภาพสังคม
แบบเครือญาตินั้น ทำให้คนท้องถิ่นที่ไม่มีอำนาจซื้อหรือเป็นเจ้าของเครื่องรับ
โทรทัศน์บางคนกลายเป็นความรู้สึกอึดอัด และอับอาย ถูกดูหมิ่นจากเพื่อนบ้าน
จนกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ดีที่เคยมีต่อกัน

เราเป็นครู แต่เราไม่มีเงินซื้อทีวี เมื่อลูกเราไปดูที่ข้าง
บ้าน ซึ่งเป็นข้าราชการป่าไม้ ก็มักจะถูกดูหมิ่นดูแคลนฝากลูก
มาถึงเราว่า แม้ก็เป็นครู ทำไมไม่ซื้อทีวีเองละ มันทำให้เราสงสาร
ลูก (ดวงจันทร์ เดชะวัฒน์, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2550)

สำหรับการช่วยเหลือประชาชนในการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ของ
รัฐบาลนั้นไม่ปรากฏนโยบายอย่างชัดเจน นอกจากการจัดซื้อเครื่องรับบริจาคตาม
สถานที่ราชการหรือที่ห่างไกลเป็นครั้งคราว และนโยบายการช่วยเหลือข้าราชการ
สามารถผ่อนชำระได้กับผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นๆ เพื่อนำผลกำไรไปจัดซื้อเครื่องรับ
โทรทัศน์ไปติดตั้งตามที่สาธารณะต่าง ๆ (ให้ข้าราชการซื้อโทรทัศน์เงินผ่อน จะ
ติดตั้งเครื่องรับสาธารณะให้อีก, หนังสือพิมพ์เอกราช, 20 กันยายน 2503: 1) แต่
โครงการดังกล่าวไม่มีความต่อเนื่องและรัฐบาลขาดงบประมาณ จึงทำให้โครงการ
ดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ

นอกจากนั้นจากการสืบค้นข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่ปรากฏนโยบาย
อื่น ๆ ของรัฐที่ส่งเสริมการแพร่กระจายเครื่องรับหรือส่งเสริมให้ประชาชนเป็น
เจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาข้างต้น **ดังนั้นบทบาท
ของรัฐต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีโทรทัศน์ของประชาชนในชนบทจึงเป็นผู้
ติดตั้งตัวเทคโนโลยี และผู้กำหนดสาร โดยที่ภาคเอกชนร้านค้าในท้องถิ่น
เป็นกลไกขยายเครื่องรับโทรทัศน์ไปยังประชาชน ในขณะที่ภาระในการ
เข้าถึงและเป็นเจ้าของเทคโนโลยีใหม่ที่รัฐเป็นผู้นำเสนอเป็นเรื่องของ
ประชาชนที่ต้องรับภาระเองทั้งหมด**

จากการสำรวจจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ของภาคเหนือ เครื่องรับโทรทัศน์ของประชาชนในท้องถิ่นปี 2511-2512 จำนวนครัวเรือนในภาคเหนือในเขตเทศบาลมีเครื่องรับโทรทัศน์เพียง 5,593 เครื่อง และนอกเขตเทศบาล จำนวน 2,084 เครื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2512:10-11) สิ้นปี 2517 พบว่าครัวเรือนในภาคเหนือที่มีเครื่องรับโทรทัศน์มีจำนวนประมาณ 45,000 ครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 2.9 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในภาคเหนือหรือ 100 ครัวเรือนจะสามารถเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ประมาณ 3 ครัวเรือน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเพิ่มขึ้นของเครื่องรับจากปี 2517 เทียบกับปี 2518 จะพบว่าภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงสุดในทุกภาคทั่วประเทศที่ร้อยละ 28.46 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2518:12 และ มีเดีย โฆษณาและการตลาด, 2529 :98)

การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ หรือการตัดสินใจซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ที่มีราคาสูง ในยุคเริ่มต้น (2502-2517) เกิดจากแรงกดดันทางวัฒนธรรมมากกว่าแรงผลักดันทางด้านความสำคัญหรือความจำเป็นในการเปิดรับเนื้อหาสาระจากสื่อโทรทัศน์อย่างแท้จริง

คนที่มีทีวีก็กลายเป็นคนมีหน้ามีตา เป็นเครื่องบ่งชี้ฐานะของครอบครัว ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ทีวีแพร่กระจาย พอบ้านนั้นมีบ้านนี้ก็อยากจะมี ต้องพยายามไปซื้อให้ได้ (ครูผู้หญิง อายุ 53 ปี, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

ดังนั้นกลุ่มที่เป็นเจ้าของและเข้าถึงเครื่องรับโทรทัศน์ได้ก่อนในท้องถิ่นก็คือกลุ่มคนที่มีสถานภาพ อำนาจ ชื่อเสียงและฐานะอยู่ในสังคมท้องถิ่น หลังจากนั้นจะแพร่กระจายไปยังกลุ่มประชาชนทั่วไป

2.2.2 พฤติกรรมการเปิดรับชมโทรทัศน์

การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ของประชาชนทั่วไปในยุคนี้ (2502-2517) ยังอยู่ในสภาพที่ขาดแคลน สัดส่วนการกระจายตัวของเครื่องรับต่อครัวเรือนในท้องถิ่นมีอัตราที่ต่ำเพียงร้อยละ 2.9 เท่านั้น (เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับจำนวน

สถิติเครื่องรับโทรทัศน์-วิทยุในอดีตที่ผ่านมา...จนถึงปัจจุบัน, 2529: 98) การขาดแคลนดังกล่าวทำให้การเปิดรับชมมีลักษณะการเปิดรับแบบรวมกลุ่มตามบ้านเพื่อนหรือตามสถานีโทรทัศน์หลักและสถานีถ่ายทอด (Repeater) ซึ่งรูปแบบการเปิดรับดังกล่าวก่อให้เกิดทำให้เกิดกิจกรรมใหม่สำหรับชาวบ้านยามค่ำคืนที่ต้องเดินทางออกจากบ้านเพื่อไปรับชมโทรทัศน์ จากเดิมที่มักจะพักผ่อนหรือทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในครอบครัว จากการสำรวจการรับชมของชาวบ้าน โดยเฉพาะเขตชนบทในปี 2520 พบว่าร้อยละ 73 ยังคงเป็นการรับชมโทรทัศน์จากบ้านเพื่อนบ้าน แม้ว่าช่วงเวลาดังกล่าว โทรทัศน์ท้องถิ่นจะแพร่ภาพมานานกว่า 15 ปีแล้วก็ตาม (เกศรินทร์ สุทธิไชย, 2520: 63)

การรับชมลักษณะแบบรวมกลุ่มตามบ้านเพื่อนบ้านหรือที่สาธารณะนั้นส่วนหนึ่งได้สร้างความรู้สึกอึดอัดจากการไม่ต้อนรับ หรือจากกฎกติกาที่เจ้าของบ้านกำหนด (โพธิ์ ทาชมพู, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550) หรือบางสวนอาจรู้สึกสนุกสนานในการพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาของละครหรือรายการที่ได้รับชมจากโทรทัศน์ร่วมกัน หรือบางบ้านผู้เป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์สามารถสร้างรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ จากการเก็บค่าเข้าชมหรือการขายของรับประทานครึ่งเล่นให้กับผู้มาชม แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีความรู้สึกอึดอัดหรือสนุกสนาน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังออกจากบ้านเพื่อรับชมโทรทัศน์อย่างไม่มีทางเลือก

พอหัวค่ำพ่อจะยกทีวีออกมาไว้หน้าบ้านเลยนะ เพื่อนบ้านก็จะมากันเยอะเลย บางคนก็มายืนกอดอกดู นั่งดู นอนดูยังมีเลย ส่วนมากก็จะดูข่าวกันนะ ใครเอาลูกมาด้วย ดูก็ไม่ค่อยสะดวกหรอก ต้องคอยพูดคุยย่นอยู่ตลอดเวลา เพราะเด็ก ๆ มันชอบวิ่งเล่นกันมากกว่า (ประมวล, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

เวลาเราไปดูบ้านคนอื่น บางบ้านเจ้าของก็จะนั่งเฝ้าประตู เราต้องซื้อลูกอมก่อนถึงจะเข้าไปนั่งได้ เมื่อไปนั่งแล้วเวลาดูห้ามหัวเราะเสียงดัง พอเราเผลอหัวเราะดัง เจ้าของบ้านก็จะดูหรือต่อว่า...อึดอัดมาก แต่ก็อยากดู (กมลวรรณ วงศ์กาวิ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2550)

...ถ้าไปดูกับเพื่อนบ้าน เขาดูช่องอะไรเราก็ต้องดูด้วย ยุ้งกัตุอีกต่างหาก แต่ก็ยังอยากไปดูกันนะ เพราะช่วงนั้นแต่ละบ้านมันไม่มีทีวีดูกัน ต้องไปอาศัยบ้านคนที่มี (เป็ง คำธรรมา, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

นอกจากเครื่องรับโทรทัศน์จะเป็นเครื่องวัดและให้สถานภาพดังกล่าวกับคนท้องถิ่นแล้ว การรับรู้ความหมายดังกล่าวของคนท้องถิ่นยิ่งทำให้เทคโนโลยีโทรทัศน์ยิ่งมีฐานะสูงกว่า มีคุณค่ามากขึ้น และยิ่งไปกดดันให้คนท้องถิ่นทั้งยากจนหรือร่ำรวยต้องพยายามดิ้นรนเพื่อให้สามารถเป็นเจ้าของเพื่อให้พ้นจากความอึดอัด คับข้องใจในความไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นของตนเองและรู้สึกดีกว่าเมื่อต้องไปรับชมจากบ้านเพื่อนบ้าน แม้ว่าจะเป็นการเพิ่มภาระหรือหนี้สินให้กับตนเองก็ตาม

2.3 ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล่องและหน้าจอโทรทัศน์

ด้วยช่องว่างทางเทคโนโลยีที่ไม่สามารถแพร่ภาพรายการโทรทัศน์จากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 จากกรุงเทพฯ ได้โดยตรง ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีเวลาเหลือสำหรับการผลิตรายการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น อันเป็นเหตุทำให้ประเด็นของท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงศิลปินพื้นบ้านที่มีความรู้ทักษะและเป็นที่รู้จักของท้องถิ่นได้มีโอกาสปรากฏตัวผ่านจอโทรทัศน์ ร่วมกับกลุ่มชนชั้นปกครอง และกลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจหรือผู้มีชื่อเสียงในท้องถิ่น แม้ว่าจะมีส่วนไม่มากนักก็ตาม(โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 4 หัวข้อ 4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ)

แต่ลักษณะของศิลปะการแสดงพื้นบ้านของท้องถิ่น มีลักษณะที่ต้องอาศัยการแสดงสด มีความยืดหยุ่นและลื่นไหลไปตามสถานการณ์ อีกทั้งยังมีรูปแบบการสื่อสารที่ไม่ผ่านตัวกลางหรือสื่อกลาง แต่จะใช้รูปแบบการสื่อสารแบบเผชิญหน้าหรือเห็นหน้าเห็นตาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ที่สามารถมีปฏิริยาตอบโต้ได้อย่างทันที นอกจากนั้นยังไม่ขึ้นอยู่กับการจองใจทางด้านเวลาหรือเทคนิคการผลิตรายการอย่างเคร่งครัด จึงทำให้เมื่อโยกเอารูปแบบการแสดงหรือศิลปะพื้นบ้านดังกล่าวมาอยู่ในกระบวนการของสื่อโทรทัศน์ ที่ขาดความยืดหยุ่น และ

เป็นการสื่อสารผ่านตัวกลาง ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่เห็นหน้าตากัน อีกทั้งยังต้องปฏิบัติตามมาตรฐานรายการและการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ ส่งผลทำให้ศิลปิน และศิลปะของท้องถิ่นต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ ซึ่งได้สร้างความอึดอัดให้กับผู้แสดงอย่างมาก แต่ด้วยการรับรู้ต่อความหมายของเทคโนโลยีโทรทัศน์ว่าเป็นสื่อสามารถให้สถานภาพชื่อเสียง และรายได้ที่จะตามมาภายหลังการปรากฏผ่านจอโทรทัศน์ จึงทำให้ศิลปินพื้นบ้านเหล่านั้นยอมปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการผลิตรายการโทรทัศน์

อีต๋วม หรือสุจิตรา คำชาติย์ นักแสดงซอ คณะป่าเก่า อีต๋วม ที่โด่งดังมาจนถึงทุกวันนี้ ได้เล่าให้ฟังถึงการแสดงละครซอผ่านกระบวนการทำงานของโทรทัศน์ในระยะแรก ๆ ว่า

ตอนแรกก็วุ่นวายเหมือนกัน เพราะเรายังไม่ชินกับการมีบท เราเล่นไปตามที่เราเคยเล่นตามงานเิง เป็นเรื่องนั้นเรื่องนี้อากก็เล่น ทีนี้มีมือกล้องเขาโมโหไม่รู้อะไรเป็นอะไร ตอนหลังก็ต้องทำบทให้เขาไป ...เครียด เหนื่อย เกร็งมาก ออกนอกบทไม่ได้ คิดมากนะก่อนที่จะตัดสินใจไปทำ...เขาจะสอนว่าออกตรงนั้น อย่างนั้น ...เวลาเราซอ เขาบอกว่าถ้าเขาโบกมือ เราก็คอยมองเขา เขาก็มาทำทางกล้อง แสดงว่าเอลงได้แล้ว ถ้าตัดเลยก็มีมือคว่ำชี้ลง ...ไม่ให้เรามองกล้องด้วย เพราะไม่เป็นธรรมชาติ ...แล้วเมื่อหมดเวลาตอนจบเราก็จะทำหน้าตาเฉยกับกล้องแล้วก็ตัดไปเลย (สุจิตรา คำชาติย์, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2549)

ขณะที่ความรู้สึกของคนทำงานโทรทัศน์ที่ส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นชินหรือมีประสบการณ์กับรูปแบบของศิลปะท้องถิ่นมาก่อน จำเป็นต้องเรียนรู้และอดทนที่จะเข้าใจให้เวลากับอีกฝ่ายได้เรียนรู้และฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้งานออกมาเป็นรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานของรายการโทรทัศน์โดยทั่วไปให้ได้

ไม่มี emotion (อารมณ์) เลย โดยเฉพาะละครขอ
เมื่อก่อนไม่รู้ว่าจะต้องคิดตรงไหน คำน้ำเอาไวด์ซื้อมไว้ก่อน กล้อง 2
คุมไว้ก่อน กล้องอื่นคอยเจาะ ทำไปหลาย ๆ ครั้งก็ได้ เพราะอะไร
รู้ใหม่ เพราะคนชอนนะ เวลาจะเปลี่ยนให้คนอื่นพูดร้องต่อ จะลง
คำว่าจิมละหนอ ใ้โหจับได้ตรงนี้เท่านั้นเอง ...ซึ่งเขาก็ไม่บอกเรา
เขาก็แสดงของเขาไป (สถาพร เตือนแจ่ม, สัมภาษณ์, 7
พฤศจิกายน 2549)

ใหม่ ๆ ก็เครียดเหมือนกัน เราต้องยื่นส่งภาษาไป ออก
ตรงนี้ ดูผมก็แล้วกัน พอจบแล้วก็ตัดฉาก เพราะสดเนี่ยมันไม่มี
เบรก พอจบฉากก็ขึ้นฉากใหม่ ให้ตัวละครรอเลย บางทีแกก็ไม่รู้
เดินผ่านเลย เราต้องระวังต้องกันไม่ให้เดินผ่าน พออัดเทป ใ้โห
ผมเบื่อกที่สุดเลย เชื้อใหม่ว่าใหม่ ๆ อัดเทปสามสี่ชั่วโมง เดียวก็
เดินผ่านกล้อง ต่อไม่ถูก รับไม่ได้ เล่นไม่ถูก เพราะว่าบทเขาเขียน
ว่านายคนนี้เดินทางมาจากป่า เขาเขียนไปตามเนื้อเขา เราก็มา
นั่งรีไรท์ นั่งทำสคริปต์ใหม่ ต้องมานั่งบอกว่าร้องอย่างนั้นนะ ออก
ตรงนี้นะ (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

การมาพบกันระหว่างวัฒนธรรมของสื่อใหม่และสื่อเก่าของท้องถิ่น ที่มี
ความแตกต่างกัน ก่อให้เกิดการปรับตัวและปรับปรน โดยยุคนี้ฝ่ายที่ต้อง
ปรับเปลี่ยนหรือได้รับผลกระทบมากกว่าก็คือฝ่ายท้องถิ่น ที่ต้องปรับปรน
เปลี่ยนแปลงตนเองตามมาตรฐานของโทรทัศน์มากกว่าฝ่ายโทรทัศน์จะ
เปลี่ยนแปลงหรือได้รับผลกระทบ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ
ของศิลปะพื้นบ้าน แต่ถือว่าการได้ปรากฏตัวผ่านโทรทัศน์ ทำให้งานหรือการ
แสดงของพวกเขาได้รับความนิยมและกลายเป็นคนพิเศษในท้องถิ่น(ศักดิ์ศรี
รัตนชัย, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2548) และเป็นส่วนหนึ่งทำให้ละครขอ ซึ่งเป็น
ศิลปะพื้นบ้านภาคเหนือได้รับความนิยมมากขึ้น (สุจิตรา คำขัติย์, สัมภาษณ์, 9
พฤศจิกายน 2549)

2.4 ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น

เวลาชีวิตของคนท้องถิ่นในอดีตมักขึ้นอยู่กับกิจกรรมการทำงานหรือฤดูกาลทำงานมากกว่า และมีการแบ่งแยกเวลาการทำงานและการพักผ่อนออกจากกันค่อนข้างชัดเจน โดยเวลาพักผ่อนหย่อนใจหรือหาความบันเทิงของคนท้องถิ่นส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นโดยการผูกโยงไปกับวัฒนธรรม ความเชื่อหรือศาสนา เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) งานรื่นเริงประจำปี หรืองานวัดที่จัดขึ้นตามวาระและโอกาสพิเศษ (ประดิษฐ์ สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

แต่เมื่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคปรากฏตัวพร้อมกับวัฒนธรรมเวลาแบบใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงการจัดสรรและกำหนดเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น โดยยึดเอาเวลาของโทรทัศน์เป็นแกนหลักในการแบ่งเวลาชีวิตของพวกเขา เช่น เวลาการปิดร้านค้า (เวลาการทำงาน) ตามเวลาของการปิดสถานีโทรทัศน์ เพื่อเป็นการเอาใจลูกค้าที่ยังนั่งชมโทรทัศน์

พอซื้อทีวีมาตั้งที่ร้าน คนเข้าร้านเยอะขึ้น มีทั้งข้าราชการ คนทำถนน ชาวบ้าน เด็ก ๆ จนต้องเปิดร้านไปจนโทรทัศน์ปิดสถานี (พลอยทองสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2549)

หรือแม้แต่เวลาในการทานอาหารเย็น ที่เคยทานพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัวและเป็นโอกาสที่สมาชิกในครอบครัวได้พูดคุยกันต้องถูกย่นเวลาให้เร็วขึ้นเพื่อการออกเดินทางไปรับชมโทรทัศน์ที่บ้านเพื่อน หรือหากบ้านใดมีเครื่องรับโทรทัศน์ก็จะถูกรบกวนจากเพื่อนบ้านที่มารับชมโทรทัศน์

นอกจากนั้นบางคนต้องยกเลิกเวลาการทำงาน เพื่อใช้เวลาดังกล่าวพักผ่อน โดยการเปิดชมโทรทัศน์ หรือทำให้เวลาพักผ่อนนอนหลับน้อยลงเนื่องจากต้องชมรายการโทรทัศน์จนปิดสถานี

สมัยก่อนเราไปดูของ(โทรทัศน์)เขา ไปดูข่าวดูละคร แต่เราต้องทานข้าวเย็นเร็ว ๆ ถ้ายังไม่ถึงละครออกนะ ต้องรีบทำงาน กินข้าว อาบน้ำ

ให้เสร็จเร็ว ๆ แล้วก็จะพากันไปดู (โพธิ์ ทาชมพู่, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

วันเสาร์วันอาทิตย์ไม่ได้ทำงานละ จะดูมวดยกัน จะยกทีวีมาตั้งได้ ต้นไม้กลางลานบ้านเลย ส่วนกลางคืนก็จะเป็นละครถึงจะดึกจะค่ำ อย่างไม่ก็ต้องดู ชวนกันมาดูเป็นกลุ่ม ๆ ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ บางทีเรายังไม่ได้ กินข้าวเย็นเลย ชาวบ้านก็มาเต็มบ้านแล้ว (ศรีนวล วงศ์ตระกูล, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2550)

เลิกโรงเรียนมาแล้วเราต้องรีบกลับมาทำงานบ้าน เรามีหน้าที่ ช่วยพ่อแม่รดน้ำผัก ทำกับข้าว หั่นหยวกเลี้ยงหมู ให้เสร็จเร็ว ๆ เพื่อจะได้ รีบไปดูทีวี ตอนนั้นการ์ตูนที่เราชอบจะมีทุกวัน (กมลวรรณ วงศ์กาวิ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2549)

การปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้นำมาซึ่งการจัดสรรเวลา สำหรับชีวิตแบบใหม่ให้กับคนท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่แล้วคนท้องถิ่นเป็นฝ่ายที่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือจัดการเวลาชีวิตการทำงานของตนเองใหม่ ให้สอดคล้องกับเวลาโทรทัศน์หรือเวลาที่รายการที่ตนชอบจะแพร่ภาพออกอากาศ โดยแทบไม่สามารถต่อรองกับเวลาของโทรทัศน์ได้

การศึกษาบริบทชุมชนทั้ง 4 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มีส่วนเกื้อหนุน และสนับสนุนการกำเนิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและการแพร่กระจายของ เทคโนโลยีในท้องถิ่น ให้รวดเร็วขึ้นโดยเฉพาะท่าทีหรือการตอบสนองของกลุ่มทุนท้องถิ่น กลุ่มสื่อมวลชนท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนทั่วไป ที่การตอบสนองและรับรู้ ฐานะของโทรทัศน์เป็นสิ่งที่เหนือกว่า ทันสมัยและกลายเป็นต้นแบบความใฝ่ฝัน ของคนท้องถิ่นอย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตามการขาดประสบการณ์ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของคนท้องถิ่นทำให้ในยุคแรกนี้ โทรทัศน์จึงเป็นปัจจัยกำหนด วิถีชีวิต วัฒนธรรมและเวลาของท้องถิ่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากกว่า ไม่ว่าจะ

เป็นการเปลี่ยนแปลงเวลาชีวิตให้สอดคล้องกับเวลาของโทรทัศน์ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศิลปวัฒนธรรมการแสดงของพื้นบ้านให้เข้ากับกระบวนการตามมาตรฐานของโทรทัศน์ หรือการยอมรับสภาพของการเป็นผู้ด้อยกว่าเทคโนโลยีโทรทัศน์ การอดทนต่อความรู้สึกอึดอัดและไม่สะดวกในการออกไปชมโทรทัศน์ที่บ้านคนอื่น รวมไปถึงการให้เครื่องรับโทรทัศน์กลายเป็นตัวตอกย้ำ/รักษาชนชั้นและสถานภาพของสังคมท้องถิ่นให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในขณะที่คนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในขณะนั้นไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าว แต่กลับมีความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือการนำไปสู่ความทันสมัยและความเจริญมายังท้องถิ่นของพวกเขามากกว่าคนในพื้นที่อื่น ดังนั้นคนท้องถิ่นในยุคนี้จึงอยู่ภายใต้อุดมการณ์ความทันสมัย และการสร้างมาตรฐานความบันเทิงและความรู้ให้เป็นแบบเดียวกันที่รัฐเป็นผู้กำหนดโดยไม่รู้สึกตัว

3. กำเนิดโทรทัศน์ต่างจังหวัด: ปัจจัยแวดล้อมภายนอก

การเกิดขึ้นของสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยหรือโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ที่ได้สร้างต้นแบบการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นเครื่องมือทางการเมืองและสร้างระบบผูกขาดกรรมสิทธิ์ระบบโทรทัศน์ในประเทศไทยนั้น ได้ส่งผลต่อการกำเนิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการเกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นการเกิดขึ้นมาจากอำนาจของการเมืองเช่นกัน ในส่วนนี้จะอธิบายถึงผลของปัจจัยภายนอกอันได้แก่ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อสถานีโทรทัศน์ในยุคกำเนิด (2502-2517) อันจะเป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการศึกษาคั้งนี้

3.1 ปัจจัยทางการเมือง

หลังการเกิดรัฐประหาร ที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 เพียง 1 ปี โครงการขยายโทรทัศน์ไปยังต่างจังหวัดได้เกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลของผู้นำรัฐประหารดังกล่าว ซึ่งเหตุผลที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับสื่อกระจายเสียงโดยเฉพาะโทรทัศน์นั้น อาจกล่าวได้ว่าน่าจะมาจากแรงจูงใจที่มาจากความคับแค้นใจ เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะนั้นมีการแบ่งขั้วอำนาจทางการเมืองออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน

ที่ต่างฝ่ายต่างชิงพื้นที่ทางสื่อมวลชนอย่างรุนแรง ทางฝ่ายของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งมีสื่อโทรทัศน์ (ช่อง 4 บางขุนพรหม หรือช่อง 9 ปัจจุบัน) อยู่ในมือ สามารถกำหนดว่าเรื่องอะไรและใครสามารถออกอากาศได้ ในขณะที่ฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ นอกจากจะไม่มีสื่อโทรทัศน์เองแล้ว อีกทั้งยังถูกจำกัดสิทธิการเข้าใช้สื่อ ทำให้เกิดความไม่พอใจจนถึงกับจัดตั้งสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 (ช่อง 5 ปัจจุบัน) ขึ้นเอง ในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2500 ก่อนการทำรัฐประหารเพียง 4 เดือน (สินินท์ สิทธิรักษ์, 2543: 239)

จากมูลเหตุดังกล่าว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ย่อมตระหนักดีถึงอำนาจและอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ต่อการเป็นเครื่องมือที่ใช้ต่อสู้และยึดครองพื้นที่ทางจิตสำนึกของประชาชนที่จะเอื้อประโยชน์ต่ออำนาจทางการเมืองของตน ประกอบกับขณะนั้นรัฐบาลได้เริ่มวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกของประเทศ ที่จะเริ่มใช้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2504 โดยมีเป้าหมายที่จะนำประเทศเข้าสู่ความทันสมัย จึงต้องอาศัยช่องทางในการสื่อสารนโยบายและข่าวสารจากรัฐไปสู่คนทั่วประเทศ และให้ตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์เป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัยด้วย

นอกจากนั้นผู้นำประเทศยังต้องการสืบต่อการสร้างชาติจากรัฐบาลชุดที่ผ่านมาโดยการหลอมรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษาของท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศให้เป็นหนึ่งเดียวกันอันเป็นการสร้างสำนึกของประชาชนในชาติให้รู้สึกร่วมในความเป็นคนไทยร่วมกัน โดยใช้เหตุผลทางด้านความมั่นคงและความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ดังปรากฏความกังวลต่อสำนึกของความเป็นชาติไทยที่แตกต่างกันของคนต่างจังหวัดของกรมประชาสัมพันธ์ที่เสนอต่อนายกรัฐมนตรีว่า

...ราษฎรส่วนใหญ่รู้จักและแสดงความนิยมจงรักต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ไม่ค่อยรู้จักว่าตนอยู่ในประเทศไทย หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของประเทศไทย(ทั้งทางเหนือและทางใต้) ลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นอันตราย...ประชาชนส่วนมาก(จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้วิจัย) ไม่รู้เข้าใจคำว่าตนเป็น “คนไทย” เพราะส่วนใหญ่มีพี่น้องมาไปกับลาว... (“เรื่องรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยเคลื่อนที่กรมประชาสัมพันธ์ในจังหวัดต่าง ๆ (11 เมษายน 2506-2 ธันวาคม

2510)." หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สร 2.1/102 เอกสารกองกลาง สำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วนั้นรัฐบาลยังวิตกกังวลกับปัญหาแย่งชิงประชาชน
จากคอมมิวนิสต์ที่ปฏิบัติการและใช้สื่อวิทยุนำเสนอรายการตามชายแดนไทย ทำให้
รัฐบาลเห็นถึงความจำเป็นในการแย่งชิงและป้องกันประชาชนจากคอมมิวนิสต์ โดยใช้
สื่อมวลชนทั้งวิทยุและโทรทัศน์เป็นกลไกเครื่องมือสื่อสารข้อมูลข่าวสารจากรัฐไปสู่
ประชาชนในชนบทให้มากที่สุดเพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ (" เรื่องรายงานผลการ
ปฏิบัติงานของหน่วยเคลื่อนที่กรมประชาสัมพันธ์ในจังหวัดต่าง ๆ (11 เมษายน 2506-2
ธันวาคม 2510)." หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร 2.1/102 เอกสารกองกลาง สำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ดังที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวว่า

ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีสภาพห่างไกลต่อข่าวสารความรู้ราชการ
เปรียบเสมือนมีช่องว่างคั่นกลางอยู่ระหว่างประชาชนและรัฐบาล... นอกจากนี้ยัง
จะเป็นช่องโหว่ให้คอมมิวนิสต์ถือโอกาสเข้ามาบ่อนทำลายความมั่นคงของ
ประเทศชาติ โดยการโฆษณาชวนเชื่อหลอกลวง และยุแหย่ให้เกิดความแตก
สามัคคีกัน แล้วในที่สุดคอมมิวนิสต์ก็จะฉวยโอกาสเข้าทำลายล้างความ
เจริญก้าวหน้าที่เราพี่น้องชาวไทยทั้งหลายกำลังช่วยกันเร่งรัดพัฒนาอยู่นี้ให้หมด
ไป (พิธีเปิดอาคารกรมประชาสัมพันธ์, 2506:986)

จากสภาพดังกล่าวทำให้การบริหารประเทศในช่วงแรกของจอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ หันมาพัฒนางานด้านการประชาสัมพันธ์ โดยให้ความสำคัญกับการมีเครื่องมือ
การสื่อสารโดยเฉพาะการขยายสัญญาณโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงของรัฐจาก
กรุงเทพฯ ไปสู่ประชาชนในต่างจังหวัดและทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถือกำเนิดขึ้นอย่าง
เร่งด่วนเพื่อสนองต่อนโยบายผู้นำรัฐบาล

...ขอชี้แจงไว้เสียในที่นี้ด้วยว่า การที่กรมประชาสัมพันธ์ได้คำนึงถึงการ
ขยายรัศมีส่งโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ออกไป ก็เพราะเป็นสถานีที่รัฐบาล
ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์อยู่เป็นประจำ ถ้าขยายรัศมีส่งโทรทัศน์
ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ออกไปได้เพียงใด ก็จะขยายรัศมีการส่งโทรทัศน์ของ

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 (กองทัพบกช่อง 5 ปัจจุบัน ผู้วิจัย) ออกไปได้เช่นเดียวกัน...
(สุรจิต จารุเศรณี, 2506: ข)

แนวคิดการขยายโทรทัศน์ไปสู่ต่างจังหวัดของไทยเริ่มต้นขึ้น เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2502 โดยกรมประชาสัมพันธ์ (สมัยพลเอกสุรจิต จารุเศรณี เป็นอธิบดี) ได้เสนอโครงการขยายงานด้านวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โดยมอบหมายให้กรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานพิจารณาแนวทางความเป็นไปได้ของโครงการฯ ต่อรัฐบาลอย่างเร่งด่วนเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2502 ดังนั้นกรมฯ จึงจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษาและจัดทำโครงการขยายโทรทัศน์ออกสู่ต่างจังหวัดขึ้นมา 1 ชุด ประกอบด้วย (รักษศักดิ์ วัฒนพานิช, 2528: 16-17)

1. พล.อ. สุรจิต จารุเศรณี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	ประธาน
2. นายอัมพร พจนพิสุทธิ์	กรรมการ
3. นายเกรียงไกร ชีวะปรีชา	กรรมการ
4. นายรักษศักดิ์ วัฒนพานิช	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการชุดดังกล่าว เป็นข้าราชการในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ที่เป็นผู้ที่มีบทบาทในการก่อตั้งและดำเนินการโทรทัศน์ไทยทีวี 4 มาก่อนและยังเป็นข้าราชการรุ่นแรก ๆ ที่มีโอกาสไปฝึกอบรมทางด้านโทรทัศน์จากต่างประเทศ

เพียง 35 วันหลังจากการได้รับมอบหมายให้ศึกษาโครงการฯ จากคณะรัฐมนตรี กรมประชาสัมพันธ์ได้เสนอผลการศึกษาแนวทางการขยายโทรทัศน์ไปยังต่างจังหวัดต่อ นายกรัฐมนตรี (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยุการ, 2506: ก-ข) หลังจากนั้น 6 วัน นายกรัฐมนตรี(จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) ได้อนุมัติพร้อมกับกำชับให้สำนักงบประมาณหางบประมาณผลักดันให้โครงการดังกล่าวเกิดขึ้นทันที แม้ว่าในขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศยังเผชิญกับความขาดแคลนงบประมาณแผ่นดินจนแทบไม่พอจ่ายตลอดทั้งปีก็ตาม (“เรื่องงบประมาณประจำปี 2502 (ตอน6)” จดหมายเหตุแห่งชาติ. (3) สร.0201.4.1 กองกลาง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

แต่ด้วยคำสั่งทำหนังสืออนุมัติ โครงการฯ ไปยังผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ทำให้โครงการดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นและดำเนินการต่อได้ โดยระบุว่า

เพื่อพิจารณาหาเงินช่วยตามรายการที่อธิบดีฯ เสนอมานี้โปรดอย่าตัดเลย **เพราะเกี่ยวแก่นโยบาย** (เน้นโดยผู้วิจัย) ชัดข้อประการใด ให้ติดต่อกับข้าพเจ้าได้โดยตรง (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยาการ, 2506: ง)

การตัดสินใจอนุมัติโครงการขยายโทรทัศน์ต่างจังหวัดที่มีประเทศมูลค่าประมาณ 21 ล้านบาท (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยาการ, 2506:1-4) นั้นใช้ระยะเวลาพิจารณาเพียง 50 วัน ถือเป็นระยะเวลาการตัดสินใจที่รวดเร็วอย่างมาก ซึ่งเหตุผลน่าจะมาจาก ปัจจัยทางการเมืองเป็นสำคัญ เพราะอำนาจที่ได้ขาดของรัฐบาลรัฐประหาร ทำให้การดำเนินงานแทบไม่มีเสียงคัดค้านทั้งจากคณะรัฐมนตรี หน่วยงานรัฐ หรือสื่อมวลชนเหมือนที่เคยเกิดขึ้นกับสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ที่ใช้ระยะเวลาการตัดสินใจจัดตั้งใช้เวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยมีการคัดค้านและตั้งกระทู้ถามจากฝ่ายค้านอย่างมาก จนรัฐบาลต้องเลี้ยวไปดำเนินงานในรูปบริษัทจำกัดแทน และใช้เวลาในการดำเนินการไม่น้อยกว่า 1 ปี (สินธิ์ สิทธิรักษ์, 2543:61-93) ความเร่งด่วนของการศึกษาและการอนุมัติโครงการขยายโทรทัศน์ไปต่างจังหวัดที่เกิดจากอำนาจทางการเมืองสะท้อนได้จากคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของกรมประชาสัมพันธ์ในขณะนั้นว่า

...ขณะนั้นมีโทรทัศน์ดูได้เฉพาะในกรุงเทพฯ และจังหวัดที่ติดและใกล้เคียงเท่านั้น พอเสนอเรื่องไปท่านฯ อ่านเสร็จอนุมัติภายใน 3 วัน เท่านั้นเอง ... และส่งไปที่สำนักงานประมาณว่าส่งผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ผมเห็นชอบด้วย ถ้าติดขัดเรื่องงบประมาณให้บอกผม ท่านเขียนหนังสือ 2-3 ตัวแค่นี้ เรื่องก็ผ่านและต่อมาก็มีโทรทัศน์รับได้ทุกภาคของประเทศไทย...(รักษศักดิ์ วัฒนพานิช, 2528:16)

จากที่ได้กล่าวไปแล้ว ปัจจัยทางการเมืองคือปัจจัยที่มีผลต่อการกำเนิดโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคอย่างสำคัญเป็นปัจจัยหลัก ส่วนปัจจัยหรือเหตุผลทางด้านการพัฒนาชนบทนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เคยปรากฏในนโยบายและพันธกิจของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แม้กระทั่งองค์

ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ได้รับการกล่าวถึงหรือเผยแพร่ หรือทำความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน

ที่สำคัญปัจจัยทางการเมืองยังได้กำหนดหลักรูปแบบ หลักการ และภาระหน้าที่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่ไม่ต่างจากโทรทัศน์ไทยทีวี 4 นั่นก็คือการเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติและเครื่องมือต่อสู้ทางการเมืองของรัฐบาลที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของการเป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามมาอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในส่วนต่อไป อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอีกด้านหนึ่ง ปัจจัยทางการเมืองดังกล่าวก็ได้ส่งผลทำให้เกิดโทรทัศน์ขึ้นในต่างจังหวัด หรือการให้คนต่างจังหวัดมีโอกาสในการเข้าถึงและรับชมรายการโทรทัศน์ได้อย่างรวดเร็วภายหลังโทรทัศน์แห่งแรกของไทยถือกำเนิดขึ้นในเมืองหลวงของประเทศเพียง 7 ปี

3.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี

ปัจจัยแวดล้อมภายนอกทางด้านเทคโนโลยีที่มีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคก่อนกำเนิด จะอธิบาย 2 ประเด็นก็คือ การเลือกเทคโนโลยีสำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และการเลือกพื้นที่ตั้งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่เลือกใช้

3.2.1 การเลือกเทคโนโลยีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ความเป็นไปได้ของ 4 รูปแบบการขยายโทรทัศน์ไปยังภูมิภาคทั่วประเทศที่กรมประชาสัมพันธ์ได้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2502 (โปรดดูรายละเอียดในตารางที่ 4.2) ซึ่งหากจะดำเนินโครงการขยายโทรทัศน์ไปยังภูมิภาคให้สมกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการให้ขยายสัญญาณโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศแล้ว แต่ด้วยความพร้อมของเทคโนโลยีของไทย และต้นทุนที่รัฐบาลจะสามารถจ่ายได้แล้ว ไม่พบว่ามีแนวทางใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลดังกล่าว (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยากร, 2506: 1-4)

ตารางที่ 4.2 แสดงแนวทางการ ขยายโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของกรมประชาสัมพันธ์ เสนอที่
ต่อคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2502

แนวทางการขยายงาน	ข้อเด่น	ข้อด้อย	ข้อวิจารณ์ของกรมฯ
1. การถ่ายทอดโทรทัศน์ตามสาย (Transmission Line Linking System) เป็นแนวทางการจัดตั้งสถานีปลายทางสาขาได้ตามท้องถิ่น แล้วส่งสัญญาณโทรทัศน์จากสถานีกลางไปทางสายถ่ายทอด	- เป็นวิธีที่ดีที่สุด	- ต้องมีเครื่องขยายสัญญาณ Signal Amplifier ระหว่างทาง ทุก ๆ 45 กิโลเมตร - ต้องมีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำหรับป้อนแรงให้เครื่องขยายสัญญาณ - ต้องมีสายถ่ายทอดฝังไปตามท่อที่จะวางสาย - ใช้แรงงานและเวลาค่อนข้างมาก	ไม่เหมาะกับการขยายงานในขณะนั้น เพราะเป็นวิธีที่ใช้งบประมาณมากที่สุดไม่น้อยกว่า 232 ล้านบาท สำหรับการติดตั้งวางสายถ่ายทอดจากกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่
2. การส่งโทรทัศน์ขยายออกไปโดยใช้ไมโครเวฟ (Microwave Relay Link System)	คล้ายกับวิธีการแรกแต่ใช้เครื่องรับส่งไมโครเวฟแทนสายถ่ายทอด ประสิทธิภาพที่ได้รับจะต่ำกว่าแนวทางแรกเล็กน้อย	- คลื่นไมโครเวฟเดินทางเป็นเส้นตรงหากมีสิ่งกีดขวางก็จะไม่สามารถรับภาพได้ - กำลังส่งต่อมีน้อยเพียง 30-43 กิโลเมตร - ต้องมีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาประจำจุด	- สามารถดำเนินการได้หลังจากที่มีการขยายระบบโทรทัศน์คมนาคมของประเทศให้แล้วเสร็จก่อน - งบประมาณลงทุนยังค่อนข้างสูง
3. การถ่ายทอดโทรทัศน์โดยอาศัยระบบโทรคมนาคม	ประหยัดงบประมาณของรัฐ การก่อสร้างเสถียร	ระบบโทรคมนาคมในขณะนั้น ไม่ได้รองรับเทคโนโลยีของวิทยุ	ระบบโทรคมนาคมยังไม่พร้อมรองรับเทคโนโลยีโทรทัศน์

แนวทางการขยายงาน	ข้อเด่น	ข้อด้อย	ข้อวิจารณ์ของกรมฯ
(Telecommunication System) เป็นวิธีการที่อาศัยระบบโทรคมนาคมในการช่วยส่งสัญญาณออกไปโดยใช้ไมโครเวฟร่วมกัน	สัญญาณ และการดูแลรักษา	โทรทัศน์ ทำให้คู่สายน้อยเกิน ไม่เพียงพอต่อ ความ ถี่ ข องโทรทัศน์	
4. การถ่ายทอดโทรทัศน์ ด้วย วิธี Television Rebroadcast Relay Link System เป็นวิธีใช้การถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์จากสถานีกลางออกไปหาสถานีที่ตั้งไว้เป็นระยะ ๆ โดยมีสถานีถ่ายทอด Repeater ทำหน้าที่รับและส่งต่อ ๆ ไปหากพื้นที่โดยอยู่ใกล้สถานีทวนสัญญาณใดก็รับจากสถานีนั้น	-สถานีถ่ายทอดมีรัศมีส่งไกลประมาณ 80 กิโลเมตร	-ไม่เหมาะกับภูมิประเทศที่เป็นแนวนอน แต่เหมาะกับพื้นที่แคบและยาว เพราะคลื่นจะส่งได้ทั่วถึง -สถานีทวนสัญญาณต้องเลือกตั้งบนที่สูงหรือภูเขา -สิ้นเปลืองงบประมาณพื้นที่ และการดูแลรักษา	-เหมาะสำหรับการต่อเชื่อมระหว่างสถานีโทรทัศน์ที่จะตั้งเพิ่มขึ้นได้ดี เพราะจะทำให้ทุกสถานีสามารถออกอากาศรายการเดียวกันและในเวลาพร้อมกันได้ -เป็นวิธีที่ใช้งบประมาณต่ำสุดและทำได้เร็วมากที่สุด

แต่ด้วยแรงผลักดันและกดดันที่มาจากผู้มีอำนาจการเมืองสูงสุดในขณะนั้นที่ต้องการให้โครงการดังกล่าวสำเร็จเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้กรมประชาสัมพันธ์ต้องเลือกใช้วิธีที่ใช้งบประมาณน้อยที่สุดและสำเร็จรวดเร็วที่สุด นั่นก็คือการใช้แนวทางการถ่ายทอดโทรทัศน์ด้วยวิธี Television Rebroadcast Relay Link System หรือแนวทางที่ 4 โดยไม่รอรระบบโทรคมนาคมของประเทศเสร็จสมบูรณ์เพื่อระบบไมโครเวฟส่งสัญญาณโทรทัศน์จากเมืองหลวงสู่ต่างจังหวัดได้โดยตรง

แม้ว่าแนวทางการขยายโทรทัศน์เข้าสู่พื้นที่ต่างจังหวัดด้วยการถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์จากสถานีกลาง(ในแต่ละภูมิภาค) ออกไปหาสถานีย่อยหรือสถานีถ่ายทอด Repeater ทำหน้าที่รับและส่งต่อ ๆ ไป หากพื้นที่ใดอยู่ใกล้สถานีทวนสัญญาณใดก็รับจากสถานีนั้นจะไม่สามารถขยายสัญญาณโทรทัศน์จากกรุงเทพฯ ไปยังต่างจังหวัดได้ตามความต้องการของรัฐ และยังไม่สามารถทำการแพร่ภาพไปยังคนท้องถิ่นอย่างกว้างขวางได้พร้อมกันอย่างสมบูรณ์ก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้โครงการปรากฏขึ้นอย่างทันใจผู้นำประเทศในขณะนั้น

ถ้าจะให้เป็ผลสมควรมุ่งหมายของทางราชการมากที่สุด ด้วยการลงทุนแต่น้อย และสำเร็จตามโครงการได้ในระยะเวลาอันสั้นนั้น ควรจะใช้วิธีตั้งสถานีโทรทัศน์อิสระขึ้นใหม่ในเขตที่ต้องการตามผลแห่งการพิจารณาสภาพของพลเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ การดำเนินการโดยวิธีนี้จะสะดวกในแง่การเงิน คือ สามารถจัดตั้งสถานีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นตามลำดับเวลาและตามกำลังเงิน เขตใดไม่ต้องใช้เครื่องขนาดกำลังสูง ก็ใช้เครื่องขนาดเล็กเป็นการประหยัดเงินได้ หลังจากนั้น จึงใช้วิธีตั้งสถานี Repeater เสริมรัศมีทำการให้ไกลออกไป... (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยากร, 2506: 5)

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ความต้องการของรัฐบาลที่ต้องการให้สถานีโทรทัศน์ต่างจังหวัดเป็นช่องทางในการกระจายภาพและเสียงของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 หรือสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพฯ แต่เหตุใดกรมประชาสัมพันธ์ไม่เลือกวิธีการตั้งสถานีถ่ายทอดหรือ Repeater จากกรุงเทพฯมายังจังหวัดต่าง ๆ แต่เลือกวิธีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นตามภูมิภาคจากสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพฯ ซึ่งเหตุผลก็น่าจะมาจากข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยี เงินลงทุนและระยะทางจากกรุงเทพฯถึงต่างจังหวัดต่าง ๆ มีระยะทางที่เกินช่วงกระจายสัญญาณของ Repeater ที่สามารถรับสัญญาณได้ไกลสุดเพียง 7 ช่วง หรือ 560 กิโลเมตรเท่านั้น

การเลือกใช้แนวทางดังกล่าวในการขยายโทรทัศน์เข้าสู่ต่างจังหวัดนั้นได้มีส่วนกำหนดให้มีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์หลักขึ้นตามศูนย์กลางของภูมิภาค ภูมิภาคละ 1 สถานีโดยสามารถเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีกระบวนการผลิตรายการ การแพร่ภาพออกอากาศอย่างสมบูรณ์ภายในสถานีนั้น ๆ ได้เอง เว้นแต่ว่าจะมีการนำเทปบันทึกรายการหรือเทปรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางมา นำเสนอตามที่รัฐกำหนดหรือตามที่สถานีฯ ต้องการ และหากต้องการขยายพื้นที่ การรับสัญญาณให้ครอบคลุมประชาชนในภูมิภาคนั้น ๆ จะต้องขยายโดยการ จัดตั้งสถานีถ่ายทอดหรือสถานีทวนสัญญาณ (Repeater) เพิ่มขึ้นตามจุดต่างๆ ซึ่งสถานีโทรทัศน์หลักที่จัดตั้งขึ้นในภูมิภาคนั้นมีลักษณะที่เป็นอิสระจากการเป็น สถานีลูกข่าย หรือเป็นสถานีรับสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง (เทคโนโลยีและเศรษฐกิจไม่พร้อมให้ทำเช่นนั้นได้)

สำหรับเทคโนโลยีทางด้านอุปกรณ์เครื่องส่งที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (ลำปาง) ใช้คือเครื่องส่งโทรทัศน์ขนาด 2 กิโลวัตต์ ที่สามารถขยายกำลัง ออกอากาศได้สูงสุด 11 กิโลวัตต์ ทำการส่งในช่อง(Channel 8) ความถี่ 180-186 เมกะไซเคิล ในระบบ 525 เส้น มีการกำหนดชื่อเรียกเป็นทางการว่า สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Television of Thailand (TVT) แล้วเติมชื่อของจังหวัดที่เป็นจังหวัดที่ตั้งต่อท้ายเข้าไป ดังนั้นสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคจังหวัดลำปาง จึงได้รับการเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า “สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง” (กรมประชาสัมพันธ์, กอง วิทยาการ, 2506: ค;เปิดสัมมนาเขตประชาสัมพันธ์ทั่วประเทศที่ลป. จอมพลสฤษดิ์ ให้ตั้งวีพีทีเตอร์ไปตาก, 15 พฤษภาคม 2506: 7,25) ซึ่งคำว่า “8” นั้นก็มาจากการใช้ชื่อตามช่องที่ออกอากาศนั่นเอง แต่คนท้องถิ่นคุ้นเคยกับการ เรียกชื่อสถานีโทรทัศน์ดังกล่าวสั้น ๆ ว่า “ช่อง 8” หรือ “ช่อง 8 ลำปาง” เท่านั้น

หลังจากพิธีวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างสถานีฯ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2503 ผ่านไป 1 ปี การก่อสร้างอาคารสถานีหลักจึงแล้วเสร็จ และได้ใช้เวลาสำหรับ ติดตั้งอุปกรณ์ทั้งหมดอีก 5 เดือน รวมระยะเวลาการก่อสร้าง ติดตั้งอุปกรณ์และ เริ่มทดลองออกอากาศเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2505 มีระยะเวลา รวมทั้งสิ้น 17 เดือน (จรรยาศักดิ์ อรุณสิทธิ์, 2514:17-18)

การเลือกใช้เทคโนโลยีโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยที่เข้ามามีส่วนกำหนดกรอบในการเลือก ทั้งนี้เนื่องจากต้องการให้ปรากฏความสำเร็จเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็วของผู้มีอำนาจทางการเมือง จึงทำให้กรมประชาสัมพันธ์เลือกใช้วิธีการที่สามารถเห็นผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับเทคโนโลยีในขณะนั้นและที่สำคัญคือการใช้งบประมาณที่น้อยที่สุด ขณะที่มิติด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากประเด็นดังกล่าวแทบไม่ได้นำมาพิจารณา ประกอบการตัดสินใจเลือกถึงผลได้หรือผลเสียระยะยาวของการเลือกใช้เทคโนโลยีสำหรับการขยายบริการโทรทัศน์ไปยังต่างจังหวัด

การเลือกเทคโนโลยีโดยใช้เงื่อนไขทางการเมืองมากำหนดนั้น ทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระยะแรกไม่สามารถให้บริการครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแพร่ ที่มีจำนวนประชากรประมาณ 1.4 ล้านคน ตามแผนงานของโครงการที่นำเสนอได้ แต่ครอบคลุมได้เพียงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และบางส่วนของจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่เท่านั้น

3.2.2 การเลือกที่ตั้งสถานีหลักในท้องถิ่น: ผลพวงจากการเทคโนโลยีที่เลือกใช้

การเลือกพื้นที่หรือจังหวัดในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์หลักให้เป็นศูนย์กลางในภาคเหนือ หลักเกณฑ์การเลือกที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค กรมประชาสัมพันธ์ได้กำหนดประเด็นสำคัญไว้ก็คือ (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยากร, 2506 :จ,1-5)

1. คำนึงถึงจังหวัดและท้องที่ ซึ่งมีพลเมืองหนาแน่นเป็นลำดับเร่งร้อนที่หนึ่ง
2. จัดตั้งสถานีในจังหวัดที่มีโอกาสหารายได้เลี้ยงตัวอยู่ได้ และให้เป็นโครงการสำหรับการขยายงานและการเชื่อมโยงกันในอนาคตได้สะดวก

แต่เมื่อพิจารณาจากศักยภาพและคุณสมบัติของจังหวัดลำปางแล้ว น่าจะมีความเสียเปรียบจังหวัดอื่น โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นการเลือกเอาจังหวัดเป็นที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคน่าจะมาจากเหตุผลลักษณะของพื้นที่ทางกายภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ในขณะนั้นมากกว่า ทั้งนี้จังหวัดลำปางมีพื้นที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัดภาคเหนือโดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนมีพื้นที่ติดกับจังหวัดลำพูน เชียงราย แพร่ และน่าน อีกทั้งเมื่อมีการส่งสัญญาณโทรทัศน์จากสถานีหลักในจังหวัดลำปาง แล้วสัญญาณโทรทัศน์จะไม่ล้ำเข้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นการเลือกจังหวัดหรือพื้นที่ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์หลักในภาคเหนือนี้ ให้มีความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์มากกว่าการพิจารณาในมิติอื่น ๆ

3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

มิติทางเศรษฐกิจของการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่จะกล่าวถึงในตอนนี้เป็น คือ เงินทุนในการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและการจัดซื้ออุปกรณ์โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3.3.1 เงินทุนในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกกำหนดให้เป็นสื่อของรัฐที่ใช้งบประมาณแผ่นดินในการจัดตั้งและดำเนินงาน โดยงบประมาณที่ใช้ในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้ง 3 แห่งทั่วประเทศนั้นใช้งบประมาณ 21 ล้านบาท (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยากร, 2506:1-4) ในขณะที่งบประมาณของประเทศในช่วงเวลาดำรงประสบปัญหาขาดแคลน จนกระทรวงการคลังต้องมีหนังสือไปยังเลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหารเพื่อสั่งห้ามไม่ให้ผู้ใดกู้ยืมเงินจากธนาคารออมสินเนื่องจากต้องการให้ธนาคารออมสินนำเงินไปลงทุนซื้อพันธบัตรของรัฐบาลให้มากที่สุดเพื่อแก้ปัญหาทางงบประมาณขาดแคลน

...ตอนปลายปี ๒๕๐๑ อาจจะมีขาดเงินประมาณ ๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งถ้าหากไม่มีทางหารายได้เพิ่มเติมระหว่างปี ก็จะต้องกู้เงินมากขึ้นอีก ซึ่งไม่ควรใช้วิธีกู้จากธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อเตรียมรับสถานการณ์

นี้กระทรวงการคลังเห็นสมควรจัดการให้ธนาคารออมสินซื้อพันธบัตรเงินกู้ของรัฐบาลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงใคร่ขอให้คณะรัฐมนตรีห้ามไม่ให้ผู้ใดกู้ยืมเงินจากธนาคารออมสินโดยเด็ดขาด เว้นแต่ในกรณีที่มีหนี้สินผูกพันเร่งด่วน(เน้นโดยต้นฉบับ) ถ้าไม่ใช้วิธีการเช่นนี้แล้ว กระทรวงการคลังเกรงว่าการเบิกจ่ายในตอนปลายปีจะติดขัด... (“เรื่องงบประมาณประจำปี 2502”. จดหมายเหตุแห่งชาติ.สร.0201.4.1 กองกลาง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

งบประมาณการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำนวน 21 ล้านบาทนั้น ดูเป็นการลงทุนที่ไม่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น แต่โครงการสร้างสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคกลับไม่ได้มีการหยุดชะงักหรือชะลอโครงการออกไปแต่อย่างใด ยังคงเดินหน้าดำเนินโครงการต่อไปอย่างเร่งด่วน นั้นเป็นเพราะโครงการดังกล่าวเป็นความต้องการของผู้นำทางการเมืองที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ที่นอกจากจะทำให้โครงการไม่ชะงักแล้ว ยังเป็นการสร้างรูปแบบของระบบโทรทัศน์ใหม่ของไทยคือการเป็นสื่อที่รัฐเป็นเจ้าของทั้งอุปคัมและอุดหนุนงบประมาณในการดำเนินงานได้โดยตรงและเปิดเผย ปราศจากเสียงคัดค้านจากสังคม โดยไม่ต้องซ่อนเร้นหรือใช้วิธีการแบบยลเหมือนกรณีของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ที่แม้งบประมาณการจัดตั้งใกล้เคียงกับการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก็ตามแต่กลับถูกคัดค้านอย่างหนักทั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนสื่อมวลชนอย่างหนัก จนรัฐบาลต้องเลี่ยงใช้วิธีการจัดตั้งเป็นรูปบริษัทเอกชนขึ้นแทน (สินีทธิ์ สิทธิรักษ์, 2543: 122) สำหรับเหตุผลที่รัฐบาลใช้รูปแบบบริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในลักษณะดังกล่าวนั้นอาจเนื่องมาจาก

1. รัฐเห็นว่าการขยายงานของโทรทัศน์ไปสู่ต่างจังหวัด คือสวัสดิการของรัฐประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายที่รัฐพึงจัดสรรให้กับประชาชน ตามที่จอมพลสฤษดิ์ ได้บันทึกทำหนังสือขออนุมัติโครงการขยายโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2502 โดยคำว่า “นโยบาย” ที่อ้างถึงดังกล่าวน่าจะเกี่ยวข้องกับความต้องการสร้างความรู้สึก “คนไทย” ร่วมกันในชาตินโยบายสกดกันแนวคิดของคอมมิวนิสต์ในต่างจังหวัด และนโยบายการสร้างช่องทางสื่อสารจากรัฐสู่ประชาชนทั่วประเทศดังที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น

หากให้ดำเนินงานในรูปเอกชนแล้วตามกฎหมาย รัฐไม่มีสิทธิในการควบคุมและกำหนดแนวทางการดำเนินงานได้

2. สืบเนื่องมาจากปัญหาเสียงคัดค้านการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 จนทำให้ต้องเลิกไปจัดตั้งในรูปบริษัทเอกชน ดังที่ได้อธิบายไปในหัวข้อที่ 1 กำเนิดโทรทัศน์พระนคร: ต้นธารระบบโทรทัศน์ไทยแล้วนั้น ทำให้รัฐบาลเล็งที่จะให้สังคมเห็นถึงความเกี่ยวข้องระหว่างโทรทัศน์ช่อง 4 ซึ่งเป็นของเอกชนและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่รัฐลงทุนและเป็นเจ้าของเพราะหากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความเกี่ยวข้องของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 การวิพากษ์วิจารณ์อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นพลเอกสุรจิต จารุเศรณี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในขณะนั้นยืนยันว่า สถานีโทรทัศน์ต่างจังหวัดและสถานีถ่ายทอด(Repeater) เป็นของกรมประชาสัมพันธ์ไม่ใช่ของบริษัทไทยทีวี จำกัด ไม่จำเป็นต้องถ่ายทอดรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ทั้งหมด แต่จะถ่ายทอดเฉพาะรายการข่าวและรายการสำคัญเท่านั้น (“สำนักนายกรัฐมนตรี กรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือพิมพ์ไทรายวัน วันที่ 30 กรกฎาคม 2506 จาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สร.8 ก/ป7/2506 หน้า 21) แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ได้เป็นไปตามที่กล่าว เพราะบทบาทของโทรทัศน์ช่อง 4 ที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีค่อนข้างสูงโดยเฉพาะรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(โปรดดูบทที่ 4 ตารางที่ 4.4 แสดงเวลาและสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นแยกตามประเภทรายการ) และด้านบุคลากรที่ปฏิบัติงานล้วนเป็นข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์

3. การขาดเสียงคัดค้านจากสังคม เนื่องจากอยู่ในบรรยากาศของรัฐประหาร ปราศจากฝ่ายค้าน จึงทำให้การคัดค้าน การตั้งกระทู้ถามไม่เกิดขึ้น เหมือนกรณีที่เกิดขึ้นกับการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การขยายโครงการโทรทัศน์ที่รัฐเป็นเจ้าของและใช้งบประมาณแผ่นดินดำเนินการสามารถทำได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

แม้ว่าความไม่พร้อมทางเศรษฐกิจของประเทศจะไม่สามารถเป็นอุปสรรคต่อการกำเนิดของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่ความไม่พร้อมทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระยะต่อมา โดยเฉพาะการได้รับจัดสรรงบประมาณที่ไม่มีหลักประกันความ

แน่นอน ทำให้แต่ละปีสถานีฯ ได้รับความสรรงบประมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณงานที่รับผิดชอบ เช่นการก่อสร้างสถานีโทรทัศน์หลัก 3 แห่งพร้อมกับสถานีถ่ายทอดอีกหลายแห่ง หากเฉลี่ยแล้วพบว่าการก่อสร้างสถานีโทรทัศน์ในภูมิภาคแต่ละแห่งได้รับงบประมาณไม่เกิน 7 ล้านบาทเท่านั้น ส่วนงบประมาณสำหรับการผลิตรายการหรือการจัดหารายการที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์กลับไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณางบประมาณเฉพาะสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 จังหวัดลำปางพบว่า การจัดตั้งสถานีฯ ใช้งบประมาณในการดำเนินงานที่ไม่รวมค่าดำเนินงานเงินเดือน ค่าจ้าง ฯลฯ รวมทั้งสิ้น 6,112,308 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้ (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยากร, 2506:19)

1. เครื่องส่งโทรทัศน์ขนาด 2 กิโลวัตต์	1,287,368	บาท
2. อุปกรณ์ห้องส่งโทรทัศน์	793,940	บาท
3. เสาอากาศ	341,000	บาท
4. สายอากาศพร้อมด้วยสายส่งกำลัง	670,000	บาท
5. เทปบันทึกภาพและเสียง	1,705,000	บาท
6. เครื่องยนต์ไฟฟ้า	200,000	บาท
7. ค่าติดตั้งเสาอากาศ	100,000	บาท
8. ค่าอุปกรณ์การสื่อสารระหว่างสถานี	15,000	บาท
9. ค่าอาคารสำหรับเครื่องส่ง ห้องส่งและ สำหรับเครื่องยนต์ไฟฟ้า	1,000,000	บาท
รวมทั้งสิ้น	6,112,308	บาท

สภาพการขาดแคลนงบประมาณและการพึ่งรายได้จากงบประมาณแผ่นดินเป็นหลัก ส่งผลต่อการขยายสัญญาณโทรทัศน์ให้ครอบคลุมประชาชนในภาคเหนือมีความล่าช้า เพราะกว่าที่จะขยายสถานีถ่ายทอดจากจุดแรกที่ดอยสุเทพจังหวัดเชียงใหม่ ไปสู่สถานีโทรทัศน์ถ่ายทอดจุดที่สองที่อำเภอองาว จังหวัดลำปาง ใช้ระยะเวลากว่า 3 ปีเลยทีเดียว (จรรยาศักดิ์ อรุณสิทธิ์, 2514: 16-20) และกว่าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะ

สามารถขยายสัญญาครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคเหนือได้เสร็จสิ้นใช้เวลากว่า 16 ปี (2521) (บุญสม วิชาเจริญ, 2543:16)

3.3.2 การซื้ออุปกรณ์โทรทัศนส์ส่วนภูมิภาค

การประกวดราคาจัดซื้ออุปกรณ์โทรทัศนส์ส่วนภูมิภาค กรมประชาสัมพันธ์ได้เชิญผู้แทนทางการค้าและผู้สนใจโครงการดังกล่าวมาชี้แจงถึงเรื่องรายละเอียดของโครงการและการประกวดราคาอุปกรณ์ ณ ที่ทำการของสถานีไทยทีวี 4 บางขุนพรหม โดยมีผู้แทนทางการค้าของบริษัทต่าง ๆ มาร่วมประชุมกว่า 20 ราย โดยในจำนวนนั้นได้มีตัวแทนของบริษัทใหญ่ ๆ เช่น RCA แห่งสหรัฐอเมริกา PYE และ Marconi ของอังกฤษ Teleuugken ของเยอรมันตะวันตก และ NEC ของประเทศญี่ปุ่น ร่วมในการยื่นซองประกวดราคาในครั้งนี้ โดยรัฐบาลได้กำหนดเงื่อนไขให้เอกชนที่ชนะการประกวดราคาต้องเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างและติดตั้งอุปกรณ์ให้สมบูรณ์เอง โดยรัฐบาลใช้วิธีการผ่อนชำระและค้ำประกันเงินกู้ (ธนะ นาคพันธุ์, 2528)

ในที่สุดบริษัทอาร์ซีเอ (RCA) ได้ชนะการประกวดราคาการจัดซื้ออุปกรณ์สำหรับโทรทัศนส์ส่วนภูมิภาค ซึ่งบริษัทอาร์ซีเอนี้เป็นบริษัทที่ชนะการประกวดราคาการจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องส่งโทรทัศนส์ให้กับสถานีโทรทัศนส์ไทยทีวี 4 มาก่อน ด้วยเหตุผลเป็นบริษัทที่เสนอราคาต่ำที่สุดและยังเป็นบริษัทที่มีชื่อเสียงในระดับโลก แต่จากผลงานและอุปกรณ์ของบริษัท ดังกล่าวนั้นได้สร้างปัญหาให้กับโทรทัศนส์ไทยทีวี 4 อย่างมากเพราะเครื่องส่งของบริษัท RCA เป็นระบบที่ไม่เหมาะสมกับเครื่องรับโทรทัศนส์ของไทย อีกทั้งการใช้ระบบเส้น (line) ไม่ตรงกับข้อบังคับของสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศกำหนดให้กับประเทศไทย จึงทำให้ภายหลังกรมประชาสัมพันธ์ต้องแก้ปัญหาโดยเพิ่มงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์แปลงความถี่เพื่อใช้ได้กับเครื่องส่งของบริษัท RCA กว่า 2 ล้านบาท (รักษศักดิ์ วัฒนพานิช ,สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2531, อ้างถึงใน สนิทธี สิทธิรักษ์,2543:97) อย่างไรก็ตามปัญหาของระบบเครื่องส่งโทรทัศนส์ของบริษัทอาร์ซีเอดังกล่าวกลับไม่ได้รับความสนใจหรือนำมาเป็นบทเรียนในการพิจารณาการเลือกซื้ออุปกรณ์โทรทัศนส์ส่วนภูมิภาคเลย จึงส่งผลให้ระยะต่อมาโทรทัศนส์ส่วนภูมิภาคประสบปัญหาการใช้ระบบเส้นที่ไม่ถูกต้องตามข้อกำหนดของสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศในลักษณะเดียวกับที่

โทรทัศน์ไทยทีวี 4 ประสบมาและทำให้ประชาชนต้องรับภาระในการเปลี่ยนเครื่องรับโทรทัศน์ในเวลาต่อมา

การตัดสินใจซื้ออุปกรณ์โทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่อยู่บนพื้นฐานของการขาดแคลนงบประมาณ ทำให้การพิจารณาสนใจแต่มิติทางด้านราคาเท่านั้น จึงเป็นการตอกย้ำความล้มเหลวและแสดงถึงความไม่รู้เท่าทันผู้ประกอบการของเจ้าหน้าที่ของไทย ส่งผลทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องประสบปัญหาในการใช้งบประมาณอีกจำนวนมากเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยีและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสูญเสียฐานะการเป็นสถานีแรกในท้องถิ่นและศักยภาพในการแข่งขันกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ ในยุคต่อมา

ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมินาคั้น ปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเทคโนโลยี การลงทุนและการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน บทบาทหน้าที่และสถานะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ตามมาภายหลังอย่างลึกซึ้งดังจะได้อธิบายในส่วนตัวต่อไป

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในยุคนี้(2502-2517) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางการเจียบเสียดของสังคม ที่ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสื่อกระจายเสียงในระดับภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่น รวมไปถึงในขณะนั้นทั้งรัฐบาลและสังคมยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและประเด็นเรื่องสิทธิในการเข้าถึง/มีส่วนร่วมสื่อกระจายเสียงโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยจึงเป็นเวทีของผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครองและทุนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในขณะที่พลเมืองหรือประชาชนถูกแยกให้เป็นเพียงผู้ชมอยู่นอกเวทีที่มองเข้ามาเท่านั้น ซึ่งการกำเนิดภายใต้เสียงเจียบเสียดของสังคมน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อิทธิพลทางการเมืองแผ่ขยายอิทธิพลเหนือสื่อโทรทัศน์ทั้งระดับชาติและสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างชัดเจนและเปิดเผยมากขึ้น

4. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 3 ที่ระบุถึงความต้องการในการศึกษาการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยและคุณลักษณะของความเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น โดยส่วนแรกจะอธิบายถึงการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นในยุคเริ่มต้น(2502-2517) ตามมิติ 3 ด้าน ตามแผนภาพที่ 1.2 ที่แสดงไว้ในบทที่ 1 อันประกอบด้วย 1) มิติด้านความเป็นท้องถิ่น ที่สะท้อนมาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และโครงสร้างนโยบายขององค์กรของสถานีโทรทัศน์ 2) มิติด้านพื้นที่ พิจารณาจากพื้นที่ในสื่อ ซึ่งหมายถึงการปรากฏตัวบนจอโทรทัศน์และเวลาการนำเสนอรายการ/เรื่องราวของท้องถิ่นและพื้นที่ทางกายภาพ และ 3) มิติสุดท้าย คือการมีส่วนร่วม เน้นไปที่การมีส่วนร่วม 3 รูปแบบคือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประชาชนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ และการใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ จากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย และต่อด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคดังกล่าวอันเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

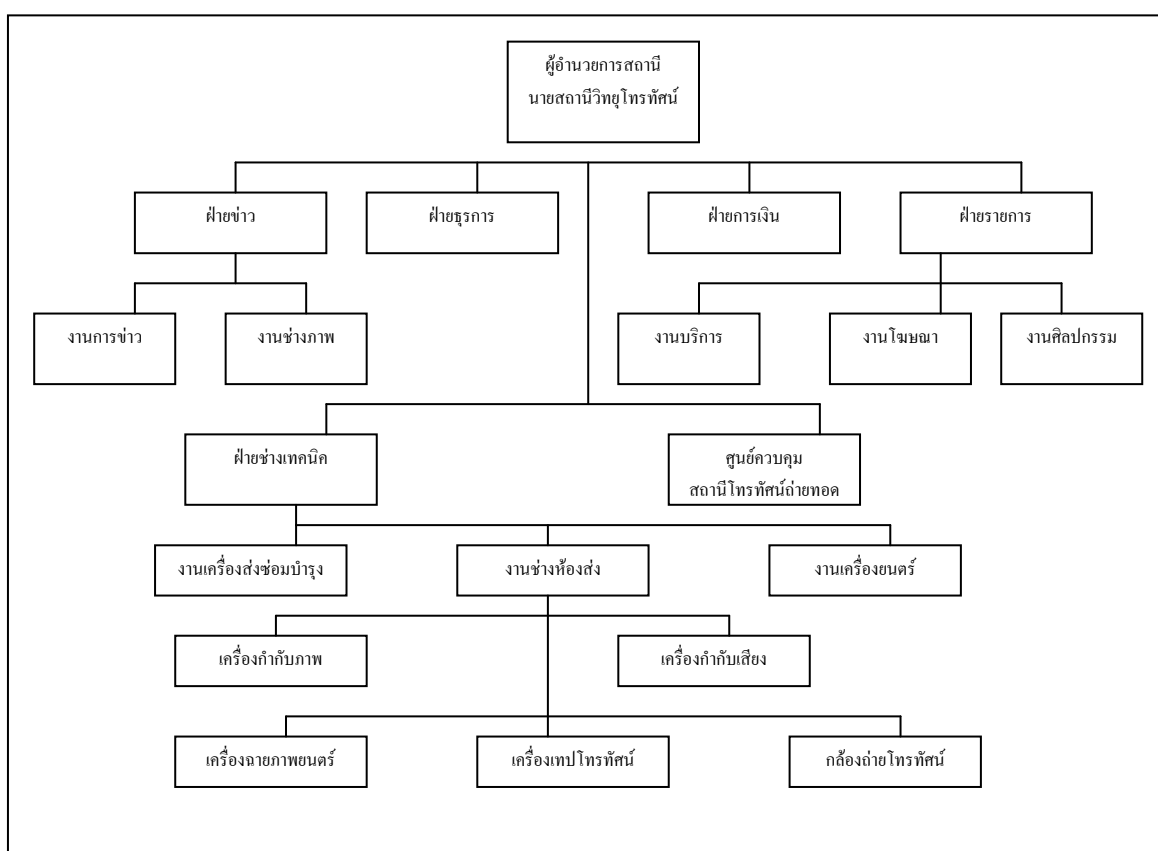
4.1 มิติความเป็นท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การดำรงอยู่ในมิตินี้จะอธิบายความเป็นท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 2 ด้านคือโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน และด้านการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น

4.1.1 โครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่ขึ้นต่อกองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง หน่วยงานระดับภูมิภาคที่ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ มีผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง เป็นผู้ควบคุมการบริหารงาน และเป็นผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์โดยตำแหน่ง มีนายสถานีวิทยุโทรทัศน์เป็นผู้รับมอบหมายนโยบาย และควบคุมการดำเนินงานภายในสถานีวิทยุโทรทัศน์ รongมาจากผู้อำนวยการสถานี โดยโครงสร้างแล้วไม่ปรากฏมีหน่วยงานทั้งของรัฐ เอกชน หรือองค์กรในระดับท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงสร้างและการบริหารจัดการแต่อย่างใด

การแบ่งส่วนงานตามภาระหน้าที่ที่ส่วนใหญ่เป็นการแบ่งงานตามภาระหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากกว่าแบ่งงานตามหน้าที่ของประชาสัมพันธ์เขต ออกเป็นดังนี้ (วิจิตร วุฒิอำพล, 2516:14)

ภาพที่ 4.2 ภาพแสดงการแบ่งส่วนงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2503-2517

จากการแบ่งงานตามโครงสร้างภาพที่ 4.2 ดังกล่าว พบว่าการแบ่งส่วนงานมีลักษณะตามงานของสถานีโทรทัศน์โดยทั่วไปโดยไม่พบส่วนงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่น หรือส่วนงานที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับท้องถิ่น โดยเฉพาะ

นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาหน้าที่ที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับการมอบหมาย จากกรมประชาสัมพันธ์ 5 ประการประกอบด้วย (กองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง, 2516: 8-9)

1. เป็นสื่อกลางเผยแพร่นโยบาย ภารกิจ และผลงานของรัฐบาลหรือหน่วยราชการต่าง ๆ รวมทั้งเผยแพร่และให้ความรู้ทั่ว ๆ ไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชน
2. เป็นศูนย์กลางข่าวสารของทางราชการในภาคเหนือ
3. ดำเนินการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพ และเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ
4. ดำเนินงานต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ อันเป็นการบ่อนทำลายและเป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ
5. ให้บริการบันเทิงแก่ประชาชนในแนวโน้มที่เป็นการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นในภาคนี้

จากหน้าที่ทั้ง 5 ประการที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีการระบุถึงหน้าที่ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นหรือเป็นหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นเพียง 6 คำต่อท้ายหน้าที่ประการที่ 5 ที่ระบุว่าให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีหน้าที่ให้บริการบันเทิงแก่ประชาชนในแนวโน้มที่เป็นการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นในภาคนี้เท่านั้น นอกนั้นไม่ปรากฏหน้าที่ใดที่สะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่นอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทั้งรัฐและกรมประชาสัมพันธ์ไม่ได้คำนึงถึงการเป็นโทรทัศน์ที่ตอบสนองท้องถิ่นมากไปกว่าการมีที่ตั้งสถานีหลักในท้องถิ่นและการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางข่าวสารราชการ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสาร ความรู้จากรัฐสู่ประชาชนในท้องถิ่น การเป็นเครื่องมือในการต่อสู้และป้องกันความมั่นคงของชาติ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการรวมศูนย์อำนาจการควบคุมข่าวสารให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากกว่าวาทกรรมการสร้างการกระจายอำนาจและความเท่าเทียมให้กับคนท้องถิ่นของจอมพลสฤษดิ์ ใช้ในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ดังนั้นโครงสร้างองค์กรและนโยบายการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้จึงไม่ได้เป็นและไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นแต่อย่างใด

4.1.2 การใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น พิจารณาใน 3 ประเด็นคือการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร การใช้การสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ

4.1.2.1 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร บุคลากรของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคแรก ข้าราชการเกือบทั้งหมดมาจากการแต่งตั้งมาจากกรมประชาสัมพันธ์ส่วนกลาง ที่แทบไม่มีความรู้หรือความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมและสภาพท้องถิ่นในภาคเหนือมาก่อน

วันที่ 12 มีนาคม 2505 คณะข้าราชการรุ่นชั้นจิตอาสาสิบหกคน สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ ได้เดินทางโดยรถไฟจากกรุงเทพมหานครมาถึงสถานีรถไฟสบตุ๋ย จังหวัดลำปาง (“เรื่องบรรจู้และแต่งตั้งข้าราชการ”. คำสั่งที่ 25/2505, 28 กุมภาพันธ์ 2505. กรมประชาสัมพันธ์) เพื่อมาสมทบกับเจ้าหน้าที่ 4-5 คนที่ปฏิบัติงานดูแลเรื่องการก่อสร้างสถานีที่มาก่อนหน้า(อาวุธ โทณะวณิก, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2548) เพื่อเตรียมการเริ่มแพร่ภาพออกอากาศเป็นครั้งแรกในวันที่ 2 เมษายน 2505 โดยเมื่อมาถึงได้มีการจัดแบ่งเจ้าหน้าที่ชุดดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อแยกการปฏิบัติงานสำหรับวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (หาญ วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549) กลุ่มข้าราชการกลุ่มนี้และกลุ่มที่อยู่ก่อนหน้านั้นจำนวน 10 กว่าคนล้วนเป็นฝ่ายช่างเทคนิค สะท้อนให้เห็นว่าระยะแรกของการดำเนินงานขยายโทรทัศน์ งานด้านช่างเทคนิคเป็นตำแหน่งที่ได้รับความสำคัญมากกว่าผู้ปฏิบัติงานทางด้านอื่น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเจ้าหน้าที่ทั้งหมดจะมีความรู้เกี่ยวกับช่าง แต่สำหรับความรู้เฉพาะทางเกี่ยวกับ เทคโนโลยีโทรทัศน์และการผลิตรายการแล้วแทบไม่มีใครมีความรู้หรือประสบการณ์มาก่อน จึงทำให้ในช่วงการแพร่ภาพออกอากาศระยะแรกสถานีฯ ขาดศักยภาพในการผลิตรายการเอง จึงนำเสนอรายการที่มาจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางแทบทั้งหมดและออกอากาศเพียงวันละ 2-3 ชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนั้น ข้าราชการที่มาปฏิบัติงานด้านโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในภาคเหนือ ไม่ปรากฏมีคนท้องถิ่น หรือมีความคุ้นเคยกับท้องถิ่นภาคเหนือมาก่อน เนื่องจากการบรรจุแต่งตั้ง

เป็นการแต่งตั้งและที่กำหนดมาจากส่วนกลางทั้งหมด โดยไม่ได้คำนึงถึง ภูมิฐานะของเจ้าหน้าที่กับพื้นที่ในการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อสถานีฯ เริ่มผลิตรายการเองแล้ว สถานีฯ ยังประสบปัญหาการขาดประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับการผลิตรายการของเจ้าหน้าที่และมีจำนวนไม่เพียงพอต่องานที่เพิ่มขึ้น(โปรดการแบ่งส่วนงานและการบริหารงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จากแผนภาพที่ 4.2)จึงเป็นเหตุที่ทำให้คนท้องถิ่นบางกลุ่มมีโอกาสเฉพาะข้าราชการที่มีความรู้ หรือมีทักษะการใช้ภาษาไทยกลาง เช่น ครู หรืออาจารย์ที่อยู่ในท้องถิ่น เข้ามาร่วมปฏิบัติงานกับทางสถานีฯ แต่ส่วนใหญ่แล้วงานที่คนท้องถิ่นได้รับมอบหมายเป็นงานที่ไม่มีความมั่นคงทางอาชีพ หรืองานในระดับที่ใช้แรงงานเช่นนักการภารโรง คนสวน และคนขับรถ เป็นต้น

ส่วนมากคัดมาจากพวกเรา ก่อน ก็มีสองสามคนช่วยกันอ่าน ตอนหลังก็รับเข้ามา คนในท้องถิ่นเรียกเข้ามา ส่วนมากเป็นข้าราชการครู เอามาทดสอบดู คนไหนพอจะอ่านก็มา แต่จะไม่ได้บรรจุเป็นรายครั้งไป ไม่จ้างยาว ...ก็มีเข้ามาเรื่อย ๆ เราเปิดสมัครอยู่เรื่อย ๆ ทดสอบไว้คนไหนไม่ว่างก็ให้คนอื่นมา (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

ส่วนงานหลัก ๆ เช่นการกำกับรายการ กล้อง การแสดงละคร การพากย์เสียงภาพยนตร์ หรือแม้แต่การร้องเพลงซึ่งเป็นเนื้อหาและตัวแสดงในรายการโทรทัศน์ล้วนแต่เป็นข้าราชการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ได้จัดตั้งคณะละคร และคณะดนตรีขึ้นมาเอง

การส่งข้าราชการประจำเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นที่ไม่มีความคุ้นเคยมาก่อน อาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้การผลิตรายการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมีความจำกัดอยู่ในกลุ่มแคบ ๆ หรือผู้มีชื่อเสียงอยู่ก่อนแล้วในเขตเมืองของจังหวัดลำปาง

ในช่วงต้น ๆ พนักงานที่ตัวเองส่วนหนึ่งไม่รู้ว่าท้องถิ่นมีทรัพยากรอะไร เพราะช่วงแรกรับ(รายการ)เข้ามาจากส่วนกลาง (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

สำหรับการใช้บุคลากรที่มาจากภายนอกและขาดความรู้ความเข้าใจ
ท้องถิ่นทำงานในสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสายตาของคนท้องถิ่นกลับที่มอง
ย้อนกลับไปในช่วงเวลาดังกล่าว รู้สึกว่าการที่ผู้ปฏิบัติงานไม่มีความรู้ความเข้าใจ
ในความเป็นท้องถิ่น อาจมีผลต่อการปฏิบัติงานโทรทัศน์โดยเฉพาะการตอบสนอง
ท้องถิ่น

คนที่มาทำทีวีพวกนั้นจบอุเทนถวาย จบช่างวิทยุ จบอะไรมาแล้ว
ถึงเรียนรัฐ(งานโทรทัศน์) แต่ความลึกซึ้งในเรื่องของท้องถิ่นมันไม่อิน ไม่รู้
เรื่อง...แต่เขาก็ทำเยอะ แต่อย่างที่บอกมีคนลำปางแท้ ๆ เข้าไปทำงานใน
ส่วนนี้น้อย ส่วนมากเป็นคนต่างถิ่น คนไทย คนภาคกลางเยอะ (ประดิษฐ์
สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

ความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งคนท้องถิ่นจะลึกกว่า แต่ถ้ามีจิตใจที่จะทำดี
เหมือนกัน คนในท้องถิ่นจะดีกว่า เพราะรู้จักเหง้า ภูมิธรรมนิยมเดิม ๆ
ดีกว่า เข้าใจชุมชนท้องถิ่นดีกว่า คนนอกอาจมองเห็นที่อื่นเจริญ ก็
อยากจะหยิบยกมาทำให้ท้องถิ่น แต่ไม่เข้าใจสภาพท้องถิ่น มันก็จะไม่ได้
เพราะอาจไม่เหมาะกับสภาพของชุมชน (จรัญ ทองสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 9
ธันวาคม 2549)

อย่างไรก็ตามบุคลากรในยุคนำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517) ส่วนใหญ่
เป็นบุคคลที่มาจากภายนอกท้องถิ่น ขาดความรู้ความเข้าใจต่อท้องถิ่นและหลักการของการ
เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น จึงรับเอาแนวคิดและหลักการของโทรทัศน์ไทยทีวี 4 เป็นต้นแบบการ
ปฏิบัติงานทางด้านโทรทัศน์ ทั้งที่โดยหลักการและเป้าหมายในการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์
ทั้งสองมีความแตกต่างกัน แต่ความรู้หรือความเข้าใจดังกล่าวไม่มีการกล่าวถึงหรือถ่ายทอด
และสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่นแต่อย่างใด จึงทำให้การดำเนินงาน
การผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ว่ารูปแบบรายการ เนื้อหารายการและ
วิธีการนำเสนอรวมไปถึงฉากในห้องสตูดิโอ ล้วนมีลักษณะเดียวกับรายการของ
สถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 และบางส่วนเป็นการนำเทปรายการสำเร็จรูปที่เคยแพร่ภาพผ่าน
ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 มาแพร่ภาพซ้ำในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เช่นรายการข่าว
ประจำวัน รายการบันเทิงเช่นเกมโชว์ ดนตรี หรือการอภิปรายของรัฐบาลหรือหน่วยงาน

ราชการเป็นต้น ซึ่งสาเหตุดังกล่าวน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประเด็นความเป็นท้องถิ่นถูกละเลยและให้ความสำคัญ

4.1.2.2 การสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น จะวิเคราะห์เฉพาะการสนับสนุนจากท้องถิ่นที่ไม่เป็นเม็ดเงินและที่เป็นเม็ดเงินเท่านั้น

4.1.2.2.1 การสนับสนุนอุปถัมภ์ที่ไม่เป็นเม็ดเงิน การสนับสนุนและการอุปถัมภ์สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ที่มาจากท้องถิ่นในยุคนี้ไม่พบการสนับสนุนที่ไม่เป็นตัวเงินเช่นการบริจาคที่ดิน สิ่งของเครื่องใช้ หรือแม้แต่แรงงานจากประชาชนทั่วไป ยกเว้นจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น ได้อนุญาตให้ใช้ที่ดินสาธารณะสำหรับการก่อสร้างสถานีโทรทัศน์และที่ดินสำหรับการก่อสร้างสถานีถ่ายทอดที่มีการขยายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตรับผิดชอบของจังหวัดอื่น ๆ ยกเว้นกรณีเดียวที่ปรากฏข้อมูลว่าสถานีฯ ได้รับบริจาคที่ดินจากนายเพ่ง ลิมปะพันธ์ ประธานสภาจังหวัดสุโขทัย จำนวน 4 ไร่ มูลค่า ประมาณ 40,000 บาท (ราคา ณ ปี 2508) ณ อำเภอสวรรคโลก จ.สุโขทัย เพื่อเป็นสถานที่ก่อสร้างสถานีถ่ายทอดโทรทัศน์อำเภอสวรรคโลก เพื่อถ่ายทอดสัญญาณไปยังจังหวัดสุโขทัย และพิษณุโลกได้ (“นายเพ่ง ลิมปะพันธ์ ประธานสภาจังหวัดสุโขทัย บริจาคที่ดิน”. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. น. 4699. เลขที่ ข1/30 ธันวาคม 2515)

4.1.2.2.2 การสนับสนุนอุปถัมภ์ที่เป็นเม็ดเงิน การสนับสนุนอุปถัมภ์เป็นเม็ดเงินจากท้องถิ่นมีเพียงรูปแบบของการเช่าเวลาแพร่ภาพรายการและโฆษณาจากองค์กร หน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นเท่านั้น ไม่ปรากฏการสนับสนุนเงินในลักษณะบริจาคหรืออุดหนุนแต่อย่างใด ขณะเดียวกันทางสถานีฯ เองไม่ได้มีการเปิดรับหรือการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบอย่างกว้างขวางเช่นกัน ส่วนการสนับสนุนที่เป็นเม็ดเงินในลักษณะการเช่าเวลาหรือสปอนเซอร์รายการเกิดขึ้นในช่วงที่สถานีฯ เริ่มผลิตรายการท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้มีการเช่าเวลา/ซื้อโฆษณาและการเป็นผู้สนับสนุนรายการตั้งแต่ปี 2513 ซึ่งเป็นช่วงที่สถานีฯ ปรับเพิ่มเวลาออกอากาศเป็นออกอากาศทุกวันตั้งแต่ 17.30 น. จนถึง 24.00 น. หรือหลังการแพร่ภาพมากกว่า 8 ปี ที่ประชาชนในท้องถิ่นเริ่มคุ้นเคยกับโทรทัศน์แล้ว ส่งผลให้สถานีฯ เริ่มผลิตรายการและนำเสนอรายการของท้องถิ่นจาก

สถานีโทรทัศน์เอง (จรรยาศักดิ์ อรุณสิทธิ์, 2514:18) แต่ก็มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับผู้เช่าเวลาที่มาจากส่วนกลางหรือกรุงเทพมหานคร จนทำให้สื่อมวลชนท้องถิ่นเรียกร้องให้ห้างร้านในท้องถิ่นให้ความสนใจการเป็นผู้สนับสนุนรายการหรือภาพยนตร์ที่น่าสนใจมากออกอากาศเพื่อเห็นแก่ประชาชนในภาคเหนือบ้าง (มะเส็ง, ถิ่นเหนือ , 16 พฤษภาคม 2510: 6)

เมื่อพิจารณาจากผังรายการโทรทัศน์ ระหว่างปี พ.ศ. 2512 -2514 จากวารสารทีวี 8 ของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 พบว่าผู้สนับสนุนรายการหรือผู้ผลิตรายการมักมาจากส่วนกลางเช่น บริษัทไลอ้อน จำกัด บริษัทสหพัฒน์ปิบูล จำกัด บริษัท ดีเวอร์บราเธอร์ รายการท่วมพาเหรด ของท่วมทรนง และรายการต๊อปปูม ของล้อยต๊อกเป็นต้น โดยรายการส่วนใหญ่เป็นการนำเนื้อหาที่เคยแสดงในโทรทัศน์ไทยทีวี 4 มาแสดงซ้ำ ณ ห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (ยุคนี้ผู้ผลิตรายการยังไม่ได้นำเทคโนโลยีการบันทึกเทป หรือวีดีโอเทปมาใช้เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่ต้นทุนสูง) รวมไปถึงเทปรายการภาพยนตร์ สารคดี เกมโชว์ และดนตรีต่างประเทศที่นำเข้ามาจากโทรทัศน์ไทยทีวี 4 นั้นแทบทั้งหมดได้รับการสนับสนุนหรือนำเข้ามาจากส่วนกลางแทบทั้งสิ้น

การสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นทั้งที่เป็นเงินและไม่เป็นเงินในยุคนี้มีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับการสนับสนุนโดยเฉพาะที่เป็นตัวเงินจากภายนอกท้องถิ่น จนทำให้รายได้ที่มาจากท้องถิ่นไม่สามารถเป็นรายได้หลักและเพียงพอต่อการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นได้

4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ เพื่อให้เห็นภาพการนำเสนอรายการ ที่มาของรายการ และเวลาการแพร่ภาพออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่สะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้ได้เจาะจงเลือกผังรายการเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มิข้อมูล ครบถ้วนมากที่สุดตามทีสืบค้นได้ปี 2512, 2514 และ 2516 ส่วนปี 2513 ได้เลือกเดือนสิงหาคมแทนเนื่องจากไม่พบข้อมูลในเดือนพฤษภาคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งกลุ่มที่มาของรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ 3 กลุ่มคือ

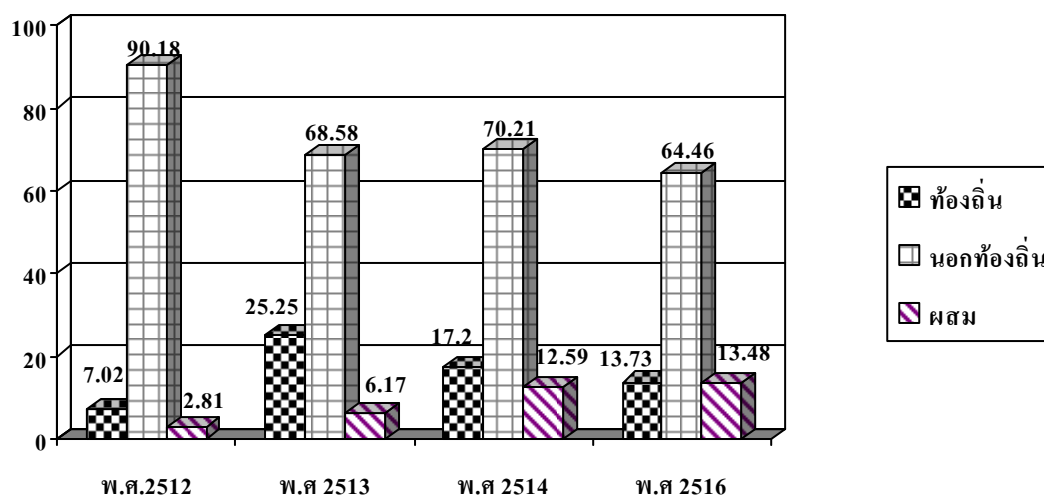
กลุ่มแรก กลุ่มท้องถิ่น หมายถึงรายการที่ผลิตขึ้นโดยหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลในท้องถิ่น รวมไปถึงรายการที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคผลิตขึ้นเอง

กลุ่มที่สอง กลุ่มภายนอกท้องถิ่น หมายถึงรายการผลิตขึ้นโดยหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลภายนอกท้องถิ่น แล้วนำเทปบันทึก หรือฟิล์มภาพยนตร์มาแพร่ภาพออกอากาศยังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่จะมาจาก เทปรายการโทรทัศน์จากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4

กลุ่มสุดท้าย กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มผสม หมายถึงรายการที่มีกระบวนการผลิตและแพร่ภาพออกอากาศภายในห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่ผู้ผลิตหรือผู้สนับสนุนรายการมาจากภายนอกท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มักเป็นรายการของเอกชนเป็นผู้เช่าเวลา แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ต้องเดินทางมาผลิต ณ ห้องส่งในภูมิภาค เช่นคณะละครจากกรุงเทพฯ รายการวาไรตี้ เช่นตลกบูม หรือท่อมพาเหรด ที่เดินทางมาแสดงและแพร่ภาพรายการสด ณ ห้องส่งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การนำเสนอรายการที่มาจากทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ สัดส่วนรายการดังภาพที่แสดงข้างล่างนี้

ภาพที่ 4.3 ภาพแสดงสัดส่วนเวลา (%) การนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคที่ 1

จากภาพที่ 4.3 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสัดส่วนรายการที่มาจากท้องถิ่นมีสัดส่วนที่น้อยกว่ารายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นตลอดช่วงยุค โดยมีรายละเอียดแยกตามประเภทรายการได้ในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงเวลาและสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำแนกตามแหล่งที่มาของรายการ หน่วยนับเป็นนาที:เดือน

ประเภทรายการ	แหล่งที่มาของรายการ											
	2512			2513			2514			2516		
	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม
ภาพยนตร์		6,085			4,795			5,120	140		5,400	
(%)		(51.74)			(36.74)			(39.41)	(1.08)		(44.11)	
ละคร	285	150		255			165		320	150	30	360
(%)	(2.42)	(1.27)		(1.96)			(1.27)		(2.46)	(1.23)	(0.24)	(2.94)
ดนตรี			135	745		90	175		445	450		420
(%)			(1.15)	(5.71)		(0.69)	(1.35)		(4.43)	(3.68)		(3.43)
ปกิณกะ	45		135	255		590			750	60	60	750
(%)	(0.38)		(1.15)	(1.72)		(4.29)			(6.13)	(0.49)	(0.5)	(6.13)
กีฬา		650			1,085			840			720	
(%)		(5.53)			(8.31)			(6.46)			(5.88)	
สารคดี		365			290						280	
(%)		(3.19)			(2.22)						(2.29)	
อภิปราย/บรรยาย	15	30	60	75		125		30	60	250	30	60
(%)	(0.13)	(0.26)	(0.51)	(0.57)		(0.96)		(0.23)	(0.50)	(1.23)	(0.25)	(0.5)
ข่าว/วิเคราะห์ข่าว	150	2,365		1,730	1,030		1,575	1,335		800	1,360	
(%)	(1.27)	(20.11)		(13.26)	(7.89)		(12.12)	(10.28)		(6.53)	(11.11)	
ศิลปวัฒนธรรม+ศาสนา	185			30	480	30	140	240	60	70	10	60
(%)	(1.57)			(0.23)	(3.68)	(0.23)	(1.08)	(1.85)	(0.50)	(0.57)	(0.08)	(0.5)
เทปรายการจากไทยทีวี 4		960			1,270			1,555				

ประเภทรายการ	แหล่งที่มาของรายการ											
	2512			2513			2514			2516		
	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม
(%)		(8.16)			(9.74)			(11.97)				
รวม	825	10,605	330	3,325	8,950	850	2,235	9,120	1,650	1,680	7,890	1,650
(%)	(7)	(90.17)	(2.81)	(25.25)	(68.58)	(6.17)	(17.21)	(70.2)	(12.58)	(13.73)	(64.46)	(13.48)
เวลาออกอากาศทั้งสิ้น	11,760	11,760	11,760	13,050	13,050	13,050	12,990	12,990	12,990	12,240	12,240	12,400
(%)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

จากภาพที่ 4.3 ข้างต้นพบว่าการใช้ทรัพยากรด้านรายการที่มาจากท้องถิ่นในยุคนี้นี้ มีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับรายการที่มาจากภายนอก โดยเริ่มจากร้อยละ 7 ปี 2512 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.25 ในปี 2513 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดของการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นทางด้านรายการในยุคนี้นี้ แต่หลังจากนั้นจนถึงปี 2516 สัดส่วนรายการจากท้องถิ่นมีสัดส่วนลดลง จนถึงปี 2516

ส่วนรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น ถือเป็นกลุ่มรายการที่มีสัดส่วนในการนำเสนอมากที่สุดตลอดทั้งยังแม้ว่าในปี 2516 สัดส่วนการนำเสนอรายการจากกลุ่มภายนอกท้องถิ่นจะลดลงต่ำสุดอยู่ที่ร้อยละ 64.46 ที่เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของกลุ่มรายการผสม แต่ก็ยังถือว่ามีสัดส่วนที่มากเกินกว่าครึ่งของการนำเสนอรายการทั้งหมด และมีสัดส่วนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 90.17 ในปี 2512

ส่วนรายการที่มาจากกลุ่มผสมนั้นในช่วงแรกของยุคสัดส่วนการนำเสนอรายการยังมีน้อยโดยปี 2512 มีสัดส่วนต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 2.81 แต่หลังจากนั้นเป็นต้นไปจนถึงปี 2516 สัดส่วนรายการจากกลุ่มผสมมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 13.48 ในปี 2516

สำหรับประเภทรายการที่นำเสนอผ่านโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคกำเนิดโทรทัศน์ จากตารางที่ 4.3 พบว่าประเภทรายการที่มาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นนั้นรายการประเภทข่าว/วิเคราะห์ข่าวมีการนำเสนอมากที่สุดและต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยมีสัดส่วนการนำเสนอสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 13.26 ของรายการที่มาจากท้องถิ่นทั้งหมดในปี 2513 และต่ำสุดในปี 2512 คิดเป็นร้อยละ 1.27 แต่เมื่อพิจารณาการนำเสนอรายการข่าวและการอภิปรายของสถานีโทรทัศน์ทุกที่มาแล้วพบว่ามีส่วนการนำเสนอมากที่สุดไม่ถึงร้อยละ 20.11 ซึ่งมีสัดส่วนที่ไม่สมดุลเมื่อเทียบกับรายการบันเทิงประเภทภาพยนตร์

ส่วนประเภทรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นนั้น รายการที่มีสัดส่วนนำเสนอมากที่สุดคือรายการภาพยนตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ที่มาจากต่างประเทศที่เคยแพร่ภาพทางไทยทีวี 4 มาก่อนโดยมีสัดส่วนการนำเสนอประมาณ 1 ใน 3 ของเวลาและประเภทรายการรวมทั้งหมด โดยมีสัดส่วนการนำเสนอสูงที่สุดปี 2512 ร้อยละ 51.74 และต่ำที่สุดร้อยละ 36.74 ในปี 2513

ส่วนประเภทรายการที่มาจากกลุ่มผสมนั้นพบว่านำเสนอรายการประเภทปกิณฑกะ (วาไรตี้ เกมโชว์ ดนตรี) มากที่สุดร้อยละ 6.13 ในปี 2513 และ 2516

การวิเคราะห์ประเภทรายการที่นำเสนอดังกล่าว ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาที่ปรากฏผ่านหน้าจอโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไปยังคนท้องถิ่นในยุคนี้ว่า เน้นการให้ความบันเทิงมากกว่าสาระหรือข่าวสาร โดยเฉพาะความบันเทิงจากภาพยนตร์ที่มาจากภายนอกท้องถิ่นมากที่สุด อย่างไรก็ตามในยุคนี้สถานีฯ ใช้รายการข่าวท้องถิ่นเป็นรายการที่สร้างความใกล้ชิดและเป็นพื้นที่ในการนำเสนอท้องถิ่นไว้ตลอดยุค

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้สถานีฯ ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการน้อยกว่ารายการจากภายนอกจนบางช่วงรายการของท้องถิ่นกลายเป็นเพียงรายการประดับหรือส่วนประกอบในผังรายการประจำวันมากกว่าเป็นรายการหลัก ซึ่งแสดงการพึ่งทรัพยากรจากภายนอกท้องถิ่นมากขึ้นจะทำให้ศักยภาพในการพึ่งตนเองหรือภายในท้องถิ่นถูกลดทอนลง อย่างไรก็ตามในยุคนี้ศักยภาพของท้องถิ่นและของสถานีฯ ยังไม่พร้อมที่จะตอบสนองการดำเนินงานสถานีฯ ได้เพียงพอ เนื่องจากยังเป็นช่วงระยะที่คนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพิ่งได้สัมผัสประสบการณ์ใหม่กับสื่อโทรทัศน์

4.2 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านพื้นที่ (Space)

การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่ (Space) วิเคราะห์การดำรงอยู่ในมิติที่มีความสำคัญต่อการสร้างความใกล้ชิดผูกพันให้เกิดขึ้นระหว่างองค์กรสื่อและท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) พื้นที่ทางกายภาพ และ 2) พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ

4.2.1 พื้นที่ทางกายภาพ พิจารณา 2 ลักษณะอันประกอบด้วยพื้นที่หน้าจอตีทัศน์ และพื้นที่ที่ตั้งสถานี

4.2.1.1 พื้นที่หน้าจอตีทัศน์ พิจารณาจากด้านปริมาณเวลาหรือจำนวนชั่วโมงแพร่ภาพออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ในระหว่างปี 2505 - 2516 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพิ่มจำนวนการแพร่ภาพออกอากาศจาก 2 ชั่วโมงในช่วงทดลองออกอากาศเป็น 6 ชั่วโมงตั้งแต่ปี 2507-2516 ตั้งแต่เวลา 17.00-23.00 น. ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.4 แสดงเวลาการออกอากาศและรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่างปี 2505-2517

ปีพ.ศ.	จำนวนวันต่อสัปดาห์	จำนวนชั่วโมงต่อวัน	ช่วงเวลาการออกอากาศแต่ละวัน	ลักษณะรายการ
เมษายน 2505	ทุกวัน	2	19.00-21.00 น.	เนื้อหารายการมาจาก สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม และรายการของหน่วยงานราชการ
มิถุนายน 2505	4วัน/สัปดาห์ (จ,พ,ศ,ส)	3	19.00-22.00 น.	ยังคงเป็นภาพยนตร์โดยเฉพาะภาพยนตร์ต่างประเทศ รายการอภิปราย รายการธรรมะ และละครจาก เทปโทรทัศน์จากช่อง 4 บางขุนพรหม
2506	5วัน/สัปดาห์ (จ,อ,พ,ศ,ส)	คงเดิม	คงเดิม	เริ่มมีการผลิตรายการของ สถานี/ร่วมผลิตและให้เอกชน
2507	7วัน/สัปดาห์	6	18.00-24.00 น.	หรือหน่วยงานทั้งในท้องถิ่น
2513	คงเดิม	6.30	17.30-24.00 น.	และส่วนกลางเข้าเวลา (ดู
1 ต.ค. 2514	คงเดิม	7	17.00-24.00 น.	รายละเอียดในหัวข้อ ความ เป็นท้องถิ่นในมิติด้านเนื้อหา รายการ)
2516	คงเดิม	6	17.00-23.00 น.	เวลาปิดสถานีไม่แน่นอน บางวัน 23.00 หรือบางวัน 23.30 น.

หมายเหตุ วันอาทิตย์สถานีเพิ่มเวลาการออกอากาศ 3 ชั่วโมงในภาคกลางวันตั้งแต่เวลา 09.30 น. – 12.30 น. เวลาที่ปรากฏในตารางเป็นเวลาที่คิดจากวันจันทร์ – เสาร์

การเพิ่มขึ้นของจำนวนชั่วโมงออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอาจดูเสมือนว่าสถานีฯ มีศักยภาพในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่สามารถมีเวลาในการนำเสนอเรื่องราวและประเด็นของท้องถิ่นและสามารถตอบสนองท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้นมากตามจำนวนชั่วโมงที่เพิ่มขึ้น แต่สำหรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยกลับพบว่าแม้จำนวนชั่วโมงออกอากาศของท้องถิ่นนำเสนอถึงร้อยละ 100 ของเวลาการออกอากาศทั้งหมด แต่กลับพบว่าร้อยละ 90 (ปี 2512) ของเวลาออกอากาศทั้งหมดเป็นการนำเสนอรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นที่เป็นรายการประเภทบันเทิง ส่วนเวลานำเสนอรายการของท้องถิ่นมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 7.02 เท่านั้น แม้ต่อมาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะเพิ่มสัดส่วนการนำเสนอรายการท้องถิ่นแต่ก็ยังมีสัดส่วนที่แตกต่างกันมากเมื่อเทียบกับเวลาการนำเสนอรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น (โปรดดูภาพที่ 4.3 ประกอบ)

ยุคนี้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีอำนาจในการบริหารเวลาทั้งหมดในการแพร่ภาพ อีกทั้งปัญหาการแทรกแซง หรือล้มผังรายการภูมิภาคจากกรมประชาสัมพันธ์ในยุคนี้ไม่เกิดขึ้น สภาพการณ์ดังกล่าวจึงน่าจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีฯ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากขณะนั้นสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ไม่มีสถานะเป็นสถานีแม่ข่ายที่มีอำนาจสั่งการเด็ดขาด อีกทั้งระบบเทคโนโลยีการถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์พร้อมกันทั่วประเทศยังไม่เอื้ออำนวยนัก ซึ่งการที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นเจ้าของพื้นที่หน้าจอเองทั้งหมดน่าจะส่งผลต่อการสร้างความผูกพันใกล้ชิดผ่านทางหน้าจอโทรทัศน์ด้วยการนำเสนอเนื้อหารายการที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นและภาษาถิ่นได้เป็นอย่างดี

แต่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลับให้ความสำคัญกับสัดส่วนรายการที่มาจากภายนอกและเนื้อหาภายนอกท้องถิ่นที่เน้นบันเทิงมากกว่าการพัฒนา จึงทำให้คนท้องถิ่นรับชมรายการที่มีเนื้อหาที่เป็นเรื่องไกลตัวของคนท้องถิ่นมากกว่าจะได้รับชมเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองหรือท้องถิ่นของตนอย่างสมดุลหรือเท่าเทียมกัน ดังนั้นในยุคนี้แม้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีศักยภาพและโอกาสในการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ด้านพื้นที่ทางกายภาพด้านเวลาแพร่ภาพออกอากาศ แต่สถานีฯ กลับไม่ได้ใช้ปัจจัยดังกล่าวมาเอื้อต่อการดำรงฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดศักยภาพทางด้านบุคลากรทั้งทางด้านจำนวน อีกทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อหลักการและจุดยืนของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4.2.1.2 ที่ตั้งสถานี สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เป็นสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งในต่างจังหวัดและเข้ามาอยู่ร่วมกับประชาชนในชนบทเป็นสถานีฯ แรกของประเทศ ทั้งสถานีฯหลักในตัวเมือง จ.ลำปาง และสถานีถ่ายทอดที่ตั้งตามจุดตามพื้นที่ต่าง ๆ ในชนบท โดยสถานีฯ ได้ใช้ที่ตั้งทางกายภาพดังกล่าวสร้างความผูกพันให้กับคนท้องถิ่นได้ เช่นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าไปดูโทรทัศน์ การคอยสอบถามติดตามเรื่องการรับชม การรับสัญญาณภาพและเสียง รวมไปถึงให้คำแนะนำและแก้ปัญหาการใช้เครื่องรับโทรทัศน์ให้กับชาวบ้านในท้องถิ่น ทำให้แม้ว่าประชาชนจังหวัดอื่นๆ จะอยู่ห่างไกลจากสถานีหลัก จ.ลำปาง ก็ยังมีโอกาสใกล้ชิดเข้าถึงพื้นที่ทางกายภาพทางสถานีโทรทัศน์ได้ไม่ต่างกัน

4.2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ จากการใช้พื้นที่ตั้งทางกายภาพดังกล่าวทำให้บริเวณ/อาณาเขตของสถานีหลัก สถานีถ่ายทอด หรือห้องผลิตสตูดิโอของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลายเป็นพื้นที่ทางสังคมของท้องถิ่นที่สามารถสร้างความรู้สึกผูกพันทางจิตใจให้เกิดขึ้นตามมา เช่นการทำให้สถานีโทรทัศน์กลายเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับการเปิดรับชมโทรทัศน์ร่วมกันของคนท้องถิ่นการเป็นพื้นที่พบปะพูดคุยกัน หรือเป็นแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีโทรทัศน์ของคนท้องถิ่น เป็นต้น

สมัยก่อนทั้งพระ ทั้งเณร คนเฒ่า คนแก่ เขาจะมาดูนะ เพราะในหมู่บ้านไม่มีทีวีดู แล้วแม่ค้า แม่ขายก็มาขายของบนนั้นเต็มไปหมด (ช่อง 8 คีนรั้ง, สนทนากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

ประมาณหนึ่งทุ่ม เขา(ชาวบ้าน) จะพากันออกมาแล้ว...โห...แต่ละบ้านจะพากันออกมาเต็มไปหมดเลย ทางสถานีจะมีเก้าอี้ไว้ให้หนึ่ง ชาวบ้านจะชอบพากันไปดูหนัง ดูละคร พอสักสามทุ่มก็จะพากันทยอยกลับแล้ว...มันเห่อ มันตื่นเต้น...ได้นั่งพูดคุยกันเป็นกลุ่มกับเพื่อนบ้านมันสนุกดี คุยเรื่องละครบ้าง เรื่องลูกบ้าง เรื่อยเรื่อย สนุกดี (ศรี ใจปวน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขการขาดแคลนเครื่องรับโทรทัศน์ แต่ต่อมาเมื่อปริมาณเครื่องรับโทรทัศน์เพิ่มขึ้นเกือบทุกครัวเรือน การเปิดรับของ

ประชาชนจึงเปลี่ยนมาเป็นการเปิดรับในลักษณะเฉพาะครัวเรือน จึงทำให้การเป็นพื้นที่ทางสังคมในลักษณะนี้หายไปมากที่สุด

นอกจากนั้นสถานีโทรทัศน์ยังจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นบริเวณที่ตั้งสถานีหลัก เช่นการจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ให้กับคนท้องถิ่น อาทิงานวันเด็ก ประกวดและแสดงดนตรีพื้นเมือง หรือการเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษางานให้กับหน่วยงานราชการและกลุ่มองค์กรในท้องถิ่นในแต่ละเดือนมากถึง 5,000 คนต่อเดือน (กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, 2512 ก: 58,96) การแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและจิตใจผ่านตัวกิจกรรมต่างๆ นั้น ทำให้สถานีโทรทัศน์เข้าไปสร้างความผูกพันและอยู่ในจิตใจของคนท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง

สมัยก่อนมีที่นั่งให้คนดู(รายการในห้องส่ง) มีห้องเดียว ส่วนมากจะเข้าไปดูรายการดนตรี ช่วงแรก ๆ มีคนเข้าไปดูเยอะ เพราะรายการในห้องส่งมีเฉพาะช่อง 8 ช่องเดียว ช่วงหลังมีดาวเทียมมา มันก็หมดแล้ว.... วันเด็ก จะมีเวทีกลางไว้ตอบปัญหา จุดแจกของเด็ก ใครมาร่วมเราก็ตั่งเต๋นทีให้เขา (หาญ วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549)

สมัยก่อนเราสามารถจะเข้าไปได้ง่าย ค่าเดินทาง ค่าอะไร แต่ก่อนมีประกวดร้องเพลง ก็พาเด็กไปดู เขาทำกันอย่างไร เขาจัดกันอย่างไร เราก้ไปเห็นกระบวนการขั้นตอน (ครูผู้หญิง อายุ 53 ปี, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

การแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันและใกล้ชิดระหว่างสถานีโทรทัศน์กับประชาชนที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีตามมา และทำให้ความรู้สึกเป็นสื่อแปลกหน้าก็ค่อย ๆ หายไป กลายเป็นความรู้สึกสบายใจ และรู้สึกใกล้ชิดเป็นกันเอง เหมือนอย่างแม่ค้าขายอาหารที่เคยมีประสบการณ์การเข้าไปรับชมโทรทัศน์ตามจุดที่สถานีจัดไว้สะท้อนออกมาว่า

เมื่อก่อนยังมีคนในสถานี มาคอยถามชาวบ้านถึงสารทุกข์สุขดิบถามว่าการออกอากาศของสถานีเป็นยังไง ชัดหรือเปล่า อยากให้สถานี

ปรับปรุงอะไรบ้าง ถือว่าเมื่อก่อนค่อนข้างสนิทกันและเป็นกันเอง แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว...เวลาเดี๋ยวนั้นก็อาจจะวิ่งเข้าหาใคร สมัยก่อนยังวิ่งเข้าสถานีได้ เพราะเขาเป็นสื่อกลางที่จะช่วยเราได้ แต่ตอนนี้ไม่ใช่แล้ว (น้ำทิพย์ เปาป้อ, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

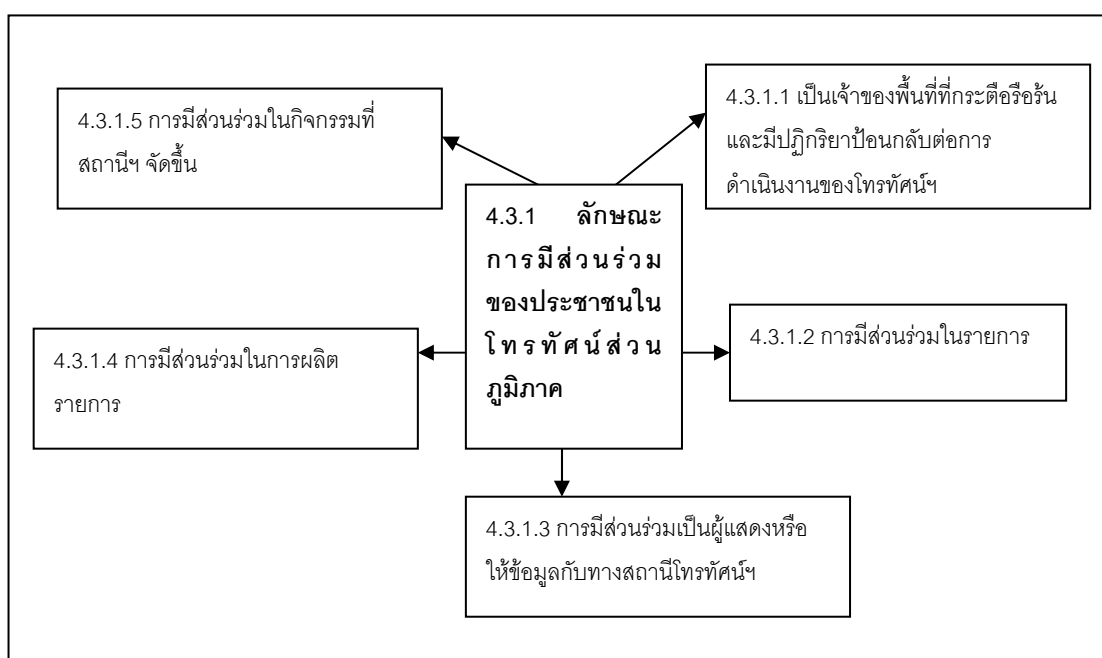
การใช้พื้นที่ในการสร้างความใกล้ชิดกับท้องถิ่นในยุคนี้ การสร้างความใกล้ชิดผ่านหน้าจอโทรทัศน์อาจทำงานได้ไม่เต็มศักยภาพ ด้วยข้อจำกัดของจำนวนเครื่องรับ ดังนั้นการแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางจิตใจ จึงเข้ามาเสริมข้ออ่อนดังกล่าวให้สถานีฯ ยังสามารถสร้างความรู้สึกผูกพันระหว่างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและคนท้องถิ่นได้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สถานีฯ ใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคแรก

4.3 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคด้านการมีส่วนร่วม

ในส่วนนี้จะอธิบายการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในมิติการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 3 มิติคือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นขององค์กรโทรทัศน์ภูมิภาค และ 3) การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แม้ว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทำงานของโทรทัศน์จะไม่ปรากฏในแนวคิดนโยบายการดำเนินของสถานีฯ แต่เมื่อพิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วมจากข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการบอกเล่าของประชาชน สามารถอธิบายถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นได้ 5 ลักษณะ แต่ก่อนที่จะอธิบายรายละเอียดของการมีส่วนร่วมฯ ทั้ง 5 ลักษณะนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดจึงได้แสดงเป็นแผนภาพที่ 4.4 ดังนี้

แผนภาพที่ 4.4 แสดงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)

4.3.1.1 ระดับการเป็นเจ้าของพื้นที่และผู้ชมที่กระตือรือร้นและมีปฏิกิริยาป้อนกลับต่อการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ ตั้งแต่ปรากฏนโยบายขยายโทรทัศน์สู่ต่างจังหวัด กลุ่มของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง เป็นกลุ่มที่มีการเรียกร้องและตื่นตัวให้มีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นของตน โดยการนำเสนอข่าว เขียนบทความ อีกทั้งยังกระตุ้นให้ทางจังหวัดและเทศบาลเมืองลำปางยกที่ดินให้กับกรมประชาสัมพันธ์โดยเร็ว เพราะเกรงว่าหากตัดสินใจล่าช้า โครงการดังกล่าวอาจถูกย้ายไปจังหวัดอื่นแทน ส่วนกลุ่มประชาชนทั่วไปไม่ปรากฏข้อมูลว่ามีการตื่นตัวหรือเรียกร้องการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการตัดสินใจจัดตั้งสถานีฯ หรือการขยายสถานีถ่ายทอดไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคเหนือ ประชาชนในท้องถิ่นแทบไม่ได้รับรู้ เพราะการตัดสินใจต่าง ๆ ล้วนเป็นการประสานงานและตัดสินใจมาจากหน่วยงานรัฐและตัวแทนหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นเช่นผู้ว่าราชการจังหวัด จะเป็นฝ่ายติดตามสอบถามความคืบหน้าหรือนโยบายเกี่ยวกับขยายพื้นที่สัญญาณโทรทัศน์ไปยังจังหวัดของตนไปยังทางกองประชาสัมพันธ์เขตลำปางเอง (กิจกรรมความ

เคลื่อนไหวช่อง 8,2512ก:54) ส่วนประชาชนในท้องถิ่นทำได้เพียงการรอคอยเป็นผู้รับ

(การขยายสถานีถ่ายทอด) ต้องเข้าทางอำเภอทางจังหวัดให้เขาให้ที่เรา ...ส่วนมากทางผู้ใหญ่เขาจะไปขอกันเอง เราเป็นฝ่ายติดตั้ง แต่ส่วนมากก็ทำไปเลย ชาวบ้านเขาก็ให้ เราถามจะตั้งตรงนี้ได้ไหม เราไปสำรวจก่อน ว่าสัญญาณตรงนี้ตั้งได้เขา(ชาวบ้าน)ก็มาดูเราแต่มันก็ไม่มาก เพราะว่าเราจะไปแบบเงียบ ๆ เราไม่บอกใคร...ถ้าเราไปพื้นที่ที่ไม่มีบ้านเราก็จะถามชาวบ้านว่าทางนี้ไปทางไหนแค่นั้นนะ (หาญ วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549)

สำหรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ช่อง 8 ต่อสาเหตุที่คนท้องถิ่นไม่กล้าเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะให้กับทางสถานีฯ นั้นอาจเป็นเพราะความไม่กล้าและกลัวระบบราชการ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของคนต่างจังหวัด

ต่างจังหวัดเขาจะมีความเกรงใจ เขากลัว ก็เลยไม่กล้ามาแนะนำอะไรมาก...ถ้ามาถาม เขาพูดไม่เป็น ใหม่ ๆ เขาก็ไม่มีความรู้...กลัวราชการ กลัวระบบทั้ง ๆ ที่ไม่มีอะไร บางทีเห็นสายเคเบิลก็กลัว เราก็บอกไม่ดูุดหรือก เห็นไฟ เห็นกล่องก็ถอยก็กลัวกันแล้ว (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

แต่สำหรับทัศนคติของชาวบ้านกลับเห็นว่าสถานีโทรทัศน์ไม่ได้เป็นของพวกเขาหรือของท้องถิ่น แต่เป็นของหลวงหรือของรัฐ ซึ่งหมายถึงว่าประชาชนไม่สามารถเข้าไปมีส่วนหรือมีความเกี่ยวข้องได้

โทรทัศน์มันเป็นของหลวง มันไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับเราเลย เราไม่รู้กระบวนการของเขา ไม่เห็นมีส่วนร่วมหรือมีสิทธิไปทำอะไร มันก็เป็นของรัฐวันยังค่ำแหละ (ประโยชน์ เตรียมวัง, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

สมัยก่อนไม่รู้ ไม่มีปัญญา อ่อนด้อยการศึกษา จะมีปัญญาไป
พูดไปขัดเขาได้ที่ไหน ...มันเป็นหน่วยงานราชการ ไม่กล้าเข้า ชาวบ้านก็
ไม่กล้ายุ่ง ถ้าเป็นที่ราชการก็ถือว่าเป็นของสูง (ชายอายุ 52 ปี อาชีพขับ
รถรับจ้าง จ.ลำปาง, สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2550)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของพื้นที่และผู้ชมที่กระตือรือร้นในระยะแรกจึง
จำกัดอยู่ในวงสื่อมวลชนท้องถิ่น เพราะประชาชนระดับทั่วไปแทบไม่ทราบความเป็นมา
เป็นไป อีกทั้งยังไม่เข้าใจว่าโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างไร ประกอบกับขณะนั้นคน
ต่างจังหวัดรับรู้ว่าตนเองขาดความรู้ ไม่มีประสบการณ์และความสามารถด้านเทคโนโลยี
โทรทัศน์ อีกทั้งยังสถานีโทรทัศน์ยังมีลักษณะเป็นของราชการ จึงทำให้ประชาชนทั่วไป
กลัวและไม่กล้าเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางสถานีฯ นอกจากการเป็นผู้ชมที่ค่อนข้างเฉื่อยชา
ดังนั้นความสัมพันธ์ของประชาชนกับโทรทัศน์จึงอยู่กับสิ่งที่ปรากฏหน้าจอโทรทัศน์
มากกว่าจะให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการ หรือตัวองค์กร เห็นได้จากการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในกลุ่มที่สามารถอ่านออกเขียนได้หรือเข้าถึงสื่อมวลชนท้องถิ่นได้ มักแสดง
ความคิดเห็นด้านรายการ การพากย์เสียง เวลาการออกอากาศ และเนื้อหารายการ
มากกว่าแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับ “ความเป็นท้องถิ่น” ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวบ้านเองยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น
และไม่สนใจว่าโทรทัศน์ควรจะมีลักษณะต่างหรือไม่ต่างกับโทรทัศน์ส่วนกลาง จึงทำให้
การกระตือรือร้นหรือการแสดงความคิดเห็นของพวกเขาเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและรับรู้ได้
ง่ายเช่นรายการหรือการพากย์เสียง เป็นต้น

ดูอย่างเดียว มีอะไรก็ดูหมด มันกำลังใหม่นะ ไม่เคยเห็น ตื่นเต้น
สมัยก่อนฟังแต่วิทยุ (กมลวรรณ วงศ์กาวิ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม
2550)

4.3.1.2 การมีส่วนร่วมในรายการ การมีส่วนร่วมในรายการจะเกิดขึ้นใน
ลักษณะที่ประชาชนเสนอแนะความคิดเห็น คำติ-ชม เกี่ยวกับรายการ เนื้อหา
รายการ เสียงพากย์หรือวิธีการออกอ่านออกเสียงของพิธีกรและผู้ประกาศ ส่วน
ใหญ่เป็นการเขียนจดหมายผ่าน 2 ช่องทางคือการเขียนจดหมายไปยัง
หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และการเขียนจดหมายไปยังสถานีฯ โดยตรงผ่านรายการทีวี

สัมพันธ์ ซึ่งเป็นรายการที่สถานีผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นช่องทางสื่อสารความเคลื่อนไหว กิจกรรม รายการและข้อสงสัยของประชาชน โดยจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือน กรกฎาคม 2512 เป็นต้นมา และผ่านทางคอลัมน์ “คุยกันฉันท์มิตร” คอลัมน์ตอบ จดหมายจากผู้อ่าน และผู้ชมโทรทัศน์ ของวารสารไทยโทรทัศน์ 8 ซึ่งเป็นวารสาร รายเดือนที่กองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง จัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารและรายงานความ เคลื่อนไหวของสถานีฯ ไปยังคนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในรายการของประชาชนผ่านจดหมายที่ไปยัง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและคอลัมน์ตอบจดหมายในวารสารของกองประชาสัมพันธ์ เขต ในยุคแรกนี้ส่วนใหญ่เป็นการให้คำแนะนำ ติ-ชม เช่นเรื่องเกี่ยวกับรายการ ผังรายการและข้อเสนอแนะให้มีการจัดผังรายการให้เหมาะสมกับเวลาและ กลุ่มเป้าหมายเช่น

ถ้าวันไหนตรงกับวันพระ อยากจะขอให้เลื่อนรายการออกไปวัน อังคาร เพราะทางชนบทรอบนอกหลายสิบวัดมีการอบรมธรรมแก่เยาวชน ถ้ารายการตรงกับวันพระจะทำให้การอบรมจืดชืด และไม่ได้ผล เท่าที่ควร เพราะใจไปอยู่ที่ขอ...ใจจริงผมอยากให้มีรายการขอพื้นเมือง อย่างน้อย 2 ครั้งเพราะเป็นการส่งเสริมศิลปะและอาชีพคนเมือง (บุญยืน ลำปาง, 2513 :81)

ผมอยากให้เปลี่ยนรายการ ตอนหลัง จากภาพยนตร์สุดท้าย ก็ เข้ารายการตึกเลย เอาข่าวรอบโลกหรือสารคดีไปไว้ตอนจบข่าว เพราะ ข่าวหรือสารคดีไม่ควรมียอนนั้น...ขออย่างรายการจับฉลากชิงโชค บ้า ๆ บอ ๆ ขออย่าให้มี (นิพนธ์ เหล่าบุญเรือง, 2513: 81)

เกี่ยวกับผู้พากย์ ขอโทษนะคะ บางทีพากย์ไม่รู้เรื่อง ไม่ทัน บางที เห็นแต่ปากขมุบขมิบ พากย์นอกเรื่องบ้าง บางทีก็ เอ้อ ๆ อ้า ๆ แย่มาก จริง ๆ ค่ะ หนึ่งบางเรื่องของเขาสนุกดี แต่...ขอโทษผู้พากย์ไม่เอาไหนเลย ค่ะ ขอร้องให้ปรับปรุงนักพากย์ได้ไหมคะ... (สุพัตรา บันทัน, 2512: 67)

ผมขี้ใจรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ถ้าปาง รายการ บันเทิง ผมอยากทราบว่ามี การตัดหรือเปล่านั้น เพราะที่กททช รายการ บันเทิงมี 1 ชั่วโมง แต่ที่ช่อง 8 มีเพียงครึ่งชั่วโมง ... (ระมิงค์, คนเมือง, 30 มีนาคม 2508: 11)

4.3.1.3 การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงหรือผู้ให้ข้อมูลกับทาง สถานีโทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ เป็นผู้แสดงอย่างกว้างขวางก็คือรายการถวายพระพรที่ให้โอกาสกลุ่มประชาชนทั้ง หน่วยงานราชการ เอกชน ห้างร้านและกลุ่มชาวบ้านเช่นก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้ามา บันเทิงเทป เพื่อถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ ราชินีนาถ เป็นประจำทุกปี ซึ่งทุกครั้งจะมีกลุ่มประชาชนจากกลุ่มต่าง ๆ ในเขต ภาคเหนือเข้าร่วมบันเทิงเทป ใช้เวลากว่าสัปดาห์สำหรับการบันเทิงเทป (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

นอกจากรายการดังกล่าวแล้ว สถานียังผลิตรายการและจัดกิจกรรมที่เปิด โอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม เช่นส่งบุตรหลานเข้าร่วมประกวดการ ตอบปัญหาชิงรางวัล รายการประกวดสุขภาพเด็ก หรือเข้าร่วมประกวดดนตรี พื้นเมือง ซึ่งจัดร่วมกับหน่วยงานรัฐและเอกชน เช่นรายการตอบปัญหากับ สำนักงานการประถมศึกษา การประกวดสุขภาพเด็กหญิงและเด็กชาย และ รายการกังสดาลานนา เป็นต้น

นอกจากนั้นคนท้องถิ่นยังเป็นผู้ให้ข้อมูลกับทางสถานีด้านความต้องการ ของผู้ชม ว่าต้องการดูรายการอะไร และควรเพิ่มเติมรายการอะไรบ้าง ซึ่งถือว่าเป็น การสะท้อนข้อมูลให้กับผู้ผลิตรายการได้รับทราบเพื่อนำไปปรับปรุงให้ ตอบสนองความต้องการของผู้ชม หรือเสนอแนะข้อมูลการผลิตรายการ โดยเฉพาะในยุคแรก ๆ ที่ทางสถานียังไม่คุ้นหรือรู้จักท้องถิ่นมากนัก (อาวุธ โทณวณิก, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2548)

รายการท้องถิ่น พวกรายการจะเดินหาเอาเอง แต่ท้องถิ่นก็จะมา หาเราเองด้วย มาถามว่าจะมีเวลาให้ออกไหม ว่าหมู่บ้านนี้มีรายการจัด

งานนี้ ...สมัยก่อนอยู่ลำปาง พวกอำเภอเขาตื่นตัวเรื่องประชาสัมพันธ์
ท้องถิ่น (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

ควรจัดให้มีรายการเกี่ยวกับภาษาไทยโดยเฉพาะเป็น
ประจำเดือน เช่นรายการภาษาศิลปะของอาจารย์เจือ สตะเวทิน ทั้งนี้เพื่อ
เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและผู้สนใจภาษาทั่วไป คงหาสปอนเซอร์ได้นะ
ครับ ลองหยังเสียงผู้ชมดูบ้างสิครับ (สุทัศน์ จันทรศรีเมือง, 2513: 94)

4.3.1.4 การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ยุคแรกกลุ่มบุคคลในท้องถิ่น
ที่มีส่วนร่วมในการผลิตรายการมักเป็นกลุ่มที่มีสถานะทางสังคม เช่นกลุ่ม
สถาบันการศึกษา กลุ่มหน่วยงานราชการ กลุ่มศิลปินพื้นบ้าน กลุ่มธุรกิจ และ
กลุ่มสมาคม /องค์กรท้องถิ่น โดยเข้าไปทั้งร่วมผลิต ผลิตเอง และเป็นผู้สนับสนุน
รายการ (รวบรวมจาก วารสารไทยโทรทัศน์ 8 ระหว่างปี 2512-2514) แต่ทั้งนี้
ทั้งนั้นกลุ่มหน่วยงานราชการมีสัดส่วนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ
มากกว่ากลุ่มอื่น ด้วยทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่ว่า

เนื่องจากสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปางเป็น
สื่อมวลชนของทางราชการ ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความร่วมมือกับส่วน
ราชการได้ใช้สื่อมวลชนแห่งนี้ ในการจัดทำรายการเพื่อแถลง หรือชี้แจง
ผลงานที่ได้กระทำมาแล้ว หรือที่จะกระทำต่อไป เพื่อที่จะให้ประชาชนได้
ทราบ และให้ความร่วมมือแก่ทางราชการนั้น ๆ ...นอกจากส่วนราชการ
ต่าง ๆ ที่สถานีฯ จะต้องให้ความร่วมมือนี้ได้รวมไปถึงสมาคม องค์กร
และมูลนิธิเพื่อการกุศลต่าง ๆ ด้วย...(วิจิตร วุฒิอำพล, 2516:16)

ตัวอย่างรายนามกลุ่ม/คนและหน่วยงานในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการเป็น
ผู้ร่วมและผู้ผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง

กลุ่มสถาบันการศึกษา

- โรงเรียนมิชชันนารี จ.ลำปาง
- มหาวิทยาลัยเกษตรแม่โจ้

- โรงเรียนอรุโณทัย
- โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ
- โรงเรียนอัสสัมชัญ ลำปาง
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- โรงเรียนลำปางกัลยาณี
- คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- โรงเรียนจิตอาเรียย์ลำปาง
- โรงเรียนมัธยมแบบประสมบุญวาทย์ วิทยาลัย จ. ลำปาง
- โรงเรียนเรยีนาเชรี จ.เชียงใหม่
- โรงเรียนไตรภพวิทยา จ.ลำปาง
- โรงเรียนอนุบาลตาก
- โรงเรียนบ้านสันทราย จ. พะเยา
- โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่
- ชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิทยาลัยวิชาการการศึกษาพิษณุโลก
- คณะครูอำเภอห้างฉัตร
- วิทยาลัยครูจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มศิลปินพื้นบ้าน

- คณะซอแก้วกาหลง
- คณะवेशสุวรรณค์
- คณะรวมมิตรแม่น้ำเรือ
- คณะศรีมาย ทิพย์มณฑา
- คณะศิษย์นาฏศิลป์
- คณะซอกลิ้นเอื้องเสียงซิ่ง
- คณะซอครูกลุ่มดอกคำใต้
- คณะบัวคำ

กลุ่มหน่วยงานราชการ

- กองประชาสัมพันธ์ TV8
- โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์
- กองทำไม้ภาคเหนือ

- ศูนย์ราชการจังหวัดลำปาง
- ผู้ว่าราชการ จังหวัดสุโขทัย
- สมาคม/กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น**
- สภาการเปรียญลำพูน
- เหล่ากาชาดจังหวัดเชียงใหม่
- สมาคมต่อต้านวันโรคจังหวัดเชียงใหม่
- สมาคมผู้สื่อข่าวภาคเหนือ
- สมาคมบริหารศึกษานานาชาติ
- พุทธสมาคมลำปาง
- กลุ่มอุปสมบทชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง
- กองอาสาชาดจังหวัดลำปาง
- กลุ่มชาวนาเกษตร
- ศูนย์พัฒนาอนามัยเขต 5
- ลูกโตมธรรมศาสตร์ลำปาง
- มูลนิธิการศึกษามิตรภาพไทย-อเมริกา
- กองทุนสมาคมสงเคราะห์ชุมชนจังหวัดเชียงใหม่
- สมาคมไบชา จ.เชียงใหม่
- ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ภาคเหนือ
- สวนสัตว์เชียงใหม่
- สมาคมศิษย์เก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ.ลำปาง
- พุทธสมาคมเชียงใหม่
- สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาค
- สมาคมนักเรียนเก่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชุมชนนิสิตลำปาง
- สมาคมโรคเรื้อนจังหวัดลำปาง
- กลุ่มธุรกิจ**
- สโมสรโรตารีลำปาง
- สโมสรไลออน ลำปาง
- สโมสรไลออน เชียงใหม่
- โรงเรียนสอนตัดเสื้อนิสา จ.ลำปาง

- ห้างเสื้อ จันทราณี จ.ลำปาง
- ห้างเสื้ออรุณ จ.ลำปาง
- บริษัทนิยมพานิช จ.ลำปาง
- ร้านมงคลวิทยุ จ.ลำปาง

(รวบรวมจาก วารสารไทยโทรทัศน์ 8 ลำปาง 2512-2514)

แต่จากการศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตรายการดังกล่าวข้างต้น ไม่พบการมีส่วนร่วมของประชาชนธรรมดาทั่วไปโดยเฉพาะในระดับปัจเจก แต่มักอยู่ในรูปของการสังกัดองค์กร หรือเป็นตัวแทนขององค์กรที่ตนสังกัดอยู่ เช่นสมาคมใบชา หรือสมาคมโรคเรื้อน เป็นต้น

4.3.1.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานีจัดขึ้น การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็น การมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้คนธรรมดาหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ มากกว่าการมีส่วนร่วมอื่น ๆ เพราะไม่ต้องการบุคคลที่มีสถานภาพ ชื่อเสียงหรือฐานะ เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างให้กับประชาชนทั่วไป เช่นการจัดงานวันเด็ก หรือกิจกรรม การประกวดสุขภาพเด็ก หรือแข่งขันดนตรีพื้นเมืองที่จัดขึ้นบริเวณเวทีหน้าสถานีโทรทัศน์ นอกจากนั้นแล้วยังมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน สิ่งของร่วมกับทางสถานีโทรทัศน์เมื่อสถานี จัดกิจกรรมเช่นวันเด็ก หรือบริจาคเพื่อช่วยทหารที่อยู่ชายแดนหรือช่วยเหลือผู้ประสบภัย น้ำท่วม

เมื่อก่อนจัดเวทีที่ให้เด็กมาแสดง เอาแต่ละต้องถิ่น อำเภอมายายามให้มาออก เมื่อก่อนของบริจาคล้วน แจกกันไม่หวาดไม่ไหว ...ถึงเขาไม่มีข้าวของเขาก็ซื้อมาให้ บางคนไม่มีเวลาก็เอาเงินมา เราก็ก็นำไปซื้อของมาแจก (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

สำหรับการมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและการกำหนดนโยบาย จากการศึกษาไม่ปรากฏข้อมูลให้เห็นว่าคนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือวางแผนงานร่วมกับสถานีโทรทัศน์ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากโครงสร้างการเป็นเจ้าของนโยบายในการดำเนินงานของสถานีที่ไม่เปิดช่องทางให้ประชาชนหรือท้องถิ่นเข้าถึงและมีส่วนร่วมในระดับดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันการรับรู้ต่อสิทธิการมีส่วนร่วมในสื่อสาร

โดยเฉพาะในสื่อมวลชนระดับใหญ่อย่างโทรทัศน์ ยังเป็นเรื่องที่สังคมไทยยังไม่คุ้นชิน เนื่องจากยังเป็นยุคเริ่มแรกของสื่อโทรทัศน์ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งเหตุผลดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องมายังประชาชนในต่างจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวน้อย อีกทั้งทัศนคติและการรับรู้ที่สื่อโทรทัศน์เป็นของราชการไม่เกี่ยวข้องกับประชาชน จึงทำให้การจะเข้าไปร่วมบริหารจัดการหรือกำหนดนโยบายในขณะนั้น เป็นเรื่องแทบจะเป็นไปไม่ได้

4.3.2 การที่สถานีโทรทัศน์เข้าไปมีส่วนร่วมในท้องถิ่นหรือการเข้าถึงท้องถิ่น พิจารณาใน 2 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านรายการ และการมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานีฯ จัดขึ้น ซึ่งถือเป็นความจำเป็นของสื่อหน้าใหม่ที่ จะสร้างความรู้สึกผูกพันหรือเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรโทรทัศน์ ในยุคแรกของการเข้ามาอยู่ในท้องถิ่น การสร้างความผูกพัน และความคุ้นชินระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรโทรทัศน์ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานจะมีความรู้ด้านเทคโนโลยีโทรทัศน์ (Hardware) แต่ยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพและทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อเนื้อรายการ (Software)

4.3.2.1 การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านรายการ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง ในระยะแรกของการดำเนินจะปรากฏผ่านการนำเสนอรายการ การเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่น เช่นการนำเสนอดนตรีพื้นเมือง และเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวของท้องถิ่น

4.3.2.2 การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางสถานีฯ จัดขึ้น โดยกิจกรรมส่วนใหญ่มักมีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น การประกวดดนตรีพื้นเมือง (กิจกรรมการเคลื่อนไหวจังหวัด 8, 2513ก:48) และการแสดงดนตรีพื้นเมืองทุกวันเสาร์ บริเวณเวทีการแสดงในบริเวณสถานีฯ (กิจกรรมการเคลื่อนไหวจังหวัด 8, 2512ก :99) การประกวดประเพณีโคมนักเรียนในจังหวัดลำปาง ในวันวิสาขบูชา (กิจกรรมการเคลื่อนไหวจังหวัด 8 , 2512ก:71) การนำเสนอละครขอพิณบ้าน ที่ถือเป็นความบันเทิงที่เป็นที่นิยมของคนท้องถิ่นในยุคนั้นมานำเสนอผ่านจอโทรทัศน์ เพื่อสร้างคุ้นเคยในการเปิดรับสื่อหน้าใหม่ผ่านเนื้อหา

ของสื่อเก่าในท้องถิ่นที่คุ้นชินมาก่อนแล้ว ขณะเดียวกันเพื่อสร้างความผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น ทางสถานีโทรทัศน์ยังจัดกิจกรรมทำนุบำรุงศาสนา โดยการทอดกฐินเพื่อให้ชาวบ้านร่วมบริจาคเพื่อนำรายได้ไปถวายวัดในจังหวัดภาคเหนือตอนบนเช่น อ.พะเยา จ.เชียงราย และจังหวัดลำปาง เป็นต้น (กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, พฤศจิกายน 2513ข:50 ; 2514ก:14-16)

สำหรับพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล และยังไม่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้ในช่วงแรก สถานีฯ มีการจัดนิทรรศการหรือนำเครื่องรับโทรทัศน์ ไปแสดงยังงานประจำปีของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นการนำโทรทัศน์ระบบตามสาย ไปร่วมแสดงในงานฤดูหนาวของอำเภอพะเยา จ.เชียงราย (จัดโทรทัศน์ไปร่วมงานฤดูหนาว จ.พะเยา, 2504: 979) การออกไปถ่ายทอดสดพิธีเปิดงานฤดูหนาว ของจังหวัดลำปาง บริเวณโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ในวันที่ 31 ธันวาคม 2511 ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดสดครั้งแรกของสถานีที่ทำให้ประชาชนเห็นกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด (กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8 , 2512ค: 41-46)

นอกจากนั้นสถานีโทรทัศน์ยังสร้างความรู้สึกของการเป็นที่พึ่ง และให้ความช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่น เช่นการบริจาคเครื่องรับโทรทัศน์ให้กับหน่วยงานราชการในอำเภอเถิน และอำเภอแจ้ห่ม เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเปิดเข้าถึงเครื่องรับโทรทัศน์ (กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, 2512ค: 59) การส่งเจ้าหน้าที่ช่างเทคนิคออกไปสำรวจผลการรับสัญญาณตามหมู่บ้านหรือพื้นที่ต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกล และสอบถามความคิดเห็นจากประชาชน พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และปรับสัญญาณเครื่องรับให้กับประชาชนอีกด้วย (ไชยณรงค์ โขติกะวาณิช, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2550) การส่งเจ้าหน้าที่ของสถานีฯ เข้าไปช่วยเหลือ แจกเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับประชาชนอำเภอเชียงแสน เชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่ประสบอุทกภัย (ชาวพะเยารับโทรทัศน์ได้ปีใหม่นี้ ดอกคำใต้-พานรับภาพได้ชัดเจน, 13 กันยายน 2509: 5) การจัดรายการพิเศษ “สละชีพเพื่อชาติ” เพื่อหารายได้และสิ่งของช่วยเหลือทหารตำรวจ ที่ปฏิบัติงานตามชายแดน (กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, 2512ค: 59 ; 2513ข: 34-35) รวมไปถึงการเป็นที่พึ่งทางความรู้ โดยเฉพาะในด้านการผลิตรายการ และงานโทรทัศน์ ที่สถานีฯ เปิดรับกลุ่มประชาชนจากที่ต่าง ๆ เช่นคณะครู นักเรียน นักศึกษา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนทั่วไปเข้ามาศึกษาดูงาน (พิเชษ, 20 กรกฎาคม 2506 :11-12 ; กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, 2514ข: 45)

4.3.3 การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นเรื่องของท้องถิ่นที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ข้อมูลจากการวิเคราะห์รายการที่ผ่านมาพบว่า รายการที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่เน้นการอภิปราย ถกเถียง (discussion program) ที่เน้นให้ประชาชน กลุ่ม และองค์กรในท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามาสื่อสารหรือแสดงออกอย่างเท่าเทียมนั้นมีค่อนข้างน้อย หรือแทบจะไม่มี เพราะการเป็นสื่อของรัฐ ที่เน้นนโยบายการเป็นประชาสัมพันธ์ของรัฐ ทำให้สถานีโทรทัศน์เลี้ยงที่จะผลิตรายการที่ให้สิทธิประชาชนได้พูดหรือใช้สื่อของรัฐในประเด็นเกี่ยวกับการเมือง ความเป็นอยู่หรือทัศนคติที่เกี่ยวกับปัญหาท้องถิ่น ฯลฯ ที่อาจกระทบต่อรัฐ โดยหันไปผลิตรายการที่เน้นความบันเทิงเช่นการประกวดดนตรีพื้นเมือง ละครซอหรือรายการข่าวที่นำเสนอข่าวของรัฐหรือหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับสภาพสังคม การเมืองในขณะนั้นยังไม่มี การตื่นตัวในเรื่องสิทธิของประชาชนมากเช่นปัจจุบัน จะสังเกตได้จากผังรายการของโทรทัศน์ในยุคนี้ (ผังรายการประจำวัน, 2512ค: 18-19) สัดส่วนการนำเสนอรายการต่อวันส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 83 เป็นรายการบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ต่างประเทศ ละคร ทั้งที่ผลิตในท้องถิ่น และเทปที่บันทึกมาจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

ประจำวันจันทร์ที่ 20 มกราคม 2512

- 18.00 น. เปิดสถานีแล้วแจ้งรายการ
- 18.05 น. ภาพยนตร์การ์ตูน
- 18.20 น. ภาพยนตร์พิชิตดาวร้าย
- 18.50 น. สารคดีท่องเที่ยวเมืองไทย
- 19.00 น. ภาพยนตร์ทรชนพ่าย
- 19.35 น. ภาพยนตร์ข่าว
- 20.00 น. ข่าวประจำวัน
- 20.25 น. ภาพยนตร์ข่าวต่างประเทศ
- 20.45 น. ข่าวกีฬา
- 20.50 น. ภาพยนตร์หุ่นไล่กา
- 21.25 น. รายการแพชั่นโชว์

21.50 น. ละคร

จากข้อมูลจากวารสารของกองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง ในระหว่างปี 2512-2514 พบว่าหากจะมีรายการเกี่ยวกับการสนทนา มักเป็นการสนทนาจากหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของราชการ เพื่อมาชี้แจงนโยบายและแถลงความคืบหน้าและผลงานของหน่วยงานนั้น ๆ ส่วนประเด็นของท้องถิ่นที่ได้รับการนำเสนอ มักจะเป็นประเด็นเชิงแนะนำประชาสัมพันธ์ มากกว่าจะให้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเจาะลึกท้องถิ่น เช่นรายการปกิณกะพายุพ ที่นำเสนอประวัติความเป็นมาของซอพื้นเมืองหรือประวัติเมืองเขลางค์ในอดีต เป็นต้น(กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, 2512ก: 54)

ดังนั้นการกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้และสนใจเกี่ยวกับความเป็นไปของท้องถิ่นและช่วยกันแก้ไขร่วมกันนั้นจึงแทบไม่เกิดขึ้น เว้นเสียแต่การจัดรายการการกุศลที่เชิญชวนและเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ หรือตำรวจทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ตามชายแดน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนพอสมควร แต่รายการดังกล่าวมีลักษณะเป็นรายการเฉพาะกิจ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วหัวข้อการเข้าถึงท้องถิ่นของโทรทัศน์ข้างต้น

สำหรับประเด็นการเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับท้องถิ่นนั้น แม้ว่าการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในต่างจังหวัดตั้งแต่ยุคเริ่มต้นมาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะ และมีการเปิดพื้นที่ทางกายภาพให้กับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้เข้าไปร่วมใช้ ที่น่าจะส่งผลดีต่อการสร้างชีวิตสาธารณะ แต่พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในบริบทในยุคดังกล่าวนั้น ไม่ได้มีลักษณะเพื่อนำประชาชนไปสู่การมีจิตสำนึกหรือชีวิตสาธารณะมากนัก เพราะเนื้อหารายการไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดการอภิปรายถกเถียง และกิจกรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้มีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนสนใจ และตระหนักถึงเรื่องราวของท้องถิ่น ของสังคมที่ตนอยู่อาศัยและเกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นพื้นที่สาธารณะที่กำหนดบทบาทของประชาชนที่ร่วมในพื้นที่เป็นเพียงผู้ชมหรือผู้แสดงเท่านั้น

ดูละครจบแล้ว ไม่จบนะ ยังไม่กลับบ้านหาเรื่องมาพูดเรื่องละครนั้นต่อ ว่าวันพุงนี้มันจะเป็นอย่างไร ทำไม่มันเป็นอย่างนั้น วิพากษ์วิจารณ์ แต่บางครั้งก็เอา

เรื่องที่ไม่ดีที่ทีวีนำเสนอมาสอนลูกหลานไปด้วยนะ (ศรีนวล วงศ์ตระกูล, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2550)

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในยุคเริ่มต้นของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น แม้จะมีหลายรูปแบบ แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าวนั้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลหรือ กลุ่มองค์กรที่มีสถานภาพในสังคม เช่นกลุ่มข้าราชการ พ่อค้า นักธุรกิจในท้องถิ่น ที่เป็น กลุ่มชนชั้นปกครองหรือชนชั้นกลางในระดับท้องถิ่น แต่สำหรับคนท้องถิ่นแล้วก็มักเป็น กลุ่มคนชนชั้นกลางที่มีความสามารถ มีความรู้อย่างน้อยก็สามารถอ่านเขียนได้ใน ระดับหนึ่งเช่นครู อาจารย์ หรือผู้นำหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นต้น ส่วนคนท้องถิ่นในระดับล่าง แทบไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ยกเว้นการมีส่วนร่วมในระดับที่เปิดกว้างและไม่ ต้องการสถานภาพหรือชนชั้น เช่นกิจกรรมงานวันเด็ก การจัดการประกวดต่าง ๆ ที่สถานีฯ จัดขึ้น แต่การมีส่วนร่วมเหล่านั้นไม่ได้สร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนแต่เป็นเพียง ผู้เข้าไปชมการแสดงตามทีสถานีฯ กำหนดไว้ไม่ได้สร้างหรือเรียนรู้การมีส่วนร่วมในฐานะ พลเมืองแต่อย่างใด

ดังนั้นการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นในมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนใน กระบวนการสื่อสารในยุคนี้อาจกล่าวได้ว่าสถานีฯ ได้เปิดช่องทางให้คนท้องถิ่นเข้ามาร่วม ได้หลายรูปแบบเว้นแต่การมีส่วนร่วมในระดับการกำหนดนโยบายหรือวางแผนการ ดำเนินงานของสถานีฯ เท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้คนท้องถิ่นคุ้นเคย และ เรียนรู้ต่อการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้รวดเร็ว อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น ไม่ได้มีลักษณะกระจายสู่ประชาชนทั่วไปทุกกลุ่มพร้อมกัน แต่กระจายจากส่วนยอดหรือ กลุ่มชนชั้นสูงก่อนและค่อย ๆ ลดหลั่นลงมาตามสถานภาพและชนชั้น ซึ่งในยุคนี้การมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ยังไม่กระจายหรือเข้าถึงระดับคนธรรมดาทั่วไป

สรุปได้ว่าในยุคแรกของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในท้องถิ่น สถานีฯ ใช้ปัจจัยเพื่อการ ดำรงฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคก่อนกำเนิดนี้คือปัจจัยทางด้านพื้นที่ทั้ง 3 มิติ และปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมในสองมิติคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ สื่อสารและการมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แม้ว่าปัจจัย ทางด้านโครงสร้าง บุคลากร การสนับสนุนจากท้องถิ่นที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน การ ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับร่วมกำหนดนโยบายของประชาชนรวมไปถึงการไม่

สามารถใช้สื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนท้องถิ่นเป็นข้อจำกัดที่ไม่เอื้อต่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นก็ตาม แต่ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันของปัจจัยด้านพื้นที่ทั้งทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคมและจิตใจและการมีส่วนร่วมที่ใกล้ชิดทางกายภาพควบคู่กับการสร้างความใกล้ชิดผ่านเนื้อหารายการหรือผ่านหน้าจอโทรทัศน์ ทำให้สามารถสร้างความผูกพันและใกล้ชิดกับประชาชนท้องถิ่นได้โดยเฉพาะชนชั้นสูงและกลางรวมไปถึงคนทั่วไปที่อยู่ใกล้กับสถานีฯที่มีโอกาสเข้าถึงสื่อได้มากกว่า

ตารางที่ 4.5 สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ยุคสถานีเดียวในท้องถิ่น พ.ศ. 2502-2517

ความเป็นท้องถิ่น				พื้นที่		การมีส่วนร่วม							
องค์กร/นโยบาย	การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น			ในสื่อ(เวลา)	กายภาพ	ชีวิต สาธารณะ	เข้าถึง-ร่วมในท้องถิ่น	กระบวนการสื่อสาร					
	บุคลากร	การสนับสนุน	เนื้อหา/ข้อมูล					1	2	3	4	5	6
เน้นภายนอกมากกว่า	มาจากบุคคลภายนอกท้องถิ่นมากกว่า ส่วนคนท้องถิ่นมักมีตำแหน่งระดับล่างและมีสถานะลูกจ้างชั่วคราวหรือ Part time	เนื้อหา/ข้อมูลและประเด็นมาจากภายนอกท้องถิ่นที่เน้นความบันเทิงมากกว่ามาจากภายในท้องถิ่น	สัดส่วนการสนับสนุนจากภายนอกท้องถิ่นมากกว่าภายในท้องถิ่น	เป็นเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้งหมด แต่จัดสรรให้กับรายการจากสถานีส่วนกลาง บางช่วง แต่เวลาท้องถิ่นส่วนใหญ่นำเสนอรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น	-ตั้งในท้องถิ่น -แปลงพื้นที่ทางกายภาพเป็นทางสังคมและพื้นที่ทางจิตใจ	-ผ่านรายการแต่มีน้อยมาก เพราะเน้นเนื้อหาด้านความบันเทิง - สร้างพื้นที่สาธารณะ แต่บนเงื่อนไขและผู้รับสารส่วนใหญ่ค่อนข้าง Passive	1.ผ่านรายการ 2.ผ่านกิจกรรมของสถานี 3. เป็นที่พึ่งและให้ความช่วยเหลือกับท้องถิ่น	☐	☒	≡	≡	≡	○

หมายเหตุ: ○ หมายถึง ไม่มีข้อมูลปรากฏ หมายถึง มีมากกว่าลักษณะอื่น ≡ หมายถึง มี หมายถึง มีน้อย

1 หมายถึง การเป็นเจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้นและมีปฏิริยาตอบสนอง	4 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ
2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในรายการ	5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานี
3 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงหรือผู้ให้ข้อมูล	6 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและการกำหนดนโยบายร่วมกับสถานี

5. คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การอธิบายในส่วนแรกต่อไปนี้จะอธิบายถึงคุณลักษณะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคกำเนิด (2502-2517) ภายใต้คุณลักษณะ 5 ด้าน อันได้แก่ หลักการและปรัชญาการบริหารจัดการ ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พื้นที่และเขตการกระจายเสียงและบทบาทหน้าที่ตามแผนภาพที่ 1.1 จากนั้นจะเป็นการอธิบายถึงปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่น

5.1 หลักการและปรัชญาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ความไม่พร้อมทางด้านเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์และด้านงบประมาณทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถขยายสัญญาณโทรทัศน์จากกรุงเทพฯ ไปยังต่างจังหวัดทั่วประเทศได้ตามความประสงค์ของผู้นำการเมืองได้ตามที่พลเอกสุรจิต จารุเศรณี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในขณะนั้นเคยระบุว่า การขยายโทรทัศน์ไปต่างจังหวัดนั้นเป็นการขยายสัญญาณโทรทัศน์ไทยทีวี 4 เพื่อเป็นการขยายเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ของรัฐให้ครอบคลุมต่างจังหวัด (สุรจิต จารุเศรณี, 2506: ๑-๒) ดังนั้นความไม่พร้อมดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้แนวคิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของสถานีโทรทัศน์ BBC ประเทศอังกฤษ ได้รับการนำมาอธิบายถึงหลักการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยแทน

ในประเทศอังกฤษมีผู้นิยมตามหลักการ(ให้สถานีท้องถิ่นผลิตรายการเอง, ผู้เขียน)นี้อยู่มากและตำหนิการกระจายเสียงหรือส่งโทรทัศน์ไปจากลอนดอนแต่แห่งเดียว ... มีการจัดตั้งสถานีขึ้นเป็นเขต ๆ ... การกระจายเสียงส่วนภูมิภาคได้เกิดขึ้น โดยจัดรายการเป็นต่างหาก สำหรับสก๊อตแลนด์ เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ รวมทั้งอิงค์แลนด์ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันตกด้วย โดยส่งออกอากาศจากห้องส่งในจังหวัดสำคัญ ๆ ของแต่ละภาค โครงการดังกล่าวนี้คงอยู่ตลอดมาจนถึงบัดนี้ ทำให้การกระจายเสียงเกิดความหมายเกี่ยวแก่ชีวิตผลประโยชน์ ธุรกิจของส่วนภูมิภาค (สุรจิต จารุเศรณี, 2506: ๑-๑)

แต่เมื่อพิจารณาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการขยายโทรทัศน์ไปสู่ต่างจังหวัดในยุคนั้นไม่พบการนำแนวคิดระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามแบบสถานีโทรทัศน์ BBC มาเป็นหลักในการดำเนินงาน (รักษศักดิ์ วัฒนพานิช , สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2550) หนึ่งในคณะกรรมการโครงการขยายโทรทัศน์ไปยังต่างจังหวัดและเป็นผู้ที่นำเสนอแนวคิดขยายโทรทัศน์เข้าสู่ต่างจังหวัดต่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี 2502 เล่าให้ว่าหลักการหรือแนวคิดในการขยายงานโทรทัศน์ไปต่างจังหวัดคำนึงเฉพาะว่าจะทำอย่างไรให้ประชาชนในต่างจังหวัดที่เสียภาษีไม่ต่างจากคนในเมืองหลวงได้มีโอกาสรับรู้และดูโทรทัศน์เหมือนกับคนพระนคร ซึ่งหากทำให้ประชาชนในต่างจังหวัดสามารถชมโทรทัศน์ได้ ประชาชนก็จะนิยมชมชอบและพอใจในความใจกว้างของรัฐบาล อีกทั้งยังช่วยในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของรัฐไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวางมากขึ้นเท่าที่ทำได้คำนึงถึงหลักการการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหรือเพื่อท้องถิ่นแต่อย่างใด

สอดคล้องกับแนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เองซึ่งก็ไม่ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากกว่าการมุ่งเน้นใช้ประโยชน์เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารจากรัฐและเห็นว่าการที่ประชาชนสามารถรับทราบข่าวสารจากรัฐบาลได้เหมือนกันทั่วประเทศนั้นคือความเท่าเทียมและเป็นประชาธิปไตย

...ทางไปสู่ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่เป็นของประชาชนทุกคน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนโดยแท้ เป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนทุกคนทั่วทั้งประเทศจะต้องมีความรู้ จะต้องมีความเข้าใจและสนใจในกิจการบ้านเมือง ซึ่งเราจะต้องสร้างสิ่งนี้ให้เกิดขึ้นในความสำนึกและฝังติดแน่นอยู่เป็นนิสัยของคนไทยทุกคนให้จงได้ โดยใช้วิธีการของการประชาสัมพันธ์ ทำการเผยแพร่ข่าวสารตลอดจนความรู้ของทางราชการ และความรู้ทั่วไปอันเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้กระจายไปสู่ประชาชนทุกแห่งทั่วประเทศอย่างสม่ำเสมอ... (กรมประชาสัมพันธ์, 2506:986)

อย่างไรก็ตามในขณะนั้นระบบโครงสร้างโทรทัศน์ไทยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองและอำนาจกลุ่มทุนหรือเอกชนที่เรียกว่าระบบอุปถัมภ์ของสิทธิสัมปทาน (patronage concession) (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544:162) ที่มีลักษณะ

ความสัมพันธ์แบบพึ่งพิงและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันทั้งโทรทัศน์ไทยทีวี 4 และโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 (ช่อง 5 ปัจจุบัน) โดยรัฐหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองจะลงทุนทางด้านอุปกรณ์หรือเทคโนโลยี ส่วนการผลิตรายการและการบริหารจัดการสถานีเป็นหน้าที่ของเอกชน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวกลายมาเป็นต้นแบบที่นำมาใช้กับของการจัดตั้งและการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยผู้มีอำนาจทางการเมืองมีเป้าหมายในการขยายการให้บริการโทรทัศน์เพื่อขยายฐานอำนาจทางการเมืองของตนไปสู่ชนบท โดยเปิดทางให้ทุนทั้งทุนภายในท้องถิ่น(มีจำนวนน้อย) และทุนส่วนกลางเข้ามาใช้ประโยชน์ทางด้านหาสร้างกำไรโดยการเช่าเวลาผลิตรายการและโฆษณาสินค้า (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544: 214-215)

ข้อพิพาทที่ชัดเจนก็คือรายการของสถานีโทรทัศน์ที่เน้นความบันเทิงที่มาจากผู้ผลิตรายการหรือสปอนเซอร์รายการจากภาคเอกชนส่วนกลาง และการโฆษณาสินค้าที่มีสัดส่วนเวลาการนำเสนอจำนวนใกล้เคียงกับรายการที่มาจากรายการท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ 8.33:10.33 (โปรดดูตารางที่ 4.3 หัวข้อ 4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการ)

โฆษณาตอนนั้นจะเยอะมากเลย โดยเฉพาะรายการตำรวจ พุฒตาล มาจัดมวย โฆษณามากเลยประมาณ 10 นาที 5 นาทีในแต่ละช่วง...โฆษณาคั่นคุ่มากเลย คั่นยกก็ถือว่ามาก ใ้อโฮ...มันก็ต้องคอย...ต้องฉายตลอดจนหมดโฆษณา... (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

แม้ว่าหากพิจารณาถึงสถานะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการเป็นสื่อที่รัฐลงทุนและเป็นเจ้าของเองที่ต่างจากโทรทัศน์ระดับชาติทั้งสองสถานีดังกล่าวข้างต้น แต่รูปแบบโครงสร้างในการจัดตั้งยังคงมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างรัฐผู้จัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยี และทุนที่เข้ามาดำเนินการแสวงหากำไรจากเวลาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จนเกิดการวิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในขณะนั้น

...เรื่องการโฆษณา ซึ่งมีมากจะทำให้เป็นที่รังเกียจว่ารัฐบาลมี
 หุ้นส่วนในกิจการหาเงินเหล่านี้ สถานีของรัฐบาลจริง ๆ นั้นไม่ควรจะมี
 โฆษณา...หากเงินไม่พอใช้ อยากรจะประหยัดก็ควรใช้ให้สุรุ่ยสุร่ายน้อยลง
 จะดีกว่า (กอบบ, 13 กันยายน 2510:10)

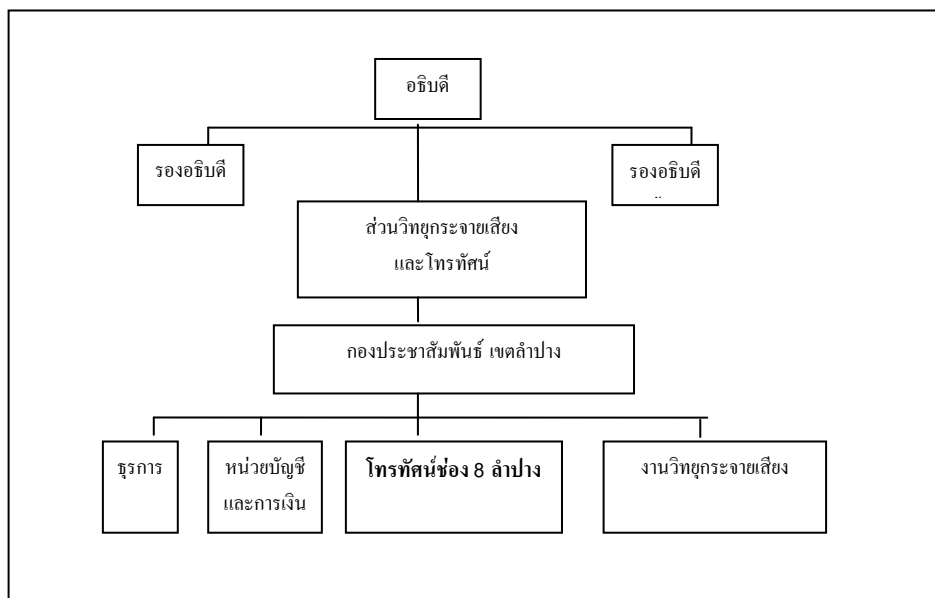
หลักการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี (2502-2517) ไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักคิด
 ของการเป็นสื่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามหลักการสากลที่ต้องการยกเลิกการผูกขาดการ
 กระจายเสียงจากรัฐโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการทำงาน แต่เป็น
 โทรทัศน์ของรัฐที่มีการดำเนินการแบบการค้า ไม่ต่างจากโทรทัศน์ระดับชาติ จึงทำให้การ
 เกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ไม่ได้เป็นการเกิดขึ้นของระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น แต่
 เป็นเพียงการเกิดสถานีโทรทัศน์สถานีใหม่ที่มีรูปแบบการดำเนินงาน และหลักการบริการ
 จัดการที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ระหว่างรัฐผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ที่มีอำนาจทำให้
 สถานีโทรทัศน์ถือกำเนิดขึ้น แต่การหล่อเลี้ยงให้ดำรงอยู่เป็นสถานีโทรทัศน์ได้นั้นเป็น
 หน้าที่ของทุนที่มีอำนาจทางการเงินเหมือนกันทั่วประเทศ

5.2 การบริหารจัดการ

การศึกษาการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จะศึกษา 5
 ด้านดังนี้คือ 1) ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ 2) ด้านพื้นที่ให้บริการ 3)
 ด้านแหล่งที่มาของรายได้ 4)ด้านการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ฯ และ5)
 ด้านการสร้างเครือข่าย ดังนี้

5.2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระในการบริหาร
 จัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เมื่อหากพิจารณาตามโครงสร้าง ตาม
 แผนภาพที่ 4.5 ดังนี้ (กองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง, 2516:11)

ภาพที่ 4.5 แสดงโครงสร้างองค์กรของกรมประชาสัมพันธ์และโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(2502-2517)

จากภาพที่ 4.5 พบว่าโครงสร้างการบังคับบัญชามีลักษณะแบบแนวตั้งหรือจากบนลงล่าง โดยมีอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดภายในองค์กร และเนื่องจากกรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานราชการที่ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้กรมฯ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่มีนายกรัฐมนตรี มีอำนาจสั่งการสูงสุด

จากโครงสร้างที่นอกจากจะผูกโยงกับผู้มีอำนาจทางการเมืองรัฐบาลโดยตรงแล้ว ภายในองค์กรของกรมฯ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีสถานะเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งเทียบเท่ากับหน่วยงานธุรการ หรือหน่วยบัญชีและการเงินของกองประชาสัมพันธ์เขต ดังนั้นการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงต้องอยู่ภายใต้การปฏิบัติตามคำสั่ง และนโยบายที่มาจากหน่วยงานต้นสังกัดตามโครงสร้างดังกล่าวและยังต้องอยู่ภายใต้ระเบียบของสำนักงานสำนักงานข้าราชการพลเรือน กฏระเบียบ คำสั่ง ฯลฯ ของกรมประชาสัมพันธ์และกฏระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสื่อกระจายเสียงที่มีการบังคับใช้ในระยะเวลาต่อมาไปพร้อมกัน

ส่วนอิสระในการตัดสินใจของผู้บริหารในระดับท้องถิ่นในยุคนี้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้สถานีดำเนินงานและแพร่ภาพออกอากาศได้ตามนโยบายหรือการแก้ไขปัญหาประจำวัน เช่นการผลิตรายการหรือจัดหารายการให้มีความต่อเนื่อง และการคัดเลือกเนื้อหารายการจากท้องถิ่นในส่วนของการผลิตรายการท้องถิ่นเป็นต้น ที่อยู่ภายใต้กรอบนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากกรมฯ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติในยุคนี้ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรมีอิสระทางด้านการตัดสินใจ การจัดการเรื่องหารายได้ค่อนข้างสูงแม้ว่าโดยโครงสร้างองค์กรแล้วสถานีฯ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและสั่งการเป็นลำดับขั้นตั้งแต่จากกองประชาสัมพันธ์เขตไปจนถึงอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในลักษณะแนวดิ่ง ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะข้อจำกัดทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารระหว่างส่วนกลางและภูมิภาคทำได้ไม่สะดวก

แต่หากพิจารณาในทางปฏิบัติแล้ว กรมประชาสัมพันธ์ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาการอยู่ไกลหูไกลหรือไกลจากศูนย์กลางการควบคุมด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานมาเป็นผู้บริหารในส่วนภูมิภาค โดยบุคคลกลุ่มดังกล่าวคือคนที่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดตั้งโครงการขยายโทรทัศน์มายังต่างจังหวัดตั้งแต่ต้นซึ่งเป็นผู้ที่มีความคิดและความเข้าใจในกฎเกณฑ์ หลักการและเป้าหมายในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (รักษศักดิ์ วัฒนพานิช, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2550) ซึ่งวิธีดังกล่าวถือเป็นวิธีการควบคุมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างแยบยล และทำให้สถานีฯ สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายของการจัดตั้ง

ดังนั้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะทางด้านนโยบายงบประมาณ และการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงขึ้นอยู่กับอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการจากรัฐบาลและกรมประชาสัมพันธ์ ขณะเดียวกันความเป็นอิสระในการบริหารจัดการโดยเฉพาะด้านการผลิตรายการ การบริหารผังรายการยังขึ้นอยู่กับกลุ่มทุน สปอนเซอร์ หรือผู้เช่าเวลาอีกด้วยเนื่องจากสัดส่วน

รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้นี้น้อยกว่าร้อยละ 64.46-90.17 70 ล้านมาจากผู้เช่าและผู้ผลิตรายการจากภายนอกท้องถิ่น (โปรดดูภาพที่ 4.3)

5.2.2 พื้นที่การให้บริการ

งานที่เป็นหัวใจสำคัญของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคบุกเบิกก็คือการขยายพื้นที่การให้บริการให้ครอบคลุมทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ 13 จังหวัด แต่ในระยะแรกของการแพร่ภาพออกอากาศ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถส่งสัญญาณโทรทัศน์ได้เฉพาะพื้นที่ในรัศมีที่ใกล้กับที่ตั้งสถานีหลักเท่านั้น โดยการขยายสัญญาณโทรทัศน์ให้ครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือได้นั้นจะเป็นต้องขยายโดยการตั้งสถานีถ่ายทอดหรือรีพีตเตอร์ (Repeater) ตามจุดต่าง ๆ ที่ต้องการรับ-ส่งสัญญาณ ที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก แต่ในการเสนอโครงการฯ ของกรมประชาสัมพันธ์ให้กับนายกรัฐมนตรีหรือนุมนั้นไม่ได้กำหนดงบประมาณครอบคลุมถึงการขยายสถานีถ่ายทอดไว้ จึงทำให้ระยะแรกของการขยายสถานีถ่ายทอดประสบปัญหาความล่าช้า เพราะต้องเสนอของบประมาณจากรัฐเป็นระยะ ส่งผลทำให้การขยายสถานีถ่ายทอดต้องชะงักหรือหยุดไปเป็นช่วง ๆ ซึ่งกว่าที่ประชาชนในภาคเหนือจะสามารถรับชมรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ทั้งภาคเหนือก็ใช้เวลากว่า 16 ปี (กิจกรรมความเคลื่อนไหวช่อง 8, 2514ก:16-20; บุญสม วิชาเจริญ, 2543:16)

การดำเนินโครงการขยายโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เน้นความสำเร็จของโครงการในระยะเวลายันสั้น ใช้งบประมาณที่น้อยที่สุดและการกำหนดให้สถานีฯ ฟังรายได้จากงบประมาณแผ่นดินโดยไร้หลักประกันวงเงินจัดสรรที่ชัดเจนรวมไปถึงการวางแผนโครงการขยายโทรทัศน์อย่างรอบด้านทั้งระบบ ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยีของคนท้องถิ่นเช่นคนท้องถิ่นจังหวัดลำปางมีโอกาสรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ก่อนคนท้องถิ่นจังหวัดน่านถึง 10 ปี ซึ่งความไม่เท่าเทียมดังกล่าวสร้างความรู้สึกไม่พอใจจนรู้สึกว่าจะจังหวัดลำปางผูกขาดสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเอาไว้ (วิรัช สุวรรณบาตร, 2506:11)

5.2.3 ด้านแหล่งที่มาของรายได้

แหล่งที่มาของรายได้ในการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ล้ำปาง มีที่มาหลัก 2 ทาง คือ

5.2.3.1 งบประมาณแผ่นดิน เป็นผลมาจากการกำหนดรูปแบบการเป็นสื่อของรัฐที่รัฐสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินเพื่อการดำเนินงานให้กับสถานีโทรทัศน์มาตั้งแต่เริ่มต้น โดยที่ไม่มีการกำหนดการอุดหนุนงบประมาณในแต่ละปีอย่างชัดเจนและไม่มีระเบียบใดรองรับ ทำให้การจัดสรรงบประมาณให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจทางการเมืองในแต่ละยุคเป็นผู้ตัดสินใจเอง วิธีดังกล่าวทำให้รายได้ของกรมประชาสัมพันธ์ในการอุดหนุนสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขาดความแน่นอน ส่งผลการวางแผนการดำเนินงานและการขยายงานไม่สามารถทำได้ตามเป้าหมายและการวางแผนพัฒนาสถานีในระยะกลาง-ยาวได้

นอกจากนี้งบประมาณแผ่นดินที่ได้รับในแต่ละปี ยังระบุรายการใช้จ่ายอย่างค่อนข้างตายตัว โดยส่วนใหญ่ของงบประมาณมักเป็นงบเงินเดือน และงบสำหรับการขยายงานทางด้านเทคนิคและอุปกรณ์โทรทัศน์ ขณะที่งบประมาณทางด้านการผลิตรายการหรือการจัดหารายการกลับไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยอุปกรณ์เครื่องส่งที่ทันสมัยแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องขึ้นกับงานทางด้านรายการ การผลิตรายการประกอบกันด้วย แต่ที่ผ่านมามาสถานีฯ ไม่ได้รับงบประมาณสำหรับการผลิตรายการหรือการจัดหารายการเพื่อแพร่ภาพออกอากาศ ซึ่งกลายเป็นภาระหนักสำหรับสถานีโทรทัศน์ในต่างจังหวัดที่เพิ่งเริ่มถือกำเนิดขึ้น

...การบริการเกี่ยวกับการบริการเพื่อรัฐ เพื่อรัฐบาลและเพื่อสาธารณชนทั่วไปนี้เป็นการบริการโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ ทั้งสิ้น เรามีค่าใช้จ่ายสูงและได้รับงบประมาณสนับสนุนน้อยมาก ทำให้เราจำเป็นต้องพึ่งตัวเองตลอดมา...เราไม่ได้งบประมาณจากทางรัฐบาลเท่าที่ควร...นี่เป็นภาระหนักสำหรับกิจการด้านการบริหารงานด้านโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์...(สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์, 2526: 84)

การสนับสนุนหรือการเลี้ยงดูจากรัฐเพียงด้านอุปกรณ์และเทคนิค แต่ละเลยด้านการผลิตรายการนั้น ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องพยายามแสวงหารายได้เพื่อนำมาเป็นงบประมาณในการผลิตรายการและการดำเนินงานด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน และเพื่อจ่ายค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ที่ทำงานล่วงเวลาอันเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ฯ จึงเป็นที่มาของรายได้แหล่งที่ 2 ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคือ

5.2.3.2 ค่าเช่าเวลาและค่าโฆษณาสินค้า จากที่ได้อธิบายในเรื่องของรายได้ที่มาจากโฆษณาในหัวข้อหลักการและปรัชญาในการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่ารายได้จากแหล่งที่มาประเภทนี้เกิดจากรัฐไม่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการผลิตรายการที่ถือเป็นหัวใจสำคัญและภาระหนักสำหรับโทรทัศน์ที่เพิ่งเกิดขึ้น แม้ว่าการหารายได้โดยการให้เช่าเวลานี้ มักจะได้รับการวิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมต่อฐานะการเป็นสื่อรัฐที่ใช้งบประมาณแผ่นดินในการดำเนินงาน

รายได้ที่มาจากค่าเช่า/ค่าโฆษณาในยุคนี้แม้ว่าจะไม่มีการเก็บตัวเลขไว้อย่างชัดเจน แต่หากพิจารณาถึงสัดส่วนเฉพาะการโฆษณาค้นเวลา พบว่ามีสัดส่วนร้อยละ 8.33 (2516) ของเวลาการแพร่ภาพออกอากาศทั้งหมดต่อวัน และรายได้จากค่าเช่าแพร่ภาพรายการจากภาคเอกชนอีกไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 (2512-2516) ของเวลาแพร่ภาพรายการทั้งหมดต่อวัน โดยส่วนใหญ่มักเป็นรายการประเภทละคร ภาพยนตร์ ดนตรีหรือปกิณกะ (รายละเอียดโปรดดูตารางที่ 4.3 และหัวข้อ 4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ) น่าจะแสดงให้เห็น

ได้ว่าสถานีฯ มีรายได้จากภาคธุรกิจค่อนข้างสูง ประกอบกับในยุคนี้ยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้สถานีฯ ต้องส่งรายได้เข้างบประมาณแผ่นดินร้อยละ 25 ดังนั้นจึงน่าจะถือว่ารายได้ที่มาจากค่านี้ในปัจจุบันช่วยลดเสียงให้สถานีฯ สามารถผลิตรายการได้

...เราเปิดให้มีโฆษณาสินค้าบ้างบางโอกาสที่ช่วยเวลาที่ว่างจากที่เราได้บริการแก่สาธารณะไป อันนี้ไม่ใช่ที่เราต้องการที่จะเป็นหน่วยงานที่จะมุ่งหาเงิน แต่ด้วยความจำเป็นและโอกาสที่เปิดช่องให้เราสามารถจะหาเงินมาจุนเจือกับงานของเรา... (สุวิทย์ หวังภูขเคนทร์, 2526:84)

จากแหล่งที่มาของรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ได้กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยถูกจำกัดให้อยู่ภายใต้อำนาจของทางการเมือง(จากการพึงพางบประมาณแผ่นดิน) อำนาจของทุน (ค่าโฆษณา/ค่าเช่า) เพียง 2 ทาง เป็นแหล่งรายได้ที่ขาดความหลากหลายโดยเฉพาะจากประชาชนหรือการอุดหนุนจากรัฐในรูปแบบอื่นไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมจากผู้ชม ค่าธรรมเนียมจากใบอนุญาต การจัดสรรเงินอุดหนุนที่เก็บจากโทรทัศน์เพื่อการค้า หรือแม้แต่การอุดหนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนเพื่อคานอำนาจจากการเมืองและทุนซึ่งไม่เหมือนกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในต่างประเทศ ที่แม้จะมีจำนวนรายได้จากแต่ละแหล่งที่มาไม่มากนักแต่ด้วยความหลากหลายของที่มาทำให้สถานีโทรทัศน์ฯ มีความเป็นอิสระจากรัฐและทุนมากกว่าของไทย

5.2.4 การผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคแรกประสบปัญหาการขาดแคลนรายการ เพราะหากแบ่งช่วงเวลากำหนดนำเสนอรายการ 30 นาทีต่อช่วง (Time slot) แล้วสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ต้องผลิตรายการ/จัดหารายการที่ไม่ซ้ำประมาณ 14 รายการต่อวัน หรือ 98 รายการต่อสัปดาห์ ซึ่งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใน

ขณะนั้นไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะผลิตรายการจำนวนดังกล่าวได้ ทำให้สถานีฯ ต้องใช้วิธีการนำเข้รายการสำเร็จรูปมาจากสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางหรือสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ก่อนที่จะเริ่มมีการผลิตรายการเองภายในท้องถิ่นและผู้เช่าจากส่วนกลางและท้องถิ่นเพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ปี 2512 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม สัดส่วนรายการที่มาจากส่วนกลางหรือจากสถานีโทรทัศน์พระนครมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายการที่มาจากท้องถิ่นตลอดช่วงยุค

ในช่วงแรกเราไม่ออกอากาศทั้งวัน เพราะศักยภาพไม่พอ แต่ในช่วง Prime time เราก็เอารายการดัง ๆ จากช่อง 4 ไล่ส่งมาทางรถไฟ รถทัวร์ ซึ่งเราเรียกกันสนุก ๆ ว่ารายการผ่านดาวทัวร์ ไม่ใช่ดาวเทียม ...บางทีเทปส่งมาไม่ทันก็ถูกไวยวายจากชาวบ้าน โดยเฉพาะนิยายน้ำเน่า (สายพิณ เขิงเขาว, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2549)

การขาดศักยภาพดังกล่าว ทำให้เวลาการแพร่ภาพออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงเริ่มต้นมีเพียง 2 ชั่วโมงต่อวันก่อนจะเพิ่มขึ้นเป็น 6-7 ชั่วโมงต่อวัน ในปี 2507 หรือประมาณ 2 ปี นับตั้งแต่วันแรกของการออกอากาศได้(โปรดดูรายละเอียดในตารางที่ 4.7 ในหัวข้อ 4.2.1 การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่ทางกายภาพ) ภายหลังจากต่อเมื่อภาคธุรกิจเอกชนเห็นความสำคัญและเข้ามาเช่าเวลาและโฆษณาผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการเข้าถึงคนท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้สถานีฯ มีรายได้จากการโฆษณาและค่าเช่าที่จะใช้เป็นงบประมาณสำหรับการผลิตรายการเพิ่มขึ้น

ปัญหาการขาดแคลนรายการ ที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องพึ่งรายการจากภายนอก ทำให้การจัดผังรายการประจำวันไม่มีความแน่นอน มีการปรับเปลี่ยนและไม่ตรงกับการแจ้งรายการอยู่บ่อยครั้งจนสร้างความไม่พอใจให้กับผู้ชม

รายการโทรทัศน์ประจำวันควรจะให้แน่นอนกว่านี้ ไม่ใช่บอกเพียงว่ารายการเทปโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ไทย-จีนเรื่องยาว เข้าใจว่า

ทางที่วี. คงมีฟิล์มภาพยนตร์เรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว (สุทัศน์ จันทร์ศรีเมือง, 2513: 93)

...การแจ้งรายการไว้ในตอนท้ายประจำวัน แต่พอถึงรายการเช้าจริง ๆ ในคืนต่อมา ปรากฏว่ามักจะมีเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง...ที่เป็นเช่นนี้ย่อมเป็นมาตรฐานวัดความสามารถของฝ่ายจัดรายการเองว่ามีความสามารถมากน้อยเพียงใด (คนดูทีวี, 2509: 5, 21)

การบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์การบริหารหน้าจอที่ขาดความแน่นอนและความสม่ำเสมอ ซึ่งหากอยู่ในยุคปัจจุบันหรือยุคที่มีสถานีฯ คู่แข่งขันผลที่จะเกิดขึ้นนอกจากจะส่งผลต่อการเสื่อมความนิยมและเลิกเปิดรับของผู้รับสารจากการไม่สามารถสร้างความรู้สึกมั่นคง (Security) ที่จะได้รับชมรายการนั้นๆ ให้กับผู้ชมได้แล้ว ยังหมายถึงความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและไม่มีความเป็นมืออาชีพ รวมทั้งการไร้ศักยภาพการแข่งขันที่อาจเป็นเหตุให้สถานีฯ ไม่สามารถอยู่รอดได้

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ ยังไม่มีศักยภาพพอต่อการผลิตรายการของสถานีท้องถิ่นได้เองทั้งหมดของเวลาออกอากาศ โดยพบว่ารายการที่ผลิตขึ้นเองในท้องถิ่นมีสัดส่วนที่ไม่สมดุลหรือมีช่วงห่างเมื่อเทียบกับสัดส่วนรายการภายนอกท้องถิ่นโดยเฉพาะจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ก่อนข้างสูงคือระหว่างร้อยละ 7.02:90.18 ถึง 25.25:68.58 ส่งผลทำให้เรื่องราวของท้องถิ่นและรายการท้องถิ่นได้รับการนำเสนอผ่านโทรทัศน์ส่วนภูมิกอน้อยตาม (ดูรายละเอียดในภาพที่ 4.3) ด้วยสภาพดังกล่าวทำให้รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่แตกต่างไปจากสถานีโทรทัศน์ระดับชาติและรับรายการจากสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลาง แม้ว่าผู้บริหารกรมประชาสัมพันธ์ได้เคยประกาศถึงความไม่เกี่ยวข้องหรือการเป็นลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ทางกฎหมายแต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปอย่างตรงข้าม ดังนั้นคุณลักษณะในด้านการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกอนจึงไม่สอดคล้องกับการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล

5.2.5 การจัดการด้านเครือข่าย

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค มีความสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายจากกลุ่มที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงาน โดยเฉพาะการดำเนินงานด้านรายการ และการพัฒนาทักษะของบุคลากร โดยสามารถจัดกลุ่มเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เรียงลำดับตามการใช้เครือข่ายมากไปหาน้อย(เทียบจากสัดส่วนรายการ และเวลาการนำเสนอรายการ) ได้ดังนี้

5.2.5.1 *กลุ่มสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 4* เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทอย่างมากต่อรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพราะเป็นแหล่งที่มาของรายการแหล่งสำคัญที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถแพร่ภาพออกอากาศให้กับประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและสามารถเพิ่มเวลาออกอากาศได้ต่อเนื่อง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 และสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแบบผู้ให้และผู้รับ เพราะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องอาศัยนำเข้ารายการจากกรุงเทพฯ แทบทั้งหมดมากกว่าเป็นลักษณะพันธมิตรที่แลกเปลี่ยนรายการต่อกัน

5.2.5.2 *กลุ่มชนชั้นปกครอง หรือชนชั้นกลางในท้องถิ่น (หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ศาสนา กลุ่มเอกชน ห้างร้าน และสื่อมวลชนในท้องถิ่น)* กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการมากที่สุดตั้งแต่การร่วมผลิตรายการ การเป็นผู้เช่าเวลา โฆษณาสินค้า การหนุนช่วยแพร่กระจายเทคโนโลยีโทรทัศน์และการเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของสถานีโทรทัศน์ให้กับประชาชนในภูมิภาคได้รับทราบ และทำให้สถานีสามารถนำเสนอรายการเฉพาะท้องถิ่นได้

5.2.5.3 *กลุ่มหน่วยงานเอกชน องค์กร ต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานคร* กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนเทปรายการ ภาพยนตร์สารคดีโดยเฉพาะสารคดีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศแต่ไม่บ่อยครั้งมากนัก เช่น สำนักแถลงข่าวอเมริกัน (USIS) เป็นต้น

5.2.5.4 *กลุ่มองค์กรต่างประเทศ* ที่ให้ทุนสนับสนุนการส่งบุคลากรของกรมประชาสัมพันธ์ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศ เช่นบริษัท RCA ทุนโคลัมโบ เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงแรกของการนำเทคโนโลยีโทรทัศน์เข้าสู่ประเทศไทย (2598-2502) (อดีตและปัจจุบัน ผู้อำนวยการศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1, 2536: 6-11) แต่ภายหลังเมื่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเริ่มดำเนินงานแล้วเครือข่ายกลุ่มนี้ก็ลดหายไป

หากพิจารณาจากการสร้างเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่อยู่ภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ที่ถือเป็นเครือข่ายที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพึ่งพาและมีอิทธิพลต่อรูปแบบและเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งความสัมพันธ์ของเครือข่ายดังกล่าวนั้น ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายมีอิสระและเกื้อกูลกัน แต่กลับมีลักษณะการเข้ามาที่มีอิทธิพลจนแทบจะกลายเป็นสถานีแม่ข่ายสำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค หรือมากกว่านั้น สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะสถานีที่เน้นเชิงพาณิชย์อาจกลายเป็นเพียงพื้นที่สำหรับการถ่ายเทหรือขายสต็อกรายการเก่าของสถานีโทรทัศน์ขนาดใหญ่หรือโทรทัศน์ระดับชาติดังกล่าว ดังที่เกิดขึ้นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ประเทศไทยเยอรมันที่ปรับเปลี่ยนรายการเน้นความบันเทิงจนกลายเป็นที่ขายสต็อกภาพยนตร์เก่าให้กับบริษัทผลิตภาพยนตร์ขนาดใหญ่ (Hans J. Kleinsteuber and Barbara Thomaß, 1998: 78)

สำหรับเครือข่ายท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมักเป็นกลุ่มชนชั้นสูงและกลางในท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงโทรทัศน์ แต่ถือเป็นเพียงกลุ่มเล็กในท้องถิ่น ส่วนลักษณะความสัมพันธ์มักเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการเข้ามาใช้พื้นที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเท่านั้น จึงไม่ได้มีพลังในการขับเคลื่อนสถานีโทรทัศน์ให้ก้าวไปสู่การเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นได้ ที่น่าสนใจก็คือการไม่ปรากฏเครือข่ายกลุ่มประชาชนหรือคนชั้นล่างในท้องถิ่น ทั้ง ๆ ที่กลุ่มประชาชนทั่วไปหรือชนชั้นล่างน่าจะเป็นปัจจัยที่จะทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็น

สถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างมีอิสระจากการควบคุมและเป็นพลังของท้องถิ่น ทำให้ความเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีชีวิตชีวาและอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันได้ดังที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในต่างประเทศประสบมาไม่ว่าจะเป็นสถานีฯ Opened Channel ของสถานีโทรทัศน์ SALTO ประเทศเนเธอร์แลนด์ หรือสถานีโทรทัศน์ชนพื้นเมือง (Aboriginal Television) ประเทศแคนาดา ที่เกิดขึ้นจากการเรียกร้องต่อสู้เพื่อทำให้ความเป็นท้องถิ่นของพวกเขาได้มีพื้นที่ในสื่อกระจายเสียง และได้ใช้แนวคิดที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารหรือในกระบวนการของโทรทัศน์ ต่างได้รับความสำเร็จและสามารถอยู่รอดได้อย่างแข็งแรง ((Jankowski 1998 ;David ,2005)

ส่วนเครือข่ายที่เป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีก 2 แห่งที่เกิดขึ้นพร้อมกันทางภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น ไม่มีปรากฏข้อมูลว่าได้มีการสนับสนุน หรือการแลกเปลี่ยนรายการกันแต่อย่างใด ทั้งๆ ที่รายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอื่นๆ นั้นสามารถสร้างการนำเสนอภาพให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่นที่ความหลากหลายได้เป็นอย่างดี แต่ในทัศนะของผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 4 ขอนแก่น และผู้ริเริ่มกำหนดนโยบายการขยายบริการโทรทัศน์สู่ต่างจังหวัด) กลับเห็นว่าเป็นเพราะการนำรายการท้องถิ่นจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมานำเสนอ นั้นจะทำให้สถานีฯ ไม่ได้ได้รับความนิยมเพราะคนท้องถิ่นไม่นิยมรายการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น แต่มีความตื่นตัวและต้องการที่จะรับชมรายการจากกรุงเทพมหานครมากกว่า (รักษศักดิ์ วัฒนพานิช, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2550)

จากลักษณะการใช้เครือข่ายดังกล่าว จึงน่าจะเป็นคำตอบหนึ่งที่ว่าทำไมปรากฏการณ์การเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น การกระจายอำนาจการกระจายเสียง และสิทธิการเข้าถึงและการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ไม่เคยเกิดขึ้นกับสังคมไทย เพราะการตอกย้ำอุดมการณ์อำนาจของรัฐที่มีเหนือสื่อกระจายเสียงจนทำให้สังคมไทยขาดโอกาสในการเรียนรู้ลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลหรือระบบโทรทัศน์อื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากโทรทัศน์ของรัฐ

5.3 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การวิเคราะห์ในส่วนนี้พิจารณา 2 ด้านคือเวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น และความเป็นท้องถิ่นของรายการ

5.3.1 เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น เวลาการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเมื่อเปรียบเทียบตามแหล่งที่มาของรายการ 3 กลุ่มได้แก่คือ รายการที่มาจากท้องถิ่น รายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น และรายการที่มีส่วนผสมทั้งนอกและในท้องถิ่นพบว่าเวลาที่เป็นรายการจากท้องถิ่นมีสัดส่วนน้อยกว่ารายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นตลอดช่วงยุค (พ.ศ. 2512-2517) โดยมีสัดส่วนสูงสุดที่ปี 2513 ที่ร้อยละ 25.25 หรือ 3,325 นาทีต่อเดือนก่อนจะลดลงมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 13.73-17.2 ในปี 2516 (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่บทที่ 4 หัวข้อ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ ตารางที่ 4.3 และภาพที่ 4.3 ประกอบ)

การนำเสนอรายการท้องถิ่นที่น้อยกว่ารายการภายนอกท้องถิ่นในสัดส่วนที่แตกต่างกันมากนั้นอาจเกิดมาจากการขาดศักยภาพและขาดแคลนงบประมาณในการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่ผู้วิจัยยังเห็นว่าสัดส่วนการนำเสนอรายการท้องถิ่นที่มีน้อยนั้นส่วนหนึ่งน่าจะมาจากเหตุการณ์แสวงหารายได้ที่ให้สิทธิกับผู้ประกอบการหรือผู้เช่าโดยเฉพาะจากภายนอกท้องถิ่นก่อน และหากมีเวลาเหลือจากรายการที่รัฐกำหนดให้นำเสนอและจากผู้เช่าเวลาแล้ว สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถึงจะผลิตรายการมากกว่าข้อจำกัดทางการขาดแคลนงบประมาณเพราะระหว่างปี 2513-2517 เป็นช่วงที่สถานีโทรทัศน์ให้เวลากับผู้เช่าทั้งจากกลุ่มภายนอกท้องถิ่นมีสัดส่วนที่น้อยที่สุดก็ยังคงสูงถึงร้อยละ 64.46 ในปี 2516 (โปรดดูภาพที่ 4.3)แล้วไม่น่าจะทำให้สถานีโทรทัศน์ ประสบปัญหาการขาดแคลนรายได้ แต่เป็นเพราะการให้เวลาหรือการเน้นการหารายได้มากจนเกินไปจนละเลยการผลิตรายการเพื่อท้องถิ่นหรือให้เวลากับรายการท้องถิ่นในสัดส่วนที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบสัดส่วนรายการที่นำเสนอรายการท้องถิ่นดังกล่าวกับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคตาม

หลักสากลที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 และแม้ในสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีลักษณะเป็นลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์ระดับชาติเช่นสถานีโทรทัศน์ Terza Rete ประเทศอิตาลี ยังได้รับจัดสรรเวลานำเสนอรายการท้องถิ่นจำนวน 4,200 นาทีต่อเดือน (2.30 ชั่วโมงต่อวัน) (Richeri, 1998: 130) ซึ่งมากกว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในยุคนี้ที่นำเสนอรายการท้องถิ่นได้สูงสุดเพียง 3,325 นาทีต่อเดือนหรือไม่ถึง 2 ชั่วโมงต่อวัน (โปรดดูตารางที่ 4.3)

5.3.2 ความเป็นท้องถิ่นของรายการ พิธีกรใน 2 ประเด็นคือแหล่งที่มาของข้อมูลรายการและการใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ

5.3.2.1 แหล่งข้อมูลของเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ การศึกษาในส่วนนี้มีข้อจำกัดทางด้านข้อมูล กล่าวคือเป็นการวิเคราะห์ที่ได้จากเอกสารภาพประกอบ และผังรายการประจำวัน และการอนุมานของผู้วิจัยประกอบกัน ไม่สามารถสืบค้นและวิเคราะห์จากเทปรายการต่าง ๆ ดังกล่าวได้โดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถกล่าวได้แม่นยำว่าแต่ละรายการนั้นใช้แหล่งข้อมูลมาจากที่ใดบ้าง

จากการศึกษาข้อมูลพบว่ารายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นและกลุ่มผสม มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวข่าวสาร ความบันเทิงจากภายนอกท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ที่มีความเกี่ยวข้องหรือตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นน้อย ส่วนใหญ่เป็นรายการที่เน้นความบันเทิงเช่นภาพยนตร์ ดนตรี และรายการข่าวที่ส่วนใหญ่มักเป็นข่าวจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ที่ผลิตแล้วส่งไปยังโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเหมือนกันทุกแห่งโดยเนื้อหาข่าวไม่ได้มีการนำมาคัดเลือก หรือเพิ่มเติมประเด็นให้เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น แต่มีลักษณะที่คัดลอกเนื้อหาทั้งหมดมานำเสนอ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นข่าวความเคลื่อนไหว การทำกิจกรรมและนโยบายของรัฐบาล

เมื่อพิจารณาเฉพาะรายการที่มาจากท้องถิ่น เช่นรายการข่าวท้องถิ่นมักมีเนื้อหาเชิงประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานราชการ และห้างร้านในท้องถิ่นมากกว่าจะเป็นเรื่องราวที่ตอบสนองหรือเป็นประเด็นของท้องถิ่นที่แท้จริง

ข่าวส่วนใหญ่จะเป็นข่าวในจังหวัด ผู้ว่า(ผู้ว่าราชการจังหวัด) ไปเปิดป้าย เปิดงาน ข่าวชาวบ้านไม่มี... สื่อท้องถิ่นรวมทั้งทีวี 8 มันไม่ได้ลงเรื่องราวเจาะลึกท้องถิ่น ไม่เจาะเลย ส่วนมากเป็นเรื่องบันเทิง โฆษณาชวนเชื่อ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเรื่องสติปัญญา ไม่ได้เป็นเครื่องมือพัฒนา... เป็นความบันเทิงของกลุ่มนั้น(กลุ่มข้าราชการ)มากกว่า (สิริวัฒน์ แสงศานติธรรม, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2549)

ข่าวอะไรก็ธรรมดา ข่าวกรมประชาสัมพันธ์ ก็รู้มันเป็นข่าววูทึน ข่าวสำนักราชวัง ข่าวราชการเป็นหลัก แล้วก็ข่าวท้องถิ่นก็มีนิดหน่อย มีทุกวันแค่นั้นเอง (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, พฤศจิกายน 2549)

สำหรับรายการประเภทละคร แม้จะเป็นคนละครที่มาจากท้องถิ่น แต่แหล่งข้อมูลที่มาของเนื้อหาหรือเรื่องราวที่น่าเสนอมักจะสลับสับเปลี่ยนเนื้อหาที่เป็นทั้งของท้องถิ่นเช่นเรื่องเต้าน้อยทองคำ และมนต์รักเงียงตาล และเนื้อหาที่มาจากภายนอกท้องถิ่นผสมผสานกัน เช่นม่านกรรม เลือดสุพรรณ และบั้งพั่ว เป็นต้น ส่วนรายการเกี่ยวกับดนตรีของผู้ผลิตท้องถิ่นนั้นส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาที่ผสมระหว่างดนตรีไทยสากล และดนตรีพื้นเมือง

สำหรับรายการที่สามารถใช้แหล่งข้อมูลที่มาจากท้องถิ่นสูงกว่าประเภทรายการอื่น ๆ ก็คือรายการอภิปราย การบรรยาย และรายการสนทนา มีเนื้อหาที่เน้นไปทางด้านความรู้ สาระที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจ เช่น รายการโบชัวไทย ของสมาคมโบชัวไทย ภาคเหนือ และรายการปกิณกะพ่ายพ ตอนประวัติเขลางค์นคร การอภิปรายของสมาคมนักเรียนเก่าพะเยาพิทยาคม การทำพิธีมหาพุทธาภิเษกแก้วโปงขามลำปาง เป็นต้น

5.3.2.2 การใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ ในยุคนี้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักในการนำเสนอรายการ ทำให้ภาษาถิ่นแทบไม่ได้รับการนำเสนอผ่านจอโทรทัศน์ เว้นแต่ว่าภาษาถิ่นนั้นผูกติดมากับรูปแบบของศิลปะประเพณีของท้องถิ่นเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะขณะนั้น

สังคมไทยอยู่ในบรรยากาศการสร้างชาติและมาตรฐานทางวัฒนธรรมให้เป็นแบบ
กรุงเทพฯ หรือเมืองหลวง รวมทั้งบุคลากรของสถานีฯ เองไม่สามารถพูดภาษาถิ่น
ได้ จึงแทบเป็นไปไม่ได้ที่ภาษาถิ่นจะได้รับการนำเสนอทั้งในฐานะเป็นภาษาที่สอง
หรือภาษาหลัก

...ในที่นี้จะรักษามาตรฐานความเป็นไทย ความมั่นคง ความ
เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเมือง เรื่องความเป็นท้องถิ่นยังไม่มีกระแสที่แรง
เท่าไหร่ (ประดิษฐ์ สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

อย่างไรก็ตามยังพอปรากฏการใช้ภาษาถิ่นที่นำเสนอผ่านจอโทรทัศน์
ส่วนภูมิภาคอยู่บ้าง แต่มีลักษณะเป็นการบังคับโดยอ้อมเพราะพ่วงมากับรูปแบบ
การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกำหนดนำเสนอ เช่น
ละครขอและดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ต้องใช้ภาษาถิ่น
เป็นการเฉพาะที่วัฒนธรรมโทรทัศน์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตามการ
นำเสนอด้วยภาษาถิ่นที่คนท้องถิ่นคุ้นเคยนั้นได้สร้างความประทับใจให้กับผู้ชมได้
เช่นกัน

ละครเรื่องสาวเหนือเพียงจันทร์ เป็นรายการผู้กำเมือง
โดยตลอด รายการนี้เป็นรายการที่ซาบซึ้งจริงใจแก่ผู้ได้ชมเป็น
อย่างยิ่ง ... จึงเห็นว่าหากฝ่ายจัดรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง
8 ลำปาง พยายามจัดรายการเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี
หรือตำนานต่างๆ ของชาวเหนือสืบตาดำห้ละคร... เข้าใจว่าผู้
อุปถัมภ์รายการตลอดจนประชาชนจะให้ความสนใจอย่างมาก
(ที.วี ไทย, 2507:12)

จากการศึกษารายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในประเด็นเวลาในการนำเสนอ
รายการท้องถิ่น แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการนำเสนอรายการท้องถิ่นและการใช้ภาษาถิ่นในการ
นำเสนอรายการพบว่า สถานีโทรทัศน์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นทั้งในด้านเวลา
การใช้แหล่งข้อมูลจากท้องถิ่นและภาษาถิ่นมากพอ แม้แต่รายการข่าวท้องถิ่น ยังให้

ความสำคัญกับบุคคล ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองหรือหัวหน้าส่วนราชการในระดับท้องถิ่นมากกว่าประเด็นปัญหาหรือเป็นเรื่องของชาวบ้านในระดับล่างที่แท้จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยยังไม่สามารถสะท้อนคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในประเด็นดังกล่าวได้ แต่มีคุณลักษณะหลักในการเป็นสถานีถ่ายทอดรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง ด้วยสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการที่นำเข้ามาจากภายนอกสูงกว่ารายการท้องถิ่น อีกทั้งยังใช้แหล่งข้อมูลท้องถิ่นในการผลิตรายการและนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาที่ไม่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นหรือส่งเสริมอัตลักษณ์ของคนท้องถิ่น

5.4 ที่ตั้งและเขตการกระจายเสียง

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค มีสถานีหลักตั้งอยู่ที่จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัดภาคเหนือตอนบน และรัศมีการแพร่ภาพ(ตามนโยบาย) ครอบคลุมทั่วภาคเหนือ 13 จังหวัด นอกจากนี้ยังมีสถานีถ่ายทอดประจำพื้นที่ต่างในภาคเหนืออีกไม่น้อยกว่า 13 จุดเพื่อให้สัญญาณโทรทัศน์ครอบคลุมพื้นที่ที่รับผิดชอบมากที่สุด (ข้อมูล ณ ปี 2517) (จรรยาศักดิ์ อรุณสิทธิ์, 2514:16-20 ;บุญสม วิชาเจริญ, 2543 :16)

จากคุณลักษณะของที่ตั้งและเขตกระจายเสียงดังกล่าว ถือว่ามีคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่สอดคล้องกับคุณลักษณะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามหลักสากลทั่วไป กล่าวคือเป็นการกระจายเสียงเฉพาะพื้นที่ มีสถานีหลักตั้งอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้สามารถให้บริการและตอบสนองประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยเฉพาะจะมีความต่างบ้างก็ตรงที่ว่า การแบ่งพื้นที่ภูมิภาคนั้นส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่มีลักษณะทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษาที่คล้ายคลึงกัน แต่สำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงกำเนิดนี้ได้แบ่งพื้นที่ภูมิภาคตามเขตจังหวัดตามที่รัฐบาลกำหนดมากกว่าแบ่งเขตตามความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมของผู้คน ทำให้การดำเนินงานระยะแรกประสบปัญหาไม่สามารถตอบสนองประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างได้ดีเท่าภาคเหนือตอนบนทั้งด้านเนื้อหารายการและการรับสัญญาณ ที่กว่าคนภาคเหนือตอนล่างจะสามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้เวลากว่า 10 ปี

5.5 บทบาทหน้าที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การพิจารณาจากหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่น นักวิจัยได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ที่ออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองนโยบายของรัฐ โดยใช้ข้อมูลจากการกำหนดนโยบาย/คำสั่งที่ได้รับมอบหมายมาจากรัฐและกรมประชาสัมพันธ์และกองประชาสัมพันธ์เขตเป็นหลัก 2) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่น ที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากสถานีโทรทัศน์หรือผู้ส่งสารเองและที่มาจากคนท้องถิ่นหรือผู้รับสารเอง โดยการวิเคราะห์การแสดงบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้จะใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์การดำรงอยู่และคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น บริบทชุมชนและปัจจัยภายนอกที่ได้ศึกษา ดังตาราง 4.6 ข้างล่างดังนี้

ตารางที่ 4.6 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุครากำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)

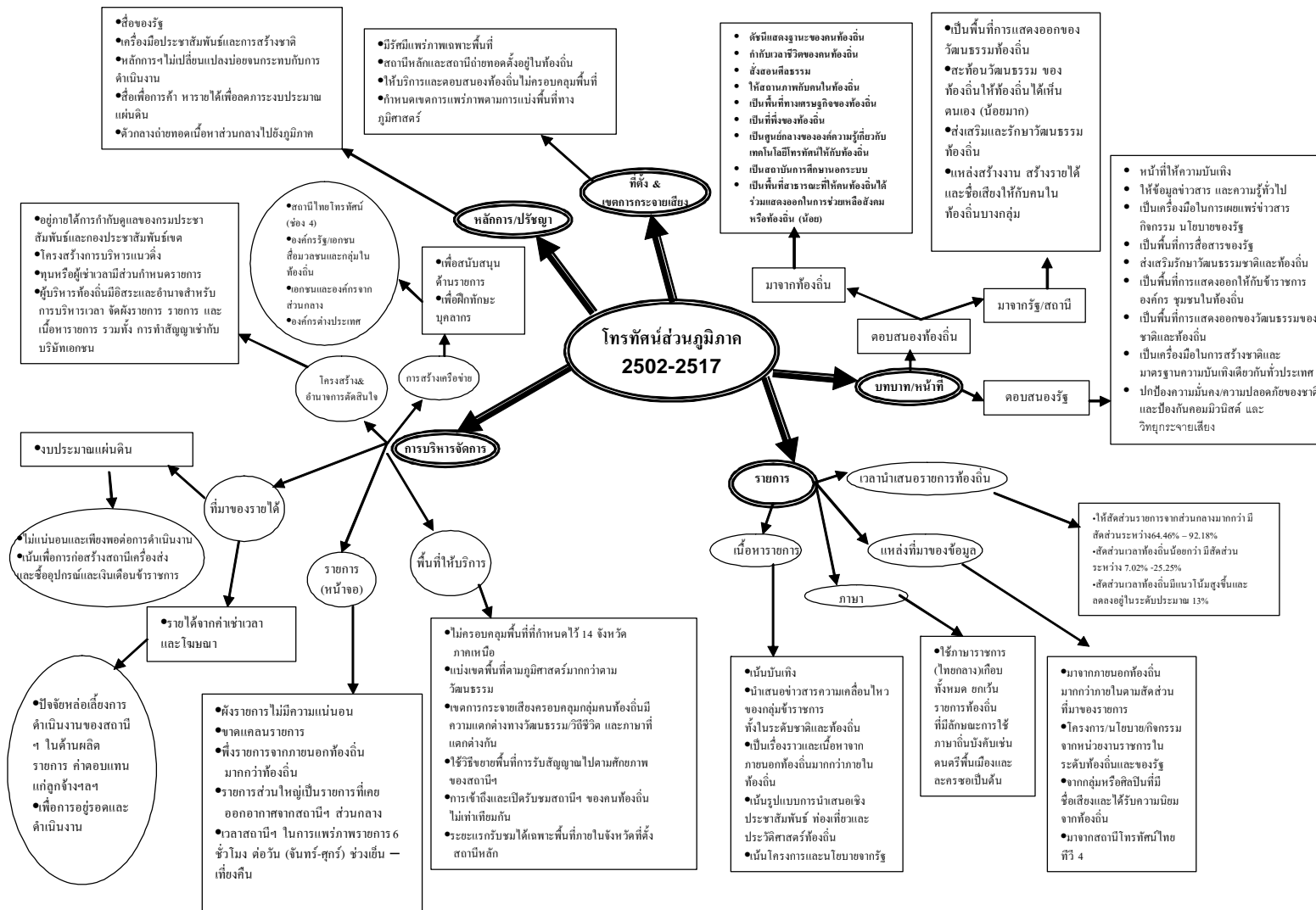
การแสดงผลบทบาทหน้าที่ตอบสนองนโยบายรัฐ	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ตอบสนองท้องถิ่น	
	บทบาทหน้าที่ที่มาจากผู้ส่งสาร/สถานีฯ เป็นผู้กำหนด	บทบาทหน้าที่ที่มาจากผู้รับสาร/คนท้องถิ่น เป็นผู้กำหนด
<ol style="list-style-type: none"> 1. หน้าที่ให้ความบันเทิง 2. ให้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ทั่วไป 3. เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรม นโยบายของรัฐ 4. เป็นพื้นที่การสื่อสารของรัฐ 5. ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมชาติและท้องถิ่น 6. เป็นพื้นที่การแสดงผลออกให้กับข้าราชการ องค์กร ชุมชนในท้องถิ่น 7. เป็นพื้นที่การแสดงผลออกของวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น 8. เป็นเครื่องมือในการสร้างชาติและมาตรฐานความบันเทิงเดียวกันทั่วประเทศ 9. ปกป้องความมั่นคง/ความปลอดภัยของชาติ และป้องกันคอมมิวนิสต์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นพื้นที่การแสดงผลออกของวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. สะท้อนวัฒนธรรม ของท้องถิ่นให้ท้องถิ่นได้เห็นตนเอง (น้อยมาก) 3. ส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น 4. แหล่งสร้างงาน สร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับคนในท้องถิ่นบางกลุ่ม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ดัชนีแสดงฐานะของคนท้องถิ่น 2. กำกับเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น 5. ส่งสอนศีลธรรม 6. ให้สถานภาพกับคนในท้องถิ่น 7. เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น 8. เป็นที่พึ่งของท้องถิ่น 9. เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ให้กับท้องถิ่น 10. เป็นสถาบันการศึกษาอนุระบบ 11. เป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้คนท้องถิ่นได้ร่วมแสดงผลออกในการช่วยเหลือสังคมหรือท้องถิ่น (น้อย)

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตารางที่ 4. 6 เทียบกับนโยบายที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับจากกรมประชาสัมพันธ์(โปรดดูบทที่ 4 หัวข้อ4.1.1 โครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน) การแสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีฯ เน้นไปที่การตอบสนองตามนโยบายของรัฐได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมของรัฐบาล และการสร้างมาตรฐานความบันเทิงและทางวัฒนธรรมจากส่วนกลางไปสู่พื้นที่ในต่างจังหวัด

ส่วนการแสดงบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาคนั้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นบทบาทหน้าที่ที่มาจากทางด้านคนท้องถิ่นหรือผู้รับสารเองหรือเกิดจากการรับรู้ความหมายและการให้คุณค่าของคนท้องถิ่นที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ที่มีต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ในฐานะสื่อใหม่ที่ทันสมัย เช่นการกำกับเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น การเป็นดัชนีชี้วัดฐานะของคนท้องถิ่นหรือการเป็นเป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ให้กับท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากผู้รับสารเองเป็นบทบาทหน้าที่ที่ระดับนโยบายหรือกรมประชาสัมพันธ์ไม่ได้คาดหวังและกำหนดไว้แต่อย่างใด แต่ด้วยสภาพการเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งและมีรัศมีกระจายเสียงเฉพาะพื้นที่ ที่ต้องเผชิญหน้ากับคนท้องถิ่น จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาคเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นเช่นการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือเป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งกับท้องถิ่น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแม้การกำหนดบทบาทหน้าที่เชิงนโยบายที่มาจากรัฐจะไม่ได้คำนึงถึงการตอบสนองท้องถิ่นมากนัก แต่ด้วยปัจจัยทางด้านการเผชิญหน้ากับท้องถิ่นคงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาคต้องแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองทั้งรัฐและท้องถิ่นไปพร้อมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอย่างน้อยการใกล้ชิดกันทางพื้นที่(กายภาพ) ระหว่างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาคและท้องถิ่นได้สร้างเงื่อนไขการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาคได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่าตลอดยุคสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาคจะไม่ได้รับการกำหนดให้ดำเนินงานในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นจากผู้มีอำนาจและไม่มีพลังการต่อสู้ที่กดดันเพื่อให้สถานีฯ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเหมือนกรณีของต่างประเทศก็ตาม

ภาพที่ 4.6 แสดงคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการกำเนิดสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)

สรุปคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคกำเนิดโทรทัศน์(2502-2517)

จากแผนภาพที่ 4.6 ข้างต้นสามารถสรุปคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยได้ดังนี้

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐ บริหาร กำกับและควบคุมการดำเนินงานโดยหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของรัฐ มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองและรัฐบาลในการสร้างความมั่นคงและสร้างชาติ ใช้งบประมาณแผ่นดินและทุนธุรกิจจากส่วนกลางและท้องถิ่น(บางส่วน) เป็นแหล่งรายได้ ในการจัดตั้งและดำเนินงาน รับผิดชอบการให้บริการในภาคเหนือที่แบ่งตามภูมิศาสตร์ทั้งหมด (14 จังหวัด) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมากทางวัฒนธรรม

รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เนื่องจากสถานีฯ มีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการผลิตรายการตามผังรายการ ทำให้เวลาส่วนใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจัดสรรให้กับรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางและผู้เช่าเวลาภายนอกท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่เน้นความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบรายการและเนื้อหารายการขาดความหลากหลาย อีกทั้งไม่สามารถตอบสนองท้องถิ่นได้

บทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเน้นการตอบสนองนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดมาจากรัฐและหน่วยงานที่กำกับควบคุม โดยเฉพาะบทบาทการเป็นกลไก / เครื่องมือการสื่อสารของรัฐไปยังภูมิภาคและการสร้างชาติและศัตรูของชาติร่วมกัน แต่การตั้งอยู่ในท้องถิ่นทำให้สถานีฯ ต้องแสดงบทบาทที่นอกเหนือจากการกำหนดจากรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบทบาทที่ตอบสนองท้องถิ่น

เมื่อนำคุณลักษณะดังกล่าวไปเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามหลักการสากลในมิติ 5 ด้านตามกรอบในแผนภาพที่ 1.1 พบว่ามีเพียงคุณลักษณะของพื้นที่ตั้งสถานีหลักและรัศมีกระจายเสียง และการบริหารจัดการในด้านการขยายพื้นที่การให้บริการเท่านั้นที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล ส่วนแสดงบทบาทหน้าที่หากพิจารณาโดยภาพรวมแล้วยังไม่ถือว่าเป็นการแสดงบทบาท

หน้าที่ของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น เพราะมีเพียงการแสดงบทบาทที่มาจากทางด้านผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นเองมากกว่า

ส่วนคุณลักษณะอื่นไม่ว่าจะเป็นด้านหลักการปรัชญา การบริหารจัดการ การนำเสนอรายการท้องถิ่น ไม่สอดคล้องกับการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะปัจจัยทางการเมือง ที่กำหนดหลักการและปรัชญาการเป็นสื่อของรัฐและดำเนินงานเพื่อรัฐมาอย่างเข้มข้น จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลไปยังการแสดงคุณลักษณะด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระ การใช้เครือข่าย ความเป็นท้องถิ่นของรายการเป็นต้น ล้วนเป็นการเลียนแบบมาจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง หรือโทรทัศน์ไทยทีวี 4 แทบทั้งสิ้น ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 แสดงการประเมินคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)

คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล
1. หลักการปรัชญา	ไม่เป็น (เป็นสื่อของรัฐและเชิงพาณิชย์)
2. การบริหารจัดการ	
2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ	ไม่เป็น
2.2 แหล่งที่มาของรายได้	ไม่เป็น(ไม่หลากหลาย)
2.3 พื้นที่ให้บริการ	เป็น
2.4 การผลิตรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ไม่เป็น(น้อยกว่านำเข้รายการ)
2.5 การจัดการเครือข่าย	ไม่เป็น(เน้นภายนอกมากกว่า)
3. ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง	เป็น
4. ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
- เวลาท้องถิ่น	ไม่เป็น (น้อยกว่าภายนอก)
- ที่มาของแหล่งข้อมูล	
- การใช้ภาษาถิ่น	ไม่เป็น
5. บทบาทหน้าที่	เน้นการตอบสนองของรัฐมากกว่า

คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะการ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ตามหลักการสากล
5.1 การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองนโยบายรัฐ	ตอบสนองรัฐบาล
5.2 การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่น	
5.2.1 เกิดจากสถานีฯ กำหนด	ความเป็นท้องถิ่นที่แสดงออก ได้ในยุคนี้ส่วนใหญ่กำหนดมา จากทางด้านผู้รับสารหรือคน ท้องถิ่นมากกว่า
5.2.2 เกิดจากผู้รับสารกำหนด	

อย่างไรก็ตามแม้ว่าคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ปรากฏในยุคนี้
ยังไม่เป็นตามหลักสากล แต่ถือว่าสถานีโทรทัศน์ฯสามารถใช้ทรัพยากรที่เหลือจากการตอบสนอง
รัฐและทุนมาตอบสนองท้องถิ่นได้แม้จะมีสัดส่วนน้อย แต่ถือว่าการเปิดประสบการณ์และ
โอกาสให้คนท้องถิ่นเช่นกลุ่มข้าราชการ สถาบันการศึกษา ศิลปินพื้นบ้าน กลุ่มสมาคม องค์การ
ท้องถิ่นทั้งองค์กรสาธารณะ และธุรกิจเข้าไปมีส่วนร่วมใช้ประโยชน์จากสถานีโทรทัศน์ในการสร้าง
ชื่อเสียง และสร้างรายได้ระดับหนึ่งแม้จะมีจำนวนน้อย ขณะที่คนชั้นล่างที่เป็นปัจเจกในท้องถิ่นยัง
ไม่สามารถเข้าถึงและยกระดับให้เป็นมากกว่าการเป็นผู้ชมที่เฉื่อยชาและรู้สึกด้อยกว่าขึ้นไปเป็นผู้มี
สิทธิและเข้าถึงเหมือนกับกลุ่มคนชนชั้นปกครอง หรือชนชั้นนำเช่นหัวหน้าหน่วยงานราชการ ครู
พ่อค้าและนักธุรกิจได้

6. การใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ยุคกำเนิด(2502-2517)

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาถึงการดำรงอยู่ในฐานะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่กล่าวไปข้างต้นในมิติ 3 ด้านอันประกอบด้วย 1) ความเป็นท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วม และ 3) พื้นที่(Space) ตามแผนภาพที่ 1.2 บทที่ 1 หน้า 15 ทำให้สามารถทราบถึงปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังนี้ (โปรดดูตารางที่ 4.8 ข้างล่างประกอบ)

ตารางที่ 4.8 แสดงการใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)

มิติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)
1. การดำรงอยู่ในมิติความเป็นท้องถิ่น	
1.1 โครงสร้าง การบริหารและอำนาจการตัดสินใจ	รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ควบคุมและเป็นเจ้าของ
1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น	
1.2.1 ด้านบุคลากร	คนนอกท้องถิ่น
1.2.2 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น	
- ไม่เป็นตัวเงิน	ไม่มี
- เป็นตัวเงิน	น้อย (ส่วนใหญ่มาจากส่วนกลาง)
1.2.3 ด้านรายการ	ใช้รายการที่มาจากภายนอกมากกว่ารายการที่มาจากท้องถิ่น

มติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)
2. การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่(Space)	
2.1 พื้นที่กายภาพ	
- พื้นที่หน้าจอโทรทัศน์	6 ชั่วโมงต่อวัน (จากประมาณ 6 ชั่วโมง)
- ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์	ใช้ที่ตั้งสถานีฯ ทำกิจกรรม
2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ	มีการใช้
3. การมีส่วนร่วม	
3.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น	
- เจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้น	เฉพาะกลุ่มสื่อมวลชนท้องถิ่น
- มีส่วนร่วมในรายการ	มี เน้นกลุ่มชนชั้นกลาง-สูง
- ผู้แสดง / ให้ข้อมูล	มี เน้นกลุ่มชนชั้นกลาง-สูง
- ร่วมผลิตรายการ	มีน้อย
- ร่วมกิจกรรมกับทางสถานี	มีการใช้
- ร่วมในระดับนโยบาย	ไม่ปรากฏ
3.2 การมีส่วนร่วมเข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
- ผ่านรายการ(หน้าจอ)	มีการใช้
- ผ่านกิจกรรม(นอกจอ)	มีการใช้
3.3 การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะ	ไม่ปรากฏ

<p>มติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น</p>	<p>ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)</p>
<p>ของประชาชน</p>	

6.1 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีดังนี้

- 6.1.1 มติด้านความเป็นท้องถิ่น ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น: การสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นด้านรายการ
- 6.1.2 มติด้านพื้นที่(Space) ในทุกด้านทั้งการเป็นพื้นที่ทางกายภาพ อันประกอบด้วยพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ และที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ฯ และพื้นที่ทางสังคมและจิตใจ
- 6.1.3 มติด้านการมีส่วนร่วมด้าน
 - 6.1.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารทุกระดับ ยกเว้นการมีส่วนร่วมในระดับกำหนดนโยบายการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงสุดตามกรอบนิยามศัพท์ของการศึกษาครั้งนี้
 - 6.1.3.2 การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ทั้ง 2 ลักษณะคือผ่านทั้งรายการ/เนื้อหารายการและผ่านกิจกรรมที่สถานีฯ จัดขึ้นที่มีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมเดิมของคนท้องถิ่นที่คุ้นชิน

6.2 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีดังนี้

- 6.2.1 มติด้านความเป็นท้องถิ่น
 - 6.2.1.1 ด้านโครงสร้างการบริหาร
 - 6.2.1.2 ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

6.2.1.2.1 ด้านบุคลากร

6.2.1.2.2 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์ทั้งที่เป็นตัวเงินกับไม่
เป็นตัวเงิน

6.2.2 มิติด้านการมีส่วนร่วม

6.2.2.1 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารใน
ระดับการร่วมกำหนดนโยบาย และการบริหารสถานีฯ

6.2.2.2 ด้านการใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก
สาธารณะ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
ได้ใช้เพื่อดำรงฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคก่อกำเนิดนี้คือปัจจัยทางด้านพื้นที่ทั้ง 3
มิติและปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมในสองมิติคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
สื่อสารและการมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แม้ว่าปัจจัยทางด้าน
โครงสร้าง บุคลากร การสนับสนุนจากท้องถิ่นที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน การไม่สามารถ
เข้าไปมีส่วนร่วมในระดับร่วมกำหนดนโยบายของประชาชนรวมไปถึงการไม่สามารถใช้สื่อ
กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนท้องถิ่น จะเป็นข้อจำกัดที่ไม่เอื้อต่อการดำรงอยู่ใน
ฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นก็ตาม แต่ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนท้องถิ่นและ
สถานีโทรทัศน์ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันของปัจจัยด้านพื้นที่ทั้งทางกายภาพ พื้นที่ทาง
สังคมและจิตใจและการมีส่วนร่วมที่ใกล้ชิดทางกายภาพควบคู่กับการสร้างความใกล้ชิดผ่าน
เนื้อหารายการหรือผ่านหน้าจอโทรทัศน์ประกอบกับการมีฐานะเป็นของใหม่หรือสื่อหน้าใหม่ใน
ท้องถิ่น ทำให้สามารถสถานีฯ สร้างความผูกพันและใกล้ชิดกับคนท้องถิ่นได้โดยเฉพาะกลุ่มชน
ชั้นสูงและกลางรวมไปถึงคนทั่วไปที่อยู่ใกล้กับสถานีฯที่มีโอกาสเข้าถึงสื่อได้มากกว่า

7. สรุปสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: การกำเนิดโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาค (2502-2517)

บริบทชุมชนในยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้เป็นทั้งปัจจัยที่ส่งผล
กระทบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และได้รับผลกระทบจากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค กล่าวคือในการ
เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมินาคานั้น บริบทชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มี
สถานภาพในสังคมท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจมีส่วนร่วมสนับสนุนการแพร่กระจายของเทคโนโลยี

โทรทัศน์ทั้งความรู้ การใช้และเครื่องรับโทรทัศน์ ให้เข้าถึงคนในท้องถิ่นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีส่วนในการต้อนรับ หล่อเลี้ยงและรักษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยการเข้าไปมีส่วนในการผลิตรายการ สนับสนุนด้านข้อมูลและเป็นผู้ร่วมรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ยังไม่คุ้นเคยกับท้องถิ่น

ส่วนการที่บริษัทชุมชนได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีโทรทัศน์นั้น นับตั้งแต่การปรากฏตัวในท้องถิ่น คนท้องถิ่นมีการตอบสนองและรับรู้ฐานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นการเห็นอกว่า ทันสมัยและเป็นต้นแบบของความใฝ่ฝันของคนท้องถิ่นอย่างรวดเร็ว ซึ่งน่าจะทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลายเป็นหนึ่งในกลไกการต่อยอดระบบการแบ่งชนชั้นที่ดำรงอยู่แล้วในท้องถิ่นและสำหรับกลุ่มที่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สามารถเข้าถึงและเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ก็จะมีสถานภาพที่เหนือกว่าคนทั่ว ๆ ไป นอกจากนั้นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังเป็นกลไกธำรงรักษาความเหลื่อมล้ำที่สูงในสังคมท้องถิ่น โดยเฉพาะสิทธิในการเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มากับโทรทัศน์ดังกล่าวที่ยังกระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นนำและชนชั้นกลางในสังคมหรือในเขตตัวเมือง ส่วนกลุ่มชนชั้นล่างหรือประชาชนคนธรรมดาทั่วไปถูกกีดกันออกจากกระบวนการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและยังถูกมอบหมายบทบาทการเป็นผู้ชมที่เจียมเจียมไร้อำนาจแม้แต่อำนาจในการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ นอกจากการรับบทบาทเป็นผู้เฝ้ามองอยู่นอกเวทีของการปฏิบัติการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและเป็นผู้รับเรื่องราว เนื้อหา ชุดความคิดและวิถีวัฒนธรรมใหม่ ๆ จากภายนอกท้องถิ่นที่ล้วนแต่ได้รับการกำหนด คัดเลือกและควบคุมมาจากผู้มีอำนาจทางการเมือง เพื่อเป้าหมายทางการเมืองในการสร้างมาตรฐานความรู้และความบันเทิง ความคิดและอุดมการณ์ของคนในประเทศให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยตามแบบเมืองหลวงหรือกรุงเทพฯ ซึ่งกลายเป็นการสร้างคุณค่า และจิตสำนึกใหม่ให้กับคนท้องถิ่นที่ต้องการทันสมัยเหมือนกับคนกรุงเทพฯ จนละเลยคุณค่าและรากเหง้าที่หลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไม่รู้สึกรู้สีกว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นคือการนำไปสู่ความทันสมัยและความเจริญมายังท้องถิ่นของพวกเขามากกว่าคนในพื้นที่อื่น

ดังนั้นคนท้องถิ่นในยุคนี้จึงยอมรับและอยู่ภายใต้อุดมการณ์ความทันสมัยและการสร้างมาตรฐานความบันเทิงและความรู้ให้เป็นแบบเดียวกันที่รัฐเป็นผู้กำหนด และยอมรับกับบทบาทการเป็นผู้ชมที่เฉื่อยชา และยอมปรับเปลี่ยนบางกิจกรรม รูปแบบศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและเวลาในชีวิตประจำวันเพื่อการรับรู้ข่าวสารและเรื่องราวของคนอื่น

หรือภายนอกท้องถิ่นผ่านทางเนื้อหาของรายการโทรทัศน์โดยเห็นว่าสิ่งที่เห็นหรือเปิดรับนั้นคือการพัฒนาที่พวกเขาใฝ่ฝัน

การยอมรับกับการถูกรวบงำทางอุดมการณ์และการสร้างมาตรฐานชีวิตตามที่รัฐกำหนดอย่างไม่รู้สึกตัวของคนท้องถิ่นส่วนหนึ่งเป็นเพราะการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับการตัดสินใจ กำหนดรูปแบบการบริหาร และการผลิตสร้างเนื้อหาจากผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือรัฐบาลในรูปแบบการเป็นหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานราชการแต่เพียงด้านเดียวโดยที่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วม ซึ่งการทำให้ประชาชนท้องถิ่นไร้อำนาจในการต่อรองหรือเจียมเสียงและรับรู้ว่าตนเองด้อยกว่าไม่มีสิทธิในการเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากสื่อดังกล่าว เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ อิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขยายอำนาจการควบคุมและกำหนดนำในการกำเนิดโทรทัศน์และการดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากกว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีมาอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถมีอำนาจในการจัดตั้ง การกำหนดและควบคุมตั้งแต่การเลือกเทคโนโลยี การลงทุนและการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบการบริหารจัดการและการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามแบบอย่างของสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของไทยหรือสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 โดยกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ทั้งไทยทีวี 4 และสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองไม่ได้สนใจและยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงแนวคิดโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น จึงนำเอาต้นแบบการบริหารจัดการ การผลิตรายการแล้วยังนำเอาจิตสำนึก และอุดมการณ์จากโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ซึ่งขณะนั้นเป็นโทรทัศน์ที่ตอบสนองรัฐบาล การเป็นเครื่องมือทางการเมือง และระบบการผูกขาดของรัฐในสื่อกระจายเสียงมาใช้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีกด้วย

อิทธิพลของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 และอุดมการณ์ชุดดังกล่าวของกรมประชาสัมพันธ์และผู้ปฏิบัติงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสะท้อนให้เห็นชัดเจนผ่านรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกว่าร้อยละ 90 มาจากโทรทัศน์ไทยทีวี 4 และกลุ่มเอกชนผู้ผลิตรายการกลุ่มเดียวกัน ทำให้รายการที่นำเสนอเนื้อหาท้องถิ่นที่สะท้อนคุณค่า วัฒนธรรมและใช้ภาษาถิ่นกลายเป็นคุณค่าที่ด้อยกว่าวิถีและวัฒนธรรมจากเมืองหลวงที่ผูกติดมากับเนื้อหารายการจากภายนอกท้องถิ่นดังกล่าว

นอกจากนั้นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแม้ว่าจะมีสถานะเป็นหน่วยงานราชการที่ใช้งบประมาณแผ่นดินในการดำเนินงานที่ต่างจากสถานีโทรทัศน์พระนครที่บริหารงานในรูปบริษัทจำกัด แต่ด้วยการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกำหนดวิธีการหารายได้จากภาคธุรกิจตามแบบอย่างของโทรทัศน์ไทยทีวี 4 มาใช้ควบคู่กับการรับงบประมาณจากแผ่นดิน ซึ่งวิธีการเน้นการหากำไรภายใต้การควบคุมของรัฐได้ส่งผลต่อคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ควรเป็นสื่อบริการเพื่อสาธารณะหรือท้องถิ่นที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยกำหนดการควบคุมและส่งเสริมต่อการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบจะทุกมิติ โดยเฉพาะการสืบทอดอุดมการณ์ของรัฐให้เป็นเครื่องมือขยายอุดมการณ์ ความรู้และความบันเทิงจากเมืองหลวงของประเทศไปสู่ต่างจังหวัดเพื่อให้ประชาชนทั้งประเทศให้มีรูปแบบความคิด มาตรฐานชีวิตและความรู้แบบเดียวกันตามที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองกำหนด จนกลายเป็นการลดทอนความหลากหลายของท้องถิ่นและยังปิดกั้นศักยภาพของสื่อโทรทัศน์ในการเป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยที่คนท้องถิ่นไม่ได้ปฏิเสธและต่อรองกับการครอบงำและการลดทอนอำนาจคุณค่าและอัตลักษณ์เดิมของท้องถิ่น แต่กลับยินดีและเต็มใจเปิดรับเทคโนโลยีดังกล่าวที่เป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัยนั้นอย่างเต็มที่

ดังนั้นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในยุคนี้(2502-2517) จึงถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางการเจียบเจี้ยวของท้องถิ่นและสังคมโดยรวม โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยจึงกลายเป็นเวทีของผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครองและทุนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น กำหนดใช้ตามอำเภอใจ ในขณะที่พลเมืองหรือประชาชนโดยเฉพาะชนชั้นล่างถูกแยกให้เป็นเพียงผู้ชมอยู่นอกเวทีที่ไร้สิทธิไร้เสียง

ด้วยสภาพดังกล่าวทำให้การใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แสดงออกได้มีเพียงคุณลักษณะด้านที่ตั้งสถานีหลักและรัศมีกระจายเสียง และการบริหารจัดการด้านพื้นที่การให้บริการเท่านั้น ส่วนปัจจัยทางด้านโครงสร้างและนโยบายขององค์กร การใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับร่วมกำหนดนโยบายของประชาชนรวมไปถึงการนำเสนอเนื้อหารายการที่กระตุ้นให้คนท้องถิ่นเกิดจิตสำนึก

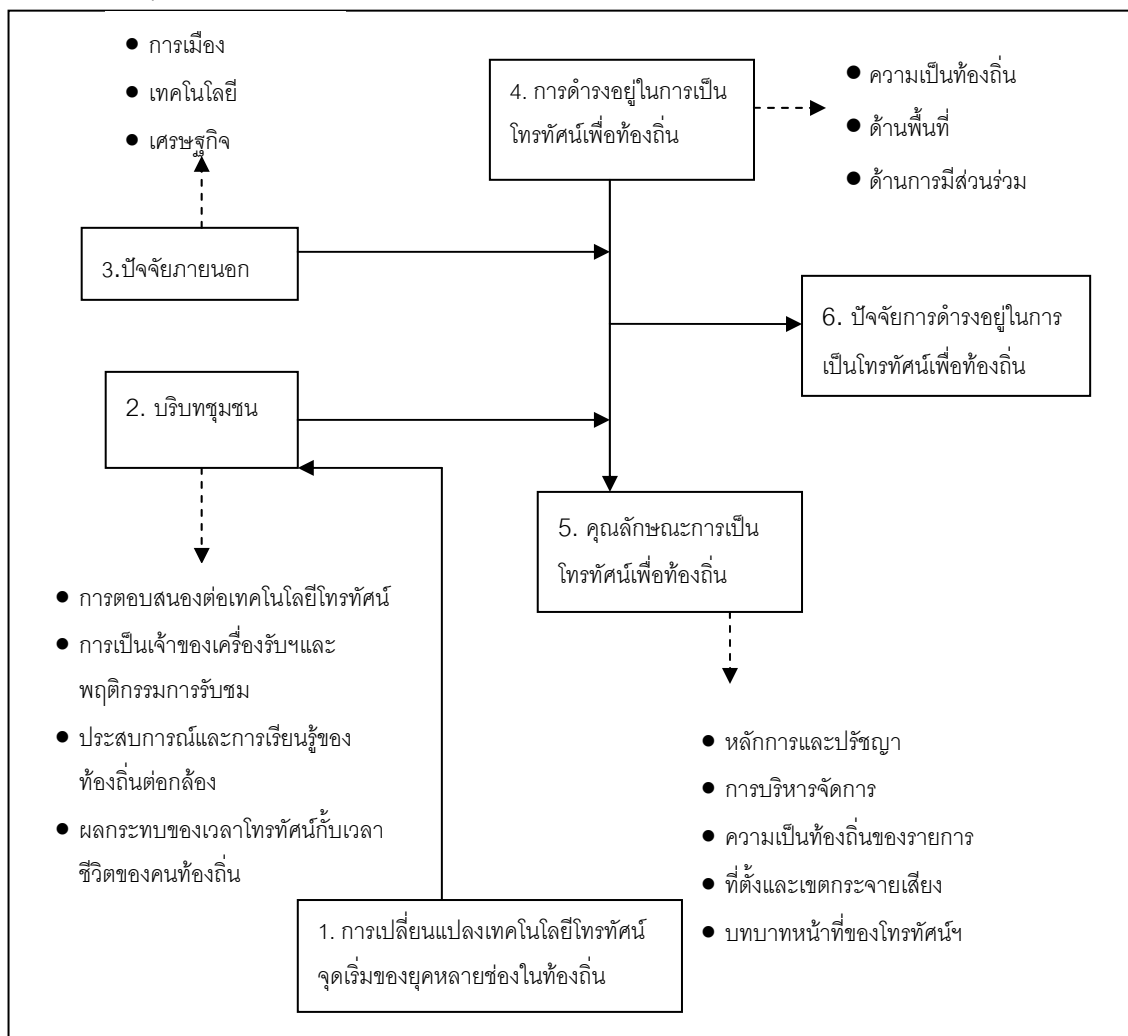
สาธารณะ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในยุคนี้ ส่งผลทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย กลายเป็นเพียงสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น หากแต่มีคุณลักษณะของสถานีฯ ที่ขยาย แนวคิด หลักการปรัชญาและวิธีการดำเนินงานมาจากโทรทัศน์ส่วนกลางที่มุ่งเน้นการหารายได้ และใช้ความบันเทิงกลุ่มกลางประชาชนเพื่อตอบสนองรัฐบาลมายังต่างจังหวัด มากกว่าการ เป็นโทรทัศน์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

บทที่ 5

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: การขยายตัวของ เทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น พ.ศ. 2518-2534

การอธิบายผลการศึกษาในบทนี้จะโดยเริ่มจากการอธิบายถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีโทรทัศน์ที่เป็นจุดเริ่มต้นของยุคการขยายตัวของสถานีโทรทัศน์ในภูมิภาค จากนั้นจะเป็นการอธิบายเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เริ่มจากการศึกษาบริบทชุมชนหลังการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ โดยเฉพาะมิติเชิงวัฒนธรรม จากนั้นจะอธิบายถึงปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่เป็นแรงกดดันต่อการดำเนินงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ จนนำไปสู่คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยอธิบายคุณลักษณะ 5 ด้านตามคุณลักษณะของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลตามแผนภาพที่ 1.1 เพื่อจะตอบคำถามว่าคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในยุคที่สอง มีความสอดคล้องหรือมีความเฉพาะที่แตกต่างตามหลักการสากลในด้านใด จากนั้นจะเป็นการอธิบายการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังกล่าวในมิติ 3 ด้านตามแผนภาพที่ 1.2 หลังจากนั้นจะเป็นการสรุปคุณลักษณะและการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยการดำรงฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคที่เทคโนโลยีโทรทัศน์ขยายตัวในท้องถิ่น (2518-2534) ตามกรอบเนื้อหาที่แสดงในภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 แสดงกรอบลำดับการอธิบายเนื้อหาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น พ.ศ. 2518-2534

1. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีโทรทัศน์ จุดเริ่มของยุคหลายช่องในท้องถิ่น

ช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2518 - 2534 ถือเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีโทรทัศน์ของไทยมีการขยายตัวอย่างมากทั้งจำนวนสถานีและพื้นที่การรับสัญญาณโทรทัศน์ของประชาชนในท้องถิ่นทั่วประเทศเช่นปี 2523 คณะรัฐมนตรีมีมติให้เอกชนสามารถขยายกิจการโทรทัศน์ส่วนกลางไปสู่ชนบทได้ (“โครงการขยายกิจการโทรทัศน์จากส่วนกลางไปสู่ชนบท” หนังสือที่สร. 0202/4466,15 มีนาคม 2522. สำนักเลขาธิการ

คณะรัฐมนตรี) ทำให้สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สามารถขยายพื้นที่ให้บริการไปยังภูมิภาคได้เป็นครั้งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ในปลายปี 2523 ด้วยระบบดาวเทียมและภาพสี นอกจากนี้ในช่วงต้นปี 2528 คณะรัฐมนตรีมีมติให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ร่วมกับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยขยายเครือข่ายไปต่างจังหวัด หลังจากที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 รุกพื้นที่ต่างจังหวัดด้วยการเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อนำเสนอรายการละครโทรทัศน์และรายการบันเทิงอื่น ๆ มานานกว่า 10 ปีแล้วนั้น (ระหว่างปี 2518-2528) ได้เริ่มการทยอยตั้งสถานีเครื่องส่งของตนเองที่มาพร้อมกับสถานีโทรทัศน์ ช่อง 9 องค์การสื่อสารมวลชน (อ.ส.ม.ท.) หรือโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 4 เดิมตั้งแต่ต้นปี 2528 (“โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์และโครงการขยายข่ายงานวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย”. หนังสือที่นร. 0202/757, 18 มกราคม 2528. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี; สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, ฝ่ายประชาสัมพันธ์, 2533: 49,124) ขณะที่สถานีกองทัพบกช่อง 5 ได้ขยายพื้นที่มายังภาคเหนือตอนล่างก่อนที่จะขยายให้บริการในภาคเหนือตอนบนในระยะต่อมา ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางดังกล่าวสามารถส่งรายการจากสถานีหลักในกรุงเทพมหานครมายังภูมิภาคได้ในเวลาและรายการพร้อมกัน

นอกจากนั้นการยกเลิกสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 4 ของบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ที่กรมประชาสัมพันธ์ดำเนินงานและถือเป็นสถานีหลักของสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาค ให้กลายมาเป็นสถานีที่อยู่ภายใต้องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ที่จัดตั้งขึ้นใหม่เมื่อปี 2520 อย่างไรก็ตามกรมประชาสัมพันธ์ได้พยายามต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิการบริหารกิจการโทรทัศน์เอาไว้ จนในที่สุดสามารถจัดตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรุงเทพมหานครขึ้นได้เมื่อปี 2528 ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั่วประเทศกลายเป็นสถานีเครือข่ายของสถานีฯ ใหม่ของกรมฯ ดังกล่าว และเปลี่ยนชื่อเรียกของสถานีแต่ละแห่งให้เป็นชื่อเดียวกับสถานีแม่ข่ายทั่วประเทศ จะต่างกันตรงชื่อจังหวัดที่เป็นที่ตั้งเท่านั้นที่ยังคงไว้

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว ส่งผลทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสูญเสียพื้นที่การให้บริการโทรทัศน์ช่องเดียวและความนิยมจากประชาชนที่เคยครอบครองมากกว่า 18 ปี ให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางและยังทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเผชิญหน้ากับความกดดันของการเปลี่ยนแปลงในโลกของการแข่งขัน

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการดำรงอยู่และความเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดต่อไป

2. บริบทชุมชนหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2518-2534

เมื่อเข้าสู่ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่ยังคนท้องถิ่นมีประสบการณ์กับเทคโนโลยีโทรทัศน์มาแล้วกว่า 13 ปี ซึ่งน่าสนใจว่าเมื่อท้องถิ่นเริ่มมีความคุ้นชินกับเทคโนโลยีโทรทัศน์มากขึ้นนั้นผลกระทบของโทรทัศน์ที่มีต่อท้องถิ่นและผลกระทบของท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะมีลักษณะที่ต่างไปจากยุคที่ผ่านมาหรือไม่ ในส่วนนี้จะอธิบายบริบทชุมชน 4 ประเด็นเพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การศึกษาบริบทชุมชนในช่วงหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคแรก(2518-2534)

1. การสนองตอบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น
2. การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์และการรับชมโทรทัศน์ของคนท้องถิ่น
3. ประสบการณ์และการเรียนรู้ของคนท้องถิ่นต่อกล่องและหน้าจอโทรทัศน์
4. ผลกระทบเวลาโทรทัศน์กับการกำหนดเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น

2.1 การสนองตอบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น

ส่วนนี้จะอธิบายการตอบสนองของท้องถิ่น 3 กลุ่มที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ได้แก่ประชาชนทั่วไป ห้างร้านเอกชน และสื่อมวลชนท้องถิ่น ดังนี้

2.1.1 การตอบสนองต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น

ตั้งแต่ปี 2518 -2523 เป็นช่วงก่อนที่สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 จะขยายการแพร่ภาพมายังภูมิภาค โทรทัศน์หรือเครื่องรับโทรทัศน์ยังคงเป็นวัตถุของความปรารถนาหรือความต้องการเป็นเจ้าของ ความตื่นเต็นต่อความแปลกใหม่ของโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ยังคงมีสภาพไม่ต่างจากยุคแรกที่ผ่านมา โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่อยู่นอกเขตเมือง ที่กว่าเครื่องรับโทรทัศน์เครื่องแรกเข้าถึงหมู่บ้านก็ล่วงเข้าปี 2522 หรือกว่า 17 ปีนับตั้งแต่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถือกำเนิดขึ้นในท้องถิ่น

ไฟฟ้าเข้ามาหมู่บ้านเมื่อปี 2531 แต่ก่อนนั้นปี 2522 หมู่บ้านเรามีทีวีเครื่องแรกแล้ว สมัยก่อนมันลำบาก จุดตะเกียงเอา...ทีวีก็ใช้แบตเตอรี่...(ศรีนวล วงศ์ตระกูล, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2550)

แต่หลังจากปี 2523 เป็นต้นมาซึ่งเป็นช่วงที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ได้มาให้บริการในท้องถิ่น ส่งผลต่อการตอบสนองของคนท้องถิ่นเริ่มให้ความสำคัญและความสนใจกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคน้อยลง เนื่องจากมีทางเลือกในการเปิดรับชมโทรทัศน์ได้เพิ่มขึ้นและเกิดเปรียบเทียบ ประกอบกับปัญหาภายในองค์กรสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองที่ขาดแคลนงบประมาณ ความล่าช้าในการเปลี่ยนเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ ทำให้ทัศนคติของประชาชนที่เคยมองโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นความเหนือกว่าและทันสมัยกว่าได้คลี่คลายลงกลายเป็นความล้าสมัยกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่

ตอนหลังคนแทบไม่ได้ดูแล้ว เพราะว่าของท้องถิ่นไม่ทันสมัย ..เมื่อก่อนทีวี 8 มีบทบาท(ในท้องถิ่น) มากเหมือนกันในช่วงที่มันยังไม่ถูกสื่อกลางลงมาเยอะ ช่วงนี้เทคโนโลยีมันมาเยอะ ความทันสมัยก็ถูกส่วนกลางคลุมไปซะหมด (ประดิษฐ์ สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

... ตอนหลังมีหลายช่อง(โทรทัศน์) (คน) ก็ไม่เห็นความสำคัญเท่าไร ดูก็ได้ไม่ดูก็ได้ เขามีทางเลือกกว่านั้น...ความนิยมของคนมันไม่เหมือนกัน สื่อมันมาก ก็ดูของกรุงเทพ ความดีของมันเปรียบเทียบกันได้ มัน(ช่อง 8) ต้องตามเขาตลอดเวลา (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

...มันมีข้อเปรียบเทียบช่องอื่นมาให้เห็น คือช่อง 7 แม้ว่าเขาจะตั้งอยู่ที่เชียงใหม่ คนที่นี้(ลำปาง) ขึ้นเสากันเป็นแถวเลย รับช่อง 7 ดูกันใหญ่ ช่อง 8 ก็กลายเป็นดูเมื่อน้อย ถอยไปเลย แล้วเราก็ไม่รู้จะสู้อย่างไร สู้ไม่ได้ (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

นอกจากนั้นในช่วงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลายเป็นโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเป็นสถานีฯ ลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา ความนิยมและความผูกพันกับคนท้องถิ่นยิ่งลดลงอย่างมาก ทำให้รายการที่เคยดึงดูดความสนใจและเป็นที่ยอดนิยมของคนท้องถิ่นก่อนหน้านี้หายไปจากหน้าจอของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

สมัยก่อนของเรามีบันเทิง พอมาเป็นช่อง 11 เต็มตัวเนี่ย บันเทิงจะเหลือนิดหนึ่ง จะมีข่าวสาร สารคดี บันเทิงไม่มี ละครไม่มี ใครจะดู (ช่อง 8 คีนรั้ง, สนทนากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

...พอมีส่องอื่น ๆ เพิ่มเข้ามาอีกมาก มันเลยทำให้เราอยากดูอะไรที่ช่อง 11 (ช่อง 8) ไม่มีให้เราดู มันก็เลยดูช่องอื่นมากกว่า เพราะฉะนั้นช่วงเวลาหนึ่งในชีวิต ช่อง 11 ก็เลยหายไป (ศิริพร กิตติวรากล, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2550)

การตอบสนองต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์เฉพาะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่นในช่วงต้น ๆ ของยุคนี้ (2517-2520) เป็นช่วงเวลาที่คนท้องถิ่นให้ความสนใจและนิยมอย่างมาก แต่หลังจากเข้าสู่ช่วงเวลาการแข่งขันแล้ว สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบจะเสียเปรียบและด้อยกว่าทุกกรณี ไม่ว่าจะด้วยความทันสมัยของเทคโนโลยี คุณภาพรายการ ทุนในการดำเนินงานและความคล่องตัวในการทำงาน ส่วนความได้เปรียบในฐานะ “เจ้าถิ่น” หรือ “ผู้บุกเบิกเดิม” ไม่สามารถรักษาความนิยมของผู้ชมในท้องถิ่นเอาไว้ได้ จนต้องขายเวลาเกือบทั้งหมดให้กับสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ทำให้กลายเป็นเครื่องมือการแพร่ภาพรายการและสร้างความนิยมให้กับสถานีคู่แข่งอย่างไทยทีวีสีช่อง 3 และของสถานีแม่ข่ายหรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพฯ (สทท 11 กรุงเทพฯ) ตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นไป

2.1.2 การตอบสนองของห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ด้านผู้ประกอบการ ห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นยุคนี้ ยังเป็นการตอบสนองในลักษณะเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ และยังเป็นกลุ่มที่ผลักดันให้เครื่องรับโทรทัศน์กระจายสู่คนท้องถิ่นเหมือนยุคที่ผ่านมา แต่ที่ต่างออกไปก็

คือเครื่องรับโทรทัศน์ไม่ใช่ “พระเอก” สำหรับการทำการตลาดหรือการขาย เพียงประเภทเดียว เพราะยุคนี้เป็นยุคที่เครื่องใช้ไฟฟ้าขยายตัวเข้าสู่ท้องถิ่น หลากหลายประเภทอย่างมาก ที่มาแบ่งความสำคัญไปจากเครื่องรับโทรทัศน์ โดยการโฆษณาอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้างดงกล่าวเหล่านั้น ถูกยกฐานะให้เป็น “เครื่องมือสร้าง ความสุข ความสบายของคนภาคเหนือให้เท่าเทียมกันคน กรุงเทพฯ” โดยเครื่องรับโทรทัศน์เป็นหนึ่งในเครื่องมืองดงกล่าวไปด้วย สะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างความหมายของชีวิตและความทันสมัยแบบ คนเมืองหลวงกลายเป็นต้นแบบสำหรับคนท้องถิ่น

ชาวเหนือมีโอกาสสุขสบายได้เท่า ๆ กับที่กรุงเทพฯ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้โตชิบาที่ฮือฮากันมากในทุกภาคทั่วประเทศไทย บัดนี้รวมไว้อย่างครบครันแล้ว... ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้พี่น้องชาวเหนือได้สุขสบายในครอบครัวเช่นเดียวกับที่กรุงเทพฯ โดยเฉพาะตู้เย็น โทรทัศน์ เครื่องดูดฝุ่น หม้อหุงข้าวของโตชิบา... (ชาวเหนือมีโอกาสสุขสบายได้เท่า ๆ กับที่กรุงเทพฯ, 2521: 5)

เมื่อพิจารณาเฉพาะการโฆษณาขายเครื่องรับโทรทัศน์พบว่าในช่วงนี้ (2518-2534) เป็นช่วงที่ให้ความสำคัญกับโทรทัศน์สีมากกว่าโทรทัศน์ขาวดำ โดยกลยุทธ์ในการขายก็คือการแจกแถม ลดราคาและการแลกเปลี่ยนโทรทัศน์ขาวดำเป็นระบบสี

สถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ใกล้จะเปิดแล้ว ทีวีสีเนชั่นแนล สมณาคุณแถมให้เลือกฟรี... มีทีวีขาวดำ นำมาแลกทีวีสีเนชั่นแนลก็ได้รับแถมทุกเครื่อง (สถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ใกล้จะเปิดแล้ว, 2523: 14)

สนุก ตื่นเต้นทุก ๆ ตอน กับภาพ-เสียงของชันโย ไม่ว่าจะ เป็นช่องไหน รายการไหน โทรทัศน์ชันโยให้ท่านได้ราวกับนั่งชมในโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่ง (สนุก ตื่นเต้นทุก ๆ ตอนกับภาพ-เสียงของชันโย หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์, 2523 :7)

2.1.3 การตอบสนองของสื่อมวลชนท้องถิ่นต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ความสนใจและความกระตือรือร้นในการติดตาม นำเสนอข่าวคราวของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากยุคแรกที่เคยนำเสนอข่าว เปิดคอลัมน์ในการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานและรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างคึกคักนั้น มาในยุคนี้ได้ลดลงเหลือเพียงการนำเสนอข่าวคราวตามวาระและโอกาส เช่นข่าวประชาสัมพันธ์ขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปจัดรายการร่วมกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เช่นการจัดรายการการกุศลของสมาคมชาวบักซ์ใต้ภาคเหนือ (ที.วี.8 จะถ่ายทอดงานราตรีตะลุง โชว์ศิลปะการแสดงของชาวบักซ์ใต้, 2522: 13) การเยี่ยมชมการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากหน่วยงานต่างๆ และการประชาสัมพันธ์รายการใหม่ที่นำเสนอของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นต้น (บ.สัมพันธ์มิตร ฉายหนังรัฐสภาทางทีวี 8 ทุกเดือน เริ่มแล้ว, 2522: 13) และมีเพียงไม่กี่ครั้งนักที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับประเด็นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคปรากฏในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ที่มักเป็นประเด็นเชิงลบกับทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค หรือประเด็นที่ทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับผลกระทบจากนโยบายส่วนกลาง เช่นการเรียกร้องให้สถานีโทรทัศน์ฯ เปิดเผยแพร่ได้จากการโฆษณา เนื่องจากมีความสงสัยว่าสถานีฯ ส่งเงินเข้าคลังน้อยกว่ารายได้ที่แท้จริง และการนำเสนอข่าวผลกระทบของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากนโยบายของรัฐบาลมีนโยบายให้โอนไปเป็นขององค์การสื่อสารมวลชน (อ.ส.ม.ท.) (ปชส.เผยแพร่ไม่ยอมขึ้นอ.ส.ม.ท.กลัวตกเป็นเครื่องมือหาเงิน, 2521 : 1,15; ทีวีช่อง 8 ชี้แจงรายรับ, 2521: 1,15)

อย่างไรก็ตามในยุคนี้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น “ไทยนิวส์” ได้ตีพิมพ์ผังรายการประจำวันของทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค หรือช่อง 8 ถ้าบางเป็นประจำ และเมื่อสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 5 เริ่มทำการแพร่ภาพในภาคเหนือ ทางหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ก็ได้ตีพิมพ์ผังรายการของสถานีโทรทัศน์ทั้งสามสถานีเป็นประจำทุกวันเช่นกันผ่านคอลัมน์ “ทีวีประจำวัน”

แม้ว่าการตอบสนองของสื่อท้องถิ่นจะคลี่คลายความกระตือรือร้นลง ทั้งลักษณะการรายงานข่าว และการตรวจสอบองค์กร แต่ยังคงให้พื้นที่การ

นำเสนอข่าวสารกิจกรรมเชิงประชาสัมพันธ์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และการโฆษณาสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าให้กับห้างร้านในท้องถิ่นยังคงปรากฏให้คนท้องถิ่นได้รับทราบอยู่บ้างแม้จะมีความถดถอยในการนำเสนอหน่อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความคึกคักที่มากขึ้นและความรู้สึกห่างเหินที่เกิดจากการนโยบายของสถานีฯ ที่ทำให้ความรู้สึกร่วมและเป็นเจ้าของหายไปจากยุคที่หนึ่งหายไป

2.2 การเป็นเจ้าของเครื่องรับและพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ของท้องถิ่น

2.2.1 การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์

ความรู้สึกและการรับรู้ของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคแรกยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องมาจนถึงปี 2523 ที่เป็นสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางส่งสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมไปยังต่างจังหวัดได้โดยตรง ด้วยภาพสีและรายการที่ดึงดูดความสนใจของคนท้องถิ่นมากขึ้นนั้น ยิ่งกลายเป็นแรงผลักดันให้คนภาคเหนือต้องการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์มากขึ้น

ตั้งแต่ปี 2523-2526 สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของจำนวนครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 28.1 โดยปี 2526 ภาคเหนือมีจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์มากที่สุดในภูมิภาค(รองจากกรุงเทพฯ) จำนวน 524,000 หรือประมาณ 37 ครัวเรือนต่อโทรทัศน์ 1 เครื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2526:11)

อย่างไรก็ตามการเป็นเจ้าของ “เครื่องรับโทรทัศน์สี” ในช่วงการเปลี่ยนระบบเส้นและภาพสีของท้องถิ่นยังมีสัดส่วนไม่มากนักเมื่อเทียบกับโทรทัศน์ขาวดำ ปี 2525 ภาคเหนือมีจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์สี 88,921 เครื่องหรือร้อยละ 20.70 ของจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ที่มีในภาคเหนือทั้งหมด 429,570 เครื่อง ที่เหลือร้อยละ 79.30 หรือ 340,649 เครื่องยังเป็นโทรทัศน์ขาวดำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2526:35) ทั้งนี้เนื่องจากราคาเครื่องรับโทรทัศน์สีในช่วงปี 2523-2525 สูงกว่าโทรทัศน์ขาวดำประมาณ 5 เท่า โดยราคาเครื่องรับโทรทัศน์สีขนาด 18 นิ้ว ราคา 18,500 บาท ในขณะที่

ราคาเครื่องรับขาวดำมีการปรับราคาลดลงเช่นขนาด 17 นิ้ว จากราคา 7,410 เหลือเพียง 3,530 บาท (ลดภาษี ลดราคาแล้ว, 2523:14)

อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบราคาของเครื่องรับโทรทัศน์กับรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ปี 2530 ของคนภาคเหนืออยู่ที่ 15,101 บาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ, 2537: 1-17) ยังถือว่าเครื่องรับโทรทัศน์มีราคาสูง โดยเฉพาะโทรทัศน์สี ดังนั้นการเป็นเจ้าของโทรทัศน์สี ซึ่งเทคโนโลยีใหม่ จึงยิ่งตอกย้ำความไม่เท่าเทียมของการเข้าถึงเทคโนโลยีอีกครั้ง โดยผู้มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่เคยเป็นกลุ่มที่เคยเข้าถึงโทรทัศน์ขาวดำได้ก่อนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่หรือโทรทัศน์สีก่อน จึงทำให้ความหมายของสังคมที่ผูกติดมากับเครื่องรับโทรทัศน์สี ยังคงเป็นเครื่องรักษาแสดงออกถึงอำนาจ สถานภาพ ชื่อเสียงและความทันสมัยของผู้เป็นเจ้าของไม่ต่างจากยุคแรกที่ผ่านมา

ที่บ้านซื้อขาวดำมาดู ดูมานาน พอสี(โทรทัศน์ระบบภาพสี) มา คนข้างบ้านซื้อทีวีสี ก็วิ่งไปดูบ้านเขา ทั้งขาวดำเลย...กว่าที่บ้านจะซื้อทีวีสีได้นะ คู้หู้ หลายปี (กมลวรรณ วงศ์กาวิ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2549)

ช่อง 8 ยังเป็นขาวดำ มีทีวีดูไม่กี่ช่อง ประมาณช่อง 7 กับช่อง 8 ถ้าใครมีทีวีสี ถือว่าเท่มาก ๆ (ศิริพร กิตติวราภูล, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2550)

ปลายปี 2526 อัตราการเพิ่มขึ้นของเครื่องรับโทรทัศน์สีในภาคเหนือ มีอัตราเพิ่มขึ้นสูงสุดรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ที่ร้อยละ 121.1 ด้วยเหตุผลที่สำนักงานสถิติระบุว่า (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2526:12-13)

1. การขยายเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ในส่วนกลางไปยังภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 นอกจากนั้นสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคยังให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เช่าเวลาออกอากาศ ที่มีรายการเดียวกับรายการที่แพร่ภาพในกรุงเทพมหานคร

2. รสนิยมของผู้ชมได้เปลี่ยนไปตามรายการและเนื้อหาที่สถานีโทรทัศน์ต่างๆ เสนอ ทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของเครื่องรับเดิมและมีกำลังในการเปลี่ยนโทรทัศน์ได้มีการซื้อโทรทัศน์เพิ่มขึ้น ส่วนครัวเรือนที่มีเครื่องขาวดำที่ชำรุด หรือไม่เคยมีโทรทัศน์มาก่อน เมื่อตัดสินใจซื้อหรือเปลี่ยนเครื่องรับใหม่ ก็จะเลือกซื้อโทรทัศน์
3. ราคาของเครื่องรับโทรทัศน์ ถูกลงและมีสัดส่วนการลดลงร้อยละ 30 ในขณะที่ราคาเครื่องรับขาวดำมีสัดส่วนการลดราคาลงเพียงร้อยละ 12
4. การพัฒนาไฟฟ้าในชนบทที่เข้าถึงชนบทได้มากขึ้น เอื้อต่อการรับชมและเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ของคนชนบทได้มากขึ้น
5. ภาคเอกชนในต่างจังหวัดได้ส่งรายการบันเทิงผ่านระบบโทรทัศน์ตามสาย(เคเบิลทีวีท้องถิ่น) ไปยังครัวเรือนที่ไม่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์หลักได้ จึงเป็นการขยายพื้นที่การรับชมโทรทัศน์ไปยังประชาชนมากขึ้น
6. เครื่องเล่นวีดีโอ และภาพยนตร์(แถบบันทึกภาพ) ในระบบวีดีโอ มีการขยายตัวและแพร่หลาย ซึ่งประชาชนจำเป็นต้องมีเครื่องรับโทรทัศน์สีมากขึ้น

จากข้อมูลในช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเปลี่ยนระบบเส้น ที่ทำให้ประชาชนต้องเปลี่ยนเครื่องรับใหม่ดังกล่าว ไม่ปรากฏนโยบายของรัฐในการสนับสนุน หรืออุดหนุน ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของโทรทัศน์หรือลดภาระการเปลี่ยนเครื่องรับแต่อย่างใด เพราะรัฐถือว่าช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงระบบเส้นของโทรทัศน์ เป็นช่วงเวลาที่ประชาชนมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนเครื่องรับเดิมที่หมดอายุอยู่แล้ว จึงไม่ได้เป็นเรื่องการเพิ่มภาระให้กับประชาชนแต่อย่างใด (“การเปลี่ยนขนาดความถี่วิทยุ(โทรทัศน์)”. หนังสือที่สร 0502/9217, 24 มิถุนายน 2507. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ดังนั้นจึงเห็นว่าการเข้าถึงเทคโนโลยีโทรทัศน์จึงเป็นเรื่องของประชาชนและเอกชนที่จะต้องรับภาระการเป็นเจ้าของและเปิดรับชม

เทคโนโลยีโทรทัศน์เองทั้งหมดไม่ต่างจากการเป็นเจ้าของเครื่องรับในยุคแรกที่ผ่านมา

2.2.2 พฤติกรรมการเปิดรับชมโทรทัศน์

พฤติกรรมการเปิดรับชมโทรทัศน์ของคนท้องถิ่นในยุคนี้ยังขึ้นอยู่กับจำนวนและการกระจายตัวของเครื่องรับฯ ในท้องถิ่นหรือในชุมชนหากครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ก็จะเปิดรับอยู่ที่บ้าน แต่หากบ้านใดที่ไม่มีเครื่องรับหรือต้องการชมโทรทัศน์ก็ยังคงออกต้องไปดูที่บ้านเพื่อนบ้าน แม้ว่าจำนวนเครื่องรับต่อครัวเรือนจะกระจายมากขึ้นเฉลี่ย 3.7 ครัวเรือนต่อโทรทัศน์ 1 เครื่องแล้วก็ตาม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2526: 11) แต่ข้อมูลจากปี 2526 พบว่ามีคนท้องถิ่นยังต้องอาศัยการชมโทรทัศน์นอกบ้านสูงร้อยละ 68.2 รองลงมาคือบ้านญาติ ร้อยละ 26.6 และร้านค้า ตลาด ร้านกาแฟ ร้อยละ 3.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2527:110)

ต่อมาเมื่อจำนวนเครื่องรับในภาคเหนือเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยหนึ่งครัวเรือนต่อหนึ่งเครื่องรับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2532:33) ทำให้พฤติกรรมการเปิดรับแบบรวมกลุ่มกับกิจกรรมการรับชมนอกบ้านยามค่ำคืนค่อย ๆ หายไป กลายเป็นการเปิดรับในครัวเรือนของตนเองมากขึ้นแทน และทำให้การไปมาหาสู่หรือกลุ่มเพื่อนที่เคยพบปะเห็นหน้ากันแทบทุกคืนก็ค่อย ๆ หายไปด้วยเช่นกัน

ยุคนี้ปริมาณของเครื่องรับโทรทัศน์มีการเพิ่มขึ้นมาก และคนท้องถิ่นยังให้ความสนใจกับการติดตามรับชมโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง แต่เป็นการเปิดรับและให้ความสนใจกับโทรทัศน์จากส่วนกลางมากกว่าการจจจอยู่อยู่กับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพียงช่องเดียวเหมือนยุคที่ 1 ที่ผ่านมา

2.3 ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล่องและหน้าจอโทรทัศน์

เทคโนโลยีโทรทัศน์ยุคนี้ไม่ได้เป็นของใหม่สำหรับประชาชนท้องถิ่นอีกต่อไป เพราะนอกจากจะคุ้นเคยกับการรับชมแล้ว ยังมีประสบการณ์ในฐานะเป็นผู้แสดง หรือร่วมผลิตรายการกับทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มหรือหน่วยงานรัฐ/เอกชนในท้องถิ่น ที่มีโอกาสในการเข้าถึงและใช้สื่อโทรทัศน์มากกว่ากลุ่ม

อื่น ๆ ในท้องถิ่น อีกทั้งทางด้านเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์เองก็เริ่มคุ้นชินกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์และลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมและวิถีของท้องถิ่น ซึ่งน่าจะส่งผลดีต่อการผลิตรายการท้องถิ่น หรือการนำเสนอเนื้อหาที่เจาะลึกเข้าถึงท้องถิ่นได้มากกว่ายุคแรก แต่การปรับตัวของท้องถิ่นโดยเฉพาะศิลปะพื้นบ้านอย่าง ละครขอ ก็ยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ที่ครั้งนี้ไม่เพียงแต่ปรับรูปแบบ วิธีการนำเสนอให้เข้ากับโทรทัศน์เท่านั้น แต่ยังต้องปรับทั้งเนื้อหาให้สั้นลงตามเวลาที่ปรับลดและปรับสภาพตามเวลาการออกอากาศที่มักเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง และที่สำคัญคือการปรับเนื้อหาตามรสนิยมของผู้ชมและผู้สนับสนุนรายการเพื่อความอยู่รอด (สุจิตรา คำชาติย์, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2549) หลังจากที่ละครโทรทัศน์ตามแบบโทรทัศน์ส่วนกลางเข้ามาสร้างรสนิยมการดูละครของคนท้องถิ่นให้เปลี่ยนไปจนกลายเป็นความนิยมขึ้นชอบละครโทรทัศน์ที่มากับสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางมากกว่าละครพื้นบ้าน

2.4 ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเวลาของคนในท้องถิ่นหลังเทคโนโลยีโทรทัศน์ปรากฏตัวในท้องถิ่นตั้งแต่ยุคแรกเป็นต้นมา คนท้องถิ่นเริ่มรับเอาเวลาของโทรทัศน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่สถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางรุกเข้ามาในท้องถิ่น ด้วยคุณภาพและความน่าสนใจของรายการประกอบกับภาพสีที่สมจริงนั้น ยิ่งทำให้เวลาโทรทัศน์ยังสามารถเป็นตัวกำหนดเวลาของประชาชนให้มาอยู่หน้าจอโทรทัศน์ได้ไม่ต่างจากยุคแรกเท่าใดนัก ขณะเดียวกัน ยุคนี้ก็ถือว่าประชาชนมีสิทธิในการเลือกเปิดรับชมทั้งรายการ เนื้อหาและช่องสถานีได้มากขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตามหลังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีฐานะเป็นลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ส่วนกลาง ที่มีหลักการในการเป็นสื่อเพื่อการศึกษา รายการที่เคยเป็นหัวใจในการดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้นั่งหน้าจอตีทัศน์ ได้ค่อย ๆ หดหายไป โดยมีรายการเพื่อการศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และรายการของกระทรวงศึกษาธิการเข้ามาแทน ที่แม้ว่าอำนาจของเวลาโทรทัศน์สามารถกำหนดเวลาของผู้ชมได้ แต่สำหรับอำนาจของ

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้วกลับมีลดน้อยลงตามความน่าสนใจของรายการและค่านิยมของผู้ชม

อาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้ (2518-2534) แม้ว่าสื่อโทรทัศน์ ยังเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการกำหนดเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น แต่สิ่งที่คนท้องถิ่นเปิดรับกลับไม่ใช่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีกต่อไป จากการสำรวจทัศนคติการรับชมรายการโทรทัศน์ในเขตบริการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 เมื่อปี 2532 พบว่ามีจำนวนผู้ชมรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีน้อยกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ คือสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 3 โดยเฉพาะรายการข่าวละคร และกีฬา (วชิรา รินทร์ศรี, 2537: 100) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสายพิณ เริงเชาว์ (2536:86) ที่ศึกษาการเปิดรับสื่อของคนภาคเหนือตอนบนในช่วงปลายปี 2535 ซึ่งแม้เป็นช่วงที่ชาวบ้านจังหวัดลำปางได้รับผลกระทบจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์รื้อวไหลค่อนข้างวิกฤต ก็ยังพบว่าสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 มีผู้นิยมชมน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 54.7 ในขณะที่ช่อง 7 ได้รับความนิยมสูงสุดกว่าร้อยละ 92.6

จึงอาจกล่าวได้ว่าเวลาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ไม่มีพลังในการยึดคนดูให้อยู่หน้าจอโทรทัศน์ได้ เพราะคนท้องถิ่นหันไปสนใจโทรทัศน์จากส่วนกลางแทน ดังนั้นแม้เวลาชีวิตของคนท้องถิ่นที่เคยถูกกำหนดจากเวลาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะคลี่คลายลงแต่คนท้องถิ่นกลับยิ่งผูกติดอยู่ภายใต้เวลาโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ มากขึ้น

การศึกษาบริบทชุมชนทั้ง 4 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นในยุคนี้พบว่าปัจจัยทางด้านบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงภายหลังจากการเกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนกลางในท้องถิ่นทั้งที่ทำให้คนท้องถิ่นมีอำนาจในการเลือกเปิดรับ/ไม่เปิดรับโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ได้มากขึ้น ซึ่งการเข้ามาของสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางนั้นได้ส่งผลกระทบต่อสถานะของการผูกขาดเพียงช่องเดียวในท้องถิ่นและกดดันให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องให้เข้าสู่ภาวะของการแข่งขัน

การมีสิทธิในการเลือกหรือไม่เลือกชมโทรทัศน์ได้หลายช่องนั้นส่งผลต่อทำที่หรือการตอบสนองของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากที่เคยรับรู้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสิ่งที่เหนือกว่าและทันสมัย เปลี่ยนเป็นสถานีฯ ที่ล้ำสมัย ซึ่งส่งผลต่อความนิยมลดน้อยลงไปด้วย

แม้ว่าในยุคนี้บริบทชุมชนจะได้รับผลกระทบจากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคน้อย แต่การเสียพื้นที่การแสดงออกหรือสูญเสียสถานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้กับรายการจากส่วนกลางแทบทั้งหมดนั้นถือว่าคนท้องถิ่นสูญเสียพื้นที่และโอกาสในการใช้สื่อ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง ในขณะที่คนท้องถิ่นทั่วไปในท้องถิ่นไม่ได้รู้สึกหรือตระหนักว่าได้สูญเสียพื้นที่ดังกล่าวไป ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาตั้งแต่ก่อตั้งสถานีขานั้น กลุ่มคนทั่วไปแทบไม่มีโอกาสเข้าไปใช้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอยู่แล้ว ดังนั้นพวกเขาจึงไม่รู้สึกถึงการได้พื้นที่มาหรือสูญเสียพื้นที่ไป ตราบใดที่พวกเขายังสามารถเปิดรับและได้รับความบันเทิงรายการโทรทัศน์อื่นๆ ได้ แต่การมีโอกาสในการเปิดรับโทรทัศน์จากส่วนกลางต่างๆ มากขึ้นนั้นกลับทำให้คนท้องถิ่นถูกรอบงำด้วยอุดมการณ์ ความรู้สึก และวิถีชีวิตและวิถีคิดตามแบบเมืองหลวงที่มาพร้อมกับเนื้อหารายการจากสถานีฯ โดยไม่รู้สึกตัวมากขึ้น

3. สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ปัจจัยแวดล้อมภายนอก

ระบบโทรทัศน์ของไทยทั้งโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ถือกำเนิดขึ้นจากแรงผลักดันของปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะทั้งด้านการเมือง ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ขาดความพร้อม ส่งผลทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกควบคุมและจัดการโดยรัฐและหน่วยงานของรัฐ อย่างเบ็ดเสร็จมาตลอดยุคที่ 1 (2502-2517) แต่เมื่อเข้าสู่การขยายตัวของสถานีโทรทัศน์ และการพัฒนาระบบเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ที่ทันสมัยมากขึ้นนั้น ปัจจัยทางด้านการเมือง เทคโนโลยี และเศรษฐกิจจะส่งผลต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้(2518-2534) มากน้อยอย่างไร ในส่วนนี้จะอธิบายถึงปัจจัยภายนอกอันได้แก่ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอันเป็นต่อบวัตฤประสงค์ข้อที่ 2 ของการศึกษาคั้งนี้

3.1 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค : ปัจจัยทางด้านการเมือง

บรรยากาศทางการเมืองของไทยในช่วงปลายปี 2516 ถึงช่วงกลางปี 2519 ถือเป็นยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน แต่สำหรับสื่อโทรทัศน์กลับถูกควบคุมจากรัฐบาลมากขึ้น มีการออกระเบียบและข้อบังคับเพื่อควบคุมการนำเสนอเนื้อหาของสื่อกระจายเสียง เช่นปี 2518 รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ออกระเบียบวิฤฤกระจายเสียง

และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ที่นอกจากจะจำกัดเวลาการโฆษณาสำหรับสื่อโทรทัศน์แล้วยังเป็นการควบคุมเนื้อหา โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว) ขึ้นมาทำหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ และเซ็นเซอร์เนื้อหารายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะเนื้อหาการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองและสังคม พร้อมกับห้ามไม่ให้สถานีฯ ฝ่าฝืนหรือกระทำการเป็นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทางการเมือง ส่งผลทำให้โทรทัศน์ส่วนใหญ่มีการควบคุมตนเองค่อนข้างสูง และหันไปนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงเป็นหลัก (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544: 167-168)

แต่ประชาธิปไตยเฟื่องฟูมาได้เพียง 3 ปี ก็มีอันต้องสะดุดลงด้วยเหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมือง มีการสังหารนักศึกษาและประชาชนอีกครั้งเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 หลังจากนั้น นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีและในช่วงรัฐบาลชุดนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบโทรทัศน์ไทยอีกครั้งโดยยุบเลิกกิจการของบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด หรือโทรทัศน์ไทยทีวี 4 และได้ตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย(อ.ส.ม.ท.) พ.ศ. 2520 ขึ้น เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 และให้อ.ส.ม.ท. ดำเนินกิจการโทรทัศน์ช่อง 4 หรือที่เปลี่ยนชื่อภายหลังเป็นสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท.พร้อมกับกำหนดให้โอนพนักงานและลูกจ้างของบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด เป็นพนักงานของอ.ส.ม.ท. อันเป็นการรับช่วงต่อจากแผนกรมประชาสัมพันธ์ นับตั้งแต่ตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2520 โดยใช้เหตุผลของการยุบเลิกดังกล่าวว่าเป็นการบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ

...ผมเข้าไปรับงานรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ดูแลกิจการบริษัทไทยโทรทัศน์ในปี 2519 ผมพบว่าบริษัทไทยโทรทัศน์ไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เหตุที่ขาดทุนส่วนหนึ่ง...พอมีปัญหารัฐบาลจะเอาเงินไปช่วยก็ไม่สามารถทำได้เต็มที่เพราะเป็นบริษัทจำกัด ท่านนายกรัฐมนตรีท่านเห็นว่าการสื่อสารมวลชนเป็นกิจการที่มีความสำคัญที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตย ท่านให้ผมพิจารณาว่าน่าจะมีการจัดตั้งองค์กรที่มีประสิทธิภาพที่เป็นรัฐวิสาหกิจโดยสมบูรณ์ แต่ขณะเดียวกันก็สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า (นพ นรนาถ, 2 ตุลาคม 2550)

การยุบเลิกบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ครั้งนี้ส่งผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพราะอยู่ในข่ายที่ถูกโอนย้ายไปอยู่กับอ.ส.ม.ท. ด้วย ทำให้เจ้าหน้าที่

ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นข้าราชการในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์แสดงความไม่พอใจและไม่ต้องการโอนย้ายผ่านทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ด้วยเหตุผลว่าองค์กรที่จัดตั้งใหม่นั้นเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของนักการเมืองบางกลุ่มเท่านั้น

...ข้าราชการกรมฯ ที่สังกัดวิทยุโทรทัศน์จะต้องออกจากความเป็นข้าราชการ ไม่ว่าจะมีความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อไปเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ อสมท. คล้ายกับการข่มเขาคือให้กินหญ้า ไม่อยากเป็นก็จำใจต้องเป็น ไม่อยากออกก็ต้องออก เมื่อรับราชการมานานหวังจะเจริญก้าวหน้าต่อไป อยู่ ๆ ก็ต้องกลายเป็นลูกจ้าง กลายเป็นว่าเป็นผู้หาเงินให้กับบุคคลบางพวก แทนที่จะทำประโยชน์ให้กับประชาชนส่วนร่วม (ปชส.เผยเหตุไม่ยอมขึ้น อ.ส.ม.ท. กลัวตกเป็นเครื่องมือหาเงิน, 2521:1,15)

ในที่สุดเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2528 คณะรัฐบาลมีมติให้กรมประชาสัมพันธ์จัดตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่ หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานคร เพื่อให้เป็นสถานีขายให้กับสถานีโทรทัศน์ในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ทั่วประเทศที่ไม่ต้องโอนย้ายไปอยู่กับ อ.ส.ม.ท. โดยให้ดำเนินการด้านวิทยุโทรทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา ความมั่นคง และการประชาสัมพันธ์ของรัฐที่ไม่มีโฆษณา แต่สำหรับกรณีของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะได้รับยกเว้นเงื่อนไขห้ามโฆษณา โดยสามารถโฆษณาได้ไม่เกิน 10 นาทีต่อชั่วโมง (“ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่นร 1007/ 3080, 29 เมษายน 2531. สำนักนายกรัฐมนตรี; “ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร 0202/5469, 6 พฤษภาคม 2531. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.) โดยให้เหตุผลว่า

...จากเหตุผลที่ว่าเครื่องมือสื่อมวลชนของรัฐบาลเกี่ยวข้องกับ
อย่างใกล้ชิดกับปัญหาความมั่นคงของชาติ การให้เครื่องมือ
สื่อมวลชนของรัฐบาลอยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์
ซึ่งเป็นส่วนราชการและอยู่ในระดับอำนาจการยอมทำให้การ
ควบคุมดูแลมีประสิทธิภาพสูงกว่าและแน่นอนกว่าการให้อยู่ในความ
รับผิดชอบของรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอข่าวสาร
ต่าง ๆ ของรัฐบาล...ถ้าให้อยู่ในความรับผิดชอบของ อ.ส.ม.ท.

รัฐบาลจะควบคุมได้น้อยกว่า การดำเนินงานในรูปส่วนราชการ ซึ่ง รัฐบาลสามารถควบคุมได้โดยตรง (“การปรับปรุงหน่วยงานวิทยุ โทรทัศน์.” บันทึกข้อความที่ สร 0004/1, 3 มกราคม 2521. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยที่ผันผวนและวุ่นวายอยู่กับการชิง อำนาจ การยึดอำนาจดังกล่าว ทำให้หลักการและเป้าหมายของการใช้โทรทัศน์เองก็ ไม่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง เพราะไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนชั่วคราวอย่างไร ระดับของ ความเป็นประชาธิปไตยจะเข้มข้นหรืออ่อนแอแค่ไหน รัฐบาลยังผูกขาด ควบคุมและใช้ สื่อโทรทัศน์ โดยมีวาทกรรม “ความมั่นคงของชาติ” กำกับความชอบธรรมอยู่ด้วยเสมอ แม้แต่การต่อสู้ของกรมประชาสัมพันธ์ที่ต้องการรักษาสถานีโทรทัศน์เอาไว้ วาทกรรม ชุดดังกล่าวก็ยังถูกนำมาใช้อย่างได้ผล ทำให้กรมประชาสัมพันธ์สามารถรักษา สถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศเอาไว้ได้

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่นั้นจะได้รับการกำหนดให้เป็น โทรทัศน์เพื่อการศึกษา แต่ปัจจัยทางการเมืองยังสามารถเข้ามากำหนดและควบคุมได้ โดยรัฐบาลได้กำหนดทิศทางกรนำเสนอรายการอย่างชัดเจนว่านอกจากจะให้ ความสำคัญกับการศึกษาและความรู้แล้ว(ตามเงื่อนไขของประเทศญี่ปุ่นที่ให้ทุนการ จัดตั้ง)ยังต้องนำเสนอรายการที่เป็นการประชาสัมพันธ์และความมั่นคงของรัฐ และ หากเวลาและศักยภาพเหลือสถานีฯจึงจะสามารถนำเสนอรายการบันเทิงไม่เกินร้อยละ 10 ของเวลาแพร่ภาพออกอากาศทั้งหมดได้ (“โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์และโครงการขยายข่ายงานวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศ ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย.” บันทึกข้อความที่ นร 0801/5923, 18 ธันวาคม 2527. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) การเข้ามากำหนดและควบคุมการดำเนินงานของสทท. 11 กรุงเทพฯ ที่ส่งผลต่อ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานไปตามจนแทบไม่ สามารถสร้างสรรค์รายการหรือจัดสรรเวลารายการท้องถิ่นหรือผู้ผลิตรายการท้องถิ่น ผลิตรายการได้และในที่สุดได้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีสภาพแทบไม่ต่างจากการ เป็นสถานีถ่ายทอดของโทรทัศน์ส่วนกลาง

นอกจากนั้นช่วงการจัดตั้งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยจนถึงการอนุมัติให้กรมฯ จัดตั้งสทท. 11 กรุงเทพฯ (2518-2528) เป็นช่วงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกทอดทิ้งจากรัฐบาลในด้านการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงาน และเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนรายการ เพราะก่อนหน้านั้นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้รายการส่วนใหญ่จากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 อีกทั้งในทศวรรษการจัดตั้งสทท. 11 กรุงเทพฯ ในระยะแรกคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 มกราคม 2528 ยังกำหนดให้ใช้งบประมาณที่มาจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (“โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์และโครงการขยายข่ายงานวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย”. หนังสือที่นร. 0202/757, 18 มกราคม 2528. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

...สถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์เรานี้เป็นสถานีโทรทัศน์ซึ่งตั้งมา 20 กว่าปีแล้ว และเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของรัฐและรัฐบาลโดยตรง สมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากว่าไม่ได้รับงบประมาณพอสมควร ก็ขออย่าให้มีหน่วยงานอื่นซึ่งมาตั้งที่หลังได้เกิดการรบกวนกันขึ้น (สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์, 2526 : 85)

สำหรับการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศ รัฐบาลยังคงเป้าหมายเดิมที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับชมรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางในเวลาและรายการเดียวกันไว้ตั้งแต่เจตนารมณ์ยุคก่อตั้ง โดยมีการสนับสนุนให้มีการส่งสัญญาณโทรทัศน์จากส่วนกลางไปยังภูมิภาค ซึ่งถือเป็นกระบวนการสื่อสารทางเดียว โดยละเลยกับเสียงของท้องถิ่นหรือของประชาชน เห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรีไม่อนุมัติให้มีการถ่ายทอดรายการจากภูมิภาคมายังสถานีฯ ส่วนกลาง โดยให้เหตุผลว่าไม่คุ้มค่าและไม่จำเป็น (“ผลการพิจารณาระบบสื่อสารเพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์”. หนังสือที่สร 0504/132, 12 มกราคม 2521. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.) และการจัดสรรงบประมาณให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทำให้ระบบการถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์จากส่วนกลางไปยังภูมิภาคมีความสมบูรณ์เป็นลำดับ (“การถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ระหว่างกรุงเทพฯ – ลำปาง กับกรุงเทพฯ – ขอนแก่น.” หนังสือที่สร.0201/7600, 17 มิถุนายน 2520. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านการเมืองในยุคนี้เป็นปัจจัยสำคัญ โดยส่วนใหญ่ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ จากปัจจัยทางการเมืองเกิดขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของ นักการเมืองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในการเข้ามาใช้และควบคุมอย่างเข้มงวดทั้ง โดยตรงผ่านทางระเบียบข้อบังคับเป็นต้น และโดยอ้อมผ่านทางนโยบาย เพื่อให้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงเป็นสื่อของรัฐ แต่ขณะเดียวกันรัฐได้ละเลยในการ เลี้ยงดูหรือสนับสนุนให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถดำรงอยู่ในได้ท่ามกลางการ แข่งขันจากสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางในตลาดท้องถิ่น ปัจจัยการเมืองที่ส่งผลต่อ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ได้สร้างผลกระทบต่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็น สถานีโทรทัศน์และในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ทำให้สถานีฯ สูญเสียโอกาสใน การพัฒนาและการแข่งขันและที่สำคัญคือการเสื่อมความนิยมและความผูกพันจาก ผู้ชมในท้องถิ่น

3.2 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค : ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี

ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีโทรทัศน์ที่กระทบต่อ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงระบบการส่งโทรทัศน์ จาก ภาพขาวดำ (525 เส้น 30 ภาพต่อวินาที) เป็นภาพสี (625 เส้น 25 ภาพต่อวินาที) และการเปลี่ยนแปลงระบบการรับ-ส่งสัญญาณโทรทัศน์จากระบบสถานีถ่ายทอด (Repeater) เป็นระบบดาวเทียม

3.2.1 การเปลี่ยนเทคโนโลยีการส่งภาพขาวดำเป็นภาพสี

การเปลี่ยนแปลงระบบการส่งวิทยุโทรทัศน์ จาก 525 เส้น 30 ภาพ ต่อวินาที เป็น 625 เส้น 25 ภาพต่อวินาที เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี 2507 ขณะนั้น รัฐบาลมอบหมายให้สภาวิจัยแห่งชาติ ทำการศึกษาพิจารณาความเป็นไปได้ ของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดังกล่าวในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจสังคม ด้านเทคนิคและด้านการเมือง ต่อมาสภาวิจัยแห่งชาติได้สรุปและเสนอต่อ คณะรัฐมนตรีว่าให้ระบบโทรทัศน์ของไทยใช้ระบบ 625 เส้น 25 ภาพต่อวินาที เป็นระบบมาตรฐาน แต่สามารถชะลอการเปลี่ยนแปลงออกไปจนถึงปี 2515 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบตามที่สภาวิจัยฯ เสนอดังกล่าว (“การ เปลี่ยนแปลงระบบโทรทัศน์ 525 เส้น 30 ภาพต่อวินาที เป็น 625 เส้น 25

ภาพต่อวินาที (2 กรกฎาคม – 18 กันยายน 2507)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
(6) สร. 2.1.11/30)

ดังนั้น ปี 2517 สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางทุกแห่งได้เปลี่ยนระบบการส่งโทรทัศน์เป็นระบบ 625 เส้น 25 ภาพต่อวินาที ในขณะที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ข้อมูลจากหนังสือรายงานประจำปีของ สทท. 11 เชียงใหม่ ระบุว่ามีการเปลี่ยนระบบจากเดิม 525 เป็นระบบสี 625 เสร็จสมบูรณ์ในปี 2525 (กรมประชาสัมพันธ์, สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่, 2549:13) จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีระบบการส่งภาพจากขาวดำเป็นสีของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค มีความล่าช้ากว่าจากสถานีส่วนกลางไม่น้อยกว่า 8 ปี ซึ่งนานพอที่จะให้ประชาชนตื่นตาตื่นใจกับภาพสีและรายการที่น่าสนใจของโทรทัศน์ส่วนกลาง จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสูญเสียความนิยมและสูญเสียการเป็นตัวแทนของความทันสมัยในสายตาของคนท้องถิ่นไปด้วย

...เมื่อก่อนเราเป็นเจ้าของตลาดมืออยู่คนเดียว ตอนหลังถึงว่าจะตามเขา สูญเสียตำแหน่งเพราะการแข่งขันมาจากกรุงเทพมหานคร การแข่งขันสูง (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

3.2.2 การเปลี่ยนระบบการรับ-ส่งสัญญาณโทรทัศน์จากระบบสถานีถ่ายทอด (Repeater) เป็นระบบดาวเทียม

ไม่ทันที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะเปลี่ยนแปลงระบบเส้นและภาพสีได้เสร็จสมบูรณ์ เทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ของระบบโทรทัศน์ไทยได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ซึ่งครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างมาก ทั้งในแง่ของการแข่งขัน และการบริหารจัดการของสถานีเอง กล่าวคือ ในปี 2521 รัฐบาลมีมติให้การขยายโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคใช้ระบบถ่ายทอดเป็นระบบไมโครเวฟแทนการเลือกใช้ระบบดาวเทียม โดยคณะกรรมการพิจารณาระบบการสื่อสารเพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เห็นว่าระบบทั้งสองนั้นมีประสิทธิภาพในการทำงานได้ไม่ต่างกัน ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ได้เห็นชอบด้วย แม้ว่าทางกรมไปรษณีย์โทรเลข และ

องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย จะเสนอให้ใช้ทั้งสองระบบร่วมกัน (“ผลการพิจารณาระบบสื่อสารเพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์”. หนังสือที่สร 0504/132,12 มกราคม 2521. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.) และในที่สุดคณะรัฐมนตรีมีมติให้ใช้ระบบไมโครเวฟภาคพื้นดินในการดำเนินงาน สำหรับการจัดตั้งโครงข่ายโทรทัศน์ทั่วประเทศ (“ผลการพิจารณาระบบสื่อสารเพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์”. หนังสือที่ สร. 0202/ อ่านไม่ออก, 14 กุมภาพันธ์ 2521. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) แต่ปรากฏว่าภายหลังระบบไมโครเวฟภาคพื้นดินไม่สามารถเชื่อมสัญญาณจากสถานีแม่ข่ายไปยังสถานีลูกข่ายได้ กรมประชาสัมพันธ์จึงได้เสนอโครงการขอเปลี่ยนแปลงสัญญาณภาพจากระบบไมโครเวฟ เป็นระบบดาวเทียมแทนอีกครั้ง (“โครงการเชื่อมโยงสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศผ่านดาวเทียมของกรมประชาสัมพันธ์”. หนังสือที่ นร 0412/10941, 13 มีนาคม 2533. สำนักงานงบประมาณ) โดยมีคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นให้เปลี่ยนแปลงสัญญาณโทรทัศน์ของสทท. 11 จากระบบไมโครเวฟเป็นระบบดาวเทียม ด้วยเหตุผลการประหยัดงบประมาณและสามารถเชื่อมสัญญาณไปยังสถานีเครือข่ายได้ (“โครงการเชื่อมโยงสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศผ่านดาวเทียมของกรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร. 0908/1979,11 เมษายน 2533. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว เห็นได้ว่าการตัดสินใจในการเปลี่ยนเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดของหน่วยงานรัฐและกรมประชาสัมพันธ์ ที่อาจเกิดมาจากความไม่รู้ ขาดประสบการณ์หรือด้วยปัจจัยอื่นใดก็ตาม ได้ส่งผลเสียหายทั้งด้านงบประมาณจากการดำเนินงานซ้ำซ้อนและยังส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีกด้วย เพราะกว่าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะสามารถใช้ระบบการส่งสัญญาณโทรทัศน์ด้วยระบบดาวเทียมได้มีความล่าช้าไปกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นกว่า 10 ปี

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ดังกล่าว อาจดูเป็นความทันสมัยก้าวหน้า แต่หากมองในแง่ของการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์ท้องถิ่นแล้วจะเห็นว่าความเป็นท้องถิ่นกลับค่อย ๆ ถูกลดทอน เพราะยังมีการเปลี่ยนระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่มาทดแทน การรวมศูนย์อำนาจจากท้องถิ่นเข้าสู่สถานีกลางยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นรายการจากท้องถิ่น เวลาการนำเสนอรายการของท้องถิ่น การนำเสนอเรื่องราวและประเด็นของท้องถิ่นยิ่งลดลง (รายละเอียดดูในหัวข้อต่อไป) และถูกแทนที่ด้วยรายการจากส่วนกลางที่ส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมโดยตรง

ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีในยุคนี้ (2518-2534) ที่เป็นผลมาจากปัจจัยทางการเมืองได้เป็นปัจจัยสำคัญในการลดทอนความเป็นท้องถิ่น การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อีกทั้งยังลดทอนความเป็นอิสระในการทำงานของสถานีโทรทัศน์ฯ ให้ขึ้นอยู่กับการควบคุมจากส่วนกลาง โดยเฉพาะการนำเสนอรายการและเนื้อหาจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางจนแทบไม่มีพื้นที่ให้กับรายการท้องถิ่น

3.3 โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

มิติทางเศรษฐกิจของการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่จะกล่าวถึงตอนนี้คือทุนการดำเนินงาน และทุนในการจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีโทรทัศน์

3.3.1 ทุนการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ระหว่างปี 2518-2525 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศประสบปัญหาตกต่ำ เกิดวิกฤติน้ำมันแพง และปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบท ส่งผลให้เกิดการอพยพแรงงานในต่างจังหวัดเข้าสู่เมืองหลวง ขณะเดียวกันปัญหาภายในของกรมประชาสัมพันธ์ที่ต้องสูญเสียอำนาจการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ไปเนื่องจากต้องโอนย้ายโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ไปเป็นขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) แทน ขณะเดียวกันสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองก็ต้อง

สูญเสียเครือข่ายหรือแหล่งรายการหลักไป อีกทั้งยังกังวลและสับสนกับสถานะว่าจะต้องถูกโอนย้ายไปสังกัดกับอ.ส.ม.ท ตามสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 หรือไม่

ภายใต้ความไม่แน่นอนดังกล่าว ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกตัดงบประมาณการดำเนินงาน โดยเฉพาะโครงการขยายการให้บริการโทรทัศน์ทั่วประเทศ จนเป็นเหตุให้โครงการดังกล่าวหยุดชะงักเป็นช่วง ๆ เช่นปี 2518 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้กรมฯ ขยายโครงการบริการโทรทัศน์ทั่วประเทศระยะแรกในวงเงินงบประมาณ 3 ล้านบาท โดยรัฐกำหนดเงื่อนไขให้บริษัทเอกชนที่ชนะการประกวดราคาตามโครงการดังกล่าวเป็นผู้จัดหาแหล่งเงินกู้ กำหนดการชำระคืนไม่เกิน 8 ปี (“โครงการขยายบริการโทรทัศน์ทั่วประเทศระยะแรกของกรมประชาสัมพันธ์”. หนังสือที่ สร 1004/2866,15 กรกฎาคม 2520. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) แต่เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาล มีการตัดงบประมาณโครงการดังกล่าวออกไป ทำให้โครงการหยุดชะงัก แต่ต่อมาปี 2520 หลังจากรัฐบาลชุดดังกล่าวพ้นจากอำนาจไป กรมประชาสัมพันธ์ได้เสนอขอให้รัฐบาลชุดใหม่ (นายธานินทร์ กรัยวิเชียร) ให้ทบทวนโครงการดังกล่าวอีกครั้ง และได้รับการอนุมัติให้ดำเนินโครงการต่อไป

ต่อมาในปีเดียวกันรัฐบาลมีความประสงค์ให้สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางสามารถแพร่ภาพสัญญาณพร้อมกันทั่วประเทศ จึงได้อนุมัติงบประมาณจำนวน 3 ล้านบาทให้กรมประชาสัมพันธ์ทำการปรับปรุงการส่งสัญญาณโทรทัศน์ด้วยระบบไมโครเวฟ จากสถานีฯ กรุงเทพฯ ไปยังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจังหวัดลำปาง และจากสถานีฯ กรุงเทพฯ ไปยังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (“การถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ระหว่างกรุงเทพฯ – ลำปาง กับกรุงเทพฯ – ขอนแก่น.” หนังสือที่สร.0201/7600, 17 มิถุนายน 2520. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)

อาจกล่าวได้ว่างบประมาณการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะการขยายพื้นที่การให้บริการและการเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์โทรทัศน์ล้วนขึ้นอยู่กับการตัดสินใจจากรัฐบาล ที่นอกจากจะขาดความแน่นอนแล้ว ยังไม่ส่งเสริมศักยภาพในการดำเนินงานและการแข่งขันในยุคที่เทคโนโลยีโทรทัศน์และสถานีโทรทัศน์มีการขยายตัวและแข่งขันเพิ่มขึ้น จากสภาพดังกล่าวส่งผลต่อการดำเนินงานการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างมากจนทำให้บุคลากรเกิดความอึดอัดใจ

...งบประมาณเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง งบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลมาในแต่ละปีไม่เพียงพอต่อการขยายงาน และการปรับปรุงของเรา กิจกรรมโทรทัศน์เป็นกิจการที่ต้องแข่งขันกันด้านเทคนิค ซึ่งขณะนี้ในส่วนกลางเราก็มีสถานีโทรทัศน์ถึง 4 สถานี รวมทั้งสถานีที่ขยายมาจากส่วนกลางมาสู่ภูมิภาค...ปัญหาดังกล่าวนี้ ทำให้สถานีของกรม...ต้องประสบปัญหาในด้านการใช้อุปกรณ์และการดำเนินรายการอย่างยิ่ง เพราะในส่วนกลางนั้น การดำเนินงานในรูปของเอกชนมีส่วนร่วมอยู่ การบริหารงานย่อมคล่องตัว โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินก็ง่าย ส่วนของกรมฯ นั้นทุกบาททุกสตางค์ เราก็ต้องเอามาจากงบประมาณแผ่นดิน รัฐบาลเองก็ได้จัดสรรมาให้เราแต่ละปีน้อยมาก ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการขยายงานของเรา รวมทั้งการปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น (สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์, 2526: 80-81)

3.3.2 ทู่นในการจัดหาเทคโนโลยีโทรทัศน์

หลังปี 2525 เป็นต้นมา ภาวะเศรษฐกิจของประเทศฟื้นตัวดีขึ้น ประกอบกับความชัดเจนว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ต้องโอนเป็นของอ.ส.ม.ท. เพราะรัฐบาลอนุมัติให้กรมประชาสัมพันธ์จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางหรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ขึ้นแทนสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเริ่มได้รับงบประมาณสำหรับการขยายงานและปรับเปลี่ยน

อุปกรณ์และเทคโนโลยีการส่งสัญญาณภาพและเสียงของโทรทัศน์ให้เป็นระบบสี 625 เส้น

ปี 2529 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับอนุมัติให้จัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์ระบบ 625 เส้นขนาด 1 กิโลวัตต์ พร้อมระบบสายอากาศและสายส่งในวงเงินงบประมาณ 4,500,000 บาท แต่ที่มาของงบประมาณโครงการดังกล่าวกว่าร้อยละ 55 (2,500,000 บาท) เป็นงบประมาณของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเอง และที่เหลือมาจากงบประมาณแผ่นดิน 4,000,000 (“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณข้ามปี เป็นค่าจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สีพร้อมสายอากาศและสายส่งของสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์เด่นชัย จังหวัดแพร่.” หนังสือที่ นร 0201/19886, 18 กันยายน 2529. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ต่อมาภายหลังเมื่อบริษัทร่วมเสนอราคาเสนอราคาสูงกว่างบประมาณที่ตั้งไว้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องรับภาระในส่วนงบประมาณที่เพิ่มขึ้น และต้องตัดอุปกรณ์ส่วนควบด้วย (“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณข้ามปี เป็นค่าจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สี พร้อมสายอากาศและสายส่งของสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์เด่นชัย จังหวัดแพร่.” บันทึกข้อความที่ นร 0901/762, 5 กันยายน 2529. สำนักนายกรัฐมนตรี) สรุปแล้วโครงการจัดซื้อดังกล่าวกว่าร้อยละ 60 เป็นภาระของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและยังไม่สามารถได้อุปกรณ์ได้ครบตามแผนงาน

ปี 2532 รัฐบาลอนุมัติให้กรมฯ จัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สี 625 เส้น กำลังส่ง 10 กิโลวัตต์ พร้อมอุปกรณ์ส่วนควบห้องส่งขนาดเล็ก 1 ชุด สำหรับสถานีเครื่องส่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในวงเงินงบประมาณ 16,990,000 บาท โดยร้อยละ 73.57 (12,500,000 บาท) มาจากงบประมาณแผ่นดิน และร้อยละ 26.43 (4,490,000 บาท) มาจากเงินสมทบของกรมประชาสัมพันธ์ หรือสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (“ขออนุมัติจัดซื้อและผูกพันงบประมาณเป็นค่าเครื่องส่งโทรทัศน์สี พร้อมอุปกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ของกรมประชาสัมพันธ์”. หนังสือที่ นร 0202/4943, 26 กันยายน 2532.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ถัดมาอีก 1 ปี 2533 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณ 300 ล้านบาท สำหรับการเปลี่ยนระบบการส่งสัญญาณโทรทัศน์จากไมโครเวฟภาคพื้นดินที่ยกเลิกไปเป็นระบบดาวเทียมแทน (“โครงการเชื่อมโยงสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศผ่านดาวเทียมของกรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร 0908/1979, 11 เมษายน 2533. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

อาจกล่าวได้ว่าแม้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐ ดำเนินงานด้วยงบประมาณแผ่นดิน ที่มีความผูกโยงกับอำนาจทางการเมือง ภาวะเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ในอีกสถานะหนึ่ง สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังเป็นหน่วยงานที่ต้องหารายได้ด้วยตัวเองจากการโฆษณาไปพร้อมกัน เพื่อลดภาระด้านงบประมาณแผ่นดิน ดังนั้นการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อให้สามารถผลิตรายการหรือนำเสนอรายการในฐานะเป็นสถานีโทรทัศน์นั้นส่วนหนึ่งมาจากการทุนของภาคเอกชนร่วมด้วย (สายพิณ เจริญเชาว์, 2536:70)

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการขยายตัวของโทรทัศน์ในท้องถิ่น ปัจจัยทางการเมืองและภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นปัจจัยกำหนดการอยู่รอดของสถานีฯ โดยปัจจัยทางการเมืองยังคงมีอิทธิพลทั้งการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ฯ และเป็นปัจจัยลดทอนศักยภาพในการแข่งขันและความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิลดลง ส่วนปัจจัยเศรษฐกิจ จากการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงหนึ่งต้องขายเวลาเกือบทั้งหมดให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง และเปิดทางให้กลุ่มทุนมาร่วมกำหนดการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีกปัจจัยหนึ่ง ดังนั้นแม้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะอยู่รอดในฐานะเป็นสถานีโทรทัศน์ด้วยวิธีการดังกล่าวได้ แต่กลับไม่สามารถอยู่รอดหรือดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้

4. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

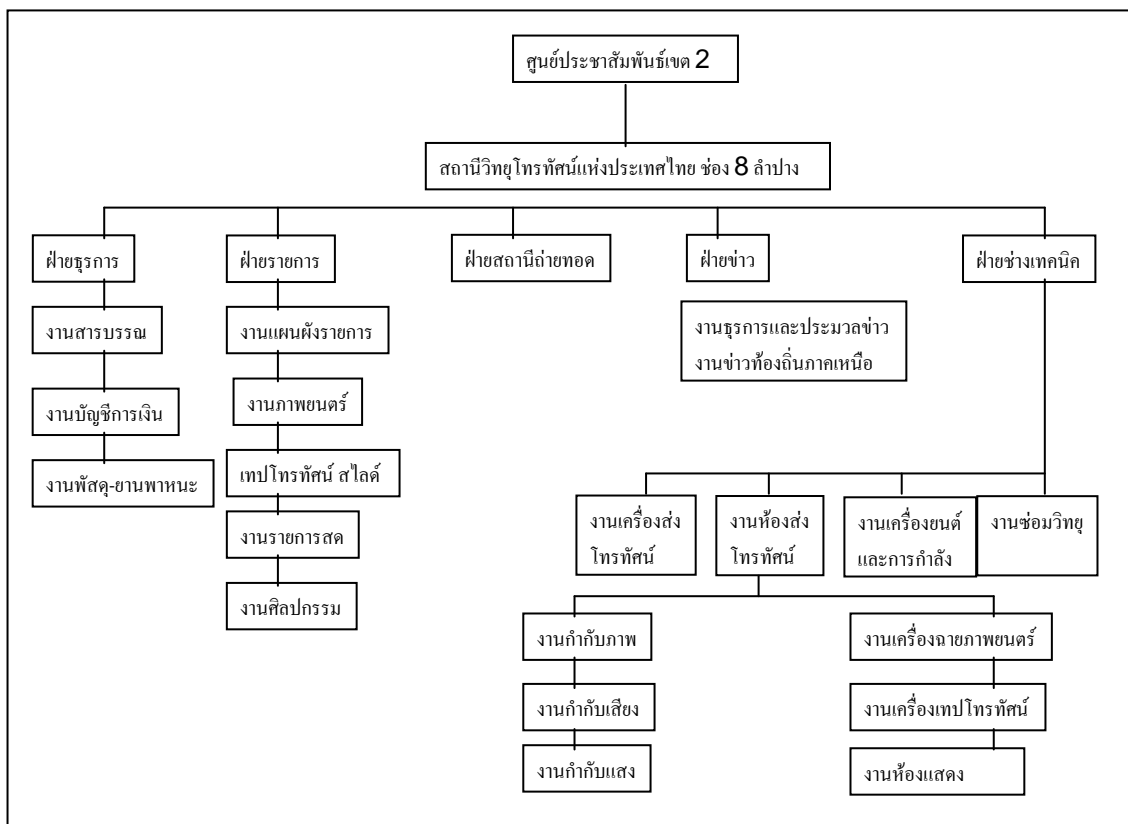
เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 3 ที่ระบุถึงความต้องการในการศึกษา การดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยและคุณลักษณะของความเป็น สถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น โดยส่วนแรกจะอธิบายถึงการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518- 2534) ตามมิติ 3 ด้าน ตามแผนภาพที่ 1.2 ที่แสดงไว้ในบทที่ 1 อันประกอบด้วย 1) มิติด้าน ความเป็นท้องถิ่น ที่สะท้อนมาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และโครงสร้าง นโยบายขององค์กร ของสถานีโทรทัศน์ 2) มิติด้านพื้นที่ พิจารณาจากพื้นที่ในสื่อ ซึ่งหมายถึงการปรากฏตัวบน จอโทรทัศน์และเวลาการนำเสนอรายการ/เรื่องราวของท้องถิ่นและพื้นที่ทางกายภาพ และ3) มิติสุดท้าย คือการมีส่วนร่วม เน้นไปที่การมีส่วนร่วม 3 รูปแบบคือ การมีส่วนร่วมใน กระบวนการสื่อสารของประชาชนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ และ การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ จากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ ถึงคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย และต่อ ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคในยุคดังกล่าวอันเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

4.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น การดำรงอยู่ ในมิตินี้จะอธิบายความเป็นท้องถิ่น ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 2 ด้านคือด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงานของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และด้านการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น

4.1.1 ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน

การแบ่งส่วนงานรับผิดชอบและแบ่งการบริหารงานของ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง ในช่วงต้นยุคก่อนที่จะเข้าการ เป็นสถานีลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานคร แบ่งได้ตามแผนภาพที่ 5.2 ข้างล่างนี้ (ศูนย์ประชาสัมพันธ์ เขต 2 ลำปาง, 2524 อ้างใน วชิรา รินทร์ศรี, 2537:51)

ภาพที่ 5.2 ภาพแสดง แผนผังการแบ่งส่วนงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2518-2529

จากโครงสร้างแบ่งส่วนงานดังกล่าว พบว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังขึ้นตรงกับศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 เพียงหน่วยงานเดียว โดยสถานะของสถานีโทรทัศน์ในยุคนี้กล่าวได้ว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีส่วนงาน การบริหารจัดการในลักษณะเป็นสถานีโทรทัศน์ครบวงจรและเป็นเอกเทศ อย่างไรก็ตามด้วยการเป็นสถานีของรัฐที่ขึ้นอยู่กับกรมประชาสัมพันธ์ ทำให้นโยบายการดำเนินงานถูกกำหนดมาจากหน่วยงานที่กำกับดูแลดังกล่าว ดังนั้นหากพิจารณาถึงนโยบายการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้ว ย่อมควรพิจารณาถึงนโยบายของหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่กำหนดไว้ด้วยดังนี้ (วชิรา รินทร์ศรี, 2537:48-49)

1. เป็นสื่อกลางโฆษณา และเผยแพร่นโยบายกิจการความมุ่งหมายในการดำเนินงาน รวมทั้งผลงานความก้าวหน้าของรัฐ และหน่วยราชการต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีให้มีขึ้น

ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนกับประชาชน โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคเขตภาคเหนือรวม 14 จังหวัด

2. เป็นสถาบันให้บริการข่าวสารของทางราชการ และข่าวสารอื่น ตลอดจนเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งความรู้อื่น ๆ และความก้าวหน้าในวิวัฒนาการใหม่ ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชน ให้แก่สื่อมวลชนอื่น ๆ และประชาชนทั่วไป
3. ดำเนินงานจูงใจประชาชนโดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือให้มีความเข้าใจนโยบายรัฐบาลและมีความจงรักภักดีต่อรัฐบาล ต่อประเทศชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์
4. ดำเนินงานต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่ออันเป็นการบ่อนทำลาย และเป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ
5. ส่งเสริมความรู้ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสนับสนุนรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ รวมทั้งส่งเสริมในด้านกีฬาแก่ประชาชน
6. เป็นนายทะเบียน ดำเนินการรับจดทะเบียนและรับต่ออายุเพื่อการค้าเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนอุปกรณ์และส่วนประกอบของเครื่องรับวิทยุและวิทยุโทรทัศน์
7. ดำเนินการให้ความร่วมมือประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะเป็นตัวแทนปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์ในเขตท้องที่ปฏิบัติการ
8. ดำเนินการควบคุมและรับผิดชอบ บริหารงานการใช้สื่อมวลชนของรัฐให้มีประสิทธิภาพและเป็นผลดีต่อประเทศชาติ โดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ในด้านการประชาสัมพันธ์ตามนโยบายการเข้าถึงประชาชนของรัฐบาล โดยใช้เครื่องมือที่อยู่ในความรับผิดชอบ คือวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เอกสารเผยแพร่

9. ให้ความสำคัญกับทั้งแก่ประชาชนในแนวโน้มที่เป็นการส่งเสริมคิดปะ และ วัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นในภาคเหนือ

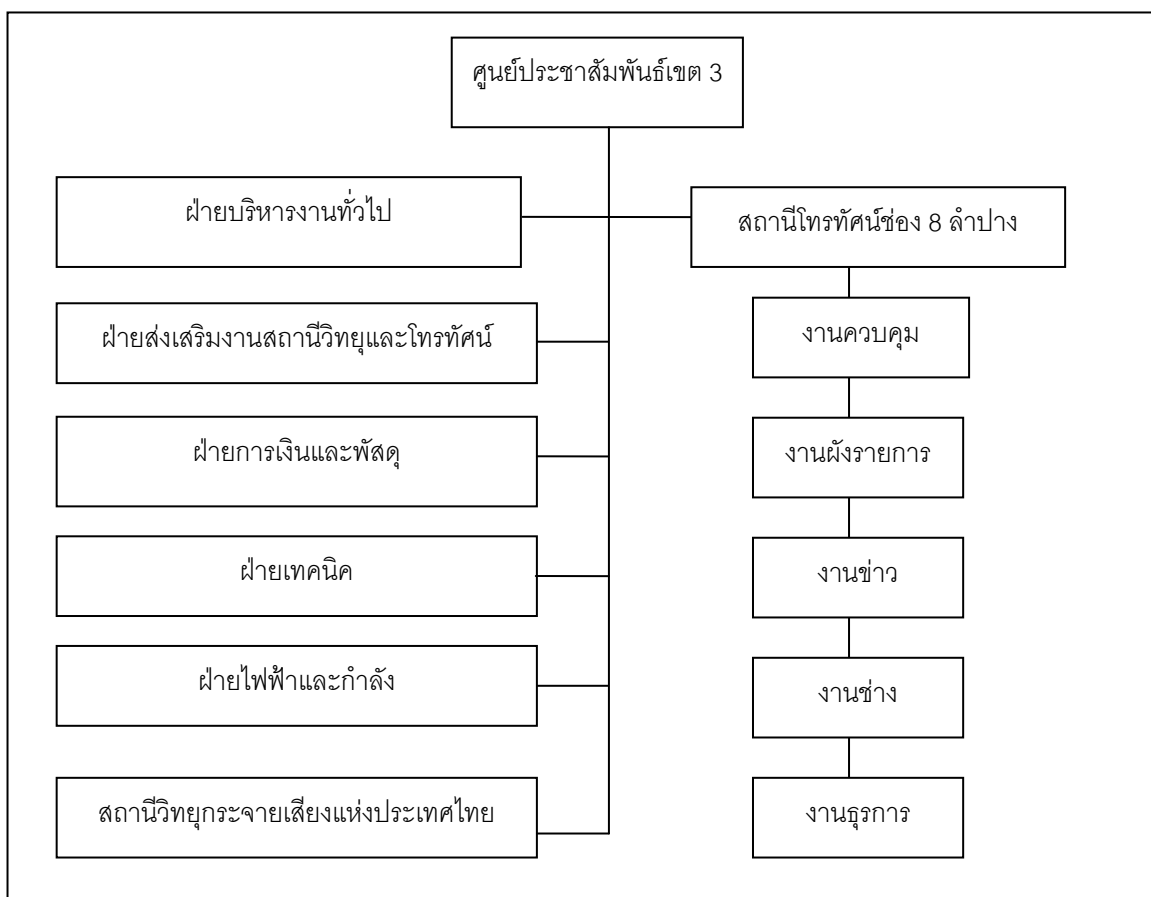
จากนโยบายของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ดังกล่าว ทำให้สถานภาพของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นเพียงสื่อของรัฐที่เป็นเครื่องมือการนำนโยบายจากรัฐ ไปสู่ประชาชน การจูงใจประชาชน การสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ ส่งเสริมระบอบ ประชาธิปไตย และรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชาติและท้องถิ่นและเป็นสื่อให้บันเทิง กับท้องถิ่น ดังนั้นการผลิตรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงต้องเน้นไปที่การ ตอบสนองนโยบายดังกล่าวเป็นสำคัญ ดังปรากฏเป็นนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคดังนี้

1. เป็นสื่อกลางเผยแพร่นโยบาย กิจการ และผลงานของรัฐบาล หรือหน่วยราชการต่าง ๆ รวมทั้งเผยแพร่และให้ความรู้ทั่ว ๆ ไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชน
2. เป็นศูนย์กลางข่าวสารของทางราชการในภาคเหนือ
3. ดำเนินการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพ และเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ
4. ดำเนินงานต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ อันเป็นการบ่อนทำลาย และเป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ
5. ให้บริการบันเทิงแก่ประชาชนในแนวโน้มที่เป็นการส่งเสริมคิดปะ และวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นในภาคนี้
6. ดำเนินงานจูงใจประชาชนโดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ ให้มีความเข้าใจนโยบายรัฐบาลและมีความจงรักภักดีต่อรัฐบาล ต่อประเทศชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์
7. ส่งเสริมความรู้ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ สนับสนุนรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ รวมทั้งส่งเสริมในด้านกีฬาแก่ประชาชน

8. เป็นนายทะเบียนวิทยุ ดำเนินการรับจดทะเบียนและรับต่ออายุ เพื่อการค้า เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนอุปกรณ์และส่วนประกอบของเครื่องรับวิทยุ

ต่อมาปี 2529 มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการของกรมประชาสัมพันธ์ใหม่โดยปรับเปลี่ยนศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ลำปาง มีพื้นที่รับผิดชอบจากเดิม 13 จังหวัด เป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 มีพื้นที่รับผิดชอบเหลือเพียง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และมีการจัดโครงสร้างการแบ่งส่วนงานของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 ลำปางและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใหม่ (วชิรา วันทร์ศรี, 2537: 49-50) ดังนี้

ภาพที่ 5.3 แผนผังการแบ่งส่วนงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง พ.ศ. 2530-2534

หากพิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้างการแบ่งส่วนงานในช่วง 2530-2534 กับในช่วงก่อนหน้านี้(แผนภาพที่ 5.1) จะเห็นได้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกลดความสำคัญลง ฝ่ายต่าง ๆ ที่เคยขึ้นอยู่กับสถานีโทรทัศน์เช่นฝ่ายบริหาร งานทั่วไป (ธุรการ) ฝ่ายรายการโทรทัศน์ และฝ่ายเทคนิคได้ลดความสำคัญจาก “ฝ่าย” เหลือเพียง “งาน” หนึ่งเท่านั้น นอกจากนั้นศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 ยังจัดตั้งหน่วยงานส่งเสริมงานสถานีวิทยุและโทรทัศน์ขึ้นมากำกับดูแลงานด้านการผลิตรายการ และด้านเทคนิคและไฟฟ้าและกำลัง เพื่อดูแลเกี่ยวกับงานเทคนิคและไฟฟ้าทั้งหมดขึ้น โดยให้งานช่างของสถานีฯ ดูแลเฉพาะงานในท้องส่งและเครื่องส่งโทรทัศน์เพื่อการผลิตและแพร่ภาพเท่านั้น ทั้งนี้มีสาเหตุจากการปรับเปลี่ยนนโยบายของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 ลำปาง ที่เดิมอยู่ในฐานะผู้บริหารการใช้สื่อมาเป็นผู้ดำเนินการผลิต และพัฒนาเทคนิคในการดำเนินงานสื่อมวลชนเอง

จากภาพที่ 5.2 โครงสร้างการแบ่งส่วนงานระหว่าง 2518-2529 สะท้อนให้เห็นกระบวนการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีกระบวนการผลิต ออกอากาศและบริหารจัดการอย่างสมบูรณ์ แต่ต่อมาตั้งแต่หลังปี 2530 เป็นต้นไป สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกลดความสำคัญและลดอำนาจการบริหารจัดการจากฐานะเป็นองค์กรสื่อโทรทัศน์ที่สมบูรณ์ ให้เป็นเพียงฝ่ายหนึ่งในโครงสร้างการบริหารจัดการเทียบเท่ากับฝ่ายงานอื่น ๆ ของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 ซึ่งสาเหตุอาจมาจากช่วงเวลาดังกล่าวมีการจัดตั้งและแพร่ภาพของสทท. 11 แม้ข้ายิ่งทำให้ภาระงานในด้านที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคลดน้อยลง ดังนั้นในยุคนี้ทั้งโครงสร้างและนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่นแต่กลับสะท้อนการเป็นกลไกในการควบคุมและเครื่องมือการประชาสัมพันธ์รัฐมากกว่า ทำให้ในยุคนี้ปัจจัยทางด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงานไม่ถือเป็นปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

4.1.2 มิติด้านการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นพิจารณา 3 ปัจจัยคือการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร ด้านการใช้การสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ

4.1.2.1 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร ระหว่างปี 2518-2527 เป็นช่วงต้นยุคของการขยายเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น การผลิตรายการ

ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงนี้มีการผลิตรายการและเวลาการแพร่ภาพออกอากาศที่เพิ่มขึ้น แต่บุคลากรส่วนใหญ่ที่มาปฏิบัติงานส่วนใหญ่ยังคงบรรจุแต่งตั้งมาจากส่วนกลางเกือบทั้งหมด ทำให้ผู้มาปฏิบัติงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีภูมิลำเนาที่หลากหลาย ส่วนใหญ่มาจากภาคกลาง และภาคใต้มากกว่าภาคเหนือคนในท้องถิ่นหรือคนภาคเหนือ แม้ว่าการรับสมัครสอบคัดเลือกไม่ได้กำหนดภูมิลำเนาเอาไว้ก็ตาม

เขารับคนที่มาจากส่วนกลางเลย ไม่รับคนท้องถิ่น คนท้องถิ่นเอาไว้ทีหลัง จนตอนหลังมีการเปิดสอบตามศูนย์ต่างๆ แต่ก็ยิ่งทำให้สอบเข้ายากขึ้นกว่าเดิม จึงเป็นเรื่องที่ยากสำหรับคนในพื้นที่จะเข้ามาเป็นข้าราชการของสถานีโทรทัศน์ (ชนิษฐา ศรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2549)

แม้จะมีคนท้องถิ่นผ่านการคัดเลือก แต่อาจไม่ได้รับการแต่งตั้งให้มาปฏิบัติงานยังภูมิลำเนาของตนเอง เพราะการบรรจุแต่งตั้งและการเลือกพื้นที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งว่างของสถานีโทรทัศน์แต่ละแห่ง และลำดับที่สอบได้ โดยผู้ที่สอบได้อันดับแรก ๆ ก็จะมีสิทธิเลือกพื้นที่ได้ก่อน (จิรพร ทองบ่อ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2550 ; ชนิษฐา ศรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2549)

อย่างไรก็ตามสำหรับคนท้องถิ่น โอกาสในการเข้าร่วมทำงานกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังมีอยู่บ้าง เช่นตำแหน่งผู้ประกาศรายการ ที่ต้องผ่านเกณฑ์คุณสมบัติตามที่สถานีฯ กำหนดโดยเฉพาะการอ่านและออกเสียงภาษาไทยกลางได้ชัดเจน หรือหากไม่ผ่านคุณสมบัติดังกล่าว อาจได้รับตำแหน่งระดับล่างที่เช่น ช่างศิลป์ และนักการภารโรง เป็นต้น

ตำแหน่งผู้ประกาศ เป็นลูกจ้าง สอบที่นี่ เราคัดเลือกกันเอง ท้องถิ่นใครท้องถิ่นมัน เมื่อก่อนเขาให้ฝ่ายช่างคัดเลือก ... ส่วนมากเป็นคนเมือง (คนท้องถิ่น) หมดนะ แต่พูดไทย(ภาษาไทยกลาง)ชัด ส่วนมากจะเป็นครู หรือพยาบาล (ช่อง 8 คีนรั้ง, สนทนากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

แม้ว่าปัญหาของการที่บุคลากรของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขาดความรู้ ความเข้าใจต่อพื้นที่หรือท้องถิ่น อาจไม่เป็นปัญหาสำหรับการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ทั่วไป แต่สำหรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นนั้น ภูมิปัญญาและความเข้าใจต่อวัฒนธรรมและวิถีของท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อเนื้อหา การคัดเลือกเนื้อหาของรายการท้องถิ่น แต่เมื่อบุคลากรส่วนใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขาดความเข้าใจเรื่องท้องถิ่นและไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาถิ่นได้ เอกลักษณะที่บอกถึงความเป็นท้องถิ่นที่สำคัญอย่างภาษาจึงถูกละเลย และไม่ให้ความสำคัญในพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเท่าที่ควร จนทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลายเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยตอกย้ำการสลายคุณค่าท้องถิ่น ที่ทำให้คนท้องถิ่นแทบจะลืมภาษาถิ่นของตนเองและยอมรับให้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักที่มีความเหนือกว่ามาโดยตลอด ประกอบกับในขณะนั้นการตระหนักถึงคุณค่าท้องถิ่นและแนวคิดเรื่องสื่อเพื่อท้องถิ่นยังไม่แพร่หลายในประเทศไทย ทำให้แม้แต่คนปฏิบัติงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองก็ไม่ได้คำนึงถึงมากไปกว่าการทำงานตามรูปแบบที่เห็นและมีประสบการณ์มาจากโทรทัศน์ไทยทีวี 4

ไม่มี ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา... เนื้อหามันไม่ได้ ออกมาจากท้องถิ่น แต่เราไปทำเพื่อให้ท้องถิ่นเท่านั้น... ไม่มีแรงกระตุ้นให้คิดเลย จริง ๆ นี้พูดตรง ๆ เลยนะ ทำเพื่อให้หนึ่งทันเวลา สองให้มันน่าดูที่สุด...(สถาพร เตือนแจ่ม, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2549)

อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ยุคดาวเทียม และการถูกรวบงำทางรายการจากโทรทัศน์ส่วนกลางและสถานีแม่ข่าย ยิ่งทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่มีการผลิตรายการด้วยตนเอง และเกือบจะสูญเสียการเป็นท้องถิ่นไปจนหมดนั้น ทำให้ในยุคนี้ประเด็นของการเป็นคนที่มีภูมิปัญญาในท้องถิ่นหรือไม่ จึงเป็นไม่ประเด็นสำคัญต่อการดำรงฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น เพราะไม่ว่าบุคลากรจะเป็นคนท้องถิ่นหรือไม่ก็ตามก็ไม่มีเวลาและพื้นที่ในการผลิตรายการและนำเสนอรายการของท้องถิ่น

4.1.2.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น ในส่วนนี้จะอธิบายเฉพาะการสนับสนุนที่ไม่เป็นเม็ดเงินและที่เป็นเม็ดเงินเท่านั้น

4.1.2.2.1 การสนับสนุนอุปถัมภ์ที่ไม่เป็นเม็ดเงิน ในยุคนี้ไม่พบข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าท้องถิ่นมีการสนับสนุนหรือการบริจาคที่ดิน สิ่งของเครื่องใช้ใด ๆ ให้กับสถานีโทรทัศน์ เว้นแต่การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานีฯ ตามเทศกาล เช่นวันเด็กหรือการส่งการแสดงมาร่วมในโอกาสครบรอบปีการจัดตั้งสถานีฯ และการบริจาคสิ่งของในรายการการกุศลเท่านั้น (สมาคมส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่น ทูรกันดารเตรียมช่วยเชียงใหม่-ลำปางทางช่อง 8, 2521:6; กาชาดลำปางร่วมกับที.วี.ช่อง 8 จัดรายการกุศลนำเงินช่วยผู้ประสบภัย, 2521:7; ศปช.2 จ.ลำปางเตรียมงานฉลองครบรอบ 26 ปีการก่อตั้งจัดรายการมหรสพ การแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ รายการบันเทิงจากศรีสมเพชรร่วมให้ความสำราญ, 2529:13)

4.1.2.2.2 การสนับสนุนอุปถัมภ์ที่เป็นตัวเงิน การสนับสนุนในส่วนนี้มาจากการเช่าเวลาแพร่ภาพรายการและโฆษณาจากองค์กร หน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นช่วงต้นยุค (2518-2520) ที่เป็นช่วงการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอยู่ใน ช่วงที่ “เฟื่องฟู” สุดขีด (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549) โดยเฉพาะการผลิตรายการจากผู้เช่าเวลาจากส่วนกลาง ที่มาบันทึกรายการ ณ สตูดิโอของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และการให้สถานีโทรทัศน์สีช่อง 3 เช่าช่วงเวลาทอง(prime time) เพื่อแพร่ภาพรายการ

สำหรับกลุ่มผู้เช่ารายใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 3 ลำดับแรกคือ ห้างหุ้นส่วนจำกัดเข้าที่ซีเอเจเนซี ห้างหุ้นส่วนจำกัดไอฮาแอ็ดเวอร์ไทซิ่ง และห้างหุ้นส่วนจำกัดรัชฟิล์มทีวี ที่ล้วนมาจากส่วนกลางแทบทั้งสิ้น (ทีวีช่อง 8 ซีแจ้งรายรับ, 2521:1, 15) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศักยภาพการเช่าเวลาหรือโฆษณาของท้องถิ่นหรือ

ผู้ประกอบการในท้องถิ่นยังมีไม่มากหรือแม้จะมีศักยภาพพอแต่ก็ไม่ให้ความสนใจสื่อโทรทัศน์

จำนวนเงินที่ได้จากการให้เช่าเวลา แม้ไม่มีตัวเลขที่ชัดเจน แต่จากการบันทึกของนายสุวิทย์ หวังภูษเคนทร์ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ได้กล่าวไว้ว่า ระหว่างปี 2519 – 2525 รวม 7 ปี สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแต่ละแห่งสามารถสร้างรายได้ประมาณปีละ 12-15 ล้านบาท (สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์ 2526:84) และจากการแถลงการณ์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในปี 2521 ได้ระบุว่า สถานีโทรทัศน์ฯ มีรายได้จากการให้เช่าเวลาเฉลี่ยเดือนละ 800,000 บาท โดยร้อยละ 25 ของรายได้ทั้งหมด สถานีฯ ต้องนำส่งคลังเพื่อเป็นงบประมาณแผ่นดินต่อไป (ทีวีช่อง 8 ชี้แจงรายรับ ,2521:1,15))

หากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถหารายได้จากภายนอกมากขึ้นเท่าไร การสนับสนุนทางด้านเม็ดเงินจากท้องถิ่น ยิ่งมีน้อยลงเท่านั้น เพราะเมื่อผู้เช่าส่วนกลางเช่าเวลาสถานีฯ ก็จะทำให้โอกาสการเช่าเวลาหรือรายการของผู้ผลิตรายการหรือรายการจากท้องถิ่นต้องได้รับผลกระทบเช่นการย้ายเวลาหรือการถูกเบียดจากผังรายการ

พอนั่งช่อง 3 เข้ามา เขาก็ตัดไอ้พวกนี้ (รายการท้องถิ่น) เพราะเขาได้ค่าสถานีที่สูงขึ้นแล้วคุณภาพรายการก็ดีขึ้น (หาญ วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549)

อย่าง(ท้องถิ่น) เข้ามาเป็นกลุ่มหมู่บ้าน เข้ามาติดต่อเรา ขอออกรายการ เข้ามาเมื่อก่อนเราก็ให้เขานะ ตอนหลังมีโฆษณาเยอะ ๆ เข้ามาเบียดพวกนี้ไปหมด โดยเฉพาะพวกหนังที่มาจากกรุงเทพ เข้าเวลามา เบียดออก เบียดออก (ช่อง 8 คีนรัง, สนทนากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

ผลกระทบที่มีต่อรายการท้องถิ่น เช่นละครซอรายการที่ได้รับความนิยมสูงในขณะนั้น แม้จะไม่ถูกปลดออกจากผังรายการ แต่ก็ต้องปรับเปลี่ยนเวลาออกอากาศ พร้อมกับการถูกลดเวลาจาก 1 ชั่วโมงเหลือเพียงครึ่งชั่วโมง ทำให้นักแสดงหรือศิลปินจำเป็นต้องปรับบทและการแสดงให้เหมาะกับเวลาที่เหลือ

ตอนแรก ๆ ได้ออกเรื่องไหนก็ชั่วโมงหนึ่ง ตอนกลางคืนสองทุ่ม ตอนหลังมาออกกลางวัน วันอาทิตย์ แต่ตอนออกวันอาทิตย์นี้ไม่ใช่ถ่ายทอดสดแล้ว ลดเวลาเหลือครึ่งชั่วโมง ก็เล่นกันจนจบ ย่อเรื่องเอาจนจบ (สุจิตรา คำขัติย์, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2549)

กล่าวได้ว่าในยุคนี้การดำรงอยู่ในด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่นทางด้านเม็ดเงินแทบไม่มีความสำคัญและมีจำนวนไม่มากพอเมื่อเทียบกับการสนับสนุนทางด้านเม็ดเงินจากส่วนกลางหรือภายนอกท้องถิ่น เพราะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพึ่งพารายได้จากภายนอกเป็นหลัก ส่งผลทำให้ปัจจัยดังกล่าวไม่มีผลต่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้

4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ

เพื่อให้เห็นภาพการนำเสนอรายการ ที่มาของรายการและเวลาการแพร่ภาพของอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้เจาะจงเลือกวิเคราะห์ผังรายการเดือนพฤศจิกายน ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น “หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์” ระหว่างปี 2518-2528 และจากรายงานการออกอากาศประจำวันของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง ประจำเดือนพฤศจิกายนระหว่างปี 2531-2534 (ยกเว้นปี 2528 เดือนพฤศจิกายนไม่มีข้อมูล จึงเลือกเดือนมกราคมแทน) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ข้อมูลมีความสมบูรณ์กว่าช่วงเดือนอื่น ๆ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งกลุ่มที่มาของรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ 3 กลุ่มคือ

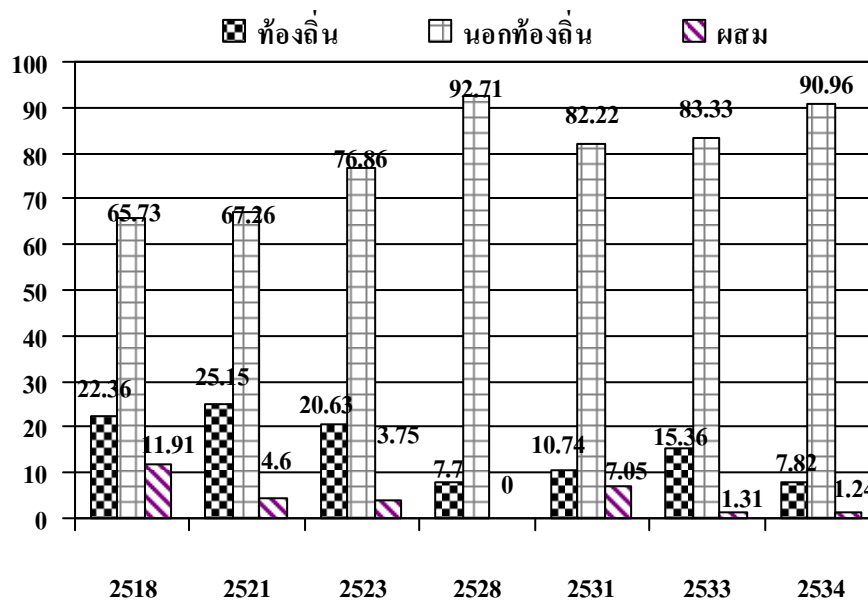
กลุ่มแรก กลุ่มท้องถิ่น หมายถึงรายการที่ผลิตขึ้นโดยหน่วยงานองค์กร หรือบุคคลในท้องถิ่น รวมไปถึงรายการที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคผลิตขึ้นเอง

กลุ่มที่สอง กลุ่มภายนอกท้องถิ่น หมายถึงรายการผลิตขึ้นโดยหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลภายนอกท้องถิ่น แล้วนำเทปบันทึก หรือฟิล์มภาพยนตร์มาแพร่ภาพออกอากาศยังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากเทปรายการโทรทัศน์จากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4

กลุ่มสุดท้าย กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มผสม หมายถึงรายการที่มีกระบวนการผลิตและแพร่ภาพออกอากาศภายในห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่ผู้ผลิตหรือผู้สนับสนุนรายการมาจากภายนอกท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มักเป็นรายการของเอกชนเป็นผู้เช่าเวลา แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ต้องเดินทางมาผลิต ณ ห้องส่งในภูมิภาค เช่นคณะละครจากกรุงเทพฯ รายการวาไรตี้ เช่นต๊อกรวม หรือหัวมพาเหรด ที่เดินทางมาแสดงและแพร่ภาพรายการสด ณ ห้องส่งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การนำเสนอรายการที่มาจากทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้สัดส่วนรายการดังภาพที่แสดงข้างล่างนี้

ภาพที่ 5.4 ภาพแสดงสัดส่วนเวลา (%) การนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคที่ 2

ตารางที่ 5.1 แสดงเวลาและสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำแนกตามแหล่งที่มาของรายการ

หน่วยนับเป็นนาที:เดือน

ประเภทรายการ	แหล่งที่มาของรายการ																				
	2518			2521			2523			2528			2531			2533			2534		
	ภายใน	ภายนอก	ผลสม	ภายใน	ภายนอก	ผลสม	ภายใน	ภายนอก	ผลสม	ภายใน	ภายนอก	ผลสม	ภายใน	ภายนอก	ผลสม	ภายใน	ภายนอก	ผลสม	ภายใน	ภายนอก	ผลสม
ภาพยนตร์		6,600			6,180			6,060			4,500			2,430							
(%)		(44.58)			(39.36)			(37.9)			(38.46)			(10.03)							
ละคร			600		1,360		240	840			1,800			810		120			180	120	
(%)			(4.02)		(8.66)		(1.5)	(5.25)			(15.38)			(3.34)		(0.5)			(0.71)	(0.5)	
ดนตรี	620		400	740			480		360				438		480	420	2,280	300	120	1,740	
(%)	(4.15)		(2.68)	(4.71)			(3)		(2.25)				(1.81)		(1.98)	(1.7)	(9.12)	(1.19)	(0.5)	(7.69)	
ปกิณกะ	560		400	760	720	720	240	1,520					50	1,850			2,210				2,580
(%)	(3.75)		(2.68)	(4.81)	(4.59)	(4.6)	(1.5)	(9.51)					(0.21)	(7.65)			(8.84)				(10.66)
กีฬา	880			960	240		840	1,340					300	1,630	294	468	660				840
(%)	(5.89)			(6.11)	(1.53)		(5.25)	(8.26)					(1.24)	(6.73)	(1.21)	(1.87)	(2.64)				(3.74)
สารคดี		920			240			840					250	1,260		1,452	310		240	2,320	60
(%)		(6.16)			(1.53)			(5.25)					(1.03)	(5.2)		(5.8)	(1.24)		(1)	(9.51)	(0.25)
อภิปราย/บรรยาย			380	120					240				212	120	126	360			180	1,500	
(%)			(2.54)	(0.76)					(1.5)				(0.87)	(0.5)	(0.52)	(1.44)			(0.74)	(6.2)	
ข่าว/วิเคราะห์ข่าว	1,200	2,040		1,240	1,800		900	1,350		900	1,500		750	1,800		750	3,120		750	2,220	
(%)	(8.3)	(13.65)		(7.9)	(11.41)		(5.63)	(8.44)		(7.7)	(12.82)		(3.09)	(7.43)		(3)	(12.47)		(3.09)	(9.17)	
ศิลปวัฒนธรรม+ ศาสนา	80			360			600	120					120			60			60	120	
(%)	(0.54)			(2.3)			(3.75)	(0.75)					(0.5)			(0.24)			(0.24)	(0.5)	
การ์ตูน		200			260			240			3,000			780	780			30			240
(%)		(1.34)			(1.66)			(1.5)			(25.64)			(3.22)	(3.22)			(0.12)			0.99
ความรู้/การศึกษา														8,760			8,060				8,880
(%)														(36.15)			(32.23)				(36.70)
สพอดบริการ													360	480	30	150			300		
(%)													(1.49)	(1.98)	(0.12)	(0.6)			(1.24)		

ประเภทรายการ	แหล่งที่มาของรายการ																				
	2518			2521			2523			2528			2531			2533			2534		
	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม	ภายใน	ภายนอก	ผสม
อื่น ๆ																	4,200			1,710	
(%)																	(16.79)			7.06	
รวม	3,340	9,820	1,780	4,420	10,560	720	3,300	12,290	600	900	10,800		2,600	19,920	1,710	3,840	20,840	330	1,890	22,012	300
(%)	(22.4)	(65.75)	(11.91)	(25.15)	(67.26)	(4.6)	(20.63)	(76.86)	(3.75)	(7.7)	(92.31)		(10.74)	(82.22)	(7.05)	(15.36)	(83.33)	(1.32)	(7.82)	(90.96)	1.24
เวลาออกอากาศ ทั้งหมด	14,900	14,900	14,900	15,700	15,700	15,700	15,900	15,900	15,900	11,700	11,700	11,700	24,230	24,230	24,230	25,010	25,010	25,010	24,202	24,202	24,202
(%)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

จากตารางที่ 5.1 ข้างต้นแสดงพบว่าการใช้ทรัพยากรด้านรายการที่มาจากท้องถิ่นในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่นนั้น โดยช่วงต้นยุค (2518-2523) การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการที่มาจากกลุ่มท้องถิ่นแม้มีสัดส่วนที่น้อยกว่ารายการที่มาจากภายนอก แต่ยังมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงกว่าช่วงอื่น ๆ ในยุคนี้คืออยู่ระหว่างร้อยละ 20.63-25.15 โดยปี 2521 เป็นปีที่มีสัดส่วนรายการจากท้องถิ่นสูงที่สุดคือเป็นร้อยละ 25.15 แต่หลังจากปี 2523 เป็นต้นมาซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางเข้ามาให้บริการในพื้นที่ อีกทั้งเป็นช่วงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เข้าเวลาการออกอากาศเกือบทั้งหมด ทำให้สัดส่วนรายการที่มาจากกลุ่มท้องถิ่นมีลดน้อยลงอย่างมากโดยปี 2528 รายการที่มาจากท้องถิ่นลดลงต่ำที่สุดในยุคคิดเป็นร้อยละ 7.7 เท่านั้น

นอกจากนั้นในช่วงหลังปี 2531 ที่สทท. 11 กรุงเทพฯ หรือสถานีแม่ข่ายอย่างสมบูรณ์เกิดขึ้น ที่ส่งผลทำให้รายการโทรทัศน์ทีวีสี 3 และผู้เช่าจากส่วนกลางอื่น ๆ เริ่มทยอยลดลงเนื่องจากนโยบายการเป็นสถานีเพื่อการศึกษา ทำให้ผู้ผลิตรายการที่มาจากภายนอกหลังเปลี่ยนจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 และช่อง 3 เป็นสทท. 11 กรุงเทพฯ แทนที่ส่งสัญญาณรายการโดยตรงจากกรุงเทพฯ มายังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคด้วยระบบดาวเทียม ทำให้สัดส่วนรายการจากท้องถิ่นอยู่ในระดับประมาณ 7.82 ในปี 2534 จากข้อมูลจะเห็นว่าการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการนั้นมีความผันผวนและไม่แน่นอนไปตามนโยบายจากส่วนกลางและกรมประชาสัมพันธ์อย่างมาก

สำหรับรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น ถือเป็นกลุ่มรายการที่มีสัดส่วนในการนำเสนอมากที่สุดตลอดโดยเฉพาะในช่วงหลังให้สถานีโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 3 เข้าเวลาและกลายเป็นสถานีโทรทัศน์ลูกข่ายของสทท. 11 กรุงเทพฯ ที่รายการจากกลุ่มภายนอกท้องถิ่นมีสัดส่วนที่สูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 92.31 ในปี 2528 รองลงมาร้อยละ 90.96 ในปี 2534

ส่วนรายการที่มาจากกลุ่มผสมมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องจนแทบหายไป ซึ่งเป็นผลจากเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และผู้ผลิตรายการหันไปใช้เวลาและนำเสนอรายการกับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติที่ให้บริการในท้องถิ่นมากกว่า

สำหรับประเภทรายการที่นำเสนอผ่านโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงเวลาของการขยายตัวของโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534) พบว่าประเภทรายการที่มาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นนั้นรายการประเภทข่าว/วิเคราะห์ข่าวมีการนำเสนอมากที่สุดและต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี แต่ก็ยังมีสัดส่วนการนำเสนอไม่ถึงร้อยละ 10 โดยสัดส่วนการนำเสนอสูงสุดเพียงร้อยละ 8.3 ในปี 2518 และลดลงอยู่ในระดับประมาณร้อยละ 3-3.09 ในช่วงการเป็นสถานีลูกข่าย (2531 -2534)

ส่วนประเภทรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นนั้น รายการที่มีสัดส่วนนำเสนอมากที่สุดในช่วงแรกก่อนการให้สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางเช่าเวลาและการเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 กรุงเทพฯ คือรายการภาพยนตร์ ไม่ต่างจากยุคที่ผ่านมา มีสัดส่วนสูงสุดอยู่ที่ปี 2518 คิดเป็นร้อยละ 44.58 หรือโดยเฉลี่ยมีสัดส่วนประมาณ 1/3 ของเวลาแพร่ภาพทั้งหมด รองลงมาคือรายการประเภทข่าว/วิเคราะห์ข่าว มีสัดส่วนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 13.65 ในปี 2518 (ยกเว้นปี 2523,2534 และปี 2528 ประเภทรายการที่นำเสนอมากที่สุดเป็นลำดับที่สองก็คือรายการประเภทปกิณกะ และละคร) ส่วนช่วงหลังการเป็นสถานีลูกข่ายแล้ว พบว่ารายการประเภทความรู้/การศึกษาเป็นประเภทรายการที่มาจากภายนอกมีสัดส่วนในการนำเสนอมากที่สุดแทนรายการประเภทภาพยนตร์ คิดเป็นร้อยละ 36.70 ในปี 2534

ส่วนประเภทรายการที่มาจากกลุ่มผสมนั้นพบว่านำเสนอรายการประเภทละคร โดยปี 2523และ2518 มีสัดส่วนการนำเสนอสูงสุดคือร้อยละ 5.25 และ 4.02 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ประเภทรายการที่นำเสนอดังกล่าว ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาที่ปรากฏผ่านหน้าจอโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไปยังคนท้องถิ่นในยุคนี้ ในช่วงแรกก่อนการเป็นสถานีลูกข่าย ยังคงเน้นการให้ความบันเทิงที่มาจากภายนอกท้องถิ่นมากกว่าสาระหรือข่าวสาร แต่หลังจากการเป็นสถานีลูกข่ายอย่างสมบูรณ์แล้วพบว่ารายการได้เน้นไปที่รายการประเภทความรู้/การศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาในระบบมากกว่าข่าวสาร ซึ่งรูปแบบรายการดังกล่าวเป็นรูปแบบที่ไม่เอื้อต่อการให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้มากนัก เพราะไม่ได้เป็นรายการที่มาจากภายในท้องถิ่นและเนื้อหายังเป็นเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอีกด้วย อย่างไรก็ตามในยุคนี้สถานีฯ ยังคงใช้รายการข่าว

ท้องถิ่นเป็นรายการที่รักษาความใกล้ชิดและเป็นพื้นที่ในการนำเสนอท้องถิ่นไว้ตลอดยุคแม้ว่าจะมีสัดส่วนที่น้อยก็ตาม

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้มีการใช้ที่น้อยมาก ส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพารายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะในช่วงที่เปิดโอกาสให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เข้าเวลาและการเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 ที่ทำให้รายการจากกลุ่มผู้ผลิตรายการท้องถิ่นลดลงอย่างมาก จนทำให้สถานีฯ แทบไม่สามารถดำรงฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลและกระทบต่อการมีส่วนร่วมในรายการของประชาชน แต่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลับมีคุณลักษณะหลักเป็นสถานีถ่ายทอดรายการจากส่วนกลางมายังประชาชนท้องถิ่นไม่ต่างจากโทรทัศน์ระดับชาติ ที่มีเนื้อหาที่ได้รับ การกำหนดมาจากส่วนกลาง ซึ่งสภาพดังกล่าวส่งผลทำให้พื้นที่หรือการแสดงออกของท้องถิ่นทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกทำให้หายไปหรือลดน้อยลงตามไปด้วย

4.2 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค มิติด้านพื้นที่ (Space)

การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่ (Space) วิเคราะห์การดำรงอยู่ในมิติที่มีความสำคัญต่อการสร้างความใกล้ชิดผูกพันว่าด้วยพื้นที่ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรสื่อและท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) พื้นที่ทางกายภาพ และ 2) พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ และทางจิตใจ

4.2.1 พื้นที่ทางกายภาพ พิจารณา 2 ลักษณะประกอบด้วยพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ และพื้นที่ที่ตั้งสถานี

4.2.1.1 พื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ หมายถึงเวลาในการนำเสนอรายการท้องถิ่น โดยในยุคนี้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทำการแพร่ภาพออกอากาศ ส่วนใหญ่เป็นเวลาที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ยังคงมีอิสระในการจัดสรรเวลา และกำหนดผังรายการด้วยตนเอง (โปรดดูตารางที่ 5.2 ข้างล่างประกอบ) โดยเฉพาะในยุคก่อนการเป็นสถานีลูกข่าย แต่หลังจากที่มีการใช้ดาวเทียมในการรับ-ส่งสัญญาณโทรทัศน์ทำให้การรับสัญญาณรายการจากส่วนกลางทำได้ง่ายและสะดวก แต่ทำให้รายการท้องถิ่น

และเวลาของท้องถิ่นถูกเบียดออกจากผังรายการให้มีจำนวนน้อยลง หลังจากการเป็นสถานีฯ ถูกขาย เวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ยังถูกแทรกแซง และล้มผังรายการของท้องถิ่นตามคำสั่งจาก สถานีโทรทัศน์แม่ข่ายที่ต้องการถ่ายทอดรายการจากส่วนกลางพร้อม กันทั่วประเทศ

ดังนั้นในยุคนี้ (2518-2534) เวลาท้องถิ่นลดลงอย่างตาม รายการท้องถิ่นที่ลดลงตามอำนาจและความอิสระในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการผังรายการและจัดสรรเวลาของ ท้องถิ่น ทำให้ปัจจัยทางด้านพื้นที่หน้าจอตโทรทัศน์ไม่สามารถเป็น ปัจจัยสำหรับการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

ตารางที่ 5.2 แสดงเวลาการออกอากาศและรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2518-2534

ปี พ.ศ.	จำนวนวัน ต่อสัปดาห์	จำนวนชั่วโมง ต่อวัน	ช่วงเวลาการ ออกอากาศแต่ละวัน	รายการ
2518	ทุกวัน	โดยเฉลี่ย 7.30 ชั่วโมง เฉลี่ย 15 ชั่วโมง	จันทร์ – ศุกร์ 16.30-24.00 น. เสาร์-อาทิตย์ 09.00 – 24.00 น.	รายการส่วนใหญ่มาจาก ภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะรายการ ประเภทบันเทิงจาก สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 (ช่อง 9) และบริษัทห้าง ร้านจากส่วนกลาง
2521	ทุกวัน	โดยเฉลี่ย 7.30 ชั่วโมง เฉลี่ย 15 ชั่วโมง	จันทร์ – ศุกร์ 16.30-24.00 น. เสาร์-อาทิตย์ 09.00 – 24.00 น.	รายการส่วนใหญ่มาจาก ภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะรายการ ประเภทบันเทิงจาก สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และ บริษัทห้างร้านจาก ส่วนกลาง

ปี พ.ศ.	จำนวนวัน ต่อสัปดาห์	จำนวนชั่วโมง ต่อวัน	ช่วงเวลาการ ออกอากาศแต่ละวัน	รายการ
2528	ทุกวัน	โดยเฉลี่ย 7.30 ชั่วโมง เฉลี่ย 15 ชั่วโมง	จันทร์ – ศุกร์ 16.30-24.00 น. เสาร์-อาทิตย์ 09.00 – 24.00 น.	รายการส่วนใหญ่มาจาก ภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะรายการ ประเภทบันเทิงจาก สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ซึ่ง เป็นผู้เช่าหลัก
2531	ทุกวัน	โดยเฉลี่ย 12 ชั่วโมง เฉลี่ย 18 ชั่วโมง (เสาร์-อาทิตย์)	จันทร์ – อาทิตย์ 05.30-24.00 น. (หยุดพักกลางวันตั้งแต่ เวลา 10.00-15.45 น.ใน วันจันทร์-ศุกร์)	รายการส่วนใหญ่มาจาก สถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 ที่เน้นรายการเพื่อ การศึกษา แต่ยังมี รายการจากผู้เช่าเวลาที่ ส่งสัญญาณตรงมาจาก กรุงเทพฯ อยู่บ้าง
2533	ทุกวัน	โดยเฉลี่ย 12 ชั่วโมง เฉลี่ย 18 ชั่วโมง (เสาร์-อาทิตย์)	จันทร์ – อาทิตย์ 05.30-24.00 น. (หยุดพักกลางวันตั้งแต่ เวลา 10.00-15.45 น.ใน วันจันทร์-ศุกร์)	รายการส่วนใหญ่มาจาก สถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 ที่เน้นรายการเพื่อ การศึกษา แต่ยังมี รายการจากผู้เช่าเวลาที่ ส่งสัญญาณตรงมาจาก กรุงเทพฯ อยู่บ้าง
2534	ทุกวัน	โดยเฉลี่ย 12 ชั่วโมง เฉลี่ย 18 ชั่วโมง (วันเสาร์ / อาทิตย์)	จันทร์ – อาทิตย์ 05.30-24.00 น. (หยุดพักกลางวันตั้งแต่ เวลา 10.00-15.45 น.ใน วันจันทร์-ศุกร์)	รายการส่วนใหญ่มาจาก สถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 ที่เน้นรายการเพื่อ การศึกษา แต่ยังมี รายการจากผู้เช่าเวลาที่ ส่งสัญญาณตรงมาจาก กรุงเทพฯ อยู่บ้าง

เมื่อพิจารณาสัดส่วนเวลาการออกอากาศจากผังรายการในระหว่างปี 2518 - 2534 ที่ได้จากการสืบค้นจากการตีพิมพ์ผังรายการทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น “ไทยนิวส์” (2518-2530) และรายงานการออกอากาศประจำวันจากเอกสารของทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2531-2534) ที่สุ่มเลือกเดือนพฤศจิกายนของแต่ละปี (ยกเว้นปี 2528 ที่เลือกเดือนมกราคมแทน) พบว่าเวลาการแพร่ภาพออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เมื่อจำแนกตามที่มาของรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคท้องถิ่น มีสัดส่วนดังนี้

ตารางที่ 5.3 แสดงเวลาการนำเสนอรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแยกตามที่มาของรายการ

ที่มา รายการ	2518	2521	2523	2528	2531	2533	2534
	นาที	นาที	นาที	นาที	นาที	นาที	นาที
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
ท้องถิ่น	3,340	4,420	3,300	900	2,600	3,840	1,890
	(22.36)	(25.15)	(20.63)	(7.70)	(10.74)	(15.36)	(7.82)
ภายนอก ท้องถิ่น	9,820	10,560	12,290	10,800	19,920	20,840	22,012
	(65.73)	(67.26)	(76.86)	(92.31)	(82.22)	(83.33)	(90.96)
ผสม	1,780	720	600		1,710	330	300
	(11.91)	(4.60)	(3.75)		(7.05)	(1.31)	(1.24)
รวม	14,490	15,700	15,990	11,700	24,230	25,010	24,202
	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

หน่วยเป็นนาที:เดือน

จากตารางที่ 5.3 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพึงพารายการจากภายนอกท้องถิ่นในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงกว่ารายการที่มาจากท้องถิ่น อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เข้าเวลา และหลังจากการเป็นเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 มีสัดส่วนการพึงพารายการจากภายนอกสูงถึงร้อยละ 92.31 ในปี 2528 และรองลงมาคือร้อยละ 90.96 ในปี 2534

ส่วนสัดส่วนเวลาของรายการที่มาจากท้องถิ่นปี 2518 และ 2521 เป็นปีที่มีสัดส่วนเวลาของรายการที่มาจากท้องถิ่นสูงที่สุดร้อยละ 22.15 และ 22.36 ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือปี 2528 และ 2534 คิดเป็นร้อยละ 7.70 และ 7.82 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่ารายการท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการเข้าเวลาของสถานีโทรทัศน์/และผู้ผลิตส่วนกลางทำให้รายการท้องถิ่นต้องย้ายเวลาและลดเวลาการนำเสนออยู่บ่อยครั้ง แม้แต่รายการข่าวท้องถิ่นที่เป็นรายการหลักเองยังมีการปรับเปลี่ยนเวลาการออกอากาศแทบจะไม่น้อยกว่า 4 ครั้งในช่วงเวลาในยุคนี้ เช่นปี 2518 นำเสนอเวลา 18.50-19.20 ปี 2528 เสนอช่วง 18.00-18.30 ปี 2531 ถัดมา เปลี่ยนมาเป็น 19.30-20.00 และในปี 2533 นำเสนอช่วง 17.30-18.00 น. เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนเวลาการนำเสนอรายการที่มาจากท้องถิ่นมักขึ้นอยู่กับเข้าเวลาและการนำเสนอรายการที่มาจากส่วนกลางหรือผู้เข้าเวลา ซึ่งส่งผลทำให้รายการท้องถิ่นเช่นละครต้องปรับเปลี่ยนเวลาการออกอากาศหรือบางรายการต้องถูกเบียดออกจากผังรายการไปเช่นกัน (ช่อง 8 คีนรั้ง , สนทนา กลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

นอกจากนั้นความทันสมัยของเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ทำให้เริ่มมีการถ่ายทอดสดจากกรุงเทพแทรกเข้ามาจากผังรายการประจำวันตั้งแต่หลังปี 2531 เป็นต้นมา ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องรับสัญญาณรายการจากสถานีแม่ข่ายและทำให้รายการของท้องถิ่นต้องเลื่อนหรืองดรายการมีจำนวนความถี่บ่อยครั้งมากขึ้นโดยช่วง 2531-2535 พบว่ามีจำนวนการงดหรือแทรกแซงรายการท้องถิ่นคิดเป็น 174 ครั้ง โดยปี 2535 มีจำนวนครั้งมากที่สุดคิดเป็น 61 รองลงมาคือปี 2534 คิดเป็น 43 ครั้ง (เรียบ

เรียงจากรายงานการสรุปผลการออกอากาศประจำวันของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 ลำปาง พ.ศ. 2531-2535)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยทางด้านพื้นที่ด้านเวลาและรายการของท้องถิ่นในยุคนี้ไม่ได้เป็นปัจจัยในการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น เพราะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้ความสำคัญกับรายการที่มาจากภายนอกมาก ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เวลาการออกอากาศของท้องถิ่นที่ต้องปรับเปลี่ยน และถูกเบียดออกจากท้องถิ่น อีกทั้งสถานีฯ ไม่ได้ตระหนักถึงการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของตนเอง แต่ให้ความสำคัญกับการเป็นโทรทัศน์ที่พยายามเลียนแบบโทรทัศน์จากส่วนกลางทั้งด้านรูปแบบรายการและรายการที่น่าเสนอให้มากที่สุด โดยยึดเอาความนิยม(Rating) และรายได้จากการให้เช่าเวลาเป็นหลัก ก่อนจะหมดอิสระในการให้เช่าเวลาและจัดการเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหลังปี 2531 เป็นต้นมา

4.2.1.2 ที่ตั้งสถานี ทั้งที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีฯ ที่มีที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นเพียงสถานีเดียวที่มีกระบวนการผลิตและแพร่ภาพออกอากาศอย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีสถานีเครื่องส่งกระจายไปตามพื้นที่ในจังหวัดต่าง ๆ ตามเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบอีกด้วย ทำให้สถานีมีความใกล้ชิดทางกายภาพกับประชาชนในภูมิภาคมากที่สุด แต่ในยุคนี้สถานีฯ กลับไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างความใกล้ชิดผูกพันโดยใช้พื้นที่ทางกายภาพที่เป็นที่ตั้งของสถานีหลักและสถานีเครื่องส่งแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานีฯ ละเลยความสำคัญของท้องถิ่นเนื่องจากในยุคนี้แทบไม่ต้องอาศัยทรัพยากรจากท้องถิ่นทั้งทางด้านการสนับสนุนที่เป็นเม็ดเงินและรายการ ซึ่งส่งผลทำให้ความใกล้ชิดและความผูกพันที่เกิดจากพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นที่ลดน้อยลงไปจากความรู้สึกของคนท้องถิ่นและของผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์

4.2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ ในช่วงแรกของยุคนี้(2518-2534) สถานีโทรทัศน์ยังมีกระบวนการผลิตรายการที่อยู่ในห้องส่งหรือสถานีหลักมากที่สุด ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการผลิตรายการเกิดขึ้นทั้งในพื้นที่ของสถานีฯ เองและพื้นที่ใกล้เคียง ๆ โดยรอบเช่นการจัดรายการถ่ายทอดสดมวยทุกวันเสาร์หรืออาทิตย์นั้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น

เดินทางเข้ามาชมการแข่งขันชกมวยในห้องบันทึกรายการ ส่งผลทำให้บริเวณดังกล่าวกลายเป็นแหล่งการค้าและศูนย์กลางของท้องถิ่น

สมัยก่อนมีท่ารถเมล์นะ รถเมล์เขียวสายช่อง 8 ถึงสบตุ๋ย ท่ารถอยู่หน้าสถานีทีวีเลย วนไปหน้าค่าย (ค่ายสุรศักดิ์มนตรี) วนกลับมา...แม้กระทั่งผู้หญิงบริการก็อยู่รอบรั้วเนี่ย เงินจะสะพัดอยู่แถวนี้ ค่าเสียง ค่ามวย คนต่างจังหวัดมาออกเทป (รายการ) ออกอะไรก็จะใช้บริการแถว ๆ นี้ ... คึกคักมาก...(ช่อง 8 คีนรั้ง, สนทนากลุ่ม 10 ธันวาคม 2549)

สมัยก่อนบอกรถสี่ล้อว่ามาช่อง 8 จะรู้จักทุกคน แต่เดี๋ยวนี้ถ้าบอกว่าไปสวท. (สถานีวิทยุกระจายเสียง) เขาจะไม่รู้จักกัน ต้องบอกว่าไปช่อง 8 เก่า เพราะมันสมัยนั้นมันคึกคักมาก มีร้านค้า มีคนมาเยี่ยมเยียนอะแยะ คนช่อง 8 ก็ดังมีคนมาหา โดยเฉพาะผู้ประกาศหล่อ ๆ เนี่ย สาว ๆ มาหาเต็ม (ดวงแข นุปผา, สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2550)

นอกจากนั้น สถานีฯ ยังจัดกิจกรรมการใช้พื้นที่ทางกายภาพของสถานีฯ ที่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมาร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของสถานี เช่น การจัดกิจกรรมเช่นวันเด็ก การเป็นเวทีการประกวดดนตรีพื้นเมือง การตอบปัญหาชิงทุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนในท้องถิ่น การจัดงานครบรอบการก่อตั้งสถานีฯ และการเป็นเวทีหรือพื้นที่รับบริจาคสำหรับการช่วยเหลือสังคมที่จัดร่วมกับองค์กรหรือสมาคมต่าง ๆ เป็นครั้งคราว (ทีวีวันนี้, 2518: 7; ศปช 2 จ. ลำปางเตรียมฉลองครบรอบ 26 ปี การก่อตั้งจัดรายการมหรสพการแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ รายการบันเทิงจากศรีสมเพชรให้ความสำราญ, 2529 :13) กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้พื้นที่ของสถานีโทรทัศน์กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน และใกล้ชิดระหว่างสถานีโทรทัศน์กับคนท้องถิ่น

แต่ต่อมาเมื่อนโยบายการผลิตรายการและหลักการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเปลี่ยนแปลงเป็นนำเสนอรายการจากส่วนกลาง และการรับสัญญาณรายการจากสถานีแม่ข่ายในแต่ละวันกว่าร้อยละ 90

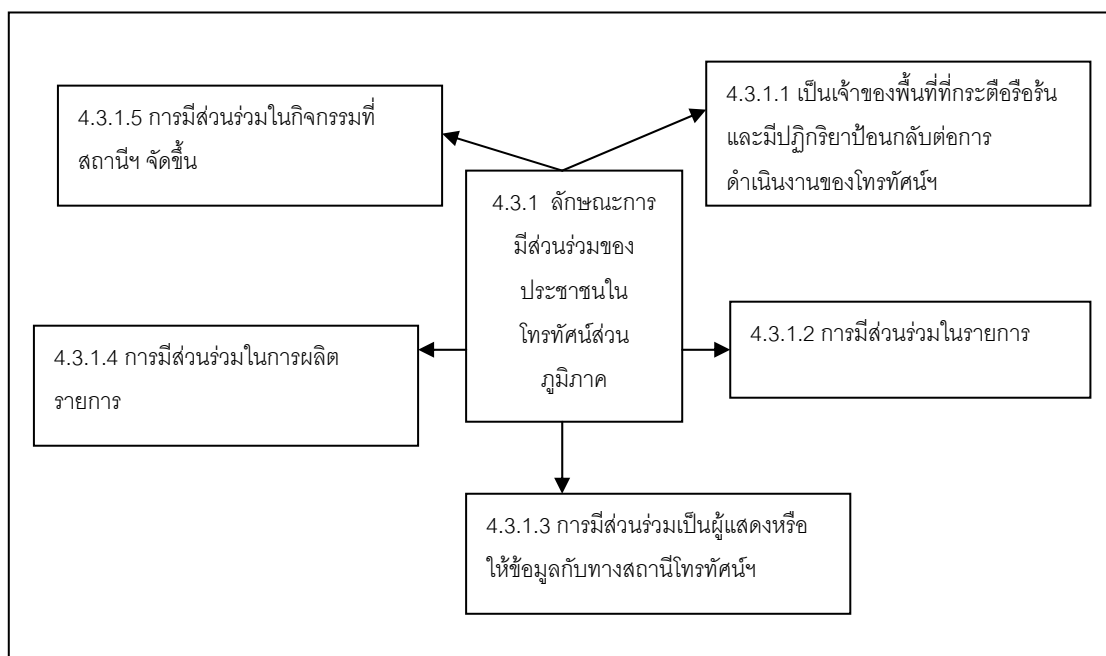
ของเวลาการออกอากาศทั้งหมดทำให้การทำกิจกรรมและการสร้างความสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นลดน้อยลงและหายไปตามกิจกรรมอีกทั้งยังมีการยกเลิกผลิตรายการมวดยหรือรายการท้องถิ่นอื่น ๆ ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่พ่วงมากับรายการดังกล่าวก็หายไปด้วย แม้กระทั่งการจัดงานฉลองครบรอบการก่อตั้งประจำปีที่เคยมีการจัดกิจกรรมและเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นมาร่วมอย่างกว้างขวางกลายมาเป็นกิจกรรมทำบุญภายในของสถานีฯ หรือตามศรัทธาของเจ้าหน้าที่แต่ละคนเท่านั้น (ดวงแข นุปผา, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2550)

การใช้ปัจจัยด้านพื้นที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคนี้ทำได้เพียงช่วงต้นยุคเท่านั้น ก่อนที่จะถูกกระทำให้หายไปทั้ง 3 มิติจากนโยบายการผลิตรายการและการหารายได้ของสถานีฯ โดยเฉพาะการนำเสนอรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางและการเป็นสถานีโทรทัศน์ลูกข่าย ที่ทำให้รายการของท้องถิ่นแทบไม่มีพื้นที่ในการนำเสนอ ประกอบกับยุคนี้เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางเข้ามาให้บริการในท้องถิ่นหลายสถานีมากขึ้นทำให้ประชาชนคุ้นเคยและมีทางเลือกในการเปิดรับ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงไม่จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์หรือสร้างความผูกพันกับคนท้องถิ่นเท่ากับยุคที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ผ่านพื้นที่ทางกายภาพและสังคม ซึ่งส่งผลทำให้พื้นที่ในจิตใจของคนท้องถิ่นที่เคยผูกพันในยุคที่ผ่านมาคลี่คลายและกลายเป็นความห่างเหินในที่สุด

4.3 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติการมีส่วนร่วม

ในส่วนนี้จะอธิบายการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในมิติการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการศึกษานี้ จะอธิบายใน 3 มิติคือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ภูมิภาค และ 3) การใช้รายการโทรทัศน์เพื่อกระตุ้นประชาชนให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดจึงได้แสดงเป็นแผนภาพที่ 5.5 ข้างล่างนี้ ดังนี้

ภาพที่ 5.5 แสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2518-2534)

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

แม้ว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะไม่ปรากฏในแนวคิดนโยบายการดำเนินของสถานีฯ และจากผู้มีอำนาจในการกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ฯ แต่เมื่อพิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วมจากข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการบอกเล่าของประชาชน พบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ดังนี้

4.3.1.1 ระดับการเป็นเจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้นในการเฝ้าติดตามและตรวจสอบการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การมีส่วนร่วมในระดับนี้มักเกิดขึ้นกับกลุ่มสื่อมวลชนในท้องถิ่นมากกว่าคนท้องถิ่นทั่วไป โดยแสดงออกผ่านการนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวของกิจกรรมรายการและผังรายการและที่การตรวจสอบการทำงานของสถานีโทรทัศน์ฯ เช่นการสงสัยความผิดปกติของรายได้จากการโฆษณาที่มากเกินไป การส่งเงินรายได้เข้าแผ่นดินเป็นต้น จนทำให้สถานีฯ ต้องออกมาชี้แจงหรือ

แถลงการณ์ผ่านทางสื่อมวลชนในท้องถิ่นและสื่อสิ่งพิมพ์ของตนเอง (ทีวีช่อง 8 ซีแจ้งรายรับ, 2521:1, 15) ระดับการมีส่วนร่วมในระดับนี้ได้มีการคลี่คลายลงอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะหลังจากที่มีสถานีโทรทัศน์หลายช่องแพร่ภาพในท้องถิ่น

4.3.1.2 การมีส่วนร่วมในรายการ ส่วนใหญ่ประชาชนในท้องถิ่นเสนอแนะความคิดเห็น คำติ- ชม ที่มีต่อรายการของทางสถานีฯ ผ่านทางช่องทางของสถานีโทรทัศน์ที่จัดให้เช่นการผลิตรายการ “คุยกับท่าน” ซึ่งเป็นรายการที่สถานีผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นช่องทางสื่อสารความเคลื่อนไหวและตอบข้อสงสัยของประชาชน และการเขียนจดหมายผ่านทางวารสารโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ซึ่งเป็นวารสารที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 จัดทำขึ้นที่เปิดคอลัมน์จดหมายจากผู้ชมทางบ้านนั้นในปี 2521 ยังมีการจัดพิมพ์ขึ้น

มีผู้ชมจากอำเภอเถินเขียนจดหมายรายงานผลการรับชมรายการว่า...ด้านรายการก็มี จดหมายจากอำเภอเถินเช่นกัน ได้เขียนให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ หลายข้อทีเดียว...(บทรายการคุยกับท่าน ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 ครั้งที่ 71 ประจำวันอาทิตย์ ที่ 24 เมษายน 2531)

4.3.1.3 การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงหรือให้ข้อมูลกับทางสถานีโทรทัศน์ นอกจากรายการถวายพระพรที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งหน่วยงานราชการ เอกชน ห้างร้านและกลุ่มองค์กรชาวบ้านมาร่วมบันทึกเทปในโอกาสครบรอบวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินีนาถเป็นประจำแล้ว โอกาสที่คนท้องถิ่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงมักเป็นรายการการกุศล ที่สถานีฯ ร่วมผลิตรายการกับองค์กรในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่นการจัดรายการกุศลนำเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือคนยากจน ที่มักใช้บุคลากร การแสดง ศิลปวัฒนธรรมจากท้องถิ่นมาแสดงร่วม แต่กลุ่มบุคคลที่เข้ามาใช้พื้นที่สื่อดังกล่าวส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลชั้นนำหรือผู้ที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นมากกว่าประชาชนทั่วไป (สมาคม

ส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่นทุรกันดาร เตรียมช่วยเชียงใหม่-ลำปางทางช่อง 8 , 2521:6 ; กาชาดลำปาง ร่วมกับที.วี. ช่อง 8,2521: 7)

4.3.1.4 การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ พบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมีลักษณะเป็นกลุ่ม หรือเป็นองค์กร/หน่วยงาน เช่นหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน และกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน ในขณะที่ไม่ปรากฏข้อมูลของกลุ่มประชาชนที่แท้จริง ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในระหว่างปี 2518- 2529 และการสัมภาษณ์ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับร่วมผลิตรายการและเข้าเวลาผลิตรายการ/สponsored ภาพยนตร์เช่น วิทยาลัยครูลำปาง (มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดลำปาง ในปัจจุบัน) คณะละครขอ และเหล่ากาชาดจังหวัดลำปาง เป็นต้น

4.3.1.5 การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่สถานีฯ จัดขึ้น พิจารณาจากกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมเฉพาะเช่นวันเด็กและกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของรายการเช่นรายการประกวดบทความร่วมกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อศท.องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 จัดประกวดเรียงความในหลวงของเรา,หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์, 30 ตุลาคม 2521: 6) การโทรศัพท์หรือการเข้าไปร่วมปรึกษาร่วมกับรายการการกุศลของทางสถานีฯ ที่จัดขึ้นตามวาระและโอกาสต่าง ๆ

การจัดรายการ(หาทุนส่งเสริมการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร) ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง...วันเสาร์ที่ 7 ตั้งแต่เวลา 21.00 น. ระหว่างดำเนินรายการอยู่จะมีเจ้าหน้าที่รับบริจาคทางโทรศัพท์ตลอดเวลา สำหรับที่จังหวัดเชียงใหม่ ท่านที่จะมาบริจาคโทรศัพท์ทางไกลแจ่มมายังสถานีได้ หรือท่านจะมาบริจาคที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ค็นนี้ก็ได้ (สมาคมส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่นทุรกันดารเตรียมช่วยเชียงใหม่-ลำปางทางช่อง 8, 2521:6)

4.3.1.6 การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและการกำหนดนโยบาย นั้นไม่ปรากฏให้เห็น ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากโครงสร้างการเป็นเจ้าของ

นโยบายในการดำเนินงานของสถานีที่ไม่เปิดช่องทางให้ประชาชนหรือท้องถิ่น เข้าถึงและมีส่วนร่วมในระดับดังกล่าวได้ ขณะเดียวกันการรับรู้ต่อสิทธิการมีส่วนร่วมในสื่อสารโดยเฉพาะในสื่อมวลชนระดับใหญ่อย่างโทรทัศน์ ยังเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นชินในสังคมไทย ประชาชนในต่างจังหวัดยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวน้อยมาก อีกทั้งทัศนคติและการรับรู้ที่สื่อโทรทัศน์เป็นของราชการไม่เกี่ยวข้องกับประชาชน จึงทำให้การจะเข้าไปร่วมบริหารจัดการหรือกำหนดนโยบายในขณะนั้น เป็นเรื่องแทบจะเป็นไปไม่ได้

4.3.2 การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นหรือการเข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ฯ พิจารณา 2 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านรายการ และการมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานีฯ จัดขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันหรือเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4.3.2.1 ผ่านรายการ ระยะเวลาของยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ ยังปรากฏข้อมูลพอให้เห็นว่า สถานีโทรทัศน์ฯ เข้าถึงท้องถิ่นผ่านการนำเสนอรายการ การเลือกเนื้อหาหรือรายการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นท้องถิ่น เป็นการสร้างความผูกพัน และความรู้สึก “เป็นที่พึ่ง” ให้กับท้องถิ่นอยู่บ้าง แม้ว่าจะมีปริมาณการนำเสนอลดน้อยลงตามเวลาและรายการของท้องถิ่น เช่นการจัดรายการการกุศลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา คนยากจน ผู้ที่ประสบภัยธรรมชาติ การจัดรายการการกุศลเพื่อสมทบทุนสร้างโรงพยาบาลศูนย์ภาคเหนือ จังหวัดลำปางร่วมกับกองทัพอากาศ หรือรายการหาทุนสร้างตึกสุจินโณ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ (สื่อสารทบ.ทอดกฐิน, 2518:3 ; มหากุศลสร้างตึกพยาบาลสุจินโณโรงพยาบาลนครเชียงใหม่, 2521:5) และการจัดรายการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในท้องถิ่น ทูรกันดารภาคเหนือ โดยร่วมกับสมาคมส่งเสริมการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี (สมาคมส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่นทูรกันดาร เตรียมช่วยเหลือเชียงใหม่-ลำปางทางช่อง 8, 2521:6) เป็นต้น แต่การจัดรายการลักษณะดังกล่าว สถานีโทรทัศน์ฯ ได้ลดบทบาทการเป็นแกนหลักในการดำเนินงานลงเหลือเพียงเป็นผู้ให้พื้นที่และจัดการเกี่ยวกับ

กระบวนการผลิตรายการเท่านั้น ในขณะที่แกนหลักในการผลิตรายการหรือเจ้าของรายการมาจากหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น

4.3.2.2 ผ่านกิจกรรมที่สถานีฯ จัดขึ้น กิจกรรมที่สถานีจัดขึ้นที่สอดคล้องกับวิถีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในยุคนี้ (2518-2534) แทบไม่มีข้อมูลปรากฏ เพราะส่วนใหญ่เป็นการผลิตรายการเกี่ยวกับการกุศลที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานอื่น ที่ไม่สอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่เป็นลักษณะการช่วยเหลือหรือการมอ่งท้องถิ่นเป็นพื้นที่ที่รอคอยการช่วยเหลือจากภายนอก ดังที่ได้อธิบายแล้วในข้อที่ 4.3.2.1 ข้างต้น ซึ่งการขาดหายไปของการเข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรมดังกล่าวนี้ มีส่วนทำให้ความผูกพันระหว่างคนท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคลายตัวลงไป

4.3.3 การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ ในประเด็นที่ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ข้อมูลจากการวิเคราะห์รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระหว่าง 2518-2534 พบว่ารายการที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่เน้นการอภิปราย ถกเถียง (discussion program) ที่เน้นให้ประชาชน กลุ่ม และองค์กรในท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามาสื่อสารหรือแสดงออกอย่างเท่าเทียมนั้นมีค่อนข้างน้อย เพราะเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของรายการประเภทบันเทิงของผู้เช่าเวลาจากส่วนกลางไม่น้อยกว่าร้อยละ 77

นอกจากนั้นการเป็นสื่อของรัฐ ที่เน้นนโยบายการเป็นประชาสัมพันธ์ของรัฐ ทำให้สถานีโทรทัศน์เลี้ยงที่จะผลิตรายการที่ให้สิทธิประชาชนได้พูดหรือใช้สื่อของรัฐ ในประเด็นเกี่ยวกับการเมือง ความเป็นอยู่หรือทัศนคติที่เกี่ยวกับปัญหาท้องถิ่น ฯลฯ ที่อาจกระทบต่อรัฐ ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงทำให้รายการของท้องถิ่นเน้นไปด้านความบันเทิงเช่นการประกวดดนตรีพื้นเมือง ละครซอ หรือรายการข่าวที่นำเสนอข่าวของรัฐหรือหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่

ส่วนประเด็นการเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่นำเสนอผ่านทางรายการการกุศลเฉพาะกิจ เช่นการบริจาคร่วมสมทบทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือบริจาคเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมบริจาคเงินเท่านั้น ส่วนการร่วมกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะให้ประชาชนสนใจและตระหนักถึงเรื่องราวของท้องถิ่น สังคมที่อยู่อาศัยในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การบริจาคเงินไม่ปรากฏข้อมูลทั้งกิจกรรมนอกรายการหรือผ่านเนื้อหารายการ ส่วนหลังจากการเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 แล้ว แม้สถานีโทรทัศน์จะลดสัดส่วนทางด้านความบันเทิงลง และหันไปนำเสนอรายการเพื่อการศึกษาและความรู้ในสัดส่วนกว่าร้อยละ 42 ซึ่งรายการดังกล่าวไม่เป็นรายการที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงสิทธิของตนเองหรือเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามาใช้พื้นที่ในฐานะพลเมืองได้เท่าเทียมกับกลุ่มอื่น เพื่อร่วมกำหนดการพัฒนาท้องถิ่นของพวกเขาแต่อย่างใด

ผังรายการเดือนพฤศจิกายน 2518

16.45 น.	เปิดสถานี ภ.การ์ตูน
17.00 น.	ภ.ลูกคนยาก ร. ชาวโทรพิมพ์
17.50 น.	ภ.มวยเอกในรอบสัปดาห์
18.50 น.	ข่าวท้องถิ่น/ ข่าวกีฬาภาคเหนือ
19.20 น.	นิตยสาร 5 นาที
19.25 น.	ภ. ทินวงศ์ ร. เมืองไทย 5 นาที
20.00 น.	ข่าวประจำวัน ข่าวกีฬาและข่าวรอบโลก
20.50 น.	ภ. แผ่นดินทอง ร. บริหารเสริมความงาม
21.05 น.	ภ. แม่เรือพวง ร. ข่าวด่วนทั่วโลก
21.40 น.	ภ.แต่คุณครูที่รัก ร.ชาวโทรพิมพ์
22.50 น.	การแสดงโชว์ สมาคมศิลปิน

ผังรายการเดือนมกราคม 2528

16.00 น.	เปิดสถานี ภ.การ์ตูนนิโนจา
17.30 น.	ภ. นักชกผู้พิชิตภาค 2
18.00 น.	ข่าวท้องถิ่น

18.30 น.	หยุดพักออกอากาศ
20.00 น.	ข่าวประจำวัน ข่าวกีฬาและข่าวรอบโลก
20.50 น.	การ์ตูนโดเรม่อน
21.00 น.	ละครเรื่องสายรุ้ง
21.30 น.	ละครเรื่องห้องที่จัดไม่เสร็จ
22.00 น.	ภ. จีนเรื่องจอมยุทธ์เสี้ยวลิ้มยี่
23.00 น.	ภ. สองพยัคฆ์นักสืบ

ผังรายการเดือนพฤศจิกายน 2534

05.30 น.	รายการเพื่อการศึกษา มสธ.
06.00 น.	สวัสดิ์ปีใหม่ และข่าวภาคเช้า
07.00 น.	ร. เพื่อการศึกษา มสธ.
07.30 น.	ร. สิ่งแวดล้อมไทย
08.00 น.	ร. เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
09.00 น.	ข่าวสั้น
10.00 น.	ยุติออกอากาศภาคเช้า
16.00 น.	ร. จากสทท. 11
16.30 น.	ร. มหกรรมเพลงฮิต
17.00 น.	สารคดีจากสทท. 11
17.30 น.	ข่าวท้องถิ่น
18.00 น.	ร. เพื่อการศึกษา มสธ.
19.00 น.	สารคดีคุณค่าชีวิต และวิทยาศาสตร์น่ารู้
19.30 น.	สถานการณ์เด่น/ประเด็นข่าว ต่อด้วย ร.เสียงจากประชาชน
20.00 น.	ข่าวประจำวัน
20.30 น.	ร. เกษตรก้าวหน้า และรายการจากสทท. 11
21.30 น.	ถ่ายทอดข่าวประจำวันภาคหลัง
22.00 น.	ถ่ายทอดรายการทีวีบ็อกซิ่ง
24.00 น.	ร. จากสทท. 11

00.50 น. ถ่ายทอดพิธีพืชมงคลแล้วถวายรางวัลแด่คนชราแห่งประเทศไทย แต่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จากสหรัฐอเมริกา

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในช่วงแรกของยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ แม้จะมีหลายระดับ แต่กลุ่มที่เข้าไปมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่มีสถานภาพในสังคม เช่นกลุ่มข้าราชการ พ่อค้า นักธุรกิจ ในท้องถิ่น ที่เป็นกลุ่มชนชั้นปกครองหรือชนชั้นกลางในระดับท้องถิ่น หรือเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถเช่นเป็นผู้สามารถอ่านเขียนได้ในระดับหนึ่งเช่นครู อาจารย์ หรือผู้นำหมู่บ้านหรือชุมชน เป็นต้น ต่อมาเมื่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกครอบงำด้วยรายการจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์แม่ข่าย การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นทั่วไปจึงหายไป เหลือเพียงกลุ่มคนชนชั้นปกครองเท่านั้น ที่ยังคงครองพื้นที่ในรายการข่าวท้องถิ่นที่ยังคงอยู่ในผังรายการ ส่วนชนชั้นกลางที่เคยเป็นเจ้าของเวลาและผู้ผลิตรายการโอกาสในการมีส่วนร่วมได้น้อยลงตามเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ได้รับการจัดสรรเช่นกัน ส่วนคนท้องถิ่นระดับทั่วไปแทบไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เว้นแต่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานี ซึ่งเป็นระดับที่เปิดกว้างและไม่ต้องการสถานภาพหรือชนชั้น เช่นกิจกรรมงานวันเด็ก การจัดการประกวดต่าง ๆ ที่สถานีฯ จัดขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมระดับนี้ไม่ได้สร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนแต่เป็นเพียงผู้เข้าไปชมการแสดงตามที่สถานีฯ กำหนดไว้ ไม่ได้สร้างหรือเรียนรู้การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองแต่อย่างใด

ดังนั้นปัจจัยการมีส่วนร่วมในยุคนี้จึงไม่สามารถเป็นปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ เพราะนโยบายของสถานีฯ ที่เน้นการหารายได้ และข้อจำกัดจากนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากกรมประชาสัมพันธ์ ขณะเดียวกันด้านผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นเองได้ให้ความสำคัญกับโทรทัศน์ส่วนภูมิกษณน้อย เพราะหันไปนิยมเปิดรับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นแทน

ตารางที่ 5.4 สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น พ.ศ. 2518 – 2534

ความเป็นท้องถิ่น				พื้นที่		การมีส่วนร่วม							
องค์กร/นโยบาย	การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น			ในสื่อ(เวลา)	กายภาพ	ชีวิต สาธารณะ	เข้าถึง-ร่วมในท้องถิ่น	กระบวนการสื่อสาร					
	บุคลากร	เนื้อหา การสนับสนุน	รายการ					1	2	3	4	5	6
- ถูกกำหนดมาจากภายนอก - โครงสร้างกำหนดมาจากกรมฯ เหมือนกันทั่วประเทศ - ไม่มีโครงสร้าง/นโยบายเชื่อมต่อ การตอบสนองท้องถิ่น ยกเว้นมิติด้านที่ตั้ง	- ส่วนใหญ่มาจากภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะข้าราชการที่มีศักดิ์ศรี และอำนาจในการปฏิบัติงานมากกว่า - คนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีสถานะลูกจ้าง เช่น นักการภารโรง และผู้ประกาศเท่านั้น	- เนื้อหา/ข้อมูล และประเด็นมาจากภายนอกมากกว่า - เนื้อหา/ข้อมูลจากท้องถิ่นมีส่วนลดลงทุกปีตามเวลา - การนำเสนอรายการท้องถิ่น	ภายนอกมากกว่าภายใน โดยเฉพาะค่าเช่าเวลาและการโฆษณา	เวลาท้องถิ่นที่ผลิตและมาจากท้องถิ่นมีสัดส่วนลดลงตลอดยุค โดยมีมากที่สุดคือร้อยละ 25.36 และน้อยที่สุดคือ 7.70 - เวลาส่วนใหญ่จัดสรรให้กับผู้เช่า/รายการจากส่วนกลาง ที่เหลือ(ไม่นิยม) เป็นของท้องถิ่น	-ตั้งในท้องถิ่น -แปลงพื้นที่ทางกายภาพเป็นทางสังคมและพื้นที่ทางจิตใจ แต่ได้ลดบทบาทลงอย่างมากเหลือเพียงรายการการกุศลของหน่วยงานอื่น และได้หายไปในช่วงเป็นลูกข่าย	-ผ่านรายการ แต่มีน้อยมากและมักถูกลดทอนเป็นเพียงการบริจาคเงินมากกว่ากระตุ้นให้ประชาชนคิดและตระหนักถึงความสำคัญของตนเองและภาคภูมิใจในท้องถิ่น	1.ผ่านรายการ 2.ผ่านกิจกรรมของสถานี มีสัดส่วนลดลงทั้งสองลักษณะและหายไปในช่วงปลายยุค (2531-2534)	☐	☒	☒	☐	☐	☒

หมายเหตุ: ○ หมายถึง ไม่มีข้อมูลปรากฏ หมายถึง มีมากกว่าลักษณะอื่น ≡ หมายถึง มี หมายถึง มีน้อย

1 หมายถึง การเป็นเจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้นและมีปฏิริยาตอบสนอง 2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในรายการ

3 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงหรือผู้ให้ข้อมูล

4 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ

5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานี

6 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและการกำหนดนโยบายร่วมกับสถานี

5. คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ในส่วนนี้จะอธิบายถึงคุณลักษณะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534) ภายใต้คุณลักษณะ 5 ด้าน อันได้แก่ หลักการและปรัชญา การบริหารจัดการ ความเป็นท้องถิ่นของรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พื้นที่และเขตกระจายเสียง และบทบาทหน้าที่ตามแผนภาพที่ 1.1 จากนั้นจะอธิบายถึงปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นต่อไป

5.1 หลักการและปรัชญาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การอธิบายในหัวข้อนี้แบ่งการอธิบายออกเป็น 2 ช่วงคือช่วงก่อนการเกิดขึ้นของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 หรือสถานีแม่ข่าย คือช่วงก่อน 2518-2530 และช่วงหลังการแพร่ภาพของสถานีโทรทัศน์แม่ข่าย คือช่วง 2531-2534

ช่วงก่อนการเกิดขึ้นสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรุงเทพฯ (2518-2530) หลักการและปรัชญาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังเป็นสื่อของรัฐเพื่อประชาสัมพันธ์นโยบายรัฐบาลที่ถูกใช้เป็นกลไกในการสร้างชาติและความมั่นคงของชาติ ที่เน้นการรวมศูนย์การกระจายเสียง โดยที่ผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองก็ยอมรับและภูมิใจกับการทำหน้าที่ดังกล่าว

...นอกจากที่เราต้องปฏิบัติตามภารกิจซึ่งรัฐและรัฐบาลมอบหมายให้แล้ว เรายังมีงานหลักที่จะต้องทำก็คือการทำประชาสัมพันธ์และการปฏิบัติการจิตวิทยาของรัฐ ของส่วนราชการ ของสถาบันและของสังคมต่างๆ ไป (สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์, 2526: 84)

คงไม่เป็นการยกยอปอปั้นตนเองจนเกินไปนัก หากจกกล่าวด้วยความจริงใจว่าไม่ว่าจะเป็นพื้นที่บางจุดในเชียงใหม่ เชียงใหม่ พะเยา น่าน ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และแม่ฮ่องสอน ที่เคยร้อนระอุ คุกกรุ่นจนกลายเป็นอุ้น และเย็นไปในที่สุดนั้น ถ้าจะมองกันให้ลึกลงไปมิใช่เป็นเพราะกลวิธีการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์ซึ่งหน่วยงานของเครือข่ายศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 (ถ้าปางผู้วิจัย) ฟังปฏิบัติหรือ... (ไกววัล กุลรักษา, 2526: 199)

หลังจากที่สถานการณ์เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์และความมั่นคงของชาติคลี่คลายลง ประกอบกับความจำกัดของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาแต่ละปี ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ในฐานะสื่อของรัฐกลายเป็นสื่อที่แสวงหารายได้การดำเนินงานจากภาคเอกชนและงบประมาณแผ่นดิน จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

...มีการวิพากษ์วิจารณ์กันในขณะนี้ว่าอัตราค่าโฆษณาทางทีวีช่อง 8 ลำปางสูงมากถึงนาทีละ 2,000 บาท สถานีมีรายได้คืนละกว่า 1 แสนบาท รายได้รวมต่อปีประมาณ 40-50 ล้านบาท แต่ทางสถานีส่งเข้าคลังเพียง 1 ล้านบาท ไม่ทราบว่าจะเงินที่เหลือเข้ากระเป๋าใครบ้าง...(ทีวีช่อง 8 ชี้แจงรายรับ, 2521:1)

ช่วงหลังการแพร่ภาพออกอากาศรายการของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานครผ่านสถานีเครือข่ายภูมิภาค (2531-2534) หลักการการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นสื่อของรัฐเพื่อการศึกษา ความมั่นคงและการประชาสัมพันธ์นโยบายรัฐตามสถานีแม่ข่าย โดยให้สัดส่วนเวลาการแพร่ภาพออกอากาศตามหลักการดังกล่าว ร้อยละ 60:30:10 ตามลำดับ (“ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.” บันทึกข้อความที่นร 1619/2470, 20 เมษายน 2531. กรมประชาสัมพันธ์ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11) ซึ่งส่งผลต่อสัดส่วนการนำเสนอรายการและเนื้อหารายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคลดอย่างมาก (โปรดดูหัวข้อ 4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ) เพราะต้องรับรายการจากสถานีแม่ข่ายเกือบทั้งหมด

ดังนั้นหลักการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคนี้จึงไม่ได้มุ่งเน้นที่การกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นและมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองของท้องถิ่น แต่กลับเป็นไปในทิศทางตรงข้ามคือการรวมศูนย์อำนาจทางการปกครองและอำนาจในการกำหนดกำหนดมาตรฐาน ความรู้ ความบันเทิง เพื่อตอบสนองของรัฐบาล และความอยู่รอดของสถานีฯ ผ่านทางการถือครองกรรมสิทธิ์ การกำหนดงบประมาณและการกำหนดใช้เทคโนโลยี

5.2 การบริหารจัดการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ในการวิเคราะห์ครั้งนี้แยกการพิจารณาออกเป็น 5 ด้านดังนี้คือ 1) ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ 2) ด้านพื้นที่ให้บริการ 3) ด้านแหล่งที่มาของรายได้ 4) ด้านการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ และ 5) ด้านเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ จากโครงสร้างการบริหารจัดการและการแบ่งส่วนงานที่ได้กล่าวไปในหัวข้อ 4.1.1 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในมิติความเป็นท้องถิ่นด้านโครงสร้างและนโยบายองค์กร แสดงให้เห็นว่าในช่วงระหว่างปี 2518-2529 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีสายการบังคับบัญชาในลักษณะแนวตั้งหรือจากบนลงล่าง โดยมีกรมประชาสัมพันธ์หน่วยงานของรัฐ เป็นหน่วยงานกำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ ผ่านศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ลำปางอีกชั้นหนึ่ง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้างการแบ่งส่วนงานระหว่างปี 2518-2529 (ก่อนเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 กรุงเทพฯ) และช่วง 2531-2534 (หลังเป็นสถานีลูกข่าย) จะเห็นว่าช่วงก่อนเป็นสถานีลูกข่าย โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีอิสระในการผลิตรายการและบริหารจัดการได้ค่อนข้างมากและมีกระบวนการทำงานของสถานีโทรทัศน์ที่ครบวงจร แต่หลังจากที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเข้าสู่การเป็นสถานีลูกข่ายอย่างสมบูรณ์แล้ว มีการปรับลดงานและความรับผิดชอบบางส่วนลง ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกลดความสำคัญลงเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของของฝ่ายส่งเสริมงานสถานีวิทยุและโทรทัศน์ที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ลำปางจัดตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลและประสานงานระหว่างกันอีกชั้นหนึ่ง

ความเป็นท้องถิ่นมันถูกทำให้สลายไป จากนโยบายของผู้ใหญ่ และการให้เปลี่ยนจากช่อง 8 เป็นช่อง 11 (สถาพร เตือนแจ่ม, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2550)

นอกจากนั้น ผลกระทบจากการขยายตัวของสถานีโทรทัศน์ ทำให้รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ต้องออกกฎระเบียบและข้อกำหนดต่างๆ มาควบคุมการดำเนินงานด้านโทรทัศน์และการบริหารภายในหน่วยงานของกรมฯ เองเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงาน เนื้อรายการ การโฆษณาและการกำหนดให้ส่งเงินรายได้เข้าแผ่นดินร้อยละ 25 ของรายได้ เช่นระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518, 2521(ฉบับที่ 2 และ 3) และพ.ศ. 2530 และมติคณะรัฐมนตรีที่ให้กรมประชาสัมพันธ์ดำเนินการออกอากาศสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยที่กำหนดรูปแบบรายการ สัดส่วนเนื้อหารายการและการโฆษณาไว้อย่างชัดเจน (“ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร 1007/ 3080, 29 เมษายน 2531. สำนักนายกรัฐมนตรี; “ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร 0202/5469, 6 พฤษภาคม 2531. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) โดยระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนส่งผลต่ออำนาจในการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นให้ลดน้อยลง

ด้วยโครงสร้างดังกล่าวประกอบกับการมีสถานะเป็นส่วนราชการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดังกล่าวนี้ ทำให้การตัดสินใจโดยเฉพาะการผลิตรายการ การบริหารเวลาและรายได้ เป็นอำนาจของกรมประชาสัมพันธ์ แทนยุคเดิมที่ผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์เขต มีอำนาจในการลงนามสัญญาเช่าเอง และไม่ต้องจัดสรรเงินรายได้ร้อยละ 25 % เข้ากระทรวงการคลัง เป็นต้น ทำให้ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการโทรทัศน์ในระดับภูมิภาคในยุคนี้ถูกจำกัดมากกว่ายุคแรก (2502-2517) โดยเฉพาะรายการท้องถิ่นได้รับผลกระทบอย่างมาก เพราะต้องเป็นฝ่ายหลบหรือหลีกเลี่ยงให้กับรายการจากส่วนกลางหรือรายการที่ทำสัญญาเช่าเวลามาจากสถานีแม่ข่าย

จากการศึกษาเอกสารการเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่าปัญหาของผู้เช่าเวลาท้องถิ่นหรือรายการท้องถิ่นมักถูกขอให้เลื่อนหรือเปลี่ยนวันออกอากาศหากผู้เช่าเวลาจากส่วนกลางต้องการเช่าเวลาในช่วงที่ผู้เช่าท้องถิ่นเช่าเสมอ (บริษัทสยามเงินทอง จำกัด ขอเช่าเวลา.”

บันทึกข้อความไม่มีเลขที่, 19 กันยายน 2534, ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง, งานควบคุมฝ่ายรายการ.) การบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคลักษณะดังกล่าว กลายเป็นการค่อย ๆ ลดทอนความเป็นท้องถิ่นของสถานีฯ ลง และแทบจะหายไปในช่วงหลังการเป็นสถานีลูกข่ายของโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 (โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อการดำรงของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านพื้นที่)

นอกจากนั้นสถานะของความเป็นข้าราชการและบริหารจัดการในแบบราชการนั้น ถือเป็นปัญหาที่สร้างความรู้สึกอึดอัดกับสภาพดังกล่าวอยู่ไม่น้อย เพราะหากจะให้สถานีฯ เป็นอิสระจากระบบราชการ พวกเขาเห็นว่ายังไม่มีความพร้อมและศักยภาพในการเลี้ยงตนเองได้ แต่หากให้คงอยู่ในระบบเดิมก็ไม่สามารถพัฒนาการทำงานให้เป็นที่สมารถและสื่อเพื่อท้องถิ่นไปได้มากนัก

เพราะระบบราชการทำให้เราทำงานยาก แต่จะออก(จากระบบราชการ) ก็ออกไม่ได้ อยู่ไม่รอด มันพุดยาก อยู่ข้างนอกมองเข้ามาอาจดูดีนะ แต่คนข้างในมองอีกอย่าง มันอึดอัดเหลือ...หลังเป็นลูกข่ายยิ่งทำไม่ได้ ...ข้าราชการประจำมันต้องทำตามหน้าที่กลิ่นไม่เข้าคายนอก มันก็บังคับให้ทำนั่นแหละ ประท้วงไม่ได้ (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

5.2.2 พื้นที่ให้บริการ ในช่วงแรกของยุคนี้การขยายพื้นที่การให้บริการยังถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ฯ เห็นได้จากการที่รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญกับการสนับสนุนงบประมาณมากกว่าโครงการอื่น ๆ (รายละเอียดโปรดดูในหัวข้อ 3.2 และ 3.3 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและปัจจัยทางเศรษฐกิจ) ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้เนื้อหาจากรัฐบาลและส่วนกลางแพร่ขยายไปยังพื้นที่ต่างจังหวัดให้กว้างขวาง เพื่อผลในการสร้างชาติและความมั่นคงของชาติเป็นสำคัญ

โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์...ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจะทำให้ประสิทธิภาพการให้บริการสูงขึ้น สามารถสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ของรัฐ การส่งเสริมด้านวิชาการ การศึกษาและความมั่นคงได้ดีขึ้น (“โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์และโครงการขยายข่ายงานวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศ ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย.” บันทึกข้อความที่ นร 0801/5923, 18 ธันวาคม 2527. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

แต่ปัญหาการขยายพื้นที่ให้บริการในยุคนี้ประสบปัญหาทั้งทางด้านงบประมาณที่ขาดช่วงไปในช่วงที่สถานีฯ ไม่ได้รับงบประมาณเพราะยังสับสนกับการโอนย้ายไปอยู่กับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยหรือยังคงอยู่ภายใต้กรมประชาสัมพันธ์ ทำให้การขยายสัญญาวิทยุโทรทัศน์เกิดความล่าช้า

...การพัฒนางานด้านนี้ (การขยายสถานีส่งสัญญาณโทรทัศน์) จำเป็นต้องใช้เงินอีกมาก ซึ่งในการส่งโทรทัศน์ของเราในระบบเก่านั้น...จะต้องได้รับการปรับปรุงเป็นระบบไมโครเวฟ หรือระบบดาวเทียม ที่นี้ในระยะหลังที่เราไม่ได้รับงบประมาณมา ทำให้งานด้านโทรทัศน์ของเราชะงักงันไประยะหนึ่ง (สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์ ,2526: 81-82)

ปี 2526 กรมประชาสัมพันธ์ได้มีโครงการขยายบริการโทรทัศน์ทั่วประเทศเพิ่มขึ้น 25 สถานี โดยมีเป้าหมายที่จะให้แต่ละสถานีถ่ายทอดตามจุดต่าง ๆ เชื่อมโยงกับสถานีโทรทัศน์ในภูมิภาคและให้สถานีโทรทัศน์หลักของแต่ละภูมิภาคเชื่อมโยงกับสถานีโทรทัศน์แม่ข่ายในส่วนกลางได้อย่างสมบูรณ์ ภายใต้การพัฒนาโครงการนี้เอง สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงได้รับงบประมาณจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ย่อยด้วยเครื่องส่งภาพสีจำนวน 6 สถานี ประกอบด้วย (กรมประชาสัมพันธ์, 2527: 27)

1. สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ จังหวัดพิษณุโลก
2. สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ อ. ดงมะดะ จ. เชียงราย

3. สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ จังหวัดเพชรบูรณ์
4. สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ จังหวัดน่าน
5. สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ จังหวัดตาก
6. สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นอกจากนั้นการขยายพื้นที่ให้บริการและการปรับปรุงประสิทธิภาพเครื่องส่งให้สามารถครอบคลุมพื้นที่ในท้องถิ่นได้มากขึ้น ยังประสบปัญหาคลื่นรบกวนกับสัญญาณโทรทัศน์จากส่วนกลางโดยเฉพาะกับสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ซึ่งขณะนั้น สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี กำลังเป็นที่นิยมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างมาก เมื่อเกิดการรบกวนทางสัญญาณภาพ ประชาชนต่างแสดงความไม่พอใจ และตำหนิสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จนทำให้ทางสถานีฯ ต้องยอมปรับลดกำลังส่งลงเพื่อเลี่ยงปัญหาการคลื่นรบกวนและการต่อว่าจากผู้ชมท้องถิ่น ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าว ทำให้ศักยภาพของเครื่องส่งแม้มีกำลังสูง แต่ก็ไม่สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถขยายพื้นที่การรับสัญญาณได้เต็มศักยภาพของเครื่องส่งได้

...นอกจากสถานี(สถานีโทรทัศน์) ที่มาตั้งใหม่ กำลังส่งสูงกว่า อุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ดีกว่า สามารถครอบคลุมพื้นที่ได้มาก ไปรบกวนกับสถานีถ่ายทอดโทรทัศน์เดิมของเราที่มีอยู่ ทำให้เกิดการรบกวนกัน...ประชาชนที่รับชมสถานีโทรทัศน์ซึ่งเขามาใหม่กว่า และกำลังส่งดีกว่า ภาพชัดกว่า ทางเราแม้มีอยู่ก่อน แต่ไปรบกวนเขา ก็ทำให้ประชาชนไม่พอใจเล่นงานเรา...ทำให้เราต้องลดกำลังส่งลงเพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนต่อประชาชน ยิ่งซ้ำเข้าไปอีก (สุวิทย์ หวังภูข เคนทร์ 2526: 85)

การขยายพื้นที่ให้บริการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงดำเนินต่อเนื่องจนถึงปี 2532 ที่ดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากเดิมที่มีแผนการจัดตั้งในปีงบประมาณ 2527 เพิ่มขึ้นอีก 1 สถานี เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถรับชมรายการโทรทัศน์ของช่อง 8 (11) ลำปางได้

การขยายพื้นที่การให้บริการและสถานีเครื่องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เข้าไปอยู่ในท้องถิ่นแต่ละจังหวัดนั้น ได้สร้างความใกล้ชิดกับท้องถิ่นได้เพียงด้านกายภาพที่ตั้งอยู่ในพื้นที่มากกว่าด้านอื่น เพราะยุคนี้สถานีเครื่องส่งฯ มีหน้าที่เพียงการรับ-ส่งสัญญาณโทรทัศน์และซ่อมบำรุงรักษาอุปกรณ์เท่านั้น ไม่ได้มุ่งสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรม การนำเสนอรายการท้องถิ่นผ่านเนื้อหาและรายการส่งผลทำให้ความผูกพันระหว่างคนท้องถิ่นกับสถานีฯ มีความห่างเหินกันยิ่งขึ้น

5.2.3 ด้านแหล่งที่มาของรายได้ แหล่งที่มาของรายได้ในการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง มีที่มาหลัก 2 ทางคือ

5.2.3.1 งบประมาณแผ่นดิน เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ก่อตั้งขึ้นโดยมีรัฐบาลเป็นเจ้าของ รายได้ส่วนใหญ่มาจากงบประมาณแผ่นดิน ที่จัดสรรเพื่อการขยายบริการโทรทัศน์และจัดซื้ออุปกรณ์โทรทัศน์และเงินเดือนของข้าราชการเท่านั้น แต่จำนวนที่ได้รับจัดสรรในแต่ละปีไม่เพียงพอจนแทบจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการขยายงานของสถานีฯ

งบประมาณเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง งบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลมาในแต่ละปีไม่เพียงพอต่อการขยายงาน และการปรับปรุงงานของเรา...ปัญหาเหล่านี้...ทำให้ประสบปัญหาในด้านการใช้อุปกรณ์และการดำเนินรายการอย่างยิ่ง เพราะในส่วนกลางนั้น การดำเนินงานในรูปแบบซึ่งเอกชนมีส่วนร่วมอยู่ การบริหารงานย่อมคล่องตัว โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินก็ง่าย ส่วนของกรมประชาสัมพันธ์นั้น ทุกบาททุกสตางค์ เราก็ต้องมาจากงบประมาณแผ่นดิน รัฐบาลเองก็ได้จัดสรรมาให้เราแต่ละปี น้อยมาก ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการขยายงานของเรา รวมทั้งการปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น (สุวิทย์ หวังภุชเคนทร์, 2526: 80-81)

นอกจากนั้นการจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับสถานีเครื่องส่งในแต่ละครั้ง ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 หรือสถานีโทรทัศน์มักจะต้องจัดสรรเงินรายได้สมทบ

กับงบประมาณแผ่นดินเพื่อให้ได้อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ เช่นการจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สี อ.เด่นชัย จังหวัดแพร่ ปี 2529 สถานีต้องจัดสรรเงินสมทบเงินงบประมาณแผ่นดินกว่า 3,000,000 บาท (“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณข้ามปี เป็นค่าจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สีฯ พร้อมสายอากาศและสายส่งของสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์เด่นชัย จังหวัดแพร่.” บันทึกข้อความที่นร 0901/762, 5 กันยายน 2529. สำนักนายกรัฐมนตรี; “กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณข้ามปี เป็นค่าจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สีฯ พร้อมสายอากาศและสายส่งของสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์เด่นชัย จังหวัดแพร่.” หนังสือที่นร 0201/19886, 18 กันยายน 2529. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ในช่วงแรกงบประมาณในการจัดตั้งส่วนหนึ่งล้วนมาจากเงินรายได้จากศูนย์ประชาสัมพันธ์เขตส่งเข้าสมทบ (อาวุธ โทณวนิก, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2548)

5.2.3.2 ค่าเช่าเวลาแพร่ภาพออกอากาศและค่าโฆษณาสินค้า จากที่ได้กล่าวไปในหัวข้อการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นว่าช่วงต้นของยุคนี้เป็นช่วงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้ผู้เช่าเวลาทั้งส่วนกลางโดยเฉพาะรายใหญ่อย่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และผู้เช่าท้องถิ่นเช่าเวลาผลิตรายการและแพร่ภาพรายการจำนวนมาก ทำให้รายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มาจากการโฆษณาและค่าเช่าเวลามีพอสำหรับการสมทบจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการพัฒนาการบริการแพร่ภาพออกอากาศได้โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณแผ่นดินมากนัก นอกจากนั้นแล้วรายได้ส่วนดังกล่าวยังเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงให้สถานีฯ สามารถดำเนินงานทั้งทางด้านรายการ การซ่อมบำรุงเครื่องมือ และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ค่าทำงานล่วงเวลาที่สร้างรายได้และกำลังใจให้กับบุคลากรได้

เมื่อก่อนพากย์หนังก็ได้เยอะ อย่างรับราชการได้เงินเดือนสามพันกว่า ๆ แต่พากย์หนังได้สี่พันกว่า ๆ มาทีหลัง คนที่มาก่อนได้กัน หกถึงเจ็ดพันบาท ก็ยังมีเลย...พอได้ก็มาหารกัน ได้หมดเลยแม้กระทั่งคนพิมพ์บทกระจายรายได้ทั่วถึง มันมาค่อย ๆ หายไปในช่วงช่อง 3 มาเช่าเวลาเพราะว่า

เขาเอาเสียงเอาบทมาเองสำเร็จรูป (สมัย วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549)

ประมาณการรายได้จากค่าเช่าและการโฆษณาสินค้าในปี 2521 จากการชี้แจงรายได้ของผู้อำนวยการศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ลำปางต่อสื่อมวลชน ท้องถิ่นในขณะนั้นว่าสถานีโทรทัศน์ฯ มีรายได้เฉลี่ย 800,000 บาท ต่อเดือน โดยร้อยละ 25 สถานีฯ ต้องจัดสรรให้กับกระทรวงการคลัง และที่เหลืออีกร้อยละ 75 จะเป็นรายได้ที่จะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโทรทัศน์ทั้ง 4 สถานี และสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ไม่สามารถหาโฆษณาได้

...ถ้าคิดรายการออกอากาศเฉพาะที่มีโฆษณาในวันหนึ่ง ๆ จะมีรายการประมาณ 19 รายการ โดยแบ่งเป็นรายการ 6 นาที จำนวน 2 รายการ รายการ 12 นาที จำนวน 9 รายการ นอกจากนั้นเป็นรายการ 30 นาที กับ 60 นาที รวม 8 รายการ เมื่อทราบจำนวนรายการและอัตราค่าเช่าเวลาแล้ว ก็พอจะคำนวณตัวเลขรายได้ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ออกมาได้ทันที โดยจะมีรายได้ประมาณ 8 แสนบาท เงินรายได้ดังกล่าวได้นำส่งคลัง 25% เป็นรายได้แผ่นดิน ส่วนที่เหลืออีก 75% ได้นำฝากไว้ที่ธนาคารของรัฐบาลเพื่อสมทบกับเงินงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาล(ซึ่งได้รับในแต่ละปีน้อยมาก) เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้านโทรทัศน์...ได้เท่าที่ระเบียบกระทรวงการคลังกำหนดไว้เท่านั้น และการใช้จ่ายก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบและอยู่ในความดูแลการตรวจสอบของกระทรวงการคลัง และสำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) (หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์, 25 ตุลาคม 2521: 15)

ต่อมาหลังจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 กรุงเทพฯ แล้ว สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปรับลดสัดส่วนการโฆษณาให้เหลือไม่เกินร้อยละ 10 พร้อมกันนั้นยังต้องลดการเช่าเวลาแพร่ภาพรายการลดด้วย (“โครงการเชื่อมโยงสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศผ่านดาวเทียมของกรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร 0908/1979, 11 เมษายน 2533) สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ทำให้รายได้ที่เคยเป็นหลักในการดำเนินงานลดน้อยลงไปด้วย

การพึ่งพารายได้จากงบประมาณแผ่นดินและรายได้จากการโฆษณาและเช่าเวลาจากภาคเอกชนเพียง 2 ทาง นั้นสะท้อนให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกจำกัดให้อยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองที่มีอำนาจในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณและทุนที่กำหนดรายได้สำหรับการดำเนินงาน ไม่ต่างจากยุคแรกที่ผ่านมา ทำให้สถานีโทรทัศน์ไม่สามารถใช้แหล่งที่มาของรายได้มาถ่วงดุลอำนาจการเมืองและทุนได้ ซึ่งการพึ่งรายได้จากทั้งรัฐและเอกชนนั้นได้สร้างทำให้คนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานสืบสนว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะหรือการค้า

5.2.4 การผลิตรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ช่วงแรกของยุคนี้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ขาดแคลนรายการเหมือนยุคที่ 1 เพราะส่วนใหญ่สถานีฯ นำเข้ารายการจากโทรทัศน์และภาคเอกชนจากส่วนกลาง เมื่อเทียบกับรายการภายนอกและภายในท้องถิ่นจะพบว่ารายการที่มาจากภายในท้องถิ่นมีจำนวนลดน้อยลงมาก ต่ำสุดเพียงร้อยละ 7.7 ในปี 2528

ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์เปลี่ยนไป ผู้เช่าสามารถเช่าเวลาจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางเพื่อแพร่ภาพออกอากาศได้ทั่วประเทศ ผู้เช่าจากส่วนกลางจึงยกเลิกการเช่าโดยมองว่าการเช่าเวลาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นการเสียเปรียบทั้งทางด้านพื้นที่และความล้ำสมัยที่ไม่คุ้มค่าต่อธุรกิจได้อีกต่อไป

...บัดนี้ทางบริษัทมอเดอส์สปอร์ต จำกัด มีความจำเป็นที่จะต้องขอหยุดรายการ มอเดอส์วิค เนื่องจากปัจจุบันสถานีส่วนกลางได้แพร่ภาพไปครอบคลุมทั่วประเทศแล้ว จึงทำให้การหาผู้อุปถัมภ์รายการเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับอัตราค่าเช่าสถานีก็มีราคาที่ไม่

แตกต่างกับส่วนกลางมากนัก... (พร พัทธประภิต, จดหมาย, 23 มีนาคม 2535)

จากสภาพปัญหาผู้เข้าส่วนกลางถอนตัว และการที่ไม่สามารถฟังรายการ นำเข้าจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางได้อีกต่อไป ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ต้องปรับตัวอย่างมากโดยเฉพาะด้านคุณภาพรายการ เพื่อแข่งขันกับรายการของ สถานีโทรทัศน์ที่ส่งสัญญาณโดยตรงมาจากกรุงเทพฯ ซึ่งยิ่งแข่งขันทางด้าน รายการมากเท่าไร สถานีฯ ก็ยิ่งประสบปัญหาการขาดแคลนรายการมากเท่านั้น

เราได้ปรับปรุงรายการเอาภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์ รายการ บันเทิงดี ๆ จากส่วนกลางมาออก ซึ่งเป็นรายการมือหนึ่ง ไม่ใช่เป็น รายการมือสอง – สามเหมือนสมัยก่อน...มีการปรับปรุงรายการเก่าหรือ รายการซึ่งไม่ได้รับความนิยมหรือคุณภาพรายการไม่ดีเหล่านี้ออกไป หรือว่าให้เปลี่ยนรายการใหม่ ให้ทำรายการให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อยกฐานะหรือ ได้รับความนิยมชมชอบของสถานีให้มีมากขึ้น (สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์ 2526: 82,86)

การปรับเปลี่ยนด้านรายการโดยยกเลิกรายการเดิมและเสริมด้วยรายการ ใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนรายการและการแข่งขันนั้น ส่วนใหญ่กลุ่ม รายการที่ได้รับผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกรายการเพื่อรักษาความ นิยมนั้นมักเป็นรายการที่มาจากท้องถิ่น เพราะสถานีฯ ต้องการให้สถานีโทรทัศน์ ไทยทีวีสีช่อง 3 เข้าเวลารายการของท้องถิ่นแทน เพื่อให้สถานีฯ มีรายการที่ แข่งขันกับสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ได้ วิธีการต่อสู้กับการแข่งขันดังกล่าว ทำให้รายการท้องถิ่นลดเหลือเพียงไม่กี่รายการเท่านั้นเช่นข่าวท้องถิ่น มวย หรือ รายการที่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาเช่นรายการวัฒนธรรมสัมพันธ์ ของวิทยาลัยครูจังหวัดลำปาง(มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดลำปางในปัจจุบัน) ที่ ผลิตมาจนถึงปี 2543 เป็นต้น (ประดิษฐ์ สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

พอช่อง 3 นำหนังเข้ามา เขาก็ตัดพวกนี้ (รายการท้องถิ่น) เพราะเขาได้ค่าสถานีที่สูงขึ้นและได้คุณภาพที่ดีขึ้น (หาญ วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549)

การเป็นสถานีลูกข่ายหลังปี 2531 เป็นต้นไปสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องรับสัญญาณรายการโดยตรงจากสถานีแม่ข่ายภายใต้หลักการการเป็นสื่อเพื่อการศึกษา ทำให้รายการจากผู้เช่าส่วนกลางจำเป็นต้องยกเลิกการเช่าเวลาไป ส่วนรายการท้องถิ่นยังถูกถอดออกจากผังรายการไปจนเกือบหมด

วันเสาร์เนี่ย ผมทำได้เลย เขาต้องดูช่อง 8 เขาดูมว้ยกัน พอมีช่อง 11 กฎหมายอนุญาตให้มีรายการมว้ยได้ สถานีละ 1 รายการ แต่ต้องออกจากส่วนกลาง แต่ช่อง 11 เราไม่พร้อม เขาขยับรายการมว้ยช่อง 8 ไป แต่ผลก็คือรายการเสาร์สนุกด้วย เพราะปกติก่อนเข้ามามว้ยคนจะมาดูเสาร์สนุกก่อน พอมว้ยหายไป คนดูเสาร์สนุกก็หายไปด้วย (ช่อง 8 คีนรัง, สนทนากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

การบริหารจัดการด้านการผลิตรายการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้อย่างไม่สามารถผลิตรายการจากท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอ ทำให้รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่เป็นรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น หรือรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางไม่น้อยกว่าร้อยละ 92.30 จากสภาพดังกล่าวทำให้รายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่แตกต่างไปจากรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง จนแทบจะกลายเป็นสถานีลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์เอกชนไปในตัวหนึ่ง ก่อนที่จะกลายเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 อย่างสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมายในที่สุด ดังนั้นรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้อาจไม่สามารถเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่มีอิสระในการผลิตรายการและมีศักยภาพในการผลิตรายการเพื่อตอบสนองท้องถิ่นได้ตามหลักการสากล

5.2.5 การจัดการด้านเครือข่าย สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายที่มาสนับสนุนการดำเนินงาน โดยเฉพาะการจัดการด้านเครือข่ายเพื่อช่วยทางด้านรายการที่วิเคราะห์ได้จากสัดส่วนรายการและเวลาการนำเสนอรายการของสถานีฯ สามารถเรียงลำดับการเครือข่ายที่ใช้จากมากไปหาน้อยดังนี้

5.2.5.1 กลุ่มสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 9 และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทต่อการแพร่ภาพออกอากาศอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งรายการที่สำคัญที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถดำเนินการแพร่ภาพออกอากาศให้กับประชาชนเช่นรายการข่าวประจำวัน และรายการประเภทบันเทิง แต่ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ทั้งสองสถานีและสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นความสัมพันธ์แบบผู้ให้กับผู้รับ เพราะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องเป็นฝ่ายพึ่งพิงทั้งรายการและรายได้มากกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบพันธมิตรที่แลกเปลี่ยนและส่งเสริมการผลิตรายการซึ่งกันและกัน

5.2.5.2 กลุ่มชนชั้นปกครองและชนชั้นกลางในท้องถิ่น(หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ศาสนา กลุ่มเอกชน ห้างร้านและสื่อมวลชนในท้องถิ่น) กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนทางด้านเนื้อหารายการ การร่วมผลิตรายการ การเป็นผู้เช่าเวลา โฆษณาสินค้า การหนุนช่วยแพร่กระจายเทคโนโลยีโทรทัศน์ การเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของสถานีโทรทัศน์ ให้กับประชาชนในภูมิภาคได้รับทราบ ส่วนจำนวนการใช้เครือข่ายจากท้องถิ่นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเวลาที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีให้กับท้องถิ่นและขึ้นอยู่กับการพึ่งพาเครือข่ายจากภายนอกท้องถิ่น

5.2.5.3 กลุ่มหน่วยงานราชการจากส่วนกลาง กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนเนื้อหาข้อมูลของหน่วยงานนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นหรือประชาสัมพันธ์นโยบายของราชการที่มีต่อท้องถิ่น เช่นกระทรวงเกษตร ที่มักเดินทางมาบันทึกรายการยังสตูดิโอของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

5.2.5.4 กลุ่มหน่วยงานเอกชน องค์กรต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานคร กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนเทปรายการ ภาพยนตร์สารคดีโดยเฉพาะสารคดีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ เช่น สำนักแกลงข่าวอเมริกัน (USIS) เป็นต้น ส่วนกลุ่มเอกชนเช่นกลุ่มผู้ผลิตละครหรือผู้ผลิตรายการ นักร้องหรือนักแสดงต่าง ๆ ที่เดินทางผลิตรายการ ณ สตูดิโอของสถานีฯ แต่มีสัดส่วนลดลงหลังจากเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์เปลี่ยนเป็นระบบดาวเทียม

เมื่อพิจารณาจากการสร้างเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพบว่า เครือข่ายส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่อยู่ภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 ที่ถือเป็นเครือข่ายที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพึ่งพาและมีอิทธิพลต่อรูปแบบและเนื้อหาของรายการของสถานีโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งความสัมพันธ์ของเครือข่ายดังกล่าวนี้ ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายมีอิสระและเกื้อกูลกัน แต่กลับมีลักษณะการเข้ามาที่มีอิทธิพลจนแทบจะกลายเป็นสถานีแม่ข่ายสำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และในยุคต่อมาเมื่อเกิดสทท. 11 แม่ข่าย จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลายเป็นสถานีถ่ายทอดสัญญาณของสถานีแม่ข่ายอย่างเต็มรูปแบบ

สำหรับเครือข่ายภายในท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีลักษณะความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เพื่อเข้ามาใช้พื้นที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเท่านั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนสถานีโทรทัศน์ให้ก้าวไปสู่การเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น ที่น่าสังเกตก็คือไม่ปรากฏเครือข่ายกลุ่มประชาชนหรือคนชั้นล่างในท้องถิ่น ทั้ง ๆ ที่ กลุ่มประชาชนทั่วไปหรือชนชั้นล่างน่าจะเป็นปัจจัยที่จะทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างมีอิสระจากการควบคุมและเป็นพลังของท้องถิ่น

ส่วนเครือข่ายที่เป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีก 2 แห่งที่เกิดขึ้นพร้อมกันทางภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น ไม่มีปรากฏข้อมูลว่าได้มีการสนับสนุน หรือการแลกเปลี่ยนรายการกันแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่รายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอื่นๆ นั้น สามารถสร้างการนำเสนอภาพให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่นที่ความหลากหลายได้เป็นอย่างดี

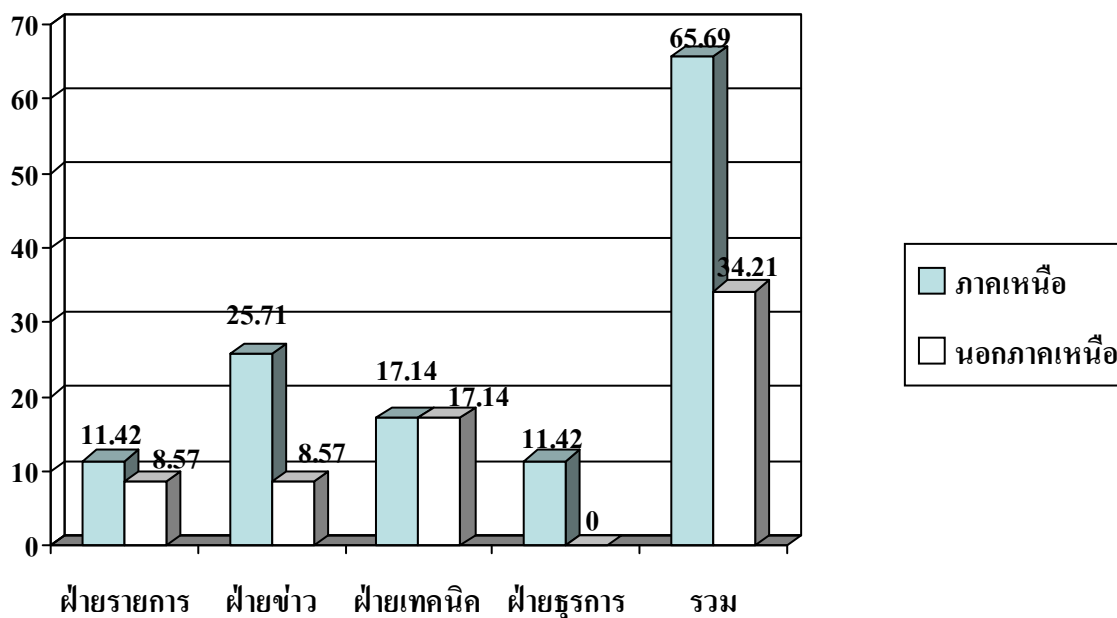
จากลักษณะการใช้เครือข่ายดังกล่าว จึงน่าจะเป็นคำตอบหนึ่งที่ว่าทำไมปรากฏการณ์การเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น การกระจายอำนาจการกระจายเสียง และสิทธิการเข้าถึงและการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่จึงไม่เคยเกิดขึ้นกับสังคมไทย เพราะการตอกย้ำอุดมการณ์ของรัฐ และอำนาจของรัฐที่มีเหนือสื่อกระจายเสียงจนทำให้สังคมไทยขาดโอกาสในการเรียนรู้ลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล

5.3 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การวิเคราะห์ในส่วนนี้พิจารณาด้านเวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น และความเป็นท้องถิ่นของรายการ

5.3.1 เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น จากสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์เมื่อเปรียบเทียบตามแหล่งที่มาของรายการ 3 กลุ่มได้แก่ รายการที่มาจากท้องถิ่น รายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น และรายการที่มีส่วนผสมทั้งนอกและในท้องถิ่นพบว่ารายการจากกลุ่มผสมมีสัดส่วนลดลงจนแทบจะหายไปเมื่อสิ้นสุดยุคนี้ (2534) ในขณะที่รายการจากท้องถิ่นเองยังมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นตลอดทั้งช่วงยุค โดยปี 2521 รายการที่มาจากท้องถิ่นมีสัดส่วนมากที่สุดเพียงร้อยละ 25.15 ก่อนจะลดลงต่ำสุดเหลือเพียงร้อยละ 7.7 และ 7.82 ในปี 2528 และ 2534 ตามลำดับ ดังปรากฏข้อมูลในภาพที่ 5.6

ภาพที่ 5.6 แสดงสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2518 - 2534

สำหรับสัดส่วนเวลารายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น หลังจากการเป็นสถานีลูกข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 (ตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นไป) มีสัดส่วนที่สูงอยู่ระหว่างร้อยละ 80-90 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเวลาการนำเสนอรายการที่มาจากท้องถิ่น โดยเฉพาะช่วงหลังการเป็นลูกข่ายได้รับการจัดสรรจากสถานีโทรทัศน์แม่ข่ายที่น้อยกว่าร้อยละ 10 เท่านั้น ซึ่งหากเทียบกับหลักการของการเป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในประเทศอื่น ๆ ที่ให้สัดส่วนรายการที่มาจากท้องถิ่นร้อยละ 30 นั้นสะท้อนให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยมีความเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิกำน้อยตามไปด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสัดส่วนของรายการท้องถิ่นตลอดยุคแล้ว สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่เคยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 30 ตามหลักการของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ทำได้มากที่สุดเพียงร้อยละ 25 ซึ่งเหตุผลนั้นน่าจะมาจากนโยบายของสถานี

ที่เน้นการหารายได้ ที่ทำให้ผังรายการถูกกำหนดมาจากทุนส่วนกลางมากกว่า และการปรับเปลี่ยนทางด้านรายการหลังการเป็นสถานีโทรทัศน์ลูกข่ายของสทท. 11 ส่งผลทำให้ความเป็นอิสระในการจัดสรรเวลาให้กับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเปลี่ยนไปเป็นอำนาจของสถานีแม่ข่ายแทน

5.3.2 ความเป็นท้องถิ่นของรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พิจารณาใน 2 ประเด็นคือแหล่งที่มาของข้อมูลรายการและการใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ

5.3.2.1 แหล่งข้อมูล/เนื้อหารายการ จากการศึกษาพบว่ารายการที่มาจากส่วนกลางและผสมนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวข่าวสาร ความบันเทิงจากภายนอกท้องถิ่นที่เน้นความบันเทิง(ในช่วงแรก) และรายการเพื่อการศึกษา (หลังปี 2531) เป็นส่วนใหญ่ เช่นภาพยนตร์ ดนตรี และรายการข่าวส่วนใหญ่มักเป็นข่าวที่มาจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 9 ที่ส่งผ่านดาวเทียมมายังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเหมือนกันทุกแห่งโดยเนื้อหาข่าวไม่ได้มีการนำมาคัดเลือก หรือเพิ่มเติมประเด็นให้เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น แต่มีลักษณะที่คัดลอกเนื้อหาทั้งหมดมานำเสนอ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นข่าวความเคลื่อนไหว การทำกิจกรรมและนโยบายของรัฐบาลและข่าวสารทั่วไป

เมื่อพิจารณาเฉพาะรายการที่มาจากท้องถิ่น เช่นรายการข่าวท้องถิ่น เนื้อหาที่มีเนื้อหาเชิงประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานราชการ และห้างร้านในท้องถิ่นมากกว่าจะเป็นเรื่องราวที่ตอบสนองหรือเป็นประเด็นของท้องถิ่นที่แท้จริง

ข่าวหรือรายการส่วนใหญ่ก็เป็นแบบท้องถิ่น ข่าวสารบ้านเมือง แต่มันไม่เจาะลึก ไม่ขุดคุ้ยข่าว เป็นรายการธรรมดา...(เมืองทอง รัตนชัย, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

เนื้อหารายการไม่ขึ้นกับท้องถิ่นเลย มันอยู่ส่วนกลางเท่านั้น ท้องถิ่นเขาียดเยียดให้คุณจะดูหรือไม่ดูเป็นเรื่องของคุณ...ไม่มีสิทธิเลย

เจียบเหงา เซ็ง ไม่มีชาวบ้านเข้ามา...ถึงเข้ามาก็ไม่มีประโยชน์ไม่ได้ออก
(ณรงค์ ยงยุทธ, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

สำหรับรายการที่สามารถใช้แหล่งข้อมูลที่มาจากท้องถิ่นสูงกว่าประเภทรายการอื่น ๆ ก็คือรายการอภิปราย และการบรรยาย หรือรายการสนทนา ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่เน้นไปทางด้านการเผยแพร่กิจกรรมความเคลื่อนไหวของกลุ่มหรือหน่วยงานที่ผลิตรายการ ความรู้ สาระที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจหรือ เช่น รายการห้องแพทย์ทีวี รายการของดีประถมศึกษา รายการเกษตรล้านนา เป็นต้น แต่รายการประเภทนี้ก็มีสัดส่วนในการนำเสนอน้อย

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลของเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ในส่วนนี้มีข้อจำกัดทางด้านข้อมูล กล่าวคือเป็นการวิเคราะห์ที่ได้จากเอกสาร ภาพประกอบ และผังรายการประจำวัน และการอนุมานของผู้วิจัย ประกอบกัน ไม่สามารถสืบค้นและวิเคราะห์จากเทปรายการต่าง ๆ ดังกล่าวได้โดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถกล่าวได้แม่นยำว่าแต่ละรายการนั้นใช้แหล่งข้อมูลมาจากที่ใดบ้าง

5.3.2.2 การใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ การใช้ภาษาถิ่น เป็นการสร้างความใกล้ชิดให้กับผู้ชมหรือประชาชนในท้องถิ่น ที่แม้ว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะทราบถึงความต้องการของคนท้องถิ่นที่ต้องการรายการที่ใช้ภาษาถิ่น แต่ไม่อาจปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการมากนักได้ เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ไม่สามารถพูดภาษาถิ่นได้ ซึ่งหากภาษาถิ่นจะมีโอกาสปรากฏผ่านจอโทรทัศน์ได้ มักเป็นการแสดงของคนท้องถิ่นเองเช่นละครหรือการแสดงดนตรีพื้นเมืองเท่านั้น

มีการศึกษาจากจดหมายที่ชาวบ้านส่งเข้ามาว่า ชาวบ้านต้องการภาษาเหนือ แต่ไม่รับ เพราะคนทำเนียบมันไม่ใช่คนเหนือ...มันก็เลยแค่รับฟัง แล้วทำบันทึก ส่งต่อ ๆ กันไป ส่งไปกรมฯ มั้ง อะไรมั้ง แค่วางงานอย่างเดียว (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

นำเสนอภาษาถิ่นบางรายการ ยิ่งถ้าเป็นจ้อยซอ ก็จะมีเสียงไปเลย แต่ถ้าอ่านข่าวนี้อีกว่าใช้ภาษากลาง เพราะถือว่าเป็นภาษาราชการ สมัยนั้นไม่ได้คิดอะไรสูงๆท้องถิ่นมากนัก อีกอย่างคนที่มาทำสื่อโทรทัศน์ไม่ใช่คนเหนือ หายาก ส่วนมากบรรจุมาจากกรุงเทพฯ นอกนั้นก็จะเป็นคนใต้ คนเหนือไม่มากมีน้อย แล้วก็ไม่มีเก่งพอที่จะมาทำอะไรอย่างนั้นได้...
(ขนิษฐา ศรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2549)

จากการศึกษารายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ในประเด็นเวลาในการนำเสนอรายการท้องถิ่น แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการนำเสนอรายการท้องถิ่นและการใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการพบว่า สถานีโทรทัศน์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นทั้งในด้านเวลาการใช้แหล่งข้อมูลจากท้องถิ่น และภาษาถิ่นมากพอ แม้แต่รายการข่าวท้องถิ่น ยังให้ความสำคัญกับบุคคล ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองหรือหัวหน้าส่วนราชการในระดับท้องถิ่นมากกว่าประเด็นปัญหาหรือเป็นเรื่องของชาวบ้านในระดับล่างที่แท้จริงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยไม่สามารถสะท้อนคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในประเด็นดังกล่าวได้ แต่มีคุณลักษณะหลักในการเป็นสถานีถ่ายทอดรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง ด้วยสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการที่นำเข้ามาจากภายนอกสูงกว่ารายการท้องถิ่น อีกทั้งยังใช้แหล่งข้อมูลท้องถิ่นในการผลิตรายการและนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาที่ไม่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นหรือส่งเสริมอัตลักษณ์ของคนท้องถิ่น

5.4 ที่ตั้งและเขตการกระจายเสียง

ในยุครายการขยายตัวของโทรทัศน์ในท้องถิ่น(2518-2534) สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงมีที่ตั้งสถานีหลักอยู่ที่จังหวัดลำปาง ส่วนพื้นที่การกระจายเสียงจากเดิมที่ครอบคลุม 13 ภาคเหนือถูกปรับลดลงเหลือเพียง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนภายหลังกรมประชาสัมพันธ์ได้แบ่งขอบข่ายความรับผิดชอบของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขตใหม่ โดยได้จัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 4 จังหวัดพิษณุโลกดูแลรับผิดชอบพื้นที่จังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง 8 จังหวัดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2529 และปรับเปลี่ยนชื่อของศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ลำปางเดิมเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 ลำปาง พร้อมกับลดพื้นที่ในการรับผิดชอบลงเหลือเพียงภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดเท่านั้น (กรมประชาสัมพันธ์,

2530: 27) ซึ่งน่าจะส่งผลดีต่อการเป็นสื่อท้องถิ่นได้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกันทางด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณีและวิถีชีวิต โดยที่ไม่ต้องกังวลกับการเข้าไปไม่ถึงวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างหรือนำเสนอเนื้อหาไม่ครอบคลุมไปถึงวัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง

ส่วนการตอบสนองท้องถิ่นทางด้านเนื้อหารายการครอบคลุมทุกพื้นที่ในยุคนี้อาจยังไม่สามารถตอบสนองได้ทั่วถึง เนื่องจากนโยบายการใช้เวลาเกือบทั้งหมดให้ภาคเอกชนเช่าเพื่อหารายได้จึงไม่มีเวลาเหลือพอสำหรับรายการท้องถิ่น รวมไปถึงการเป็นสถานีลูกข่ายที่ไม่มีอำนาจในการจัดสรรเวลาเองได้ ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถสะท้อนหรือนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประเด็นท้องถิ่นได้มากพอและไม่สามารถแสดงความแตกต่างของความเป็นสถานีโทรทัศน์ภูมิภาคไปจากสถานีโทรทัศน์ระดับชาติได้ แม้จะมีสถานีหลักตั้งอยู่ในท้องถิ่นก็ตาม

5.5. บทบาทหน้าที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การพิจารณาจากหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่น นักวิจัยได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองนโยบายของรัฐ โดยใช้ข้อมูลจากการกำหนดนโยบาย/คำสั่งที่ได้รับมอบหมายมาจากรัฐ และกรมประชาสัมพันธ์และกองประชาสัมพันธ์เขตเป็นหลัก 2) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่น ที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากสถานีโทรทัศน์หรือผู้ส่งสารและที่มาจากคนท้องถิ่นหรือผู้รับสาร โดยการวิเคราะห์การแสดงบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้จะใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์การดำรงอยู่และคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น บริบทชุมชนและปัจจัยภายนอกที่ได้ศึกษา ดังตาราง 5.5 ข้างล่างดังนี้

ตารางที่ 5.5 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534)

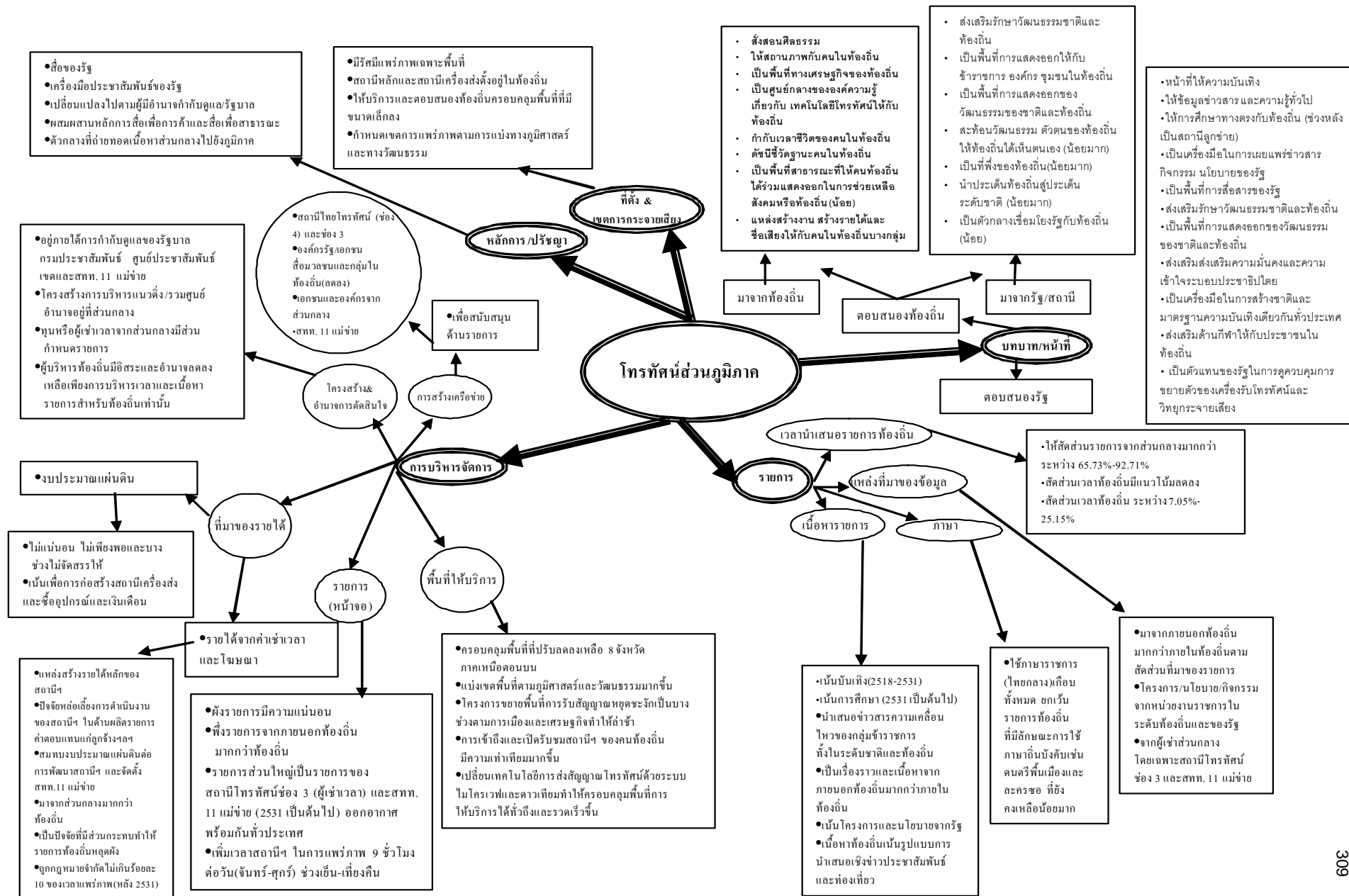
การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองนโยบายรัฐ	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่น	
	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากด้านผู้ส่งสาร	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากด้านผู้รับสาร
<ol style="list-style-type: none"> 1. หน้าที่ให้ความบันเทิง 2. ให้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ทั่วไป 3. ให้การศึกษาทางตรงกับท้องถิ่น (ช่วงหลังเป็นสถานีลูกข่าย) 4. เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมนโยบายของรัฐ 5. เป็นพื้นที่การสื่อสารของรัฐ 6. ส่งเสริมรักษาวัดฒนธรรมชาติและท้องถิ่น 7. เป็นพื้นที่การแสดงออกของวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น 8. ส่งเสริมส่งเสริมความมั่นคงและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย 9. เป็นเครื่องมือในการสร้างชาติและมาตรฐานความบันเทิงเดียวกันทั่วประเทศ 10. ส่งเสริมด้านกีฬาให้กับประชาชนในท้องถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมรักษาวัดฒนธรรมชาติและท้องถิ่น 2. เป็นพื้นที่การแสดงออกให้กับข้าราชการ องค์กร ชุมชนในท้องถิ่น 3. เป็นพื้นที่การแสดงออกของวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น 4. สะท้อนวัฒนธรรม ตัวตนของท้องถิ่นให้ท้องถิ่นได้เห็นตนเอง (น้อยมาก) 5. เป็นที่พึ่งของท้องถิ่น(น้อยมาก) 6. นำประเด็นท้องถิ่นสู่ประเด็นระดับชาติ (น้อยมาก) 7. เป็นตัวกลางเชื่อมโยงรัฐกับท้องถิ่น (น้อย) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สั่งสอนศีลธรรม 2. ให้สถานภาพกับคนในท้องถิ่น 3. เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น 4. เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ให้กับท้องถิ่น 5. กำกับเวลาชีวิตของคนในท้องถิ่น 6. ดัชนีชี้วัดฐานะคนในท้องถิ่น 7. เป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้คนท้องถิ่นได้ร่วมแสดงออกในการช่วยเหลือสังคมหรือท้องถิ่น (น้อย) 8. แหล่งสร้างงาน สร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับคนในท้องถิ่นบางกลุ่ม

การแสดงผลบพาทหน้าทีที่ตอบสนองนโยบายรัฐ	การแสดงผลบพาทหน้าทีที่ตอบสนองท้องถิ่น	
	การแสดงผลบพาทหน้าทีที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากด้านผู้ส่งสาร	การแสดงผลบพาทหน้าทีที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากด้านผู้รับสาร
11. เป็นตัวแทนของรัฐในการดูแลควบคุมการขยายตัวของเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง		

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตารางที่ 5.5 เทียบกับนโยบายที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับจากกรมประชาสัมพันธ์ (โปรดดูบทที่ 4 หัวข้อ 4.1.1 โครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน) การแสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีฯ เน้นไปที่การตอบสนองตามนโยบายของรัฐได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมของรัฐบาล และการสร้างมาตรฐานความบันเทิงและทางวัฒนธรรมจากส่วนกลางไปสู่พื้นที่ในต่างจังหวัด ในช่วงหลังจากที่เปิดให้สถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง(ไทยทีวีสีช่อง 3) เข้าเวลาและการกลายเป็นสถานีโทรทัศน์ลูกข่ายของสทท. 11

ส่วนการแสดงบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ปรากฏในตารางที่ 5.5 การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากผู้ส่งสารหรือสถานีโทรทัศน์และมาจากผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่เป็นบทบาทหน้าที่ที่แสดงได้ในช่วงก่อนการเข้าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางและก่อนการเกิดขึ้นของสทท.11 ซึ่งหลังจากนั้นการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่นมีสัดส่วนลดลงแทบจะหายไปกลายเป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เน้นการแสดงบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองนโยบายรัฐและทุน (ผู้เช่าเวลา) มากกว่า อีกทั้งรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่มาจากส่วนกลางที่เข้ามาแย่งเวลาออกอากาศของรายการที่มาจากท้องถิ่นต้องลดลงตามไปด้วย อีกทั้งสถานีเองก็ไม่จำเป็นต้องสร้างความเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นเพื่อลดความแปลกหน้าในท้องถิ่นอีกต่อไป ทำให้ปัจจุบันการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่น่าจะสร้างความใกล้ชิดทางกายภาพได้ไม่สามารถส่งผลทำให้สถานีฯ แสดงบทบาทหน้าที่เพื่อตอบสนองท้องถิ่นได้ ขณะเดียวกันคนท้องถิ่นหรือผู้รับสารเองในยุคนี้เอง ได้มีทางเลือกและนิยมเปิดรับสถานีช่องอื่น ๆ แทนมากขึ้น

ภาพที่ 5.7 แสดงคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคการขยายตัวเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534)

สรุปคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น(2518-2534)

สรุปคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาดังที่แสดงในแผนภาพที่ 5.4 สามารถอธิบายเป็นความหมายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534) ได้ดังนี้

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐ บริหารกำกับและควบคุมการดำเนินงานโดยหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของรัฐ มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองและรัฐบาล ใช้งบประมาณแผ่นดินและทุนธุรกิจทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่น(บางส่วน) เป็นแหล่งรายได้ในการดำเนินงาน มีพื้นที่เขตกระจายเสียงเฉพาะภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม

รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เนื่องจากสถานีฯ มีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการผลิตรายการตามผังรายการ ทำให้เวลาส่วนใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกจัดสรรให้กับรายการจากผู้เช่าเวลาภายนอกท้องถิ่นจนแทบไม่มีเวลาสำหรับการนำเสนอรายการจากท้องถิ่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบรายการและเนื้อหารายการที่ขาดความหลากหลายจนไม่สามารถตอบสนองท้องถิ่นได้

บทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้เน้นการตอบสนองนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดมาจากรัฐและหน่วยงานที่กำกับควบคุม โดยเฉพาะบทบาทการเป็นกลไก/เครื่องมือการสื่อสารของรัฐไปยังภูมิภาค โดยช่วงปลายยุคการมีสถานีฯ หลักตั้งในท้องถิ่นแทบไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการแสดงออกถึงบทบาทในการตอบสนองท้องถิ่นเช่นยุคที่ผ่านมา

เมื่อนำคุณลักษณะดังกล่าวไปเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามหลักการสากลในมิติ 5 ด้านตามกรอบในแผนภาพที่ 1.1 พบว่ามีเพียงคุณลักษณะของพื้นที่ตั้งสถานีหลักและรัศมีกระจายเสียง และการบริหารจัดการในด้านการขยายพื้นที่การให้บริการเท่านั้นที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล ส่วนแสดงบทบาทหน้าที่หากพิจารณาโดยภาพรวมแล้วยังไม่ถือว่าเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น เพราะมีเพียงการแสดงบทบาทที่เกินหรือไม่ได้คาดหวังเท่านั้นที่สามารถตอบสนองท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นเฉพาะในช่วงต้นยุคและหลังจากนั้นเมื่อให้

สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางใช้เวลาและการเป็นสถานีลูกข่ายแล้วสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่สามารถแสดงบทบาทการตอบสนองท้องถิ่นได้

ส่วนคุณลักษณะอื่นไม่ว่าจะเป็นด้านหลักการปรัชญา การบริหารจัดการ การนำเสนอ รายการท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะปัจจัยทางการเมืองได้กำหนดหลักการและปรัชญาการเป็นสื่อของรัฐและดำเนินงานเพื่อรัฐอย่างเข้มข้น นอกจากนั้นการกำหนดให้สถานีฯ หารายได้จากภาคเอกชนมากจนละเลยความเป็นโทรทัศน์ท้องถิ่นนั้นได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลไปยังการแสดงคุณลักษณะด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระ การใช้เครือข่าย ความเป็นท้องถิ่นของรายการ เป็นต้นดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 แสดงการประเมินคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2518-2534)

คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล
1. หลักการปรัชญา	ไม่เป็น (เป็นสื่อของรัฐและเชิงพาณิชย์)
2. การบริหารจัดการ	
2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ	ไม่เป็น
2.2 แหล่งที่มาของรายได้	ไม่เป็น(ไม่หลากหลาย)
2.3 พื้นที่ให้บริการ	เป็น
2.4 การผลิตรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ไม่เป็น(น้อยกว่านำเข้ารายการ)
2.5 การจัดการเครือข่าย	ไม่เป็น(เน้นภายนอกมากกว่า)
3. ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง	เป็น
4. ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
- เวลาท้องถิ่น	ไม่เป็น (น้อยกว่าภายนอก)
- ที่มาของแหล่งข้อมูล	
- การใช้ภาษาถิ่น	ไม่เป็น ใช้ภาษากลางมากกว่า

คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล
5. บทบาทหน้าที่	ไม่เป็น(บทบาทหลักยังคงเน้นการตอบสนองรัฐมากกว่าท้องถิ่น)
5.1 การแสดงบทบาทหน้าที่ตอบสนองนโยบายรัฐ	
5.2 การแสดงบทบาทหน้าที่ตอบสนองท้องถิ่น	
5.2.1 เกิดจากสถานีฯ เป็นผู้กำหนด	สถานีกำหนดตอบสนองท้องถิ่นเพิ่มขึ้นจากยุคที่ 1 โดยเฉพาะช่วงต้นยุคแต่แสดงได้น้อยลงและหายไปในช่วงปลายยุค ขณะที่บทบาทที่มาจากผู้รับสารคลี่คลายไปในช่วงปลายยุค
5.2.2 เกิดจากผู้รับสารเป็นผู้กำหนด	

คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ (2518-2534) โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังไม่สามารถเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลได้ แต่มีคุณลักษณะเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่ขาดศักยภาพในการพึ่งพาปัจจัยภายในท้องถิ่น ทำให้ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกทั้งรายได้และรายการอย่างมาก ทำให้การดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้มีลักษณะเป็นสถานีเครื่องส่งหรือถ่ายทอดรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง ทั้งการให้เช่าเวลาและการเป็นสถานีลูกข่ายมากกว่าการมีคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

6. ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ไม่ใช่เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น พบว่าปัจจัยที่ใช้พิจารณาการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น(2518-2534) ถือเป็นปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการดำรงอยู่ในฐานะดังกล่าวทั้งหมด แม้ว่าบางปัจจัยเช่นด้านพื้นที่ หรือการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากท้องถิ่นด้านรายการ ที่เคยเป็นปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ ในยุคกำเนิด แต่มาถึงยุคนี้ได้มีการคลี่คลายและหายไป ตามแรงกดดันทางปัจจัยภายนอกทั้งปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องกลายเป็นเพียงสถานีถ่ายทอดรายการโทรทัศน์จากส่วนกลางเพื่อความอยู่รอดขององค์กรเท่านั้น

ตารางที่ 5.7 แสดงการใช้ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น
 ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534)

มติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	ปัจจัยกำหนดในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534)
1. การดำรงอยู่ในมิติความเป็นท้องถิ่น	
1.1 โครงสร้าง การบริหารและอำนาจการตัดสินใจ	ไม่เป็น รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ควบคุมและเป็นเจ้าของ
1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น	
1.2.1 ด้านบุคลากร	ไม่เป็น สัดส่วนคนภายนอกท้องถิ่นมากกว่าคนท้องถิ่น
1.2.2 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น	
- ไม่เป็นตัวเงิน	ไม่มี
- เป็นตัวเงิน	ไม่มี
1.2.3 ด้านรายการ	ไม่เป็น มีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 30
2. การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่(Space)	
2.1 พื้นที่กายภาพ	
- ปริมาณเวลาการแพร่ภาพรายการท้องถิ่น	ไม่เป็น 6 ชั่วโมงต่อวัน (จากทั้งหมด 15-18 ชั่วโมงต่อวัน)
- ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์	ไม่เป็น เพราะกิจกรรมต่าง ๆ หายไป
2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ	ไม่เป็น เพราะไม่มีการใช้พื้นที่ทางที่ตั้งทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือการเข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรม

มติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	ปัจจัยกำหนดในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534)
3. การมีส่วนร่วม	
3.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น	
3.1.1 เจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้น	ไม่มี มีเพียงกลุ่มสื่อมวลชนท้องถิ่นในช่วงต้นยุคก่อนจะหายไป
3.1.2 มีส่วนร่วมในรายการ	ไม่มี เพราะเวลาและรายการจากท้องถิ่นลดน้อยลง
3.1.3 มีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดง / ให้ข้อมูล	ไม่มี
3.1.4 มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ	ไม่มี
3.1.5 ร่วมกิจกรรมกับทางสถานี	ไม่มี
3.1.6 มีส่วนร่วมกับการวางแผนและกำหนดนโยบาย	ไม่มี
3.2 การมีส่วนร่วมเข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
- ผ่านรายการ(หน้าจอ)	ไม่มี
- ผ่านกิจกรรม(นอกจอ)	ไม่มี
3.3 การมีส่วนร่วมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนท้องถิ่น	ไม่มี

จากตารางที่ 5.7 สรุปได้ว่าไม่พบการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534) ซึ่งส่งผลทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถดำรงการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น ที่มีคุณลักษณะของสื่อเพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลได้ โดยเฉพาะการหายไปของปัจจัยที่สำคัญก็คือปัจจัยทางด้านพื้นที่และปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมในสองมิติคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งการขาด

ของปัจจัยดังกล่าว เป็นการตัดสายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ที่เคยเป็นปัจจัยกำหนดในยุคที่ 1 ไปจนแทบหมดสิ้น

7. สรุปลักษณะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: ยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่น (2518-2534)

ในยุคนี้แม้ว่าการเข้าถึงเครื่องรับโทรทัศน์หรือการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่กลับยิ่งทำให้ประชาชนคนท้องถิ่นรับรู้และเป็นผู้ชมเรื่องราวของภายนอกหรือคนอื่นมากขึ้น เพราะโอกาสในการได้ดูตัวเองหรือเรื่องราวของตนเองได้ลดน้อยลงจากนโยบายการดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคประกอบกับสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางที่แพร่ภาพมายังท้องถิ่นไม่ได้มีนโยบายการผลิตรายการเพื่อท้องถิ่นเป็นการเฉพาะเหมือนที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเคยกระทำมาก่อน แต่การมีสถานีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นในท้องถิ่นทำให้ประชาชนมีทางเลือกในการรับชมโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้น ทำให้ท่าทีและการรับรู้ที่เคยมีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในแบบยุคแรกคลายตัวลงไป โดยเฉพาะการรับรู้การเป็นสถานีนี้เดียวของคนท้องถิ่นเหมือนยุคแรกที่ผ่านมา โดยหันไปนิยมสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่แทน ด้วยวิธีการสนองตอบไม่ต่างจากที่เคยให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคแรก ทั้งนี้สาเหตุน่าจะมาจากคนท้องถิ่นยังไม่มีความรู้และความเข้าใจเรื่องคุณลักษณะหรือความแตกต่างของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ เพราะทางผู้นำเทคโนโลยีโทรทัศน์เข้ามาไม่เคยให้ความรู้ดังกล่าวมาตั้งแต่ยุคแรก จากการรับรู้ของคนท้องถิ่นที่ไม่อยู่บนฐานความเข้าใจลักษณะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทำให้คนท้องถิ่นมองว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก็ไม่ได้ต่างไปจากโทรทัศน์ช่องอื่นที่เพิ่งเข้ามาในท้องถิ่น ทำให้ไม่ว่าสถานีส่วนภูมิภาคจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือคนท้องถิ่นจะเสียโอกาสในการเข้าถึงหรือใช้พื้นที่โทรทัศน์นั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกหรือความผูกพันของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในกลุ่มคนท้องถิ่นระดับล่าง

การขาดความรู้ความเข้าใจดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับคนท้องถิ่นเท่านั้น แม้แต่ผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองก็เช่นกันโดยต่างก็ไม่ได้รับการอบรมหรือเผยแพร่แนวคิดของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมาตั้งแต่แรกเช่นกัน ดังนั้นการถูกคนท้องถิ่นเพิกเฉยหรือไม่นิยมแทนที่จะเป็นแรงผลักดันให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหันกลับมาสร้างความผูกพันและการมีส่วนร่วมกับคนท้องถิ่นให้มากและหลากหลายขึ้น แต่สถานีฯ กลับเลือกใช้วิธีการในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการมุ่งปรับเปลี่ยนทางด้านการดำเนินงาน รายการและเทคโนโลยีให้เท่า

หรือให้เหมือนกับโทรทัศน์ส่วนกลางมากที่สุดเพื่อรักษาความนิยม (Rating) และรายได้ไว้โดยเพิ่มสัดส่วนเวลาสำหรับการให้ข่าวและโฆษณาพร้อมกับพึ่งพารายการจากส่วนกลางมากขึ้นโดยมองข้ามศักยภาพของท้องถิ่น และละเลยการพัฒนาเครือข่ายจากท้องถิ่นโดยการสร้างและเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมาร่วมผลิตรายการในมิติที่มากกว่าการเป็นลูกค้านำหรือผู้เช่าเวลา โดยคาดหวังว่าวิธีการดังกล่าวจะสามารถรักษาความนิยมและแข่งขันกับสถานีอื่นได้ แต่ผลจากวิธีการดังกล่าวกลับยิ่งทำให้สถานีโทรทัศน์ถอยห่างออกจากท้องถิ่นและความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นออกไปมากขึ้นจนกลายเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ไม่ต่างจากโทรทัศน์เพื่อการค้าที่อยู่รอดได้จากการหากำไร

สาเหตุอีกประการที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปรับเปลี่ยนและมีความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นน้อยลงนั้นแทบทั้งหมดมาจากปัจจัยทางการเมืองที่ในยุคนี้ยังมีอิทธิพลและเข้ามาแทรกแซงและควบคุมที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปรับเปลี่ยนไปตามนโยบายของผู้มีอำนาจในการกำกับดูแล ซึ่งนโยบายดังกล่าวส่วนใหญ่มักเป็นนโยบายที่ลดทอนศักยภาพและความสำคัญของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น เช่นนโยบายการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาหรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ให้เป็นสถานีแม่ข่ายโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างมาก จนแทบไม่มีอิสระและทรัพยากรในการตอบสนองท้องถิ่น โดยที่คนท้องถิ่นไม่มีปากมีเสียงหรือต่อรองไม่ว่าจากกลุ่มชนชั้นกลางและสูงที่เคยเป็นกลุ่มที่ใช้ประโยชน์และเข้าถึง ทั้ง ๆ ที่กลุ่มคนท้องถิ่นดังกล่าวควรจะเป็นกลุ่มที่ตระหนักว่าการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกาดังกล่าว ทำให้พวกเขาเสียพื้นที่ในการสื่อสารและการแสดงออก และถูกรวบงำทางวัฒนธรรมมากกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไปที่ไม่เคยมีส่วนร่วมและเข้าถึงพื้นที่สื่อมาก่อน

การดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคนี้จึงไม่สามารถใช้ปัจจัยการดำรงอยู่สำหรับการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกากลายเป็นสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสถานีถ่ายทอดและสถานีลูกข่ายของโทรทัศน์ส่วนกลางด้วยสัดส่วนการนำเสนอรายการนำเข้ามาจากภายนอกสูงสุดถึงร้อยละ 92.31 ที่แทบไม่มีความแตกต่างกับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ จนแทบไม่มีพื้นที่ให้กับท้องถิ่น ทำให้สถานีฯ แสดงคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการสากล เพียงด้านการมีที่ตั้งสถานีฯ อยู่ในท้องถิ่นและมีรัศมีกระจายเสียงและพื้นที่ให้บริการครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น

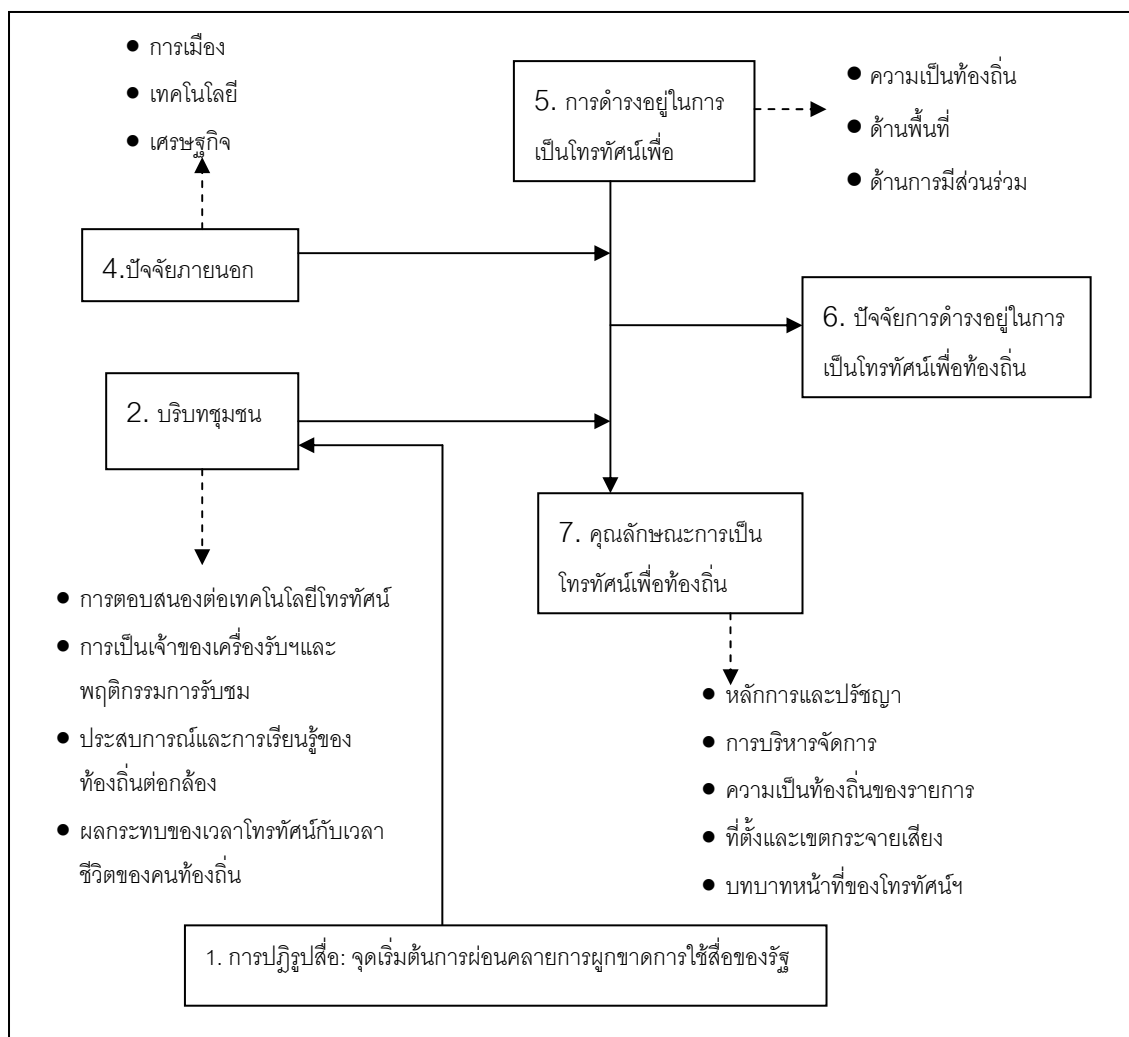
กล่าวได้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ยิ่งถูกระงับและครอบงำทางนโยบายจากปัจจัยทางการเมืองและการต่อสู้เพื่อการรักษาความนิยมจากผู้ชมเอาไว้มากขึ้นเท่าไร ความห่างเหินและการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการยิ่งไกลออกไปเท่านั้น เพราะจิตสำนึกของผู้มีอำนาจทางนโยบายและผู้ปฏิบัติการในการแก้ปัญหาการอยู่รอดถูกจำกัดเฉพาะวิธีการของการเป็นโทรทัศน์เพื่อการค้ามากกว่า โดยแทบไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการบริหารจัดการและการอยู่รอดตามหลักการการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ต้องอาศัยศักยภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความรู้สึกผูกพันเป็นที่พึ่งและความรู้สึกเป็นเจ้าของของคนท้องถิ่นอย่างหลากหลายมากกว่าการมีส่วนร่วมในมิติลูกค้าในเชิงธุรกิจเท่านั้น เพราะจากบทเรียนของการอยู่รอดท่ามกลางปัญหาและการแข่งขันของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในหลายประเทศคือการยึดหลักการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและการเปิดกว้างให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างหลากหลายรูปแบบและหลายระดับ

บทที่ 6

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: ยุคการผ่อนคลายการผูกขาดการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ พ.ศ. 2535-2550

การอธิบายผลการศึกษาในบทนี้จะโดยเริ่มจากการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและกติกาของระบบโครงสร้างสื่อกระจายเสียงในประเทศไทย ที่เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้รัฐ และกรมประชาสัมพันธ์ต้องคลี่คลายการผูกขาดการใช้สื่อ โดยเริ่มยอมรับและเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชนกับการดำเนินของสถานีโทรทัศน์ จากนั้นจะเป็นการอธิบายถึงการศึกษาริบทชุมชนหลังการปรากฏตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ โดยเฉพาะมิติเชิงวัฒนธรรม จากนั้นจะอธิบายถึงปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่เป็นแรงกดดันต่อการดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ จนนำไปสู่คุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยอธิบายคุณลักษณะ 5 ด้านตามคุณลักษณะของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลตามแผนภาพที่ 1.1 เพื่อจะตอบคำถามว่าคุณลักษณะการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยสอดคล้องหรือมีความเฉพาะที่แตกต่างตามหลักการสากลในมิติใด หลังจากนั้นจะเป็นการอธิบายการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังกล่าวในมิติ 3 ด้าน ตามแผนภาพที่ 1.2 จากนั้นจะเป็นการสรุปคุณลักษณะและการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการดำรงฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการผ่อนคลายการผูกขาดการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2535-2550) ตามกรอบลำดับการอธิบายเนื้อหาที่แสดงในภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1 แสดงกรอบลำดับการอธิบายเนื้อหาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่น
ภาคเหนือ: ยุคการปฏิรูปสื่อ พ.ศ. 2535-2550

1. การปฏิรูปสื่อ: จุดเริ่มของการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้สื่อของรัฐ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างสื่อมวลชนในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้น หลังการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอก สุจินดา คราประยูร เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2535 ที่ถือว่าเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนสถานต่ออำนาจคณะปฏิวัติหรือคณะรักษาความมั่นคงของชาติ (รชช.) จนสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชน และนำไปสู่เหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมืองที่เรียกว่าพฤษภาทมิฬ หรือพฤษภาประชาธรรมขึ้นระหว่าง

วันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 จนกระทั่งพลเอกสุจินดา ประกาศลาออกเพื่อสลายความขัดแย้งดังกล่าวเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2535

การนำเสนอหรือการรายงานข่าวของสื่อมวลชนท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองดังกล่าว โดยเฉพาะสื่อกระจายเสียงทั้งวิทยุและโทรทัศน์ถูกจำกัดสิทธิและควบคุมจากผู้มีอำนาจรัฐให้นำเสนอเฉพาะแง่มุมข่าวที่รัฐบาลกำหนดและได้ประโยชน์ และมีการสั่งห้ามนำเสนอข่าวเหตุการณ์การต่อสู้ของประชาชนและความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น แต่ทำให้เนื้อหาที่สื่อดังกล่าวนำเสนอไม่ตรงกับข้อเท็จจริง นำไปสู่การสร้างภาพไม่พอใจของสังคม จนเป็นชนวนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียกร้องจากประชาชนกดดันให้รัฐบาลให้ความเป็นอิสระกับสื่อมวลชน โดยปราศจากการแทรกแซงและการควบคุม เพื่อให้สื่อสามารถทำหน้าที่ได้ตามจรรยาบรรณ ตามหลักแห่งการมีเสรีภาพในการดำเนินงานตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยการปฏิรูปสื่อหรือปฏิรูประบบสื่อกระจายเสียงให้เป็นประชาธิปไตยที่รับรองสิทธิด้านข่าวสารข้อมูล สิทธิด้านการสื่อสาร และส่งเสริมสื่อมวลชนในรูปแบบเสรีประชาธิปไตย พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีสิทธิและมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์อย่างเท่าเทียม โดยการกระจายอำนาจการถือครองกรรมสิทธิ์ของสื่อกระจายเสียงไปยังภูมิภาคและท้องถิ่นต่าง ๆ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544)

ผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจากการเรียกร้องดังกล่าว ปรากฏอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปีพุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะมาตรา 40 ที่ให้หลักประกันแก่สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรคลื่นความถี่ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสาธารณะให้กับประชาชนทุกกลุ่มทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรการสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์ของสาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีและเป็นธรรม

เจตนารมณ์สำคัญของมาตรา 40 อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงระบบการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้สำหรับการกระจายเสียงรายการวิทยุและโทรทัศน์ และที่ใช้ในการสื่อสารโทรคมนาคม โดยต้องการให้เกิดการกระจายกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรคลื่นใหม่ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและให้ได้คุณภาพการใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน อันหมายถึงการให้หลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ใหม่ ให้เกิดความเป็นธรรมแก่พลเมืองทุกกลุ่มโดยเปิดให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรคลื่นความถี่ ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบสื่อกระจายเสียงโดยตรง เช่นการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ การมีส่วนร่วมในการประกอบการและผลิตรายการ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น หรือการสะท้อนเสียงของประชาชน ผ่านสื่อดังกล่าว และการเปิดให้มีส่วนร่วมโดยอ้อม เช่นการเสนอแนะและร่วมกำหนดนโยบายการใช้สื่อ กำหนดประเภทและเนื้อหาสาระของรายการ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2545: 27-28)

นอกจากประเด็นเรื่องสิทธิการสื่อสารแล้ว รัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 มาตรา 76 78 และ 79 ได้เปิดทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับท้องถิ่นแบบพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งผลทำให้ระดับชุมชนท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการรับรู้เรื่องสิทธิชุมชน สิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตและการสร้างความเป็นชุมชนของตนให้เข้มแข็ง ผ่านการรวมกลุ่มของคนที่มีความเชื่อ ความรัก ความผูกพันต่อท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรัก ความเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในตนเองและท้องถิ่นของตน

การสร้างความเป็นชุมชน ความเข้มแข็งบนฐานของชุมชนเองดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้นั้น ปัจจัยสำคัญในการเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นเข้าด้วยกันได้ก็คือ **การใช้การสื่อสาร** โดยเฉพาะการใช้การสื่อสารที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงออก ความคิดและเสียงของท้องถิ่น ที่จะกลายเป็นการกระตุ้นให้ตระหนักถึงคุณค่า ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าในปัจจุบัน(2550) รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปจากการทำรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คมช) เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ทำให้กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญต้องเริ่มต้นนับหนึ่งกันใหม่ แต่ถึงแม้ว่าตัวกฎหมายจะล้มไป แต่จากผลของการปฏิบัติการของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

2540 มากกว่า 9 ปี ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ การตระหนักถึงสิทธิในการสื่อสารของคนในท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง เช่นการเกิดขึ้นของเครือข่ายวิทยุชุมชน การพลิกฟื้นคืนชีวิตของสื่อทางเลือก สื่อพื้นบ้านและสื่อชุมชนในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องและกระจายไปแทบทุกพื้นที่ในชนบทของไทย

ล่าสุด (สิงหาคม 2550) รัฐธรรมนูญ ปีพ.ศ.2550 มาตรา 48 ยังคงเนื้อหาสาระจากมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญฉบับเดิมเอาไว้ อีกทั้งยังมีการเพิ่มเติมข้อกำหนดใหม่เพิ่มเติมในวรรค 3 และวรรค 4 ของมาตรา 48 ว่า

...รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชน
สาธารณะ

การกำกับประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการครอบงำ การครองสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเองหรือโดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

นอกจากนั้นยังได้ระบุห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในสื่อมวลชน และโทรคมนาคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งเป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นถือหุ้นแทนในมาตรา 48 ดังกล่าวด้วย ส่วนมาตรา 76,78,และ 79 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่เกี่ยวข้องกับการอำนาจการจัดการของท้องถิ่น ยังคงได้รับการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในมาตรา 84 และ 85

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างกรรมสิทธิ์ของสื่อกระจายเสียงและการเพิ่มสิทธิของท้องถิ่นในด้านการสื่อสาร เข้าถึงสื่อและเป็นเจ้าของคลื่นความถี่อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนนั้น น่าจะส่งผลต่อทั้งการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นและส่งผลต่อท้องถิ่นหรือชุมชนในประเด็นการรับรู้สิทธิการสื่อสาร การใช้ การเข้าถึงและการเป็นเจ้าของสื่อ

2. บริบทชุมชนหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่าง 2535-2550

ยุคนี้เทคโนโลยีโทรทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากโดยเฉพาะระบบการรับ-ส่งสัญญาณภาพที่เข้าสู่ระบบดิจิทัล อีกทั้งยังเป็นยุคที่มีความหลากหลายทั้งด้านผู้ผลิต และทางเลือกในการรับชมของผู้ชมที่ไม่จำกัดอยู่เพียงที่สถานีของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังสามารถ

เปิดรับสถานีโทรทัศน์จากทั่วโลกผ่านระบบดาวเทียม และอินเทอร์เน็ต ขณะที่ระดับท้องถิ่น มีการตื่นตัวในการใช้เทคโนโลยีโทรทัศน์สำหรับท้องถิ่นหรือชุมชนเพื่อสื่อสารเรื่องราวของพวกเขา อีกทั้งระบบดิจิทัลยังสามารถแก้ปัญหา ความจำกัดของคลื่นความถี่ ความจำกัดทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการโทรทัศน์ลงได้ระดับหนึ่ง

ภายใต้สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ที่คนท้องถิ่นหรือผู้รับสาร มีอำนาจในการเลือกรับ/ไม่รับ อีกทั้งยังมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ จนแทบจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันของสถานีโทรทัศน์อย่างรุนแรงเพื่อชิงสายตาของผู้ชม จากบริบทชุมชนและการดำเนินการของโทรทัศน์ในยุคนี้จะส่งผลกระทบต่อระหว่างกันและกันอย่างไร ในส่วนต่อไปจะอธิบายใน 4 ประเด็นดังนี้

1. การสนองตอบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น
2. การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์และพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ของคนท้องถิ่น
3. ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล่องและหน้าจอโทรทัศน์
4. ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น

2.1 การตอบสนองต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของท้องถิ่น

การอธิบายในส่วนนี้จะอธิบายถึงการตอบสนองของคนท้องถิ่น 3 กลุ่มประกอบด้วย ประชาชน ห้างร้านเอกชน และสื่อมวลชนท้องถิ่น

2.1.1 การตอบสนองต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น

ความตื่นเต้นและตื่นกลัวหรือการจงนงสงสัยของคนท้องถิ่นเมื่อเห็นภาพและเสียงปรากฏตัวในกล่องเล็ก หรือแม้กระทั่งความรู้สึกที่มองคนที่วี 8 คือฮีโร่ได้เลือนหายไป คงเหลือแต่เพียงความสนใจของชาวบ้านในท้องถิ่นอยู่บ้างเมื่อเห็นรถสถานีโทรทัศน์ขับผ่านหมู่บ้าน หรือเห็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการผลิตรายการ หรือบันทึกภาพกิจกรรมที่ชาวบ้านจัดขึ้น

จากการสังเกตการถ่ายทำรายการถ่ายทอดสด หรือรายการบันทึกเทป ตามชุมชนต่าง ๆ ร่วมกับทีมงานฝ่ายรายการของสทท. 11 เชียงใหม่ระหว่างเดือน มีนาคม 2550 – สิงหาคม 2550 แม้จะไม่เห็นความตื่นเต้น หรือการออกมาต้อนรับผู้คนที่เหมือนยุคแรกที่ผ่านมา แต่ก็ยังคงแสดงออกถึงพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าคนท้องถิ่นยังคงให้ความสนใจอยู่ก็คือ การหันมาจ้องมอง การหันไปพูดคุยกับเพื่อนข้าง ๆ ว่า “ช่อง 11 มาถ่ายทำด้วย” หรือ “ทีวีก็มาถ่ายด้วย” และบางครั้งจะมีคนเดินเข้ามาสอบถามกับนักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ของสทท. 11 ที่อยู่บริเวณนั้นว่า มาถ่ายเรื่องอะไร และจะออกอากาศเมื่อไหร่ ซึ่งความสนใจที่ต้องการเห็นเรื่องราวของท้องถิ่นหรือตนเองปรากฏบนจอโทรทัศน์ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท และหากท้องถิ่นหรือพื้นที่ใดที่เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถสร้างคนให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของตนเองและท้องถิ่นแล้ว คนท้องถิ่นจะไม่มีทำที่ที่ตื่นกลัว ไม่กล้าหรืออาย แต่มีการตอบสนองในลักษณะการเป็นผู้ส่งสาร หรือผู้ร่วมกำหนดเนื้อหา มีการต่อรองกับการทำงานของโทรทัศน์ เช่นการถ่ายทำรายการที่ป่าชุมชนห้วยทรายขาว หมู่บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2550 ทางทีมงานฝ่ายผลิตรายการไปถ่ายทำรายการเกี่ยวกับการเก็บเห็ดเผาะของคนท้องถิ่น โดยไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า เมื่อทีมงานโทรทัศน์เข้าไปถึงหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครในชุมชนได้ขอให้ทีมผลิตรายการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องฝายชะลอน้ำ และกิจกรรมของชุมชนไปด้วยพร้อมกับดำเนินสถานีฯ ที่ไม่สนใจชุมชนแม้ชุมชนได้แจ้งข่าวสารและกิจกรรมของชุมชนไปยังสถานีฯ

นอกจากนี้ระหว่างการทำรายการ ชาวบ้านที่กำลังเก็บเห็ดเผาะในบริเวณนั้น สามารถเป็นผู้ร่วมแสดงและให้ข้อมูลโดยไม่มีการเงินอายุ อีกทั้งยังสามารถสวมบทบาทเป็นผู้กำกับรายการและกำหนดการถ่ายทำ ว่าให้ถ่ายอะไรบ้างพร้อมกับกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลเองว่าควรจะมีสัมภาษณ์ใคร แม้กระทั่งการต่อว่าทีมงาน เมื่อเห็นว่าทีมงานหรือตากล้องบันทึกภาพตามไม่ทันหรือไม่ทำตามที่พวกเขากำหนด

การให้ความร่วมมือและความตื่นตัวของคนในท้องถิ่นดังกล่าวนี้ บางครั้งได้สร้างความประหลาดใจให้กับทางทีมงานโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่าง

มาก เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมต้อนรับและกิจกรรมเพื่อการถ่ายทำรายการอย่างใหญ่โต มีประชาชนเข้ามาชมจำนวนมาก จนคล้ายกับงานประจำปีของตำบล เช่นการเดินทางไปถ่ายทำรายการเวทีท้องถิ่น ณ องค์การบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2550 เมื่อรถของสถานีโทรทัศน์ไปถึง มีการตั้งขบวนนางรำ มีการเล่นดนตรีพื้นเมือง จนเจ้าหน้าที่สถานีฯ หันมาสอบถามกันเองว่า “เขาจัดงานนี้เพื่อให้เรามาถ่ายทำ หรือว่าเป็นงานของเขาเองอยู่แล้ว” ซึ่งคำตอบที่ได้รับพบว่าการจัดงานดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อการบันทึกเทปรายการขึ้นมาโดยเฉพาะ ซึ่งมีการเตรียมการล่วงหน้าประชุมปรึกษากับผู้นำแต่ละหมู่บ้านมากกว่าสัปดาห์แล้ว

การตอบสนองของประชาชนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความคุ้นเคยและการสะสมประสบการณ์ที่มีร่วมกับโทรทัศน์มาจนเกิดความกล้าและความเชื่อมั่นตนเองที่จะปะทะ ต้อรอง รุกไล่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ครั้งหนึ่งพวกเขาเคยรับรู้ว่าเป็นของสูง ไม่มีอำนาจหรือสิทธิใดในการต้อรองและมีส่วนร่วม พฤติกรรมและการตอบสนองต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่นดังกล่าวถือเป็นการพลิกกลับบทบาทจากการเป็นผู้รับกลายมาเป็นผู้กำหนดจากผู้ถูกเล่าผ่านมุมมองของคนนอกท้องถิ่นหรือคนอื่นกลายมาเป็นผู้เล่า และกำหนดเนื้อหาเอง และจากความสัมพันธ์แบบผู้ด้อยกว่าหรือผู้ชมที่เฉื่อยชา เป็นความสัมพันธ์แบบการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ร่วมกัน

2.1.2 การตอบสนองของร้านค้าในท้องถิ่น

ยุคการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2535-2551) ความเข้มข้นของการตอบสนองในเชิงธุรกิจระหว่างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นมีน้อยลง ยุคนี้เทคโนโลยีโทรทัศน์กลายเป็นของธรรมดาที่ทุกบ้านต้องมีไว้ ประกอบกับการขยายตัวของเทคโนโลยีเครื่องใช้ไฟฟ้ามีมากขึ้น ทำให้โทรทัศน์กลายเป็นเพียงสินค้าประเภทหนึ่งของร้านค้าเท่านั้น

สำหรับบทบาทในการผลักดันโทรทัศน์เข้าสู่ครัวเรือน ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการห้างร้านในท้องถิ่น ที่มีทั้งห้างร้านของคนท้องถิ่นและคนนอก

ท้องถิ่นที่มักเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ระดับชาติและระดับโลกได้เข้ามาร่วมแบ่งส่วนตลาดสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าจากคนท้องถิ่นมากขึ้น

ส่วนกลยุทธ์ในการขยายยังคงใช้กลยุทธ์การขายผ่านชำระควบคู่ไปกับการขายเงินสด ที่สามารถทำให้คนท้องถิ่นตัดสินใจซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ที่ทันสมัยได้เร็วขึ้น

2.1.3 การตอบสนองของสื่อมวลชนท้องถิ่นต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ยุคนี้ (2535-2550) แทบไม่ปรากฏข่าวคราวความเคลื่อนไหวของสถานีโทรทัศน์ สทท. 11 เชียงใหม่ สถานีฯ เองก็ไม่มีนโยบายส่งข่าวประชาสัมพันธ์ไปยังสื่อท้องถิ่นอื่นเช่นกัน มีเพียงการส่งข่าวกิจกรรมของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 ซึ่งก็ไม่เกี่ยวข้องกับรายการหรือสถานีโทรทัศน์แต่อย่างใด

ส่วนใหญ่ข่าวที่ส่งมาให้ เป็นข่าวช่วยประชาสัมพันธ์ของสำนักประชาสัมพันธ์เขต ถ้าเราเห็นเป็นประเด็นเกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์เราก็จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้ หรือบางทีก็เป็นสื่อบุคคลที่เพื่อนช่อง 11 แนะนำว่า น่าสนใจเราก็คิดว่าหากน่าสนใจจริง ๆ เราก็เอามาลง แต่จะเป็นในลักษณะพันธมิตรทางข้อมูลมากกว่า ไม่ได้เอามาทั้งหมด ไม่ได้เจาะเป็นสื่อบุคคลว่าเป็นบทบาทของช่อง 11 เลยทีเดียว (อัจฉราวดี บัวคัลลี, สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2550)

ขณะที่คนที่วิพากษ์จากสถานีช่องอื่นในท้องถิ่นไม่ได้มองว่า สทท. 11 หรือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคือคู่แข่งชั้นเพราะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีเป้าหมายและหน้าที่ในการทำงานที่ต่างไปจากสถานีฯ ของตน

ไม่ได้ตื่นตัวอะไร เพราะเขาเป็นสื่อของรัฐบาล ไม่ได้ถือว่าเป็นคู่แข่งส่วนใหญ่เขาก็ไม่ค่อยนิยมดูกัน อย่างรายการละคร เกมโชว์อะไรก็ไม่มีส่วนใหญ่เป็นรายการเพื่อการศึกษา ชาวท้องถิ่น รายการก็ไม่ค่อยน่าสนใจ แล้วก็จะมีการถ่ายทอดเกี่ยวกับรัฐบาล การประชุมสภา ซึ่ง

ชาวบ้านทั่วไปเขาไม่ค่อยดูกัน...อย่างนักข่าวช่อง 11 ก็จะทำตามไปตามหน้าที่ไม่ต้องเจาะลึกอะไรเท่าไร ส่วนใหญ่ทำงานตามหมายข่าวมากกว่า หรืองานข่าวประชาสัมพันธ์... สรุปคือเฉย ๆ ไม่สนใจอะไร (รัชนีทร์ บัวพรหมพัฒน์, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2550)

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้(2535-2550) แทบไร้ความหมายหรือความสำคัญในสายตาของสื่อมวลชนท้องถิ่น เพราะไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข่าวหรือเป็นช่องทางสื่อสารไปยังประชาชน การตรวจสอบ การวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเหมือนที่เคยเกิดขึ้นในยุคที่ 1 ไม่ปรากฏข้อมูลให้เห็น จนกล่าวได้ว่ายุคนี้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสื่อที่อยู่นอกสายตาสำหรับสื่อท้องถิ่นด้วยตนเอง

2.2 การเป็นเจ้าของเครื่องรับและพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ของท้องถิ่น

2.2.1 การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์

ยุคนี้การรับรู้ของคนท้องถิ่นต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากเดิมคลี่คลายกลายเป็นเรื่องปกติ ที่มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะแทบทุกบ้านล้วนแต่มีเครื่องรับโทรทัศน์โดยเฉลี่ยครัวเรือนหนึ่งมีเครื่องรับโทรทัศน์มากกว่าหนึ่งเครื่อง ผลจากการสำรวจปี 2537 พบว่าครัวเรือนในภาคเหนือจำนวน 1,000 ครัวเรือน มีเครื่องรับโทรทัศน์จำนวน 1,043 เครื่อง ส่วนการเปิดรับชมโทรทัศน์นั้นภาคเหนือมีอัตราการเปิดรับชมโทรทัศน์สูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร ถึงร้อยละ 90.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537: 18-19)

ตอนนี้บ้านป่ามีทั้งหมด 4 เครื่อง อยู่ชั้นล่าง 1 เครื่อง อยู่ในห้องนอนลูกชายอีก 1 เครื่อง ชั้นบนอีก 1 เครื่อง ในห้องนอนป่าอีก 1 เครื่อง อยู่ตรงปลายเตียง (ศรี ใจปวน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

แม้การเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์สามารถกระจายไปได้แทบทุกกลุ่มของประชาชนไม่ว่าจะมีฐานะ การศึกษาอย่างไร แต่ความหมายทางสังคมในการเป็นเครื่องกำหนดสถานภาพของผู้เป็นเจ้าของยังคงอยู่จะต่างกันตรงที่ว่าทำได้

สถานภาพไม่ได้เกิดจากการมี/ไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์เท่านั้น แต่มาจากความทันสมัยหรือขนาดจอภาพของเครื่องรับด้วย

นอกจากความทันสมัยของเครื่องรับโทรทัศน์จะเป็นดัชนีชี้วัดฐานะของคนในสังคมแล้ว เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเช่นเคเบิลทีวี จานดาวเทียม เครื่องเล่นดีวีดี ฯลฯ ยังเข้ามาร่วมในการกำหนดฐานะอีกทางหนึ่ง กล่าวคือแม้ว่าปัจจุบันคนยากจนหรือมีรายได้น้อยสามารถเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ที่รับชมได้แล้ว แต่ความแตกต่างก็ยังคงปรากฏสำหรับผู้ที่มีฐานะดีกว่า นอกจากจะสามารถเข้าถึงเครื่องรับที่มีเทคโนโลยีสูงแล้ว ยังสามารถเข้าถึงการให้บริการช่องรายการโทรทัศน์ได้จากทุกมุมโลกผ่านระบบเคเบิลทีวี หรือจานดาวเทียม ดังนั้นสิ่งที่บ่งชี้หรือวัดฐานะ และความมีหน้ามีตาของคนในสังคมปัจจุบันจึงไม่ใช่เสาอากาศของโทรทัศน์เท่านั้นแต่ยังมีจานดาวเทียมร่วมเข้ามาใช้พื้นที่บนหลังคาบ้านอีกด้วย

2.2.2 พฤติกรรมการเปิดรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

จากจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวไปแล้วในหัวข้อข้างต้น ส่งผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับจากแบบรวมกลุ่มมาเป็นภายในครัวเรือนและมีแนวโน้มเป็นการเปิดรับแบบปัจเจกหรือเฉพาะบุคคลมากขึ้นตามจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ และจากการสังเกตการจัดวางเครื่องรับโทรทัศน์ ที่นอกจากจะถูกจัดวางอยู่บริเวณห้องรับแขกซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนกลางของครอบครัวแล้วยังจัดวางไว้ในห้องส่วนตัวหรือห้องนอนมากขึ้น รูปแบบการเปิดรับดังกล่าว ที่อาจทำให้การใช้เวลาในการพูดคุยหรือใช้เวลาว่างเพื่อดูโทรทัศน์ร่วมกันของคนในครอบครัวลดน้อยลงไปด้วย นอกจากนั้นการเปิดรับแบบเฉพาะบุคคลได้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของผู้ชมในการเลือกรับเนื้อหาเฉพาะที่สนใจมากขึ้นกว่าการเปิดรับแบบครอบครัว

ตอนนี้มีโทรทัศน์ 3-4 เครื่อง อยู่ข้างล่าง 1 เครื่อง ข้างบนอีก 1 เครื่อง อีกสองเครื่องก็อยู่ในห้องนอนของลูก กับห้องลูก พอใครเข้าห้องแล้วก็ยังเปิดดูกันอยู่ (เป็ง คำชะราช, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

2.3 ประสบการณ์และการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล้องและหน้าจอโทรทัศน์

แม้ว่าในยุคการปฏิรูปสื่อประชาชนในท้องถิ่นภาคเหนือจะมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ ผ่านการผลิตรายการ การเปิดรับชม และการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ แต่ความคุ้นชินกับการผลิตรายการโทรทัศน์ของชาวบ้านหรือประชาชนระดับล่างที่มีโอกาสใช้พื้นที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยกับสถานที่ที่ผลิตรายการ กล่าวคือหากการถ่ายทำเกิดขึ้นนอกท้องถิ่นหรือในสตูดิโอของสถานีฯ ที่เต็มไปด้วยอุปกรณ์ แสงไฟ และการสั่งงานของผู้กำกับที่มีภาษาที่ผิดไปจากชีวิตประจำวันของพวกเขา ทำให้ประชาชนบางส่วนโดยเฉพาะที่มาจากกลุ่มประชาชน องค์กรภาคประชาชนที่มีความคุ้นชินกับกล้องและกระบวนการผลิตรายการน้อยกว่ากลุ่มข้าราชการหรือหน่วยงานเอกชนมีความประหม่า ตื่นเต้น เช่นกรณีการบันทึกเทปรายการถวายพระพร เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2550 ณ สตูดิโอของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่

จากการสังเกตความคุ้นเคยกับกระบวนการทำงานของโทรทัศน์ การปรากฏตัวในฐานะผู้แสดงผ่านกล้องของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เข้าร่วมบันทึกเทปรายการพบว่าความคุ้นเคยขององค์กรต่าง ๆ จะแตกต่างกันโดยองค์กรหรือกลุ่มที่มาจากประชาชน กลุ่มอาสาสมัคร ที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ จะมีภาวะตึงเครียดกับคำสั่ง โดยเฉพาะการจัดตำแหน่งที่ยืน เวลา ความเข้มงวดในการแต่งกาย การจัดวางท่าทางของคณะผู้กล่าวถวายพระพร อีกทั้งยังมีการแสดงซ้ำหลายครั้งกว่าจะเป็นที่พอใจของผู้กำกับรายการ

สถิติปีที่แล้ว ต้องเทคแล้วเทคอีกกว่า 23 รอบ กว่าจะผ่านไปได้ ส่วนใหญ่เขาจะเกร็ง ทำให้อ่านผิด อ่านถูก บางครั้งจังหวะก็ผิดเพี้ยนไป (นันทนา อินหลี, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2550)

ขณะที่กลุ่มหน่วยงานข้าราชการกลับไม่ประสบปัญหาดังกล่าวมากนัก ส่วนใหญ่สามารถกล่าวถวายพระพรเพียงครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น นายอำพล บุญจันทร์ ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์สทท. 11 เชียงใหม่ ที่มีประสบการณ์ร่วมกับงานลักษณะดังกล่าวนี้มาตั้งแต่ปี 2514 เล่าให้ฟังในขณะที่ตั้งเหตุการณ์การบันทึกเทปรายการดังกล่าว

ว่า “ไม่ว่าปีไหน ก็เหมือนเดิม ก็ยังมีการเกร็งเหมือนเดิม กว่าที่จะผ่านไปแต่ละครั้ง ต้องถ่ายกันใหม่อีกหลายครั้ง” (อำพล บุญจันทร์, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2550)

อย่างไรก็ตาม บางกลุ่มที่มีความคุ้นชินกับโทรทัศน์และมีสถานภาพทางสังคมสามารถต่อรองกับฝ่ายผู้กำกับรายการ ได้บางระดับเช่น ให้ขยับจอภาพที่ฉายคำถวายพระพรเข้ามาใกล้ เพื่อจะได้อ่านได้สะดวก ให้มีการปรับตัวอักษรให้ใหญ่ขึ้น เปลี่ยนสีของพื้นหลังของจอหรือเปลี่ยนสีของตัวอักษร เป็นต้น บางกรณีก็ต่อรองที่จะไม่แต่งกายตามที่ทางสถานีกำหนด เช่นขอให้อนุโลมผู้หญิงที่สวมกางเกงแทนกระโปรง รองเท้าที่มีลวดลายและสีสันทนรองเท้าหุ้มส้นไม่มีลวดลาย เพราะเดินทางมาไกล หากตัดสิทธิ์ไม่ให้ร่วมเวทีก็จะเป็นการเสียเวลาและเสียโอกาส ทำให้ผู้กำกับและเจ้าหน้าที่ของช่อง 11 ต้องเจรจาเพื่อปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ทางสถานีฯ กำหนดโดยใช้วิธีการสลับตำแหน่ง หรือหยิบบีมเสื่อผ้าคนอื่นแทน

แต่สำหรับการผลิตรายการในท้องถิ่นหรือพื้นที่ของประชาชนเอง พบว่าประชาชนให้ความร่วมมือสูง ความเขินอาย ความกลัวหรือหลบกลัองมีให้เห็นน้อย ส่วนใหญ่จะมีความยินดี และต้องการโอกาสในการพูด หรือสื่อสารผ่านกล้อง เช่นกรณีกลุ่มแม่บ้านตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำพูน ที่มาร่วมการบันทึกเทปรายการเวทีท้องถิ่น ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2550 เมื่อกล้องและพิธีกรไปถึงบูธของกลุ่มแม่บ้าน พวกเขาสามารถแสดงและเล่นกับกล้องได้ทันที เช่นทำขนม อาหาร และอธิบายกระบวนการผลิต โดยที่ผู้กำกับรายการไม่ต้องให้คิวหรือชักซ้อมล่วงหน้าแต่อย่างใด หรือกรณีที่พิธีกรหลงลืมที่จะแวะทักทายและบันทึกเทปของบางบูธชาวบ้านก็จะไม่ยอม พร้อมกับร้องขอให้ไปบันทึกภาพให้ครบทุกกลุ่ม ซึ่งแม้ว่าผู้กำกับรายการเห็นภาพจำนวนภาพและเรื่องราวมีความสมบูรณ์ต่อการผลิตรายการแล้ว แต่ก็ต้องถ่ายทำให้ครบทุกกลุ่ม ทุกกิจกรรมที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมมา และเมื่อนำเทปดังกล่าวมาตัดต่อ จะต้องพยายามนำเสนอให้ครบทุกกลุ่ม

เราต้องถ่ายภาพทั้งหมด จริง ๆ แล้วเราจะทำแค่นั้นก็ได้ แต่เห็นใจเขา อยากให้ได้ออกทุกคน เพราะเขาตั้งใจจัดเตรียมเพื่อให้เรามาถ่ายทำ และเชื่อว่าพวกเขาต้องรอดูกันเยอะ แต่จริง ๆ เราก็อยากให้ชาวบ้านได้ออกเยอะ ๆ ให้เขา

ได้เล่าได้พูดด้วยตัวของพวกเขาเอง (สุรชัย เงินคำคง, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2550)

อย่างไรก็ตามลักษณะการตอบสนองของประชาชนในท้องถิ่นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ไม่ได้แสดงออกเฉพาะต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเท่านั้น แต่เป็นการสนองตอบต่อกล้องและการทำงานของโทรทัศน์ทุกช่องทุกสถานี และทุกประเภทที่พวกเขาสามารถเข้าถึงได้ไม่แตกต่างกัน แต่สำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีข้อได้เปรียบที่มีสถานีตั้งอยู่ในท้องถิ่น เข้าถึงและมีเวลาในการนำเสนอรายการจากท้องถิ่นมากกว่า จึงทำให้กลุ่มคนท้องถิ่นบางกลุ่มเช่นนักการเมืองท้องถิ่นระดับองค์การบริหารส่วนตำบล วัด และองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นสามารถโทรศัพท์หรือส่งจดหมายขอออกรายการได้ จนบางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องสลับวันออกอากาศหน่วยงานบางประเภทที่คล้ายหรือซ้ำประเภทกลุ่มมากเกินไป

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคนท้องถิ่นได้ตระหนักและใช้สิทธิในการเป็นผู้ส่งสาร ที่เลือกสาร หรือเลือกเนื้อหาสารที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพวกเขามากขึ้น จากเดิมที่พวกเขามีสิทธิในการเลือกดูหรือไม่ดูเท่านั้น ส่วนการเลือกเนื้อหา หรือเล่าเรื่องของท้องถิ่นเป็นสิทธิ์และอำนาจของทางสถานีฯ ฝ่ายเดียว นอกจากนี้ยังเห็นถึงพัฒนาการของความคุ้นชินกับสื่อโทรทัศน์จนเข้าใจวิธีการ การสร้างจุดขายหรือนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของโทรทัศน์

2.4 ผลกระทบของเวลาโทรทัศน์ที่มีต่อเวลาชีวิตของคนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาถึงการเปิดรับชมรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เฉพาะเวลาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประชาชนในท้องถิ่นในยุคนี้ พบว่าประชาชนภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่เปิดรับชมสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เป็นลำดับที่ 5 จากทั้งหมด 6 สถานี คิดเป็นร้อยละ 41.13 แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะช่วงเวลาท้องถิ่นแล้ว พบว่าคนภาคเหนือ 8 จังหวัดกว่าร้อยละ 67.50 แม้จะทราบว่ามีกรนำเสนอรายการเฉพาะท้องถิ่นภาคเหนือ แต่มีลักษณะการเปิดรับน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสและความน่าสนใจ และนาน ๆ ครั้ง รวมกันสูงถึงร้อยละ 64.44 โดยเหตุผลการไม่เปิดรับชมนั้นมาจากรายการไม่น่าสนใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.11 (สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, 2550: 12-14) จากข้อมูลข้างต้นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในการศึกษารั้งนี้ที่พบว่า การเปิดรับชมของคนท้องถิ่น(จังหวัดลำปางและเชียงใหม่) มีสัดส่วนน้อยไปจนถึงไม่

เคยชมรวมกันสูงถึงร้อยละ 70 เช่นกัน (ดูเพิ่มเติมที่ตารางที่ 7.1) เช่นเดียวกับการสำรวจ การเปิดรับชมโทรทัศน์ของคนภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 800 คน ระหว่างเดือน สิงหาคม – กันยายน 2550 ให้เหตุผลถึงการไม่เปิดรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคนั้น เนื่องจากในช่วงเวลาที่สถานีโทรทัศน์แพร่ภาพออกอากาศไม่ตรงกับเวลาชมโทรทัศน์ของพวกเขา

ไม่ค่อยได้ดูเลย ตอนเช้าต้องออกมาทำงานนอกบ้าน รู้ว่ามีรายการที่เป็น ภาษาทางบ้านเรา แต่ต้องออกไปทำงาน แต่ถ้าที่ทำงานเปิดก็จะได้ดูบ้างนะ (ผู้หญิง, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2550)

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นว่าภาพของการเร่งรีบทำางาน หรือหยุดงานเพื่อมาดู โทรทัศน์อย่างชัดเจนในยุคแรกได้คลี่คลายลงอย่างมากซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของ เครื่องรับโทรทัศน์ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทำให้การพลาดรายการ ต่าง ๆ สามารถชมซ้ำเมื่อไหร่ก็ได้ผ่านทางอินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังมีสื่ออื่น ๆ ให้เลือก มากมาย เช่นเครื่องเล่นดีวีดี วีซีดี เกม และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (24 สิงหาคม 2550) พบว่าการเปิดรับโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคหรือไม่นั้น พวกเขาจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมากกว่า ปัจจุบันเรื่องเวลาการนำเสนอ โดยหากรายการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา และ ทราบว่าจะแพร่ภาพเมื่อใดพวกเขาก็พร้อมจะติดตามและเปิดรับ

ดังนั้นปัจจุบัน (สิงหาคม 2550) สถานีฯ จึงได้พยายามปรับเนื้อหารายการ โดย เน้นการเข้าถึงชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น แต่จากการสังเกตการณ์ระหว่างเดือนมีนาคม – สิงหาคม 2550 พบว่าการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานีฯ ขาดการสื่อสาร เชื่อมโยงไปยังท้องถิ่น มีการนำเสนอรายการไม่ต่อเนื่อง และการ ขาดการสร้างการจดจำรายการ จึงทำให้ประชาชนสับสนและจำชื่อรายการของสถานีฯ ไม่ได้ และไม่แน่ใจว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีรายการใดออกอากาศบ้าง

เวลาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคปฏิรูปสื่อนี้แทบจะไม่มีอำนาจในการ กำหนดเวลาชีวิตของคนในท้องถิ่นเหมือนในยุคของการเป็นสถานีช่องเดียวในท้องถิ่น ขณะเดียวกันเวลาของคนท้องถิ่นกลับมีอำนาจในการต่อรองกับเวลา หากโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคไม่สามารถกำหนดเวลาการแพร่ภาพให้สอดคล้อง พวกเขาจะหันไปเปิดรับ

สถานีโทรทัศน์ช่องอื่นแทน อย่างไรก็ตามนอกจากปัจจัยด้านเวลาแล้วการเปิดรับ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคนั้น เนื้อหารายการจะต้องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของพวกเขาด้วย ถึงจะทำให้เวลาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถดึงดูดคนท้องถิ่นให้อยู่กับหน้าจอได้

การศึกษาบริบทชุมชนในยุคนี้ทั้ง 4 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าปัจจัย ทางด้านบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ให้สิทธิใน การสื่อสาร การเข้าถึงและเป็นเจ้าของในสื่อโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง รวมถึง ประสบการณ์กับโทรทัศน์มีมากขึ้น ทำให้ประชาชนท้องถิ่นตระหนักและใช้สิทธิดังกล่าว และมีการตอบสนองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มมีการต่อรองการเป็นผู้ส่งสาร และเป็น พันธมิตรในการดำเนินงานร่วมกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของ บริบทชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน การ นำเสนอเนื้อหาและการเข้าถึงท้องถิ่นในระดับล่างมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มากนักเพราะ สถานภาพของสถานีฯ ยังคงต้องตอบสนองนโยบายของรัฐในฐานะเป็นสื่อของรัฐก่อนเป็น ลำดับแรก

ขณะที่ความตื่นตัวของสื่อมวลชนท้องถิ่นไม่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงบริบท ทางสังคม สื่อมวลชนท้องถิ่นยังคงเพิกเฉยและไม่ให้ความสำคัญกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และประเด็นสิทธิการเข้าถึงและเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ของประชาชนมากพอ

แม้ว่าบริบทชุมชนจะได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อยจากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนสถานีโทรทัศน์และช่องทางการเปิดรับโทรทัศน์ของท้องถิ่นมี เพิ่มสูงขึ้นมาก รวมทั้งคนท้องถิ่นสามารถเป็นเจ้าของเครื่องรับและอุปกรณ์เกี่ยวเนื่องที่ ทันสมัยได้แทบจะทุกครัวเรือนและมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีโทรทัศน์อย่างมาก แต่ที่ น่าสนใจก็คือยุคนี้ การรับรู้ของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเริ่มต่างไปจากการ รับรู้ที่มีต่อโทรทัศน์ระดับชาติ คนท้องถิ่นจะเปิดรับโทรทัศน์ระดับชาติเพื่อความบันเทิงและ ข่าวสารในฐานะผู้รับสาร แต่สำหรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้ว คนท้องถิ่นมีความคาดหวัง บทบาทที่มากกว่าการเป็นผู้รับสาร โดยต้องการที่จะเปิดรับเพื่อรับรู้ท้องถิ่นของตนและ เป็นผู้รับสารที่กระตือรือร้นและมีส่วนร่วมใช้ รวมทั้งมีความคาดหวังการเป็นผู้ส่งสารอีก ด้วย แต่การมีส่วนร่วมและการพลิกบทบาทมาเป็นผู้ส่งสารของคนท้องถิ่นในปัจจุบัน ยังมี ไม่มากนักและยังไม่แพร่หลายในหมู่คนทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลายปัจจัย ที่เป็น ข้อจำกัดเช่นการไม่มีการแจ้งสิทธิดังกล่าวให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง การขาด

ต้นแบบการมีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เป็นรูปธรรม ส่วนคนท้องถิ่นเองที่ยังคงมีความรู้สึกถึงกล้า ๆ กลัว ๆ ไม่พร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารเองเป็นอุปสรรค ดังจะได้อธิบายในส่วนต่อไป

3. สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ปัจจัยแวดล้อมภายนอก

การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและกติกาของระบบสื่อกระจายเสียงที่นำไปสู่การปฏิรูประบบโทรทัศน์ของไทย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกรรมสิทธิ์ในคลื่นความถี่สำหรับสื่อกระจายเสียงที่รัฐผูกขาดให้กลายเป็นทรัพยากรการสื่อสารของชาติ และให้ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ พร้อมกับการรับประกันสิทธิการสื่อสารของประชาชนนั้น โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะได้รับผลอย่างไร และแรงกดดันจากปัจจัยภายนอก จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต่างจากยุคที่ผ่านมาหรือไม่ ในส่วนนี้จะอธิบายถึงผลของปัจจัยภายนอกอันได้แก่ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ (2535-2550) เพื่อเป็นการบรรลุดัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการศึกษาคั้งนี้ ดังนี้

3.1 ปัจจัยทางการเมือง

หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี 2535 ช่วงรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน (สมัยที่สอง) นายมีชัย วีระไวทยะ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ ที่ขณะนั้นไม่มีนโยบายต่อสทท. 11 อย่างชัดเจน เพราะรัฐบาลชุดนี้มุ่งไปที่การจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ที่มีความเป็นอิสระและไม่เป็นของรัฐ ซึ่งก็คือ สถานีโทรทัศน์ไอทีวี (Independent Television) หรือ TITV ในปัจจุบัน(สิงหาคม 2550) นอกจากนั้นรัฐบาลชุดดังกล่าวยังยกเลิกระเบียบว่าด้วยการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ พ.ศ. 2518, ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2531, ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2531, ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2534 และฉบับที่ 5 พ.ศ. 2535 ส่งผลทำให้คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ถูกยกเลิก แต่กำหนดตั้งคณะกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กทช.) ตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 ที่มีอำนาจในการควบคุมเนื้อหาสื่อกระจายเสียงได้น้อยลงขึ้นแทน

ปี พ.ศ. 2538 การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญกับสทท. 11 ในสมัยของนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี มีนายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนัก

นายกรัฐมนตรี มีหน้าที่กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ ได้พยายามผลักดันให้ สทท. 11 เป็นสื่อเชิงพาณิชย์มากขึ้น ซึ่งผลจากความพยายามดังกล่าวแม้ไม่สามารถผลักดันให้ สทท. 11 มีโฆษณาได้อย่างเต็มที่ แต่ก็ทำให้ สทท. 11 สามารถรับการสนับสนุนรายการ (ไม่บรรยายสรรพคุณสินค้า) จากภาคเอกชนได้ นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว สทท. 11 ได้มีการปรับปรุงการดำเนินงานของสถานีแม่ข่ายและสถานีในเครือข่ายทั่วประเทศ โดยปี 2539 กรมประชาสัมพันธ์ได้พัฒนาสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพฯ และวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น และสุราษฎร์ธานี (“โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย”. บันทึกข้อความที่นร 1206/ 4842, 9 พฤษภาคม 2539. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กองแผนงานและวิชาการ) ต่อ คณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกับโครงการดังกล่าว เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2539 (“โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย”. หนังสือเลขที่ “นร 0215/8645, 2 กรกฎาคม 2539, สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ด้วยเหตุผลว่างานประชาสัมพันธ์ของรัฐจำเป็นต้องดำเนินงานผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 11 ซึ่งหากสื่อของรัฐยังมีสภาพที่ไม่กว้างไกล น่าเบื่อ และรับชมไม่ชัดเจนจะทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการประชาสัมพันธ์ของรัฐได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถานีโทรทัศน์เฉพาะทางด้านเทคนิคให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางมากกว่าจะให้ความสนใจกับการพัฒนาเนื้อหาและคุณภาพรายการควบคู่ไปด้วย

...ปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การแข่งขันด้านสื่อสารเป็นไปอย่างรุนแรง รายการวิทยุและโทรทัศน์มีความหลากหลายมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบบาทและความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารสาระต่าง ๆ ของรัฐเริ่มจะไปไม่ถึงประชาชน เพราะประชาชนไม่นิยมที่จะรับฟังหรือรับชมรายการจากกรมประชาสัมพันธ์ เนื่องจากรับฟังไม่ชัดเจน รูปแบบเป็นทางการน่าเบื่อหน่าย จากสภาพดังกล่าวกรมประชาสัมพันธ์มีความจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงประสิทธิภาพของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้สามารถรับฟังรับชมได้ชัดเจนทุกพื้นที่ (“โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่ง

ประเทศไทย ช่อง 11 และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ แห่งประเทศไทย". หนังสือเลขที่ นร 411/ 23115, 21 มิถุนายน 2539. สำนัก นายกรัฐมนตรี)

นอกจากโครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ทั้ง ประเทศดังกล่าวแล้ว นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ ยังมีนโยบายให้บริษัท เอเชียวิชั่นส์ จำกัด หรือมีเดีย ออฟ มีเดีย เข้าเวลา 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นเงิน 70 ล้านบาทพร้อมให้บริษัท ทำการตลาดหรือหาโฆษณาในช่วงรายการข่าวสทท. 11 ด้วย (ไพเราะ เลิศวิราม, 2546: 248) โดยให้เหตุผลว่าเพื่อความคล่องตัวในด้านการจัดการ แต่กลับไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านโครงสร้างการบริหารของสทท. 11 เพราะสถานีฯ ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแล จากกรมประชาสัมพันธ์เช่นเดิม

แม้ว่าด้านโครงสร้างการควบคุม การเป็นเจ้าของจะไม่มีเปลี่ยนแปลง แต่การ เข้ามาของบริษัทเอกชนดังกล่าว ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ทั้งใน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างมากไม่ว่าจะเป็นด้านสัดส่วนรายการ อัตราค่าเช่าเวลา รายการ เงินงบประมาณ และรายได้ของสถานี โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ได้รับผลกระทบในประเด็นการจัดสรรเวลาในการเสนอรายการท้องถิ่นลดลง โดยที่คน ท้องถิ่นหรือสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถต่อรองหรือตัดสินใจร่วมได้ จากการ วิเคราะห์ผังการออกอากาศประจำวันในระหว่างปี 2535 และ 2540 ของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค พบว่าเวลาของท้องถิ่นในช่วงปี 2540 ถูกปรับลดลงเหลือเพียง 2 ชั่วโมงต่อ วัน จากเดิมที่ได้รับจัดสรรเวลาสำหรับท้องถิ่นสูงถึงกว่า 5 ชั่วโมง ในปี 2535

...ผู้ใหญ่ที่มาเขาก็พูดอยู่คำเดียว คุณทำไปเถอะ คุณไม่ต้องพูดมากอะไร ทำอะไรมาก...คือเราอยากจะแอดทิฟแสดงให้ผู้ใหญ่เห็นอะไร ๆ ผู้ใหญ่บอกคุณ ไม่ต้องทำ ทำแค่ผมสั่งเท่านั้น ทุกอย่างก็ทั้งหมด (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

ผิดหวัง ก็ได้แต่คุยกัน แต่มันไม่มีผล แค้ชัดนโยบายพูดไปก็ถูกหมายหัว แล้ว นี่คือการบราชาการมันถึงขั้นนั้น เอะคุณเป็นผอ. เหรอ เราไม่มีสิทธิ์ไปควบคุม นโยบายว่าฉันเถอะได้แต่เสนอแนะ ส่วนเขาจะเอาหรือไม่เอาเป็นเรื่องของเขา...

ที่วิภาระดับบริหารมันหนักมันไม่พ้นเรื่องควบคุม เขาไม่ให้ทำเหมือนเมื่อก่อน ทำแบบเมื่อก่อน โอ จะดีมาก (เกษม ทองเนียม, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

ปลายปี 2540 สมัยนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีได้แต่งตั้งให้คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ โดยแนวคิดของรัฐมนตรีนี้นี้ได้ตรงข้ามกับแนวคิดของรัฐมนตรีคนเดิม (นายปิยะฉัตร วัชรสารณ์) อย่างมาก นั่นก็คือต้องการผลักดันให้สทท. 11 เป็นสื่อเพื่อบริการสาธารณะ มีสถานะเป็นองค์กรมหาชนที่แยกอิสระออกจากกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเหตุการณ์การปรับเปลี่ยนส่วนหนึ่งเกิดจากกติกาใหม่ คือรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้ส่งผลต่อการปรับตัวของระบบสื่อกระจายเสียงในประเทศต้องปรับตัว ดังที่คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ได้เล่าถึงการทำงานในขณะนั้นว่า

...ลงมือปรับเปลี่ยนกรมประชาสัมพันธ์ให้ทำงานในฐานะสื่อของรัฐให้เต็มตามศักยภาพ มีเหตุผลรองรับคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 40 ที่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ โทรคมนาคม เพราะถือว่าทั้งหมดนี้เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ...เมื่อมีกฎหมายใหม่ ขึ้นมาจะทำงานอย่างเดิมไม่ได้ คือจะเป็นเครื่องมือหรือกระบอกเสียงของรัฐบาลเพียงอย่างเดียวไม่ได้ (ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม, บรรณาธิการ, 2549ก : 51)

อย่างไรก็ตามแนวคิดของรัฐมนตรีที่ต้องการให้สทท. 11 เป็นองค์กรมหาชนดังกล่าวก็ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลงได้ เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ เพราะการแยกหน่วยงานราชการออกเป็นองค์กรอิสระจำเป็นต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในต้นปี 2544 ทำให้เรื่องดังกล่าวหายไป

ต่อมารัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร มีการพยายามปรับเปลี่ยนโครงสร้างและสถานะของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 อีกครั้งโดยหันกลับไปใช้แนวทางที่ต้องการปรับเปลี่ยนสทท. 11 ให้มีความเป็นอิสระ และสามารถหารายได้จาก การโฆษณา โดยที่ไม่ได้แยกขาดออกจากกรมประชาสัมพันธ์เหมือนแนวคิดของคุณหญิง

สุพัตรา มาศดิตถ์ แต่ให้มีการจัดตั้งหน่วยบริการพิเศษ หรือ SDU (Service Delivery Unit) ตามแนวคิดของนายสุรนนท์ เวชชาชีวะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์

...แปลเป็นไทยว่าหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของส่วนราชการ เจ้าสังกัด แต่ไม่ใช่ส่วนราชการ SDU สามารถกำหนดระเบียบวิธีการบริหารที่จะทำให้การทำงานเกิดความคล่องตัวโดยไม่ต้องยึดกับระเบียบที่ใช้อยู่ในส่วนราชการปกติ มีลักษณะกึ่งอิสระแต่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล อาจบริหารในรูปกรรมการ วางระเบียบปฏิบัติขึ้นมา ส่วนราชการเจ้าของสังกัดอาจตั้งงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกได้ การจัดตั้งต้องขออนุญาต ก.พ.ร. ก่อน เมื่อได้รับอนุมัติก็จะประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม, บรรณาธิการ, 2549:118)

การปรับเปลี่ยนครั้งนั้นได้ดำเนินการคืบหน้า เหลือแต่เพียงการร่างระเบียบเพื่อเสนอให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) อนุมัติและประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่เมื่อเกิดรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2549 เป็นเหตุให้รัฐบาลชุดดังกล่าวสิ้นสุดลง และรัฐบาลชุดใหม่ ได้ทบทวนและให้ชะลอการใช้ระบบ SDU ของรัฐบาลชุดเดิมออกไปก่อน นายปราโมช รัฐวินิจ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้กล่าวถึงเหตุผลการชะลอเรื่องดังกล่าวว่า

เนื่องจากโจทย์ของระบบเอสดียู ไม่ชัดเจน ทำให้ข้าราชการในกรมประชาสัมพันธ์ไม่เห็นด้วย เพราะข้าราชการในกรมประชาสัมพันธ์ถูกปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นพนักงานเหมือนเอกชน ซึ่งแม้จะมีเงินเดือนเพิ่มขึ้นมาบ้าง แต่ก็อาจไม่คุ้มค่าในระยะยาว เมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิและผลตอบแทนอื่นที่ได้รับจากระบบราชการ ขณะเดียวกันต้องออกระเบียบบริหารจัดการบุคลากรใหม่อีกหลายเรื่อง จะต้องมี การแก้กฎหมายหลายฉบับ ทำให้การทำงานเรื่องนี้ยากและต้องใช้เวลา (ช่อง 11 ปรับผังใหม่ต้นพ.ค. ข่าวการเมืองเก่าหลุดยกแผง, 2550)

หลังการชะลอการบริหารในระบบ SDU ออกไป รัฐบาลเฉพาะกิจ ที่มีรศ.ดร. ธีระภัทร์ เสรีรังสรรค์ และคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์

โดยนายปราโมช รัฐวินิจเป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้เสนอนโยบายที่ให้ความสำคัญกับสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคอย่างชัดเจนกล่าวคือได้เน้นความเป็นท้องถิ่น (Localization) ที่ต้องการให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้ง 8 แห่งผลิตรายการที่มีความใกล้ชิดกับผู้ชม โดยได้เพิ่มเวลาให้กับสถานีท้องถิ่นเป็นวันละ 4-6 ชั่วโมง(ช่อง 11 ปรับผังใหม่ต้นพ.ศ. ชั่วคราวเมืองเก่าหลุยดกแดง, 2550) นับเป็นครั้งแรกที่ประเด็นการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นได้รับการกำหนดเป็นวาระให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ไม่เคยปรากฏในความคิดของผู้มีอำนาจทางการเมืองมาตลอดระยะเวลากว่า 47 ปี เพราะผู้มีอำนาจทางการเมืองมักมองสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นส่วนหนึ่งของสทท. 11 ที่อยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการโดยที่ไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นแต่อย่างใด

แม้อยู่ในยุคการปฏิรูปสื่อ แต่การควบคุมและการใช้ประโยชน์สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของรัฐมีสภาพไม่แตกต่างไปจากยุคก่อนหน้าแต่อย่างใด ทำให้การดำเนินงานและการบริหารจัดการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของนักการเมืองมากกว่าจะตระหนักถึงบทบาทของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางการเมืองโดยเนื้อแท้แล้วเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองแทบทั้งสิ้น แม้ปัจจุบัน(2550) การแทรกแซงหรือการใช้ประโยชน์จากรัฐจะทำได้ยากขึ้น เพราะมีการตรวจสอบจากภาคประชาสังคมและภาคประชาชน แต่ผู้มีอำนาจทางการเมืองมักใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อลดแรงกดดันจากภาคประชาชน เช่นการประกาศปรับเปลี่ยนสถานะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้มีอิสระและคล่องตัว การปรับเพิ่มเวลาการออกอากาศของท้องถิ่นและการประกาศการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น ฯลฯ ที่อาจช่วยลดความกดดันจากสังคมได้ แต่ที่จริงแล้วการประกาศนโยบายดังกล่าวเป็นเพียงเปลือกนอกที่ไม่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างกรรมสิทธิ์ อำนาจ และการควบคุมที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามนโยบายที่ประกาศไปนั้นแต่อย่างใด จากการศึกษาปัจจัยการเมืองที่มีผลต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ผ่านมามีทั้ง 3 ยุคพบว่าการควบคุม การแทรกแซงและการใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นปัจจัยที่ไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลง

3.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี

การปรับเปลี่ยนระบบเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ของประเทศไทยได้เริ่มเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ประมาณปี 2507 และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาจากระบบการส่งสัญญาณภาพและเสียงด้วยระบบสถานีถ่ายทอดหรือ Repeater มาเป็นระบบไมโครเวฟ และดาวเทียม และพัฒนาระบบภาพและเสียงจาก Analog มาสู่ระบบ Digital ในยุคปัจจุบัน ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงการเข้าสู่ระบบดิจิทัลของโทรทัศน์ และการย้ายที่ตั้งสถานีหลักของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์

3.2.1 การเข้าสู่ยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีของสถานีโทรทัศน์เกิดจากนโยบายการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในสมัยนายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ในปี 2539 ที่ตามโครงการแล้วสถานีแห่งนี้จะต้องติดตั้งอุปกรณ์เครื่องมือในการทำงานเป็นระบบดิจิทัลทั้งหมด แต่ด้วยภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ทำให้การเปลี่ยนจากระบบอนาล็อกไปสู่ระบบดิจิทัลไม่ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน (2550) และยังทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังต้องใช้อุปกรณ์เดิมแม้จะย้ายสถานีมายังจังหวัดเชียงใหม่แล้วก็ตาม

ตอนแรกก็ดีใจว่าได้ย้ายมาอยู่ที่ใหม่ ใหญ่กว่าเดิมทั้งจังหวัดและอาคาร คงจะมีเครื่องมือใหม่ ๆ ได้ใช้บ้าง พอย้ายมาอยู่จริง ก็ต้องขนย้ายอุปกรณ์เก่าของเดิมที่อยู่จังหวัดลำปางมาติดตั้งโดยจัดระบบใหม่ให้เข้ากับสถานที่เท่านั้น (วิโรจน์ หลุยบุญเบ็ง, 2549: 24)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะไม่ได้ใช้อุปกรณ์ระบบดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ แต่เพื่อการปรับปรุงการรับสัญญาณภาพและเสียงที่ชัดเจนและครอบคลุมพื้นที่มากขึ้นเพื่อให้สามารถแข่งขันกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ ได้ สถานีฯ จึงมีการปรับปรุงการถ่ายทอดภาพและเสียงจากระบบไมโครเวฟ มาเป็นการถ่ายทอดภาพและเสียงทางดาวเทียม และเพิ่มกำลังส่งของเครื่องส่งทุกสถานีในพื้นที่มาตั้งแต่ ปี 2543 เป็นต้นมา

3.2.2 การย้ายที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์

ปีพ.ศ. 2543 เป็นช่วงเวลาที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคย้ายที่ตั้งสถานีฯ จากจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดเชียงใหม่ที่อยู่ห่างจากจังหวัดลำปางไปทางเหนือ ประมาณ 100 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และความทันสมัยในภาคเหนือตอนบนด้วยเหตุผลทางเทคนิคที่เทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมไม่จำเป็นต้องตั้งสถานีหลักในพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางพื้นที่การกระจายเสียงเหมือนยุคแรก อีกทั้งศักยภาพ ความเจริญและความทันสมัยของจังหวัดลำปางขึ้นไม่เพียงพอต่อการขยายงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

มันต้องมาอยู่ที่นี้ไง ตึกนี้คุณปิยะณัฐ วัชรภรณ์ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) มาสร้างไว้แล้ว มันต้องพัฒนา คิดดูสิว่า อยู่ลำปาง นื่องจะไปไหน เมื่อให้สัมภาษณ์ รัฐมนตรีเขา มาเชียงใหม่ จะเอาเขามาออกทีวีต้องนั่งรถไป ไปกลับ 2 ชั่วโมงแล้วเขาจะต้องรีบกลับกรุงเทพ วิทยากรก็หายากที่จะพูดดี ก็ได้แต่แถวลำปาง... ต่อมายุคสมัยเปลี่ยน ที่เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบิน เป็นฮับ(ศูนย์กลาง) อะไรทุกอย่างเลย ที่นี้เมื่อเป็นดาวเทียมอยู่เชียงใหม่ดีกว่า ยิ่งไปได้หมด ไม่จำเป็นต้องอาศัยไมโครเวฟอีกแล้ว อยู่ที่นี่(ลำปาง) บอกตรง ๆ นะจัดรายการอะไรก็ไม่ค่อยได้ ไม่รู้ใครสัมภาษณ์อะไรมา เขาเก่งแค่ระดับจังหวัด อธิบดี ผู้พิพากษาก็อยู่ที่นี้ หอการค้าที่นี้เขาก็เก่ง การท่องเที่ยวก็อยู่ที่นี้ พี่อยู่ลำปางแล้วพี่พัฒนาอะไรได้ พี่ดูแล้วก็อ่อนใจนะ (ชนินฐา ศรีรัตน์, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2549)

ขณะที่นายอำพล บุญจันทร์ หนึ่งในคณะกรรมการ การศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากจังหวัดลำปางมายังจังหวัดเชียงใหม่ และในฐานะผู้จัดการโครงการย้ายสถานีโทรทัศน์ และสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 มองถึงเหตุผลในการย้ายที่ตั้งสถานีโทรทัศน์และสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 นั้นไม่ต่างกันว่าเหตุผลหลักก็คือความเจริญของเมืองเชียงใหม่ ที่สามารถรองรับกับการทำงานของ

โทรทัศน์ได้ทั้งในแง่การผลิตรายการ แหล่งข้อมูล เทคโนโลยี และการสนับสนุนรายการ จากธุรกิจโทรทัศน์ (อำพล บุญจันทร์, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550)

การย้ายที่ตั้งของสถานีหลักของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสำหรับคนท้องถิ่นแทบไม่มีส่วนในการรับรู้เช่นเดียวกับการเลือกที่ตั้งในยุคกำเนิด แม้กระทั่งผู้ปฏิบัติงานบางคนในสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 หรือช่อง 8 เดิมแทบไม่ทราบข้อมูลและแผนการดังกล่าวอย่างชัดเจน ทราบเพียงแต่ว่าจะไปสร้างสถานีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยยังคงสถานีโทรทัศน์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานีฯ จังหวัดลำปางเอาไว้

ตอนที่ว่าจะย้าย เริ่มมีนโยบายย้ายไป ตอนนั้นผู้ใหญ่เขาไม่พูดเลยนะ ไม่บอก ไปบอกเมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว นี่คนลำปางยังต่อว่าทุกวันเลยว่า ช่อง 8 ทำไมใจดำเหลือเกิน ยกเครื่องหนีไปเลย เขาไม่รู้ ...เป็นอย่างนี้ เขายังว่าพวกสส. ทำไมไม่เป็นปากเสียง ของดี ๆ ย้ายไปอยู่เชียงใหม่หมดเลย (ณรงค์ ยงยุทธ, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

รู้ข่าวตอนนั้นคือตอนที่เขาเริ่มก่อสร้าง เราก็รู้แล้วว่าจะต้องย้าย ก็เดือดร้อน ...ทางผู้ใหญ่บอกว่ามันแล้วแต่ผู้ใหญ่...เรารู้ ก็คอยฟังว่าจะได้ไปเมื่อไหร่ ที่แรกเขาบอกว่าจะทำเป็นสองสถานี เหมือนกับว่าให้เชียงใหม่เป็นสถานีใหญ่แล้วให้ลำปางเป็นเครือข่าย แต่สุดท้ายก็เอาไปทั้งหมด (สมัย วัฒนโชติ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2549)

ขณะที่ความรู้สึกของคนจังหวัดลำปางเองจากการสังเกตในช่วงเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ(ระหว่างมีนาคม - สิงหาคม 2550) สามารถรับรู้ได้ถึงอารมณ์และความรู้สึกที่ไม่พอใจที่มีต่อจังหวัดเชียงใหม่ ที่ถือว่ามีมาแย่งทรัพยากรหรือสมบัติของจังหวัดลำปาง โดยเมื่อนักวิจัยพูดถึงโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ส่วนใหญ่คนในจังหวัดลำปางจะตอบกลับทันทีว่า “มันไม่มีแล้วนะ ย้ายไปหมดแล้ว อะไรก็ยกให้เชียงใหม่ไปหมดแล้ว” หรือบางคนก็มีอารมณ์โมโหและอ้างว่าเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้พวกเขาไม่เปิดรับชม โดยกล่าวว่าตอนที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 อยู่ที่จังหวัดลำปาง พวกเขาเปิดรับชม แต่พอย้ายไปแล้วพวกเขาก็ไม่เปิดรับชมแล้ว หรือยังมีคนท้องถิ่นบางคนไม่ทราบและไม่แน่ใจว่าสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปางได้ย้ายไปจากจังหวัดลำปางแล้ว

...ตอนมาก็ไม่บอก ตอนไปก็ไม่บอก ก็คิด มีการวิจารณ์กันในหมู่หน่วยงานราชการต่าง ๆ เวลาประชุมกัน...การย้ายไปเป็นเรื่องการบ้านการเมืองมานึกอีกที่เขาอยากเอาไปก็เอาไปเถอะ ปัญหาที่เชียงใหม่ก็เยอะเหมือนกัน ส่วนคนลำปางก็อยากอยู่อย่างเจียบ ๆ ดีเหมือนกัน...(ประดิษฐ์ สรรพช่าง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549)

แม้จะมีอารมณ์และความรู้สึกที่ไม่ค่อยพอใจดังกล่าว แต่กระบวนการเรียกร้องหรือคัดค้านการย้ายที่ตั้งของชาวบ้านในท้องถิ่นจังหวัดลำปางก็แทบไม่เกิดขึ้นหรือไม่มี การเคลื่อนไหวโดยชัดเจน ส่วนใหญ่มักจะเลือกที่จะเก็บความรู้สึก ไม่พูด ใช้ความเจียบหรือการหาเหตุผลอื่นมาอธิบายให้ยอมรับถึงการสูญเสียดังกล่าว แต่ในขณะที่คนจังหวัดลำปางบางคนเห็นว่าการสูญเสียสถานีโทรทัศน์ฯ ไปนั้นเป็นเพราะคนลำปางอ่อนแอ ไม่มีความตื่นตัวและรักษาสิทธิของตนเอง ที่ไม่ต่างจากประเด็นอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

คนลำปางไม่เหมือนกับคนจังหวัดน่าน ถ้าเทียบกับจังหวัดน่านที่ภาคประชาชนเขาเข้มแข็งกว่า ชาวบ้านลำปางเขายังตกอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์จากนักการเมือง ไม่เข้มแข็ง ...ก็เลยทำให้การคัดค้านอะไรไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร เช่น สิ่งแวดล้อม คนลำปางจะเฉย ๆ คนลำปางจะใช้ไฟฟ้าแพง ชื้อปูนแพง ทุ้งๆ ที่เป็นทรัพยากรลำปาง แต่ลำปางไม่ได้ใช้ คนลำปางก็ไม่ตื่นตัว รอแก้ไขระเบิดอย่างเดียว ... (สิริวัฒน์ แสงसानติธรรม, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2549)

ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการรับรู้ของคนทีวี 8 ที่มีต่อท้องถิ่นเช่นเดียวกันว่า

พอจะย้ายทีวี ผมก็แอนตี้ ขอให้คนลำปางไม่ให้ความร่วมมือกับช่อง 8 เนื่องจากไม่รักกันจริง อยู่กันมาสามสี่สิบปี ทั้งกันได้ไง ผมก็ลงหน้าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับหนึ่ง อยู่กันแบบไปก็ไป จะเอาอะไรไปก็ไป ไม่รู้สึกเลย คนลำปาง แล้วจะให้ผมทำไง ผมตัวเล็ก ๆ ออกชื่อไม่ได้ เขียนคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ยากเหมือนกัน ผมเสนอผ่านสื่อตัวเองไม่ได้ เพราะจะออกไปถึงผู้ใหญ่ได้ (ช่อง 8 คีนรัง, สนทนากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

ผมยังแปลกใจอยู่ว่าทำไมคนที่นี่(ลำปาง) เจียบกริบกัน สื่อมวลชนท้องถิ่นก็ไม่ได้เล่น ...อีกอย่างเขา(ชาวบ้าน)มีทางเลือกแล้วครับ เขาเลือกดูช่องอื่นก็ได้ คุณย้ายก็ย้ายไป รายการช่องอื่นดีกว่าเราอีก (อาวุธ โทณวณิก, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2548)

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีโทรทัศน์ทำให้การรับ-ส่งสัญญาณโทรทัศน์มีประสิทธิภาพและเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นได้กว้างขวางมากขึ้น ถือเป็นกระดุมเม็ดแรกในการดำเนินงานให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองที่มีมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้น โดยตลอดระยะเวลา 47 ปีนี้รัฐได้ให้ความสำคัญการดำเนินงานทางด้านเทคนิคเพื่อให้ขยายสัญญาณโทรทัศน์ เข้าถึงประชาชนมากที่สุด เพราะการเข้าถึงประชาชนมากเท่าไรย่อมแสดงว่ารัฐสามารถส่งสาร นโยบายหรืออุดมการณ์ของรัฐไปอยู่ในใจของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น แม้ว่ายุคนี้การต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ในใจของประชาชนจากคอมมิวนิสต์จะหมดไปแต่การต่อสู้เพื่อแย่งชิงหัวใจประชาชนเพื่อค้ำพุงและสร้างความปลอดภัยให้กับรัฐบาลยังคงเป็นเรื่องจำเป็น โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาชนมีการเรียกร้องและตื่นตัวในสิทธิพลเมืองที่ทำทนายอานาจรัฐ โดยเฉพาะสิทธิในการครอบครองสื่อ คลื่นความถี่ที่รัฐผูกขาดมานาน

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ยังส่งผลทำให้พื้นที่หนึ่งที่เคยใช้เกณฑ์ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับเทคโนโลยีเป็นเกณฑ์ตัดสินการเลือกที่ตั้งเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นการใช้เกณฑ์ของศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ ความทันสมัยและทรัพยากรที่เหมาะสมและตอบสนองการผลิตรายการของโทรทัศน์มากกว่าหลักเกณฑ์ทางด้านเทคนิคหรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

มิติทางเศรษฐกิจของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่จะกล่าวถึงในตอนนี้อาจคือเงินทุนการจัดหาอุปกรณ์เครื่องส่งโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3.3.1 ทุนในการจัดหาอุปกรณ์โทรทัศน์ ในยุคนี้เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับงบประมาณในปรับปรุงทางด้านเทคนิคจำนวนมากกว่ายุคที่ผ่านมา โดยมี

มูลค่ารวมกว่า 875 ล้านบาท โดยงบประมาณส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้ใช้สำหรับการเปลี่ยนอุปกรณ์เครื่องส่งโทรทัศน์ให้สอดคล้องกับระบบการส่งสัญญาณโทรทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่

ระหว่างปี 2535- 2540 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างน้อย 4 โครงการคือ

ปี 2537 โครงการตั้งศูนย์ข่าว ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการจัดสร้างห้องส่ง และอุปกรณ์ติดต่อข่าว เครื่องส่งดาวเทียม พร้อมจานดาวเทียม ใช้งบประมาณดำเนินการทั้งสิ้น 32 ล้านบาท โดยมาจากงบประมาณแผ่นดิน 29 ล้านบาท และเงินรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำนวน 3 ล้านบาท (กรมประชาสัมพันธ์, 2549: 13)

ปี 2538 การจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สีและอุปกรณ์ส่วนควบให้กับสถานีเครื่องส่งจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ มูลค่าประมาณ 18 ล้านบาท โดยแหล่งเงินงบประมาณการจัดซื้อดังกล่าวนี้มาจากสองทางคืองบประมาณแผ่นดิน และเงินรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ในสัดส่วนร้อยละ 50:50 (“ขออนุมัติผูกพันงบประมาณเป็นค่าเครื่องส่งโทรทัศน์สีพร้อมอุปกรณ์”. หนังสือเลขที่ นร 1206/607, 20 มกราคม 2538. สำนักนายกรัฐมนตรี)

กลางปี 2539 (25 มิถุนายน 2539) โครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย 3 แห่งคือจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่นและจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยให้มีระยะเวลาการดำเนินงาน 3 ปี (2539-2541) (“กรมประชาสัมพันธ์ ขออนุมัติจ้างออกแบบพร้อมอุปกรณ์ โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานคร และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย.” หนังสือเลขที่ นร 1206/8065, 26 สิงหาคม 2539. สำนักนายกรัฐมนตรี) เป็นงบประมาณเฉพาะส่วนของศูนย์วิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 659,434,322 บาท (“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณเป็นค่าจ้างเหมาก่อสร้างอาคารพร้อมติดตั้งอุปกรณ์และค่าควบคุมโครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรุงเทพมหานคร และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่

ขอนแก่น และสุราษฎร์ธานี." หนังสือเลขที่นร 1306/5090,27 พฤษภาคม 2540. สำนักนายกรัฐมนตรี)

ต่อมาเมื่อประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงในปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อโครงการดังกล่าวอย่างมาก โดยเฉพาะโครงการพัฒนาวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือมีการปรับขนาดและอุปกรณ์เครื่องมือลง จากเดิมที่มีแผนเปลี่ยนอุปกรณ์เครื่องส่งโทรทัศน์และการผลิตโทรทัศน์ใหม่เป็นระบบดิจิทัลทั้งหมด แต่หลังจากมีปัญหาเรื่องงบประมาณ ทำให้อุปกรณ์ดังกล่าวถูกตัดออกไปเกือบทั้งหมด จึงทำให้ต้องถอดหรืออุปกรณ์การทำงานจากสถานีโทรทัศน์ที่จังหวัดลำปางมาทั้งหมด จากการสังเกตถึงอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่ เช่นเครื่องเล่นเทป เครื่องรับโทรทัศน์ จอมอนิเตอร์ อุปกรณ์ตัดต่อ หรือแม้กระทั่งพัดลมดูดอากาศ พรอมปูพื้นล้วนเป็นอุปกรณ์เดิม ๆ ใช้กับสถานีโทรทัศน์ที่จังหวัดลำปางมานานแล้วแทบทั้งสิ้น จากรหัสครุภัณฑ์ ทำให้ทราบว่าอุปกรณ์ที่ใช้ นั้นจัดซื้อมาตั้งแต่ปี 2527 หรือมีอายุการใช้งานนานถึง 23 ปีเลยทีเดียว

ตอนแรก ๆ ที่มาอยู่ ขนมาหมดเลย พัดลมดูดอากาศก็งัดออกมา แม้แต่พรอมปูพื้นนี่นะ เราก็ต้องเอามาด้วย เป็นสิบปีแล้วนะที่ไม่ได้ซื้อ...ถ้าอะไรเสียจนซ่อมไม่ได้ ก็ขอยืมไปที่ศูนย์โทรทัศน์ต่าง ๆ ทั่วประเทศ...(การอนุมัติซื้อ/ซ่อม) ขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการสถานี มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อ เงินก็มีอยู่ที่นี้ ผู้อำนวยการยุคเดิม ๆ สนใจแต่เน้นภาพพจน์ สร้างชื่อเสียง ทำกิจกรรมอบรมธรรมะ ชยะทองคำ ปลุกต้นไม้ ส่วนใหญ่ไม่สนใจเรื่องอุปกรณ์โทรทัศน์อะไรมาก (สมาน นันทะ, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2550)

ปี 2545 กรมประชาสัมพันธ์ได้จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 2 โครงการคือโครงการปรับปรุงอุปกรณ์ผลิตข่าว และรายการโทรทัศน์ทุกแห่ง วงเงิน 128.25 ล้านบาท และโครงการปรับปรุงสมรรถนะในด้านข่าว และรายการของสำนักงานประชาสัมพันธ์ทุกแห่ง วงเงิน 44 ล้านบาท โดยใช้เงินจากเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (SAL) ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2545 ให้กรมประชาสัมพันธ์พิจารณาตรวจสอบและแก้ไขกรณียังมีพื้นที่ที่รับสัญญาณของสทท. 11 ไม่ได้ไปพร้อมกันด้วย ("รายงานการจัดสรรเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ(เงินกู้

SAL) สำหรับแผนงานพัฒนาสื่อกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ ของกรมประชาสัมพันธ์, 2545)

ผลจากการอนุมัติโครงการดังกล่าว ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 11 เชียงใหม่ สามารถเพิ่มจำนวนสถานีเครื่องส่ง อีก 2 แห่งคือ ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่การรับชมให้มากขึ้น (ย้อนรำลึก ความเป็นมา, 2549: 14)

สรุปเงินงบประมาณตลอดยุคปฏิรูปสื่อ (2535-2550) สถานีโทรทัศน์ภูมิภาค ได้รับจัดสรรเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์โทรทัศน์เพื่อปรับปรุงการส่งสัญญาณภาพมีมูลค่ากว่า 875 ล้านบาท ตามรายละเอียดดังนี้

1. ปี 2537 การตั้งศูนย์ข่าวโทรทัศน์ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ งบประมาณรวมเงินรายได้ 31 ล้านบาท
2. ปี 2538 การจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สี ให้สถานีเครื่องส่งโทรทัศน์ จังหวัดเชียงใหม่ มูลค่ากว่า 16 ล้านบาท
3. ปี 2539-2541 โครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุ โทรทัศน์แห่งจังหวัดเชียงใหม่ มูลค่าประมาณ 660 กว่าล้านบาท
4. ปี 2545 โครงการจัดหาอุปกรณ์ผลิตข่าว และรายการโทรทัศน์และ โครงการปรับปรุงสมรรถนะด้านข่าวและรายการของสำนักงาน ประชาสัมพันธ์จังหวัดเขต 1-8 จำนวน 168.25 ล้านบาท

อย่างไรก็ตามหลังจากปี 2545 จนถึงปีงบประมาณ 2550 สถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคไม่มีโครงการที่ใช้งบประมาณการลงทุนสูงเหมือนโครงการดังกล่าวที่ผ่านมา เว้น แต่เป็นงบประมาณการดำเนินงานตามปกติ แต่งบประมาณปี 2551 ที่จะถึงนี้ ทาง สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่ ได้เสนอขอของงบประมาณเพื่อปรับปรุงอุปกรณ์และ เครื่องมือในการผลิตจำนวน 79 ล้านบาท เพื่อนำมาปรับปรุงอุปกรณ์ เครื่องมือ และ เครื่องส่งโทรทัศน์ทั้งการผลิตในห้องส่งของสถานี และการถ่ายทอดสดนอกสถานที่เพื่อให้ การถ่ายทอดเป็นไปอย่างรวดเร็ว สะดวกมากขึ้น และให้เป็นระบบดิจิทัลทั้งหมด ตามที่ นายอำพล บุญจันทร์ ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ ได้

แจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ ว่า

หากไม่มีอะไรปรับเปลี่ยน หรือเข้ามาแทรกเราจะได้รับงบประมาณ ปรับปรุงอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ในการผลิตทั้งในและนอกสถานที่ โดยเฉพาะ การทำรายการนอกสถานที่ ถ้าหากเราปรับปรุงเครื่องมือ รถถ่ายทอดสดแล้ว จะทำให้การผลิตรายการสามารถเข้าถึงท้องถิ่นได้มากขึ้น เช่นอาจไปจัดรายการที่ ตลาดสด หรือที่ไหนที่ชุมชนมีกิจกรรม ซึ่งสามารถออกอากาศได้ทันที (อำพล บุญจันทร์, การประชุมประจำเดือนของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, 3 สิงหาคม 2550)

การตัดสินใจจัดสรรงบประมาณให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังขึ้นอยู่กับ อำนาจการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมืองที่จำนวนงบประมาณจะน้อย/มากขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น ซึ่งขาดความแน่นอนแม้ว่าจะมีการอนุมัติ โครงการไปแล้วก็ตาม แต่เมื่อประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลมักจะตัดหรือ หยุดการสนับสนุนงบประมาณทำให้โครงการที่ดำเนินงานต่อเนื่องต้องหยุดชะงักหรือไม่ สามารถดำเนินงานได้ตามแผนงาน โดยเฉพาะงบประมาณที่ได้รับแทบทั้งหมดเกี่ยวข้อง กับการจัดซื้อ/ปรับปรุงทางด้านอุปกรณ์เทคนิคและการก่อสร้าง เมื่อประสบปัญหาถูกตัด งบประมาณจึงทำให้การดำเนินงานล่าช้าหรือบางครั้งต้องตัดอุปกรณ์บางรายการออกไป ซึ่งมักส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

อย่างไรก็ตามในยุคนี้รัฐบาลยังคงไม่ให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณ สำหรับพัฒนาการผลิตรายการหรือการจัดหารายการสำหรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ น่าจะมีการขยายตัวมากขึ้นตามเวลาที่ได้รับการจัดสรรเพิ่ม มีเพียงงบผลิตรายการเพื่อ ตอบสนองนโยบายของรัฐเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ได้รับจากกรมประชาสัมพันธ์เท่านั้น (โปรดดูเพิ่มเติมในหัวข้อ 5.2.3 แหล่งที่มาของรายได้)

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคปฏิรูปสื่อยังคงได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทาง การเมืองที่ยังไม่สามารถกระจายอำนาจให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ แม้จะเริ่มมี เสียงเรียกร้องให้รัฐผ่อนคลายการควบคุมและแทรกแซงโทรทัศน์ในสังคมมากขึ้น แต่ก็ยัง

ไม่สามารถเป็นพลังในการปลดปล่อยสถานะโทรทัศน์ออกจากอำนาจรัฐได้ เนื่องจากยังเป็น การต่อสู้ในระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกรรมสิทธิ์ในสื่อกระจายเสียงที่ถูก ผูกขาดและผูกมัดให้คนในสังคมเข้าใจระบบโทรทัศน์รูปแบบดังกล่าวเพียงรูปแบบเดียว จากรัฐมาตลอดนับตั้งแต่การถือกำเนิดขึ้นของโทรทัศน์ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกมา อย่างยาวนาน อย่างไรก็ตามการต่อรองหรือเรียกร้องของภาคประชาชนหรือภาคประชา สังคมที่เกิดขึ้นอย่างน้อยได้สร้างการเปลี่ยนในจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้เริ่มตระหนัก ถึงสิทธิการสื่อสารและการเข้าถึงในโทรทัศน์ได้ในระดับหนึ่งและผลของการตระหนัก ดังกล่าวยังได้ก่อให้เกิดการปรับตัวเปลี่ยนแปลงของสถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้หันมา ให้ความสำคัญกับคุณค่าของท้องถิ่นและการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นแม้ว่าการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวจะเป็นเพียงประเด็นเล็ก ๆ ในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก็ตาม

4. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 3 ที่ระบุถึงความต้องการในการศึกษาการดำรงอยู่ ของสถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยและคุณลักษณะของความเป็นสถานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น โดยส่วนแรกจะอธิบายถึงการดำรงอยู่ของสถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นใน ยุคการปฏิรูปสื่อ(2535-2550) ตามมิติ 3 ด้าน ตามแผนภาพที่ 1.2 ที่แสดงไว้ในบทที่ 1 อัน ประกอบด้วย 1) มิติด้านความเป็นท้องถิ่น ที่สะท้อนมาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และโครงสร้าง นโยบายขององค์กรของสถานะโทรทัศน์ 2) มิติด้านพื้นที่ พิจารณาจากพื้นที่ทางกายภาพ และ พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ และ 3) มิติสุดท้าย คือการมีส่วนร่วม เน้นไปที่การมีส่วนร่วม 3 รูปแบบคือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของประชาชนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของ สถานะโทรทัศน์ และการใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ จากนั้นจะ เป็นการวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ของไทย และต่อด้วยการวิเคราะห์ปัจจุบันกำหนดการดำรงอยู่ในการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของ สถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคดังกล่าวอันเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

4.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น การดำรงอยู่ ในมิตินี้จะอธิบายความเป็นท้องถิ่นของ สถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคปฏิรูปสื่อที่มีการย้ายที่ตั้งสถานีฯ หลักมายังจังหวัดเชียงใหม่แล้ว นั้น 2 ด้านคือด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงานของสถานะโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และด้าน การใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น

4.1.1 ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหรือสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่ขึ้นต่อสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ ซึ่งหน่วยงานระดับภูมิภาคที่ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ มีผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์ประชาสัมพันธ์เขตลำปาง เป็นผู้กำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์ ผู้รับมอบหมายนโยบาย(โปรดดูภาพที่ 6.2) จากโครงสร้างแล้วไม่ปรากฏมีหน่วยงานหน่วยงานทั้งของรัฐ เอกชน หรือองค์กร ในระดับท้องถิ่น เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงสร้างและการบริหารจัดการแต่อย่างใด

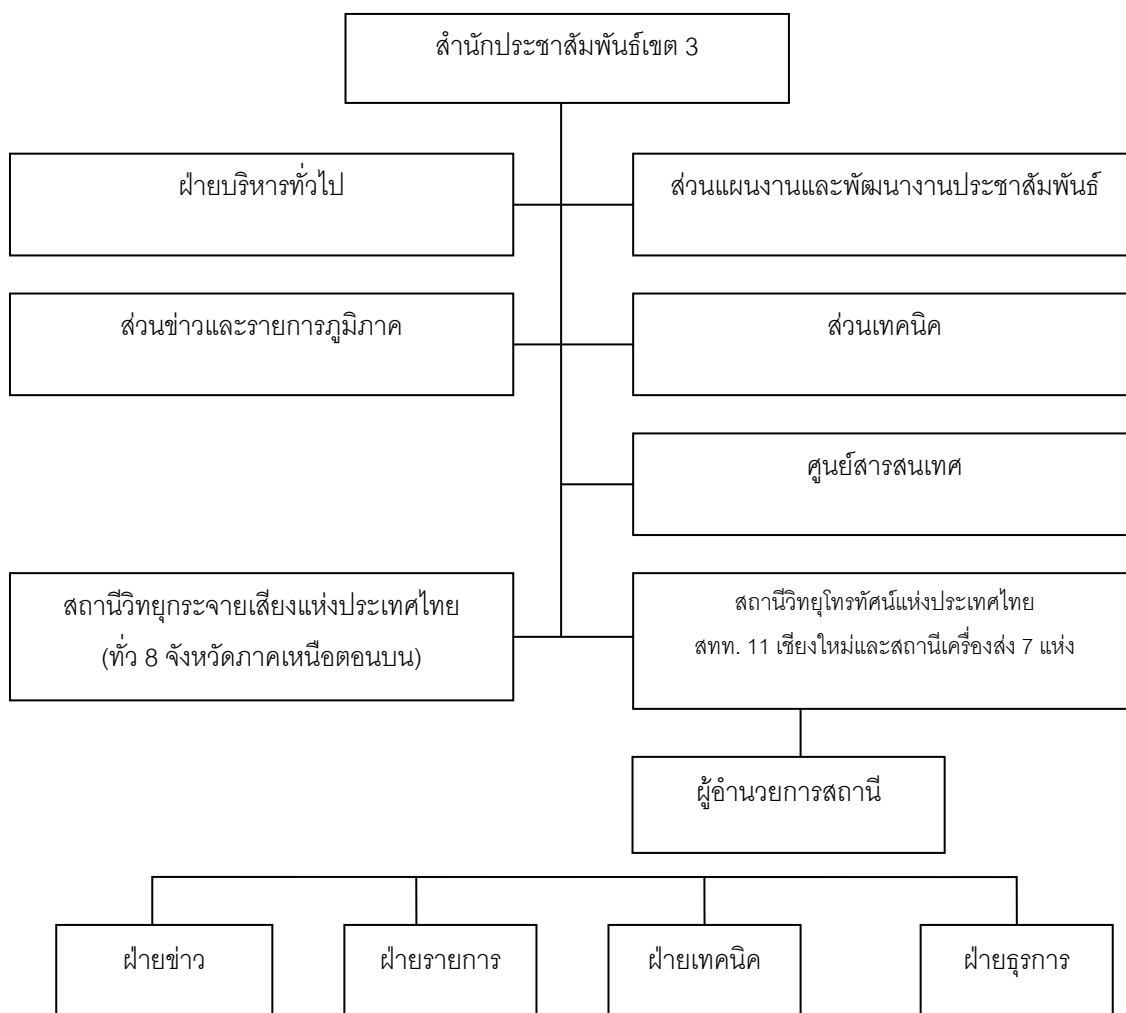
นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติงานตามทิศทางและนโยบายของสทท. 11 แม่ข่ายในฐานะเป็นสถานีลูกข่ายไปพร้อมกัน แม้ว่ามีสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เป็นสถานีแม่ข่ายก็ตาม จากสภาพดังกล่าวจึงทำให้การบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความสับสน เพราะในด้านการปฏิบัติงานในฐานะเป็น สถานีโทรทัศน์นั้นต้องปฏิบัติตาม สทท. 11 แม่ข่าย ในขณะที่การบริหารจัดการภายในองค์กร การตัดสินใจผลิตรายการ บุคลากร อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักประชาสัมพันธ์เขต จนเกิดความไม่คล่องตัวตามลักษณะของสื่อมวลชนที่ควรจะเป็น อีกทั้งยังต้องแบ่งทรัพยากรส่วนหนึ่งให้บริการตามนโยบายของสำนักงานประชาสัมพันธ์เขตที่มอบหมายให้อีกด้วย

สถานะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสำหรับของสทท. 11 แม่ข่ายแล้ว สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีฐานะเป็นสถานีโทรทัศน์ลูกข่ายที่มีสถานีหลักหรือสถานีแม่ข่ายอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยที่สถานีแม่ข่ายสามารถควบคุมและมีอำนาจการตัดสินใจทิศทางการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ เช่นการกำหนดแนวทางการผลิตรายการ การสั่งการให้ถ่ายทอดรายการ ยกเลิกรายการท้องถิ่นหรือคืนเวลา-ให้เวลากับสถานีส่วนภูมิภาคได้อย่างเต็มที่ โดยที่สถานีลูกข่ายแทบไม่มีอำนาจในการต่อรองหรือคัดค้านมากนัก

ขณะที่สถานะสำหรับสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งอันเป็นเครื่องมือเพื่อดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ตามพันธกิจในการเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ของรัฐ ตลอดจนวางแผน

กำกับดูแลนโยบาย แผนงานและให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนประสานงานด้านการประชาสัมพันธ์แก่หน่วยงานในสังกัด (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่, 2545 : 3)

ภาพที่ 6.2 แสดงการแบ่งส่วนงานของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ พ.ศ. 2550

จากโครงสร้างการบริหารภาพที่ 6.2 ดังกล่าว ทำให้การทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความจำกัด เพราะต้องขึ้นอยู่กับการจัดสรรเวลาของสถานีแม่ข่าย และนโยบายของสำนักประชาสัมพันธ์เขตไปพร้อมกัน ซึ่งถือว่าเป็นการบั่นทอนศักยภาพของสถานีโทรทัศน์ เพราะไม่สามารถจะปฏิบัติงานตามทิศทางความเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้เต็มที่ เพราะบางครั้งต้องผลิตรายการหรือถ่ายทอดรายการตามที่สำนักประชาสัมพันธ์เขตสั่งการ ที่อาจไม่มีความจำเป็นเร่งด่วนและเหมาะสมกับเนื้อหา นอกจากนั้นยังต้องแบ่งรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้กับสำนักประชาสัมพันธ์

เขตร้อยละ 50 ของเงินรายได้หลังหักให้กับกระทรวงการคลัง ร้อยละ 25 โดยที่เงินรายได้ในส่วนนั้นทางสถานีโทรทัศน์แทบไม่สามารถจะเบิกมาใช้จ่ายเพื่อพัฒนารายการหรือสถานีโทรทัศน์ได้

การอยู่ภายใต้สำนักประชาสัมพันธ์เขต ทำให้พวกเรา (สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค) อ่อนแอ เพราะมักจะเข้ามาแทรกแซงหรือสั่งให้เราผลิตรายการ หรือออกไปถ่ายทอดซึ่งบางครั้งมันไม่จำเป็นเลย โดยเฉพาะงานของรัฐมนตรีต่าง ๆ ที่บางครั้งตัวรัฐมนตรีเองอาจไม่รู้เรื่องขอ แต่ทางผู้ใหญ่ของเรา ก็ต้องการจะเอาใจเจ้านาย เมื่อสั่งมาเราก็จำเป็นต้องไป ชัดไม่ได้ ผู้อำนวยการสถานีก็คัดค้านลำบาก เพราะมีซี (ตำแหน่ง) ที่ต่ำกว่า เมื่อเราออกไปถ่ายทอด หรือไปผลิตรายการ เราก็ต้องควักเงินในส่วนของเรา สำนักงานเขตไม่ได้เป็นคนให้เงิน...บางทีก็ไปรับงานหรือเสนอว่าจะผลิตรายการให้ โดยที่ไม่ได้สอบถามเราเลยว่าเราทำได้ไหม มีเวลาพอจะทำหรือไม่...มันเป็นความอึดอัดของคนทำโทรทัศน์ (เจ้าหน้าที่หญิงสถานี โทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2550)

ดังนั้นหากจะพิจารณาแนวนโยบายการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้ว จะต้องพิจารณาแนวนโยบายของหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นอย่างไร เพราะแนวนโยบายดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการคาดหวังในการงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างเลี่ยงไม่ได้

สำหรับภารกิจเชิงนโยบายของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เมื่อพิจารณานโยบายของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 ที่ได้รับมอบหมายจากกรมประชาสัมพันธ์ 4 ประการที่ประกอบด้วย (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่, 2545 :3)

1. เป็นศูนย์กลางการประชาสัมพันธ์และข้อมูลข่าวสารของรัฐ ที่เชื่อถือและอ้างอิงได้ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เพื่อให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์เป็นไปอย่างมีระบบ สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และสนับสนุนระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

2. ให้ความรู้และเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารมวลชนแก่หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่รับผิดชอบ
3. ส่งเสริมและพัฒนาการประชาสัมพันธ์ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก
4. กำกับดูแลสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ของรัฐ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากนโยบายดังกล่าวส่งผลต่อนโยบายการดำเนินงานและการผลิตรายการของให้อยู่ภายใต้กรอบเกณฑ์ของการนำเสนอเนื้อหาเพื่อพัฒนาประเทศ เผยแพร่นโยบายของรัฐ และข้อมูลข่าวสารอันเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน สนับสนุน ส่งเสริมการศึกษา การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม เสริมสร้างความมั่นคงตลอดจนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการเพื่อศึกษาและพัฒนาสื่ออุปกรณ์วิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น (กรมประชาสัมพันธ์, สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่, 2545 : 6)

สำหรับแนวนโยบายที่สทท. 11 แม้ข้ายำหนดให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีดังนี้ (สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่, 2546: 2)

1. ดำเนินการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่นโยบายรัฐ ข้อมูล ข่าวสารและการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในเขตพื้นที่
2. สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาและการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมทางสื่อโทรทัศน์ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงและความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขทางสื่อโทรทัศน์แก่ประชาชนในเขตพื้นที่

3. ประสานการปฏิบัติงานด้านแผนงาน โครงการ การจัดทำผังรายการ การผลิตรายการข่าว และด้านเทคนิคกับทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ส่วนกลาง

อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ระหว่างมีนาคม – สิงหาคม 2550 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหรือสทท. 11 เชียงใหม่ ได้จัดให้มีการระดมสมองเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของตนเองขึ้นเองเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นตัวชี้วัดในการทำงานแม้ว่าแรงผลักดันของการลุกขึ้นมากำหนดพันธกิจและเป้าหมายสำหรับองค์กรจะมาจากความต้องการที่จะนำสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเข้าร่วมประกวด สถานีโทรทัศน์ที่กรมประชาสัมพันธ์จัดขึ้นตาม แต่ถือได้ว่าการระดมสมองดังกล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่ได้มีโอกาสทบทวนฐานะ และหน้าที่ของตนเองที่ได้กระทำมาและต้องการที่จะทำต่อไป โดยเฉพาะในประเด็นการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

นโยบายการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่กำหนดขึ้นจากผู้ปฏิบัติงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้กำหนดดังนี้

1. ให้บริการข้อมูลข่าวสารจากรัฐสู่ประชาชนในท้องถิ่นและนำความต้องการของประชาชนท้องถิ่นสู่รัฐ พร้อมทั้งสร้างความรู้ ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่น
2. สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น
3. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในวิชาชีพทางสื่อสารมวลชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสื่อโทรทัศน์ของท้องถิ่น

หากวิเคราะห์ความเป็นท้องถิ่นจากแนวนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทั้งของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ สทท. 11 แม่ข่ายและสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคพบว่านโยบายที่สถานีฯ กำหนดขึ้นเองได้มุ่งตอบสนอง 3 ภาคส่วนคือ รัฐหรือ นโยบายของรัฐ ท้องถิ่น และ องค์กรสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ในขณะที่นโยบายของ สทท. 11 กรุงเทพฯ มุ่งให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตอบสนอง รัฐหรือนโยบายของรัฐ โดยเน้นที่ไปการส่งเสริมการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการปกครองระบอบประชาธิปไตย และตอบสนองสถานีแม่ข่ายเป็นหลัก เช่นเดียวกันกับนโยบายของสำนักประชาสัมพันธ์

เขต 3 เชียงใหม่ ต่างเน้นให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตอบสนองนโยบายของรัฐในการพัฒนาประเทศและสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐและประชาชน

ดังนั้นเห็นได้ว่านโยบายที่ตระหนักถึงการดำรงอยู่ในฐานะสื่อท้องถิ่นที่มีความเป็นท้องถิ่นนั้น ปรากฏอยู่เพียงแนวทางที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกำหนดขึ้นเองในปลายปี 2550 เท่านั้น ส่วนแนวนโยบายของหน่วยงานทั้งสองแห่งที่กำกับดูแลสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังไม่ปรากฏนโยบายที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากไปกว่าการเป็นเครื่องมือที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น แต่กลับคำนึงถึงเฉพาะการตอบสนองนโยบายของรัฐหรือรัฐบาล สะท้อนถึงแนวคิดการรวบอำนาจและการควบคุมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อประโยชน์ของรัฐและกรมประชาสัมพันธ์เอง และมองชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นผู้ด้อยโอกาสหรือผู้รอคอยการช่วยเหลือที่รัฐจะหยิบยื่นสวัสดิการให้เหมือนสองยุคที่ผ่านมา

4.1.2 มิติการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น พิจารณาจาก 3 ปัจจัยคือการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร ด้านการสนับสนุนอุปกรณ์จากท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ

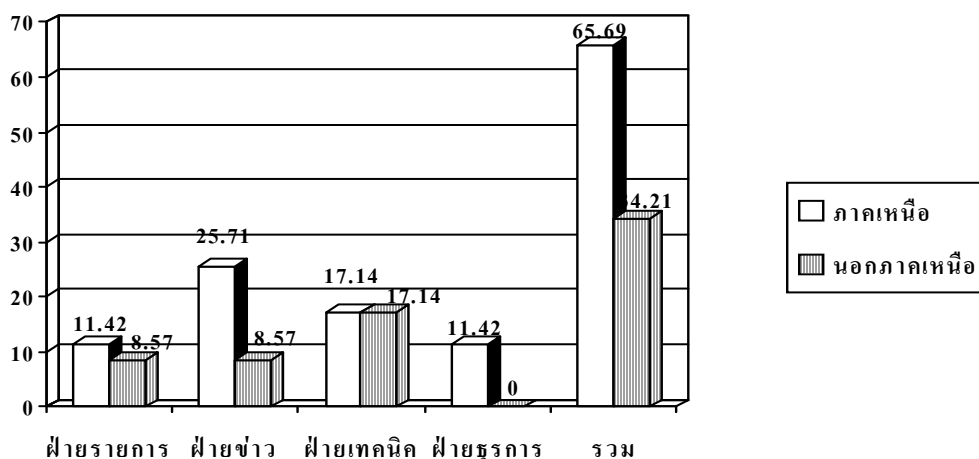
4.1.2.1 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร ยุคนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคของการเปลี่ยนจากคนรุ่นเก่าไปสู่คนรุ่นใหม่มากขึ้น กล่าวคือคนรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาทำงานตั้งแต่ยุคแรก เริ่มมีการเกษียณอายุราชการในระหว่าง 2532-2535 ส่วนบุคลากรที่เหลืออยู่มีสองกลุ่มคือกลุ่มคนรุ่นกลางที่มาในช่วงประมาณ พ.ศ. 2515-2520 ที่แม้ไม่ใช่คนท้องถิ่นแต่มีประสบการณ์และอยู่ในท้องถิ่นมานานและตั้งครอบครัวในภาคเหนือ กลุ่มที่สองก็คือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เข้ามาปฏิบัติงานได้ไม่ถึง 10 ปี ที่ขาดประสบการณ์และประวัติศาสตร์ของสถานีฯ ร่วม แต่บุคลากรในกลุ่มที่สองนี้คือกลุ่มที่มีการศึกษาทางด้านสื่อสารมวลชนโดยตรงจึงน่าจะมี ความเข้าใจและศักยภาพในการผลิตรายการโทรทัศน์ และแนวคิดด้านการเป็นโทรทัศน์ เพื่อท้องถิ่นได้พอสมควร จากข้อมูลผู้ปฏิบัติงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้งหมด 63 คน พบว่าจบการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์มากที่สุดคือเป็นร้อยละ 38.10 (24 คน) และเจ้าหน้าที่ในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการและข่าว จำนวน 16 คน) มีสัดส่วนที่จบทางด้านนิเทศศาสตร์สูงถึงร้อยละ 75 (12 คน) โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ดังกล่าวถือเป็นศักยภาพของสถานีฯ ในการตัวขับเคลื่อนการทำงานโดยเฉพาะการสร้างสรรครายการ การนำเสนอเนื้อหาคัดเลือกเนื้อหาและ

พัฒนารูปแบบการนำเสนอรายการให้ทันสมัยตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

คนทำงานที่เชียงใหม่ จะเป็นคนรุ่นใหม่ ๆ หรือคนที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน สังเกตดูสีจะให้ความเอาใจใส่ในการทำงาน มีการมาต้อนรับแขก เตรียมงานก่อนที่จะบันทึกรายการ เปิดเพลงระหว่างให้ห้องส่งเพื่อให้บรรยากาศ อย่างนี้ ไม่เหมือนกับที่พิษณุโลก ส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นเก่าหรือมีอายุ มีตำแหน่งเกินกว่า 40 ปีขึ้นไป การทำงานก็ไม่กระตือรือร้น ทำแบบรูทีน มุมกล้องเดิม ๆ จนบางครั้งระหว่างที่ถ่ายภาพบันทึกการยังมีสับสน (ทิพย์สุคนธ์ แสนจิตร, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2550)

สำหรับการรับเจ้าหน้าที่เข้าปฏิบัติงานกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้นั้น สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถรับและคัดเลือกลูกจ้างชั่วคราวได้เองโดยใช้เงินรายได้ของสถานีฯ วิธีการดังกล่าวทำให้จำนวนคนท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามาร่วมงานกับทางสถานี ในฐานะและตำแหน่งหน้าที่ที่เป็นหัวใจสำคัญของสถานีฯ เช่นฝ่ายข่าวและฝ่ายรายการมากขึ้น โดยข้อมูลจากการสุ่มถามผู้ปฏิบัติงานในสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสถานีหลักจำนวน 35 คน พบว่ามีภูมิลำเนาในภาคเหนือกว่าร้อยละ 65.69 หรือจำนวน 23 คน

ภาพที่ 6.3 แสดงสัดส่วน (%) ภูมิฐานะของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (ณ สิงหาคม 2550)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแต่ละฝ่ายมีจำนวนบุคลากรที่มีภูมิฐานะในภาคเหนือตอนบนมากกว่าที่มาจากภูมิภาคอื่น แต่สำหรับตำแหน่งผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ หัวหน้าฝ่ายแต่ละฝ่ายคือฝ่ายรายการ หัวหน้าฝ่ายเทคนิค และหัวหน้าฝ่ายข่าว ยกเว้นฝ่ายธุรการล้วนเป็นคนที่มาจากภูมิภาคอื่น แต่มาอยู่ภาคเหนือมาเป็นเวลานาน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคน่าจะมีความคุ้นเคยท้องถิ่นในภาคเหนือและความเข้าใจในวัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่จะเป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับการผลิตรายการได้มาก

แต่จากการสังเกตการหาแหล่งข้อมูลในการผลิตรายการของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นพบว่าแม้จะเป็นคนในท้องถิ่น แต่การรู้จักทรัพยากร แหล่งข้อมูล วิถีชีวิต กิจกรรมและความรู้ที่มีต่อท้องถิ่นยังมีน้อย ทำให้เนื้อหารายการจำกัดเฉพาะกลุ่มเดิม ๆ ที่คุ้นเคยอยู่บ้างผ่านการแนะนำจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ หรือฝ่ายท้องถิ่นติดต่อมายังสถานีฯ เอง ซึ่งหากท้องถิ่นใดมีความคุ้นเคยหรือเคยร่วมรายการมาก่อนมักจะได้รับคำแนะนำขอข่าวหรือดีกว่าท้องถิ่นที่ไม่เคยร่วมรายการ เช่น หมู่บ้านพั่ง ต.ทาจะโตก อําเภอสันป่าตอง จ. เชียงใหม่ ได้มาร่วมรายการ “มองเมืองเหนือ” รายการที่ผลิตขึ้นจาก

ฝ่ายรายการโทรทัศน์ มีรูปแบบเป็นการสนทนาข่าวในตอนเช้า และเมื่อสถานีฯ ต้องผลิตรายการอื่น ๆ เช่นรายการสารคดี “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” “รายการคือพ่อ” หรือ“เวทีท้องถิ่น” แต่ละครายการต้องนำเสนอเรื่องราวของบุคคลท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่าง แต่ผู้รับผิดชอบรายการมักจะเลือกหรือประสานไปยังพื้นที่ที่คุ้นเคย หรือท้องถิ่นที่เคยมาร่วมรายการ มาก่อนเป็นอันดับแรกด้วยข้อจำกัดเกี่ยวกับความรู้ที่มีต่อท้องถิ่น ความยุ่งยากและการใช้เวลาในการประสานงาน

จากข้อมูล อาจกล่าวได้ว่าประเด็นการเป็นคนท้องถิ่นไม่สู้มีผลต่อการรู้จักแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นดังกล่าวมากนัก แต่หากบุคคลนั้นมีแรงจูงใจและมีจิตสำนึกของความเป็นท้องถิ่น เข้าใจบทบาทหน้าที่และศักยภาพของการเป็นสื่อท้องถิ่น คนที่มีภูมิปัญญาในท้องถิ่นจะสามารถทำงานที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เช่นกรณีของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการคนหนึ่ง ที่มีภูมิปัญญาจังหวัดเชียงใหม่ มีภูมิหลังเป็นคนที่ชอบทำกิจกรรมร่วมกับท้องถิ่นตนเอง ในรูปแบบต่าง ๆ เช่นช่วยองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น การจัดรายการวิทยุชุมชนให้กับชุมชน จะมีความกระตือรือร้นที่จะผลิตรายการหรือนำเสนอรายการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยคนในท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและการทำงานแต่ละครั้งแทบไม่มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดเช่นไม่คุ้นเคย ระยะเวลาไกล หรืออายุที่จะพูดภาษาถิ่นหรือแต่งตัวแบบพื้นเมืองชาวบ้านในการบันทึกเทปรายการ ฯลฯ ดังที่นักวิจัยมักได้ยินมาจากคนอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองเสมอเช่นหากการใช้ภาษาพื้นเมืองในการผลิตรายการที่ผิดเพี้ยน จะมีการแก้ไขทันทีที่รู้สึกตัวในขณะที่ออกอากาศทันที

การนำเสนอรายการด้วยภาษาพื้นเมืองหรืออะไรที่เป็นท้องถิ่น เรา ทำให้รายการของเรามีความแตกต่าง ช่องอื่นไม่สามารถทำเลียนแบบได้ เราต้องรักษาจุดนี้เอาไว้ เพราะมันช่วยให้ประชาชนรู้สึกร่วมกับเรา แต่ครั้งแรกที่พูดคำเมืองออกอากาศ ยอมรับว่าไม่กล้า กลัวว่าคนต่างบ้านต่างเมืองจะไม่เข้าใจ มากกว่าที่จะสนใจคนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ...แต่บางครั้งเราก็หลุดภาษากลางไปบ้างเพราะบทรายการเป็นภาษากลาง แต่ถ้ารู้ตัวเราก็จะพูดแก้เป็นภาษาพื้นเมืองอธิบายเสริม

ไปทันที ไม่งั้นคนทางบ้านโทรศัพท์มาต่อว่าทันที (เจ้าหน้าที่
สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 12
มีนาคม 2550)

อย่างไรก็ตามแม้เจ้าหน้าที่บางคนไม่มีภูมิฐานะทางภาคเหนือ แต่มี
ความต้องการที่จะให้สถานีแห่งนี้ตอบสนองความต้องการ เข้าถึงท้องถิ่น และเปิด
โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเช่นกัน

...จริงอยู่เรายอมรับว่าเราเป็นสื่อของรัฐบาล หรือของรัฐ แต่
ประชาชนแท้จริงแล้ว มีสัดส่วนการได้ประโยชน์จากเราน้อยมาก...จะทำ
อย่างไรที่จะให้ทีวีของเราเพื่อคนท้องถิ่น เป็นสาธารณะของท้องถิ่นเป็น
แหล่งความรู้ เพราะเรามีแต่พูดว่าเรามีหน้าที่แต่ผลิตสื่อ แต่ที่เราเองไม่
เห็นคือเราเป็นแหล่งความรู้ทางด้านสื่อเหมือนกัน คำ ๆ นี้อาจไม่
สละสลวย แต่เจตนาก็คือตรงนี้ เพื่อท้องถิ่น... (อริชัย ต้นกันยา, การ
ประชุมการสัมมนาเพื่อร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของ
สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่, 5 มิถุนายน
2550)

จากการสังเกตในการประชุมการสัมมนาเพื่อร่วมกำหนดวิสัยทัศน์
พันธกิจและเป้าหมายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่เมื่อ
วันที่ 5 มิถุนายน 2550 โดยประชุมได้นำเสนอคำขวัญ คำนิยาม และพันธกิจของ
สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่ ที่ต่างสะท้อนความรู้สึกนึกคิดที่ต้องการให้
สถานีโทรทัศน์เป็นสื่อที่ตอบสนองท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง
ยกตัวอย่างเช่น

มุ่งสู่การเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะเพื่อคนท้องถิ่น

มุ่งสู่การเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ให้กับคนในท้องถิ่น

สื่อท้องถิ่นใกล้ชิดคนเมือง

สร้างความคิด สร้างสรรค์ พัฒนาและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น

ดังนั้นปัจจัยการมีภูมิปัญญาจึงเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการผลิตรายการหรือการให้บริการที่มีความเป็นท้องถิ่นที่ไม่เพียงพอหรือกำหนดให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ปัจจัยทางด้านบุคลากรที่จะมีส่วนทำให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นก็คือ จิตสำนึก ความเข้าใจและการรับรู้ของบุคคลนั้น ๆ ต่อการเป็นสื่อท้องถิ่น ที่จะป้อนใจหลักต้นทำให้พวกเขาสร้างสรรค์งานเพื่อให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความเป็นท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ในยุคนี้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านบุคลากรถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นโดยเฉพาะในระดับการปฏิบัติงานด้านการคัดเลือกเนื้อหารายการ การนำเสนอประเด็นท้องถิ่นและการใช้ภาษาที่มีความเป็นท้องถิ่น และทำให้บางรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความแตกต่างไปจากรายการโทรทัศน์ระดับชาติ จากการสังเกตฝ่ายรายการของนักวิจัยในการคิด/เลือกประเด็นนั้นมักใช้เกณฑ์ความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นเป็นหลัก เช่นการเลือกประเด็นนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น “รายการเรื่องราวชาวเหนือตอนตามล่าหาเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ) ตอนเทพธิดาดอย (หน่อไม้กับการรูปแบบอาหารของชาวเหนือ)”

4.1.2.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น ในส่วนนี้จะอธิบายเฉพาะการสนับสนุนที่ไม่เป็นเม็ดเงินและที่เป็นเม็ดเงินเท่านั้น

4.1.2.2.1 การสนับสนุนอุปถัมภ์ที่ไม่เป็นเม็ดเงิน การสนับสนุนและการอุปถัมภ์ที่ไม่เป็นตัวเงินเช่นการบริจาคที่ดิน สิ่งของเครื่องใช้ หรือแรงงานในยุคปฏิรูปสื่อ(2535-2550) พบการสนับสนุนลักษณะดังกล่าว แต่ไม่บ่อยครั้งเช่น

พ.ศ. 2544 พุทธสมาคม จังหวัดเชียงใหม่ บริจาคหย่อมไม้แกะสลักจำนวน 2 ตัว มูลค่า 10,000 บาท (สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย 11 เชียงใหม่, 2544 :15)

พ.ศ. 2546 วัดพระธาตุคอกยสุเทพ บริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 1 ชุด มูลค่า 26,000 บาท (สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย 11 เชียงใหม่, 2546 :3)

พ.ศ. 2550 จากการสังเกตการณ์ของนักวิจัยระหว่าง มีนาคม ถึง สิงหาคม 2550 การบริจาคหรือการสนับสนุนจากท้องถิ่นมักเกิดจากการเข้ามาร่วมรายการเช่นองค์การบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้ จังหวัดลำพูน มอบตู้หนังสือไม้ จำนวน 2 หลัง มูลค่าประมาณ 8,000 บาทในโอกาสร่วมรายการเวทีท้องถิ่น และการให้สิ่งของลักษณะที่เป็นของขวัญ เช่นผลไม้ กระเช้าของขวัญ ในกรณีท้องถิ่นหน่วยงานทั้งรัฐและภาคประชาชนเดินทางมาบันทึกเทปรายการในห้องส่งของสถานีและเทศกาลประจำปีต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีลักษณะการสนับสนุนในการแลกเปลี่ยนเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่นร้านทำผมแต่งหน้าสำหรับผู้ประกาศข่าวและที่พักรู้ใช้ในกรณีการเดินทางถ่ายทำรายการนอกสถานีที่ แต่การสนับสนุนลักษณะนี้มีไม่มากนัก ทั้ง ๆ ที่น่ามีความจำเป็นต่อความน่าสนใจของรายการและตัวผู้ดำเนินรายการ และการประหยัดงบประมาณของสถานีฯ ทั้งนี้เป็นเพราะสถานีฯ ขาดเจ้าหน้าที่ประสานงานที่รับผิดชอบโดยตรง อีกทั้งยังไม่มีแรงกดดันหรือจูงใจที่จะต้องหาผู้สนับสนุนดังกล่าว เพราะยังคงมีงบประมาณที่ได้รับจากการจัดสรรให้ผลิตรายการตามโครงการนั้น ๆ สนับสนุนอยู่แล้ว จึงทำให้การสนับสนุนจากท้องถิ่นในลักษณะนี้ไม่มีการสานต่อหรือพัฒนาให้มากขึ้น

ถ้าเรามีการติดต่อกับโรงแรมที่พัก ก็ดีเลย อยากจะไปถ่ายรายการ ก็ไปได้เลย ไม่ต้องกังวลกับค่าที่พัก หรือปัญหางบประมาณไม่พอ...ที่ผ่านมามักจะบอกรองบ งบไม่พอ ถ้าใช้วิธีนี้ได้ ก็จะทำให้เราทำงานได้คล่องตัวขึ้น (สุรัชย์ เงินคำคง, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2550)

4.1.2.2.2 การสนับสนุนที่เป็นตัวเงินจากท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่าในขณะนี้ การสนับสนุนที่เป็นตัวเงินจะมาจาก 2 ทาง คือ การสนับสนุนที่ให้ตามความ

สมัครใจของผู้เข้าร่วมรายการ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นองค์กร หรือองค์กรการเมือง ระดับท้องถิ่น โดยจะให้เงินอุดหนุนเล็ก ๆ น้อย ๆ กับทางสถานี ฯ เมื่อมาร่วมรายการเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมขององค์กรของตน และรายได้ที่มาจากทำให้เช่าเวลา

สำหรับการกำหนดค่าเช่าเวลานั้น กรมประชาสัมพันธ์จะเป็นผู้กำหนด อัตราค่าเช่าให้มีราคาเดียวกันทั่วประเทศซึ่งอัตราค่าเช่าจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลา ดังตารางที่ 6.1 ดังนี้ (เรื่องการกำหนดอัตราค่าเช่าเวลาของ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11. คำสั่งที่ 398/2550, 21 พฤษภาคม 2550, กรมประชาสัมพันธ์.)

ตารางที่ 6.1 แสดงอัตราค่าเช่าเวลาเพื่อการบริการเผยแพร่รายการตามกลุ่มเวลาของ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11

ระดับช่วงเวลาการ แพร่ภาพ	ช่วงเวลาการแพร่ภาพ	อัตราค่าเช่า:30 นาที สำหรับ1 เครือข่าย*
A	18.00 – 23.00 น. (จันทร์ – อาทิตย์)	60,000
B	06.00 – 08.00 น. (จันทร์ – ศุกร์) 12.00 – 13.00 น. (จันทร์ – ศุกร์) 10.00 – 18.00 น. (เสาร์ – อาทิตย์) 23.00 – 24.00 น. (เสาร์ – อาทิตย์)	40,000
C**	06.00 – 10.00 น. (เสาร์ – อาทิตย์) 08.00 – 12.00 น. (จันทร์ – ศุกร์) 13.00 – 18.00 น. (จันทร์ – ศุกร์)	23,000
D	24.00 – 06.00 น. (จันทร์ – อาทิตย์)	12,500

หมายเหตุ * ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม

**ช่วง เวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

เพื่อให้เห็นภาพเกี่ยวกับผู้เช่าเวลาและค่าเช่าเวลาในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น การศึกษาครั้งนี้จึงได้เลือกพิจารณารายการเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วน

ภูมิภาคเฉพาะที่สืบค้นได้ ประจำเดือนมีนาคม ของปี 2540-2543 ส่วนของปี 2549 ใช้ข้อมูลทั้งปีมาถัวเฉลี่ย และ 2550 ใช้ข้อมูลปัจจุบัน ณ เดือนสิงหาคม

ตารางที่ 6.2 แสดงรายได้จากค่าเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเฉลี่ยต่อเดือน

รายได้	ปี					
	2540	2541	2542	2543	2549	2550
รายได้จากค่าเช่าเวลา	77,000	23,000	30,000	56,625	111,468	169,488

หน่วยนับเป็นบาท

การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้ที่มาจากท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามตารางที่ 6.2 ดังกล่าวข้างต้นนั้น มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ ดังนี้คือ

1. จำนวนเวลาที่ได้รับการจัดสรรให้ส่วนภูมิภาค หากมีจำนวนชั่วโมงเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้สถานีฯ สามารถจัดสรรเพื่อบริการธุรกิจได้เพิ่มขึ้น
2. จำนวนผู้เช่าเวลาในท้องถิ่น ที่มีจำนวนไม่แน่นอน (โปรดดูตารางที่ 6.3) เพราะปัญหาการขาดผู้สนับสนุนรายการของผู้ผลิตรายการในท้องถิ่น ที่เป็นผลมาจากผู้สนับสนุนรายการในระดับท้องถิ่นไม่นิยมสื่อโทรทัศน์และเกิดจากข้อจำกัดของสถานีโทรทัศน์ ที่ขาดความต่อเนื่องในการแพร่ภาพออกอากาศและความนิยม
3. การกำหนดอัตราค่าเช่าเวลาในระดับภูมิภาค เนื่องจากการกำหนดอัตราค่าเช่าของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (โปรดดูตารางที่ 6.4) เป็นอำนาจการตัดสินใจที่มาจากส่วนกลางโดยนโยบายราคาเดียวทั่วประเทศ โดยไม่คำนึงถึงสภาพของเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาค ส่งผลทำให้ผู้เช่าเวลาในท้องถิ่นสู้กับราคาเช่าไม่ไหว และถอนตัวออกไปในที่สุด โดยเฉพาะการปรับค่าเช่าเวลาในปี 2550 ที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมกว่าร้อยละ 100 ทำให้มีผู้เช่าเวลาแจ้งความประสงค์จะขอยกเลิกการเช่า จำนวน 6 รายจาก 12 รายทั้งหมด

ตารางที่ 6.3 แสดงจำนวนผู้เช่าเวลาแพร่ภาพรายการในเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2540-2550)

ปี	2540	2541	2542	2543	2549	2550
แหล่งที่มาของผู้เช่า	2540	2541	2542	2543	2549	2550
ภายในท้องถิ่น	2	2	2	2	8	11
ภายนอกท้องถิ่น	1	1	1	1	1	1
รวมผู้เช่าทั้งหมด	3	3	3	3	9	12

หน่วยนับเป็นราย

ตารางที่ 6.4 แสดงอัตราค่าเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2540-2550)

ปี	2540	2541	2542	2543	2549	2550
ค่าเช่า	2540	2541	2542	2543	2549	2550
อัตราค่าเช่าเวลา :30 นาที	5,000	5,000	5,000	5,000	6,678	11,500

การปรับเพิ่มอัตราค่าเช่า ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการหน้าจอรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ ซึ่งมีแนวโน้มว่าผู้เช่าส่วนใหญ่ต้องการถอนตัว จึงทำให้ผู้อำนวยการสทท. 11 เชียงใหม่ พยายามที่จะให้ความช่วยเหลือโดยขอให้ทางผู้เช่าเสนอเหตุผลการถอนตัวมายังสถานีฯ เพื่อทางสถานีฯ จะรวบรวมเสนอไปยังกรมประชาสัมพันธ์เพื่อขอชะลอการปรับเพิ่มราคา ซึ่งเหตุผลของผู้เช่าเวลาระบุว่าอัตราค่าเช่าเวลาใหม่เป็นราคาที่สูงเกินที่ผู้เช่าในท้องถิ่นจะแบกรับภาระได้ เป็นการปิดกั้นโอกาสของประชาชนในพื้นที่ ในการเข้าถึงสื่อของรัฐ และขัดกับนโยบายของสถานีฯ ที่ต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพของช่อง 11 พร้อมกับเสนอทางออกให้กรมประชาสัมพันธ์พิจารณา ดังนี้ (เรื่องสรุปเหตุผล/ข้อเสนอแนะของผู้เช่าเวลาที่ไม่สามารถเช่าเวลาสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, 2550)

1. การปรับอัตราค่าเช่า ไม่ควรใช้บรรทัดฐานเดียวกันกับสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง เพราะมีความแตกต่างกันด้านพื้นที่บริการและสภาพเศรษฐกิจ
2. การปรับขึ้นอัตราค่าเช่าเวลาควรมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนต่อผู้เช่า เช่น แจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 3 หรือ 6 เดือน
3. ควรนำระบบการผลิตแบบแบ่งผลประโยชน์ระหว่างกันใช้แทนการปรับขึ้นราคาเช่า เพื่อให้รายการในภูมิภาคดำรงอยู่ได้
4. ควรมีการทบทวนอัตราค่าเช่าใหม่ดังกล่าว โดยใช้เกณฑ์ผลประโยชน์ของทั้งฝ่ายผู้เช่าและผู้ให้เช่า เป็นหลักในการตัดสินใจ
5. ควรคำนึงผู้เช่าในท้องถิ่นซึ่งมีสภาพที่แตกต่างจากเมืองหลวงให้มาก โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ

การอยู่รอดหรือไม่รอดของผู้เช่าท้องถิ่นหรือไม่นั้น ย่อมส่งผลเป็นลูกโซ่ไม่ว่าจะเป็นกระทบต่อแหล่งที่มาของรายได้ของสถานีฯ และยังทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีภาระในการผลิตรายการเองมากขึ้นจนไม่สามารถผลิตรายการได้ตามผังรายการ ซึ่งหากเกิดสภาพดังกล่าวแล้ว การเปิดรับรายการจากสทท. 11 แม้ชายฝั่งเป็นทางเลือกที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะดำเนินการ และหากรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกลายเป็นรายการที่มาจากส่วนกลาง ย่อมกระทบต่อการดำรงอยู่ในฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นให้กลายเป็นเพียงสถานีถ่ายทอดรายการจากส่วนกลางเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในยุคที่ 2

ศักยภาพของเจ้าหน้าที่ของเราก็ทำได้เพียงแค่นี้ ไม่ก็รายการถ้ามีการปรับเพิ่มเวลาขึ้น เราก็ทำได้เท่าเดิม แต่เราจะให้เปิดโอกาสให้ผู้เช่าเวลา หรือผู้ผลิตรายการจากภายนอกเข้ามาเพิ่มขึ้น แต่หากราคาเช่าเพิ่มขึ้นและไม่มีผู้เช่า เราก็คงต้องเลือกที่จะรับสัญญาณจากช่อง 11 ไป (ทิพย์สุคนธ์ แสนจิตร์, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2550)

ผลจากการรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับอัตราค่าเช่าเวลาจากผู้เช่าและการขออนุญาตชะลอการใช้อัตราค่าเช่าใหม่ออกไปจนถึงสิ้นเดือนกันยายน 2550 เพื่อให้ทางผู้เช่าเวลาปรับตัวและผลิตรายการป้อนให้กับทางสถานีฯ เช่นเดิมไปก่อนของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทำให้อธิปไตยกรม

ประชาสัมพันธียอมให้ชะลอการใช้ออกไปตามที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเสนอ
ดังกล่าว แต่หากเมื่อพ้นช่วงอนุโลมแล้วทางผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ส่วน
ภูมิภาค อาจะยอมให้ส่วนลดกับผู้เช่าร้อยละ 25 ที่อยู่ในอำนาจของ
ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งกรณีดังกล่าวถือเป็นการต่อรองและ
ปรับปรุงของทางสถานีโทรทัศน์ภูมิภาคกับทางสถานีแม่ข่ายที่ปรากฏชัดเจน
ตลอดช่วงระยะเวลาการสังเกต (มีนาคม – สิงหาคม 2550)

เม็ดเงินที่มาจากค่าเช่าเวลา ถือเป็นรายได้ที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วน
ภูมิภาค สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือจาก
งบประมาณแผ่นดินได้คล่องตัวขึ้น เช่นการผลิตรายการของสถานีฯ และร่วมผลิต
รายการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ การซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องมือและ
ยานพาหนะรวมไปถึงโครงการต่าง ๆ ที่สถานีฯ เป็นผู้ริเริ่มเอง เช่นการสำรวจ
ความคิดเห็นของประชาชน เพื่อนำมาพัฒนาสถานีโทรทัศน์ให้เป็นที่พอใจ
เป็นต้น

การใช้การสนับสนุนจากท้องถิ่นในยุคนี้ให้น้ำหนักไปทางด้านเม็ดเงินจาก
การให้เช่าเวลาและโฆษณาจากท้องถิ่นเป็นหลัก ทำให้ในยุคนี้สถานีโทรทัศน์ส่วน
ภูมิภาคได้พึ่งการสนับสนุนด้านดังกล่าวจากท้องถิ่นมากกว่าสองยุคที่ผ่านมา
และกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถดำรงอยู่ในฐานะ
การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

4.1.2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ เพื่อให้เห็นภาพถึงการนำเสนอ
รายการ ที่มาของรายการ และเวลาการแพร่ภาพออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ส่วน
ภูมิภาค มีการนำเสนออย่างไร และเปลี่ยนแปลงอย่างไรในแต่ละปี ในการศึกษาครั้งนี้ได้
เลือกกลุ่มจากผังรายงานการแพร่ภาพออกอากาศประจำวัน ประจำเดือนสิงหาคมของแต่ละ
ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มียอดครบถ้วนมาทำการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มที่มาของรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแบ่ง
ออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ (ไม่ปรากฏข้อมูลของกลุ่มผสมที่มีในยุคแรก เนื่องจากไม่มีลักษณะ
การเดินทางมาบันทึกเทปรายการ ณ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

กลุ่มแรก กลุ่มท้องถิ่น หมายถึงรายการที่ผลิตขึ้นโดยหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลในท้องถิ่น หรือร่วมผลิตระหว่างสถานีโทรทัศน์ฯ กับหน่วยงานต่าง ๆ รวมไปถึงรายการที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคผลิตขึ้นเอง

กลุ่มที่สอง กลุ่มภายนอกท้องถิ่น หมายถึงรายการผลิตขึ้นโดยหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลภายนอกท้องถิ่น ที่มีส่งเทปบันทึกที่รายการมาแพร่ภาพออกอากาศยังสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในท้องถิ่น รวมทั้งรายการจากสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 6.5 แสดงเวลาและสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำแนกตามแหล่งที่มาของรายการ

หน่วยนับเป็นนาที:เดียน

ประเภทรายการ	แหล่งที่มาของรายการ									
	2535		2540		2543		2544		2550	
	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก
ละครและการ์ตูน	180			40	103	50		50		
(%)	(4.94)			(1.87)	(4.81)	(1.87)		(1.25)		
ดนตรี	90	600		32		90			25	
(%)	(.47)	(16.47)		(1.5)		(3.36)			(0.5)	
ปกิณกะ	180	150	212	293	135	50	328	50	75	50
(%)	(4.94)	(4.12)	(9.9)	(13.66)	(5.04)	(1.87)	(8.2)	(1.25)	(1.78)	(1.2)
กีฬา		360	60			240	120		210	
(%)		(9.88)	(2.8)			(8.97)	(2.99)		(5)	
สารคดี	203	59	59	99	275	271	135	111	380	
(%)	(5.57)	(1.62)	(2.75)	(4.62)	(10.28)	(10.13)	(3.37)	(2.78)	(9.1)	
อภิปราย/บรรยาย	150	210		90	188	150	400	55	700	165
(%)	(4.12)	(5.76)		(4.2)	(7.03)	(5.6)	(10)	(1.37)	(16.68)	(3.93)
ข่าว/วิเคราะห์ข่าว	625		815		763		1,380		2,020	
(%)	(17.15)		(38.03)		(28.51)		(34.5)		(48.15)	
ศิลปวัฒนธรรม+ ศาสนา	150	19					497			
(%)	(4.12)	(0.52)					(12.42)			
ความรู้/การศึกษา		330					257	24		
(%)		(9.05)					(6.42)	(0.6)		
สปอตบริการ	125		145		199		214		440	

ประเภทรายการ	แหล่งที่มาของรายการ									
	2535		2540		2543		2544		2550	
	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก
สัดส่วน%	(1.73)		(9.09)		(9.9)		(9.5)		(2.38)	
รายการถวายพระพร	63		195		265		380		100	
(%)	(3.43)		(6.77)		(7.44)		(5.35)		(10.48)	
อื่น ๆ		120							30	
(%)		(3.29)							(0.71)	
รวม	1,796	1,848	1,589	554	1,825	851	3,711	290	3,980	215
(%)	(49.29)	(50.71)	(74.15)	(25.85)	(68.2)	(31.8)	(92.75)	(7.25)	(94.87)	(5.13)
เวลาออกอากาศทั้ง สถานีฯ	3,644	3,644	2,143	2,143	2,676	2,676	4,001	4,001	4,195	4,195
(%)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

จากตารางที่ 6.5 ข้างต้นแสดงพบว่าการใช้ทรัพยากรด้านรายการที่มาจากท้องถิ่นในยุคการขยายตัวของเทคโนโลยีโทรทัศน์ในท้องถิ่นนั้นพบว่าสัดส่วนการนำเสนอรายการที่มาจากกลุ่มท้องถิ่นมีสัดส่วนมากกว่ารายการที่มาจากกลุ่มอื่นและยังเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง หลังปี 2535 เป็นต้นไป จนถึงปี 2550 โดยมีสัดส่วนสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 94.87 ในปี 2550 และต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 49.29 ปี 2535 ทั้งนี้เนื่องจากสถานีฯ บริหารเวลาเฉพาะ - 3-4 ชั่วโมงที่ได้รับจัดสรรมาจากสถานีฯแม่ข่ายเท่านั้น ไม่ได้บริหารจัดการทั้งสถานีฯ เหมือนยุคแรก ดังนั้นการใช้เวลาของท้องถิ่นเกือบทั้งหมดได้ใช้ทรัพยากรทางด้านรายการจากท้องถิ่นเป็นรายการหลักในผังรายการ

ส่วนรายการที่มาจากภายนอกในยุคนี้ ส่วนใหญ่มาจากรายการของสทท. 11 หรือ สถานีแม่ข่าย กำหนดหรือสั่งการ โดยมีสัดส่วนมากที่สุดในปี 2535 คิดเป็นร้อยละ 50.71 ก่อนจะลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียงร้อยละ 5.13 ในปี 2550

สำหรับประเภทรายการที่นำเสนอผ่านโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคกำเนิดโทรทัศน์พบว่าประเภทรายการที่มาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นนั้นรายการประเภทข่าว/วิเคราะห์ข่าวมีการนำเสนอมากที่สุดและต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยมีสัดส่วนการนำเสนอสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 48.15 ของรายการที่มาจากท้องถิ่นทั้งหมดในปี 2550 และต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 17.15 ในปี 2535

ส่วนประเภทรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่นนั้น รายการที่มีสัดส่วนนำเสนอมากที่สุดนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่นปี 2535 รายการประเภทดนตรีเป็นประเภทรายการที่มีสัดส่วนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 16.47 ปี 2540 รายการปกิณฑกะ คิดเป็นร้อยละ 13.66 ปี 2543, 2544 ประเภทรายการสารคดี มีสัดส่วนนำเสนอสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 10.28 และ 2.78 ตามลำดับ และปี 2550 รายการประเภทอภิปราย/บรรยายมีสัดส่วนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 16.68

จากตารางที่ 6.3 ได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่ารายการของสถานีโทรทัศน์ที่ออกอากาศในยุคนี้เป็นรายการที่มาจากผู้ผลิต และผู้สนับสนุนจากท้องถิ่นมากกว่าผู้ผลิตและผู้สนับสนุนจากนอกท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่สามารถใช้ทรัพยากรทางด้านรายการเน้นท้องถิ่นมากกว่าภายนอก

สำหรับประเภทรายการนั้น จากข้อมูลข้างต้นพบว่าสถานีฯ ได้ลดเนื้อหารายการประเภทบันเทิงลง และเน้นรายการข่าวและวิเคราะห์ข่าวมากที่สุดมาตลอดทั้ง 3 ยุค ซึ่งรายการข่าว/วิเคราะห์ข่าวถือเป็นประเภทรายการที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อรักษาความใกล้ชิด การให้พื้นที่กับท้องถิ่นและตอบสนองท้องถิ่น

ดังนั้นในยุคนี้การดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้ปัจจัยทางด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการเป็นปัจจัยในการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในช่วงเวลาที่ได้รับการจัดสรรให้กับท้องถิ่นอย่างเต็มที่

4.2 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมิติด้านพื้นที่ (Space)

การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่ (Space) เป็นการวิเคราะห์การดำรงอยู่ในมิติที่มีความสำคัญต่อการสร้างความใกล้ชิดผูกพันให้เกิดขึ้นระหว่างองค์กรสื่อและท้องถิ่น ว่าด้วยพื้นที่อันประกอบด้วย 1) พื้นที่ทางกายภาพ และ 2) พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ

4.2.1 พื้นที่ทางกายภาพ พิจารณาจาก 2 ลักษณะอันประกอบด้วยพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ และพื้นที่ของที่ตั้งสถานี

4.2.1.1 พื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ หมายถึงช่วงเวลาการนำเสนอและจำนวนเวลาที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแพร่ภาพ ในยุคปฏิรูปสื่อ สถานีส่วนภูมิภาคมีสถานะเป็นสถานีลูกข่ายของสทท. 11 กรุงเทพมหานคร ทำให้อำนาจและความอิสระในการจัดสรรเวลาสำหรับท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับสถานีแม่ข่ายไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรเวลาเพิ่มหรือลดเวลา สังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาและจำนวนชั่วโมงในการนำเสนอรายการท้องถิ่นมักเปลี่ยนแปลงขึ้น-ลง ที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหาร อย่างไรก็ตามในการศึกษาพบว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ต่อรองสทท. 11 แม่ข่ายเพียง 1 ครั้ง คือกรณีที่สถานีแม่ข่ายได้ขอเวลาในช่วง 08.00-09.00 น. คืนจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในเดือนกรกฎาคม 2544 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเดิมเป็นเวลาของรายการ “มองเมืองเหนือ” ที่นำเสนอมาตั้งแต่เดือนเมษายนของปีเดียวกัน แต่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยืนยันคงเวลาดังกล่าวไว้ โดยเห็นว่าการยกเลิกรายการดังกล่าวอาจทำให้ผู้ชมท้องถิ่นไม่พอใจเพราะรายการดังกล่าวได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่นสูง ผลของการต่อรองดังกล่าวทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถนำเสนอรายการในช่วงเวลาดังกล่าวมาได้จนถึงปัจจุบัน

ลองยุบรายการมองเมืองเหนือสิ คนจะเดินขบวน อย่าหาว่าไม่บอกกันนะ ด้านะ พี่พูดอะไรก็จะใส่อารมณ์ขันไปด้วย เขาก็จะหัวเราะกัน เวลาไปประชุมกับช่อง 11 กรุงเทพ...แต่ว่าพี่เอาจริงนะ แล้วเราทำได้ (ขนิษฐา ศรียัตน์, สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2549)

สำหรับช่วงเวลาการแพร่ภาพของสถานีส่วนภูมิภาคที่ได้รับการจัดสรรในยุคนี้ นั้น สามารถพิจารณาได้จากตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 6.6 แสดงช่วงเวลาการแพร่ภาพเฉพาะรายการของท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์
ส่วนภูมิภาค ระหว่างปี 2535-2550

ปี เวลาที่ รับจัดสรร	2535	2540	2543	2544	2549	2550
	จันทร์	17.30	16.00	16.00	08.00 -	08.00 -
-	-	-	-	09.00	09.00	09.00
ศุกร์	18.30 (1 ชั่วโมง)	17.30 (1.30 ชั่วโมง)	17.30 (1.30 ชั่วโมง)	15.00 -	15.00 -	15.00 -
				17.00 (3 ชั่วโมง)	17.00 (3 ชั่วโมง)	18.00 (4 ชั่วโมง)
เสาร์ และ อาทิตย์	12(14).00 -	17.00 -	17.00 -	17.00 -	16.30 -	17.30 -
	18.00 (6 ชั่วโมง)	17.30 (30 นาที)	17.30 (30 นาที)	17.30 (30 นาที)	17.00 (30 นาที)	18.00 (30 นาที)

จากตารางที่ 6.6 ข้างต้นจะเห็นได้ว่าเวลาที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับจัดสรร จะอยู่ในช่วงเวลาที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนักคือเป็นเวลาระดับ C ซึ่งเป็นเวลาที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของคนในท้องถิ่น เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือเป็นช่วงการทำงานบ้าน ตามที่ได้อธิบายไปในหัวข้อเวลาโทรทัศน์กับการกำหนดเวลาชีวิตของคนท้องถิ่นข้างต้นแล้ว ทำให้คนท้องถิ่นไม่มีโอกาสในการเปิดรับที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างความรู้สึกลึกซึ้งและผูกพันระหว่างสถานีฯ กับท้องถิ่นให้มีน้อยลง

สำหรับจำนวนเวลาการนำเสนอรายการหรือเวลาที่ได้รับการจัดสรรเมื่อเทียบกับเวลาของสถานีทั้งเครือข่ายทั้งหมด ยังมีสัดส่วนน้อยกว่าจำนวนเวลาสูงสุดในสองยุคที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละเพียง 12.55 เท่านั้น(โปรดดูตารางที่ 6.7)

ตารางที่ 6.7 แสดงเวลาและสัดส่วนการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เทียบกับเวลาแพร่ภาพของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11

เวลา	ปี	2535	2540	2543	2544	2549	2550
	%	%	%	%	%	%	
ท้องถิ่น		3,644	2,143	2,676	4,001	4,435	4,195
		(10.31)	(6.06)	(7.57)	(11.32)	(12.55)	(11.87)
แพร่ภาพทั้งหมด		35,340	35,340	35,340	35,340	35,340	35,340
		(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

หน่วยนับเป็นนาที

จากตารางที่ 6.7 แสดงให้เห็นว่าเวลาของท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2535 – 2550 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 10 เท่านั้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงระหว่างปี 2540-2543 เวลาท้องถิ่นมีสัดส่วนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 6.06-7.57 ตามลำดับเท่านั้น โดยอาจมีสาเหตุจากนโยบายของสทท. 11 ส่วนกลางที่เริ่มผ่อนคลายจากการเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเข้าสู่การเป็นสถานีฯ เพื่อการพาณิชย์ตามนโยบายของรัฐมนตรีที่กำกับดูแล มีการเปิดให้เอกชนจากส่วนกลางเข้ามาเช่าเวลามากขึ้นทำให้เวลาของท้องถิ่นถูกเรียกคืนให้กับสทท. 11 แม่ข่าย ต่อมาตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน (2550) เมื่อนโยบายดังกล่าวเปลี่ยนไปตามผู้มีอำนาจทางการเมืองสัดส่วนเวลาของท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยอยู่ที่ระดับร้อยละ 10

อย่างไรก็ตามการได้รับเวลาเฉลี่ยร้อยละ 10 หรือ 3-4 ชั่วโมงต่อวันนั้น สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังถูกแทรกแซงจากการยกเลิก งด หรือเลื่อนรายการที่กระทบต่อผังรายการของสถานีฯ ตามคำสั่งของสถานีฯ แม่ข่าย เพื่อถ่ายทอดรายการที่เกี่ยวกับรัฐพิธี ราชพิธี และกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ที่สถานีฯ แม่ข่ายจะเป็นผู้ตัดสินใจ

ปัญหาการยกเลิกหรืองดรายการท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของผังรายการของสถานี โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทำให้การประสานงาน การแจ้งผู้เช่าเวลาทำได้ลำบาก โดยเฉพาะรายการของผู้เช่าเวลา หากมีการยกเลิกหรือเลื่อนเวลาออกอากาศ ย่อมส่งผล

ต่อผู้สนับสนุนรายการของพวกเขา แม้จะมีการนำรายการไปแพร่ภาพสดเชยในวันอื่น แทนก็ตาม แต่ลักษณะของสื่อโทรทัศน์ที่มีความจำเป็นต้องกำหนดวันและเวลาการแพร่ภาพออกอากาศอย่างชัดเจนและตรงเวลา เพื่อให้ผู้รับชมเกิดความรู้สึกมั่นคง และจดจำเพื่อการติดตามรับชมได้ แต่เมื่อนำรายการไปออกอากาศสดเชยในวันอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ วันแพร่ภาพปกติตามผังรายการ อีกทั้งไม่ได้มีการแจ้งหรือสื่อสารบอกกล่าวกับผู้ชมแล้ว ย่อมทำให้ผู้ชมเกิดความสับสน ไม่มั่นใจและเลิกชมในที่สุด

เคยขอชมรายการเล่าข่าวภาคเหนือตอนเช้า ๆ ที่พูดเป็นภาษาพื้นเมือง แต่หลัง ๆ มาเปิดก็เจอบ้างไม่เจอบ้างเป็นรายการอื่น ก็มี ตอนหลังก็เลยไม่ค่อยได้ดูแล้ว เลยไม่แน่ใจว่ายังมีอยู่อีกหรือเปล่า (ผู้หญิง, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2550)

เบื่อมาก มันเสียทรัพยากรค่อนข้างมาก เพราะเราต้องมีการประสานงาน ติดต่อกับวิทยุ ประสานงานเรื่องข่าว เรื่องสื่อบุคคลต่าง ๆ จากฝ่ายข่าว คิดประเด็น แต่พอมาออกอากาศก็สูญไปเลย เราต้องยกเลิกวิทยุ ...เราขาดไม่ได้ มันเป็นคำสั่งอธิบดีกรมสั่งมา บอกล่วงหน้าไม่กี่วัน (ทิพย์สุคนธ์ แสนจิตร , สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2550)

การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่ในด้านเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ พบว่ามีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนที่ควรจะเป็นตามคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นร้อยละ 30 นั้น หรือแม้จะเทียบกับสัดส่วนรายการท้องถิ่นที่มีสัดส่วนการนำเสนอจากสองยุคที่ผ่านมานำเสนอได้สูงสุดถึงร้อยละ 25 ก็ตาม สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงไม่สามารถใช้ปัจจัยทางด้านเวลาที่ได้รับการจัดสรรเป็นปัจจัยในการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ แม้ว่ารายการที่นำเสนอจะมาจากภายในท้องถิ่นเกือบทั้งหมดก็ตาม

4.2.1.2 ที่ตั้งสถานี สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรกและแห่งเดียวในระบบโทรทัศน์แบบคูฟรี ที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดและอยู่ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะมีสถานีหลักตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่แล้ว ยังมีสถานีเครื่องส่งตั้งอยู่กระจายในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ ที่ทุกแห่งจะมีเจ้าหน้าที่

อยู่ประจำ เพื่อดูแลการรับ-ส่งสัญญาณภาพโทรทัศน์จากสถานีหลัก และคอย สอบถามและสำรวจผลการรับชมรายงานต่อผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

ยุคนี้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รื้อฟื้นการใช้พื้นที่ทางกายภาพหรือ ที่ตั้งของสถานีฯ เป็นพื้นที่ในการสร้างกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้ บริการเหมือนที่เคยกระทำในยุคที่ 1 ที่ผ่านมา แต่ในยุคนี้มีปริมาณและความถี่ ของกิจกรรมไม่มากและหลากหลายเท่า โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นในยุคนี้ อาทิ กิจกรรม วันเด็ก การจัดโครงการโฆษกเด็ก และการเปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกงานให้กับ คนในท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา จากการรวบรวมสถิติจากจดหมายขอเข้า ศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างปี 2549 พบว่ามีการเข้ามาศึกษาดูงานจาก หน่วยงานต่าง ๆ อย่างน้อยเฉลี่ยเดือนละ 2-3 ราย

จากการสังเกตการณ์การเข้ามาศึกษาดูงานของนักศึกษาสถาบัน การ ศึกษาต่าง ๆ ในท้องถิ่นพบว่า การดูแลของเจ้าหน้าที่และสถานีฯ ที่ให้ความรู้และ การเปิดโอกาสให้ใช้เครื่องมือ กล้อง และอุปกรณ์ตัดต่อ หรือการออกอากาศอื่น ๆ ได้ทำอย่างเต็มที่และเป็นการฝึกปฏิบัติไปพร้อมกับการปฏิบัติงานจริงโดยไม่มี การหวงหรือเกรงว่าจะเกิดความเสียหายแต่อย่างใด ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือเป็น ความประทับใจของนักศึกษาในท้องถิ่น ที่มักจะมีการไปบอกต่อกันถึงความ ประทับใจและโอกาสในการฝึกปฏิบัติจริง

จากการสนทนากลุ่มของนักศึกษาฝึกงานกับสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย 11 เชียงใหม่ ในระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2550 สะท้อนถึง เหตุผลที่เลือกฝึกงานที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่า (กลุ่มนักศึกษาฝึกงาน, สนทนากลุ่ม, 5 พฤษภาคม 2550)

รุ่นพี่เขาแนะนำมาอีกทีหนึ่งว่าที่นี่เป็นสุดยอดของการเรียนรู้ตรง นี้ เคยไปดูที่ช่องอื่นในเชียงใหม่แล้ว เขาไม่รับนักศึกษาฝึกงาน ไม่ค่อย เปิดโอกาสให้

ที่นี้มีอุปกรณ์พร้อม มีคนที่มีความสามารถ สามารถผลิตรายการ แล้วออกทีวีได้เลย แต่บางทีตอนแรกอาจแรงพวกเราไปหน่อย เราจะมองว่าเราทำได้แล้ว ให้เราทำเลย ทำไปก่อน ถ้าผิดพลาดหรืออะไรก็ค่อยมาถามหรือเรียนรู้

ตอนแรกคิดว่าคงไม่ทำอะไรมาก เพราะเขาอาจไม่ไว้ใจเด็ก ฝึกงานกลัวว่างานเสีย แต่พอมาสัมผัสจริงๆ ไม่ใช่ ทำหมดเลย ได้มีโอกาสค้นคว้าด้วยตนเองหมด เป็นการฝึกปฏิบัติจริง ทำจริง คิดและออกไอเดียได้...แปลกใจเพราะบางครั้งทำยังไม่เป็นเลย ให้ทำเหวอ ไว้ใจเหวอ

อย่างไรก็ตามการเข้ามาใช้พื้นที่ทั้งทางกายภาพและพื้นที่ในสื่อทั่วไป ส่วนใหญ่ยังเป็นกลุ่มคนที่เป็นข้าราชการ หัวหน้าหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน มากกว่ากลุ่มภาคประชาชน เว้นแต่การเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมที่เปิดกว้างเช่น กิจกรรมวันเด็ก และการฝึกงานที่คนท้องถิ่นทั่วไปสามารถเข้าถึงพื้นที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้มาก

4.2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ การแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เกิดเป็นพื้นที่ทางสังคมและนำไปสู่การเข้าไปอยู่ในหัวใจของคนท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการปฏิรูปสื่อ (2535-2550) มีการแปลงพื้นที่ทางกายภาพหรือห้องส่งรายการโทรทัศน์ให้เป็นพื้นที่ทางจิตใจให้กับคนท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะหากการใช้พื้นที่สตูดิโอเป็นพื้นที่ของการต้อนรับ หรือพื้นที่สาธารณะของท้องถิ่นได้แสดงออกในประเด็นที่เกิดความขัดแย้งของท้องถิ่นกับหน่วยงานราชการ ยิ่งทำให้คนท้องถิ่นรู้สึกผูกพันและมองเห็นว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นที่พึ่งทางจิตใจของพวกเขาได้มากกว่าใช้เป็นพื้นที่ของการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น เช่นการบันทึกเทปรายการรอบภูมิภาค (4 เมษายน 2550) เป็นการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งในเรื่องการบูรณะซ่อมแซมพระธาตุระหว่างชาวบ้านเจ้าของพื้นที่กับกรมศิลปากร และปัญหาดังกล่าวถือเป็นความขัดแย้งของคนในหมู่บ้านที่ต้องการและไม่ต้องการให้มีการบูรณะพระธาตุอีกด้วย ทำให้ห้องส่งสถานีฯ ในวันผลิตรายการดังกล่าวมีชาวบ้านจากหมู่บ้านดังกล่าวมาร่วมสังเกตการณ์และให้กำลังใจตัวแทนหมู่บ้านที่มาร่วมรายการกว่า 200 คน ทำให้

บรรยายภาคในวันนั้นคือคักพื้นที่สตูดิโอแทบไม่มีที่ว่าง จนเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง กล่าวออกมาว่าไม่เคยมีรายการไหนมีชาวบ้านให้ความสนใจมาร่วมฟังมากขนาดนี้ ซึ่งหากทางสถานีทราบล่วงหน้าคงได้มีการจัดเตรียมเครื่องดื่มและอาหารว่าง ต้อนรับได้ดีกว่านี้

หลังจากการถ่ายทำรายการเสร็จสิ้นแล้ว ชาวบ้านที่มาในวันนั้น ได้มีการพูดคุย กับเจ้าหน้าที่และผู้ดำเนินรายการ โดยมีการถามไถ่ถึงพิธีกรรายการคนอื่น ๆ ที่พวกเขาเคยเห็นทางหน้าจอโทรทัศน์ และเที่ยวชมฉากรายการต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการขอถ่ายรูปร่วมกับฉากรายการที่พวกเขาเคยรับชม พร้อมทั้งเชิญชวนให้เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แวะไปเยี่ยมบ้านพวกเขาอีกด้วย

หากเปรียบเทียบกับรายการอื่น ๆ หรือบางช่วงรายการ เช่นช่วงสนทนา ในรายการมองเมืองเหนือ รายการถนนประชาสัมพันธ์ และรายการเกาะติดรัฐธรรมนูญ แล้วแทบไม่มีประชาชนหรือชาวบ้านที่เป็นเจ้าของเรื่องราวหรือข้อมูล ในการผลิตรายการมาร่วมรับฟังหรือสังเกตการณ์ในห้องสตูดิโอในลักษณะดังกล่าว เว้นแต่จะเป็นผู้ติดตามผู้ที่มาให้สัมภาษณ์หรือสนทนาประมาณ 4-5 ราย เท่านั้น

ที่น่าสนใจก็คือเมื่อชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีโอกาสเข้าถึงการให้บริการต่างๆ ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้ว เริ่มรับรู้ถึงสิทธิการสื่อสารในฐานะเป็นผู้ส่งสาร การเข้าถึงสามารถใช้ได้ และส่งผลดีต่อชุมชนท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้ไม่ยากนัก ก็ทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงสิทธิในการเป็นผู้ส่งสาร และกำหนดเนื้อหาเพื่อตอบสนองท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นการสร้างความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันให้เกิดขึ้นระหว่างคนท้องถิ่นและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะสัมพันธ์กับการทำงานของพื้นที่ในสื่อและพื้นที่ทางกายภาพร่วมกัน ในลักษณะรับ-ส่งซึ่งกันและกัน หากพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งไม่เกิดขึ้นย่อมกระทบกับพื้นที่อื่น ๆ ด้วย กล่าวคือเมื่อประชาชนเกิดรับรู้ รู้จัก และคุ้นเคยจากการเปิดรับชมรายการ การเข้ามาร่วมกิจกรรม ร่วมเป็นผู้ชมในห้องสตูดิโอ และได้สัมผัสกับการต้อนรับและการทำงานของเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ฯ จะทำ

ให้เกิดความรู้สึกผูกพัน ใกล้ชิดตามมา แต่ประเด็นปัญหาก็คือพื้นที่ในสื่อและการให้โอกาสของชุมชนท้องถิ่นร่วมยังคงค่อนข้างจำกัด การรับรู้ตอกอยู่เฉพาะกลุ่มที่เป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ แต่สำหรับพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากสถานี หรือชุมชนที่ไม่น่าสนใจ และไม่เป็นที่รู้จักของเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ โอกาสในการเข้ามาใช้บริการหรือเข้าถึงสื่อมีน้อย เมื่อแทบไม่มีโอกาสเข้าถึง ย่อมทำให้ความสนใจในการเปิดรับ และความรู้สึกผูกพันก็ไม่เกิดขึ้น อีกทั้งปริมาณในการนำเสนอรายการลักษณะดังกล่าวยังมีน้อยมากและตลอดเวลาที่ผ่านมา

นอกจากนั้นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ยังให้ความสำคัญน้อยโดยแทบไม่มีการสื่อสารหรือเผยแพร่ความคิด นโยบายดังกล่าวให้ประชาชนรับรู้ความเคลื่อนไหว กิจกรรมต่าง ๆ ของทางสถานีไม่ว่าจะเป็นทั้งการปรับเปลี่ยนเวลา การงดรายการ รายการใหม่หรือการแจ้งสิทธิการเข้าถึงให้กับประชาชน และให้ความสำคัญกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง จะมีอยู่บ้างก็เพียง 1 ครั้งเท่านั้น(ในช่วงเวลาการสังเกตการณ์) ได้มีการจัดรายการสด “รายการถนนประชาสัมพันธ์” โดยมีผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ และหัวหน้าฝ่ายข่าวและรายการ ร่วมรายการ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบหลังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเวลาและรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามที่นักวิจัยได้นำเสนอแนวคิดเพื่อสร้างความรู้สึกผูกพัน ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนโทรศัพท์เข้ามาสอบถามและแสดงความคิดเห็นประมาณ 5-6 สาย และการออกสปอตโฆษณาเนื้อหาเน้นไปที่การเชิญชวนให้ร่วมสนับสนุนรายการ ในฐานะเป็นผู้เช่าเวลาหรือผลิตรายการมากกว่ามาร่วมรายการในฐานะแหล่งข้อมูลหรือฟิ่งฟิงโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะคนท้องถิ่น ดังเนื้อหาของสปอตโฆษณาแจ้งการเปลี่ยนแปลงของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่เผยแพร่ในช่วงเดือน พฤษภาคม 2550 มีใจความว่า

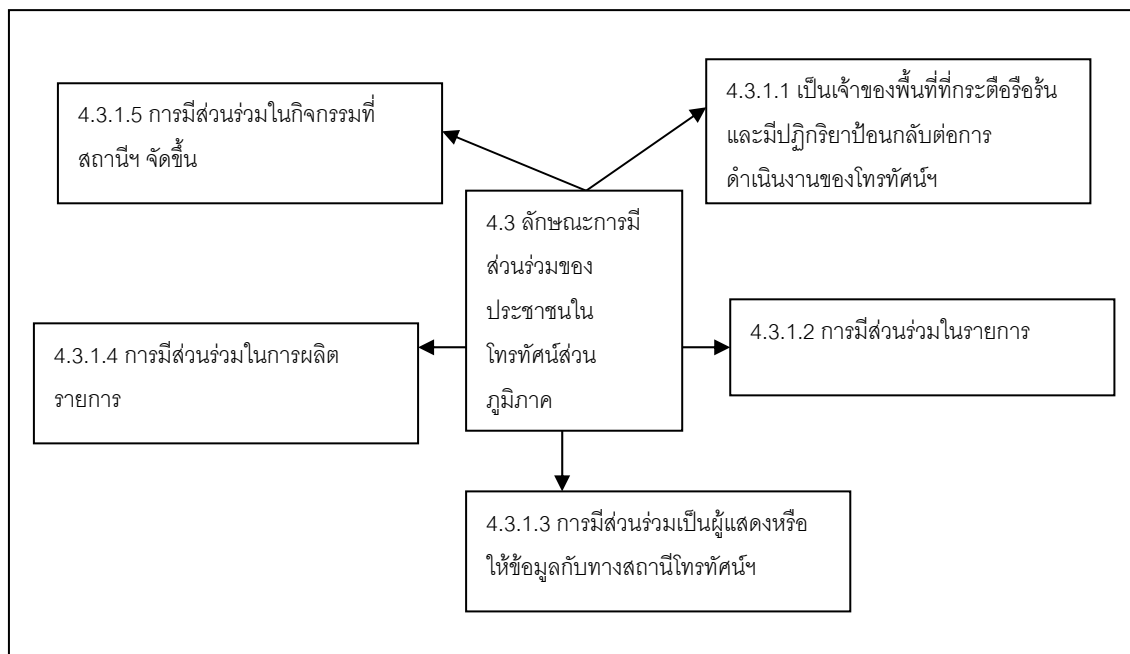
ช่อง 11 เชียงใหม่ สถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ เพิ่มเวลาการออกอากาศของท้องถิ่นเป็น 4 ชั่วโมงต่อวัน หลากหลายกับสาระข่าวสาร เนื้อหารายการเพื่อผู้ชมท้องถิ่น บริษัทห้างร้าน หน่วยงานองค์กรสนใจจะผลิตรายการนำเสนอ และร่วมสนับสนุนรายการ ติดต่อฝ่ายรายการโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่ 053283742

หากพิจารณาเชิงปริมาณของเวลาในการนำเสนอรายการท้องถิ่นในยุคปฏิรูปสื่อ (2535-2550) มีปริมาณที่น้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนที่เคยสูงที่สุดในสองยุคที่ผ่านมา แต่ในเชิงคุณภาพของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นแล้ว การดำรงอยู่ในมิติทางด้านพื้นที่ในแง่ของพื้นที่ทางสังคมและจิตใจนั้น สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทำได้มากกว่ายุคที่สองที่ผ่านมา โดยใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ดังกล่าวสร้างความผูกพันใกล้ชิดให้กับคนท้องถิ่นที่ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคนี้ ที่แม้ว่าการใช้มิติทางด้านพื้นที่เป็นปัจจัยในการดำรงฐานะเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้เพียงในระดับหนึ่งเท่านั้น แต่อย่างน้อยจากข้อมูลที่พบ ทำให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาการใช้ปัจจัยทางด้านพื้นที่ทางกายภาพนำไปสู่ความใกล้ชิดทางจิตใจได้ โดยการนำเสนอรายการและประเด็นที่เจาะลึก ตอบสนองและเป็นพื้นที่ในการต่อรองทางการเมืองให้กับท้องถิ่นให้มากขึ้น

4.3 การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: มิติการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ข้อมูลในส่วนนี้จะอธิบายการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในมิติการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 3 มิติคือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการของสื่อ 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นขององค์กรโทรทัศน์ภูมิภาค และ 3) การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการอธิบายทั้งหมด จึงได้แสดงภาพที่ 6.4 ข้างล่างดังนี้

ภาพที่ 6.4 แสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2534-2550)

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ฯ เพิ่งจะปรากฏในนโยบายของผู้มีอำนาจในการกำกับดูแลในปลายปี 2549 แต่เมื่อพิจารณาประกอบกับเป้าหมายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคข้อที่ 4 ที่ระบุว่า สร้างช่องทางทางการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคนี้จึงน่าจะมีหลากหลายระดับกว่ายุคที่ผ่านมา

จากข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตและการบอกเล่าของผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถอธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อกระบวนการสื่อสารยุคปฏิรูปสื่อได้ดังนี้

4.3.1.1 การมีส่วนร่วมในรายการ ในลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้รับชมที่กระตือรือร้น พบการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่าน 2 ช่องทาง คือการเขียนจดหมายเข้ามายังสถานีโทรทัศน์ เพื่อให้คำแนะนำ ดิชมรายการ แต่การมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้ส่วนใหญ่ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการกระตุ้นจากทาง

สถานีโทรทัศน์ที่เปิดให้มีการชิงรางวัลสำหรับผู้เขียนจดหมายเข้ามาตามวาระ และหัวข้อที่ทางสถานีฯ กำหนดเช่น ปี 2549 สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่ จัดกิจกรรมพิเศษมอบของขวัญให้สำหรับผู้เขียนจดหมายเข้ามาตีชมรายการเนื่องในโอกาสส่งความรักในเทศกาลวันแห่งความรัก

จากการที่สถานีฯ จัดกิจกรรมกระตุ้นให้ประชาชนเขียนจดหมายแต่ละครั้งนั้น จะมีจำนวนจดหมายและไปรษณียบัตรเข้ามาประมาณ 800 ฉบับในช่วงที่นักวิจัยสังเกตการณ์ (มีนาคม – สิงหาคม 2550) สถานีโทรทัศน์ได้จัดกิจกรรมมอบของขวัญสำหรับส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ปี 2550 สำหรับผู้ที่เขียนจดหมายหรือไปรษณียบัตรมาร่วมในรายการประมาณ 800 ฉบับ โดยพบว่าส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 74.32 เป็นจดหมายที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาคือจังหวัดน่าน เพียงร้อยละ 9.82 เท่านั้น ขณะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่มีการเขียนจดหมายเข้ามาร่วมรายการเลย

นอกจากการกระตุ้นเชิญชวนให้เขียนจดหมายเข้ามาในช่วงกิจกรรมพิเศษดังกล่าวแล้ว ทางสถานีฯ ไม่ได้มีการเชิญชวน หรือแจ้งข้อมูลให้ประชาชนเขียนจดหมายหรือส่งความคิดเห็นแต่อย่างใด ทำให้ในช่วงที่ไม่มีการกระตุ้นนั้นแทบไม่มีจดหมายหรือไปรษณียบัตรจากประชาชนแสดงความคิดเห็นส่งถึงสถานีฯ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของสถานีฯ ส่วนใหญ่เห็นว่าการกระตุ้นให้ประชาชนเขียนจดหมายเข้ามาโดยการแจกของรางวัลในแต่ละครั้งนั้นมักไม่ได้ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อสถานีฯ อย่างแท้จริงก็ตาม (นันทนา อินหลี, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2550) แต่ก็ไม่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะพยายามกระตุ้นให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการอื่น

สำหรับมุมมองของคนท้องถิ่นต่อการเขียนจดหมายเข้ามายังสถานีฯ เป็นความยุ่งยากและล่าช้าที่เป็นภาระกับประชาชน ดังนั้นสถานีฯ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนโทรศัพท์มาร่วมในรายการทุกรายการของท้องถิ่น เพราะการใช้โทรศัพท์จะสะดวกและรวดเร็วกว่า

การที่ชาวบ้านจะเขียนจดหมายมา เป็นเรื่องลำบาก ไม่ต้องหวังเขียนจดหมาย เพียงแต่จัดรายการให้คนโทรเข้ามาที่สุดยอดแล้ว จัดรายการที่เกี่ยวกับชาวบ้าน ถ้าเขาโทรเข้ามาพูด เรตติ้งก็ขึ้นแล้วละ เราไม่ต้องเขียนจดหมายมันยุ่งยาก (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในรายการของประชาชนผ่านจดหมาย ในการเสนอแนะ ตี-ชมรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ณ เดือนกุมภาพันธ์ปี 2550 สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ด้านดังนี้

1. ด้านเนื้อหา พบว่ามีการเสนอให้มีการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุทางภาคเหนือและควรกระจายเนื้อหาในการนำเสนอเรื่องราวของจังหวัดภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดให้มีความสมดุล ไม่กระจุกหรือให้ความสำคัญกับเชียงใหม่มากเกินไป
2. ด้านผู้ดำเนินรายการนั้นประชาชนเสนอแนะให้การพูดของผู้ดำเนินรายการช้าลง และระมัดระวังไม่ให้ใช้ภาษาพื้นเมืองปนไทยกลาง รองลงมาคือการแต่งกายของผู้ดำเนินรายการที่ควรแต่งกายพื้นเมืองมากที่สุด
3. ด้านเทคนิคพบว่าประชาชนเสนอให้ควรมีการถ่ายทำนอกสถานที่บ้างอย่างน้อยเดือนละครั้ง รองลงมาคือเสียงของผู้ดำเนินรายการมีการขาด ๆ หาย ๆ ไปบางช่วง
4. ด้านศิลปกรรมนั้นควรมีการเปลี่ยนฉาก ใต้เต็ล และเพลงประกอบในแต่ละช่วงให้น่าสนใจมากขึ้น รองลงมาคือข้อเสนอแนะให้มีการปรับเปลี่ยนโต๊ะที่นั่งของผู้ดำเนินรายการให้สูงขึ้นและสะท้อนเอกลักษณ์ของล้านนา

5. ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ชมนั้น ประชาชนเสนอแนะให้เพิ่มการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตรายการ รายการและผู้ชมมากขึ้น โดยเพิ่มช่องทางการแสดงความคิดเห็นเช่นจดหมาย SMS โทรศัพท์มากยิ่งขึ้น

6. ด้านอื่น ๆ นั้นต้องการให้มีการเปลี่ยนชื่อรายการจากคำว่า “มอง” มาเป็น “ส่อง” เพื่อให้ตรงกับความหมายทางภาคเหนือมากที่สุด

การมีส่วนร่วมในรายการอีกช่องหนึ่งก็คือ ผ่านทางโทรศัพท์ ในระหว่างการดำเนินรายการสด จากการร่วมสังเกตและรับโทรศัพท์ของนักวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มักจะเป็นสายจากประชาชนที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในระหว่างการดำเนินรายการมากกว่าช่วงเวลาอื่น โดยการร่วมแสดงความคิดเห็นจะสอดคล้องหรือตามประเด็นที่รายการโทรทัศน์กำลังนำเสนอ มากกว่าคนที่ต้องถิ่นจะเป็นผู้นำเสนอประเด็นหรือแจ้งข้อมูลร้องทุกข์ต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามหากเป็นรายการนำเสนอเนื้อหาประเด็นที่ท้องถิ่นสนใจหรือกำลังเป็นปัญหาของท้องถิ่น เช่นปัญหาหมอกควันเป็นพิษในภาคเหนือ ปัญหาการก่อสร้างถนนสายหลักของจังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาเกี่ยวกับการเมืองเช่นรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง ฯลฯ จะได้รับความสนใจจากประชาชนในท้องถิ่นโทรศัพท์เข้าร่วมรายการจำนวนมากว่าการนำเสนอประเด็นทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นระดับการมีส่วนร่วมในรายการในยุคนี้น่าจะมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ยิ่งเนื้อหารายการที่นำเสนอมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของคนท้องถิ่นเท่าไร ความสนใจและการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นมากกว่าการนำเสนอประเด็น/เนื้อหาทั่วไป

ช่อง 11 ต้องวางตัวให้เป็น Local Television (สถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น) เป็นสื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง เวลาเมื่อไรต้องสนใจท้องถิ่นไว้ก่อน นโยบายส่วนกลางของรัฐ ปล่อยให้

ส่วนกลางทำไป ควรสนใจว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ ทำอะไร จะ
ตรวจสอบการทำงานของนายกเทศมนตรีได้ไหม...รายการต้อง
ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ คนก็จะได้ให้ความสนใจ
... แต่ถ้ายังทำเหมือนเดิมก็จบ (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม
2550)

4.3.1.2. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงหรือผู้ให้ข้อมูลกับทาง
สถานีโทรทัศน์รายการโทรทัศน์ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็น
ผู้แสดงอย่างกว้างขวางก็คือรายการถวายพระพรในวันครบรอบวันคล้ายวันเฉลิม
พระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระบรมราชินีนาถฯ ที่
สถานีฯ เปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนทั้งหน่วยงานราชการ เอกชน ห้างร้านและ
กลุ่มชาวบ้าน

จากการสังเกตการบันทึกเทปรายการถวายพระพรในคล้ายวันเฉลิมพระ
ชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อเดือนกรกฎาคม
2550 พบว่ามีจำนวนกลุ่ม/ องค์การที่เข้าร่วมบันทึกรายการ ทั้งสิ้น 94 กลุ่ม ใช้
ระยะเวลาการบันทึกเทปรายการ 5 วันและระยะเวลาการออกอากาศในช่วงเวลา
ท้องถิ่นจำนวน 5 วัน

เมื่อพิจารณาที่มาของแต่ละกลุ่มหรือองค์การจากจำนวน 94 กลุ่ม
พบว่า กลุ่มสถาบันการศึกษาทั้งสถาบันของรัฐและเอกชนมีจำนวนมาก
ที่สุด คือจำนวน 26 ราย รองลงมาคือหน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กร
ภาคประชาชนและประชาสังคม จำนวน 26 และ 14 รายตามลำดับ และ
ที่น้อยที่สุดคือกลุ่มจากองค์กรปกครองท้องถิ่น ที่มีจำนวนเพียง 5 ราย
เท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นข่าประจำที่มักจะมาร่วมถวายพระพรเป็นประจำ
ทุกปี ทั้งนี้จากการแจ้งเชิญทางสถานีฯ ได้ออกหนังสือเชิญไปยัง
หน่วยงานต่าง ๆ โดยใช้ฐานรายชื่อของหน่วยงานเดิมจากปีก่อน ๆ หน้า
จึงทำให้หน่วยงานหรือกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ได้รับหนังสือเชิญ ไม่ทราบข้อมูลจึง
ไม่สามารถเข้าร่วมได้

สำหรับการคัดเลือกกลุ่มที่เข้ามา่วมบันทึกการรายการนั้น แม้ว่าสถานีฯ ได้เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มในท้องถิ่น แต่สถานีฯ ไม่มีการสื่อสารข้อมูลดังกล่าวไปยังท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง มีเพียงการส่งจดหมายไปแจ้งหรือเชิญชวนหน่วยงานหรือองค์กรที่เคยมาร่วมรายการในปีที่ผ่านมาโดยตรง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่สามารถทำให้กลุ่ม/องค์กรใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีโอกาสได้รับทราบข้อมูลและเข้าถึงพื้นที่สถานีฯ ได้

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงในสตูดิโอ คนท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในรายการจากการผลิตรายการของสถานีฯ และผู้ผลิตท้องถิ่น ซึ่งยุคนี้ถือเป็นยุคที่มีการใช้ทรัพยากรทางด้านรายการและแหล่งข้อมูลจากท้องถิ่นมากที่สุด จึงทำให้คนท้องถิ่นในระดับล่างได้รับโอกาสปรากฏตัวผ่านทางโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค(โปรดดูหัวข้อ 3.3 ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของท้องถิ่นต่อกล้องและหน้าจอโทรทัศน์ประกอบ)

ส่วนการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลกับทางสถานี คนท้องถิ่นสามารถสื่อสารผ่านสถานีฯ โดยใช้จดหมายและโทรศัพท์ แม้ว่าจะยังมีจำนวนน้อย และเกิดจากการกระตุ้นจากทางสถานีฯ มากกว่าความต้องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามจากจดหมายหรือโทรศัพท์ดังกล่าวนั้นยังพบข้อมูลความต้องการของคนท้องถิ่น ที่ถือว่าการสื่อสารข้อมูลให้กับผู้ผลิตรายการได้รับทราบเพื่อนำไปปรับปรุงรายการได้ในระดับหนึ่ง เช่นนักวิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของคนท้องถิ่นทางด้านรายการและเนื้อหาของรายการทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จากจดหมายจำนวน 556 ฉบับ(ไม่ซ้ำผู้ส่ง) จากจดหมายทั้งหมดจำนวน 800 ฉบับที่ส่งมาเพื่อร่วมกิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ 2550 พบว่า คนท้องถิ่นต้องการรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น/พื้นเมือง/ภูมิปัญญา/ศิลปะและคนดีเด่นทางภาคเหนือมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 23.02 รองลงมาคือรายการที่สอนการใช้ภาษาล้านนาทั้งการพูดและการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 18.52 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าคนท้องถิ่นต้องการรายการท้องถิ่นที่มีรูปแบบการนำเสนอ

คล้ายกับรายการของสถานีโทรทัศน์โดยทั่วไป แต่ที่แตกต่างก็คือตัวเนื้อหาที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความเฉพาะท้องถิ่นหรือภาคเหนือเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทางจดหมายและโทรศัพท์ยังมีข้อจำกัดที่เกิดจากตัวสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ยังไม่เปิดกว้าง สร้างความคุ้นเคยให้กับประชาชนและสร้างช่องทางการสื่อสารตอบสนองกลับไปยังคนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง ทำให้การมีส่วนร่วมในระดับนี้โดยเฉพาะการโทรศัพท์เข้ามาร่วมรายการยังอาศัยความสัมพันธ์หรือการรู้จักกับเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคลก่อน โดยคนท้องถิ่นส่วนใหญ่แล้วมักไม่ทราบนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เมื่อไม่ทราบจึงไม่เกิดความกล้าที่จะเข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งยังไม่ทราบถึงวิธีการประสานงาน หรือติดต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายใด

ความจริงท้องถิ่นมีความพร้อม เพียงแต่ขาดการประสานงาน การเชื่อมโยงกัน ความจริงท้องถิ่น อบจ. อบต. พร้อมที่จะร่วมกับสถานี แต่ขาดการสร้าง ความเข้าใจกัน...ทุกวันนี้ต้องหาคุณสุรชัย เงินคำคง (เจ้าหน้าที่กระจายเสียง ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่) อยู่ไหน ต้องรู้จักเป็นการส่วนตัว เพราะเราไม่รู้ช่องทาง ไม่มี... (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

กลุ่มอย่างขอ เขาก็สนใจ แต่ไม่รู้ว่าจะเข้ามาตรงไหน หรือแม้แต่ว่าท้องถิ่นจะผลิตรายการ ก็สงสัยว่าเราจะผลิตได้ไหม ทำแล้วเราจะไปติดต่อที่ไหน เขาจะเอาของเราไหม...มีคนมาถามจะติดต่อช่อง 11 อย่างไร ผมก็ยังไม่รู้ว่าโทรที่นี้คือเบอร์อะไร (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

4.3.1.3 การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้มาจากกลุ่มท้องถิ่นมากกว่าภายนอกท้องถิ่น โดยเข้ามาในลักษณะการเข้าเวลา เพื่อนำเสนอรายการ และการผลิตรายการร่วมกับทางสถานีฯ (กลุ่มหน่วยงานราชการ) ที่มีทั้งการทำสัญญาเช่าต่อเนื่องและสัญญาเช่าเป็นรายครั้ง โดย

ระหว่างปี 2549-2550 มีผู้เช่าเวลาจำนวน 19 ราย มีรายการที่ผลิต จำนวน 21 รายการ ตามตารางที่ 6.8

ตารางที่ 6.8 รายชื่อผู้ผลิตรายการร่วม/ผู้เช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค 2549-2550

ลำดับ	รายชื่อบริษัท	ประเภทรายการ/เนื้อหา	จังหวัด
ภายในท้องถิ่น			
1	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	ความรู้/พุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมล้านนา	เชียงใหม่
2	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ความรู้/เทคโนโลยีการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ	เชียงใหม่
3	โรงพยาบาลสวนปรุง	ความรู้/สุขภาพจิต	เชียงใหม่
4	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ความรู้/สุขภาพอนามัย	เชียงใหม่
5	บริษัทโพสต์ซ็อฟ (1999) จำกัด	บันเทิง/แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	เชียงใหม่
6	สโมสรสื่อมวลชนภาคเหนือ	บันเทิง/แนะนำแหล่งท่องเที่ยว และเหตุการณ์ระทึกขวัญที่เกิดขึ้น	เชียงใหม่
7	TNCD Network	ความรู้/การเกษตร	เชียงใหม่
8	ประพันธ์ หน่อราช	ความรู้-บันเทิง/แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักคริสตศาสนา	เชียงใหม่
9	บ. ปัญญากรุ๊ป จำกัด	บันเทิง/แนะนำแหล่งท่องเที่ยว	เชียงใหม่
10	บ.DMT บอร์ดคลาสติง จำกัด	ความรู้/เทคโนโลยีด้านไอที	เชียงใหม่
11	บ. ล้านนาส์ โพลีโอ จำกัด	ความรู้/กฎหมาย	เชียงใหม่
12	ภัชฌามน พูนศรีโชค	ความรู้-บันเทิง/พัฒนาการเด็ก	เชียงใหม่
13	วีระพงษ์ ศรีวิชัย	บันเทิง/ท่องเที่ยว	เชียงใหม่
14	ผศ.ดร.สวัสดิ์ บันเทิงสุข	ความรู้/โลกล้านนา	เชียงใหม่

ลำดับ	รายชื่อบริษัท	ประเภทรายการ/เนื้อหา	จังหวัด
15	มูลนิธิสากลเพื่อคนพิการภาคเหนือ	-	เชียงใหม่
16	บ. โพรตี-ไฟฟ้ออร์แกนไนซ์	ความรู้/วิทยาศาสตร์	เชียงใหม่
17	บ.CKR เชียงใหม่ จำกัด	ความรู้-บันเทิง/ภาษาอังกฤษ และท่องเที่ยว	เชียงใหม่
ภายนอกท้องถิ่น			
1	สื่อมวลชนทางชีวิต	ความรู้-บันเทิง/ส่งเสริมทักษะ พัฒนาการเด็กสอดแทรกคำ สอนศาสนาคริสต์	กรุงเทพฯ
2	กั๊วร ฟิ่งประยูร	บันเทิง/เพลงประทับใจในอดีต	กรุงเทพฯ
3	โรงเรียนดนตรีวาทีณี	บันเทิง/ประกวดขับร้องเพลง	กรุงเทพฯ

ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2551 (1 ตุลาคม 2550- 1 ตุลาคม 2551) หลังจากการปรับเพิ่มเวลาของท้องถิ่น เป็น 4 ชั่วโมงและ 6 ชั่วโมงตามลำดับนั้น ทางสถานีโทรทัศน์ได้กำหนดเป้าหมายที่จะเพิ่มสัดส่วนเวลาสำหรับการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าเวลาทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นเพิ่มจากเดิมร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 35 และเพิ่มสัดส่วนการร่วมผลิตรายการจากเดิมร้อยละ 12.5 เป็นร้อยละ 20 โดยจะลดสัดส่วนการผลิตรายการเองลงจากร้อยละ 60 เหลือเพียงร้อยละ 30

แต่ปัญหาของผู้เข้าเวลา นอกจากจะต้องเผชิญกับการหาผู้สนับสนุนรายการได้น้อยแล้ว ยังต้องพบกับการขึ้นค่าเช่าเวลาถึงร้อยละ 100 จากเดิม 6,300 บาทเพิ่มเป็นกว่า 13,000 บาท ทำให้ผู้เข้าเวลากว่าครึ่งต้องขอยกเลิกการเช่าเวลา ดังนั้นหากทางสถานีฯ ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมการผลิตรายการกับท้องถิ่นแล้ว ควรจะมีการพิจารณาหาแนวทางช่วยเหลือผู้เข้าเวลาให้สามารถอยู่รอดได้ โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ทางธุรกิจ สภาวะเศรษฐกิจ และความนิยมใช้สื่อโฆษณาในภูมิภาค เพราะการกำหนดราคาอัตราเดียวทั่วประเทศอาจไม่มีความเหมาะสม ควรจะกำหนดราคาให้มีความยืดหยุ่น และสามารถอยู่รอดได้ทั้งผู้เข้าเวลาและสถานีโทรทัศน์

คนในท้องถิ่นไม่ค่อยเชื่อมั่นในสื่อโทรทัศน์ แต่ให้ความเชื่อถือกับสื่อวิทยุ รถแห่ ป้ายผ้าหรือคัทเอาต์ ไปถามว่าสื่อทีวีจะเอาไหม เขาไม่เอาไม่สนใจ เพราะแพง และเห็นแค่แว็บเดียว ยิ่งออกทางช่อง 11 ยิ่งไม่เอา ผมขายตัวหนึ่ง 4 พันบาทออก(อากาศ) 4 ครั้งต่อเดือนยังไม่มีใครเอา...ดังนั้นการจะบอกว่าให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมหรือเดินไปพร้อมกับช่อง 11 คิดว่าในส่วนนี้ยังยาก อาจต้องทบทวนและพูดคุยกันมากขึ้นเรื่องค่าเช่า (สนทนากลุ่ม 24 สิงหาคม 2550)

ถ้าขึ้นเป็นหมื่นสาม ในส่วนของผู้เช่าเกือบจะตายสนิท หมายถึงเฉพาะค่าออกไปทำงานก็สี่ห้าพันแล้ว เราออกไปหาผู้สนับสนุนตามกฎหมายไม่มีใครให้อะไรเลย เขาบอกว่าบริษัทแม่เขาจ่ายที่กรุงเทพก็คุ้มแล้ว ในตลาดภูมิภาคทางสทท. 11 จะมีนโยบายอะไรบ้าง ไม่อย่างนั้นโอกาสที่ผู้เช่าจะมาเช่าออกอากาศถ้าไม่ใช่หน่วยงานรัฐหรือสถาบันการศึกษาจะทำยาก ตายแน่ ๆ (สนทนากลุ่ม 24 สิงหาคม 2550)

อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ผลิตหรือผู้เช่าเวลา ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ และกรุงเทพมหานครมากกว่าพื้นที่อื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเมืองใหญ่ที่มีอัตราการเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและความเป็นเมืองมากกว่า แต่ถึงกระนั้นผู้ผลิตรายการหรือผู้เช่าก็ยังประสบปัญหาการขาดผู้ให้การสนับสนุนรายการ ที่ส่งผลทำให้การผลิตรายการขาดความต่อเนื่อง หรือหยุดชะงักหากไม่สามารถหาผู้สนับสนุนรายการได้ บางครั้งไม่สามารถชำระค่าเช่าเวลาก่อนรายการออกอากาศ ทำให้รายการในสัปดาห์นั้นๆ ต้องถูกงดไป สภาพดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อหน้าจอกของสถานีโทรทัศน์โดยตรง ทำให้ไม่สามารถเผยแพร่รายการได้ตามผังรายการ รวมไปถึงการจัดผังรายการประจำวันไม่มีความแน่นอน ต้องคอยลุ้นว่าทางผู้เช่าจะส่งเทปรายการ และชำระค่าเช่าหรือยัง ทำให้ผังรายการบางครั้งไม่สามารถแจ้งล่วงหน้าได้

ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านอัตราค่าเช่าเวลาเป็นสำคัญ ซึ่งหากราคาค่าเช่าเวลาปรับราคาเพิ่มขึ้น ย่อมจะทำให้ผู้ผลิตรายการจากท้องถิ่นจะไม่สามารถผลิตรายการและถอนตัวออกไปในที่สุด

4.3.1.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานีโทรทัศน์จัดขึ้น พิจารณาจากกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมเฉพาะและกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของรายการ ในยุคนี้พบกิจกรรมที่ยังคงทำต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตก็คือกิจกรรมวันเด็ก ที่จัดขึ้นในนามของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ โดยใช้สถานีโทรทัศน์เป็นกิจกรรมสำคัญ โดยนำเสนอการจำลองห้องส่ง การประกาศข่าว และการประกวดผู้ประกาศข่าวเยาวชนจากโรงเรียนต่าง ๆ พร้อมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น แจกรางวัล กิจกรรมร้องรำทำเพลง การเล่นเกม เป็นต้น

จากการสังเกตการณ์การจัดงานวันเด็กประจำ วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2550 ณ สวนสัตว์จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งช่วงเวลา 08.00-14.00 น. เฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ใหม่ พบว่า

กิจกรรมบนเวทีของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่ มีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะเวทีที่เป็นของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 มีเพียงการประกวดการอ่านข่าวจากนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้ประสานไปก่อนล่วงหน้าแล้ว หลังจากนั้นก็เป็น การเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ และผู้สนใจนั่งอ่านข่าวในห้องสตูดิโอที่จำลองขนาดใหญ่ แต่เมื่อประสบปัญหาผู้เข้าประกวดเดินทางมาถึงล่าช้า ทำให้เวทีขาดกิจกรรมที่ น่าสนใจ จนต้องมีการประกาศรับสมัครเด็กจากเด็กที่เข้ามาเยี่ยมชมเวทีใน ขณะนั้นเพิ่มเติม

นอกจากนั้นกิจกรรมที่จัดขึ้นมีลักษณะที่ไม่มีอะไรต่างจากยุคที่ครั้งหนึ่ง สื่อโทรทัศน์คือความตื่นเต้นและเข้าถึงยากเหมือนสมัยยุคแรก คือจัดเวทีขนาดใหญ่ ยกพื้นสูง และการจะขึ้นไปได้ต้องผ่านเจ้าหน้าที่ของทางสถานีก่อน จึงทำ ให้เด็กหันไปให้ความสนใจกับกิจกรรมของบุดเล็กๆ ของหน่วยงานอื่นที่ตั้งอยู่กับ พื้นรอบ ๆ เวทีมากกว่า เพราะเมื่อปัจจุบันเป็นยุคที่เทคโนโลยีและพฤติกรรมของผู้ชมต่อโทรทัศน์เปลี่ยนไป การจัดกิจกรรมด้วยรูปแบบดังกล่าวไม่สามารถดึงดูด เด็ก ๆ เข้ามาร่วมด้วยตัวเอง ส่วนใหญ่เด็กที่มาร่วมกิจกรรมนั้น ทางโรงเรียนฯ เป็นผู้ส่งตัวมาตามหนังสือเชิญจากสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต อีกทั้งยังไม่ได้ ได้รับความสนใจจากผู้ชมที่มาเที่ยวสวนสัตว์ในวันนั้นมากนัก

4.3.1.5 การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและการกำหนดนโยบายนั้น ไม่ปรากฏให้เห็น ทั้ง ๆ ที่ยุคนี้ยากแล้วได้ว่าเป็นยุคที่ท้องถิ่นตื่นตัวโดยเฉพาะในการรับรู้ต่อสิทธิการมีส่วนร่วมในสื่อสาร ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากโครงสร้างการเป็นเจ้าของ นโยบายในการดำเนินงานของสถานที่ตลอดเวลาที่ผ่านมามีได้รับการต่อยอดผ่านทาง การปฏิบัติงาน เนื้อหา ฯลฯ รวมไปถึงการไม่เปิดช่องทางให้ประชาชนหรือท้องถิ่นเข้าถึงและมีส่วนร่วมในระดับดังกล่าว ซึ่งเหตุผลดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องมายังโอกาสการเข้าถึงของคนท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนทั่วยังมีทัศนคติและการรับรู้ที่สื่อโทรทัศน์เป็นของราชการ จากการสำรวจของนักวิจัยในการศึกษาค้นคว้าพบว่าทัศนคติและการรับรู้ของกลุ่มรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการบริหารจัดการและพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีสัดส่วนมากที่สุด (รายละเอียดผลการสำรวจ โปรดดูบทที่ 7)

4.3.2 การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นหรือการเข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ฯ พิจารณา 2 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านรายการ และการมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานีฯ จัดขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันหรือเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4.3.2.1 การมีส่วนร่วมผ่านเนื้อหาและรายการ พบว่าการนำเสนอรายการ การเลือกเนื้อหา และการออกไปบันทึกเทปหรือถ่ายทอดรายการสดในท้องถิ่นมักสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น การถ่ายทอดสดมหรพราหมณ์ของปู่จ่า ล้านนาไทย ณ สนามกีฬา จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2545 การถ่ายทอดสดงานสงกรานต์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ 17 เมษายน 2545 การถ่ายทอดสดงานคืนใจของดีเมืองเชียงราย เมื่อ 24 พฤษภาคม 2546

นอกจากนั้นยังมีการออกไปถ่ายทำรายการถึงกิจกรรม อาชีพ ของท้องถิ่น เช่น การเดินทางไปบันทึกรายการเวทีตำบล กองทุนหมู่บ้าน ณ ริมน้ำอุทยานแห่งชาติ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ 28 -30 มีนาคม 2545 การถ่ายทอดสดฟุตบอลรวมพลคนกีฬาต้านยาเสพติด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ณ สนามกีฬา 700ปี จังหวัดเชียงใหม่หรือการจัดรายการเกี่ยวกับสถานการณ์ระดับประเทศที่เป็นเวทีให้คนท้องถิ่นได้แสดงออกและได้รับความรู้ เช่นการจัด

เสวนาเรื่องคนเมืองกับการปฏิรูประบบราชการ เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2545 เป็นต้น (สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, 2545:3-4 ;2546:6)

ปี 2550 มีการออกไปถ่ายทอดและบันทึกเทปรายการที่เข้าถึงท้องถิ่นมากขึ้นตามจำนวนชั่วโมงที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังได้รับนโยบายให้ผลิตรายการเพื่อเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสครองราชย์ครบ 60 ปี และครบ 80 พระชันษา เช่นรายการคือพ่อ และรายการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทำให้ฝ่ายผลิตรายการและข่าวต้องออกไปผลิตรายการตามท้องถิ่น ชุมชนต่าง ๆ ให้มากขึ้น นอกเหนือไปจากรายการของสถานีฯ เองทั้งรายการประจำ รายการเฉพาะกิจ รายการถ่ายทอดสดตามแต่ละท้องถิ่นจะร้องขอมาเช่นงานประจำปี รถไฟธัมมา ของจังหวัดลำปาง งานสงฆ์น้ำพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน งานสงกรานต์ล้านนา หรืองานประเพณีประจำท้องถิ่นชุมชน เช่นวันดอกเอื้องบาน และต้นยางนาที่ ต. ยางเน็ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ งานเทศกาลลำไย ของจังหวัดลำพูน เป็นต้น หรือกรณีการนำเสนอบางรายการที่เป็นภาษาท้องถิ่นหรือคำเมืองก็สามารถสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกันกับท้องถิ่นได้

การเข้าถึงท้องถิ่นในลักษณะดังกล่าว แม้จะไม่สามารถกล่าวได้ชัดเจนว่า ได้สร้างความรู้สึกผูกพันได้มากน้อยอย่างไร แต่อย่างน้อยได้สร้างการรับรู้และคุ้นชินให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่นที่ได้เห็นกล้อง พิธีกร ทีมงาน และกระบวนการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาครวมไปถึงการสร้างการรับรู้การมีอยู่ของสถานีฯ และการทำงานให้กับท้องถิ่นของสถานีฯ

4.3.2.2 การมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจัดขึ้น ในยุคปฏิรูปสื่อ(2535-2550) การเข้าถึงท้องถิ่นผ่านกิจกรรมยังพอปรากฏข้อมูลว่าสถานีฯ มีการส่งเจ้าหน้าที่ช่างเทคนิคออกไปสำรวจและแก้ปัญหาการรับชมสัญญาณตามบ้านเรือนของประชาชน แต่มีเพียงครั้งสองครั้งเท่านั้น (อนุ คงกระพันธุ์, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2550) การเปิดพื้นที่สถานีให้เป็นแหล่งความรู้ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีโทรทัศน์ ที่เปิดให้กับสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ สามารถเข้ามาศึกษาดูงาน

ส่วนกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่นการเป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือเมื่อท้องถิ่นประสบปัญหาภาวะวิกฤติ เช่นน้ำท่วม ดินถล่ม แฉ่งจุดอันตราย หรือปัญหาของสังคมทางภาคเหนือให้คนท้องถิ่นได้รับรู้รับทราบนั้นมีน้อยมากจนแทบหายไปจากหน้าจอและกิจกรรมของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งการขาดหายไปของกิจกรรมดังกล่าวส่งผลที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันของคนท้องถิ่น

อันหนึ่งขอตำหนิเลย ดูทีวีตอนน้ำท่วมเชียงใหม่ แล้วช่อง 11 ปล่อยให้ไหน ทำไมไม่มีข่าวมาให้ดู คนอยู่ได้น้ำก็กลัว มันจะไหลเข้าบ้านเรา เมื่อไหร่ ที่สถานีวิทยุออกบ่อย ๆ แต่ภาพข่าวทีวีก็น่าจะออกบ้าง ...แทรกเป็นข่าวด่วนเลย...ไปหาชาวบ้านใครอยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร...มันเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับประชาชน เรา (ช่อง 11) ต้องไปหาเขา(ชาวบ้าน) ถ้าเขาไม่มาหาเรา ต่างฝ่ายต่างสร้างหากัน...บทบาทของเราไม่ใช่แค่นั่งอ่านข่าว ไม่ใช่ การออกไปก็เป็นการสร้างศรัทธา...สร้างทัศนคติที่ดีขึ้นมา (สนทนากลุ่ม 24 สิงหาคม 2550)

ความห่างเหินดังกล่าว เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเองยอมรับว่าจุดอ่อนทางด้านรายการของสถานีฯ ที่ไม่สามารถสร้างความน่าสนใจให้กับผู้ชมได้ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ท้องถิ่นกับโทรทัศน์ห่างเหินมากขึ้น

ช่วงหลัง ๆ เรตติ้งมันน้อย เราทำงานดี แต่คนไม่ดู ไม่มีฟีดแบ็ค กลับมาเลย ไม่มีจดหมายสักฉบับไม่มีเลย ...อีกอย่างหนึ่งรายการต่าง ๆ เราไม่เต็มที...2-3 ชั่วโมงให้ท้องถิ่น หลัก ๆ ก็คือข่าวท้องถิ่นเท่านั้น หรืออภิปรายคนทางเหนือครึ่งชั่วโมงเนี่ย มันไม่มีอะไรเลย ท้องถิ่นจริง ๆ มันไม่มีจริง ๆ ไม่มีแล้ว ชาวบ้านเขาก็ไม่เห็นว่ามันจะมีประโยชน์อะไร เขาก็เลยห่างเหินไป ยิ่งเราไม่มีรายการดี อย่างละครช่อง 7 เขาก็หนีไปดูของเราท้าย ๆ ไม่มีใครดูแล้ว (ณรงค์ ยงยุทธ์, สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549)

ไม่มีประชาชนสู้ด้วย ไม่มีแนวร่วมเหมือนสมัยก่อน เมื่อก่อนถ้ามีละครขอยังยืนอยู่นะ ลองล้มละครขอลี โทรศัพท์ด่ากันและ สมัยที่อยู่เอา

เทพเปิดตามดอย เราเปิดม้วนผิด ชาวบ้านยังมาว่าเลย ทำไมช่างเอา ตอนเดิมมาเปิดอีกแล้ว ซึ่งเขาดูนะ มันเข้าถึง อย่างที่ศูนย์พิษณุโลกเขามี เลขของเขา ชาวบ้านขาดไม่ได้เหมือนกัน มันเป็นเอกลักษณ์ จุดแข็ง (ช่อง 8 คีนรั้ง, สนนทากลุ่ม, 10 ธันวาคม 2549)

4.3.3 การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกสาธารณะ พิจารณาในประเด็นที่ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจในการ แก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ข้อมูลจากการวิเคราะห์รายการที่ผ่านมาพบว่า รายการที่มีรูปแบบและ เนื้อหาที่เน้นการอภิปราย ถกเถียง (discussion program) ที่เน้นให้ประชาชน กลุ่ม และองค์กรในท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามาสื่อสารหรือแสดงออกอย่างเท่าเทียมนั้น มีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นรายการเฉพาะกิจที่ผลิตขึ้นตามนโยบายของรัฐ เช่น เกาะติดรัฐธรรมนูญ หรือส่งเสริมการเลือกตั้งตามสถานการณ์การเมืองและสังคม เป็นต้น

ยกตัวอย่างปี 2550 เป็นช่วงของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ สถานีฯ ผลิตรายการเฉพาะกิจชื่อ เกาะติดรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นเวทีการชี้แจงที่มาที่ไปของ ร่างกฎหมายแต่ละมาตรา และเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พร้อมทั้ง เผยแพร่กิจกรรม ความเคลื่อนไหวของการร่างรัฐธรรมนูญ โดยรูปแบบรายการ จะเลือกหยิบยกเอาประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับร่างรัฐธรรมนูญ เช่นสิทธิการสื่อสาร สิทธิชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เป็นต้น โดยเชิญตัวแทน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาสนทนา โดยเปิดสายโทรศัพท์ให้กับประชาชนโทรเข้ามา แสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ซึ่งได้รับความสนใจ จากประชาชนพอสมควรในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการออกอากาศแต่ละ ครั้ง

ส่วนรายการปกติ แม้จะมีรูปแบบการสนทนา แต่ก็มักเป็นประเด็นที่ไม่ เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการการถกเถียงแลกเปลี่ยน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาชุมชน ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับปัจเจก

บุคคลเช่นสุขภาพ การเจ็บป่วย หรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานต่าง ๆ ของท้องถิ่น และหากมีการเชิญหน่วยงานที่มีความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น เช่นจาก การสังเกตการผลิตรายการสดรายการดินน้ำป่าพัฒนาชีวิต ตอนถ่านหินกับการ ไฟฟ้าฝ่ายผลิต (แม่เมาะ) โดยมีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นแขกรับเชิญ(วันที่ 9 มีนาคม 2550) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำลังมีความขัดแย้งกับประชาชนท้องถิ่นกรณี การเวนคืนที่ดินกับประชาชนในอยู่ในเขตได้รับสารพิษจากการถ่านหิน ทำให้ฝ่ายรายการเลี้ยงที่จะนำเสนอประเด็นดังกล่าวและเลือกคัดกรองคำถามทาง โทรศัพท์ในระหว่างการดำเนินรายการ

นอกจากนั้นแม้ว่าในยุคนี้สถานีฯ จะเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามาใช้พื้นที่ของสถานีโทรทัศน์ในการสื่อสาร การแสดงออกมากขึ้นแต่ก็ยังคงถูก ลดทอนเนื้อหาของท้องถิ่นให้กลายเป็นประเด็นการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ชุมชน มากกว่านำเสนอประเด็นที่สร้างผลกระทบต่อท้องถิ่นและเป็นประเด็นที่กระตุ้น ให้คนท้องถิ่นเกิดการตระหนักถึงปัญหาพร้อมกันและนำไปสู่การแก้ไขต่อไป

ตลอดช่วงการสังเกตของนักวิจัย(มีนาคม – สิงหาคม 2550) พบว่า รายการนำเสนอรายการที่เป็นพื้นที่สาธารณะให้กับประชาชน หรือกลุ่มชุมชนได้มี โอกาสเข้ามานั่งสนทนา อภิปรายอย่างเสมอหน้ากับตัวแทนหรือหน่วยงานของรัฐ มีการนำเสนอเพียงครั้งเดียว โดยเป็นรายการที่ชาวบ้านเผชิญหน้ากับกรม ศิลปากร เพื่อคลี่คลายความไม่เข้าใจในกรณีการบูรณะวัดของชุมชนระหว่าง ชุมชนกับกรมศิลปากร ที่สามารถทำให้ชาวบ้านและกรมศิลปากรสามารถ คลี่คลายปัญหาและสร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อให้การทำงานดำเนินต่อไปได้ (สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, รายการโทรทัศน์, ตอน “บูรณะ โบราณสถาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”)

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นว่ารายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้มีส่วนในการ กระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะให้กับประชาชนท้องถิ่นอย่างไร จึงได้เลือกผังรายการ ประจำวันจันทร์ของสัปดาห์แรกของเดือนสิงหาคม ดังนี้

ผังรายการประจำวันจันทร์แรกของเดือนสิงหาคม

จันทร์ที่ 3 สิงหาคม 2535

17.00-17.30 น.

ข่าวท้องถิ่น

สปอตบริการ

นอกเหนือจากเวลาดังกล่าวเป็นการรับสัญญาณภาพจากสถานีแม่ข่าย

จันทร์ที่ 4 สิงหาคม 2540

17.00-17.30 น.

ข่าวท้องถิ่น

สปอตบริการ

นอกเหนือจากเวลาดังกล่าวเป็นการรับสัญญาณภาพจากสถานีแม่ข่าย

จันทร์ที่ 7 สิงหาคม 2543

16.00-16.30 น.

รายการสารพันข่าว

สปอตบริการ

เทปสารคดีเมืองสุโขทัยนี้ดี ตอนกว่าจะเป็น

อาณาจักร สุโขทัย

เทปสารคดีจับตายยุโรป

16.30.17.00

ข่าวท้องถิ่นภาคเหนือ

สปอตบริการ

นอกเหนือจากเวลาดังกล่าวเป็นการรับสัญญาณภาพจากสถานีแม่ข่าย

จันทร์ที่ 6 สิงหาคม 2544

08.30 – 09.00

รายการมองเมืองเหนือ (สด)

สปอตบริการ/แจ้งรายการ

15.05-15.35

เทปสารคดีต่างประเทศอังกฤษวันนี้

15.35-15.50

รายการเส้นสายลายทาง เรื่องการทำถ่านอัด

15.50-16.00

สารคดีประหยัดพลังงานเรื่องการเลือกใช้โคม

ไฟฟ้าสำหรับอาคารสำนักงาน

16.00-16.05 รายการประติประกรมนำสุข

16.30-16.55 สารคดีหาถิ่นถิ่นเหนือ

16.55-17.00 สวัสดิ์เมืองไทย

17.00-17.30 ข่าวท้องถิ่น

วันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม 2549

08.30 – 09.00 รายการมองเมืองเหนือ (สด)

สปรตบริการ/แจ้งรายการ

15.00-16.00 รายการรอบภูมิภาค (สพท.จันทบุรี)

16.00-16.30 สารคดีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ตตอนความเป็นมาโครงการศิลปาชีพ ศูนย์ศิลปาชีพ โครงการพัฒนาบ้านแม่ต๋า

16.30-17.00 ข่าวท้องถิ่น

จากผังรายการประจำวันดังกล่าว ส่วนใหญ่ไม่มีรายการใดที่สามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกชีวิตสาธารณะกับคนท้องถิ่นมากนัก แต่เน้นในด้านกาให้ความรู้และการพัฒนาอาชีพ การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวและข่าวท้องถิ่น ที่เนื้อหาไม่ได้เจาะลึกถึงสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงทำให้ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลหรือกระตุ้นให้สนใจความเป็นไปของท้องถิ่น แต่หากสถานีฯ สามารถนำเสนอเนื้อหาที่เน้นความเป็นท้องถิ่น โดยนำเสียงของท้องถิ่นไปสู่สังคมภายนอกหรือไปสู่รัฐแล้ว โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถทำได้ จะทำให้สถานีฯ กลายเป็นกาเชื่อมต่อระหว่างคนในท้องถิ่น ท้องถิ่นกับท้องถิ่น ท้องถิ่นกับหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของท้องถิ่น และตระหนักถึงปัญหาท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งยังมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการนำไปสู่การร่วมมือในแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ตามมา (สนทนากลุ่ม, 24

สิงหาคม 2550) โดยคุณลักษณะดังกล่าวถือเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล

การมีส่วนร่วมทั้ง 3 มิติในยุคนี้(2535-2550) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถยกระดับไปสู่การมีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดนโยบายหรือการวางแผนการดำเนินงานร่วมกับทางสถานีฯ แม้ว่าสภาพสังคม กฎหมายและการรับรู้ต่อสิทธิการเข้าถึงและการสื่อสารของสังคมจะเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมในระดับอื่น สถานีฯ ได้เปิดโอกาสให้องค์กร กลุ่มประชาชนระดับล่างมีโอกาสเข้าถึงและมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นของกลุ่มชนชั้นปกครองและชนชั้นกลาง

สำหรับการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ได้เน้นการเข้าถึงผ่านทางรายการมากกว่าการเข้าถึงผ่านทางกิจกรรม อันเป็นผลมาจากนโยบายการผลิตรายการ และการพึ่งพาการสนับสนุนทางด้านเม็ดเงินและรายการมาจากท้องถิ่นเกือบทั้งหมดที่แตกต่างจากสองยุคที่ผ่านมา

การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนท้องถิ่นในยุคนี้ยังไม่สามารถเป็นปัจจัยการดำรงอยู่ได้ตามคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะการมีพื้นที่ให้กับคนท้องถิ่นในการเผชิญหน้า/ต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือกลุ่มต่างๆ อย่างเท่าเทียมอีกทั้งยังมีเนื้อหาที่ไม่กระตุ้นและตอบสนองคนท้องถิ่นมากพอ โดยสาเหตุอาจมาจากข้อจำกัดทางด้านโครงสร้างองค์กร การเป็นเจ้าของและการควบคุมที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่มีอิสระอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานมาอย่างยาวนานจนทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเองไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังกล่าวและความสำคัญของความรัก ความผูกพันและความเป็นเจ้าของของคนท้องถิ่นที่เกิดจากการสร้างการมีส่วนร่วมในหลากหลายระดับและหลากหลายรูปแบบที่มีการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์ เพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ตารางที่ 6.9 สรุปการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: ยุคการผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ พ.ศ. 2535-2550

ความเป็นท้องถิ่น				พื้นที่		การมีส่วนร่วม								
องค์กร/นโยบาย	การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น			ในสื่อ(เวลา)	กายภาพ	ชีวิต สาธารณะ	เข้าถึง-ร่วมในท้องถิ่น	กระบวนการสื่อสาร						
	บุคลากร	เนื้อหารายการ	การสนับสนุน					1	2	3	4	5	6	
เน้นภายนอกมากกว่า ยกเว้นนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกำหนดเอง	มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่บุคคลภายนอกท้องถิ่นมักเป็นระดับผู้บริหาร และหัวหน้าฝ่าย แต่การเป็นคนที่ท้องถิ่นไม่มีผลต่อการแสดงความเป็นท้องถิ่น เท่ากับจิตสำนึกรักท้องถิ่น	เนื้อหา/ข้อมูล และประเด็นมาจากภายในท้องถิ่น มากกว่ามาจากภายนอกท้องถิ่น	งบประมาณหลักได้รับจากภายนอกมากกว่าภายใน แต่การสนับสนุนที่เป็นตัวเงินเช่นค่าเช่าและค่าโฆษณา มาจากภายในท้องถิ่น ที่เพิ่มขึ้นตามเวลาที่ได้รับการจัดสรรเพิ่มขึ้น	เวลาท้องถิ่นมีเพิ่มขึ้น มากสุดที่ร้อยละ 12.55 แต่ยังไม่ถึงร้อยละ 30 ตามหลักการ และน้อยกว่าสองยุคที่ผ่านมา โดยเวลาที่ได้รับการอยู่ในช่วงที่ผู้ชมไม่นิยม	-ตั้งในท้องถิ่น -แปลงพื้นที่ทางกายภาพเป็นทางสังคมและพื้นที่ทางจิตใจ แต่มีเพียงน้อยครั้งและไม่ต่อเนื่อง	-ผ่านรายการแต่มีน้อยมาก และมักถูกลดทอนเป็นประเด็นประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น	1.ผ่านรายการ 2.ผ่านกิจกรรมของสถานี	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☒

หมายเหตุ: * หมายถึง ไม่มีข้อมูลปรากฏ √ หมายถึง มีมากกว่าลักษณะอื่น ≡ หมายถึง มี หมายถึง มีน้อย

1 หมายถึง การเป็นเจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้นและมีปฏิกิริยาตอบสนอง

2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในรายการ

3 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงหรือผู้ให้ข้อมูล

4 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ

5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานี

6 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและการกำหนดนโยบายร่วมกับสถานี

5. คุณลักษณะของสถานี่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

จากวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 3 ที่ต้องการศึกษาถึงคุณลักษณะของการเป็นสถานี่โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและการดำรงอยู่ของสถานี่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเพื่อท้องถิ่น ดังนั้นในส่วนแรกนี้จะอธิบายถึงคุณลักษณะสถานี่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคการปฏิรูปสื่อ (2535-2550) ภายใต้คุณลักษณะ 5 ด้าน อันได้แก่ หลักการและปรัชญา การบริหารจัดการ ความเป็นท้องถิ่นของรายการสถานี่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พื้นที่และเขตกระจายเสียง และบทบาทหน้าที่ตามแผนภาพที่ 1.1 จากนั้นในส่วนที่ 2 เป็นการอธิบายถึงการดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ ที่จะอธิบายในส่วนต่อไป

5.1 หลักการและปรัชญาโทรทัศน์ภูมิภาค

แนวคิดและหลักการของสถานี่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนหลังจากการจัดตั้งสถานี่โทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรุงเทพมหานคร (สทท. 11) เป็นสื่อโทรทัศน์เพื่อการศึกษา(รายละเอียดโปรดดูบทที่ 5) ทำให้หลักการของสถานี่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานี่แม่ข่ายอย่างเลี่ยงไม่ได้ จนมาถึงยุคการเริ่มต้นปฏิรูปสื่อตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา แนวคิดและหลักการการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาได้คลี่คลายลงแต่ผู้มีอำนาจโดยเฉพาะทางการเมืองที่เข้ามากำกับควบคุมได้พยายามเปลี่ยนแปลงหลักการของสทท. 11 แทบทุกยุคทุกสมัย เช่นนายปิยะณัฐ วัชรารภรณ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ (ในสมัยนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี, 2538-2539 และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี, 2539-2540) ได้พยายามให้สทท. 11 เป็นสื่อเชิงพาณิชย์ โดยการเปิดให้บริษัทเอกชนเข้ามาบริหารเวลาของสทท. 11 (ไพเราะ เลิศวิราม, 2546:247-249)

สมัยของคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ (สมัยนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี, 2540-2544) มีเป้าหมายให้สทท. 11 เป็นโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะ โดยกำหนดให้สทท. 11 ออกเป็นองค์กรมหาชน แยกออกจากโครงสร้างการบริหารของกรมประชาสัมพันธ์ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงแห่งชาติ (กสช.) ให้สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2540 มาตรา 40 ดังที่คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เคยกล่าวไว้ว่า

...ให้เป็นสื่อสองทาง คือไม่ใช่ส่งแต่สารไปให้คนฟังคนชมทราบอย่างเดียว ให้ไปถามเขาด้วยว่าเขาเห็นอย่างไร คิดอย่างไร ให้เขาสามารถสื่อให้เจ้าของเรื่องทราบด้วย ...ให้ชาวบ้านได้ยินได้เห็นตัวเองในสื่อของเราด้วย...และที่สำคัญประชาชนต้องมีสิทธิจะใช้สื่อของรัฐ ซึ่งใช้ภาษีอากรของเขาดำเนินงาน... และเสนอให้สื่อของกรมประชาสัมพันธ์ ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของกสท. ด้วย เพื่อประกันความอิสระ (ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม, บรรณาธิการ, 2550 ก : 49-51)

ต่อมาสมัยของนายสุรนันทน์ เวชชาชีวะ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (พ้นตำราวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี 2544-2549) มีนโยบาย ให้สทท. 11 เป็นสื่อเพื่อสาธารณะตามแบบของสถานีโทรทัศน์ BBC ของประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นการหยิบเอาต้นแบบของBBC มาอธิบายการเป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอีกครั้งหลังจากที่เคยถูกนำมาใช้อ้างในช่วงการก่อตั้งปี 2502 มาแล้ว นอกจากนั้นนายสุรนันทน์ ยังเสนอให้สทท. 11 คงสถานะเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ แต่ไม่ถือเป็นหน่วยงานราชการ ว่าไม่ได้ต้องการแยกสทท. 11 ออกจากกรมประชาสัมพันธ์ เหมือนนโยบายการเป็นองค์กรมหาชนในยุคที่ผ่านมา แต่มีลักษณะกึ่งอิสระ ที่ทำให้ผู้บริการสทท. 11 และภูมิภาคมีความคล่องตัวสามารถสั่งการและตัดสินใจได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหารสำนักประชาสัมพันธ์เขต โดยเรียกแนวทางดังกล่าวนี้ว่าหน่วยบริการพิเศษ Special Unity Delivery (SDU) (สุรนันทน์ เวชชาชีวะ, การสัมมนาสื่อเพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, 2549)

โดยหลักการดำเนินงานดังกล่าวจะส่งผลต่อโครงสร้างการบริหารจัดการ และส่งผลต่อเนื้อหาของรายการ และผู้ผลิตรายการให้มีความหลากหลายโดยเฉพาะรายการทางด้านบันเทิง ดังที่นายดุษฎี สิ้นเจิมสิริ อธิบดีอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ และสุรินทร์ แปลงประสพโชค ผู้อำนวยการสทท. 11 (2547-2549) ได้กล่าวว่า

...การปรับปรุงครั้งนี้จะทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต ความรู้ที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน และความรู้ที่จะใช้ในระยะเวลาในการดำรงชีวิต ครอบครัว หรือการประกอบอาชีพ รวมไปถึงภาคนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐจะพัฒนาประเทศ...เมื่อเป็น SDU แล้วคิดว่าคณะผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้อย่างมาก ให้มีแต่สารัตถะอย่างเดียวมั่นแน่ จะต้องให้บันเทิงด้วย สารัตถะกึ่ง

บันทึก จะต้องมีเยอะขึ้น หรือบันทึกล้นวน ๆ ก็ต้องมีเยอะขึ้น (ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม, บรรณานิติการ, 2550ค :142)

นโยบายการปรับผังรายการจะต้องดูในแง่รายการที่มีอัตราประโยชน์ต่อผู้ชมเป็นอันดับแรก แต่ถ้าไม่มีคนที่เอาเงินมาให้เรา อย่างนั้นก็คงไม่ใช่เพราะจะดูที่คุณภาพรายการ ซึ่งถือเป็นปรัชญาพื้นฐานที่จะทำให้ดีที่สุด และเกิดผลขึ้นได้ แม้กระทั่งรายการเล็ก ๆ ก็ให้นำมารวมกัน ทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดกำลัง ตรงนี้จะต้องใช้ความพยายามอย่างมาก เพราะที่ผ่านมากการจัดผังรายการจะยึดหลักใครมาก่อนก็จะให้บรรจุรายการเข้าไปก่อน ซึ่งมีรายการเล็กๆ จำนวนมาก ตรงนี้จะมีการจัดกลุ่มและจะทำอย่างไรที่จะรวมพลังของผู้ที่ผลิตรายการที่ล้นวนแต่มีศักยภาพมาทำงานร่วมกัน โดยมีสถานีเป็นแกนหลัก (ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม, บรรณานิติการ, 2550ง :147)

ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการเกิดรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้กำกับและควบคุมดูแลสทท. 11 และกรมประชาสัมพันธ์ใหม่อีกครั้ง โดยมีนายธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และนายปราโมช รัฐวินิจ เป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ และเช่นเคยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้กำกับควบคุม นโยบายของสทท. 11 ได้รับเปลี่ยนอีกครั้งโดยยกเลิกการเปลี่ยนการบริหารจัดการแบบ SDU พร้อมกับให้นโยบายที่ส่งผลกระทบต่อตรงถึงการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค นั่นก็คือการประกาศให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่ตอบสนองและใกล้ชิดกับท้องถิ่น และให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้น พร้อมกับการปรับเพิ่มเวลาของส่วนภูมิภาคจาก 3 ชั่วโมงเป็น 4 ชั่วโมงต่อวันเพื่อให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถหารายได้เลี้ยงตัวเองได้จากเวลาที่ได้รับการจัดสรรเพิ่มจากการปรับขึ้นค่าเช่าเวลาของสถานีในเครือข่ายทั้งประเทศถึงร้อยละ 100 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2550 เป็นต้นมา

การประกาศหลักการของการเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังกล่าว ถือเป็นครั้งแรกที่ผู้กำกับดูแลให้ความสำคัญกับการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่นที่ปรากฏเป็นส่วนสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงในนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ผลจากนโยบายดังกล่าว ส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วน

ภูมิภาคเริ่มรับรู้และพูดคุยกันมากขึ้น จากการสังเกตการณ์ร่วมสถานีฯ (มีนาคม-สิงหาคม 2550) พบว่ามีการประชุมหารือเพื่อหาแนวทางการพัฒนาทางด้านรายการ และการเข้าถึงท้องถิ่นของเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พร้อมให้สำรวจและหาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารายการ การรับชม และความต้องการของคนในท้องถิ่นทั้งทางด้านรายการ ด้านการมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่นเมื่อเดือนหลายครั้งในระหว่างการศึกษา

อย่างไรก็ตามด้วยความคุ้นชินกับการเปลี่ยนแปลงหลักการตามผู้มีอำนาจทางการเมืองมาตลอด ทำให้เจ้าหน้าที่บางรายไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่าเป็นนโยบายที่มาจากการเมืองที่เกิดขึ้นและหายไปตามผู้มีอำนาจ

เราคงไม่ต้องทำอะไร หรือเปลี่ยนแปลงอะไรมากหรอก เพราะพอเปลี่ยนรัฐบาล เดียวนโยบายก็จะเปลี่ยนไปอีก นโยบายไหนก็เหมือนกัน ทำอย่างที่เราทำนี่แหละ เป็นอย่างนี้จนชินแล้ว (เจ้าหน้าที่ชาย สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550)

นอกจากนั้นการอยู่ภายใต้ระบบการเป็นสื่อของรัฐที่ถูกควบคุมจากผู้มีอำนาจทางการเมืองมาตั้งแต่ก่อนสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะถือกำเนิดขึ้น ทำให้การปรับหลักคิดของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่เป็นแนวคิดหรือกระบวนการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาแบบใหม่กลายเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ขาดความคุ้นชินอีกทั้งยังขาดความรู้หรือต้นแบบที่เป็นรูปธรรมชัดเจนต่อการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม ส่งผลทำให้การปฏิบัติใช้แนวคิดดังกล่าวของสถานีฯ ยังคงเน้นการมีส่วนร่วมในมิติการเข้าซื้อเวลาเพื่อผลิตรายการ หรือการได้รับเชิญออกรายการที่ทางสถานีฯ ยังเป็นผู้กำหนด มากกว่ามิติการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครของประชาชนในท้องถิ่นและการผลิตเนื้อหาที่เกาะติดและเจาะลึกท้องถิ่น ยังถือเป็นเรื่องที่ไกลตัวและแทบจะเป็นไปไม่ได้สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อประเด็นการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นในด้านเวลาและการมีส่วนร่วม ขณะที่เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคบางคน ยังไม่เห็นด้วยกับการเพิ่มเวลาให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพราะเห็นว่าเป็นภาระและเกินความ

ต้องการของท้องถิ่น รวมไปถึงการไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองมากกว่าฐานะของผู้บริโภคหรือลูกค้า

การเพิ่มเวลาให้เราเป็น 6 ชั่วโมง ไม่เคยถามเราเลยว่าประชาชนอยากดูเรามากขึ้นหรือเปล่า ผู้ใหญ่คงกลัวคนที่วิภูมิภาคจะว่างงาน ที่ทำทุกวันนี้ก็เต็มที่แล้ว...ถ้าเขา(ท้องถิ่น)เข้ามาจะมีงบประมาณหรือเปล่า และจะทำ(ผลิตรายการ) เป็นหรือเปล่าไม่รู้ (เจ้าหน้าที่หญิง สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงแนวคิดหรือหลักการของสทท. 11 แต่ครั้งแทบไม่มีหลักการใดที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างประสบผลสำเร็จและดำรงอยู่ได้ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ถูกกลดทอนความสำคัญเป็นเพียงนโยบายที่เกิดขึ้นและหายไปตามอายุทางการเมืองของผู้เป็นเจ้าของแนวคิด ขณะเดียวกันแม้ในยุคนี้การประกาศหลักการการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นจะปรากฏตัวขึ้น แต่กระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจและวิธีการปฏิบัติพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขข้อกฎหมายที่สนับสนุนยังไม่ได้เกิดขึ้นตามมาด้วยกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้มีอำนาจได้มองการเปลี่ยนแปลงการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงผลหรือเป้าหมาย โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความพร้อมทั้งด้านความรู้และความเข้าใจให้ทั้งผู้ปฏิบัติงานและประชาชนในท้องถิ่น ทำให้โดยเนื้อแท้แล้วสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังไม่หลุดพ้นจากอำนาจการครอบงำจากทุนและการเมืองที่ไม่มีความแตกต่างจากสองยุคที่ผ่านมาแต่อย่างใด

5.2 ด้านการบริหารจัดการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การศึกษาด้านการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแยกการพิจารณาออกเป็น 5 ด้านดังนี้คือ 1) ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ 2) ด้านพื้นที่ให้บริการ 3) ด้านแหล่งที่มาของรายได้ 4) ด้านการผลิตรายการรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และ 5) ด้านการสร้างเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ตามโครงสร้างการบริหารได้แยกสถานะของสทท. 11 กรุงเทพมหานครและภูมิภาคให้เป็นสถานีแม่ข่ายและสถานีลูกข่าย แต่สทท.

ภูมิภาคตามโครงสร้างการบริหารงานแล้วยังขึ้นกับสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปฏิบัติงานภายใต้การกำกับควบคุมของผู้อำนวยการ สำนักประชาสัมพันธ์เขต แต่การดำเนินงานการแพร่ภาพออกอากาศยังต้องเกี่ยวข้องกับ สทท.11 แม้ข่ายที่มีอำนาจในการจัดสรรเวลาในการผลิตรายการและแพร่ภาพให้กับสถานี ลูกข่าย

ด้วยโครงสร้างการบริหารดังกล่าว ได้สร้างความยุ่งยากต่อการสั่งการและควบคุม รายการโทรทัศน์ และสร้างความไม่แน่นอนในการวางแผนการผลิตรายการแก่ท้องถิ่น เพราะสถานีแม่ข่ายไม่สามารถสั่งการไปยังสถานีลูกข่ายได้โดยตรง แต่ต้องสั่งการผ่าน ผู้บริหารระดับสูงของกรมประชาสัมพันธ์ผ่านไปยังสำนักประชาสัมพันธ์เขต ส่งผลทำให้ การบริหารจัดการขาดเอกภาพ ล่าช้าและขาดความคล่องตัวเพราะการตัดสินใจของผู้บริหารหลายคนและหลายระดับ (สุพิติ ชัดติยะ, 2545: 75-79)

จากสภาพดังกล่าวสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานแม้แต่การปรับผังรายการประจำวันยังต้องขึ้นอยู่กับคำสั่งจากกรมประชาสัมพันธ์และสถานีโทรทัศน์แม่ข่ายให้ปรับผังรายการอยู่เสมอ จนทำให้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในการบริหารการผลิตรายการ ส่วนหนึ่งเห็นได้ว่าแม้แต่ในหนังสือรายงานประจำของ สทท. 11 เชียงใหม่ ปี 2549 ยังไม่สามารถระบุภารกิจและเป้าหมายในการผลิตรายการได้อย่างชัดเจน

ขณะที่ความเป็นอิสระในการผลิตรายการ ส่วนใหญ่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ต้องผลิตรายการตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ ที่ล่อนโยบายรัฐบาลชุดนั้นๆ เช่นปี 2547 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องผลิตรายการตามโครงการประชาสัมพันธ์ตาม นโยบายที่ได้รับมอบหมายจากกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 6 โครงการ คือ โครงการ พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการบริหาร กิจการบ้านเมือง โครงการพัฒนาระบบราชการ โครงการส่งเสริมการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย โครงการเอตส์ และแก้ไขปัญหาเอตส์ และโครงการสถาบัน พระมหากษัตริย์ (สำนักนายกรัฐมนตรี, “ที่ นร. 0213/134 เรื่องการผลิตรายการตาม นโยบายของรัฐ,” 19 เมษายน 2547) เช่นเดียวกับปี 2548 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ต้องผลิตรายการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเช่นโครงการประชาสัมพันธ์ส่งเสริม สถาบันพระมหากษัตริย์ โครงการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและ

ยกระดับคุณภาพชีวิต โครงการประชาสัมพันธ์สื่อสารความมั่นคงของชาติ โครงการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และโครงการประชาสัมพันธ์ภารกิจเร่งด่วนของรัฐ (สำนักนายกรัฐมนตรี, “ที่ นร.0213 (สทท.ชม/225) เรื่องการผลิตรายการตามนโยบายของรัฐ,” 25 มิถุนายน 2547)

นอกจากนั้นในระหว่างปีหากรัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนเฉพาะกิจใดสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะต้องผลิตรายการเพื่อสนองต่อนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวด้วยเช่นปี 2550 นอกจากจะต้องผลิตรายการที่ตอบสนองนโยบายหลักของรัฐบาลอันได้แก่ การปฏิรูปการเมือง การปกครองและการบริหาร นโยบายทางด้านเศรษฐกิจ นโยบายทางด้านสังคม นโยบายทางด้านต่างประเทศและนโยบายทางด้านการรักษาความมั่นคงแล้ว สถานีฯ ยังต้องผลิตรายการตามนโยบายเร่งด่วนด้านการร่างรัฐธรรมนูญ การเตรียมการเลือกตั้ง การต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน การช่วยเหลือของรัฐเกี่ยวกับผู้ประสบภัยน้ำท่วม และการขยายผลมติคณะรัฐมนตรี

ความเป็นอิสระในการผลิตรายการในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานเองกลับเห็นว่าแม้จะดูว่าการทำงานของฝ่ายรายการจะถูกจำกัดกรอบตามนโยบาย แต่ในทางปฏิบัติแล้วนโยบายที่ได้รับมอบหมายมาเป็นกรอบกว้างๆ เท่านั้น เช่นนโยบายเศรษฐกิจ สังคม หรือโครงการแก้ไขความยากจน เหล่านั้น ทางผู้ผลิตรายการสามารถนำเสนอเนื้อหาอะไรก็ได้ จะเข้าถึงหรือเจาะลึกท้องถิ่นสามารถทำได้เต็มที่ โดยก็ได้ไม่ได้หลุดจากกรอบนโยบายดังกล่าวแต่อย่างใด จะมีเพียงแต่เป็นฝ่ายข่าวที่รู้สึกว่าการสร้างสรรค์งานข่าวมีน้อยกว่าเพราะต้องให้ความสำคัญกับบุคคลที่เป็นข่าวมากกว่าประเด็นข่าว โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ หรือหัวหน้าหน่วยราชการ เช่นผู้ว่าราชการจังหวัด ไปไหน ทำอะไร ฝ่ายข่าวจำเป็นต้องรายงาน

จริง ๆ แล้วเรามีอิสระในการคิดสร้างสรรค์รายการได้เต็มที่เลย หัวหน้าเราก็ไม่ได้เข้มงวด หรือบังคับให้เราทำเรื่องอะไร จะบอกแต่กรอบกว้าง ๆ ตามนโยบายเท่านั้น...มันขึ้นอยู่กับเรามากกว่าว่าจะทำมากน้อยแค่ไหน บางคนก็ชอบจะออกนอกพื้นที่หาข้อมูล แต่บางคนก็ไม่ชอบออกนอกพื้นที่ ทำรายการใกล้ ๆ สถานีนี้แหละ... เรื่องขาดอิสระก็อาจจะมีบ้าง ในเรื่องเวลาออกอากาศที่เราควบคุมไม่ได้ ต้องทำตามทีกรุ๊ปฯ จัดสรรมาให้ แต่ในส่วนของเรา รายการเราสร้างสรรค์ได้เต็มที่ ไม่มีใครมามอนิเตอร์(ตรวจสอบ)ยกเว้นประชาชนจะโทรมา

ค่าเท่านั้น (เจ้าหน้าที่ชายสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2550)

นอกจากนั้น สถานีฯ ยังมีอิสระพอต่อการจัดผังรายการเวลาของท้องถิ่นได้เอง หากไม่นับกรณีการสั่งงด หรือถ่ายทอดสด จากสถานีส่วนกลางแล้ว สถานีส่วนภูมิภาคสามารถกำหนด ยืดหยุ่น หรือยกเลิก/เพิ่มรายการใดๆ ได้ แต่ส่วนใหญ่ค่อนข้างประสบปัญหาการขาดแคลนรายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้เช่าเวลาไม่สามารถชำระเงินได้ หรือมีการยกเลิกการเช่าเวลา อย่างไรก็ตาม อำนาจและการตัดสินใจในด้านอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญและเชิงนโยบายเช่นเวลา การกำหนดราคาค่าเช่า บุคลากร งบประมาณ และนโยบายองค์กรหลัก ยังคงขึ้นอยู่กับกรกำหนดมาจากกรมประชาสัมพันธ์เป็นสำคัญ

5.2.2 พื้นที่การให้บริการ มาถึงยุคที่เปลี่ยนเทคโนโลยีการส่งสัญญาณภาพและเสียงมาเป็นการส่งผ่านดาวเทียม ทำให้งานทางด้านกรขยายพื้นที่ให้บริการลดบทบาทลง เหลือเพียงงานหลักคือการดูแลการรับ-ส่งสัญญาณภาพให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนเท่านั้น

แม้ว่าสถานีถ่ายทอด หรือ Repeater เดิมกว่า 21 จุดจะถูกปิดตัวลงแล้ว แต่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงต้องมีสถานีเครื่องส่งประจำพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นสถานีรับส่งสัญญาณดาวเทียมเพื่อแพร่ภาพไปยังพื้นที่ที่รับผิดชอบ ณ สิงหาคม 2550 สถานีโทรทัศน์มีสถานีเครื่องส่งทั้งหมด 9 แห่ง ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน และจังหวัดลำปาง โปรดดูภาพที่ 6.4 ประกอบ

ภาพที่ 6.5 แผนภาพแสดงจุดที่ตั้งสถานีเครื่องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ณ 2550

ที่มา: <http://region3.prd.go.th>

พื้นที่ให้บริการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้สามารถส่งสัญญาณให้ครอบคลุมพื้นที่ที่รับผิดชอบไปเกือบทุกพื้นที่ แต่ในด้านความใกล้ชิดผูกพันกับคนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคามผูกพันทางกิจกรรม และการใช้พื้นที่ของสถานีเครื่องส่งให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและจิตใจนั้นแทบไม่ปรากฏข้อมูลให้เห็น มีเพียงการสร้างคามใกล้ชิดผ่านทางเนื้อหารายการที่นำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นเป็นบางครั้งเท่านั้น ทำให้สถานีเครื่องส่งที่อยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ มีหน้าที่เป็นเพียงสถานีรับส่งสัญญาณโทรทัศน์เท่านั้น

5.2.3 แหล่งที่มาของรายได้ แหล่งที่มาของรายได้ในการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมาจาก 3 ทางคือ

5.2.3.1 งบประมาณแผ่นดิน การกำหนดที่มาของรายได้จากงบประมาณแผ่นดินได้รับการกำหนดไว้ตั้งแต่ก่อนการถือกำเนิดขึ้นมา โดยงบประมาณที่ได้รับแต่ละปีนั้นส่วนใหญ่เป็นงบสำหรับการดำเนินงานเช่น เงินเดือน ค่าจ้าง และการปรับปรุงซื้ออุปกรณ์เครื่องส่งโทรทัศน์ของสถานีฯ เท่านั้น ไม่รวมถึงงบประมาณทางด้านการผลิตรายการ

ตัวอย่างตัวเลขของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรแต่ละปีของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคปี 2545 สถานีฯ ได้รับจัดสรรงบประมาณรวม 12,708,648.44 บาท แต่กว่าร้อยละ 81.52 เป็นงบสำหรับเงินเดือน/ค่าจ้างประจำและค่าจ้างชั่วคราว ร้อยละ 13.96 เป็นงบสำหรับค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ และที่เหลือ 4.52 เป็นงบค่าสาธารณูปโภค (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่, 2545:16-17)

ส่วนงบประมาณปี 2549 สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับจัดสรรจำนวน 11,325,340 บาท แต่กว่าร้อยละ 88.92 เป็นงบสำหรับเงินเดือน ค่าจ้างประจำ และค่าจ้างชั่วคราว ร้อยละ 11.07 เป็นงบสำหรับดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าแม้ว่าเวลาจะผ่านมากกว่า 4 ปี แต่งบประมาณกลับได้รับ น้อยลง (พรพรรณ บุญสุข, 2549: 17)

งบประมาณของเราที่ได้รับแต่ละปีมักจะน้อย เพราะมักถูกตัด เป็นประจำ แต่ขณะที่ปริมาณงาน...ยังคงเท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้นด้วยซ้ำ แม้ว่าเราจะสามารถหารายได้ แต่ก็ต้องส่งให้กับส่วนกลางและสำนักงาน ประชาสัมพันธ์เขตอีกครั้งหนึ่งของรายได้ที่เหลือ เรียกว่าทุกวันนี้เราเลี้ยง สำนักงานเขตไปด้วย (เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2550)

จากสภาพการขาดแคลนงบประมาณโดยเฉพาะการผลิตรายการหรือ การจัดหารายการดังกล่าว ได้ส่งผลต่อการดำเนินงาน ทั้งด้านการปรับปรุงพัฒนา อุปกรณ์การผลิตรายการ การผลิตรายการ รวมไปถึงคุณภาพของรายการและ การสร้างสรรค์งาน ที่มักถูกจำกัดด้วยคำว่า “มีงบเพียงแค่นี้” เสมอ โดยเฉพาะ งบประมาณในการปรับปรุงซ่อมแซมอุปกรณ์การผลิตรายการทั้งในห้องส่งและ นอกห้องส่งและรถถ่ายทอดนอกสถานที่ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องปรับปรุงอุปกรณ์ที่ มีอยู่ด้วยตัวเองให้สามารถทำงานได้เท่าที่จะทำได้ เช่นการปรับปรุงสายเคเบิลเก่า ที่ไม่ใช้งานจากสทท. 11 กรุงเทพฯ ให้สามารถใช้งานได้ หรือการจัดทำรางคอลลิ เอง เพื่อให้ภาพออกมาสวยงาม ซึ่งก็เป็นอุปกรณ์ที่ยังคงใช้งานได้มาโดยตลอด (วิโรจน์ หลุยบุญเป็ง, 2549: 24)

5.2.3.2 งบประมาณตามโครงการที่กรมประชาสัมพันธ์จัดสรรเพื่อการผลิตรายการตามโครงการประชาสัมพันธ์นโยบายรัฐ งบประมาณส่วนนี้ได้รับจัดสรรตามนโยบายการผลิตรายการที่ตอบสนองนโยบายรัฐเช่น ปี 2545 สถานีได้รับจัดสรรจำนวน 760,000 บาท ปี 2547 เป็นเงิน 995,000 บาท ปี 2549 จำนวน 1,009,000 บาท (พรพรรณ บุญสุข, 2549:17, สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ 2545:16-17) อย่างไรก็ตามงบประมาณที่มาจากส่วนนี้ เป็นงบที่สามารถแบ่งมาผลิตรายการอื่น ๆ ของสถานีเองด้วย และหากสถานีสามารถใช้งบประมาณในการผลิตรายการต่ำกว่าประมาณการแล้ว จะทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคนำงบที่เหลือไปใช้กับการผลิตรายการหรือการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของสถานีเองได้

5.2.3.3 ค่าเช่าเวลาแพร่ภาพออกอากาศและค่าโฆษณาสินค้า จากที่ได้อธิบายเรื่องของรายได้ที่มาจากโฆษณาในหัวข้อการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นในหัวข้อ 4.1.2.2.2 จะเห็นได้ว่ารายได้จากแหล่งที่มาประเภทนี้ เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้สามารถดำเนินงานอย่างคล่องสามารถผลิตรายการ ซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และยังสามารถจ่ายค่าตอบแทน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรได้ อย่างไรก็ตามรายได้ประเภทสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีข้อจำกัดทำได้ไม่เกินร้อยละ 25 ของเวลาการแพร่ภาพออกอากาศทั้งหมด เนื่องจากเป้าหมายของสถานี คงเป็นโทรทัศน์ของรัฐและรับงบประมาณจากแผ่นดิน

ในภาพรวมแล้วที่มามีรายได้ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงมาจากงบประมาณแผ่นดินทั้งทางตรงและทางอ้อม และรายได้จากทุนภาคเอกชน ไม่ต่างจากยุคที่ผ่านมาเพียงแต่ในยุคนี้ทุนภาคเอกชนมาจากทุนท้องถิ่นมากกว่าส่วนกลาง แต่ยังไม่ปรากฏข้อมูลของแหล่งที่มาของรายได้นอกเหนือไปจากที่ได้กล่าวมา ที่จะสามารถคานอำนาจทางการเมืองและทุนเพื่อให้ภาคประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในความสัมพันธ์ที่ไม่ใช้ผู้เช่าเวลาได้

5.2.4 การผลิตรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ช่วงเริ่มต้นของยุคปฏิรูปสื่อ สถานีโทรทัศน์ได้รับการจัดสรรเวลาน้อย เช่นปี 2535 วันจันทร์ถึงศุกร์โดยได้รับจัดสรรเพียง 1 ชั่วโมงต่อวันเท่านั้น ปี 2543 การปรับเปลี่ยนเวลาของท้องถิ่นมากขึ้นประกอบกับเป็น

ช่วงที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ย้ายสถานีหลักมาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือเป็นสถานีที่มีอุปกรณ์และความพร้อมและสถานที่ที่เหมาะสมกับการผลิตรายการมากกว่าจังหวัดลำปาง ทำให้สถานีฯ ต้องผลิตรายการมากขึ้น รายการที่ผลิตนั้นส่วนใหญ่เป็นรายการประเภทข่าว และรายการอภิปรายหรือสนทนาในห้องส่ง เนื่องจากต้นทุนในการผลิตต่ำ อีกทั้งยังมีกระบวนการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก แต่ด้วยจำนวนเจ้าหน้าที่ของฝ่ายรายการมีค่อนข้างจำกัดคือมีจำนวนเพียง 7 คน และเป็นเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ประสานงาน 2 คน ทำให้เหลือเจ้าหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติงานทางด้านการผลิตรายการจริงเพียง 5 คนเท่านั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ทั้ง 4 คนมีภาระในการผลิตรายการทั้งรายการสำหรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และรายการที่ผลิตเพื่อป้อนให้กับสทท. 11 ส่วนกลาง ทำให้บางครั้งไม่สามารถผลิตรายการให้ออกอากาศได้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ในผังรายการ

สำหรับเหตุผลของการไม่สามารถผลิตรายการได้เพียงพอต่อเวลาที่ได้รับจัดสรรจากการสังเกตร่วมในกระบวนการทำงาน (มีนาคม-สิงหาคม 2550) พบว่าน่าจะมาจากบุคลากรด้านการผลิตรายการไม่เพียงพอ ปัจจุบัน (สิงหาคม 2550) มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิตรายการที่รับผิดชอบด้านการผลิตรายการ 3 คน และอีก 2 คนเป็นช่างภาพและติดต่อรับผิดชอบการผลิตรายการทั้งกระบวนการผลิต ส่งผลต่อคุณภาพรายการ การสร้างสรรค์ และความเอาใจใส่ในรายละเอียดของรายการมีน้อย

จากการร่วมสังเกตการผลิตรายการ รอบบ้านล้านนา ตอนรักษายางนา (มีนาคม 2550) นักวิจัยได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการถ่ายทำ สัมภาษณ์ เขียนสคริปต์ และติดต่อ พบว่ารายการจะไม่สามารถติดต่อได้เสร็จได้ทันตามเวลาออกอากาศ แต่ด้วยความจำเป็นต้องแพร่ภาพออกอากาศตามผังรายการ ทำให้ต้องตัดสินใจนำรายการที่ติดต่อไม่สมบูรณ์ที่เสร็จล่าช้าจากเวลาออกอากาศไป 5 นาที แพร่ภาพออกอากาศ

“ถ้าเราใช้เวลาติดต่ออย่างเดียว คงไม่มีปัญหา แต่ยังมีงานอื่น ๆ ที่ต้องทำควบคู่ไปด้วย เช่นงานเอกสาร ก็อบบี้ซีดี ให้กับผู้มาร่วมรายการ ประสานงาน ทำให้บางครั้งต้องละหน้าจอติดต่อไปก่อนแล้วค่อยกลับมาทำ ไม่เหมือนกับเอกชนที่แยกฝ่ายแยกหน้าที่ชัดเจน (กิติวัฒน์ กิติบุตร, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2550)

ปี 2550 สถานีได้รับการจัดสรรเวลาเพิ่มขึ้น จาก 4 เป็น 6 ชั่วโมง นั้นย่อหมายถึงจำนวนรายการที่จะนำเสนอจะเพิ่มมากขึ้น ตามนโยบายของผู้บริหารระดับท้องถิ่นที่ต้องการให้รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความหลากหลายสอดคล้องกับเวลาที่ได้รับเพิ่มขึ้น

เรามีนโยบายที่จะส่งเสริมให้มีการผลิตรายการหลายรูปแบบ เช่น ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาเยาวชน และที่ขาดไม่ได้คือรายการในภาคข่าว อันนี้เราคิดว่าเราจะนำเสนอข่าวที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ให้ครบถ้วน ให้รวดเร็ว และให้ถูกต้องเป็นที่ยึดถือกับประชาชนของเราให้มากยิ่งขึ้น (อำนวยการ บัญญัติ, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550)

แต่ด้วยภาวะและศักยภาพในการผลิตรายการของเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงเตรียมแนวทางการจัดหารายการไว้ 7 แนวทางดังนี้

1. ผลิตรายการข่าวต้นชั่วโมงเพิ่มขึ้น พร้อมกับเพิ่มเวลาข่าวท้องถิ่น จาก 30 นาทีเป็น 55 นาที
2. นำรายการที่น่าสนใจและมีคุณภาพออกอากาศซ้ำในเวลาภาคดึก (กรณีที่มีการปรับเพิ่มเวลา เป็น 6 ชั่วโมงแล้ว) เพื่อเป็นการขยายโอกาสการรับชมสำหรับกลุ่มที่ไม่ได้ชมในภาคเวลาเย็น
3. แลกเปลี่ยนรายการกับทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่สถานีฯ มีแนวคิดใช้เครือข่ายสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอื่น โดยระยะแรกมีการพูดคุยกับทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พิษณุโลก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมได้มีทางเลือกในการรับชมรายการ ศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาคอื่น และทยอยแลกเปลี่ยนรายการกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอื่น ๆ วันละ 1.30-2 ชั่วโมงในระยะต่อไป
4. การขอรับการสนับสนุนเทปรายการที่น่าสนใจจากหน่วยงานบริษัทเอกชนภายนอกทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน

5. จัดสรรเวลาสำหรับผู้เข้าในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะประสบปัญหาผู้เข้ายกเลิกสัญญาเข้าไปจำนวนมาก อันเนื่องมาจากการปรับเพิ่มค่าเช่า
6. เปิดโอกาสให้หน่วยงานท้องถิ่น(อปท.) เข้าร่วมผลิตรายการเพิ่มขึ้น
7. ในกรณีที่ไม่สามารถจัดหารายการได้ ทางเลือกสุดท้ายก็คือการรับสัญญาอนุญาตรายการจากสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11

ปัจจุบัน (สิงหาคม 2550) แนวทางดังกล่าวยังไม่มีผลดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก อาจเป็นเพราะยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นการเจรจาและรอทิศทางนโยบายการปรับเพิ่มเวลาเป็น 6 ชั่วโมงจากผู้มีอำนาจอีกครั้ง

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับการผลิตรายการหรือจัดหารายการเพื่อแพร่ภาพในช่วงเวลาของท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดที่ทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกำหนดในการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการนั้น ต้องเป็นลักษณะการเช่าซื้อเวลามากกว่าการส่งเสริมหรือสร้างทักษะการผลิตรายการให้กับภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่นในรูปแบบที่ต่างไปจากการเช่าเวลา ทำให้ภาคประชาชนกลุ่ม หรือองค์กรต่างๆ ไม่สามารถเข้าถึงได้ อีกทั้งผู้ผลิตรายการท้องถิ่นการเช่าเวลาหรือการผลิตรายการป้อนสถานีฯ ขึ้นอยู่กับสปอนเซอร์ ส่งผลต่อการบริหารผังรายการของสถานีโทรทัศน์ขาดความแน่นอนและต่อเนื่อง แม้ว่าในยุคนี้จะได้รับจัดสรรเวลาในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่การผลิตรายการยังคงไม่หลากหลายทั้งในด้านเนื้อหาและผู้ผลิตรายการ ดังนั้นในยุคนี้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงยังไม่สามารถบริหารจัดการการผลิตรายการให้สอดคล้องกับคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล

5.2.5 การจัดการด้านการสร้างเครือข่าย สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ มีการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงานโดยเฉพาะด้านรายการ สามารถเรียงตามลำดับการใช้มากไปหาน้อย(วิเคราะห์จากสัดส่วนรายการและเวลาการนำเสนอรายได้ดังนี้)

5.2.5.1 หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ศาสนา เอกชน ห้างร้าน และกลุ่มประชาชนในท้องถิ่น กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ เช่าเวลา โฆษณาสินค้า และเป็นแหล่งข้อมูลในการผลิตรายการ

ที่ยุคนี้ประชาชนระดับล่างเริ่มมีโอกาสเข้ามาใช้พื้นที่และได้รับการนำเสนออย่างมีศักดิ์ศรีเพิ่มขึ้นมากกว่ายุคที่ผ่านมา

5.2.5.2 กลุ่มสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ในภูมิภาคอื่น ๆ มีการผลิตรายการที่เป็นความร่วมมือของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ 10 สถานี หมุนเวียนผลิตรายการ แพรวภาพออกอากาศ 1 ชั่วโมงเป็นประจำทุกวันจันทร์ – ศุกร์ และในระยะเวลาอันใกล้นี้จะมีการแลกเปลี่ยนรายการระหว่างสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 พิษณุโลก ภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนต่างภูมิภาค

5.2.5.3 กลุ่มหน่วยงานเอกชน องค์กร ต่าง ๆ จากภายนอกท้องถิ่น กลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนเทปรายการ ภาพยนตร์สารคดีโดยเฉพาะสารคดีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ เช่น สถานกงสุลประเทศญี่ปุ่น และบริษัทเน็กซ์ สเต็ป จำกัด เป็นต้น

5.2.5.4 กลุ่มเคเบิลทีวีท้องถิ่น เป็นเครือข่ายใหม่ที่ขณะนี้ยังเป็นเพียงนโยบายการสร้างพันธมิตร โดยขอความร่วมมือให้บรรจุรายการท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในเคเบิลทีวีท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาการรับชมของสมาชิกเคเบิลทีวีให้สามารถเปิดรับรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มที่เป็นเครือข่ายดังกล่าว พบว่าส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อส่งเสริมให้มีรายการสำหรับภาพแพรวภาพออกอากาศมากที่สุด แต่ที่น่าสนใจคือการเริ่มปรากฏของเครือข่ายที่เป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งกรณีดังกล่าวในทัศนะของผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเห็นว่านอกจากจะเพิ่มความหลากหลายของรายการแล้ว ยังทำให้ประชาชนในแต่ละภูมิภาค ได้รับรู้ และเข้าใจภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีวิถีชีวิต ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมากขึ้น (อำพล บุญจันทร์, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550)

หากพิจารณาจากการสร้างเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคปฏิรูป สื่อพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้เครือข่ายที่อยู่ในท้องถิ่นมากกว่าภายนอกท้องถิ่น เหมือนกับสองยุคที่ผ่านมา โดยยุคนี้ได้ปรากฏเครือข่ายจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แห่งอื่น ๆ ในการแลกเปลี่ยนรายการและร่วมกันผลิตรายการหมุนเวียนกันเพื่อให้ ประชาชนท้องถิ่นได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนภูมิภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้น

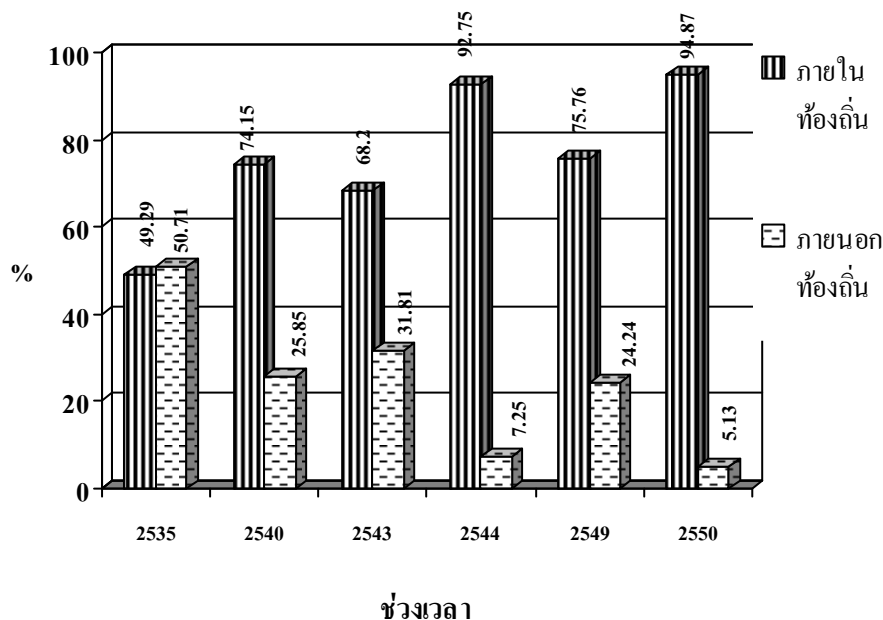
นอกจากนั้นในส่วนการใช้เครือข่ายภายในท้องถิ่น แม้ว่าส่วนใหญ่สถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคยังเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในท้องถิ่นได้เข้าถึงมากกว่า แต่ก็เริ่มปรากฏว่ากลุ่มประชาชนในระดับล่างได้เข้ามามีส่วนเข้าถึงและมีส่วนร่วมมากขึ้น และมีการกำหนดหรือคัดเลือกเนื้อหาหรือเลือกประเด็นท้องถิ่น แม้ว่าส่วนใหญ่ยังเป็น อำนาจของสถานีฯ มากกว่า แต่ถือว่ายุคนี้เป็นยุคที่คนกลุ่มดังกล่าวเริ่มเข้าถึงและต่อรอง กับสถานีโทรทัศน์ได้โดยเฉพาะหากการดำเนินงานในลักษณะเป็นกลุ่ม หรือองค์กร เช่น การส่งจดหมายหรือโทรศัพท์มายังสถานีโทรทัศน์เพื่อประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้ไป ผลิตรายการสำหรับกิจกรรมของท้องถิ่นพวกเขาเอง ซึ่งถือว่าเป็นทิศทางที่คนท้องถิ่น ระดับล่างได้เริ่มมีการเรียนรู้และมีประสบการณ์กับรูปแบบของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ แตกต่างไปจากโทรทัศน์ของรัฐเพียงรูปแบบเดียวมาอย่างยาวนาน

5.3 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การวิเคราะห์ในส่วนนี้พิจารณาด้านเวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น และความเป็น ท้องถิ่นของรายการ

5.3.1 เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น จากสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการ ของสถานีโทรทัศน์เปรียบเทียบกับที่มาของรายการ 2 กลุ่มได้แก่รายการที่มาจาก ภายในท้องถิ่น และรายการที่มาจากภายนอกท้องถิ่น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

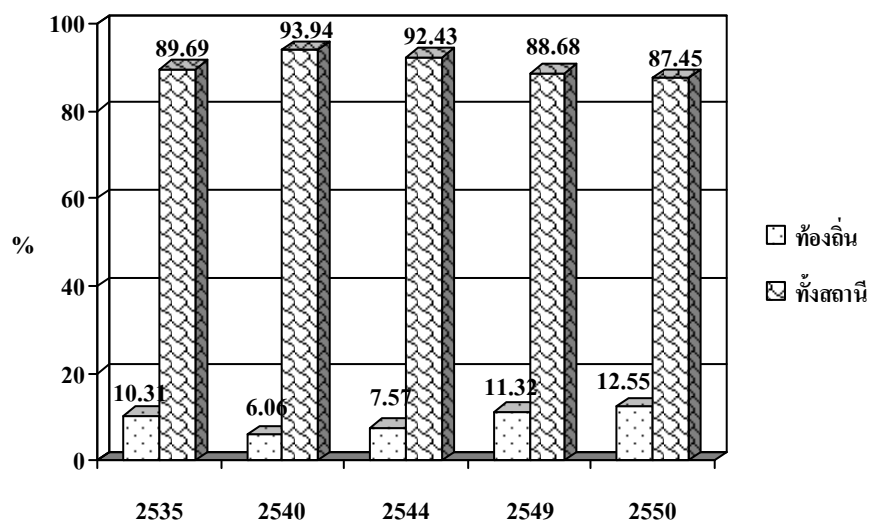
ภาพที่ 6.6 แสดงสัดส่วนเวลาการนำเสนอรายการเฉพาะเวลาท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2550

จากภาพที่ 6.6 ข้างต้นพบว่า สัดส่วนเวลาเฉพาะเวลาท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีสัดส่วนการนำเสนอรายการที่มาจากภายในท้องถิ่นมากที่สุดคือปี 2550 คิดเป็นร้อยละ 94.87 รองลงมาคือปี 2544 และ 2549 คิดเป็นร้อยละ 92.75 และ 79.76 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการนำเข้รายการจากภายนอกท้องถิ่นในยุคปฏิรูปสื่อได้มีจำนวนลดลงและหันมาพึ่งพาทรัพยากรจากท้องถิ่นสูงกว่าสองยุคที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตามพิจารณาสัดส่วนเวลาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเทียบกับเวลาทั้งเครือข่าย พบว่าสัดส่วนเวลาของท้องถิ่นยังมีสัดส่วนที่น้อยมาก โดยมีสัดส่วนสูงสุดที่ปี 2550 คิดเป็นร้อยละ 12.5 และน้อยที่สุดในปี 2540 คิดเป็นร้อยละ 6.06 เท่านั้น(โปรดดูภาพที่ 6.7) สะท้อนให้เห็นว่าเวลาของท้องถิ่นและเวลาของสถานีฯ แม้เข้ยังคงมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 30 ตามหลักการของการเป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในประเทศอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีสถานะเป็นเพียงสถานีลูกข่ายที่มักประสบปัญหาการจัดสรรเวลาที่ไม่เพียงพอต่อการสะท้อนความเป็นท้องถิ่นและไม่ตอบสนองท้องถิ่นได้

ภาพที่ 6.7 แสดงสัดส่วนเวลาที่ได้รับการจัดสรรของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเทียบเปรียบกับเวลาการแพร่ภาพทั้งเครือข่าย ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2550

5.3. ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค พิจารณาใน 2 ประเด็น คือแหล่งที่มาของข้อมูลรายการ และการใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ

5.3.1 แหล่งที่มาของข้อมูลและเนื้อหารายการ จากการศึกษาพบว่า รายการท้องถิ่นที่มาจากภายนอกท้องถิ่นมีเนื้อหาและแหล่งข้อมูลที่เป็นเรื่องราวข่าวสารของภูมิภาคอื่น ๆ ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมากนัก เช่นการ์ตูน ดนตรี ที่เป็นการยืมสัญญาณมาจากส่วนกลาง รายการสำหรับเด็ก สารคดีต่างประเทศ และการสนทนารายการรอบภูมิภาค ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องราวของภูมิภาคอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาเฉพาะรายการที่มาจากท้องถิ่น เช่นข่าวท้องถิ่นมักมีเนื้อหาเชิงประชาสัมพันธ์ กิจกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยเฉพาะข่าวของผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานราชการ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ที่มาปฏิบัติงานในท้องถิ่น ส่วนรายการสนทนาข่าว “รายการมองเมืองเหนือ” จะเน้นข่าวการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งรัฐ เอกชน และชุมชน

สำหรับรายการที่สามารถใช้เนื้อหาจากท้องถิ่นสูงกว่ารายการประเภทอื่น หากไม่นับรวมรายการข่าว ก็คือรายการสารคดีสารคดีรอบบ้านล้านนา เรื่องราวชาวเหนือ รายการวาไรตี้ ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น รายการเวทีท้องถิ่น และรายการที่ผลิตมาจากผู้เช่าท้องถิ่น เช่นมหัศจรรย์ล้านนา ตะลุยเชียงใหม่เป็นต้น แต่เนื้อหาและที่มาของข้อมูลส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด

5.3.2 การใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ ยุคปฏิรูปสื่อความตื่นตัวในเรื่องภาษาถิ่นของท้องถิ่นมีสูง มีการแสดงความคิดเห็นให้ทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ปรับการใช้ภาษาในการจัดรายการจากภาษาไทยกลาง มาเป็นภาษาพื้นเมืองจนประสบความสำเร็จ ทั้ง ๆ ที่ในตอนแรกผู้บริหารไม่ต้องการให้นำเสนอด้วยภาษาถิ่นเนื่องจากขาดความเป็นสากล แต่ด้วยกระแสของประชาชนต้องการให้นำเสนอภาษาถิ่นมีมาก จึงมีการปรับเปลี่ยนการนำเสนอเป็นภาษาถิ่นในรายการ“มองเมืองเหนือ” เป็นรายการแรก หลังจากนั้นได้ค่อย ๆ นำไปใช้กับรายการอื่นๆ แม้ว่าจะไม่ได้มีรูปแบบรายการ (สุรัชย์ เงินคำคง, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2550)

จากการสังเกตการณ์(มีนาคม – สิงหาคม 2550) การถ่ายทำนอกสถานที่ตามชุมชนต่าง ๆ แทบทุกแห่งผู้ดำเนินรายการและแหล่งข้อมูลที่เป็นคนท้องถิ่นจะใช้ภาษาถิ่น แม้แต่รายการที่ต้องแพร่ภาพออกอากาศที่กรุงเทพฯ และผู้ดำเนินรายการแจ้งให้กับประชาชนผู้ร่วมรายการว่าขอใช้ภาษาไทยกลาง ได้สร้างความรู้สึกอึดอัดให้กับผู้ร่วมรายการ จนผู้ดำเนินรายการต้องปรับปรนให้ผู้ร่วมรายการพูดภาษาถิ่นเองได้ และให้ผู้ดำเนินรายการพูดภาษาไทยกลาง ส่วนรายการประเภทสารคดี ส่วนใหญ่จะนำเสนอด้วยภาษาไทยกลาง เนื่องจากเป็นรายการที่มีการส่งไปแพร่ภาพออกอากาศทั่วประเทศด้วย

นอกจากนั้นกลุ่มประชาชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาร่วมรายการเมื่อทราบว่าสามารถใช้ภาษาพื้นเมืองได้ก็จะเกิดความรู้สึกสบายใจและไม่อึดอัดในการสื่อสาร เช่นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2550 ทางรายการมองเมืองเหนือได้เชิญตัวแทนจากโรงเรียนปรั้นส์รอยัลวิทยาลัย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัด

เชียงใหม่ร่วมรายการ ซึ่งการสนทนาได้ใช้ภาษาพื้นเมืองตลอดทั้งรายการ เมื่อจบรายการแล้ว ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งได้กล่าวว่า “ดีจัง ผู้เป็นกำเมือง ก็เลยรู้ได้ง่าย”

ระหว่างการสังเกตการณ์และรับโทรศัพท์ระหว่างรายการสด ประเด็นที่ประชาชนแสดงความคิดเห็นค่อนข้างมากกว่าประเด็นอื่น ๆ ก็คือการให้ใช้ภาษาพื้นเมือง โดยส่วนใหญ่แล้วมักแสดงความไม่พอใจหากผู้ดำเนินรายการใช้ภาษาพื้นเมืองไม่ถูกต้อง หรือใช้ภาษาไทยกลางผสมไปกับภาษาถิ่น

สอดคล้องกับผลการสำรวจในการศึกษาครั้งนี้(โปรดดูในบทที่ 7) พบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคนำเสนอภาษาถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่าภาษาไทยกลาง ขณะที่ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มคนรุ่นใหม่หรือกลุ่มนักศึกษาฝึกงาน ต่างก็ต้องการให้สถานีฯ มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้ภาษาพื้นเมือง เพื่อสร้างเอกลักษณ์และการยอมรับในภาษาเฉพาะของท้องถิ่น

การใช้ภาษาคำเมือง มันรู้สึกใกล้ชิดกับเรา เป็นชีวิตประจำวันของภาคเหนือ กลุ่มเป้าหมายคือคนท้องถิ่น คนเมือง พอเรามีคำเมืองเราก็เลือกเนื้อหาที่เสนอได้ คนเมืองก็ฟังได้ถนัด ...ฟังง่ายกว่า เหมือนคนไทยไม่ฟังภาษาอังกฤษ ...เป็นการอนุรักษ์ไว้ เดียวนี้ภาษากลางกลืนไปหมดแล้ว แล้วคนอย่างแม่เมือง พ่อไทย แล้วพูดเมืองไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ใช่มืองจริง ๆ จะเป็นอย่างไร ถ้าเราทำได้ เห็นได้หัดมันก็ค่อยซึมซับเข้าไป ทำให้เราไม่หลงลืม ไม่มีชาติกำเนิดของเรา” (กลุ่มนักศึกษาฝึกงาน สทท.11 เชียงใหม่, สนทนากลุ่ม, 5 พฤษภาคม 2550)

อย่างไรก็ตามการใช้ภาษาถิ่นยังคงสร้างปัญหาและข้อถกเถียงระหว่างผู้ปฏิบัติงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคด้วยกันเองอยู่บ้าง เช่นเจ้าหน้าที่บางรายไม่สามารถใช้ภาษาถิ่นได้ หรือไม่คุ้นชินต่อการใช้ภาษาถิ่น และความวิตกกังวลว่า จะไม่สามารถสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจได้ โดยเฉพาะภาษาคำเมืองที่เป็นคำดั้งเดิม ซึ่งประเด็นดังกล่าวมักเป็นประเด็นที่เจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ถกเถียงอยู่เสมอ

- เจ้าหน้าที่คนที่ 1 “กลัวคนอื่นที่มาอยู่เชียงใหม่จะฟังไม่ออก
 เจ้าหน้าที่คนที่ 2 (คนนอกพื้นที่) “ไม่ต้องห่วงเลย พี่ชอบฟัง คนที่อื่นเขาก็ชอบฟัง”
 เจ้าหน้าที่คนที่ 3 “เพื่อนนักข่าวเขาวางมันเป็นคำเมืองเกินไป ฟังไม่รู้เรื่อง”
 เจ้าหน้าที่คนที่ 1 “ต้องครึ่ง ๆ พบกันครึ่งทาง”
 เจ้าหน้าที่คนที่ 3 “ไม่มีใครพูดกันแล้ว แม่เรายังฟังไม่รู้เรื่องเลย”
 เจ้าหน้าที่คนที่ 1 “ชาวบ้านเขาไม่ได้ต้องการคำเมืองธรรมดา เขาต้องการคำเมืองแท้ ๆ “

การอยู่ภายใต้การครอบงำของอุดมการณ์ชาตินิยมและการสร้างมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศที่สะสมและสืบทอดมาตลอดอายุของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทำให้ความเป็นท้องถิ่น วัฒนธรรมและภาษาของท้องถิ่นดูด้อยและล้าสมัยกว่าที่ยังอยู่ในสำนึกของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางคน ทำให้ประเด็นการใช้ภาษาถิ่นเป็นประเด็นที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ และยังเป็นข้อถกเถียงถึงความเหมาะสมและความคล่องปากในการสื่อสาร โดยไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าและหน้าที่สำคัญของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ต้องส่งเสริมอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผู้ส่งคม อีกทั้งการใช้ภาษาถิ่นยังเป็นด่านต้น ๆ ของการสร้างคามใกล้ชิดและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นได้

อย่างไรก็ตามในยุคนี้ภาษาถิ่นได้รับการนำเสนอและเป็นที่ยอมรับในการสื่อสารที่ปรากฏผ่านโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับการใช้ภาษาไทยกลาง อีกทั้งผู้ร่วมรายการหรือคนท้องถิ่นเองมีสิทธิในการพูดหรือสื่อสารภาษาของพวกเขาผ่านทางสื่อโทรทัศน์ได้โดยไม่รู้สึกรายอย่างในยุคที่ผ่านมาทำไม่ได้

5.4 ที่ตั้งและเขตการกระจายเสียง

ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้แม้มีการเปลี่ยนที่ตั้งจากจังหวัดลำปางมายังจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดที่มีความเป็นเมือง ทันสมัย และเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ แต่ก็ยังถือว่าตั้งอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ของการเป็นสื่อท้องถิ่น ที่แม้เมื่อพิจารณาจากแนวนโยบายและหน้าที่ที่กรมประชาสัมพันธ์ และสทท.

11 แม่ข่าย มอบหมายไม่ได้ให้ความสำคัญกับมิติด้านนี้อย่างชัดเจน แต่ในช่วงปลายปี 2549 ที่มีประกาศให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสื่อท้องถิ่น และมีการเพิ่มเวลาส่วนท้องถิ่นและมีการเพิ่มเวลาส่วนท้องถิ่น ทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตื่นตัวในการสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นมากขึ้น เช่นนโยบายให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาผลิตรายการ การจัดโครงการช่อง 11 สัญจร หรือโครงการเป็นสถานที่ศึกษาหรือฝึกทักษะด้านเทคโนโลยีด้านโทรทัศน์ให้กับคนในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามการสร้างความสัมพันธ์ เนื้อหา หรือทรัพยากรที่นำมาใช้ผลิตรายการส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มากกว่าพื้นที่อื่น โดยเฉพาะจังหวัดที่มีระยะห่างหรือการเดินทางมีความลำบากเช่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการสำรวจจดหมายของผู้ชมในปี 2549-2550 แทบจะไม่พบจดหมายที่มาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่อย่างไรก็ตามความใกล้ชิด ความผูกพันระหว่างสถานีโทรทัศน์และท้องถิ่นนอกเหนือจากจังหวัดเชียงใหม่แล้วมีระดับน้อยกว่ามาก

สำหรับพื้นที่กระจายเสียงหรือพื้นที่การรับสัญญาณโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ในยุคนี้อย่างคงมีพื้นที่รับผิดชอบเพียง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถรับสัญญาณจากช่อง 11 เชียงใหม่ได้ ยกเว้นบางพื้นที่ที่เป็นภูเขา หรือหุบเขา เช่นพื้นที่อมก๋อย จ.เชียงใหม่ บางส่วนของอำเภอเวียงเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการลดพื้นที่ความรับผิดชอบให้เหลือเพียง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนมาตั้งแต่ปี 2529 นั้น ทำให้การผลิตรายการเพื่อตอบสนองวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นสามารถทำได้ดีและเหมาะสมมากขึ้นต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากความแตกต่างของประชาชนในแต่ละจังหวัดมีไม่มากนัก ไม่ว่าจะเป็นภาษา ประเพณี ความเชื่อ หรือวิถีชีวิต ดังนั้นความท้าทายของเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงอยู่ที่การสร้างความสัมพันธ์ของการนำเสนอเนื้อหาของแต่ละจังหวัด และให้โอกาสในการเข้าถึงสถานีโทรทัศน์ได้ในสัดส่วนที่เท่าเทียมได้อย่างไร

5.5. บทบาทหน้าที่โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การพิจารณาจากหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่น นักวิจัยได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองนโยบายของรัฐ โดยใช้ข้อมูลจากการกำหนดนโยบาย/คำสั่งที่ได้รับมอบหมายมาจากรัฐและกรมประชาสัมพันธ์และกองประชาสัมพันธ์เขตเป็นหลัก 2) การแสดงบทบาทที่ตอบสนองต่อนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเอง(กลุ่มที่ 1 และ 2 โปรดดูในบทที่ 6 หัวข้อ 4.1.1 ความเป็นท้องถิ่นด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน 3) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่น ที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือการแสดงบทบาทหน้าที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากสถานีโทรทัศน์หรือผู้ส่งสารเองและที่มาจากคนท้องถิ่นหรือผู้รับสารเอง โดยการวิเคราะห์การแสดงบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้จะใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์การดำรงอยู่และคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น บริบทชุมชนและปัจจัยภายนอกที่ได้ศึกษา ดังตาราง 6.10 ข้างล่างดังนี้

ตารางที่ 6.10 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยุคการปฏิรูปสื่อ (2535-2550)

การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนอง ต่อนโยบายรัฐ	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนอง ต่อนโยบายของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองต่อท้องถิ่น	
		การแสดงผลบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนอง ท้องถิ่นที่มาจากด้านผู้ส่งสาร	การแสดงผลบทบาทหน้าที่ ที่ตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากผู้รับสาร
<ol style="list-style-type: none"> 1. หน้าที่ให้ข่าวสาร และความรู้ทั่วไป 2. เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรม นโยบายของรัฐ 3. ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมชาติและท้องถิ่น 4. ส่งเสริมส่งเสริมความมั่นคงและความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย 5. เป็นสถานีเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง 6. เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีโทรทัศน์ 7. สถาบันการศึกษาออกระบบทางด้านโทรทัศน์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หน้าที่ให้ข่าวสาร และความรู้ทั่วไป 2. เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรม นโยบายของรัฐ 3. ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมชาติและท้องถิ่น 4. เป็นพื้นที่ การแสดง ออกให้ กับข้าราชการ องค์กร ชุมชนในท้องถิ่น 5. เป็นพื้นที่การแสดงออกของวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น 6. เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น 7. นำประเด็นท้องถิ่นสู่ประเด็นระดับชาติ (น้อย) 8. เป็นพื้นที่การสื่อสารจากท้องถิ่นสู่รัฐ (น้อย) 9. เป็นตัวกลางเชื่อมโยงรัฐกับท้องถิ่น (น้อย) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แหล่งสร้างงาน สร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับคนในท้องถิ่นบางกลุ่ม 2. ส่งเสริมศีลธรรม 3. สะท้อนวัฒนธรรม ตัวตนของท้องถิ่นให้ท้องถิ่นได้เห็นตนเอง 4. เป็นพื้นที่ การแสดง ออก ของวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น 5. เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น 6. นำประเด็นท้องถิ่นสู่ประเด็นระดับชาติ(น้อย) 7. เป็นพื้นที่การสื่อสารจากท้องถิ่นสู่รัฐ (น้อย) 8. เป็นตัวกลางเชื่อมโยงรัฐกับท้องถิ่น (น้อย) 9. เครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้สถานภาพกับคนในท้องถิ่น

		การแสดงผลภาพหน้าที่ตอบสนองต่อท้องถิ่น	
	10. เครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น 11. เป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้เกี่ยวกับ เทคโนโลยีสารสนเทศ 12. สถาบันการศึกษานอกระบบทางด้าน เทคโนโลยี		

จากข้อมูลตารางที่ 6.10 การแสดงบทบาทในยุคปฏิรูปสื่อนี้ผู้เขียนได้นำนโยบายที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกำหนดขึ้นในระหว่างช่วงที่นักวิจัยได้ทำการสังเกตการณ์มาร่วมจัดหมวดหมู่การแสดงบทบาทหน้าที่ด้วย

การแสดงบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่กำหนดขึ้นเองนั้นได้เพิ่มบทบาทที่ตอบสนองท้องถิ่นที่ไม่เกิดขึ้นมาก่อนเช่นการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น การเป็นตัวกลางเชื่อมโยงรัฐกับท้องถิ่นและการเป็นพื้นที่การสื่อสารจากท้องถิ่นสู่รัฐ เป็นต้น โดยที่กรมประชาสัมพันธ์หรือรัฐเองไม่ได้กำหนดนโยบายให้ความสำคัญหรือกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อตอบสนองท้องถิ่นแต่อย่างใด ดังนั้นการตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากสถานีโทรทัศน์เองนั้น น่าจะเกิดขึ้นจากการเผชิญหน้ากับท้องถิ่นที่คนท้องถิ่นมีความรู้และความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากขึ้นจนเป็นแรงกดดันให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องปรับเปลี่ยนนโยบายโดยการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองต่อท้องถิ่นคู่ขนานไปกับการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐไปพร้อมกัน

ส่วนการแสดงบทบาทหน้าที่การตอบสนองท้องถิ่นที่มาจากด้านผู้รับสารในยุคนี้ คนท้องถิ่นให้ความสนใจโทรทัศน์น้อยมาก จึงทำให้การแสดงบทบาทที่ตอบสนองท้องถิ่นจากคนท้องถิ่นลดเหลือเพียงบทบาทการให้สถานภาพของคนท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มที่เข้าถึงและร่วมแสดงผ่านหน้าจอโทรทัศน์ เท่านั้น ทั้งนี้บทบาทหน้าที่ที่เคยกำกับเวลาชีวิตของคนท้องถิ่นหรือเป็นดัชนีชี้วัดฐานะของคนท้องถิ่นได้หายไปตามการเปลี่ยนแปลงของอำนาจการต่อรองและการตอบสนองต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์ของคนท้องถิ่น

อาจกล่าวได้ว่าการแสดงบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในยุคนี้ ในส่วนการตอบสนองนโยบายรัฐนั้นแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังคงเน้นการเป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์และการเป็นพื้นที่แสดงออกของรัฐตามเดิม แต่การตอบสนองนโยบายของสถานีฯ ที่กำหนดขึ้นในระดับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเองนั้นได้ให้ความสำคัญกับการตอบสนองท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ควบคู่ไปกับการแสดงบทบาทเพื่อตอบสนองรัฐ ในขณะที่การแสดงบทบาทหน้าที่ที่เกิดจากผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นในยุคนี้ได้ลดลง ตามการเปลี่ยนแปลงทางบริบทชุมชนและบางบทบาทหน้าที่ได้รับการกำหนดไว้เป็นบทบาทหน้าที่ที่เป็นนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเอง

การแสดงบทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ที่ต้องตอบสนองทั้งหน่วยงานที่กำกับดูแล และท้องถิ่นท่ามกลางการดำเนินงานที่ไม่เอื้อต่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าอย่างน้อยปัจจัยการดำรงอยู่ในด้านความใกล้ชิดกันทางพื้นที่(กายภาพ)ระหว่างสถานีโทรทัศน์และท้องถิ่นและการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายที่เปลี่ยนโครงสร้างกรรมสิทธิ์ในคลื่นความถี่และการตระหนักถึงสิทธิการสื่อสารของคนท้องถิ่นได้สร้างเงื่อนไขกำหนดการแสดงบทบาทหน้าที่ตอบสนองท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่าการตระหนักถึงสิทธิของคนท้องถิ่นจะยังไม่สามารถเป็นพลังที่เข้มแข็งในการต่อสู้ที่กดดันเพื่อเปลี่ยนแปลงให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้เป็นผลสำเร็จ แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นไปอีกระดับหนึ่ง

สรุปคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคยุคปฏิรูปสื่อ(2535-2550)

จากแผนภาพที่ 6.8 สามารถอธิบายเป็นความหมายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยในยุคการปฏิรูปสื่อ(2535-2550) ได้ดังนี้

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐ บริหาร กำกับและควบคุมการดำเนินงานโดยหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของรัฐและสถานีโทรทัศน์แม่ข่าย(สทท. 11 กรุงเทพฯ) มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองและรัฐบาล ใช้งบประมาณแผ่นดินและทุนธุรกิจของท้องถิ่น เป็นแหล่งรายได้ในการดำเนินงาน รับผิดชอบการให้บริการเฉพาะภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความคล้อยคลึงทางวัฒนธรรม

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับการจัดสรรเวลาสำหรับท้องถิ่นวันละ 4 ชั่วโมง โดยได้รับนโยบายให้ตอบสนองต่อนโยบายรัฐและท้องถิ่น รายการส่วนใหญ่นำเสนอมาจากการผลิตของสถานีฯ และผู้เช่า/ผู้ผลิตในท้องถิ่น เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นสาระ-ความรู้และความบันเทิง(น้อย) ที่เป็นเรื่องราวของท้องถิ่น แต่สถานีฯ และผู้เช่า/ผู้ผลิตท้องถิ่น มีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการผลิตรายการตามผังรายการ ทำให้ต้องนำรายการกลับมานำเสนอซ้ำหลายครั้ง

บทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเน้นการตอบสนองนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดมาจากรัฐและหน่วยงานที่กำกับควบคุม โดยเฉพาะบทบาทการเป็นกลไก / เครื่องมือการสื่อสารของรัฐไปยังภูมิภาคเป็นหลัก ทำให้แม้การกำหนดให้สถานีฯ เป็นสื่อท้องถิ่น แต่ศักยภาพและทรัพยากรส่วนใหญ่ใช้สำหรับตอบสนองนโยบายรัฐ จนแทบไม่เหลือพอสำหรับการตอบสนองต่อท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการมีสถานีฯ ตั้งอยู่ในท้องถิ่นและนโยบายให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่กลับมาทำให้สถานีฯ แสดงบทบาทที่ตอบสนองท้องถิ่นได้นอกเหนือจากการตอบสนองนโยบายของรัฐ อย่างไรก็ตามบางบทบาทหน้าที่ที่สำคัญสำหรับการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น สถานีฯ ยังไม่สามารถกระทำได้ เช่นการเป็นตัวแทนของประชาชนในการตรวจสอบหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองภาคประชาชน เป็นต้น

เมื่อนำคุณลักษณะดังกล่าวไปเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตามหลักการสากลในมิติ 5 ด้านตามกรอบในแผนภาพที่ 1.1 พบว่ามีคุณลักษณะทางด้าน

ของพื้นที่ตั้งสถานีหลักและรัศมีกระจายเสียง และการบริหารจัดการในด้านการขยายพื้นที่การให้บริการ การผลิตรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การจัดการเครือข่าย และความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทางด้านแหล่งที่มาของข้อมูลและการใช้ภาษาถิ่น เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากกว่าสองยุคที่ผ่านมา ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายที่ทำให้คนท้องถิ่นตระหนักถึงสิทธิการสื่อสารโดยเฉพาะการเป็นผู้ส่งสาร และทางสถานี เริ่มมีการผ่อนคลายเป็นประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในท้องถิ่นมากขึ้น รวมไปถึงปัจจัยทางด้านการรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของคนท้องถิ่นต่อสื่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและโทรทัศน์คู่แข่งที่มาจากส่วนกลางมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านั้นทำให้แบบแผนการใช้โทรทัศน์ทั้งสองประเภทแตกต่างกัน โดยใช้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อการเป็นผู้ส่งสาร ขณะที่ใช้โทรทัศน์ส่วนกลางเพื่อความบันเทิง

คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่สถานีฯ แสดงได้มากในยุคนี้เน้นไปทางด้านรายการหรือการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อย่างไรก็ตามแม้ว่าคุณลักษณะดังกล่าวจะมีความสอดคล้องการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น แต่ยังคงถืออยู่ในขั้นเริ่มต้นของการฟื้นคืนความเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นหลังจากที่เกิดภาวะวิกฤตของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นในยุคที่สองที่ผ่านมา และเป็นคุณลักษณะในก้าวแรก ขณะที่บางคุณลักษณะบางส่วนยังต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกเช่น แหล่งที่มาของรายได้ที่ยังต้องอาศัยงบประมาณแผ่นดินในสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้ที่มาจากท้องถิ่นหรือจำนวนรายการท้องถิ่นที่ยังไม่เพียงพอต่อเวลาแพร่ภาพออกอากาศของคนท้องถิ่น

ส่วนคุณลักษณะด้านหลักการบริหารยังให้น้ำหนักของการเป็นสื่อของรัฐและตอบสนองนโยบายของรัฐมากกว่า การบริหารจัดการโดยเฉพาะความเป็นอิสระยังมีไม่พอต่อการบริหารจัดการการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น และบทบาทหน้าที่ที่ยังคงให้น้ำหนักกับการตอบสนองของรัฐมากกว่าท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะปัจจัยทางการเมือง ที่กำหนดหลักการและปรัชญาการเป็นสื่อของรัฐและดำเนินงานเพื่อรัฐมาอย่างเข้มข้น จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลไปยังการแสดงคุณลักษณะด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ การจัดสรรเวลาให้กับท้องถิ่น ยังไม่สามารถแก้ไขเพื่อเป็นไปตามคุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลอย่างแท้จริง ดังแสดงไว้ในตารางที่ 6.11

ตารางที่ 6.11 แสดงการประเมินคุณลักษณะของการเป็นโทรศัพท์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของสถานีโทรศัพท์ส่วนภูมิภาคในยุคการผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรศัพท์ของรัฐ (2535-2550)

คุณลักษณะโทรศัพท์เพื่อท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรศัพท์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล
1. หลักการปรัชญา	ไม่เป็น (เป็นสื่อของรัฐและเชิงพาณิชย์)
2. การบริหารจัดการ	
2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ	ไม่เป็น
2.2 แหล่งที่มาของรายได้	ไม่เป็น(ไม่หลากหลาย)
2.3 พื้นที่ให้บริการ	เป็น
2.4 การผลิตรายการโทรศัพท์ส่วนภูมิภาค	เป็น
2.5 การจัดการเครือข่าย	เป็น
3. ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง	เป็น
4. ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรศัพท์ส่วนภูมิภาค	
- เวลาท้องถิ่น	ไม่เป็น
- ที่มาของแหล่งข้อมูล	เป็น
- การใช้ภาษาถิ่น	เป็น
5. บทบาทหน้าที่	ไม่เป็นเน้นการตอบสนองของรัฐมากกว่าท้องถิ่น
5.1 บทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองนโยบายรัฐ	
5.2 บทบาทหน้าที่ที่ตอบสนองท้องถิ่น	
5.2.1 เกิดจากสถานีฯ กำหนด	ความเป็นส่วนใหญ่มาจากสถานี มากกว่ากำหนดมาจาก
5.2.2 เกิดจากผู้รับสารกำหนด	ทางด้านผู้รับสารหรือคนท้องถิ่น ที่ยุคนี้มีลดลงอย่างมาก

6. การใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค : ยุคการการผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2534-2550)

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาถึงการดำรงอยู่ในฐานะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่กล่าวไปข้างต้นในมิติ 3 ด้านอันประกอบด้วย 1) ความเป็นท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วม และ 3) พื้นที่ (Space) ตามแผนภาพที่ 1.2 ในบทที่ 1 ทำให้สามารถทราบถึงปัจจัยที่เป็น/ไม่เป็นตัวกำหนดการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคกำเนิดนี้ตามตารางที่ 6.12 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 6.12 แสดงการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นยุคการผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2518-2534)

มิติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	ปัจจัยกำหนดในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคการปฏิรูปสื่อ (2535-2550)
1. การดำรงอยู่ในมิติความเป็นท้องถิ่น	
1.1 โครงสร้าง การบริหารและอำนาจการตัดสินใจ	ไม่เป็น รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ควบคุมและเป็นเจ้าของ
1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น	
1.2.1 ด้านบุคลากร	คนมีภูมิลำเนาในท้องถิ่นมีสัดส่วนใกล้เคียงกับคนนอกท้องถิ่นเป็น
1.2.2 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น	
- ไม่เป็นตัวเงิน	ไม่มี
- เป็นตัวเงิน	เป็นรายได้ของสถานีฯ นอกเหนือจากรายได้จากงบประมาณแผ่นดิน
1.2.3 ทางด้าน รายการ	ใช้รายการจากภายในท้องถิ่นเกือบทั้งหมด แต่มีสัดส่วนเวลาไม่ถึงร้อยละ 30
2. การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่ (Space)	

มติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	ปัจจัยกำหนดในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น: ยุคการปฏิรูปสื่อ (2535-2550)
2.1 พื้นที่กายภาพ	
- พื้นที่หน้าจอโทรทัศน์	4 ชั่วโมงต่อวัน (จาก 18 ชั่วโมงต่อวัน)
- ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์	ไม่มีการใช้ในการนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและจิตใจ
2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ	ไม่มี
3. การมีส่วนร่วม	
3.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่น	
- มีส่วนร่วมในรายการ	เพิ่มกลุ่มคนท้องถิ่น แต่มีจำนวนน้อย
- มีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดง / ให้ข้อมูล	เพิ่มกลุ่มคนท้องถิ่น แต่มีจำนวนน้อย
- มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ	มีเพิ่มขึ้น
- ร่วมกิจกรรมกับทางสถานี	ไม่มี
- มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบาย	ไม่มี
3.2 การมีส่วนร่วมเข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	
- ผ่านรายการ(หน้าจอ)	มี
- ผ่านกิจกรรม(นอกจอ)	ไม่มีการทำกิจกรรมเพื่อเข้าถึงท้องถิ่น
3.3 การมีส่วนสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนท้องถิ่น	ไม่มี

6.1 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ในยุคนี้(2535-2550) มีดังนี้

6.1.1. มิติความเป็นท้องถิ่น

6.1.1.1 ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านบุคลากร

6.1.1.2 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น

6.1.1.2.1 ด้านเป็นตัวเงิน(ค่าเช่าและค่าโฆษณา)

6.1.1.2.2 ด้านรายการ

6.1.2 มิติด้านพื้นที่(Space) ในด้านพื้นที่ทางกายภาพในด้านพื้นที่หน้าจอตีทัศน์

6.1.3 มิติด้านการมีส่วนร่วม

6.1.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสาร

6.1.3.1.1 การมีส่วนร่วมในรายการ

6.1.3.1.2 การมีส่วนร่วมในระดับผู้แสดงและผู้ให้ข้อมูลรายการ

กับ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

6.1.3.1.3 การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ

6.1.3.2 การมีส่วนร่วม/เข้าถึงท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ผ่านทั้งรายการ/เนื้อหารายการที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมและประเพณีของท้องถิ่น

6.2 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ใช้เพื่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

6.2.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น

6.2.2.1 ด้านโครงสร้าง การบริหาร

6.2.2.4 ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

6.2.2.5.1 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์ทั้ง ที่ไม่เป็นตัวเงิน

6.2.3 มิติด้านพื้นที่ (Space)

6.2.3.1 พื้นที่ทางกายภาพ ในด้านที่ตั้ง สถานีฯ

6.2.3.4 พื้นที่ทาง สัง คมและจิตใจ

6.2.4 มิติด้านการมีส่วนร่วม

6.2.4.1 ด้านการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในกระบวนการสื่อสาร

6.2.4.2.1 ระดับการเป็นเจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้น

6.2.4.2.3 การร่วมกำหนดนโยบาย และการบริหารสถานีฯ

6.2.4.3 การมีส่วนร่วม/เข้าถึง ท้องถิ่นของ สถานีโทรทัศน์ผ่านกิจกรรมที่ สถานีฯ จัดขึ้น

6.2.4.7 การใช้รายการโทรทัศน์กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก สาธารณะ

สรุปได้ว่ายุคปฏิรูปสื่อ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้ปัจจัยการดำรงฐานะการ เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการหรือหน้าจอโทรทัศน์ไม่ว่า จะเป็นการสนับสนุนที่เป็นตัวเงินที่ได้จากการเช่าเวลา การมีส่วนร่วมที่เป็นผลมาจากการ รายการที่ปรากฏผ่านหน้าจอ ซึ่งปัจจัยกำหนดความเป็นสื่อโทรทัศน์ดังกล่าวจะเอื้อต่อ การดำรงอยู่ในฐานะสื่อเพื่อท้องถิ่นได้มาก แต่ดูเหมือนกับว่าความผูกพัน ความรักและ ความรู้สึกเป็นเจ้าของของคนท้องถิ่นที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังไม่เกิดขึ้นเหมือน ที่เคยเกิดขึ้นในยุคกำเนิดทั้ง ๆ ที่มีปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ ที่หลากหลายกว่า

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยความเป็นท้องถิ่นทางด้านโครงสร้าง นโยบายของ องค์กรยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงยังคงผูกขาดจากอำนาจรัฐ ขณะเดียวกันสถานีโทรทัศน์ฯ ละเลยปัจจัยที่เป็นจุดแข็งของตนเองนั่นก็คือการเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ใกล้ชิดท้องถิ่นทาง กายภาพมากที่สุดมาหวนสร้าง ความผูกพันในแบบที่สัมผัสได้จริง ๆ เช่นการสนับสนุน อุปถัมภ์จากท้องถิ่นที่มากกว่ามิติการจ่ายค่าเช่าซื้อเวลาผลิตรายการ การแปลงพื้นที่ทาง กายภาพทั้งที่ตั้งสถานีฯ และพื้นที่หน้าจอให้กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมและจิตใจผ่าน กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการออกไปหาท้องถิ่นหรือเชิญชวนให้ท้องถิ่นเข้ามา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทาง สถานีฯ ไม่ได้สร้างให้กลายเป็นปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ จึงทำให้ความสัมพันธ์และ ความผูกพันระหว่างคนท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ก็ยังคงดูห่างเหิน และยังทำให้คุณลักษณะ บางอย่างของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นของสถานีฯ ขาดความสมบูรณ์ เช่นคุณลักษณะของ การบริหารรายการที่ยังประสบปัญหาขาดแคลน และขาดความหลากหลาย เพราะการเข้า มามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร การเข้ามาร่วมผลิตรายการหรือร่วมเป็นผู้ส่งสารของ

ประชาชนถูกกีดกันให้เป็นการมีส่วนร่วมมิติทางเศรษฐกิจเพียงมิติเดียวเท่านั้นที่ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งพอจะเป็นพลังในการต่อรองกับอำนาจทางการเมืองให้กระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริงได้

7. สรุปสถานีโอทโททัศน์ส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นภาคเหนือ: ยุคการผ่อนคลายการเข้าถึงและการใช้โทรทัศน์ของรัฐ (2535-2550)

นับตั้งแต่การขยายตัวของสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางมาให้บริการในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นต้นมา ที่สร้างประสบการณ์และความคุ้นเคยต่อเทคโนโลยีโทรทัศน์และรูปแบบโทรทัศน์ในฐานะเป็นสื่อเพื่อความบันเทิงกับคนท้องถิ่นอย่างมาก ต่อมานับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมาอันเป็นช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่รับรองสิทธิการสื่อสาร การเข้าถึงและเป็นเจ้าของในสื่อโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง แพร่หลายเข้าถึงประชาชนในระดับต่างๆ ทำให้ภาคประชาชนท้องถิ่นตระหนักและใช้สิทธิดังกล่าวมากขึ้น โดยคนท้องถิ่นมีความรู้ ความเข้าใจและคาดหวังต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอย่างมาก ซึ่งความคาดหวังของคนท้องถิ่นดังกล่าวที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้ทำให้เห็นว่าคนท้องถิ่นมีการแยกการใช้และการเปิดรับโทรทัศน์ระหว่างโทรทัศน์ระดับชาตินั้นเป็นการเปิดรับเพื่อความบันเทิง ส่วนการเปิดรับและการใช้โทรทัศน์ส่วนภูมิกษาคนั้นเป็นการเปิดรับในฐานะผู้ชมที่มีอำนาจในการต่อรองเพื่อจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ส่งสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานและนโยบายของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับท้องถิ่น โดยมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย และพันธกิจในการดำเนินงานให้ตอบสนองของคนท้องถิ่นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ที่น่าจะเป็นโอกาสที่สถานีฯ ควรใช้การเปลี่ยนความคาดหวังของคนท้องถิ่นต่อสถานีฯ และการปรับแนวทางการดำเนินงานให้ตอบสนองท้องถิ่นมากขึ้นนั้นมากำหนดฐานะหรือตำแหน่งของสถานีฯ ให้ชัดเจน เพื่อสร้างความแตกต่างกับสถานีโทรทัศน์อื่น ๆ โดยเฉพาะการมีบทบาทเพื่อท้องถิ่นที่สถานีฯ อื่นตอบสนองไม่ได้ เพื่อให้คนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการดำรงอยู่ในท้องถิ่น

การปรับเปลี่ยนดังกล่าวนอกจากจะเกิดจากปัจจัยทางด้านบริบทชุมชนแล้ว ยังเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านความเป็นท้องถิ่นของบุคลากรสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับปัจเจกบางส่วนที่มีจิตสำนึกในความเป็นท้องถิ่นและมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นที่มองคุณค่าของท้องถิ่นและระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นต่างออกไปจากยุคอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการต่อรองและปรับ

ปรนระหว่างการทำหน้าที่เป็นสื่อของรัฐและการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้นในจิตสำนึกของบุคลากร
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้กำหนดนโยบายและพันธกิจเพื่อตอบสนอง
ท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นนั้น ได้มีส่วนทำให้การดำรงอยู่ของการ
เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีความหลากหลายขึ้นกว่า
สองยุคที่ผ่านมาโดยเฉพาะปัจจัยการดำรงอยู่ที่เกี่ยวข้องทางด้านรายการที่ถือเป็นส่วนที่เจ้าหน้าที่
ผู้ปฏิบัติงานในระดับส่วนภูมิกภาคมีอิสระมากกว่าการดำเนินงานด้านอื่น เช่นการสนับสนุนอุปถัมภ์
ที่เป็นตัวเงินจากท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นที่เริ่มกระจายไปสู่คนระดับล่างมากขึ้น และ
การเข้าถึงท้องถิ่นผ่านรายการตามวาระและคุณค่าของท้องถิ่นหรือชุมชนเอง ซึ่งล้วนส่งผลทำให้
คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีหลากหลายตามคือพื้นที่ตั้งสถานีหลัก รัศมีกระจาย
เสียง และการบริหารจัดการในด้านพื้นที่การให้บริการ การผลิตรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มา
จากท้องถิ่นเกือบทั้งหมด ที่ส่งผลทำให้การจัดการเครือข่าย และความเป็นท้องถิ่นของรายการ
โทรทัศน์ส่วนภูมิกภาคมาจากท้องถิ่นมากขึ้นทั้งการใช้ข้อมูลและภาษาถิ่นจนกลายเป็นคุณลักษณะ
เฉพาะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกภาค

อย่างไรก็ตามพลังและแรงต้อรองของคนท้องถิ่นและบริบทชุมชนที่จะเป็นแรง
กดดันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโทรทัศน์ส่วนภูมิกภาคดังกล่าวยังคงมีความจำกัด จึงส่งผลที่
ก่อให้เกิดการขยับตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิกภาคอยู่แค่ระดับท้องถิ่นหรือเปลี่ยนแปลงเฉพาะระดับ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกภาคที่ใกล้ชิดท้องถิ่นเท่านั้น ยังไม่สามารถมีพลังพอดต่อการเปลี่ยนแปลงไป
ยังระดับนโยบาย จึงทำให้ปัจจัยทางการเมืองยังคงมีอิทธิพลกำหนดการดำเนินงานของ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกภาค ที่ส่งผลเกี่ยวข้องไปกับการกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับระดับ
ภูมิกภาคอย่างแท้จริงยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้เช่นกัน

จากสภาพดังกล่าวจึงทำให้การดำรงอยู่และการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิกภาคของไทย
ในยุคนี้แม้ว่าจะมีความเป็นท้องถิ่นและคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากกว่าสองยุคที่
ผ่านมา แต่ปัจจัยเหล่านั้นทางสถานีฯ ยังไม่สามารถทำให้สถานีโทรทัศน์ฯ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น
ได้อย่างเต็มที่ และคุณลักษณะบางอย่างของการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นยังขาดความสมบูรณ์ เช่น
คุณลักษณะของการบริหารรายการที่ยังประสบปัญหาขาดแคลน และขาดความมั่นคง และ

ตอบสนองกลุ่มคนที่ongถิ่นได้ไม่หลากหลาย ขณะที่ยังไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความผูกพัน เป็นเจ้าของและร่วมคิดร่วมกำหนดได้นอกจากการมีส่วนร่วมในลักษณะผู้เช่าเวลาหรือลูกค้า จึงทำให้พลังของคนท้องถิ่นที่จะต่อรองเพื่อการเปลี่ยนแปลงของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังไม่ก่อตัวเข้มแข็งพอที่จะขับเคลื่อนหรือต่อรองกับอำนาจทางการเมืองให้เกิดกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริงได้

ดังนั้นจึงยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าในยุคปฏิรูปสื่อ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลได้อย่างแท้จริง ตราบใดที่โครงสร้างการผูกขาดกรรมสิทธิ์สื่อและการกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับท้องถิ่นยังไม่เปลี่ยนแปลง สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคก็ยังคงเป็นเพียงสถานีโทรทัศน์ของรัฐที่ดำเนินงานเพื่อรัฐบาลที่ตอบสนองท้องถิ่นที่สอดคล้องและสนับสนุนนโยบายของรัฐแทนการการส่งเสริมคุณค่า ศักดิ์ศรีและเสียงของประชาชนคนท้องถิ่นที่สามารถเป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

บทที่ 7

แนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

การอธิบายเนื้อหาในบทนี้ จะนำเสนอข้อมูล 2 ส่วนคือส่วนแรกคือผลจากการสำรวจ ที่จะแสดงข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ 4 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) การรับรู้สิทธิการสื่อสารของคนท้องถิ่น 3) ความคาดหวังต่อคุณลักษณะและการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และ 4) ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น ข้อมูลส่วนที่ 2 จะอธิบายถึงแนวทางการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อนำไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ตามความคาดหวังของคนท้องถิ่น

1. ห้าทศวรรษโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสายตาของคนท้องถิ่น

ข้อมูลในส่วนนี้ได้จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 432 ราย จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง เป็นดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 7.1 แสดงค่าความถี่และร้อยละของอายุของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ระหว่าง 15-25 ปี	74	17.1
ระหว่าง 26-35 ปี	70	16.2
ระหว่าง 36-45 ปี	80	18.5

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ระหว่าง 46-55 ปี	88	20.4
ระหว่าง 56-65 ปี	65	15.0
ตั้งแต่ 66 ปีขึ้นไป	55	12.7
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่(ร้อยละ 40) มีอายุระหว่าง 46-50 ปี รองลงมาคือ อายุระหว่าง 36-45 ปี (ร้อยละ 18.5)

ตารางที่ 7.2 แสดงค่าความถี่และร้อยละของอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	ความถี่	ร้อยละ
เกษตรกร	49	11.3
นักการเมืองท้องถิ่น	1	.2
ข้าราชการ	46	10.6
ลูกจ้าง/รับจ้าง	111	25.7
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	72	16.7
นักเรียน/นักศึกษา	49	11.3
อื่น ๆ	104	24.1
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่(ร้อยละ 25.7) มีอาชีพเป็นลูกจ้าง/รับจ้างมากที่สุด รองลงมาคืออาชีพอื่น ๆ (ร้อยละ 24.1) ตามลำดับ

ตารางที่ 7.3 แสดงค่าความถี่และร้อยละประเภทของภูมิฐานะของกลุ่มตัวอย่าง

ประเภทของภูมิฐานะ	ความถี่	ร้อยละ
เกิดและโตในท้องถิ่น	284	65.74
เกิดนอกท้องถิ่นแต่มาเรียนและทำงานในท้องถิ่น	64	14.81
เกิดนอกท้องถิ่นแต่โตในท้องถิ่น	54	12.50
เกิดนอกท้องถิ่นแต่มาเรียนในท้องถิ่น	14	3.24
คนท้องถิ่นแต่ปัจจุบันไปอาศัยในพื้นที่อื่น	9	2.08
อื่นๆ	7	1.62
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.3 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่(ร้อยละ 65.74) มีภูมิฐานะที่เกิดและเติบโตในท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือเกิดนอกท้องถิ่นแต่มาเรียนและทำงานในท้องถิ่น(ร้อยละ 14.81)

ตารางที่ 7.4 แสดงค่าความถี่และร้อยละการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

การรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน	ความถี่	ร้อยละ
มี	224	51.9
ไม่มี	92	21.3
ไม่แน่ใจ	116	26.9
รวม	432	100.0

จากตารางที่ 7.4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่(ร้อยละ 51.9) รับรู้ว่าตนเองมีศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมา(ร้อยละ 26.9) ไม่แน่ใจ

ตารางที่ 7.5 แสดงค่าความถี่และร้อยละของการเปิดรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การเปิดรับชมโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ไม่เคย	128	29.63
ขึ้นอยู่กับโอกาสและความน่าสนใจของรายการ	121	28.01
อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	94	21.76
นาน ๆ ครั้ง	53	12.27
ทุกวัน	33	7.64
รวม	432	100.00

จากตารางที่ 7.5 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 29.63) ไม่เคยเปิดรับชมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและร้อยละ 28.01 เปิดรับชมเป็นครั้งคราวขึ้นอยู่กับโอกาสและความน่าสนใจของรายการ

ตารางที่ 7.6 แสดงค่าความถี่และร้อยละของลักษณะประสบการณ์ที่เคยมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ลักษณะประสบการณ์ที่เคยมีส่วนร่วม ในกระบวนการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ไม่เคยมีประสบการณ์การมีส่วนร่วม	404	93.52
โทรศัพท์เข้าไปแสดงความคิดเห็นในรายการ	16	3.70
เขียนบทความแสดงความคิดเห็นส่งไปยังหนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น	5	1.16
อีเมลล์ หรือผ่านเว็บไซต์ของสถานี	4	0.93

ลักษณะประสบการณ์ที่เคยมีส่วนร่วม ในกระบวนการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
เขียนจดหมายความคิดเห็นไปยังสถานีฯ	2	0.46
ไปพบเจ้าหน้าที่สถานี ณ ที่ตั้งสถานีฯ	1	0.23
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.6 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.52) ไม่เคยมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ตารางที่ 7.7 แสดงค่าความถี่และร้อยละของเหตุการณ์ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

เหตุการณ์ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ไม่สะดวกเดินทาง	175	40.51
ไม่เห็นว่าจะได้ประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว	61	14.12
ไม่ได้สนใจและติดตามโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	50	11.57
ไม่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสถานีฯ	37	8.56
เสียเวลาและค่าใช้จ่าย	33	7.64
อายุไม่กล้าแสดงความคิดเห็น	29	6.71
ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจากสถานีฯ	19	4.40
รวม	404	100

จากตารางที่ 7.7 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่(ร้อยละ 40.51) ระบุเหตุผลการไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่าไม่สะดวกในการเดินทางมากที่สุด รองลงมาคิดไม่เห็นว่าคุณจะได้ประโยชน์อะไรจากการมีส่วนร่วม (ร้อยละ 14.12)

ตารางที่ 7.8 แสดงค่าความถี่และร้อยละการเข้าไปเยี่ยมชมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของกลุ่มตัวอย่าง

การเข้าไปเยี่ยมชมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ไม่เคย	388	89.81
เคยบ้าง 1-2 ครั้ง	26	6.02
นาน ๆ ครั้ง	16	3.70
บ่อย	2	0.46
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปเยี่ยมชมสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (ร้อยละ 89.81)

ตารางที่ 7.9 แสดงค่าความถี่และร้อยละของการเข้าไปเยี่ยมสถานนีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค
ทางกายภาพจำแนกตามระยะห่างทางกายภาพ

n = 432

การเข้าไปเยี่ยม สถานนีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค ทางกายภาพ	ระยะห่างทางกายภาพ(ใกล้/ไกล)จากสถานนีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค					
	ใกล้มาก อันดับ 1	ใกล้ อันดับ 2	ใกล้ อันดับ 3	ใกล้ อันดับ 4	ใกล้ อันดับ 5	ใกล้ อันดับ 6
ไม่เคย	60 (83.3%)	59 (81.9%)	69 (95.8%)	66 (91.7%)	67 (93.1%)	67 (93.1%)
เคยบ้าง 1-2 ครั้ง	10 (13.9%)	8 (11.1%)	1 (1.4%)	2 (2.8%)	3 (4.2%)	2 (2.8%)
นาน ๆ ครั้ง	2 (2.8%)	5 (6.9%)	2 (2.8%)	3 (4.2%)	1 (1.4%)	3 (4.2%)
บ่อย	0	0	0	1 (1.4%)	1 (1.4%)	0
รวม	72 (100%)	72 (100%)	72 (100%)	72 (100%)	72 (100%)	72 (100%)

จากตารางที่ 7.9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในระยะใกล้หรือไกลกับ
สถานนีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทุกกลุ่มมีความโน้มเอียงที่จะไม่เคยเข้าไปเยี่ยมสถานีฯ

1.2 ความคิดเห็นต่อสิทธิการสื่อสาร/การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น

ตารางที่ 7.10 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อสิทธิการเข้ามีส่วนร่วมกับการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

การรับรู้สิทธิการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
มีสิทธิ	167	38.66
ไม่แน่ใจ	138	31.94
ไม่มีสิทธิ	127	29.40
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 38.66) แสดงความคิดเห็นว่าตนเองมีสิทธิการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ว่ามีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมกับการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิกะนั้นมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 29.40 และร้อยละ 31.94 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.11 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อสิทธิของท้องถิ่นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน

n = 432

การรับรู้สิทธิการมีส่วนร่วม สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของ ท้องถิ่น	การรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน		
	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
มีสิทธิ	100 (44.6%)	25 (27.2%)	42 (36.2%)
ไม่มีสิทธิ	66 (29.5%)	32 (34.8%)	29 (25.0%)
ไม่แน่ใจ	58 (25.9%)	35 (38.0%)	45 (38.8%)
รวม	224 (100%)	92 (100%)	116 (100%)

จากตารางที่ 7.11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชนมีความโน้มเอียงที่จะแสดงความคิดเห็นว่าต่อท้องถิ่นมีสิทธิต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค คิดเป็นร้อยละ 44.6

ตารางที่ 7.12 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อสิทธิ
ท้องถิ่นต่อการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์

การรับรู้ถึงสิทธิท้องถิ่นต่อการจัดตั้ง ของสถานีโทรทัศน์	ความถี่	ร้อยละ
ท้องถิ่นสามารถขอจัดตั้งได้ หากท้องถิ่นมีความพร้อม	179	41.44
ท้องถิ่นไม่สามารถขอจัดตั้งได้	136	31.48
ไม่แน่ใจ	117	27.08
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.12 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 41.44) แสดงความคิดเห็นว่าท้องถิ่นมีสิทธิต่อการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค อย่างไรก็ตาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 31.48 และร้อยละ 27.08 ยังคงรับรู้ว่าจะไม่สามารถขอจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ได้และไม่แน่ใจต่อประเด็นดังกล่าว ในสัดส่วนที่ไม่ต่างกันมากนักตามลำดับ

ตารางที่ 7.13 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อสิทธิของท้องถิ่นในการขอจัดตั้งสถานีโทรทัศน์จำแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน

n = 432

การรับรู้สิทธิของท้องถิ่นในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์	การรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน		
	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
ท้องถิ่นสามารถขอจัดตั้งได้ หากท้องถิ่นมีความพร้อม	90 (40.2%)	40 (43.5%)	49 (42.2%)
ท้องถิ่นไม่สามารถขอจัดตั้งได้	72 (32.1%)	31 (33.7%)	33 (28.4%)
ไม่แน่ใจ	62 (27.7%)	21 (22.8%)	34 (29.3%)
รวม	224 (100%)	92 (100%)	116 (100%)

จากตารางที่ 7.13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชนมีความโน้มเอียงที่จะเห็นว่าท้องถิ่นมีสิทธิในการขอจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ได้ คิดเป็นร้อยละ 40.2 อย่างไรก็ตาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 32.1 และร้อยละ 27.7 ยังคิดว่าท้องถิ่นไม่สามารถขอจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ได้และไม่แน่ใจต่อประเด็นดังกล่าว ในสัดส่วนที่ไม่ต่างกันมากนัก ตามลำดับ

ตารางที่ 7.14 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อความสำคัญของการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่ในท้องถิ่น

ความสำคัญของการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งในท้องถิ่น	ความถี่	ร้อยละ
ควรตั้งอยู่ในท้องถิ่นอย่างยิ่ง	218	50.5
ตั้งหรือไม่ตั้งในท้องถิ่นก็ได้	196	45.4
ไม่ควร	12	2.8
อื่น	6	1.4
รวม	432	100.0

จากตารางที่ 7.14 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50.5) เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ควรตั้งอยู่ในท้องถิ่นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 45.4 เห็นว่าสถานีโทรทัศน์จะตั้งหรือไม่ตั้งในท้องถิ่นก็ได้

ตารางที่ 7.15 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อการให้ความสำคัญของการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่ในท้องถิ่นกับการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน

n=432

ความสำคัญของการมีสถานีโทรทัศน์ตั้งอยู่ในท้องถิ่น	การรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน		
	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
ไม่ควร	6 (2.7%)	5 (5.4%)	1 (0.9%)
ตั้งหรือไม่ตั้งในท้องถิ่นก็ได้	78 (34.8%)	51 (55.4%)	67 (57.8%)
ควรตั้งอยู่ในท้องถิ่นอย่างยิ่ง	135 (47.0%)	36 (39.1%)	40.5 (47.4%)
อื่น ๆ	5 (2.2%)	0	1 (0.9%)
รวม	224 (100%)	92 (100%)	116 (100%)

จากตารางที่ 7.15 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชนมีความโน้มเอียงที่จะเห็นว่าสถานีโทรทัศน์ควรตั้งอยู่ในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 47.0 ขณะที่กลุ่มที่ไม่รับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชนและกลุ่มที่ไม่แน่ใจมีความโน้มเอียงที่จะเห็นว่าสถานีโทรทัศน์จะตั้งหรือไม่ตั้งในท้องถิ่นก็ได้ คิดเป็นร้อยละ 55.4 และ 57.8 ตามลำดับ

1.3 ความคาดหวังต่อคุณลักษณะและการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ตารางที่ 7.16 แสดงค่าความถี่และร้อยละการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่แตกต่างระหว่างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและโทรทัศน์ระดับชาติ

การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคุณลักษณะที่แตกต่างระหว่างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและโทรทัศน์ระดับชาติ	ความถี่	ร้อยละ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะที่แตกต่างกับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ	906	96.5
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะไม่แตกต่างกับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ	33	3.5
รวม	939	100.0

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.16 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) เห็นว่า สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความแตกต่างจากโทรทัศน์ระดับชาติ

ตารางที่ 7.17 แสดงค่าความถี่และร้อยละของความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่แตกต่างของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ

คุณลักษณะที่แตกต่างของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับโทรทัศน์ระดับชาติ	ความถี่	ร้อยละ
ด้านเนื้อหารายการที่น่าสนใจ	289	31.89
ด้านหลักการและเป้าหมายในการดำเนินงาน	183	21.20
ด้านที่ตั้งและรัศมีการกระจายเสียง	177	19.54
ด้านบทบาทหน้าที่สถานีฯ	139	15.34
ดำเนินงานและปฏิบัติงาน	112	12.36
อื่น ๆ	6	.66
รวม	909	100.0

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสถานีโทรทัศน์ระดับชาติกับระดับท้องถิ่นมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหารายการที่น่าสนใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.89 รองลงมา คือแตกต่างกันด้านหลักการ และเป้าหมายในการดำเนินงานและที่ตั้งและรัศมีการกระจายเสียง คิดเป็นร้อยละ 21.20 และร้อยละ 19.54 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.18 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดและหลักการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

แนวคิดและหลักการงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึง	241	22.21
เป็นสถานีที่มีมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นทั้งกายภาพและจิตใจ	193	17.79
เป็นสถานีที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน	169	15.58
เป็นสถานีที่ดำเนินการโดยไม่แสวงหากำไร	147	13.55
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน	126	11.61
เป็นสถานีที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้ท้องถิ่น	106	9.77
แนวคิดและหลักการขึ้นอยู่กับรัฐจะกำหนด	98	9.03
อื่น ๆ	5	0.46
รวม	1085	100.00

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.18 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อแนวคิดและหลักการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่าควรเน้นไปที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.21 รองลงมา คือ มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นทั้งทางกายภาพและจิตใจ และเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง คิดเป็นร้อยละ 17.79 และร้อยละ 15.58 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.19 แสดงค่าความถี่และร้อยละของความคิดเห็นต่อแนวคิดและหลักการของ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจําแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน

n=432

แนวคิดและหลักการของโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค	การรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อ การพัฒนาชุมชน		
	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงครอบครัว ทุกกลุ่ม	142 (63.4%)	33 (35.9%)	66 (56.9%)
มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นทั้งกายภาพและ จิตใจ	99 (44.2%)	41 (44.6%)	53 (45.7%)
เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการ ดำเนินงาน	106 (47.3%)	23 (25.0%)	40 (34.5%)
เป็นสถานที่ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจ การกระจายเสียงให้ท้องถิ่น	63 (28.1%)	13 (14.1%)	30 (25.9%)
เป็นสถานที่ที่ดำเนินการโดยไม่แสวงหา กำไร	68 (30.4%)	31 (33.7%)	48 (41.4%)
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ ทำงาน	61 (27.2%)	31 (33.7%)	34 (29.3%)
หลักการและแนวคิดขึ้นอยู่กับรัฐจะ กำหนดนโยบาย	43 (19.2%)	29 (31.5%)	26 (22.4%)
อื่น ๆ	3 (1.3%)	2 (2.2%)	0
รวม	224 (100%)	92 (100%)	116 (100%)

จากตารางที่ 7.19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชนมี
ความโน้มเอียงที่เห็นว่าแนวคิดและหลักการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคือต้องเปิดโอกาสให้
ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึง คิดเป็นร้อยละ 63.4

ตารางที่ 7.20 แสดงความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อลักษณะการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ลักษณะการบริหารจัดการ	ความถี่	ร้อยละ
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	241	21.61
อิสระจากรัฐและทุน	162	14.53
มีรายได้ในการดำเนินงานหลากหลาย	130	11.66
บริหารยึดหยุ่นตามศักยภาพ	133	11.93
ใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น	122	10.94
ใช้ความร่วมมือจากหน่วยงานมาจากหลากหลาย	119	10.67
มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเพียงพอ	109	9.78
ดำเนินงานอย่างมืออาชีพ	98	8.79
อื่นๆตามระบุ	1	0.09
รวม	1115.00	100.00

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.20 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นต่อลักษณะการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสัดส่วนกระจายใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานีฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.61 รองลงมา คือ การเป็นอิสระจากรัฐและทุน คิดเป็นร้อยละ 14.53

ตารางที่ 7.21 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อลักษณะการบริหารจัดการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจำแนกตามการรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนาชุมชน

n=432

ลักษณะการบริหารจัดการของ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	การรับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการพัฒนา ชุมชน		
	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	139 (24.0%)	44 (19.6%)	58 (18.6%)
อิสระจากรัฐและทุน	72 (22.4%)	33 (24.4%)	57 (28.9%)
มีแหล่งรายได้ในการดำเนินงาน หลากหลาย	69 (21.5%)	31 (23.0%)	30 (15.2%)
บริหารยืดหยุ่นตามศักยภาพของสถานีฯ และท้องถิ่น	68 (21.2%)	26 (19.3%)	39 (19.8%)
ใช้ความร่วมมือจากหน่วยงานที่ หลากหลาย	56 (17.4%)	23 (17.0%)	40 (20.3%)
มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเพียงพอ	56 (17.4%)	22 (16.3%)	31 (15.7%)
ดำเนินงานอย่างมืออาชีพ	53 (9.2%)	26 (11.6%)	19 (6.1%)
ใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น	64 (11.1%)	20 (8.9%)	38 (12.2%)
อื่นๆตามระบุ	1 (0.2%)	0	0
รวม	578 (100%)	225 (100%)	312 (100%)

จากตารางที่ 7.21 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ศักยภาพตนเองต่อการพัฒนามีแนวโน้มเพียงที่จะเห็นว่าลักษณะการบริหารจัดการของโทรทัศน์ส่วนท้องถิ่นควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงานของสถานีฯ คิดเป็นร้อยละ 24.0 มากที่สุด รองลงมา คือ ควรเป็นอิสระจากรัฐและทุน คิดเป็นร้อยละ 22.4

ตารางที่ 7.22 แสดงความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความเห็นต่อบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

บทบาทของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ให้ข่าวสาร ความรู้และความบันเทิง	286	20.97
ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	202	14.81
เครื่องมือพัฒนาท้องถิ่น	166	12.17
ตัวกลางเชื่อมท้องถิ่นและรัฐ	154	11.29
พื้นที่การสื่อสารคนทุกคน	149	10.92
เป็นช่องทางการนำประเด็นท้องถิ่นสู่การเป็นประเด็นระดับชาติ	111	8.14
ตัวแทนประชาชนติดตามตรวจสอบ	105	7.70
พื้นที่ต่อรองทางการเมืองและวัฒนธรรม	98	7.18
ส่งเสริมประชาธิปไตย	92	6.74
อื่น ๆ	1	0.07
รวม	1364	100.00

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นต่อบทบาทของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในสัดส่วนกระจายใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มตัวอย่างคาดหวังว่าบทบาทของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.97 รองลงมา คือ

ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นเครื่องมือพัฒนาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 14.81 และร้อยละ 12.17ตามลำดับ

ตารางที่ 7.23 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคาดหวังต่อสัดส่วนที่มาของรายการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

สัดส่วนที่มาของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ผสมผสานเท่ากัน	256	47.67
จากท้องถิ่นมากกว่า	116	21.60
เนื้อหาภายในท้องถิ่นทั้งหมด	89	16.57
จากภายนอกมากกว่าท้องถิ่น	39	7.26
จากภายนอกท้องถิ่นทั้งหมด	32	5.96
อื่น ๆ	5	0.93
รวม	537	100.00

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.23 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นว่ารายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรมีสัดส่วนผสมผสานที่เท่ากันกับรายการที่มาจากแหล่งภายในและภายนอกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.67 รองลงมา คือ ควรเป็นรายการที่มาจากท้องถิ่นมากกว่า และควรเป็นเนื้อหาภายในท้องถิ่นทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 21.60 และร้อยละ 16.57 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.24 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหา
รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

เนื้อหารายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
เกี่ยวข้องกับคนและวัฒนธรรมท้องถิ่น	268	33.58
เรื่องราวภายนอกที่อยู่บนฐานความสนใจและ เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น	229	28.70
ตอบสนองความต้องการและสนใจของท้องถิ่น	181	22.68
เกี่ยวข้องกับประเด็นท้องถิ่นที่น่าเสนอแตกต่างจาก สื่อระดับชาติ	114	14.29
อื่นๆเพิ่มเติม	6	0.75
รวม	798	100.00

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.24 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการโทรทัศน์ส่วน
ภูมิภาคควรเกี่ยวข้องกับคนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.48 รองลงมาคือ
เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวภายนอกที่อยู่บนฐานความสนใจและเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และตอบสนอง
ความต้องการและสนใจของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 28.70 และร้อยละ 22.68 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.25 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความเห็นต่อภาษาในการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ภาษาในการนำเสนอรายการ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
ผสมผสานแต่ให้สัดส่วนภาษาถิ่นมากกว่า	204	47.2
ภาษาไทยกลางทั้งหมด	137	31.7
ภาษาถิ่น(คำเมือง)ทั้งหมด	88	20.4
อื่น ๆ	3	.7
รวม	432	100.0

จากตารางที่ 7.25 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.2) แสดงความคิดเห็นว่า ภาษาในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรเป็นลักษณะผสมผสานแต่ให้สัดส่วนภาษาถิ่นมากกว่า ขณะที่อีกร้อยละ 31.7 แสดงความคิดเห็นว่าควรเป็นภาษาไทยกลางทั้งหมด

ตารางที่ 7.26 แสดงความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความเห็นต่อพื้นที่กระจายเสียงของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

พื้นที่การรับสัญญาณของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
แพร่ภาพครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ	339	78.5
แพร่ภาพครอบคลุมเฉพาะท้องถิ่น	83	19.2
อื่น ๆ	10	2.3
รวม	432	100.0

จากตารางที่ 7.26 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 78.5 คิดว่า พื้นที่การรับ สัญญาของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรแพร่ภาพครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ

1.4 ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

ตารางที่ 7.27 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มที่ควรทำหน้าที่พัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง

กลุ่มที่ควรทำหน้าที่พัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง	ความถี่	ร้อยละ
ประชาชน หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น	158	36.6
รัฐหรือองค์กรตัวแทนของรัฐ	152	35.2
สถานีโทรทัศน์นั้นๆ	119	27.5
อื่นๆ	3	.7
รวม	432	100.0

จากตารางที่ 7.27 พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มที่ควรทำหน้าที่พัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่แท้จริงในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36.6) คิดว่าควรเป็นประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น รองลงมา คือ กลุ่มรัฐหรือองค์กรตัวแทนของรัฐ (ร้อยละ 35.2) และสถานีโทรทัศน์นั้นๆ (ร้อยละ 27.5) ตามลำดับ

ตารางที่ 7.28 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มที่
 ควบบริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

กลุ่มที่ควบบริหารสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพื่อการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น	ความถี่	ร้อยละ
รัฐหรือองค์กรตัวแทนของรัฐ	169	39.12
ประชาชน หน่วยงานในท้องถิ่นร่วมกัน	169	39.12
กลุ่มบริหารมืออาชีพ	48	11.11
นักธุรกิจ	41	9.49
อื่น ๆ	5	1.16
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ากลุ่มที่ควบบริหารสถานีโทรทัศน์
 ส่วนภูมิภาคเพื่อการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นมากที่สุด คือ ประชาชน หน่วยงานในท้องถิ่นร่วมกัน (ร้อย
 ละ 39.12) และรัฐหรือองค์กรตัวแทนของรัฐ (ร้อยละ 39.12) ในสัดส่วนเท่ากัน

ตารางที่ 7.29 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อท้องถิ่นที่แท้จริง

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ในสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ความถี่	ร้อยละ
โทรทัศน์ควรเข้าเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นเช่นร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้กับท้องถิ่น	265	19.95
การนำเสนอเนื้อหาที่เจาะลึกท้องถิ่นและสนองความต้องการของคนท้องถิ่น	211	15.89
การมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม องค์กรในท้องถิ่นต่อกระบวนการของโทรทัศน์ฯ	179	13.48
การสนับสนุนหลากหลายรูปแบบจากท้องถิ่น	158	11.90
ความเป็นอิสระจากการควบคุมจากรัฐ และมีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น	151	11.37
เน้นบันเทิงเพื่อเพิ่มเรตติ้งให้มากขึ้น	132	9.94
กฎหมายหรือระเบียบกำหนดหน้าที่โทรทัศน์ท้องถิ่นให้ตอบสนองท้องถิ่นอย่างชัดเจน	121	9.11
เปิดโอกาสให้โฆษณาสินค้าเพื่อหารายได้ที่พอสำหรับการดำเนินงาน	111	8.36
รวม	1328	100.00

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7.29 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่าโทรทัศน์ควรเข้าเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น เช่น ร่วมกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้ท้องถิ่น มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ

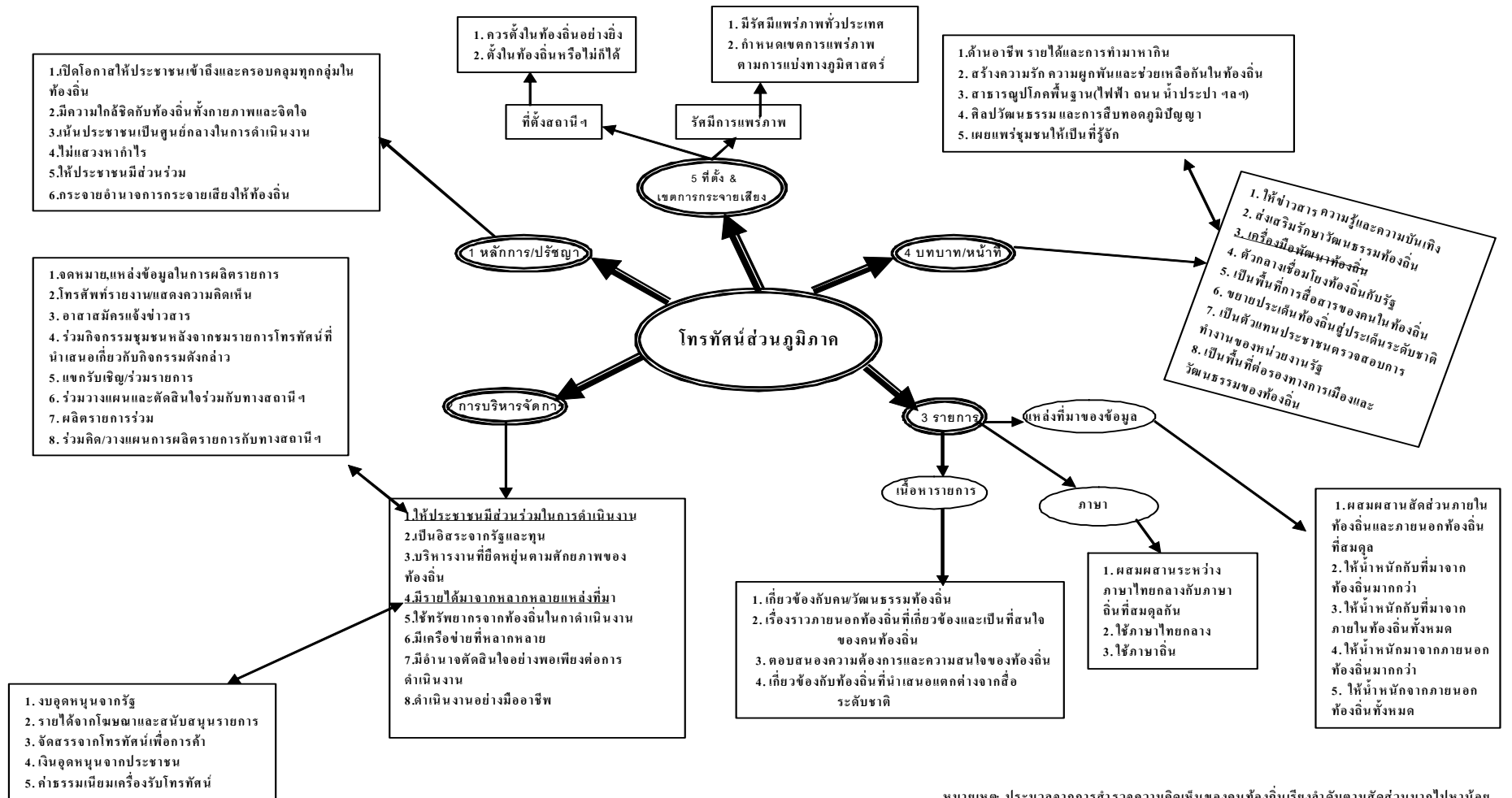
19.95 ร่องลงมา คือ ปัจจัยทางด้านรายการหรือเนื้อหารายการ โดยนำเสนอเนื้อหาที่เจาะลึก
ท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 15.88

ตารางที่ 7.30 แสดงค่าความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัย
สำหรับการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น

ปัจจัยสำหรับการพัฒนา โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น	ความถี่	ร้อยละ
มาจากปัจจัยทางด้านนโยบายที่ได้รับการ กำหนดมาจากรัฐ	164	37.96
มาจากปัจจัยทางด้านองค์กรหรือ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเอง	119	27.55
มาจากปัจจัยทางด้านงบประมาณดำเนินงาน	76	17.59
มาจากปัจจัยทางด้านประชาชนหรือหน่วยงาน ต่าง ๆ ในท้องถิ่น	72	16.67
อื่น ๆ	1	0.23
รวม	432	100

จากตารางที่ 7.30 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37.96) แสดงความคิดเห็นว่า
นโยบายที่ได้รับการกำหนดมาจากรัฐเป็นปัจจัยสำหรับการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อ
เพื่อท้องถิ่น

แผนภาพที่ 7.1 แสดงคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่คนท้องถิ่นคาดหวัง พ.ศ. 2550

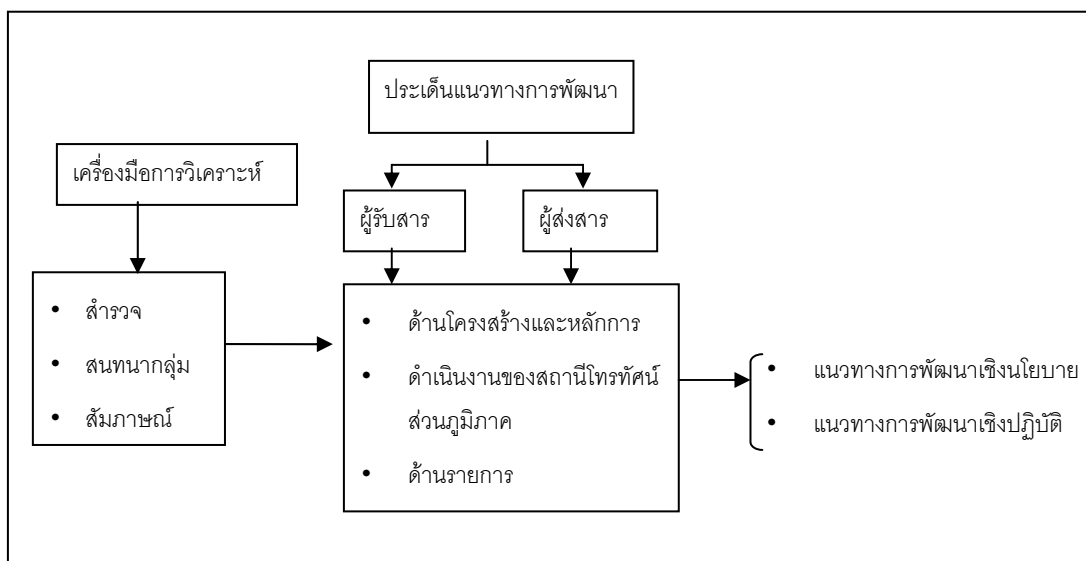

หมายเหตุ-ประมวลจากการสำรวจความคิดเห็นของคนท้องถิ่นเรียงลำดับตามสัดส่วนมากไปหาน้อย

2. แนวทางการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

การอธิบายแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในตอนนี้จะอธิบายถึงแนวทางการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพื่อนำไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามความคาดหวังของท้องถิ่น โดยจะอธิบายแนวทางการพัฒนาในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการจากทัศนนะและความต้องการของกลุ่มผู้รับสารอันหมายถึงคนท้องถิ่นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ และผู้ส่งสารอันหมายถึงกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน และบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่ได้มาจากการสนทนากลุ่ม การเสวนาประเด็นโทรทัศน์ท้องถิ่น และการสัมภาษณ์ พบแนวทางการพัฒนา 3 ประเด็นทั้งแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายและเชิงการปฏิบัติใช้ ดังภาพที่ 7.2

ภาพที่ 7.2 แสดงลำดับการอธิบายแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นจากทัศนะของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

2.1 แนวทางการพัฒนาด้านโครงสร้างและหลักการดำเนินงานของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

2.1.1 ทิศนะจากกลุ่มผู้รับสาร

2.1.1.1 แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย จากการศึกษาพบว่า สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมใช้และร่วมเข้าถึงครอบคลุมประชาชนท้องถิ่นในท้องถิ่น โดยเน้นหลักการเป็นสื่อบริการสาธารณะในระดับท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นทั้งทางกายภาพและจิตใจ โดยรัฐควรลดบทบาทจากผู้ควบคุม เป็นผู้ให้การสนับสนุนที่ให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถตอบสนองท้องถิ่น และส่งเสริมให้คนท้องถิ่นเข้าถึงและใช้สื่อโทรทัศน์มากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับท้องถิ่นในที่สุด

อยากให้เป็นของประชาชน เพราะเราเสียภาษีให้กับรัฐบาล แล้ว สื่อท้องถิ่นก็น่าจะเป็นของเราส่วนหนึ่งนะ ถ้าเป็นของรัฐ เอาเข้าจริง ๆ ประชาชนอย่างเราไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้าไปยุ่งอะไรได้เลย ยิ่งสมัยนี้ สื่ออะไรก็ยากที่จะเข้าถึงเพราะเรามันเป็นเพียงผู้น้อยไม่มีอำนาจอะไรเลย (น้ำทิพย์ เป่าป้อ สัมภาษณ์ 28 มีนาคม 2550)

2.1.1.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติใช้

2.1.1.2.1 ผ่อนคลายการกำกับควบคุม โดยให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีอำนาจและความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และผลิตรายการในส่วนที่เป็นเวลาของท้องถิ่นที่ควรมีการกำหนดสัดส่วนไว้อย่างเพียงพอและชัดเจน

2.1.1.2.2 เปิดโอกาสให้ประชาชนหน่วยงาน องค์กร กลุ่ม และสถาบันต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นในพื้นที่กระจายเสียง เข้ามามีส่วนร่วมอย่าง

หลากหลายตามศักยภาพของแต่ละกลุ่ม (โปรดดูรายละเอียดในแนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม)

2.1.1.2.3 จัดตั้งคณะกรรมการร่วมท้องถิ่นกำหนดนโยบายการผลิตรายการและกรอบเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระดับท้องถิ่น จากหลายกลุ่มอาชีพ มีหน้าที่ร่วมกลั่นกรอง ควบคุม และกำหนดทิศทางในการดำเนินงานโดยเฉพาะด้านรายการท้องถิ่น เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจของท้องถิ่นในการเข้าไปร่วมใช้ (Share) มีส่วนร่วมและเข้าถึงของพลเมืองร่วมกับรัฐหรือหน่วยราชการที่ดูแลรับผิดชอบเดิม

2.1.1.2.4 ดำเนินงานโดยใช้ทรัพยากรของสถานีฯ ตอบสนองท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนทรัพยากรที่เหลืออาจนำไปตอบสนองหรือดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นได้

2.1.1.2.5 กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างของสถานีแม่ข่ายและกรมประชาสัมพันธ์จากการกำกับควบคุมปัจจุบัน เป็นลักษณะการพึ่งพาและส่งเสริม กระบวนการของประชาชนและส่งเสริมการดำเนินงานของโทรทัศน์ฯ เป็นเครื่องมือการพัฒนาท้องถิ่น

2.1.2 ทิศนะจากกลุ่มผู้ส่งสาร

2.1.2.1 แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย ให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการโดยเฉพาะช่วงเวลาที่ได้รับการจัดสรรสำหรับท้องถิ่น แต่ยังคงมีความสัมพันธ์และได้รับการสนับสนุนจากรัฐในลักษณะพึ่งพาทั้งข้อกฎหมาย งบประมาณ และความรู้ฯ ต่าง ๆ

ต้องให้(อิสระการดำเนินงาน) ท้องถิ่นใครท้องถิ่นมัน ให้เริ่มออกอากาศเป็นภาษาคำเมืองเลย คือแยกเป็นท้องถิ่นของภาคเหนือให้เวลาเรา 6 ชั่วโมงโดยไม่ต้องตะตองอะไร...(ช่อง 8 คีนรัง, สนนากลุ่ม 10 ธันวาคม 2549)

2.1.2.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติใช้

2.1.2.2.1 ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างการบังคับบัญชาใหม่ ในลักษณะส่งเสริมและพึ่งพิงมากกว่าการควบคุมสั่งการ โดยเห็นว่ารัฐควรแบ่งแยกการบริหารงานระหว่างช่วงเวลาที่ท้องถิ่นและช่วงเวลาของสถานีฯ แม่ข่ายให้ชัดเจน และให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีอำนาจและอิสระในการบริหารจัดการ และดำเนินงานในช่วงเวลาของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่มีการแทรกแซงหรือควบคุมสั่งการที่กระทบต่อการดำเนินงาน ผังรายการและต่อทรัพยากรของทางสถานีฯ

2.1.2.2.2 ดำเนินงานโดยใช้ทรัพยากรของสถานีฯ ตอบสนองท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนทรัพยากรที่เหลืออาจนำไปตอบสนองหรือดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาทางด้านโครงสร้างและหลักการดำเนินงานของทั้งสองกลุ่มนั้นต่างต้องการให้พัฒนาให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ความเป็นอิสระในการดำเนินงานและบริหารเวลาช่วงท้องถิ่นภายใต้หลักการการเป็นสื่อบริการเพื่อสาธารณะที่เป็นท้องถิ่น โดยรัฐควรลดบทบาทจากการผู้กำกับควบคุมมาเป็นผู้ให้การสนับสนุนแทน ซึ่งแนวทางการพัฒนาฯ นั้นไม่ต้องการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาระดับให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์ขึ้นที่แยกออกจากกรมประชาสัมพันธ์ แต่ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารยอมรับในสถานภาพของการเป็นสถานีลูกข่ายในเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เช่นเดิม

อย่างไรก็ตามในรายละเอียดของการพัฒนาแล้วแนวทางการพัฒนาของสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นเห็นว่าการพัฒนาโครงสร้างองค์กรที่ให้ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการและปราศจากการควบคุมจากรัฐนั้นควรดำเนินงานโดยการเพิ่มอำนาจของท้องถิ่นหรือผู้รับสารโดยให้ประชาชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินและการบริหารร่วมกับตัวแทนของรัฐ ในขณะที่แนวทางของสถานีฯ เป็นแนวทางที่เพิ่มอำนาจให้สถานีฯ เป็นผู้ดำเนินงานเอง โดยไม่ยึดหลักการให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในฐานะร่วมเป็นเจ้าของหรือร่วมบริหารจัดการ

แต่อย่างไรก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับสถานะฯ ที่จะตัดสินใจ

2.2 แนวทางการพัฒนาด้านรายการ

2.2.1 ทิศนะจากกลุ่มผู้รับสาร จากการศึกษาพบแนวทางการพัฒนาดังนี้

2.2.1.1 แนวทางการพัฒนาด้านนโยบาย

2.2.1.1.1 การนำเสนอเนื้อหาที่ยึดท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง โดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้อง และผลกระทบและความสำคัญที่พิจารณาจากศักยภาพและความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่นภาคเหนือ ควรให้นำหนักกับการนำเสนอประเด็นด้านเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมควรมากกว่าประเด็นอื่น

เนื้อหาทั้งหลายที่จะนำเสนอต้องเน้นในเรื่องที่ว่า ประชาชนจะได้ประโยชน์เช่น ความรู้ เรื่องสุขภาพ เรื่องอาชีพ เรื่องงาน เรื่องรายได้...ปัจจุบันเนื้อหาจากส่วนกลางจากรัฐบาลมีมากมาย แต่รายการและเวลายังไม่ได้ให้กับประชาชนมากนัก เราต้องทำ ถึงตอนนี้จะปฏิรูปหรือไม่ปฏิรูปก็แล้วแต่ เอาเรื่องของเนื้อหาใส่ลงไปให้ประโยชน์แก่ประชาชน...(เสวนาสื่อท้องถิ่น, 10 สิงหาคม 2549)

อยากให้ข่าวมันตอบสนองคนท้องถิ่นในเชิงที่ลดบทบาทนโยบายของรัฐ และให้ความสนใจคนท้องถิ่นบ้าง ซึ่งมันก็เป็นการตอบสนองของรัฐได้ รัฐจะได้รู้ว่าคนท้องถิ่นคิดอย่างไร ท้องถิ่นเป็นอย่างไร คุณจะเป็นผลดีด้วยซ้ำ อีกส่วนก็น่าจะเปิดพื้นที่ให้คนเข้าไปทำอะไรในนั้นได้มากขึ้น เช่นเข้าไปแจ้งเรื่องร้องเรียน แล้วเปิดตัวเองให้มากขึ้นว่าสถานะฯ มี

อะไรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง (อัจฉราวดี บัวคดี, สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2550)

นอกจากนั้นควรนำเสนอเนื้อหาที่มาจากภายนอกและภายในท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องและน่าสนใจสำหรับคนท้องถิ่นแบบเจาะลึกครอบคลุมถึงที่มาของประเด็น และนำเสนอให้ผู้ชมเห็นภาพทั้งกระบวนการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบต่อประชาชนอย่างทันเหตุการณ์

2.2.1.1.2 กำหนดสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาให้เข้าถึงและครอบคลุมท้องถิ่นทุกพื้นที่และคนทุกกลุ่มให้มากที่สุด ไม่ควรให้ความสำคัญกับพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มคนท้องถิ่นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป

2.2.1.1.3 นำเสนอเนื้อหาและรายการที่มีรูปแบบหลากหลายทั้งบันเทิง สาระ และความรู้ เพื่อสร้างความสนใจให้กับคนท้องถิ่น

2.2.1.2 แนวทางการนำไปสู่การปฏิบัติใช้

2.2.1.2.1 สถานีโทรทัศน์ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองในการนำเสนอรายการ เช่นหากต้องนำเสนอเนื้อหารายการที่ตอบสนองนโยบายรัฐบาล ก็สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มมุมมองในการนำเสนอเชิงลึกด้วยรูปแบบสารคดี สกู๊ป โดยเข้าไปผลิตรายการหรือบันทึกรายการในสถานที่จริง พูดคุยกับชาวบ้านที่เกี่ยวข้องโดยตรงแทนการสนทนากับหน่วยงานราชการ เพื่อลดความรู้สึกห่างเหินและไม่สนใจเนื้อหาของผู้ชม

2.2.1.2.2 เสนอรายการที่สะท้อนการเป็นตัวแทนประชาชน เป็นรายการที่เป็นปากเป็นเสียงของชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน เช่นรายการทุกข์ชาวบ้าน แต่หากเกรงความขัดแย้งกับรัฐบาล อาจ

นำเสนอประเด็นที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเช่นวิถีเกษตรกรรมกับการ
รณรงค์ไม่จุดไฟเผาไร่ และทางออกของผู้ผลิตสินค้าชุมชน ฯลฯ เป็นต้น

2.2.1.2.3 ให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวสารที่มีความฉับไว
ทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะการรายงานข่าว การเตือนภัยเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ
และภัยพิบัติต่าง ๆ

2.2.1.2.4 ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนโทรศัพท์
แสดงความคิดเห็นระหว่างรายการเพิ่มขึ้น โดยใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาที่
เจาะลึก และมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชนเป็นตัวกระตุ้นสร้าง
ความรู้สึกร่วมในประเด็นดังกล่าว

2.2.1.2.5 กำหนดช่วงเวลาในรายการข่าวภาคเหนือประมาณ 15
นาทีสำหรับข้อมูลข่าวสารที่มาจากองค์กรปกครองท้องถิ่น เช่นองค์การบริหาร
ส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน ให้
ครอบคลุมทั่ว 8 จังหวัดภาคเหนือ

2.2.1.2.6 ให้ความสนใจกับการนำเสนอเนื้อหาและมีรายการ
สำหรับกลุ่มคนตามความสนใจเช่นคนชรา คนพิการ ฯลฯ

2.2.1.2.7 เน้นการทำงานเชิงรุกเพื่อสร้างเครือข่ายการผลิต
รายการร่วมกับองค์กร หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น เช่นสถาบันการศึกษา
องค์กรเอกชนในท้องถิ่นให้กว้างขวางและต่อเนื่อง

2.2.1.2.8 เข้าถึงท้องถิ่นและชุมชนให้มากขึ้น โดยเข้าไปให้ถึง
กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างต้นแบบ
ของการเข้าถึงและมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมให้กับชุมชนอื่นๆ

2.2.1.2.9 เพิ่มความบันเทิงในเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ เช่นการนำ การแสดงพื้นบ้าน เช่นละครขอ ดนตรีพื้นเมือง ฯลฯ สอดแทรกในการนำเสนอ สาร เพื่อผ่อนคลาย และเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายมากขึ้น

2.2.2.2.10 เสนอเนื้อหาในรูปแบบสารคดีเชิงข่าว สกู๊ป เข้ามาเพื่อเป็น การสรุปประเด็น และสร้างความน่าสนใจมากกว่าการดำเนินรายการในห้อง ส่ง

2.2.2 ทิศนะจากกลุ่มผู้ส่งสาร

2.2.2.1 แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย ทางด้านรายการนั้นควรพัฒนาให้ เป็นรายการที่ตอบสนองท้องถิ่นและใกล้ชิดท้องถิ่น โดยใช้แหล่งที่มาของข้อมูลเนื้อหา รายการควรมาจากทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น โดยเฉพาะเนื้อหาจากภายนอกนั้น ควรเป็นเนื้อหาจากภาครัฐและสถานีฯ แม่ข่าย ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับ ท้องถิ่นเพื่อให้คนท้องถิ่นเข้าถึงและรับรู้ข่าวสารจากรัฐได้อย่างเท่าเทียม

2.2.2.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติใช้

2.2.2.2.1 จัดตั้งคณะกรรมการ(บอร์ด) ระดับท้องถิ่นขึ้นมา ร่วม พิจารณากำหนดกรอบ หลักเกณฑ์ การนำเสนอเนื้อหาของสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาค เพื่อสร้างความเข้าใจและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มาก ขึ้น

2.2.2.2.2 กำหนดสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาจากภายนอกและ เนื้อหาจากภายในท้องถิ่นอย่างสมดุลเพื่อประโยชน์ต่อท้องถิ่น

2.2.2.2.3 นำเสนอเนื้อหาที่สร้างความใกล้ชิด และเข้าถึงท้องถิ่น โดยเลือกประเด็นที่สร้างผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ ที่เป็นการนำเสนอเสียง ของท้องถิ่นภายใต้ขอบเขตหลักการจริยธรรมของสื่อมวลชน

...ให้เวลาที่จะนำเสนอเนื้อหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
ท้องถิ่นชัดเจนและมากขึ้น ให้เป็นเครื่องมือการสื่อสารเนื้อหา
สาระของชุมชน โดยที่ยังมีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง
(สถานีโทรทัศน์สทท. 11 แม่ข่าย) อยู่ในหลาย ๆ ส่วน เช่นข่าว
ระดับชาติ การถ่ายทอดพระราชพิธีต่าง ๆ แต่เวลาที่เหลือถ้า
ท้องถิ่นมีศักยภาพจะทำได้ ก็ไม่มีเหตุผลว่าทำไมไม่ให้ท้องถิ่นทำ
... (สุรนนท์ เวชชาชีวะ, เสวนาสื่อเพื่อท้องถิ่น, 10 สิงหาคม
2549)

...ให้มีหน่วยงาน องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการผลิต
รายการ ร่วมใช้ในสถานี ของเรา ให้เขา(คนท้องถิ่น) คิดว่าสถานี
นี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของประชาชน แต่ถ้ามัน(เนื้อหาที่อาจ
กระทบกับรัฐบาล)ไปขัดกับรัฐ เราก็ต้องสกรีนคำพูดให้ดี ต้อง
สร้างความเข้าใจให้เป็นประโยชน์ ต้องมีจริยธรรม เพื่อให้ออกได้
ไม่กระทบต่อการทำงานของเรานั่น ซึ่งมันเป็นอำนาจในการบริหารที่
เรา(สถานีฯ) ควบคุมตัวเราเองได้ (อำพล บุญจันทร์,
สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2550)

จากแนวทางการพัฒนาทางด้านรายการเชิงนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า
ทั้งกลุ่มคนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานรวมไปถึงผู้กำหนดนโยบายต่างมีแนวทางการ
พัฒนาที่ไม่แตกต่างกัน คือการนำเสนอรายการและเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการ
ของท้องถิ่น แต่เมื่อพิจารณาในแนวทางการปฏิบัติแล้ว กลุ่มผู้ส่งสารยังให้น้ำหนัก
ระหว่างเนื้อหาและรายการที่ตอบสนองนโยบายของรัฐและตอบสนองท้องถิ่นควบคู่
กันเพราะสถานภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังมีบทบาทของการเป็นสื่อของรัฐ
มาเป็นตัวกำกับกับการนำเสนอรายการและเนื้อหา

ส่วนแนวทางการปฏิบัติของกลุ่มผู้รับสาร ต้องการให้สถานียึดท้องถิ่นเป็น
ศูนย์กลางในการนำเสนอรายการและเนื้อหาภายใต้เวลาที่จำกัดหรือมีอยู่ในปัจจุบัน
ซึ่งเป็นการยอมรับข้อจำกัดของการเป็นสื่อของรัฐ แต่ในการยอมรับนั้นคนท้องถิ่นหรือ
ผู้รับสารเห็นว่าการนำเสนอเนื้อหารายการที่ตอบสนองท้องถิ่นนั้นสามารถกระทำได้

ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว โดยสามารถปรับปรุงและสร้างสรรค์รายการและเนื้อหาที่ตอบสนองท้องถิ่นไม่ขัดหรือกระทบต่อนโยบายรัฐบาลได้ โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นทางสังคม ประเด็นคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเจาะลึกและเข้าถึงท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

ถ้าช่อง 11 ทำได้อย่างที่พวกเราได้เสนอไป ผมรับรองว่าท้องถิ่นจะเข้ามาอย่างมาก จนแทบจะรับไม่ไหว เวลา 6 ชั่วโมงก็อาจจะไม่พอเสียด้วยซ้ำ ...ท้องถิ่นพร้อมอยู่แล้ว เหลือแต่ว่าช่อง 11 ใจถึงหรือเปล่า...(สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

หากพิจารณาแนวทางการพัฒนาดังกล่าวแล้ว จากทัศนะของผู้รับสารเห็นว่าไม่เกินศักยภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะปรับเปลี่ยนพัฒนา โดยเห็นว่าระยะแรกของการพัฒนา สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคควรเป็นฝ่ายเริ่มต้นโดยการให้ความรู้ความเข้าใจต่อลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเพื่อเปลี่ยนทัศนคติและวิถีคิดของผู้ปฏิบัติงานในการเป็นสถานีของรัฐเพื่อท้องถิ่นที่ตอบสนองทั้งท้องถิ่นและรัฐบาล มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายท้ายสุดแล้วก็ย่อมสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาท้องถิ่นเช่นกัน ซึ่งนักวิจัยเห็นว่าแนวทางการพัฒนาดังกล่าวนั้นแม้ว่าช่วงการปรับเปลี่ยนระยะแรกอาจทำให้บุคลากรเกิดความสับสน และทำงานหนักมากขึ้น แต่หากพิจารณาผลที่จะได้รับและคุณค่าที่มีต่อท้องถิ่น รวมไปถึงการตอบสนองที่ดีจากท้องถิ่นอย่างชัดเจน แล้วศักดิ์ศรี ความมีชีวิตชีวาและความกระตือรือร้นในการทำงานและความภาคภูมิใจในงานและในองค์กรจะเกิดขึ้นเหมือนเมื่อครั้งที่บุคลากรโทรทัศน์ส่วนภูมิก่อนบุกเบิกเคยได้รับมา

2.3 แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม

2.3.1 ทัศนะจากกลุ่มผู้รับสาร

2.3.1.1 แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย พบแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารดังนี้

2.3.1.1.1 ใช้กระบวนการสื่อสาร เพื่อแจ้งสิทธิการสื่อสาร การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในสื่อโทรทัศน์และเป็นเวทีในการ ปฏิบัติการใช้สิทธิ์ดังกล่าวให้กับประชาชนในท้องถิ่น

2.3.1.1.2 สร้างกิจกรรมบนศักยภาพการเป็นองค์การ โทรทัศน์ ผ่านมิติด้านพื้นที่ทางกายภาพ เพื่อก่อให้เกิดพื้นที่ทาง สังคมและพื้นที่ทางจิตใจ

2.3.1.1.3 กระตุ้นท้องถิ่นผลิตรายการบนหลักการร่วม พัฒนาท้องถิ่น ที่คำนึงถึงศักยภาพของท้องถิ่น ความอยู่รอดของ ผู้ผลิตและความหลากหลายของรายการท้องถิ่นมากกว่าการแสวงหา กำไร

2.3.1.1.4 ปรับเปลี่ยนวิถีคิดและสร้างความเข้าใจต่อแนวคิด การเป็นสื่อของรัฐในระดับท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการท้องถิ่น ให้กับบุคลากรของสถานีโทรทัศน์ฯ

2.3.1.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติใช้

2.3.1.2.1 สถานีโทรทัศน์ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสาร องค์การไปยังท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสิทธิการเข้าถึงและใช้ สื่อหรือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค รวมไปถึงการสื่อสารถึงกิจกรรม นโยบาย และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมพร้อมทั้งมี แนวทางและรูปแบบที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ชัดเจนว่ามี รูปแบบใด มีค่าใช้จ่ายอย่างไร และจะเข้าถึงหรือประสานงานกับ สถานีโทรทัศน์ได้ผ่านช่องทางใดอย่างต่อเนื่อง

ที่วีควรเป็นฝ่ายเข้าหาชุมชนก่อน ไม่ควรนั่งรอให้ ชาวบ้านเดินเข้าไปหา (จรัญ ทองสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2549)

ทีวีเข้าไม่ถึงชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านก็เข้าไม่ถึงทีวี เช่นกัน แม้ว่าจะมีความกระตือรือร้น แต่ทีวีไม่มาหาชาวบ้าน... ต้องมีการแจ้งสิทธิเรื่องสื่อโทรทัศน์ให้ชาวบ้านได้ทราบ ต้องรุกรมมากขึ้น จัดสัมมนาเกี่ยวกับทีวีท้องถิ่น และให้คนที่วิ่งพื้นที่ สัญจรไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วย (ปัทมพร วัฒนไพบูลย์กิจ, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2550)

2.3.1.2.2 สร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อให้ข่าวสารเข้าถึงคนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ทั้งโดยตรงไปยังกลุ่มองค์กรในท้องถิ่น ผ่านช่องทางการเขียนจดหมาย และโทรศัพท์ และ/หรือ ทางอ้อมผ่านทางสื่อในเครือข่าย และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นอกเหนือไปจากช่องทางสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพียงลำพัง อย่างกว้างขวาง เพราะหากประชาชนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานีโทรทัศน์ฯ แล้ว การมีส่วนร่วมในระดับอื่น ๆ อาจจะไม่เกิดขึ้นได้ยาก

เรามีสวท. (สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย) ทั่วประเทศ) ไร้ทำไม...ต้องเอื้อกับช่องด้วย เหมือนกับอสมท. สำนักข่าวไทย...เรามีสวท. เรามีเครือข่าย เรามีอะไรเด่น ๆ เราก็ให้นักจัดรายการของเราทำสปอต 11 เวลา นั้นเวลานี้ (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารขึ้นมา ท้องถิ่นจะติดต่ออะไร จะบอกอะไร ก็ให้ติดต่อผ่านช่องทางนี้ โดยให้สวท. ทำการประชาสัมพันธ์ช่องทางนี้ออกไปให้ครอบคลุมทุกสื่อ ...และมีประชาสัมพันธ์หน้าสำนักงาน รองรับคนที่ walk in เข้ามา เพราะตอนนี้เข้ามาแล้วหันไปทางซ้ายก็ไม่มีใคร ไม่เห็นผู้ใด เงียบ ตั้งตรงหน้านี้ได้ไหม (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

รู้จักช่อง 11 มาตั้งแต่เป็นช่อง 8... วันนี้มานั่งดูการนำเสนอ ก็เพิ่งรู้ว่าช่อง 11 มีรายการอะไรอย่างนี้ เหตุที่เพิ่งรู้นั้นอาจเป็นเพราะท่านขาดประชาสัมพันธ์หรือเปล่า โดยเฉพาะที่ช่อง 11 มีหน้าที่หลัก ๆ อะไร ลองไปประชาสัมพันธ์ดีไหม ว่ามีรายการอย่างนี้ เราเป็นอย่างนี้... เพราะถ้าดูรูปแบบรายการแล้วก็ไม่ซีเห่อเท่าไร แต่ที่สู้ไม่ได้อันเป็นการขาดหลักการประชาสัมพันธ์ก็ได้ (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

รายการที่น่าสนใจ นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจได้ยาก เช่น เห็ดเผาะ... ทำอย่างไรให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายการไปถึงกลุ่มที่เขาจะได้ประโยชน์ อย่างชาวบ้านที่เป็นผู้นำ หรือนักเรียนในโรงเรียน ทำอย่างไรเขาถึงจะรู้ว่าเวลานี้ สัปดาห์นี้จะมีรายการ ... อันนี้น่าสนใจจะทำอย่างไรให้ผู้ชมสนใจทราบรายการจะออกตอนไหน (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

2.3.1.2.3 มีความชัดเจนถึงแนวทางการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โดยสร้างคู่มือแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่นกับทางสถานีฯ โดยกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจนว่าการมีส่วนร่วมแบบไหนไม่เสียค่าใช้จ่าย แบบไหนเสียค่าใช้จ่าย โดยมีการกำหนดระดับราคาที่หลากหลาย แล้วเผยแพร่คู่มือดังกล่าวไปยังท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน

ถ้าช่อง 11 ชัดเจนและมีคู่มือเมื่อไหร่ ก็ส่งไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ภาคส่วนต่าง ๆ ท้องถิ่นเองก็มีงบประมาณและมีการตั้งงบประมาณปีนี้ใช้ปีหน้า ยกตัวอย่างที่อบต.บ่อสร้าง มีงบ แต่ขาดการบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์ เขาอยากได้รูปแบบการประชาสัมพันธ์ ถ้าทราบเงื่อนไขและค่าใช้จ่ายที่ชัดเจนว่ากี่บาท ๆ เขาจะตั้งงบประมาณไว้ว่าปี

2551 ลุยเลย 500,000 สำหรับประชาสัมพันธ์ ซึ่งก็จะเป็น ตัวอย่างให้ที่อื่น ๆ เลียนแบบ ...เหลือแต่ช่อง 11 ว่าจะเอา อย่างไร จะให้ท้องถิ่นทำอะไรได้บ้าง (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

2.3.1.2.4 สร้างระบบเครือข่ายตัวแทนสถานี ประจำ ท้องถิ่น/ชุมชน เพื่อเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงสถานี และท้องถิ่น อีกทั้งยังทำให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและ หลากหลาย

2.3.1.2.5 กิจกรรมเชิงรับ การใช้ศักยภาพและทรัพยากร ของสถานี เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการผลิต รายการให้กับท้องถิ่น รวมไปถึงเป็นแหล่งข้อมูลหรือห้องสมุดข่าว และรายการของท้องถิ่น

2.3.1.2.6 กิจกรรมเชิงรุก สถานีโทรทัศน์ออกไปให้บริการ ความรู้ ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น รู้จักใช้สื่อ การฝึกอบรมการเทคนิค การผลิตรายการ การจัดกิจกรรมที่เป็นเวทีให้เยาวชนแสดงออกถึง ความรู้ความสามารถทางด้านการผลิตรายการ เช่นการจัดการ ประกวดสารคดี / ข่าวโทรทัศน์ ที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับท้องถิ่น พร้อม ๆ กับการสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกันกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กร เอกชนต่าง ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่จะ ทำให้ท้องถิ่นมีความรู้ทักษะเกี่ยวกับการผลิตรายการ กระตุ้นให้เกิด การรับรู้เรื่องราวของท้องถิ่นแล้ว ยังทำให้เกิดความคุ้นเคยใกล้ชิดกับ สถานีฯ และยังเป็นสร้างบุคลากรทางด้านโทรทัศน์ ที่อาจจะ กลายเป็นแกนขา หรือเครือข่ายของสถานีโทรทัศน์ฯ ให้เข้าถึงทุก ชุมชนในระยะยาวต่อไป

นอกจากนั้นสถานีฯ ควรดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อต้องการ ของท้องถิ่นเช่นการให้ความช่วยเหลือกับท้องถิ่นในกรณีที่ท้องถิ่น

ประสบปัญหา หรือเผชิญกับวิกฤติ ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ เช่น การเป็นศูนย์กลางให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย การรับบริจาคและ การเป็นศูนย์บริการข้อมูลและประสานงานความช่วยเหลือไปยัง หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างทันที่

เวลามีภัยพิบัติใหญ่ ๆ อยากให้ช่อง 11 เป็นศูนย์รวม เวลาเมื่อไร พุดไปเราเป็นศูนย์รวมเอาของไปช่วย เรา เป็นเมืองใหญ่ เป็นจุดศูนย์รวมได้ เหมือน ITV ที่เขาทำได้ ตอนน้ำท่วม ภัยพิบัติ ส่วนใหญ่แล้วเรามักไปรวมวัดนั้นวัดนี้ มันไม่มีจุดใหญ่ (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

ให้ทีวีเป็นศูนย์กลางของประชาชน เพื่อชาวบ้านมี เรื่องราวร้องทุกข์จะได้มีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่คอย ช่วยเหลือเราได้บ้าง ... และให้ทีวีลงมาทำความรู้จักกับ ชาวบ้านบ้าง มันจะได้สนิทสนมคุ้นเคยกัน ชาวบ้านจะได้ กล้าเข้าไปหาด้วย...(เป็ง คำธรรราช , สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2550)

2.3.1.2.7 การกำหนดอัตราค่าเช่าเวลาสำหรับท้องถิ่น ควร พิจารณาถึงความเป็นไปได้ทางธุรกิจ สภาวะเศรษฐกิจ ที่ยืดหยุ่นและ ความนิยมใช้สื่อโฆษณาในแต่ละภูมิภาค มากกว่าการกำหนดราคา มาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อให้ทั้งสถานีฯ และผู้ผลิตรายการ อยู่รอดได้ทั้งสองฝ่าย

คนในท้องถิ่นไม่ค่อยเชื่อมั่นในสื่อโทรทัศน์ แต่ให้ ความเชื่อถือกับสื่อวิทยุ รถแห่ บ้ายผ้าหรือคัทเอาต์ ไปถาม ว่าสื่อทีวีจะเอาไหม เขาไม่เอาไม่สนใจ เพราะแพง และเห็น แค่วีปเดียว ยิ่งออกทางช่อง 11 ยิ่งไม่เอา ผมขายตัวหนึ่ง 4 พันบาทออก(อากาศ) 4 ครั้งต่อเดือนยังไม่มีใครเอา... ดังนั้นการจะบอกให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมหรือเดินไป

พร้อมกับช่อง 11 คิดว่าในส่วนนี้ยังยาก อาจต้องทบทวน และพูดกันขึ้นเรื่องค่าเช่า เราซื้อเวลาช่อง 11 มาตลอด โอกาสจะร่ำรวยคงไม่มี... (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

ปี 2551 ถ้าขึ้นเป็นหมื่นสาม ในส่วนของผู้เช่า เกือบจะตายสนิท หมายถึงเฉพาะค่าออกไปทำงานก็สี่ห้าพัน แล้ว เราออกไปหาผู้สนับสนุนตามภูมิภาคไม่มีใครให้อะไรเลย เขาบอกว่าบริษัทแม่เขาจ่ายที่กรุงเทพก็คุ้มแล้ว ในตลาดภูมิภาคทางสทท. 11 จะมีนโยบายอะไรบ้าง ไม่อย่างนั้นโอกาสที่ผู้เช่าจะมาเช่าออกอากาศถ้าไม่ใช่หน่วยงานรัฐหรือสถาบันการศึกษาจะทำยาก ตายแน่ ๆ (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

2.3.1.2.8 สร้างเครือข่าย พันธมิตรกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่นครอบคลุม 8 จังหวัด เช่นสถาบันการศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรปกครองท้องถิ่นทุกระดับในการทำงานเพื่อสนับสนุนทางด้านงบประมาณ การผลิตรายการ และการให้บริการต่าง ๆ

2.3.1.2.9 ตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงาน นโยบาย การผลิตรายการและการให้บริการด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ

2.3.1.2.10 ผ่อนปรนในเรื่องคุณภาพของรายการที่มาจากท้องถิ่น พร้อมกับให้โอกาสในการปฏิบัติและเรียนรู้ของคนท้องถิ่นในการเข้ามาร่วมใช้สื่อโทรทัศน์

ระยะแรกอาจไม่ต้องเข้มงวดกับคุณภาพของงาน ที่มาจากท้องถิ่นมากนัก ต้องมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

ท้องถิ่นเองก็ต้องการที่เลี้ยง และเวลาในการเรียนรู้ เหมือนกัน แต่ขอให้ได้โอกาสก่อน เขาก็จะพัฒนาจากสิ่งที่ เขาทำได้ (สนทนากลุ่ม, 24 สิงหาคม 2550)

2.3.2 ทักษะจากกลุ่มผู้สังสาร

2.3.2.1 แนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย พบว่าต้องการพัฒนาให้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมของ ประชาชน

2.3.2.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติใช้:

2.3.2.2.1 สร้างเครือข่าย พันธมิตรในการผลิตรายการร่วมกับ หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น เช่นสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นระดับต่างๆ ในลักษณะสนับสนุนเนื้อหารายการ สปอนเซอร์รายการ หรือการร่วมผลิตรายการ

2.3.2.2.2 จัดสรรเวลาของรายการบางรายการนำเสนอเรื่องราวของ ท้องถิ่นทั้งภาคเหนือตอนบนหรือในเขตพื้นที่รับผิดชอบ หมุนเวียนสัปดาห์ละ ครั้ง เพื่อให้เข้าถึงท้องถิ่น และกระตุ้นให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ มาก ขึ้น

2.3.2.2.3 เพิ่มสัดส่วนเวลาสำหรับการให้บริการภาคธุรกิจหรือ เวลาให้เข้ามามากขึ้น โดยลดสัดส่วนการผลิตรายการเองของสถานีฯ ลงเพื่อให้ กลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่นมีส่วนในการผลิตรายการมากขึ้น

จากแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานสถานีโทรทัศน์และผู้ กำหนดนโยบายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าระดับความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมของคน ทั้งสองกลุ่มมีความต่างกันทางปฏิบัติอย่างมาก แม้ว่าทั้งสองกลุ่มต่างมีแนว ทางการพัฒนาในเชิงนโยบายให้สร้างเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่าง ท้องถิ่นกับสถานีฯ แต่ลักษณะและวิธีปฏิบัติกลับมีแง่มุมและมิติที่ให้ความสนใจ ต่างกัน

แนวทางการพัฒนาของกลุ่มผู้ส่งสาร ให้ความสำคัญมิติการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการเข้ามาเป็นผู้ผลิตรายการ โดยเฉพาะลักษณะ “ผู้เช่าเวลา” และสร้างเครือข่ายเพื่อผลิตรายการมากกว่าการพัฒนาผู้รับสารและส่งเสริมสิทธิการเข้าถึงการสื่อสาร การสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นและการสร้างความผูกพันใกล้ชิดระหว่างท้องถิ่นกับสถานีฯ อย่างเป็นทางการ นอกจากนั้นแนวทางการพัฒนายังคงกำหนดบทบาทของสถานีฯ ที่ตั้งรับมากกว่าการรุกหรือเริ่มต้นให้กับคนท้องถิ่น

ขณะที่แนวทางปฏิบัติของกลุ่มผู้รับสาร มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้งกระบวนการตั้งแต่การสร้างการรับรู้ข่าวสารทั้งข่าวสารความเคลื่อนไหวกิจกรรมทั่วไปจากสถานีฯ และข่าวสารเกี่ยวกับช่องทางและโอกาสในการมีส่วนร่วมจากสถานีฯ อย่างชัดเจนเท่าเทียมทั้งการมีส่วนร่วมในลักษณะการเป็นผู้เช่าซื้อเวลา หรือการมีส่วนร่วมในลักษณะอื่นก่อน จากนั้นเสริมด้วยการสร้างความใกล้ชิดระหว่างคนท้องถิ่นกับสถานีฯ โดยใช้มิติทางด้านพื้นที่ ทั้งทางกายภาพทางสังคมและทางจิตใจผ่านทางรายการและกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกับการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างทักษะในการผลิตรายการ การเป็นอาสาสมัครแจ้งข่าวสารไปจนถึงการมีส่วนร่วมในระดับสูงคือการกำหนดนโยบายร่วมกับสถานีฯ เพื่อต่อยอดให้คนท้องถิ่นเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและมีความกล้าในการเข้าร่วมกับสื่อโทรทัศน์

โดยแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสองกลุ่มดังกล่าวนี้แม้ว่าจะมีแนวคิดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมคล้ายกัน แต่มีฐานคิดในการมองการมีส่วนร่วมฯ ที่ต่างกันกล่าวคือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มผู้ส่งสารมองการแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพียงระดับรายการมากกว่าระดับอื่น ๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือตัดสินใจ ในลักษณะการตั้งรับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเข้าใจต่อการนำแนวความคิดการมีส่วนร่วมทั้งเชิงรับและเชิงรุก กล่าวคือนอกจากจะเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์หลายระดับแล้ว สถานีโทรทัศน์ฯ ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในท้องถิ่น พร้อมกับการใช้เนื้อหารายการที่กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสาธารณะ ที่จะเป็นการสร้างทักษะและความรู้สึกร่วมในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนั้นแล้วผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์ฯ เองยังมองแนวความคิดการมีส่วนร่วมเป็นผลิตภัณฑ์ (product) ที่เน้นความสำคัญของผลอย่างเป็นรูปธรรมเช่นการสัมภาษณ์คนท้องถิ่น การเชิญตัวแทนหน่วยงานในท้องถิ่นมาร่วมรายการ หรือการนำเสนอเนื้อหาและข่าวสารของท้องถิ่นมากกว่าการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของระยะยาวและยั่งยืน ส่วนมุมมองของกลุ่มคนท้องถิ่นในแนวความคิดการมีส่วนร่วมนั้นเห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องการสร้างการตระหนักรู้และการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดสิทธิการสื่อสารของประชาชน การส่งเสริมและฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในการเป็นผู้ส่งสารอย่างเป็นทางการ เพื่อให้การเข้าไปมีส่วนร่วมเกิดจากการตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญที่แท้จริงของคนท้องถิ่นเองมากกว่าการถูกกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก

ตารางที่ 7.31 สรุปแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในทัศนะจากกลุ่มผู้รับสารและกลุ่มผู้ส่งสาร

กลุ่ม	แนวทางการพัฒนา	
	เชิงนโยบาย	วิธีนำไปปฏิบัติ
1. หลักการและโครงสร้างการบริหารจัดการ		
ผู้รับสาร (คนท้องถิ่น)	1.1 เป็นสื่อบริการเพื่อสาธารณะในระดับท้องถิ่น ที่คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมใช้ เข้าถึง และมีส่วนร่วม	1. แยกส่วนการบริหารเฉพาะส่วนภูมิภาคให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีอำนาจและความเป็นอิสระเพียงพอในการบริหารจัดการ
	1.2 มีอำนาจและความเป็นอิสระในการดำเนินงานจากรัฐหรือหน่วยงานกำกับควบคุม	2. กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถานีโทรทัศน์ กับสถานีฯ แม่ข่าย และกรมประชาสัมพันธ์ จากการกำกับควบคุม เป็นการพึ่งพิงและสนับสนุนให้เป็นเครื่องมือพัฒนาท้องถิ่น 3. เปิดโอกาสและสร้างช่องทางให้คนท้องถิ่นทุกกลุ่มมีส่วนร่วมหลากหลายระดับตามศักยภาพกลุ่ม

กลุ่ม	แนวทางการพัฒนา	
	เชิงนโยบาย	วิธีนำไปปฏิบัติ
		นั้น ๆ 3. จัดตั้งคณะกรรมการระดับท้องถิ่นเพื่อกำหนดนโยบายและการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ฯ
ผู้ส่งสาร (เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค)	1.1 เป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น 1.2 มีอำนาจและความเป็นอิสระในการบริหารจัดการในระดับภูมิภาค ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐและกรมประชาสัมพันธ์	1. ลดบทบาทของหน่วยงานกำกับควบคุมเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการเป็นสื่อเพื่อตอบสนองท้องถิ่น 2. ให้อำนาจและความเป็นอิสระในการดำเนินงานและบริหารจัดการตามเวลาที่ได้รับจัดสรรสำหรับภูมิภาค 3. เน้นการดำเนินงานที่ตอบสนองท้องถิ่นเป็นหลัก และตอบสนองนโยบายรัฐบาลเป็นลำดับรองลงไป
2. แนวทางการพัฒนาทางด้านการจัดการ		
ผู้รับสาร (คนท้องถิ่น)	2.1 ยึดความต้องการท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางการนำเสนอและคัดเลือกเนื้อหา 2.2 นำเสนอเนื้อหาที่มีความเข้มข้น เจาะลึก และมีผลกระทบต่อท้องถิ่นอย่างทันเหตุการณ์ 2.3 นำเสนอเสียง/เรื่องราวของประชาชนไปยังระดับท้องถิ่นและระดับชาติ 2.4 กำหนดสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาที่สามารถตอบสนองและเข้าถึงทุกกลุ่มในท้องถิ่น	1. ใช้กรอบแนวทางจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับมหภาคเหนือตอนบน เป็นกรอบการกำหนดสัดส่วนเนื้อหาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพื่อความสอดคล้องและตอบสนองแนวทางการพัฒนาภูมิภาคทั้งระบบ 2. เพิ่มเนื้อหาที่มีระดับความเข้มข้น เจาะลึกเข้าถึงและครอบคลุมทุกกลุ่มในภูมิภาคอย่างทันเหตุการณ์ 3. เป็นสื่อกลางในการสื่อสารเรื่องราวและเสียงของคนภูมิภาคไปยังระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

กลุ่ม	แนวทางการพัฒนา	
	เชิงนโยบาย	วิธีนำไปปฏิบัติ
	<p>2.5 นำเสนอเนื้อหาและรูปแบบที่หลากหลายทั้งบนเท็ง สาระ ความรู้</p>	<p>4. ใช้รูปแบบรายการที่หลากหลายที่เอื้อต่อการเข้าถึงสื่อและเข้าถึงท้องถิ่นที่สามารถสื่อสารด้วยเสียงและข้อมูลจากท้องถิ่นโดยตรง มากกว่ารูปแบบการสนทนา(หน่วยงานราชการ)ในห้องส่งเพียงอย่างเดียว</p> <p>5. นำเสนอรายการที่เป็นเวทีสาธารณะสำหรับการแสดงความคิดเห็นที่เปิดกว้างสำหรับประชาชน และสะท้อนเสียงของคนท้องถิ่น เช่นรายการทุกข์ชาวบ้าน เป็นต้น</p> <p>6. เปิดช่องทางการสื่อสารทางตรง (โทรศัพท์) ที่รวดเร็วสำหรับประชาชนระหว่างการดำเนินรายการ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในประเด็นที่นำเสนอ นั้น ๆ</p> <p>7. จัดสรรช่วงเวลาในรายการบางช่วง สำหรับการนำเสนอข่าวสารจากองค์กรท้องถิ่นต่างๆ ครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน</p> <p>8. ให้ความสนใจกับกลุ่มตามความสนใจเช่นคนพิการ เด็ก คนสูงอายุ ฯลฯ เป็นต้น</p> <p>9. รุกสร้างเครือข่ายทางด้านแหล่งข้อมูล และรายการกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง</p> <p>10. ใช้รูปแบบรายการที่หลากหลาย</p>

กลุ่ม	แนวทางการพัฒนา	
	เชิงนโยบาย	วิธีนำไปปฏิบัติ
		เช่นบ้านเทิง บ้านเทิงเชิงสาระ ชาว/ สาระดีเชิงสืบสวนสอบสวนในการ นำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกัน เพื่อ สร้างความน่าสนใจ
ผู้ส่งสาร (กลุ่ม เจ้าหน้าที่ สถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาค)	2.1 พัฒนาเนื้อหาให้มีคุณภาพ ท้องถิ่น ใกล้ชิด พร้อมกับ เนื้อหาที่เป็นนโยบายของรัฐที่ เป็นประโยชน์สำหรับท้องถิ่น	1. จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณากรอบ เนื้อหาในระดับท้องถิ่น 2. กำหนดสัดส่วนเนื้อหาจากท้องถิ่น และจากภายนอก(นโยบายรัฐ) อย่าง เหมาะสม 3. สร้างความใกล้ชิดระหว่างสถานีฯ และท้องถิ่นผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่ กระทบต่อคนส่วนใหญ่ของท้องถิ่น ภายใต้กรอบจริยธรรมของสื่อมวลชน
3. แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม		
ผู้รับสาร (คนท้องถิ่น)	3.1 ใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อ แจ้งสิทธิการมีส่วนร่วมให้กับ คนท้องถิ่น และสื่อสาร นโยบาย กิจกรรม รายการ ฯลฯ ไปยังประชาชนอย่าง ต่อเนื่อง 3.2 สร้างกิจกรรมบนศักยภาพ การเป็นสื่อโทรทัศน์ ผ่านทั้ง ในพื้นที่ทางกายภาพเพื่อให้ เกิดพื้นที่ทางสังคมและจิตใจ 3.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ ท้องถิ่นผลิตรายการบน ความสามารถของท้องถิ่น	1. ใช้การสื่อสารองค์กรไปยังท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง พร้อมกับสร้าง ช่องทางในการสื่อสารย้อนกลับ ของท้องถิ่น 2. ใช้ช่องทาง การ สื่อ สาร ที่ หลากหลายและเข้าถึงคนท้องถิ่น ได้ทั่วถึง 3. มีนโยบายรูปแบบและลักษณะการ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม อย่างชัดเจนพร้อมกับการสื่อสาร ไปยังกลุ่มท้องถิ่นให้รับทราบและ เข้าใจอย่างทั่วถึง 4. สร้างเครือข่ายหรือตัวแทนสถานีฯ

กลุ่ม	แนวทางการพัฒนา	
	เชิงนโยบาย	วิธีนำไปปฏิบัติ
	<p>มากกว่าให้ความสำคัญกับรายได้จากการเช่าเวลา</p> <p>3.4 ปรับเปลี่ยนวิธีคิดของผู้ปฏิบัติงานในการเป็นสื่อโทรทัศน์ของรัฐที่ประชาชนมีส่วนร่วม</p>	<p>ในระดับชุมชนเพื่อความรวดเร็วของสื่อสารข้อมูลข่าวสารและความหลากหลายของแหล่งข้อมูลท้องถิ่น</p> <p>5. เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีโทรทัศน์ และห้องสมุดข่าวและรายการของท้องถิ่น</p> <p>6. เข้าถึงท้องถิ่นโดยการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเครือข่ายในระยะยาว</p> <p>7. กำหนดอัตราค่าเช่าตามศักยภาพและสภาพของเศรษฐกิจเฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ</p> <p>8. สร้างเครือข่ายร่วมผลิตรายการกับองค์กร สถาบันที่มีความพร้อมและศักยภาพ ให้ครอบคลุมพื้นที่การกระจายเสียง</p> <p>9. ตั้งคณะกรรมการระดับท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้คนจากหลายชุมชนและหลากหลายอาชีพ มาร่วมกันกำหนดแนวทางการนำเสนอเนื้อหา การดำเนินงาน ฯลฯ</p>
เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	<p>3.1 กระตุ้นและเปิดโอกาสให้ประชาชน/คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารมากขึ้น</p>	<p>1. สร้างเครือข่ายและพันธมิตรในการผลิตรายการร่วมกับหน่วยงาน องค์กรปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น</p>

กลุ่ม	แนวทางการพัฒนา	
	เชิงนโยบาย	วิธีนำไปปฏิบัติ
		2. จัดสรรเวลาบางช่วงสำหรับนำเสนอรายการหรือข่าวสารจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือตอนบนเป็นประจำ เพื่อกระตุ้นให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในรายการมากขึ้น

จากตารางที่ 7.31 ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นที่เพื่อท้องถิ่นของคนทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญ 3 ด้านคือด้านหลักการ 1) โครงสร้างและการบริหารจัดการ 2) ด้านรายการและเนื้อหา และ 3) ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่นกับสถานีโทรทัศน์ฯ โดยทั้ง 3 แนวทางดังกล่าว สะท้อนว่าการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและดำรงความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเอาไว้ได้นั้น การพัฒนาควรต้องดำเนินไปทั้งด้านผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยการพัฒนาทางด้านผู้ส่งสารนั้นควรพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีอิสระเพียงพอต่อการดำเนินงานให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ส่วนทางด้านผู้รับสารนั้นควรพัฒนาการสร้างและยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสารไปสู่ระดับสูงสุดที่สามารถร่วมการกำหนดนโยบายการดำเนินงานหรือการนำเสนอเนื้อหา ร่วมกับสถานีฯ ควบคู่กันไป และหากสามารถพัฒนาทั้งสองประเด็นได้แล้ว ประเด็นพัฒนาเนื้อหา รายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เจาะลึกตอบสนองท้องถิ่นและยึดท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางก็จะเกิดขึ้นตามมา

บทที่ 8

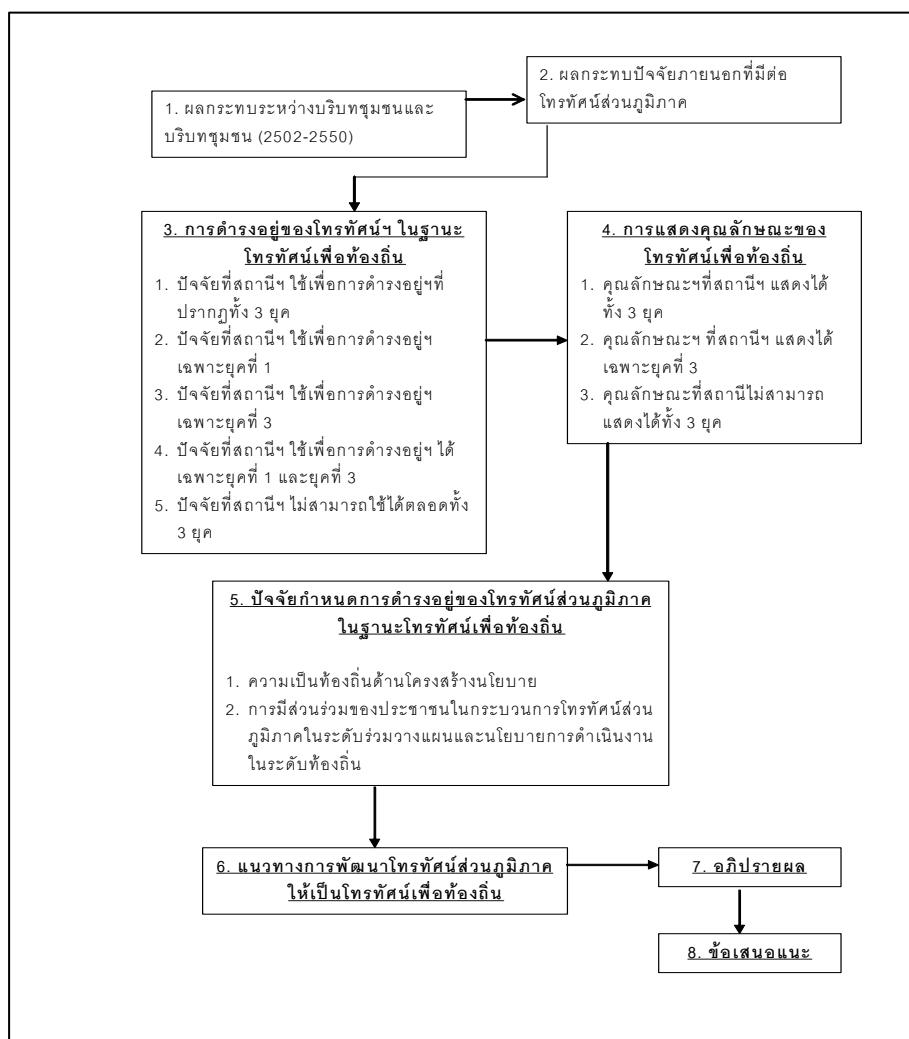
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

เพื่อเป็นการบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ เนื้อหาในบทนี้จะเป็นการอธิบายสรุปเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์การศึกษา โดยอธิบายถึงผลกระทบระหว่างบริบทชุมชนและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อกันและกันตั้งแต่ก่อนและหลังการปรากฏตัวของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จากนั้นจะเป็นการอธิบายถึงผลกระทบของปัจจัยภายนอกอื่นได้แก่ปัจจัยทางการเมือง เทคโนโลยี และเศรษฐกิจที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน (2550)

หลังจากนั้นจะสรุปเปรียบเทียบถึงสภาพการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและคุณลักษณะของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบันว่ามีการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงในปัจจัยและคุณลักษณะใดบ้าง เพื่อนำไปสู่การหาปัจจัยกำหนดของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลได้อย่างแท้จริง เพื่อนำไปหาแนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และสุดท้ายจะเป็นการอภิปรายผลการวิจัยทั้งหมดเพื่อเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหรือโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของไทย ตามลำดับตามภาพที่

ภาพที่ 8.1 แสดงลำดับการอธิบายเนื้อหา

1. ผลกระทบระหว่างบริบทชุมชนและโทรศัพท์ส่วนภูมิภาค 2502-2550

บริบทชุมชนและการดำรงอยู่ของโทรศัพท์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรศัพท์เพื่อท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ที่ส่งผลกระทบต่ออีกและกัน ซึ่งระดับของผลกระทบจะแตกต่างกันไปตามแต่ละยุคตามระดับอำนาจการต่อรอง ประสบการณ์และความคุ้นชินกับเทคโนโลยีโทรศัพท์ของผู้รับสารหรือคนท้องถิ่น ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8.1

ตารางที่ 8.1 แสดงผลกระทบระหว่างบริบทชุมชนกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อกัน และกัน ทั้ง 3 ยุค

ช่วงเวลา ประเด็น	ยุคที่ 1	ยุคที่ 2	ยุคที่ 3
1. การสนองตอบ ของคนท้องถิ่นต่อ โทรทัศน์ส่วน ภูมิภาค	ให้ความหมายกับ โทรทัศน์สูง/เหนือ/ ทันสมัยกว่าคน ท้องถิ่น	คลี่คลายการให้ คุณค่าจากยุค 1 ลง	ให้ความหมายในเชิง ตอบสนองท้องถิ่น/ พัฒนาท้องถิ่น
2. การเป็นเจ้าของ เครื่องรับ และ พฤติกรรมการเปิด รับชมโทรทัศน์ของ คนท้องถิ่น	เกิดจากแรงกระตุ้น ทางวัฒนธรรม/ เครื่องรับยังมีน้อย/ ดูเป็นกลุ่ม/ดูทุก รายการ / ให้ ความสำคัญไปที่ตัว สื่อ	เครื่องรับมีมากขึ้น / เริ่มดูเป็นครอบครัว/ เลือกรายการและ เนื้อหามากขึ้น	เครื่องรับเพิ่มขึ้นมาก 1 ครอบครัว มี เครื่องรับมากกว่า 1 เครื่อง ทำให้การเปิด รับเป็นปัจเจกมาก ขึ้น/ เลือกเนื้อหา รายการ เวลา และ สถานีการเปิดรับ
3. ประสบการณ์ และการเรียนรู้กล้อง และหน้าจอโทรทัศน์ ของคนท้องถิ่น	น้อย/มักเป็นผู้ชมที่ ไม่กระตือรือร้น	มีเพิ่มขึ้นและลดลง/ คนท้องถิ่นเลือก เปิดรับ / เลือก เนื้อหา/เลือกสถานี ได้มากขึ้น	มีมาก/เลือกเปิดรับ ได้หลากหลาย และ คนท้องถิ่นมีอำนาจ ต่อรองเป็นผู้ส่งสาร
4. เวลาชีวิตของ ท้องถิ่นและเวลา โทรทัศน์	ปรับเปลี่ยนเวลา ชีวิตให้เหมาะสม กับเวลาโทรทัศน์	โทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคมีอำนาจ กำหนดเวลาชีวิต น้อยลง แต่โทรทัศน์ อื่น ๆ มีอำนาจ กำหนดเวลาชีวิต คนท้องถิ่นแทน	โทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคแทบไม่มี อำนาจกำหนดเวลา ชีวิตและเวลาของ ท้องถิ่น แต่เวลา ของท้องถิ่นกลับ ส่งผลกระทบต่อ โทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคมากกว่า

ข้อมูลจากตารางที่ 8.1 แสดงให้เห็นผลกระทบระหว่างบริบทชุมชนและโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อกันและกันดังนี้

ยุคแรก โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นตัวแปรกำหนดที่ส่งผลกระทบต่อบริบทชุมชน โดยบริบทชุมชนเป็นฝ่ายปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และวัฒนธรรมให้เข้ากับโทรทัศน์มากกว่า เนื่องจากมีเพียงสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพียงสถานีเดียว คนท้องถิ่นจึงไม่สามารถเลือกรับได้ อีกทั้งคนท้องถิ่นเองยังขาดความรู้ และทักษะที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จึงทำให้การเรียกร้อง หรือตระหนักถึงความเป็นท้องถิ่นของโทรทัศน์ และความเป็นท้องถิ่นของตนเองไม่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ายุคแรกนี้บริบทชุมชนมีส่วนสร้างและขยายผลกระทบของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่นมากขึ้น

ยุคที่สอง เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางเข้ามาให้บริการในท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีทางเลือกในการเปิดรับ ประกอบกับคนท้องถิ่นเริ่มสะสมประสบการณ์ ความคุ้นชินต่อโทรทัศน์มากขึ้นตามระยะเวลาและจำนวนเครื่องรับขยายตัวเพิ่มขึ้น คนท้องถิ่นจึงเริ่มเพิกเฉยไม่สนใจโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การเปลี่ยนแปลงบริบทชุมชนดังกล่าว ทำให้บริบทชุมชนจึงเริ่มกลายมาเป็นตัวแปรกำหนดที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่และการแสดงคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การที่คนท้องถิ่นลดความนิยมเปิดรับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ทำให้สถานีฯ ต้องปรับตัวเพื่อการแข่งขันโดยใช้กลยุทธ์ที่ไม่ต่างจากโทรทัศน์ส่วนกลางทั้งด้านรายการ แหล่งที่มาของรายการและประเภทรายการที่เน้นความบันเทิงเป็นหลัก และต่อมาเมื่อสถานีฯ ต้องกลายเป็นสถานีลูกข่ายของ สทท. 11 ยิ่งทำให้สถานีฯ ห่างเหินไปจากการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และหายไปจากใจของคนท้องถิ่น

ยุคที่สาม เป็นยุคที่อำนาจของผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นมีผลกระทบต่อการแสดงคุณลักษณะและการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากกว่าสองยุคที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลมาจากสะสมประสบการณ์การเปิดรับโทรทัศน์ช่องอื่นๆ รวมทั้งการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากรัฐหรือเจ้าของ ตามกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป ที่ส่งเสริมให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในสื่อจนทำให้สถานีฯ ต้องมีการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และนำเสนอ

รายการที่เป็นเรื่องราวท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้กลายเป็นความได้เปรียบทางกลยุทธ์ในการรักษาความแตกต่างของสถานีฯ เพื่อการอยู่รอด ดังนั้นจึงถือว่าผู้ที่สามนี้บริบทชุมชนมีผลกระทบต่อการดำรงอยู่และการแสดงคุณลักษณะของโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคให้มีทิศทางไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนหรือการตอบสนองของคนท้องถิ่นตลอดทั้ง 3 ยุคที่ปรากฏชัดเจนคือการให้ความหมายกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยยุคแรกเป็นยุคที่ระดับการต่อรอง ประสบการณ์ และความคุ้นชินกับโทรทัศน์ของคนท้องถิ่นมีน้อย เริ่มต้นจากการรับรู้และตอบสนองในฐานะที่โทรทัศน์คือสิ่งที่สูงส่ง หูหระและเหนือกว่าทั้งด้านความรู้ เทคโนโลยี และความทันสมัยจนกลายเป็นความปรารถนาในตัวเครื่องรับโทรทัศน์ ขณะเดียวกันกลับมองว่าตนเองด้อยกว่าทั้งความรู้ ประสบการณ์และการพัฒนาและยอมรับบทบาทเป็นเพียงผู้ชมที่เฉื่อยชา จึงทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีอิทธิพลต่อคนท้องถิ่นและท้องถิ่นอย่างมากเช่นผลกระทบทางพื้นที่วัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่นเช่นพื้นที่ภายในบ้านที่เคยเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ของครอบครัว หรือลานกลางบ้านที่เคยเป็นที่พบปะพูดคุยกันของคนท้องถิ่นกลายเป็นพื้นที่สาธารณะของเพื่อนบ้านในการรับชมโทรทัศน์

นอกจากนั้นเทคโนโลยีโทรทัศน์และการเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ยังกลายเป็นกลไกตอกย้ำระบบชนชั้นและความไม่เท่าเทียมของคนในสังคมท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้วมากขึ้น จนทำให้การเป็นเจ้าของโทรทัศน์เป็นแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรมที่ทำให้ประชาชนระดับล่างเกิดความปรารถนาในตัวสื่อดังกล่าวจนต้องดิ้นรนเพิ่มภาระหนี้สินของครอบครัวเพื่อการได้เป็นเจ้าของเครื่องรับ และการเปลี่ยนรูปแบบศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมและเวลาของชีวิตประจำวันเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาและวิถีของโทรทัศน์ จนกลายเป็นผู้ชมที่เฉื่อยชา เพราะการปรากฏตัวขององค์กรโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในท้องถิ่น ถือเป็นการสถาปนาองค์กรของรัฐให้กลายเป็นสถาบันทางวัฒนธรรมใหม่ที่ผลิตและนำเสนอวัฒนธรรมใหม่ ๆ ผ่านทางการนำเสนอรายการและเนื้อหารายการ เช่นรูปแบบ วิถีชีวิตแบบคนเมืองหลวง การแต่งกาย การใช้ภาษาไทยกลาง และศิลปะและประเพณีจากส่วนกลางเป็นต้น ที่พยายามเข้ามาสลายและสันคลอนอำนาจ คุณค่า วิถี และวัฒนธรรม/สถาบันวัฒนธรรมเดิมของแต่ละท้องถิ่นที่เคยหลากหลายให้กลายเป็นหนึ่งเดียวตามมาตรฐานที่รัฐเป็นผู้กำหนด

เมื่อจำนวนสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นเพิ่มจำนวนขึ้น ผลของการเพิ่มขึ้นนั้น ไม่เพียงแต่ส่งผลให้ระดับการต้อรอง ประสบการณ์และความคุ้นชินกับโทรทัศน์ของคนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังบ่มเพาะการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มีต่อโทรทัศน์ให้กับคนท้องถิ่น ทำให้ในช่วงหลังจากที่ท้องถิ่นมีจำนวนสถานีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นจนถึงปัจจุบัน คนท้องถิ่นเริ่มแยกความแตกต่างระหว่างโทรทัศน์ส่วนกลางหรือโทรทัศน์ระดับชาติ และโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคออกจากกัน ซึ่งข้อมูลจากการสำรวจถึงทัศนคติของคนท้องถิ่นที่มีต่อประเด็นดังกล่าวพบว่าคนท้องถิ่นรับรู้ว่ามีสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและสถานีโทรทัศน์ระดับชาติมีความแตกต่างกันถึงร้อยละ 96.5 ในด้านเนื้อหารายการที่นำเสนอ และหลักการและเป้าหมายในการดำเนินงานมากที่สุดคือร้อยละ 30.8 และ 19.5 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อผนวกประสบการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวกับการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายที่ส่งผลต่อระบบโครงสร้างโทรทัศน์ในภาพรวมและการเกิดขึ้นของสื่อกระจายเสียงชุมชนหรือวิทยุชุมชนอย่างแพร่หลายมา ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา คนท้องถิ่นบางกลุ่มโดยเฉพาะภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนค่อย ๆ นำเอาบทเรียนและการรับรู้ดังกล่าวมามองหรือคาดหวังต่อการทำหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการตอบสนองท้องถิ่น การเข้าถึง การใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกับอำนาจทางการเมือง

ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกใหม่ที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นของคนท้องถิ่น ปัจจุบันคนท้องถิ่นเริ่มกล้าตั้งคำถามกับโครงสร้างและการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและถามหาการแสดงออกถึงความเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นการพลิกบทบาทของคนท้องถิ่นจากการเป็นผู้รับสารไปสู่สิทธิการเป็นผู้ส่งสารที่คนท้องถิ่นไม่สามารถทำได้ในยุคที่ผ่านมา เพราะขณะนั้นท้องถิ่นยังขาดทางเลือก(เป็นยุคมีสถานีเดียวในท้องถิ่น) และขาดความรู้ความเข้าใจต่อคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ประเด็นที่น่าสนใจคือการเปลี่ยนแปลงท่าทีหรือการตอบสนองจากสื่อมวลชนท้องถิ่นจากที่เคยเป็นกลุ่มที่กระตือรือร้นและมีส่วนร่วมสนับสนุนให้เกิดสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมาตลอดยุคที่ 1 ทั้งที่บรรยากาศทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยเนื่องจากตั้งแต่ปลายยุคที่สอง (2518-2534) กลายเป็นกลุ่มที่เพิกเฉยไม่สนใจกับ

สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แม้ว่าปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและสื่อมีความเป็นอิสระมีมากขึ้นกว่ายุคแรกก็ตาม แต่การตอบสนองของสื่อมวลชนท้องถิ่นกลับเป็นไปอย่างตรงกันข้ามทั้งกลุ่มสื่อมวลชนเดิมในยุคที่ผ่านมาและกลุ่มสื่อมวลชนยุคปัจจุบันที่รับรู้ว่าจะไม่มีความเกี่ยวข้องหรือเห็นความสำคัญของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต่อท้องถิ่น เพราะพวกเขาเห็นว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสื่อของรัฐที่ต้องทำตามนโยบายของรัฐ จึงไม่เห็นว่าการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะเป็นองค์กรสื่อที่สำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นสื่อที่มีปฏิญาในการทำงานเช่นเดียวกับพวกเขา การรับรู้และความรู้สึกดังกล่าวนี้ส่งผลทำให้สื่อมวลชนท้องถิ่นไม่สนใจในบทบาทการเป็นกลุ่มขับเคลื่อนหรือเรียกร้องให้เกิดระบบการกระจายอำนาจการกระจายเสียงในระดับท้องถิ่นอย่างที่ควรจะเป็น

ส่วนการตอบสนองของห้างร้านเอกชนในท้องถิ่นตลอดระยะเวลาการศึกษาก็ไม่พบว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงยังคงเป็นการตอบสนองที่อยู่บนผลประโยชน์ที่จะได้รับ ดังนั้นไม่ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะถือกำเนิดขึ้น หรือสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางขยายมาต่างจังหวัดมากขึ้น หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและสิทธิการสื่อสารของท้องถิ่นก็ไม่ได้ทำให้การตอบสนองของกลุ่มทุนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงตามสำหรับคนกลุ่มนี้การเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นหรือไม่ ไม่ได้มีผลต่อพวกเขาตราบดีที่พวกเขาสามารถขายเครื่องรับและอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคหลังๆ อีกทั้งพวกเขายังไม่ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในการประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการมากนัก ซึ่งทำที่ดังกล่าวส่งผลต่อการอยู่ไม่รอดของรายการที่มาจากผู้ผลิตท้องถิ่นที่มักประสบปัญหาการขาดผู้สนับสนุนรายการ

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่จะได้มาซึ่งโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริงนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นจากมอบให้หรือการสนับสนุนหรือการตอบสนองจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางและสูงในท้องถิ่นที่อาจช่วยเหลือเลี้ยงและหนุนช่วยให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดำรงอยู่ได้ในระยะเริ่มแรก แต่เมื่อสถานีโทรทัศน์ประสบปัญหาและถูกกระทำจากปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองและทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มคนดังกล่าวกลับไม่มีพลังและศักยภาพพอในการรักษาให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้ดำรงฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเอาไว้ได้ ดังนั้นการจะให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นต้องได้มาการ

สนับสนุนและมีส่วนร่วมจากชนชั้นล่างอย่างกว้างขวางด้วย เพราะในยุคที่ 3 ที่ความเป็นท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีมากขึ้นนั้นได้เกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงผู้รับสารที่มาจากกลุ่มคนระดับล่างที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น ซึ่งหากสามารถฉีกกำลังของคนท้องถิ่นในทุกระดับชั้นแล้ว ย่อมสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการได้อย่างยั่งยืนมากกว่า

2. ผลกระทบปัจจัยภายนอกที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ปัจจัยภายนอกสำหรับการศึกษาคั้งนี้หมายถึงปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางเทคโนโลยี และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ตั้งแต่ 2502-2550

2.1 ปัจจัยทางการเมือง เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่การกำเนิดมาจนถึงปัจจุบันมากกว่าปัจจัยอื่น เพราะรากที่มาและเหตุผลการกำเนิดของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคผูกติดกับการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ต้องการขยายอิทธิพล อำนาจการควบคุมทั่วประเทศให้มีสำนึกและมาตรฐานความรู้ ความคิดให้เป็นแบบเดียวกันโดยไม่ใช้กำลังอาวุธหรือการใช้กำลังบังคับ ดังนั้นการขยายโทรทัศน์จากเมืองหลวงออกไปยังท้องถิ่น จึงเป็นวิธีการที่สามารถควบคุมจิตสำนึกของคนทั่วประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการตระหนักถึงผลสำเร็จดังกล่าวทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถือกำเนิดขึ้นอย่างรวดเร็วเพียง 50 วัน ด้วยอำนาจทางการเมือง แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและความรู้เกี่ยวกับระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประเทศไทยจะไม่พร้อมก็ตาม เพราะอีก 17 เดือนต่อมาภาพโทรทัศน์ได้ปรากฏแก่สายตาของท้องถิ่นได้เป็นครั้งแรก

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตกอยู่ภายใต้การควบคุม การใช้ประโยชน์ และการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจทางการเมืองมาโดยตลอด แม้ว่าในยุคที่ 3 ที่ดูเหมือนว่ารัฐบาลจะผ่อนคลายการผูกขาดกรรมสิทธิ์ และผ่อนคลายให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตอบสนองท้องถิ่น โดยการปรับเพิ่มเวลาท้องถิ่น ให้อำนาจกับผู้บริหารในการทำสัญญาเช่าเวลากับผู้ผลิตรายการเอกชนได้ในระดับท้องถิ่นและการประกาศ

นโยบายเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้มากขึ้น แต่โดยโครงสร้างของโทรทัศน์ฯ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งนโยบายด้านดังกล่าวยังไม่มีการสื่อสารไปยังคนท้องถิ่นให้รับทราบอย่างทั่วถึงและเป็นทางการ ทำให้ปัจจุบัน (สิงหาคม 2550) สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังมุ่งตอบสนองนโยบายของรัฐ หรือนำเสนอท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนนโยบายที่รัฐเป็นผู้กำหนดมากกว่าตอบสนองท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สถานีฯ ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาที่เจาะลึก หรือกระตุ้นให้คนท้องถิ่นเกิดจิตสำนึกสาธารณะและการแสดงบทบาทหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะให้กับคนท้องถิ่น

2.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ปัจจัยด้านเทคโนโลยีไม่มีผลต่อการกำเนิดหรือปรากฏตัวของโทรทัศน์ในท้องถิ่น แต่มีผลต่อการดำรงอยู่ขององค์กรโทรทัศน์เอง โดยเฉพาะในยุคการแข่งขันที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สามารถปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีได้ทัน และต่อมาในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีสำหรับการส่งสัญญาณไปจนถึงเทคโนโลยีในการผลิตรายการที่มีความสะดวก มีระบบการใช้ง่ายไม่ซับซ้อนและง่ายต่อการเป็นเจ้าของ แต่สถานีฯ ก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อต่อการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยทางเทคโนโลยีของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเกี่ยวข้องกับอำนาจหรือปัจจัยทางการเมืองและด้านเศรษฐกิจอยู่ค่อนข้างมาก

2.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจไม่มีผลกระทบต่อ การกำเนิดของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพราะไม่ว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศจะขัดสนหรือขาดแคลน สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงถือกำเนิดขึ้นมาได้จากงบประมาณแผ่นดินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน(2550)

แม้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจจะไม่ผลกระทบต่อ การเกิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แต่ได้ส่งผลกระทบต่อ การดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระยะต่อมา สถานีโทรทัศน์ฯ ต้องดำเนินงานภายใต้ความไม่แน่นอนของงบประมาณและจำกัดการใช้งบประมาณเฉพาะการก่อสร้างและจัดซื้ออุปกรณ์โทรทัศน์มากกว่าความสนใจทางด้านการผลิตรายการและเนื้อหาอีกทั้งการกำหนดวงเงินงบประมาณอย่างชัดเจน และมีกฎหมายรองรับ อันเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคแรก

ความจำกัดของงบประมาณทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคต้องหารายได้จากภาคธุรกิจเพื่อสร้างรายได้และกำไรซึ่งเป็นการดำเนินงานที่กระทบกับหลักการและปรัชญาของการเป็นสื่อของรัฐ ทำให้กลุ่มทุนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในการกำหนดเนื้อหา รูปแบบรายการ และการบริหารจัดการผังรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและที่สำคัญได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นท้องถิ่นทั้งด้านเวลา รายการท้องถิ่นที่แทบไม่มีเวลาหรือพื้นที่นำเสนอโดยเฉพาะในช่วง ยุคที่ 2 ต่อเนื่องจนถึงกลางยุคที่ 3 (2518-2540)

วิธีการบริหารรายได้และงบประมาณดังกล่าวยังเป็นการปิดโอกาสของแหล่งที่มาของรายได้จากทางอื่น ๆ ที่หลากหลายเพื่อคานอำนาจทั้งทุนและอำนาจรัฐ เพราะแนวโน้มการอุดหนุนของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยิ่งขึ้นอยู่กับรายได้จากโฆษณามากขึ้นเท่าไร ยิ่งทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตกอยู่ภาวะเผชิญหน้ากับการแข่งขันจากสถานีฯ คู่แข่งภายในพื้นที่และคู่แข่งระดับชาติมากขึ้น (Nicholas W. Jankowski 1998) ซึ่งเมื่อเข้าสู่การแข่งขันด้วยกติกาหรือวิธีการที่ไม่ต่างจากโทรทัศน์ที่มีหลักการเชิงพาณิชย์อื่น ๆ แล้ว ย่อมกระทบต่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ที่นำเสนอวัฒนธรรม ภาษาที่หลากหลาย และสะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่นด้วย (Miquel de Moragas Spà and Bernat López 1998)

สรุปผลกระทบของปัจจัยภายนอกที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อสถานีฯ ในแง่ที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากกว่าปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจนั้นมักเป็นไปตามอำนาจทางการเมือง และส่งผลกระทบต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระยะของการดำเนินงานหลังพ้นจากช่วงจัดตั้งสถานีฯ โดยเฉพาะการขยายพื้นที่การให้บริการที่ครอบคลุม การสูญเสียความนิยมและศรัทธาจากผู้ชมท้องถิ่นจากความล่าช้าและล่าสมัยของการเปลี่ยนเทคโนโลยีโทรทัศน์ ฯ

3. การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

การดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ได้วิเคราะห์ในปัจจัยหลัก 3 ด้านคือปัจจัยทางด้านความเป็นท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วม และด้านพื้นที่ (Space) ซึ่งการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่แต่ละมิติในแต่ละยุคนี้มีความแตกต่างกันดังจะได้อธิบายรายละเอียดต่อไป (โปรดดูตารางที่ 8.2 ประกอบ)

ตารางที่ 8.2 ปัจจัยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2502-2550)

มิติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การใช้ปัจจัยในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น		
	ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)	ยุคการขยายตัวเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534)	ยุคการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้โทรทัศน์ฯ ของรัฐ (2535-2550)
1. ความเป็นท้องถิ่น			
1.1 ด้านองค์กร (โครงสร้างและนโยบายของสถานีฯ)	รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ ควบคุมและเป็นเจ้าของ	รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ ควบคุมและเป็นเจ้าของ	รัฐและกรมประชาสัมพันธ์ ควบคุมและเป็นเจ้าของ
1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น			
1.2.1 บุคลากร	คนนอกท้องถิ่น	คนนอกท้องถิ่น	ผสมคนนอกท้องถิ่นกับคนในท้องถิ่นในสัดส่วนใกล้เคียงกัน
1.2.2 การสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่น			
- ไม่เป็นตัวเงิน	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
- เป็นตัวเงิน	น้อย (ส่วนใหญ่มาจากส่วนกลาง)	แทบไม่มี	เป็นรายได้หลักของสถานีฯ (นอกเหนือจากรายได้จากงบประมาณ)
1.2.3 ด้านรายการ (สัดส่วนของเวลาออกอากาศทั้งหมด)	ต่ำสุด: สูงสุด 7.02%-25.25 %	ต่ำสุด: สูงสุด 7.05%-25.15%	ต่ำสุด: สูงสุด 6.06%-12.55%
2. พื้นที่ (Spaces)			
2.1 พื้นที่กายภาพ			

มิติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การใช้ปัจจัยในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น		
	ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)	ยุคการขยายตัวเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534)	ยุคการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้โทรทัศน์ฯ ของรัฐ (2535-2550)
2.1.1 ปริมาณเวลาแพร่ภาพรายการท้องถิ่น	6 ชั่วโมง:วัน (จากทั้งหมดประมาณ 6 ชั่วโมงต่อวัน)	6 ชั่วโมง:วัน (จากทั้งหมดประมาณ 15-18 ชั่วโมงต่อวัน)	4 ชั่วโมง:วัน (จากทั้งหมดประมาณ 18 ชั่วโมงต่อวัน)
2..1.2 ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์	ตั้งอยู่ในท้องถิ่น แต่ไม่ใช้สำหรับการนำไปสู่การเป็นพื้นที่อื่น	ยังคงตั้งอยู่ในท้องถิ่น แม้จะย้ายไปจังหวัดอื่น	ตั้งอยู่ในท้องถิ่น แต่ไม่ใช้สำหรับการนำไปสู่การเป็นพื้นที่อื่น
2.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ	มี	คลี่คลายและหายไป	ไม่มี
3. การมีส่วนร่วม			
3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค			
3.1.1 เจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้น	มีส่วนร่วมบางกลุ่มเช่น สื่อมวลชนท้องถิ่น	มีส่วนร่วมกลุ่มเดิมจากยุคแรกแต่มีความถี่น้อยลงมาก	ไม่มี คนท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญและความสนใจมากนักยกเว้นกลุ่มที่มีโอกาสเข้าไปใช้สื่อ
3.1.2 มีส่วนร่วมในรายการ	มี เน้นกลุ่มชนชั้นกลางและสูง	ค่อย ๆ คลี่คลายแต่ยังเป็นกลุ่มเดิม	เพิ่มกลุ่มคนทั่วไปแต่ยังน้อยมาก
3.1.3 ผู้แสดง / ให้ข้อมูล	มี เน้นกลุ่มชนชั้นกลางและสูง	ค่อย ๆ คลี่คลายแต่ยังเป็นกลุ่มเดิม	มีเพิ่มมากขึ้น โดยเพิ่มกลุ่มคนทั่วไป
3.1.4 ร่วมผลิตรายการ	มีน้อย	มีเพิ่มขึ้น และลดลงไปในช่วงปลายยุค	มีเพิ่มขึ้น
3.1.5 ร่วมกิจกรรมกับทางสถานี	มี	ลดลง	น้อยมาก
3.1.6 ร่วมในระดับนโยบาย	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
3.2 การมีส่วนร่วมของสถานีโทรทัศน์ฯ กับท้องถิ่น			
3.2.1 ผ่านรายการ(หน้าจอ)	มี	ลดลง	มี
3.2.2 ผ่านกิจกรรม(นอกจอ)	มี	ลดลง	ไม่มี

มติการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การใช้ปัจจัยในการดำรงอยู่ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น		
	ยุคกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค (2502-2517)	ยุคการขยายตัวเทคโนโลยีโทรทัศน์ (2518-2534)	ยุคการผ่อนคลายการผูกขาดการใช้โทรทัศน์ฯ ของรัฐ (2535-2550)
3.3 การใช้รายการโทรทัศน์เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนท้องถิ่น	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

3.1 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทั้ง 3 ยุค

จากการศึกษาปัจจัยการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะสื่อท้องถิ่นทั้ง 3 ยุค (2502-2550) พบการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่เพื่อเป็นสื่อท้องถิ่นที่ปรากฏในช่วงทั้ง 3 ยุคดังนี้

3.1.1 มิติตามความเป็นท้องถิ่น

3.1.1.1 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

3.1.1.1.1 ด้านบุคลากร

3.1.1.1.2 ด้านการสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นทางด้านรายการ

3.1.1.1.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านการสนับสนุนที่เป็นตัวเงิน

3.1.2 การมีส่วนร่วม

3.1.2.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของประชาชนการมีส่วนร่วมในรายการ

3.1.2.1.1 การเป็นเจ้าของพื้นที่ที่กระตือรือร้น

3.1.2.1.2 การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ

3.1.2.1.3 การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดงและให้ข้อมูล

3.1.2.1.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ
สถานีโทรทัศน์

3.1.2.2 การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของ
สถานีโทรทัศน์ฯ

3.1.2.2.1 ผ่านทางรายการ

3.1.2.2.2 ผ่านกิจกรรมที่สถานีฯ จัดขึ้น

3.1.3 มิติด้านพื้นที่ (Space)

3.1.3.1 พื้นที่ทางกายภาพด้านที่ตั้งสถานีฯ

3.1.3.2 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ

อย่างไรก็ตามการใช้หรือการปรากฏปัจเจกการดำรงอยู่เพื่อเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น
ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคข้างต้นในแต่ละยุคมีลักษณะของการใช้ปัจเจกฯไม่
เหมือนกัน บางปัจเจกมีการปรากฏและหายไปในช่วงยุค ขณะที่บางปัจเจกสามารถ
ใช้ได้เฉพาะบางช่วงเวลาเท่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็น
โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเฉพาะยุคที่ 1

3.2.1 การดำรงอยู่ในมิติการมีส่วนร่วม

3.2.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3.2.1.1.1 การเป็นเจ้าของพื้นที่ที่
กระตือรือร้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้เกิดขึ้นอย่าง
ชัดเจนเฉพาะในยุคที่ 1 และค่อย ๆ ลดลงและหายไป
ตั้งแต่ยุคที่ 2-3 แต่การมีส่วนร่วมการเป็นเจ้าของพื้นที่ที่
กระตือรือร้น จำกัดเฉพาะคนท้องถิ่นบางกลุ่มคือกลุ่ม
สื่อมวลชนท้องถิ่นและกลุ่มชนชั้นปกครองระดับท้องถิ่น
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาที่ดิน เท่านั้น

3.2.1.1.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ
สถานีโทรทัศน์ การมีส่วนร่วมระดับนี้เป็นการมีส่วนร่วม
ระดับเดียวที่เปิดกว้างสำหรับคนธรรมดาทั่วไปหรือชน
ชั้น และเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ไม่อาศัยสถานภาพ
ทางสังคม แต่บทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมฯ ของ
ประชาชนมักเป็นเพียงผู้ชมเท่านั้น

การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เกิดขึ้นได้
เฉพาะยุคที่ 1 ก่อนที่จะคลี่คลายและหายไปในยุคที่ 2
และ 3 ที่ความสัมพันธ์ระหว่างสถานีฯ และประชาชนใน
ท้องถิ่นเริ่มถูกแยกขาดออกจากกัน อันมีสาเหตุมาจาก
ปัจจัยภายในองค์กรสถานีโทรทัศน์ และปัจจัยภายนอก
ที่เกิดสถานีโทรทัศน์หลายช่องขึ้นในท้องถิ่น และปัจจัย
ทางด้านระดับอำนาจการต่อรองในการเลือกรับชมหรือ
รับสารได้มากขึ้น

3.2.1.2 การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของ
สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3.2.1.2.1 ผ่านกิจกรรมที่สถานีฯ จัดขึ้น
พบว่า การมีส่วนร่วมที่สถานีฯ เข้าร่วมกับท้องถิ่นใน
ลักษณะนี้ ปรากฏและทำได้เฉพาะยุคแรก โดยมาจาก
เงื่อนไขของการเป็นสื่อหน้าใหม่ในท้องถิ่นทำให้สถานีฯ
ต้องสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยต่อองค์กร และ
เทคโนโลยีโทรทัศน์ให้ประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด
ขณะที่ยุคต่อมาเป็นยุคการขยายตัวของสถานีโทรทัศน์ฯ
ในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเริ่มความคุ้นเคยกับสื่อ
โทรทัศน์มากขึ้น ประกอบกับนโยบายและปัญหาจาก
ปัจจัยภายในขององค์กรที่ถูกทำให้แยกห่างออกจาก
ท้องถิ่น จึงทำให้การใช้กิจกรรมนำเข้าถึงและมีส่วน

ร่วมกับท้องถิ่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความรู้สึกผูกพันให้เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่นได้หายไปในยุคที่ 2 และยุคที่ 3

3.2.1.3 มิติด้านพื้นที่ (Space)

3.2.1.3.1 พื้นที่ทางสังคมและจิตใจ การแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางจิตใจให้กับคนท้องถิ่น ปรากฏได้ชัดเจนในยุคที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมต่างๆ ภายในสถานี และการเข้าถึงท้องถิ่นโดยใช้กิจกรรมเป็นตัวเปิดทางดังที่ได้อธิบายไปข้างต้น เพื่อลดความแปลกหน้า และสร้างความนิยมให้เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นช่วงที่ท้องถิ่นเริ่มเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ร่วมกับโทรทัศน์หรือสื่อใหม่ของพวกเขา ในขณะที่ยุคที่ 2 และ 3 การมีส่วนร่วมดังกล่าวได้หายไปและส่งผลต่อการความรักและความผูกพันของประชาชนที่มีต่อสถานีฯ ลดลง เพราะยุคที่ 2 และ 3 ให้ความสำคัญกับรายได้ที่มาจากกลุ่มทุนภาคเอกชนจากภายนอก จึงไม่จำเป็นการสร้างผูกพันและความสัมพันธ์ แม้กระทั่งยุคที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คุณท้องถิ่นมีอำนาจต่อรองกับสถานีโทรทัศน์ฯ ให้แสดงการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น แต่ผู้ปฏิบัติงานยังละเลยและไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการสร้างความผูกพันที่ใช้มิติทางด้านพื้นที่ทางสังคมและจิตใจเช่นยุคที่ 1 ได้ ทำให้ปัจจุบันคนท้องถิ่นรู้สึกผูกพันเพราะการได้ใช้ประโยชน์ในสื่อมากกว่าผูกพันด้วยความรักเช่นยุคแรก แม้จะมีการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นทางด้านรายการและเม็ดเงินจากท้องถิ่นก็ตาม

แม้ว่าตลอดทั้ง 3 ยุค ที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ยังคง อยู่ในท้องถิ่น แต่นับวันยิ่งห่างเหินจากคนท้องถิ่น ทางด้านจิตใจ เพราะการได้ใช้พื้นที่ทางกายภาพ นั้น กลุ่มคนที่ท้องถิ่นเข้าถึงยังเป็นคนบางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นการเปิดพื้นที่เฉพาะพื้นที่ทางกายภาพจึงไม่มีพลังพอในการจะสร้างความรู้สึกร่วมกันและมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสถานีฯ ของคนท้องถิ่นให้เกิดขึ้นได้

3.3 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเฉพาะยุคที่ 3

3.3.1 มิติด้านความเป็นท้องถิ่น

3.3.1.1 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในด้านบุคลากร
 ยุคที่ 3 เป็นยุคที่สัดส่วนของบุคลากรที่มาจากท้องถิ่นและมีภูมิลำเนา อยู่ในท้องถิ่นมีจำนวนใกล้เคียงกับบุคลากรที่มาจากภายนอกท้องถิ่น โดยสาเหตุมาจากนโยบายขององค์กรที่ให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค รับบุคลากรหรือลูกจ้างจากระดับท้องถิ่นได้ และการขยายตัวของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้ว บุคลากรจากท้องถิ่นดังกล่าว โดยเฉพาะฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตรายการและความรู้เกี่ยวกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับหนึ่ง ทำให้คนท้องถิ่นกลุ่มดังกล่าวนั้น เป็นศักยภาพต่อการปฏิบัติงาน การผลิตรายการที่มีความเป็นท้องถิ่นเท่าที่โอกาสจะทำได้ ซึ่งต่างจากยุคที่ 1 และ 2 ที่บุคลากรส่วนใหญ่มาจากภายนอกท้องถิ่นที่ขาดความเข้าใจท้องถิ่น และยังจบการศึกษาทางด้านช่างเทคนิคทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตรายการนั้นอาศัยประสบการณ์ที่เรียนรู้มาจากโทรทัศน์ส่วนกลาง ดังนั้นบุคลากรในยุคที่ 3 บุคลากร จึงมีศักยภาพในการผลิตรายการที่มีความเป็นท้องถิ่นมากกว่าทั้งสองยุคที่ผ่านมา

3.3.1.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นด้านรายการ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันดังกล่าวนั้น เกิดขึ้นในยุคที่ 3 ที่สัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการ ทำให้สัดส่วนเวลาที่น่าเสนอรายการของท้องถิ่นมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายการนอกท้องถิ่นสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 94.87:5.13 ในขณะที่ยุคที่ 1 และ 2 มีสัดส่วนรายการนอกท้องถิ่นสูงกว่ารายการท้องถิ่นสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 90.17:7.02 และ 92.31:7.70 ตามลำดับ

3.3.1.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางการสนับสนุน จากท้องถิ่นที่เป็นตัวเงิน มีเพียงยุคที่ 3 เท่านั้นที่สถานีฯ ใช้รายได้ที่มาจากท้องถิ่นเป็นรายได้หลักของสถานีฯ นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดินแม้ว่าการกำหนดให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถโฆษณาและหารายได้จากกรให้เช่าเวลาจะกระทำได้ตั้งแต่ยุคแรก แต่เนื่องจากในยุคแรกสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางยังไม่ขยายบริการมายังพื้นที่ต่างจังหวัดได้โดยตรง ทำให้ผู้ผลิตรายการจากพระนครและสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางที่ต้องการขยายตลาดมายังภูมิภาคอาศัยการเช่าเวลาของสถานีฯ เป็นการขยายพื้นที่การรับรายการของสถานีฯ หรือรายการของตน ในขณะที่ยุคที่ 3 เงื่อนไขดังกล่าวได้หายไปดังนั้นสถานีโทรทัศน์ฯ จึงสามารถหารายได้เฉพาะกลุ่มผู้ผลิตรายการในท้องถิ่นที่ศักยภาพไม่เพียงพอในการเข้าถึงสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ

3.4 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเฉพาะยุคที่ 1 และยุคที่ 3 ประกอบไปด้วยปัจจัยดังนี้

3.4.1 มิตินการณ์มีส่วนร่วม

3.4.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3.4.1.1.1 การมีส่วนร่วมในรายการ พบว่า ยุคที่ 1 และยุคที่ 3 กลุ่มคนท้องถิ่นที่มีโอกาสใช้การมีส่วนร่วมระดับนี้มากกว่ากลุ่มอื่น คือกลุ่มชนชั้นกลาง และชนชั้นสูงเช่นข้าราชการ พ่อค้า เอกชนหรือองค์กรต่างๆ แม้ว่าในยุคที่ 3 เริ่มปรากฏมีกลุ่มภาคประชาชน ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในรายการเพิ่มขึ้นตามนโยบายของผู้กำกับดูแลและผลจากการกดดันทางสังคมที่เกี่ยวกับสิทธิการสื่อสาร แต่ยังมีสัดส่วนและความถี่ในการนำเสนออ่อนแอเมื่อเทียบกับทั้งสองกลุ่มดังกล่าว ส่วนยุคที่ 2 เป็นยุคที่เกิดวิกฤตความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น เพราะใช้เวลาการแพร่ภาพเกือบทั้งหมดนำเสนอรายการจากผู้เช่าเอกชนส่วนกลาง

3.4.1.1.2 การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการของท้องถิ่นขึ้นอยู่กับนโยบายการหารายได้ของสถานีฯ และนโยบายทางด้านการผลิตรายการของสถานีฯ โดยพบว่ายุคที่ 1 สถานีฯ ได้รับการอุดหนุนงบประมาณ อีกทั้งยังมีรายได้จากการโฆษณาให้เช่าเวลาจากส่วนกลาง แต่ยังคงสรรหาเวลาบางส่วนให้ผู้ผลิตรายการท้องถิ่นหรือผลิตรายการท้องถิ่นขึ้นเองตามศักยภาพ แม้ว่ายุคแรกจะมีรายการจากท้องถิ่นที่มีสัดส่วนน้อยกว่าผู้ผลิตจากส่วนกลางมากก็ตาม แต่ในยุคที่ 3 สถานีฯ ได้ผลิตรายการเองและกลุ่มผู้ผลิตรายการที่มาจากท้องถิ่นเกือบทั้งหมด ขณะที่ยุคที่ 2 สถานีฯ เผชิญหน้ากับการแข่งขันทางด้านรายการและแสวงหารายได้จากระทบกับรายการและเวลาในการนำเสนอท้องถิ่นที่แทบไม่มีพื้นที่ในการแสดงออก

3.4.1.1.3 การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แสดง และให้ข้อมูล การมีส่วนร่วมระดับนี้สัมพันธ์กับคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทางด้านความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในด้านความเป็นท้องถิ่นของรายการ และปัจจัยการดำรงอยู่ด้านการมีส่วนร่วมในรายการของคนท้องถิ่น โดยพบว่า ยุคที่ 1 สถานียุคนี้ผลิตรายการท้องถิ่นบางส่วน จึงทำให้คนท้องถิ่นบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูง-กลางที่อยู่ในเมืองหรือใกล้ชิดกับสถานีฯ มีโอกาสมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่นเดียวกับยุคที่ 3 มีการใช้แหล่งข้อมูลรายการที่มาจากผู้ผลิตจากท้องถิ่นเกือบทั้งหมด จึงทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีพื้นที่และเวลาสำหรับท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่นที่เป็นชนชั้นสูง-กลาง ยังคงเป็นกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมระดับนี้มากกว่าเหมือนยุคที่ 1 แต่ในยุคที่ 3 เริ่มปรากฏกลุ่มคนชนชั้นล่างมาเป็นผู้ให้ข้อมูลและเป็นผู้แสดงเพิ่มขึ้น ขณะที่ยุคที่ 2 การลดจำนวนรายการท้องถิ่นและเวลาท้องถิ่นเหลือเพียงรายการข่าว นั้น ย่อมกระทบต่อการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้แสดงและผู้ให้ข้อมูลของคนท้องถิ่นให้ลดลงและหายไปด้วย

3.4.1.2 การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

3.4.1.2.1 ผ่านทางรายการ ปัจจัยข้อนี้สัมพันธ์กับเวลาการแพร่ภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การนำเสนอรายการท้องถิ่น และความเป็นท้องถิ่นของรายการ โดยยุคที่ 1 และ 3 เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีเวลาการผลิตรายการท้องถิ่นและการใช้ข้อมูลจากท้องถิ่นโดยเฉพาะยุคที่ 3 ที่มีการใช้ข้อมูลจากท้องถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่า

ภายนอก ส่วนในยุคที่ 1 นอกจากจะมีปัจจัยทางด้านเวลาและรายการของท้องถิ่นแล้ว ยังมีเงื่อนไขของการเป็นสื่อหน้าใหม่ในท้องถิ่นที่ต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นด้วย ตรงข้ามกับยุคที่ 2 แทบไม่มีการสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นผ่านรายการหรือเนื้อหารายการ หลังจากที่เวลาของสถานีฯ ถูกยึดครองโดยผู้ผลิตรายการส่วนกลางเกือบทั้งหมด

3.5 ปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ได้ใช้หรือไม่ปรากฏเพื่อการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตลอด 3 ยุค มีดังนี้

3.5.1 การดำรงอยู่ในมิติของความเป็นท้องถิ่น

3.5.1.1 ทางด้านโครงสร้างองค์กรและนโยบายการดำเนินงาน โครงสร้างองค์กรและนโยบายของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้ง 3 ยุคหรือกว่า 48 ปีที่ผ่านมาไม่เคยมียุคใดที่มีอำนาจจะให้ความสำคัญและกำหนดความเป็นท้องถิ่นในนโยบาย แม้แต่ปลายยุคที่ 3 (2549-2550) อธิปไตยกรมประชาสัมพันธ์(ปราโมช รัฐวิจิตร) ประกาศนโยบายให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นก็ยังคงแต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ โครงสร้างองค์กรและความเป็นอิสระ เพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าวแต่อย่างใด จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ตอบสนองนโยบายของรัฐที่ควบคุมจัดการโดยรัฐมาตั้งแต่การถือกำเนิดจนถึงปัจจุบันอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

3.5.1.2 การใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นในด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่นที่เป็นไม่เป็นตัวเงิน การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่าเป็นสื่อของรัฐบาลและทำงานเพื่อตอบสนองที่ปลูกฝังมาตั้งแต่ยุคแรก อีกทั้งที่ผ่านมาสถานีฯ ให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรทางด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่น

เฉพาะด้านเม็ดเงินหรือรายได้จากการเช่าซื้อเวลานั้น จึงทำ
ประชาชนท้องถิ่นไม่รู้สึกรู้ถึงความเป็นเจ้าของในสื่อดังกล่าว เมื่อไม่
รู้สึกรู้ถึงการเป็นเจ้าของ ย่อมไม่รู้สึกรู้ถึงพันธกิจที่มีต่อกัน ทำให้การเข้า
มาสนับสนุนอุปถัมภ์จากท้องถิ่นในรูปแบบที่นอกเหนือไปจากมิติ
ทางด้านเงินโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง เช่นเครือข่าย
ในการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อสังคมท้องถิ่น ไม่เกิดขึ้น
ตลอด 3 ยุค

3.5.2 การดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ในมิติการมี ส่วนร่วม

3.5.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ สื่อสาร

3.5.2.1.1 ระดับการมีส่วนร่วมในระดับ

นโยบายและการวางแผน เมื่อโครงสร้างองค์กรและ
นโยบายการดำเนินงานไม่มีการเปลี่ยนแปลง
สถานีโทรทัศน์ฯ ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมจากรัฐและ
กรมประชาสัมพันธ์ ที่แทบไม่ให้ความสนใจกับท้องถิ่น
และการเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นที่เห็นได้จากนโยบายหรือ
พันธกิจที่กำหนดให้กับสถานีฯ ดังนั้นการจะให้
ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับที่เป็นการ
คานอำนาจและมีบทบาทที่เสมอภาคในการเป็นผู้ส่ง
สารและผู้กำหนดเนื้อหาสารร่วมกับเจ้าของเดิมจึงไม่เคย
ปรากฏในการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ฯ เพราะ
การมีส่วนร่วมดังกล่าวของประชาชนเป็นเหมือนการ
สั่นคลอนอำนาจและเป็นปรปักษ์กับอำนาจรัฐและกรม
ประชาสัมพันธ์รวมทั้งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มี
บริหารจัดการและดำเนินงานภายใต้การควบคุมและ
ตัดสินใจเฉพาะหน่วยงานภายในเท่านั้น

3.5.2.2 การมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับท้องถิ่นผ่านทางรายการและเนื้อหารายการ เป้าหมายสำคัญของการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคือการเป็นเครื่องมือของรัฐบาลและการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลเพื่อยึดครองพื้นที่ในจิตใจและอุดมการณ์ของประชาชนให้เป็นที่รู้ตามทีรัฐกำหนด เป้าหมายดังกล่าวยังคงได้รับการสืบทอดสานต่อและต่อยอดมาตลอดทุกรัฐบาล ดังนั้นการที่จะใช้สื่อเพื่อสร้างการตื่นตัว ให้ความสนใจและรับรู้ความเป็นไปกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นรวมไปการตระหนักถึงความสำคัญและการมีคุณค่าในท้องถิ่นและตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับเป้าหมายของการกำเนิดขึ้นของโทรทัศน์ เพราะยิ่งทำให้คนท้องถิ่นถูกกล่อมเกลียดด้วยความบันเทิง เรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง หรือแม้แต่การรับรู้เรื่องราวท้องถิ่นของตนเองด้วยสายตาที่แสนหวาน(การนำเสนอเนื้อหาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความงดงาม น่าอยู่ ไม่มีปัญหาในเชิงประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ดังเช่นการนำเสนอเนื้อหาและรายการท้องถิ่นส่วนใหญ่ของสถานีฯ ในปัจจุบัน) ย่อมสามารถสะกดให้ประชาชนไม่ลุกขึ้นท้าทายอุดมการณ์ที่จะสั่นคลอนความมั่นคงของรัฐ มากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามหากคนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพและเอาใจใส่ติดตามความเป็นไปของท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จะยิ่งกระทบต่อบทบาท อำนาจความสำคัญและความมั่นคงของรัฐ

3.5.3 การดำรงอยู่ในมิติด้านพื้นที่

พื้นที่กายภาพหน้าจอโทรทัศน์ หรือเวลาหน้าจอโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ตลอด 3 ยุค เวลาของสถานีนำเสนอรายการท้องถิ่นไม่ถึงร้อยละ 30 ปัจจัยนี้ขึ้นอยู่กับการจัดสรรการตัดสินใจของหน่วยงานที่กำกับควบคุม ซึ่งสาเหตุที่การจัดสรรเวลาของท้องถิ่นไม่เคยมีสัดส่วนที่เหมาะสมตามหลักการของสากลนั้นนอกจากจะมาจากปัจจัยทางการเมืองและหลักการปรัชญาการ

เป็นสื่อของรัฐและตอบสนองของรัฐเป็นลำดับสำคัญแล้ว ก็ยังมาจากการขาดศักยภาพและแสวงหากำไรของทางสถานีโทรทัศน์ฯ เองด้วยที่ยังไม่สามารถสร้างและใช้ศักยภาพของท้องถิ่นให้เอื้อต่อการผลิตรายการท้องถิ่นให้เพียงพอและต่อเนื่องได้

การใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทั้ง 3 ยุคสรุปได้ว่าแต่ละยุคมีการใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่ฯ ที่แตกต่างกันซึ่งส่งผลต่อการสร้างคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลก็ต่างกันไปด้วยดังนี้

ยุคที่หนึ่ง นั้นการใช้ปัจจัยการดำรงอยู่ที่ปรากฏนั้นเน้นเพื่อการสร้างความสัมพันธ์เพื่อลดความแปลกหน้าหรือความแปลกใหม่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เน้นทั้งการสื่อสารแบบเผชิญหน้ากับการสื่อสารผ่านสื่อกลางควบคู่กัน เช่นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานีฯ นอกจากนี้มีส่วนร่วมในรายการและผลิตรายการแล้ว หรือการใช้กิจกรรมเข้าถึงท้องถิ่น รวมทั้งการแปลงพื้นที่ทางกายภาพที่ตั้งของสถานีฯ เป็นพื้นที่ทางสังคม

ยุคที่สอง สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่เพื่อรักษาการเป็นสถานีที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นเพียงปัจจัยเดียว เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคที่เทคโนโลยีการส่งสัญญาณโทรทัศน์สามารถส่งตรงได้จากศูนย์กลางที่อยู่กรุงเทพมหานคร อีกทั้งรายการที่แพร่ภาพออกอากาศส่วนใหญ่ส่งสัญญาณมาจากสถานีแม่ข่าย ทำให้การเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีกระบวนการผลิตรายการและแพร่ภาพในท้องถิ่นถูกลดความสำคัญเหลือเพียงสถานีถ่ายทอดหรือสถานีเครื่องส่งของสถานีฯ แม่ข่ายมากกว่าการเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

ยุคที่สาม สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้ปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่เพื่อสร้างลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทางด้านรายการหรือสิ่งที่ปรากฏหน้าจอหรือการสื่อสารผ่านสื่อกลางทำให้ยุคที่ 3 เป็นยุคที่สถานีฯ โทรทัศน์มีคุณลักษณะความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่เน้นหนักทางด้านความเป็นท้องถิ่นของรายการมากกว่า การใช้ปัจจัยเกือบทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการ บุคลากร

การสนับสนุนอุปถัมภ์ และการมีส่วนร่วมล้วนเป็นไปเพื่อการผลิตรายการของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4. คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

คุณลักษณะของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค วิเคราะห์การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ตามหลักการ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) หลักการและปรัชญา 2) การบริหารจัดการ 3) การผลิตรายการ 4) บทบาทหน้าที่ และ 5) ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง

การศึกษาครั้งนี้ได้พบว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถแสดง คุณลักษณะตามหลักการดังกล่าวในแต่ละยุคแตกต่างกัน ดังนี้ (โปรดดูตารางที่ 8.3 ประกอบ)

ตารางที่ 8.3 การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการ สากลของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ระหว่าง 2502-2550

คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล (ยุคที่ 1 2502-2517)	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล (ยุคที่ 2 2518-2534)	การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากล (ยุคที่ 3 2535-2550)
1. หลักการปรัชญา	ไม่เป็น (เป็นสื่อของรัฐและเชิงพาณิชย์)	ไม่เป็น (เป็นสื่อของรัฐและเชิงพาณิชย์)	ไม่เป็น (เป็นสื่อของรัฐและเชิงพาณิชย์)
2. การบริหารจัดการ			
2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ	ไม่เป็น	ไม่เป็น	ไม่เป็น
2.2 แหล่งที่มาของรายได้	ไม่เป็น(ไม่หลากหลาย)	ไม่เป็น(ไม่หลากหลาย)	ไม่เป็น(ไม่หลากหลาย)
2.3 พื้นที่ให้บริการ	ไม่เป็น ไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่รับผิดชอบ	ไม่เป็น ขยายพื้นที่ให้บริการเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่	เป็น ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบเกือบ

คุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อ ท้องถิ่น	การแสดงคุณลักษณะ การเป็นโทรทัศน์เพื่อ ท้องถิ่นตามหลักการ สากล (ยุคที่ 1 2502-2517)	การแสดงคุณลักษณะ การเป็นโทรทัศน์เพื่อ ท้องถิ่นตามหลักการ สากล (ยุคที่ 2 2518-2534)	การแสดงคุณลักษณะ การเป็นโทรทัศน์เพื่อ ท้องถิ่นตามหลักการ สากล (ยุคที่ 3 2535-2550)
		ครอบคลุม	100%
2.4 การผลิตรายการ โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค	ไม่เป็น(น้อยกว่า รายการนำเข้า)	ไม่เป็น(น้อยกว่า รายการนำเข้า)	เป็น ท้องถิ่นผลิตเอง มากกว่า นำเข้า รายการจากภายนอก
2.5 การจัดการ เครือข่าย	ไม่เป็น(เน้นภายนอก มากกว่า)	ไม่เป็น(เน้นภายนอก มากกว่า)	เป็น
3. ที่ตั้งและเขตกระจาย เสียง	เป็น	เป็น	เป็น
4. ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค			
- เวลาท้องถิ่น	ไม่เป็น (น้อยกว่าร้อยละ 30%)	ไม่เป็น (น้อยกว่าร้อยละ 30%)	ไม่เป็น (น้อยกว่าร้อยละ 30%)
- ที่มาของแหล่งข้อมูล	ไม่เป็น มาจาก ภายนอกท้องถิ่น มากกว่า	ไม่เป็น มาจาก ภายนอกท้องถิ่น มากกว่า	เป็น มาจากภายนอก ท้องถิ่นมากกว่า
- การใช้ภาษาถิ่น	ไม่เป็น	ไม่เป็น	เป็น
5. บทบาทหน้าที่	ไม่เป็น(เน้นการ ตอบสนองรัฐมากกว่า ท้องถิ่น)	ไม่เป็น(เน้นการ ตอบสนองรัฐมากกว่า ท้องถิ่น)	ไม่ เป็น เน้น การ ตอบสนองรัฐมากกว่า ท้องถิ่น

4.1 คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคที่ปรากฏทั้ง 3 ยุค (2502-2550) คือ

4.1.1 การบริหารจัดการ

4.1.1.1 พื้นที่ให้บริการ

4.1.1.2 การใช้เครือข่ายในท้องถิ่น

4.1.1.3 การผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาค

- 4.1.2 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์
- 4.1.2.1 การใช้แหล่งข้อมูลรายการจากท้องถิ่น
- 4.1.2.2 การใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ
- 4.1.3 ที่ตั้งและเขตกระจายเสียง การมีสถานีโทรทัศน์สถานีหลักตั้งอยู่ในท้องถิ่น และเป็นโทรทัศน์ที่มีการกระจายเสียงเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะภูมิภาค ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สถานีฯ แสดงทุกยุคตั้งแต่กำเนิดจนถึงปัจจุบัน(2502-2550)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากแต่ละยุคสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้ปัจจัยการดำรงอยู่เพื่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ต่างกัน จึงทำให้แสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในแต่ละยุคมีความแตกต่างกัน โดยพบว่าคุณลักษณะบางประการสามารถเกิดขึ้นได้เพียงบางยุค ในขณะที่บางคุณลักษณะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอด 3 ยุค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2 คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แสดงได้เฉพาะยุคที่ 3 (2535-2550)

4.2.1 การบริหารจัดการ

4.2.1.1 พื้นที่การให้บริการ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถให้บริการได้ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบได้เกือบร้อยละ 100 ในยุคที่ 3 หลังจากนโยบายการลดพื้นที่การให้บริการลงเหลือเพียง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนในปี 2529 และมีการเปลี่ยนระบบการรับส่งสัญญาณโทรทัศน์เป็นระบบดาวเทียมได้ทุกสถานีเครื่องส่งทั้งหมด

4.2.1.2 การบริหารจัดการด้านเครือข่าย ยุคที่ 3 เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เครือข่ายที่มาจากท้องถิ่นมากกว่าเครือข่ายจากภายนอกท้องถิ่นได้เป็นยุคแรก มีการพึ่งเครือข่าย

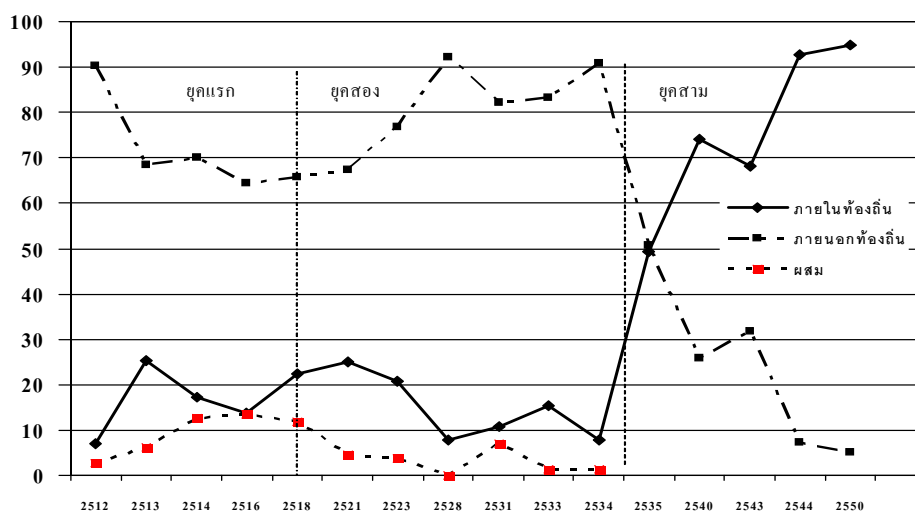
ภายในท้องถิ่น หรือสามารถดำเนินงานโดยพึ่งพาตนเองหรือท้องถิ่น มากขึ้นกว่ายุคก่อนที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามขณะนี้ ยังไม่สามารถ ขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมไปยังกลุ่มภาคประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเครือข่ายนอกกลุ่มหน่วยงานราชการในท้องถิ่นหรือกลุ่ม ผู้ผลิตรายการเอกชนในท้องถิ่น ทำให้เครือข่ายท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็น กลุ่มผู้ผลิตรายการที่เช่าเวลาหรือหน่วยงานราชการ จึงทำให้สถานีฯ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนรายการและการดำรงฐานะ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

4.2.2 ความเป็นท้องถิ่นของรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4.2.2.1 การใช้แหล่งข้อมูลจากท้องถิ่น

คุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการใช้เครือข่ายใน ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเครือข่ายเพื่อการผลิตรายการหลังจาก สถานีโทรทัศน์ฯ ต้องลดการนำเข้ารายการจากภายนอกทั้งหมดใน ยุคที่ 3 (2535-2550) ทำให้รายการที่แพร่ภาพในช่วงเวลาท้องถิ่น มาจากท้องถิ่นที่ใช้ข้อมูลจากท้องถิ่นในการผลิตรายการ เกือบ ทั้งหมด โปรดดูภาพที่ 8.2

ภาพที่ 8.2 แสดงสัดส่วนการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทางด้านรายการของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทั้ง 3 ยุค

4.2.2.2 การใช้ภาษาถิ่น ภาษาถิ่นได้เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับภาษาราชการหรือภาษาไทยกลางในการนำเสนอรายการอย่างมีศักดิ์ศรี และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น สาเหตุหนึ่งมาจากการเรียกร้องของผู้ชมที่ต้องการรายการที่นำเสนอภาษาถิ่น ซึ่งสถานีฯ ได้ตอบสนอง โดยผลิตรายการที่ใช้ภาษาถิ่น ทำให้รายการดังกล่าวได้รับความนิยมและกลายเป็นกลไกที่สร้าง ความมั่นใจในการใช้ภาษาถิ่น และการมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์เช่นการเป็นแขกรับเชิญ การให้สัมภาษณ์ให้กับคนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคด้วย นอกจากนี้การใช้ภาษาถิ่นยังกลายเป็นลักษณะเฉพาะของรายการของสถานีฯ ให้แตกต่างไปจากระบบโทรทัศน์ระดับชาติ

4.3 คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ไม่สามารถแสดงได้ทั้ง 3 ยุค

4.3.1 คุณลักษณะด้านหลักการปรัชญาการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

ตลอดทั้ง 3 ยุคสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยึดหลักการ การเป็นสื่อของรัฐเพื่อตอบสนองและเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐบาล ที่สามารถหารายได้จากการค้ามาโดยตลอด ส่งผลต่อคุณลักษณะด้านอื่น ๆ เช่นการบริหารจัดการที่ขาดความเป็นอิสระ การพึ่งพารายได้หลักจากงบประมาณแผ่นดิน และการแสดงหน้าที่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเป็นต้น แม้ว่าปลายปี 2549 มีการประกาศให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่น แต่เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างและนโยบายของสถานีฯ แล้วยังไม่พบมีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถานีฯ การศึกษาครั้งนี้จึงยังไม่ถือว่าการประกาศการเป็นสื่อท้องถิ่นดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนหลักการปรัชญาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

4.3.2 คุณลักษณะด้านการบริหารจัดการ

4.3.2.1 ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ พบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรยังมีลักษณะแนวดิ่งจากบนลงล่างและรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง มีกรมประชาสัมพันธ์ และ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรุงเทพฯ เป็นสถานีแม่ข่ายที่มีอำนาจในการกำกับดูแลในระดับนโยบายในการผลิตรายการ การ จัดสรรเวลาให้กับท้องถิ่นและมีการแทรกแซงผังรายการของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอยู่เสมอ

4.3.2.2 แหล่งที่มาของรายได้ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ไม่มีที่มาของรายได้ที่หลากหลายในการสร้างความสมดุลและ คำนวณอำนาจไม่แหล่งที่มาใดมีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน เนื่องจาก สถานีโทรทัศน์ฯ ได้รับการกำหนดให้ใช้งบประมาณแผ่นดินในการ ดำเนินงาน ร่วมกับการใช้รายได้จากการโฆษณาจากภาคเอกชนเป็น การหล่อเลี้ยงให้เกิดการผลิตรายการและลดภาระงบประมาณ แผ่นดินมาตั้งแต่แรก จึงทำให้สถานีโทรทัศน์อยู่ภายใต้อิทธิพลจาก อำนาจการเมือง และอำนาจทุนไปพร้อมกัน

4.3.3 สัดส่วนของการผลิตรายการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

เวลาการนำเสนอรายการท้องถิ่น แม้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคในยุคที่ 1 และ 3 มีการจัดสรรเวลาบางส่วนให้กับรายการ ท้องถิ่น แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงสัดส่วนเวลาในการนำเสนอรายการ ท้องถิ่นแล้วทั้ง 3 ยุคพบว่าไม่มียุคใดสามารถจัดสรรเวลาสำหรับ รายการท้องถิ่นได้ถึงร้อยละ 30 อันเป็นส่วนตามที่หลักการสากล ของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นกำหนดไว้

4.3.4 บทบาทหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

บทบาทหน้าที่โดยรวมแล้วสถานีฯ ยังคงเน้นไปที่การแสดง บทบาทหน้าที่ตอบสนองของรัฐ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์นโยบายเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการทำงานของ

รัฐบาลให้กับคนท้องถิ่นมากกว่าการตอบสนองท้องถิ่น แม้ว่าในยุคที่ 3 นับตั้งแต่ถือกำเนิดจะมีการเปลี่ยนแปลงบางบทบาทหน้าที่ที่เป็น การตอบสนองท้องถิ่นแต่ก็ยังคงเป็นบทบาทรองและไม่ส่งผลกระทบต่อ การทำหน้าที่เพื่อท้องถิ่น เพราะการแสดงบทบาทหน้าที่ต่อการ เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีสถานภาพเป็นรองหรือเป็นการแสดงออกที่ เกินจากความคาดหวังหรือเกินจากนโยบายหรือหน้าที่ที่ผู้มีอำนาจ กำกับมอบหมายให้

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ตามหลักการของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคด้านที่เกี่ยวข้องกับรายการ การบริหาร จัดการเครือข่ายในท้องถิ่น ใช้แหล่งข้อมูลและการนำเสนอรายการด้วยภาษาถิ่น คือ คุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลที่แสดงได้มากของ สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเมื่อเปรียบเทียบกับทั้งสามยุค อย่างไรก็ตามยังไม่อาจกล่าว ได้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง เนื่องจาก ลำพังเพียงคุณลักษณะชี้ขาดบางประการที่แสดงได้ดังกล่าวนั้นยังไม่เพียงพอ อีกทั้ง คุณลักษณะดังกล่าวไม่ได้เป็นถือปัจจัยกำหนดต่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ แท้จริง หากสถานีฯ ยังไม่สามารถแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์ที่มีหลักการ และปรัชญาเพื่อท้องถิ่นได้

อย่างไรก็ตามแม้ว่าปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยสามารถแสดง คุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้น้อย แต่เมื่อเปรียบเทียบพัฒนาการ ทั้ง 3 ยุคแล้วพบว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีแนวโน้มมีความเป็นท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่ 3 ถือเป็นยุคที่สถานีฯ แสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคได้หลายลักษณะมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจาก การถือกำเนิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคในยุคที่ 1 และยุคที่ 2 เกิดขึ้นบนการขาดแคลนความรู้และความเข้าใจเรื่อง คุณลักษณะและการดำเนินงานระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทั้งในส่วนของผู้มีอำนาจ ทางการเมือง และเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ทำให้การนำเทคโนโลยีโทรทัศน์เข้า มาในท้องถิ่นมาได้เฉพาะตัวเทคโนโลยี ขณะที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ดำเนินงานในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นนั้นไม่ได้ขยายมาสู่คนในสังคมทั้งผู้ให้ กำเนิด ผู้ปฏิบัติงานและคนท้องถิ่น

เหตุผลดังกล่าวทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะตามหลักการสากลเพียงการตั้งสถานีฯ อยู่ในท้องถิ่น ขณะที่หลักการ การบริหารจัดการ เนื้อหารายการ และบทบาทหน้าที่ของสถานีไม่แตกต่างจากโทรทัศน์ระดับชาติ อีกทั้งปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจต่อโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของคนท้องถิ่นนั้น เป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนของคนท้องถิ่นเพื่อเรียกร้องความเป็นท้องถิ่นจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค หรือแม้กระทั่งเป็นอุปสรรคต่อการการตระหนักถึงความสำคัญและความต้องการโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของคนท้องถิ่น

5. ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่สถานีโทรทัศน์ใช้และไม่ใช้ในการดำรงอยู่ และคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แสดงได้และไม่ได้ในหัวข้อที่ 3 และ 4 ข้างต้น พบว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยยังไม่สามารถเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง น่าจะมาจากการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมาทั้ง 3 ยุคของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ไม่ได้ใช้ปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่ ที่แท้จริง เพราะสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมจากปัจจัยทางการเมือง ขาดความเป็นอิสระในการตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นทางด้านนโยบาย งบประมาณ และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ที่แม้ว่าปลายยุคที่ 3 เริ่มเปลี่ยนแปลงภายในสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและการเปลี่ยนแปลงภายนอกต่อการตระหนักถึงสิทธิการสื่อสารและการเข้าถึงสื่อของประชาชนท้องถิ่น แต่ก็ยังถือว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอยู่ในช่วงเริ่มต้น ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและขยายผลของการตระหนักถึงความสำคัญ และจำเป็นของการมีอยู่ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้ครอบคลุมกลุ่มคนระดับล่างมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นจำเป็นต้องดำรงอยู่ทั้ง 3 มิติคือมิติความเป็นท้องถิ่น มิติการมีส่วนร่วม และมิติด้านพื้นที่ประกอบกันก็ตาม (แต่ละมิติก็จะมีองค์ประกอบย่อยออกไปตามภาพที่ 1.2 ในบทที่ 1) แต่การศึกษาครั้งนี้พบว่ามิติในการดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นทั้ง 3 มิติไม่

สามารถเกิดขึ้นและทำงานอย่างเป็นอิสระต่อกันได้ แต่ต้องเกิดขึ้นและทำงานร่วมกัน
 อย่างเป็นลำดับขั้น กล่าวคือ

การจะทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยดำรงอยู่ได้ในฐานะการเป็น
 โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลได้นั้นจำเป็นต้องสร้าง**ปัจจัยทางด้านมิติ**
ความเป็นท้องถิ่นด้านโครงสร้าง นโยบายองค์กรให้**มีความเป็นท้องถิ่น**ในการ
 ตอบสนองท้องถิ่นและ**ปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วม**ของประชาชนใน
 กระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค**ระดับสูงสุดคือการมีส่วนร่วมของ**
ประชาชนในระดับการวางแผนและกำหนดนโยบายร่วมกับสถานีฯ ให้เกิดขึ้น
 ไปพร้อมกันเพื่อจะให้ปัจจัยในมิติด้านดังกล่าวเป็นปัจจัยกำหนดการเกิดขึ้นของปัจจัย
 ย่อยอื่นตามมา โดยสถานีฯ ต้องนำนโยบายความเป็นท้องถิ่นในการตอบสนอง
 ท้องถิ่นที่สถานีฯ ได้กำหนดไว้เป็นพันธกิจนั้น(โปรดดูเพิ่มเติมในบทที่ 6 หัวข้อความ
 เป็นท้องถิ่นทางด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน) มาปฏิบัติใช้อย่างจริงจัง
 และต่อเนื่อง พร้อมกับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ถึงแนวนโยบายดังกล่าวให้กับ
 ประชาชนคนท้องถิ่นได้รับทราบอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มภาคประชาชนที่เข้มแข็ง
 และรับรู้ศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองก่อน

จากผลการศึกษาที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ศักยภาพของตนเองต่อการ
 พัฒนาท้องถิ่นนั้นมีทัศนคติที่มีแนวโน้มในการรับรู้สิทธิของท้องถิ่นต่อการเข้าไปมีส่วน
 ร่วมในโทรทัศน์ ฯ การให้ความสำคัญกับที่ตั้งสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่น และความ
 คาดหวังให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีหลักการและปรัชญาที่เน้นเข้าถึงประชาชนใน
 ท้องถิ่น และมีการบริหารจัดการที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่ง
 คนท้องถิ่นลักษณะดังกล่าวนี้คือกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของคนท้องถิ่นใน
 การเป็นผู้กระทำหรือผู้ร่วมกำหนดการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสถานีโทรทัศน์ส่วน
 ภูมิภาคได้และจะต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งหากสามารถ
 สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนกลุ่มดังกล่าวได้แล้ว กลุ่มคนเหล่านี้จะสามารถ
 ขยายผลของความรู้ความเข้าใจไปยังประชาชนกลุ่มอื่น ๆ และเป็นต้นแบบของการ
 สร้างการมีส่วนร่วมในระดับที่การตัดสินใจทางนโยบาย การวางแผนการผลิตกับ
 โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมให้กับคนท้องถิ่นเกิดความรู้สึก
 มั่นใจและกล้าที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ได้มากขึ้น

6. การพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

จากปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่เพื่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในมิติความเป็นท้องถิ่นทางด้านโครงสร้างและนโยบาย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับการวางแผนและมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายดังกล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 5 เมื่อพิจารณาพร้อมกับแนวทางการพัฒนาตามทัศนะของผู้ส่งและผู้รับสารที่ต้องการการพัฒนา 3 ประเด็นคือ การพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการของสถานีฯ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารของประชาชนและการพัฒนาทางด้านรายการให้ตอบสนองท้องถิ่นนั้นมีความสอดคล้องกับปัจจัยกำหนดการดำรงอยู่และคุณลักษณะกำหนดการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทั้งผู้รับสาร(คนท้องถิ่น) และผู้ส่งสาร(บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค)ได้รับรู้ร่วมกันถึงข้อจำกัดและวิธีการแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้สถานีฯ ไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงาน สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรในระดับท้องถิ่นได้โดยไม่จำเป็นต้องรอการเปลี่ยนแปลงที่มาจากสถานีแม่ข่าย โดยสถานีโทรทัศน์ต้องเพิ่มบทบาทของคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในโครงสร้างการดำเนินงานของสถานีฯ โดยจัดตั้งคณะกรรมการท้องถิ่นร่วมเพื่อกำหนดนโยบาย หรือแนวทางในการจัดผังรายการ การผลิตรายการ การคัดเลือกเนื้อหาในการนำเสนอและการวางแผนการสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นให้ครอบคลุม โดยที่มาของคณะกรรมการนั้นควรเปิดกว้างให้ตัวแทนแต่ละภาคส่วนในท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามาในรูปแบบตัวแทนกลุ่มท้องถิ่น ดังที่ผู้วิจัยได้ทดลองให้กลุ่มตัวแทนท้องถิ่นจากภาคส่วนต่างๆ มาร่วมสนทนากลุ่มกับทางสถานีฯ ในประเด็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม และการดำเนินงานของสถานีฯ เพื่อตอบสนองท้องถิ่น พบว่ากระบวนการดังกล่าวที่สามารถเป็นเวทีสร้างความเข้าใจและรับรู้ปัญหาซึ่งกันและกันระหว่างคนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานได้ ซึ่งคนท้องถิ่นเองต้องการให้เกิดเวทีในลักษณะดังกล่าวให้มากขึ้น รวมทั้งต้องการให้สถานีฯ ตั้งกรรมการโดยให้ภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่นเข้าไปมาส่วนในการพิจารณาประเด็นต่างๆ กับสถานีฯ เช่นกัน

นอกจากนั้นสถานียฯ ควรจัดตั้งส่วนงานหรือฝ่ายประสานงานหรือสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่น โดยมีบทบาทในการเป็นหน่วยงานที่ทำงานเชิงรุกเพื่อกระตุ้น และสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นเช่นการเผยแพร่ข่าวสารนโยบายของสถานียฯ ไปยังท้องถิ่นต่างๆ การจัดฝึกอบรมทักษะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับโทรทัศน์ในระดับต่างๆ การเข้าถึงและการรับเรื่องร้องทุกข์ของท้องถิ่น เพราะผลการศึกษาค้นคว้าชี้ให้เห็นว่าการเปิดรับ การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมทั้งความรู้สึกผูกพันของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะเกิดขึ้นได้ ต้องทำให้คนท้องถิ่นมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รายการ นโยบายต่างๆ ของสถานียฯ อย่างทั่วถึงและต่อเนื่องก่อน ถึงจะสามารถทำให้คนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและตระหนักถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสถานียฯ รวมไปถึงลดความกลัวและไม่กล้าของประชาชนลงเกิดขึ้นตามมาได้

การพัฒนาทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค จากการสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (38.66%) ระบุว่าตนมีสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค แม้ว่าเกือบทั้งหมด (93.52%) ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์มาก่อนด้วยเหตุผลเพราะความไม่สะดวกในการเดินทางไปยังสถานียฯ (40.51%) ดังนั้นหากจะพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ของคนท้องถิ่นให้มากขึ้น สถานียฯ ต้องเป็นผู้ริเริ่มในการออกไปสร้างกิจกรรมหรือการผลิตรายการในท้องถิ่นต่าง ๆ ก่อนเพื่อสร้างความสะดวกและสร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมให้กับคนท้องถิ่น ซึ่งครั้งต่อไปหากคนท้องถิ่นต้องการใช้สื่อหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานีโทรทัศน์ก็จะทำได้ง่ายและคุ้นเคยมากกว่า จากนั้นจึงพัฒนาทักษะและความสามารถในการก้าวสู่ระดับการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น โดยอาจให้ตัวแทนกลุ่มหรือท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาการดำเนินงาน การผลิตรายการหรือกำหนดผังรายการตามที่ได้กล่าวไปในการพัฒนาด้านโครงสร้างของสถานียฯ ข้างต้น

การพัฒนาทางด้านรายการให้ตอบสนองท้องถิ่นนั้นมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทั้งสองประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น เพราะหากโครงสร้างที่มีภาคส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายแล้ว ย่อมสามารถแสดงความคิดเห็น ความคาดหวัง

และชี้แนะประเด็นเนื้อหาที่ตอบสนองท้องถิ่น และเข้าถึงท้องถิ่นได้ลึกและกว้างขวางมากกว่าจะกำหนดมาจากฝ่ายผู้ส่งสารหรือสถานีฯ แต่ฝ่ายเดียว

อย่างไรก็ตามการพัฒนาจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากการพัฒนานั้นขับเคลื่อนไปด้วยการขาดความรู้ความเข้าใจ หรือการมีความรู้ความเข้าใจต่อคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ขัดแย้งหรือไม่ตรงกันระหว่างคนท้องถิ่นกับผู้ปฏิบัติงาน เพราะจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจต่อคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ถูกต้องนั้นยังมีน้อยจนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานของผู้ทำงานและไม่เพียงพอต่อความเข้าใจและการเห็นความสำคัญและจำเป็นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่มีต่อท้องถิ่นในการรับรู้ของคนท้องถิ่นในวงกว้าง อีกทั้งความเข้าใจบางคุณลักษณะเช่นการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่นประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิกาศนั้น ผู้ส่งสารให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางด้านรายการและการมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นแขกรับเชิญเป็นต้น ขณะที่คนท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมในระดับร่วมตัดสินใจหรือวางแผนร่วมกับทางสถานีฯ ซึ่งการมีส่วนร่วมที่คนท้องถิ่นต้องการนั้น ทางสถานีฯ กลับมีทัศนคติแบบได้-เสีย โดยเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจะกระทบกับอำนาจของพวกเขาและคิดว่าคนท้องถิ่นยังขาดศักยภาพที่จะทำได้ ซึ่งทัศนคติดังกล่าวนี้เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอย่างมีความเข้าใจที่ตรงกัน

ดังนั้นก่อนที่จะพัฒนาปัจจัยทางด้านอื่น ๆ ควรเริ่มต้นที่การสร้างความรู้และความเข้าใจต่อคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอย่างถูกต้อง โดยเริ่มติดตั้งสร้างความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลและตัวอย่างโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นจากที่อื่น ๆ ให้กับผู้ส่งสารและผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นในภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้าใจร่วมที่ตรงกันเพื่อลดความหวาดระแวงต่อกันและกัน ซึ่งจะทำให้คนทั้งสองกลุ่มมองเห็นเป้าหมายและผลประโยชน์ที่ท้องถิ่นและสถานีฯจะได้รับในการพัฒนาไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเกิดขึ้นจากความต้องการของผู้นำทางการเมือง ที่ต้องการให้เป็นเครื่องมือทางการเมือง และการเข้ายึดครองพื้นที่ความคิดและอุดมการณ์ของประชาชนทั่วประเทศ โดยพยายามที่จะขยายสัญญาณโทรทัศน์จากสถานีฯ กรุงเทพฯไปยังคนต่างจังหวัดด้วยเนื้อหาเดียวกันทั่วประเทศ โดยเชื่อว่ายิ่งขยายการเปิดรับโทรทัศน์ไปยังประชาชนมากเท่าไร การควบคุมหรือการปกครองประชาชนให้คิดและเชื่อตามผู้นำหรือรัฐบาลจะทำได้มากขึ้น ดังนั้นการกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคขึ้น จึงเป็นการขยายระบบการบริหารโทรทัศน์ที่สนับสนุนรัฐ อุดมการณ์ของรัฐและสร้างความชอบธรรมให้กับผู้นำ และทำให้การเข้าถึง และการถือครองกรรมสิทธิ์ตกอยู่เฉพาะกลุ่มนักการเมือง ไม่ต่างจากที่เคยเกิดขึ้นกับโทรทัศน์สถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพฯ ทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี 4 และสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 (หรือช่อง 5 ปัจจุบัน) แม้ว่าหลักการและปรัชญาของโทรทัศน์ส่วนภูมินาณั้นมีความแตกต่างไปจากโทรทัศน์ระดับชาติ แต่ผู้มีอำนาจ ตั้งแต่ผู้นำประเทศ และกรมประชาสัมพันธ์กลับไม่ให้ความสนใจ และไม่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์ในระดับท้องถิ่นได้รับการอธิบายหรือฝึกอบรมเพื่อเข้าใจถึงการดำเนินงานของระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการวางรากฐานและดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคโดยขาดความรู้ความเข้าใจดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการดำเนินงาน เนื้อหารายการ แหล่งที่มาของข้อมูล และความสัมพันธ์ห่างเหินแยกออกจากคนท้องถิ่น ยังส่งผลทำให้ผู้บริหารระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการในท้องถิ่นและคนท้องถิ่นมีความเข้าใจและความหมายต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่สอดคล้องกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

จากการศึกษาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนา ทั้ง 3 ยุค (2502-2550) ได้ย้ำถึงอิทธิพลของปัจจัยทางการเมืองที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการสื่อสารของไทย โดยเฉพาะการใช้สื่อมวลชน โดยพบว่ายิ่งสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกแทรกแซงจากปัจจัยการเมืองที่ต้องการเปลี่ยนหลักการดำเนินงานของสถานีฯ ให้เป็นเชิงพาณิชย์มากเท่าไร สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมินาณียิ่งห่างจากการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมากขึ้นเท่านั้น ดังที่เกิดขึ้นกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในช่วงยุคที่ 2 ต่อเนื่องมาจนถึงต้นยุคที่ 3 ที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองนอกจากจะแทรกแซง ควบคุมเพื่อให้เป็นเครื่องมือของรัฐแล้วยังได้พยายามเปลี่ยนแปลงนโยบาย หลักการจากการเป็นสื่อของรัฐที่บริการสาธารณะให้เป็น

สื่อของรัฐเชิงพาณิชย์ ที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่สามารถดำรงอยู่ในฐานะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ และแทบจะกลายเป็นเพียงสถานีถ่ายทอดหรือต่อขยายเนื้อหาอุดมการณ์ รูปแบบความบันเทิงของสถานีโทรทัศน์จากส่วนกลางหรือโทรทัศน์ระดับชาติมายังท้องถิ่นที่แทบไม่เกิดผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นบนศักยภาพของการเป็นสื่อโทรทัศน์ที่มีกระบวนการทำงาน/แพร่ภาพในท้องถิ่นอย่างที่สถานีโทรทัศน์อื่น ๆ ไม่สามารถทำได้

ระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทย เป็นสถานีโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาค ที่มีการแบ่งพื้นที่โดยใช้เกณฑ์ด้านภูมิศาสตร์หรือทางกายภาพมีขอบเขตการกระจายเสียงครอบคลุม 13 จังหวัด ก่อนจะลดพื้นที่ลงมาเหลือเพียง 8 จังหวัดในภาคเหนือตอนบน แม้จะลดพื้นที่รับผิดชอบลง แต่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยยังไม่สามารถตอบสนองพื้นที่ทั้งทางด้านกายภาพและทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา การเข้าถึง และการนำเสนอเรื่องราวผ่านจอโทรทัศน์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มได้ ทำให้การตอบสนองของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทำได้เฉพาะกลุ่มคนเมืองในจังหวัดที่เป็นที่ตั้งสถานีฯ ที่เป็นพื้นที่ที่มีความทันสมัยและเจริญที่สุดในภูมิภาค และยังให้น้ำหนักกับกลุ่มชนชั้นปกครองและชนชั้นกลางในท้องถิ่นมากกว่าคนท้องถิ่นทั่วไปมาโดยตลอดตั้งแต่ยุคเริ่มต้น

ดังนั้นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยนอกจากจะเป็นกลไกรักษาอำนาจสถานภาพของรัฐแล้ว ยังเป็นกลไกรักษาระบบชนชั้นในสังคมท้องถิ่น ที่มาจากทั้งทางการตอบสนองและให้คุณค่าเทคโนโลยีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของคนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเป็นเจ้าของ การแพร่กระจายของความเป็นเจ้าของ และนำโทรทัศน์ไปผูกติดกับสถานภาพของคนในท้องถิ่น และมาจากทั้งด้านการปฏิบัติงานของสถานีฯ ด้วยสถานะเป็นโทรทัศน์ “ของหลวง” ที่ดำเนินงานโดยเปิดโอกาสให้กับคนชั้นนำทั้งทางการปกครองและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้ามาใช้พื้นที่ของโทรทัศน์ โดยเฉพาะพื้นที่ในรายการข่าว และรายการจากผู้เช่าเวลา ที่มีเนื้อหาตอบสนองวิถีชีวิตของชนชั้นกลางมากกว่าเช่นการท่องเที่ยว การพักผ่อน ส่วนเรื่องราวของคนท้องถิ่นระดับล่างจะได้รับการนำเสนอได้ต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชนชั้นกลาง เช่นการลดทอนประเด็นของท้องถิ่นให้เป็นเพียงประเด็นการประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวกับคนชนชั้นกลางมากกว่านำเสนอเพื่อเป็นเสียงของคนท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของคนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นสถานีฯ ยังไม่สามารถแสดงบทบาทในการเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสำนึกของความเป็นพลเมืองให้กับคนท้องถิ่น แม้สถานีฯ จะมีการนำเสนอรายการอภิปรายเกี่ยวกับสังคมหรือท้องถิ่นอยู่บ้าง แต่วิธีการนำเสนอดังกล่าวยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ของการอภิปราย ได้แย้งแสดงเหตุผลของคนหลากหลายกลุ่มที่นำไปสู่ความคิดเห็นร่วมกันในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาท้องถิ่น แต่เป็นลักษณะของการนำเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวของกลุ่มชนชั้นนำของสังคมและท้องถิ่น เช่นกลุ่มข้าราชการ กลุ่มพ่อค้า สมาคมต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่จะเป็นพื้นที่ของการโน้มน้าวใจและตอกย้ำความคิดความเชื่อของกลุ่มชนชั้นนำหรือกลุ่มที่มีโอกาสในการเข้าถึงสื่อมากกว่า เพราะรูปแบบรายการยังขาดการเปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งแสดงเหตุผล (Open dialogue) ที่จะก่อให้เกิดความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) (Livingstone S. and Lunt P. 1994) ซึ่งหากไม่สามารถสร้างระบบคานอำนาจในการใช้สื่อจากภาคประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นล่างทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมแล้ว โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจะกลายเป็นเครื่องมือตอกย้ำระบบชนชั้นและความไม่เท่าเทียมในสังคมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ต่อไป และทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคถูกลดทอนคุณค่าระบบการสื่อสาร (Communication) ให้เหลือเพียงการเผยแพร่ (Distribution) ที่เน้นการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารจากฝ่ายรัฐ จากผู้มีอำนาจ จากชนชั้นสูง ชนชั้นกลางที่มีโอกาสเข้าถึงและใช้พื้นที่สื่อไปสู่ประชาชนระดับล่างเพียงด้านเดียวมากกว่า

การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นจากทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

จากผลการศึกษาตลอดทั้ง 3 ยุค พบว่าแนวโน้มของการแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีเพิ่มมากขึ้นโดยเกิดขึ้นมากที่สุดในยุคที่ 3 แม้ว่าคุณลักษณะที่แสดงได้ยังไม่เป็นคุณลักษณะกำหนดหรือหัวใจสำคัญของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แท้จริงก็ตาม ซึ่งการแสดงคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นแต่ละยุคนั้นการศึกษาคั้งนี้พบว่าไม่ได้เกิดมาจากทางด้านผู้ส่งสารหรือสถานีฯ เพียงด้านเดียว แต่ยังเกิดมาจากด้านของผู้รับสารได้ด้วยเช่นกัน ยิ่งความเป็นท้องถิ่นเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่าย โอกาสในการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นจะมีมากขึ้น ดังนี้

การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคที่ 1 ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากด้านผู้ส่งสารหรือผู้กำหนดนโยบายเพราะไม่มีการให้ความรู้หรือความเข้าใจต่อคุณลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นให้กับผู้ปฏิบัติงาน แต่เกิดมาจากการรับรู้และให้ความหมายของผู้รับสารที่แม้ไม่เข้าใจหรือมีความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเองก็ตาม แต่การตอบสนอง การให้ความหมายและวิธีการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ของคนท้องถิ่นในยุคนี้ได้มีการปรับประสานการเปิดรับเทคโนโลยีโทรทัศน์ให้เข้ากับวิถีชีวิตเดิมของคนท้องถิ่น เช่นโยกเอารูปแบบการรวมกลุ่มตามพื้นที่สาธารณะหรือบ้านเพื่อนบ้านที่มีความรักใคร่และเคารพนับถือ มาใช้กับการเปิดรับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในแบบรวมกลุ่มของบ้านเพื่อนบ้านที่มีเครื่องรับ จึงทำให้การเปิดรับโทรทัศน์หรือเทคโนโลยีโทรทัศน์ไม่ได้มีความแปลกหน้าหรือได้รับการปฏิเสธจากคนท้องถิ่น ตรงกันข้ามคนท้องถิ่นแทบทุกครัวเรือนต่างมีความปรารถนาเป็นเจ้าของเครื่องรับแทบทั้งสิ้น

ส่วนยุคที่ 2 การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไม่ได้ปรากฏทั้งจากด้านผู้ส่งสารและด้านผู้รับสาร เพราะนอกจากขาดความรู้ความเข้าใจต่อคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเช่นยุคที่ผ่านมาแล้ว คนท้องถิ่นยังเปลี่ยนแปลงการรับรู้ การให้ความหมายต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้กลายเป็นสิ่งล้าสมัย ทำให้ความนิยมและความสนใจที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคลดน้อยลง และได้หันไปนิยมโทรทัศน์ช่องใหม่ที่เข้ามาให้บริการในท้องถิ่นแทน ส่วนการแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่เกิดจากด้านผู้ส่งสารในยุคนี้ไม่สามารถกระทำได้เช่นกัน เพราะสถานีฯ ได้เปลี่ยนแปลงการดำเนินงานและนโยบายตามผู้มีอำนาจทางการเมืองหลายครั้ง และการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งแทบไม่มีครั้งใดที่เอื้อให้สถานีฯ สามารถแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ ดังนั้นความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคนี้จึงแทบไม่เกิดขึ้น

ยุคที่ 3 เป็นยุคที่สถานีโทรทัศน์แสดงคุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้มากที่สุด ซึ่งมาจากทั้งทางด้านผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยเกิดมาจากปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยแรกคือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแข่งขันตลาดโทรทัศน์ในท้องถิ่น ที่เริ่มมาตั้งแต่ยุคที่ 2 (2523) หลังจากสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นแพร่ภาพมายังท้องถิ่น ทำให้สถานีฯ พยายามแข่งขันกับสถานีฯ อื่นด้วยมาตรฐานและแนวความคิดการดำเนินงานที่ไม่

แตกต่างกันกับสถานีฯ ส่วนกลาง แต่ในยุคที่ 3 สถานีฯ หันกลับมาใช้ศักยภาพในการตอบสนองท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นศักยภาพหรือจุดแข็งสำคัญที่เป็นข้อได้เปรียบสถานีฯ ช่องอื่นเป็นกลยุทธ์ในการรักษาการอยู่รอดและดำรงอยู่ของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ซึ่งถือว่ายุคนี้เป็นยุคแรกที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตระหนักถึงการทำหน้าที่ตอบสนองท้องถิ่นและความสำคัญของท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงอยู่ของสถานีฯ อย่างที่ไม่เคยปรากฏในยุคอื่นมาก่อน

ปัจจัยประการที่ 2 คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านผู้รับสาร 2 ประการคือ 1) การเปลี่ยนแปลงทางการรับรู้สิทธิการสื่อสารและการเข้าถึงสื่อมวลชนเพิ่มขึ้นที่เป็นผลมาจากแรงกระเพื่อมของมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2540 และผลของการใช้สิทธิการเข้าถึงและเป็นเจ้าของสื่อที่เป็นรูปธรรมจากการเกิดขึ้นของวิทยุชุมชน โดยข้อมูลจากการสำรวจแสดงให้เห็นว่ากลุ่มอย่างส่วนใหญ่ (38.66%) รับรู้สิทธิการมีส่วนร่วมกับสถานีฯ และรับรู้ว่าการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้ หากท้องถิ่นมีความต้องการและมีความพร้อมในการดำเนินงาน (41.44%) นอกจากนี้ยังสามารถรับรู้ความแตกต่างระหว่างสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและสถานีโทรทัศน์ระดับชาติ โดยเฉพาะด้านเนื้อหารายการและด้านหลักการเป้าหมายการดำเนินงานของสถานีฯ (30.8% และ 19.5% ตามลำดับ) นอกจากนี้ผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่มที่สะท้อนความคาดหวังของคนท้องถิ่นในด้านสิทธิการสื่อสารที่ไม่ต้องการเพียงการเป็นผู้รับที่กระตือรือร้นเท่านั้นแต่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะผู้ส่งสาร ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวของคนท้องถิ่น ได้ส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคระหว่างผู้เป็นเจ้าของกับคนท้องถิ่นให้สมดุลมากขึ้น โดยรัฐหรือสถานีฯ ต้องหันกลับมาฟังเสียงของท้องถิ่นมากขึ้น

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากทัศนะของคนท้องถิ่นพบว่า คนท้องถิ่นไม่ได้ต้องการล้มล้างหรือปฏิเสธอำนาจของรัฐอย่างสิ้นเชิงทันทีทันใด แต่ต้องการกำหนดความสัมพันธ์ใหม่ในลักษณะพันธมิตรที่ทั้งสองฝ่ายมีอำนาจเท่าเทียมกัน ในลักษณะที่คนท้องถิ่นมีสิทธิและโอกาสการเข้าไปร่วมใช้ ร่วมแบ่งปันคลื่นความถี่หรือสถานีฯ ของรัฐเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าต้องการเป็นเจ้าของและดำเนินงานเองทั้งหมด นอกจากนี้คนท้องถิ่นยังเห็นว่ากลุ่มที่ควรมีหน้าที่การบริหารจัดการและการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้มีความเป็น

ท้องถิ่นควรเป็นหน้าที่ของภาครัฐและท้องถิ่นในสัดส่วนที่เท่ากัน (39.12) ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนหรือท้องถิ่นในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจึงต้องเป็นรูปแบบความสัมพันธ์แบบพันธมิตรที่มีความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการผูกขาดหรือครอบงำ โดยบทบาทของแต่ละฝ่ายจะอภิปรายต่อไป

การเปลี่ยนแปลงทางด้านผู้รับสารประการที่ 2 คือเปลี่ยนความคิด ทักษะคิด และการรับรู้ต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ บทเรียน ความรู้และความเข้าใจต่อโทรทัศน์ทั้งโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค โทรทัศน์ระดับชาติและโทรทัศน์ประเภทอื่นของคนท้องถิ่นมากกว่า 47 ปี ทำให้คนท้องถิ่นแยกความแตกต่างในการเปิดรับและการใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ ได้ ว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นโทรทัศน์สำหรับท้องถิ่นเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อสื่อสารคุณค่า อัตลักษณ์ ภาษา และเสียงของพวกเขาให้ปรากฏกับคนท้องถิ่นด้วยกันหรือไปสู่สังคมระดับชาติและเป็นพื้นที่ที่พวกเขาสามารถแสดงสิทธิในการเป็นผู้ส่งสารที่สถานีฯ อื่น ๆ ไม่สามารถตอบสนองได้ดีเท่า ความเข้าใจและการรับรู้ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงระดับความเข้าใจที่มีต่อโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นของคนท้องถิ่นจากที่ไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งความเข้าใจและการรับรู้ดังกล่าวของคนท้องถิ่น ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการทำให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคที่ 3 ได้มากกว่ายุคอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามความรู้ความเข้าใจดังกล่าวยังมีจำกัดทั้งทางด้านตัวองค์ความรู้ที่ยังไม่เพียงพอ และกลุ่มที่พอมีความเข้าใจยังจำกัดอยู่กับบางกลุ่มไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหรือคนท้องถิ่นก็ตาม ข้อมูลจากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์เองยังไม่สามารถความเข้าใจถึงคุณลักษณะเฉพาะของสถานีฯ ที่ต่างไปจากโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถหยิบเอาความเฉพาะที่แตกต่างนั้นมากำหนดหรือวางตำแหน่งให้กับสถานีฯ ได้ จึงทำให้การแสดงคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคนี้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสามารถคุณลักษณะได้เฉพาะที่เกี่ยวกับรายการและหน้าจอโทรทัศน์ ขณะที่คุณลักษณะด้านอื่น ๆ ที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นถูกละเลย

การแสดงคุณลักษณะและการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคที่ 3 เกิดมาจากทั้งสองด้านคือด้านผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในยุคที่ผ่านมา ดังนั้นโอกาสและศักยภาพในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในยุคนี้จึงมีความเป็นไปได้มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบทั้ง 3 ยุค ไม่ว่าจะ เป็นศักยภาพจากทางด้านผู้ส่งสารเช่นการผ่อนคลายการผูกขาดจากรัฐ ศักยภาพภายในสถานีฯ เอง อาทิเจ้าหน้าที่ที่มีภูมิปัญญาในท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจด้านสื่อโทรทัศน์ และหลักการของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นพอสมควร รวมถึงนโยบายของสถานีฯ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและผลิตรายการตอบสนองท้องถิ่นมากขึ้น ขณะเดียวกับศักยภาพที่มาจากทางด้านผู้รับสารที่เริ่มมีรับรู้สิทธิการสื่อสาร เข้าถึงสื่อ และสะสมประสบการณ์ในการใช้สิทธิในการเป็นผู้ส่งสารมากขึ้น รวมทั้งการตระหนักถึงความสำคัญและวิธีการใช้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นความท้าทายของยุคปัจจุบัน (2550) จึงอยู่ที่ว่าจะสามารถเชื่อมโยงศักยภาพจากผู้ส่งสารและผู้รับสารดังกล่าวมาใช้เพื่อการพัฒนาให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ในทางปฏิบัติอย่างไร

ขับเคลื่อนการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพื่อเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นบนฐานความรู้และความเข้าใจเดียวกัน

เนื่องจากการเกิดขึ้นและการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้รับการกำหนดจากปัจจัยทางด้านการเมือง ที่ขณะนั้นมีความรู้ความเข้าใจต่อประเภทการประกอบกิจการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคค่อนข้างจำกัด ไม่ว่าจะทางด้านผู้มีอำนาจ ผู้ปฏิบัติงานหรือแม้กระทั่งคนในท้องถิ่น นอกจากนั้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากระบวนการสร้างและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจต่อระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิกาดังกล่าวก็ไม่ได้เกิดขึ้น

ผลของการขาดความรู้ความเข้าใจดังกล่าว ปรากฏผลในการดำเนินงานของสถานีฯ ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือยุคการขยายเทคโนโลยีโทรทัศน์จากส่วนกลางมายังท้องถิ่นหรือยุคที่ 2 ที่สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ใช้กลยุทธ์ในการรับมือกับสถานีคู่แข่งโดยพยายามใช้วิธีการไม่ต่างโทรทัศน์คู่แข่ง เช่นนำเสนอรายการบันเทิงมากขึ้น การให้สถานีฯ ระดับชาติเช่าเวลาแพร่ภาพรายการเพื่อหวังแข่งกับสถานีโทรทัศน์

กองทัพบกช่อง 7 ทั้ง ๆ ที่ศักยภาพและหลักการการดำเนินงานมีความต่างกัน แต่ด้วยขณะนั้นความรู้ความเข้าใจคุณลักษณะและหลักการงานของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของผู้ปฏิบัติงานความรู้มีอยู่จำกัดมาก ผลก็คือโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแทบไม่สามารถดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และทำให้คนท้องถิ่นเสียพื้นที่ในการสื่อสารและแสดงออกโดยไม่รู้สีกตัว

อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบันที่โอกาสและศักยภาพของการพัฒนาไปสู่การเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีความเป็นไปได้มากขึ้นดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น แต่การขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้นั้น กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจคุณลักษณะและหลักการของการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้สอดคล้องต้องกันก่อน ถึงจะสามารถขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นถึงจะไปในทิศทางเดียวกันด้วยบรรลุมเป้าหมายร่วมกันได้

วิธีสร้างความเข้าใจร่วมกันได้นั้น ควรเริ่มที่กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจที่มีต่อคุณลักษณะการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ถูกต้องร่วมกันให้กับผู้ปฏิบัติงานโทรทัศน์และคนท้องถิ่นในทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับสูงถึงคนระดับล่าง เพื่อป้องกันการคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ที่ไม่ใช่ศักยภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เช่นการนำเสนอรายการละคร บันเทิง คอนเสิร์ต ฯลฯ ที่ไม่ต่างจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางหรือช่องอื่น ๆ หรือการกำหนดนโยบายที่ไม่ตอบสนองหลักการของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเช่นมุ่งหากำไรจากการให้เช่าหรือโฆษณามากเกินไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ข้ออ่อนที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ยุคแรก

การเริ่มต้นสร้างความรู้และความเข้าใจต่อประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ริเริ่มอาจเป็นบทบาทของหน่วยงานของรัฐเช่นคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคม (กสทช.) หรือองค์กรภาคเอกชน เช่นสถาบันสื่อภาคประชาชนหรือสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น โดยเน้นไปที่การให้ความรู้และประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมกับโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคกับกลุ่มคนท้องถิ่นที่มีความเข้าใจสิทธิการเข้าถึงและการรับรู้ความแตกต่างระหว่างโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและโทรทัศน์ประเภทอื่นๆ ก่อนเพื่อสร้างความเข้าใจถึงศักยภาพและลักษณะของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ถูกต้อง ควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นใจถึงการดำเนินงานขอบเขตและข้อจำกัดตามคุณลักษณะของ

โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นรวมทั้งจุดแข็งสำหรับการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ อีกทั้งยังจะ ช่วยลดอคติแนวคิดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับต่างๆ ลงได้

การใช้ปัจจัยทางด้านพื้นที่สร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้กับคนท้องถิ่น

ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่เอื้อต่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของคนท้องถิ่นที่สำคัญก็คือความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยการใช้ปัจจัยทางด้านพื้นที่ โดยเฉพาะการแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อเข้าไปอยู่ในหัวใจของคนท้องถิ่น ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การจะทำให้คนท้องถิ่นรู้สึกเป็นเจ้าของ ที่มีความรักและผูกพันที่สามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ นั้นก็คือการเข้าไปอยู่ในหัวใจของคนท้องถิ่นโดยการใช้สถานีฯ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นโดยใช้กลไกการแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและทางจิตใจ (19.25%)

ผลการศึกษาตลอดทั้ง 3 ยุคพบว่าความผูกพันและความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของของคนท้องถิ่นที่มีต่อโทรทัศน์ส่วนภูมิกษณานั้นมีแนวโน้มห่างเหินกันมากขึ้น แม้ว่ายุคที่ 3 จะสามารถนำเสนอรายการหรือใช้แหล่งข้อมูลรายการจากท้องถิ่นมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถสร้างความผูกพันให้กับคนท้องถิ่นได้เท่ากับยุคที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากยุคที่ 1 สถานีได้มีกระบวนการแปลงพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและการเข้าถึงท้องถิ่นผ่านทางกิจกรรมควบคู่ไปกับการนำเสนอรายการ ขณะที่ยุคที่ 2 และ 3 ได้ละเลยการใช้พื้นที่ในลักษณะดังกล่าวและยังให้ความสำคัญเฉพาะพื้นที่ทางกายภาพหรือเวลาหน้าจอโทรทัศน์เท่านั้น จึงทำให้คนท้องถิ่นรู้สึกห่างเหินและไม่รับรู้ถึงความสำคัญของการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้น้อย หรือหากจะเกิดขึ้นได้ ก็มาจากความสัมพันธ์ในลักษณะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์มากกว่าเกิดมาจากความรู้สึกรักและผูกพันที่แท้จริง ดังนั้นการจะพัฒนาให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่คนท้องถิ่นมีส่วนร่วม นั้น สถานีฯ ต้องเร่งรื้อฟื้นความรักและความผูกพันของคนท้องถิ่นโดยการใช้กิจกรรมต่างๆ ที่มากกว่าการผลิตรายการ เป็นหัวหอกในการเข้าถึงและเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น

เพราะการเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลได้นั้น สถานีฯ ต้องไม่เป็น สถานีโทรทัศน์ที่มีที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นและผลิตรายการท้องถิ่นแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องมีกิจกรรมนอกสถานีฯ อีกด้วย

การยกระดับการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นไปสู่การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย ของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของโทรทัศน์ ส่วนภูมิภาคในระดับต่าง ๆ ยกเว้นระดับการร่วมวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบายนั้น มักเกิดจากด้านผู้ส่งสารหรือสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นผู้ริเริ่มหรือเปิดโอกาส มากกว่าเกิดจากตัวผู้รับสาร แม้ว่าคนท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นเข้าไปมีส่วนร่วมก็ตาม เช่นการมีส่วนร่วมในระดับการผลิตรายการ การเป็นผู้แสดงหรือผู้ให้ข้อมูล และร่วมผลิตรายการสั้น เกิดจากนโยบายของสถานีโทรทัศน์ฯ โดยการออกไปผลิตรายการในท้องถิ่นต่าง ๆ แม้ว่าการมีส่วนร่วมที่เกิดจากผู้ส่งสารดังกล่าวจะทำให้คนท้องถิ่นบางกลุ่มมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการได้ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดเพราะสถานี ขาดการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งสิทธิ์หรือโอกาสดังกล่าวไปยังประชาชนอย่างเป็นทางการและต่อเนื่อง อีกทั้งผู้ปฏิบัติงานยังมองการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น เป้าหมายหรือผลลัพธ์ (Product) คือเน้นเป็นเป้าหมายคือการผลิตรายการสำเร็จจน ละเลยวิธีการหรือกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม แต่ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดก็คือการมีอคติกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคว่า เป็นการคุกคามและแทรกแซงอำนาจที่กระทบต่ออำนาจและสถานภาพเดิมของพวกเขาได้

ขณะที่ทัศนะของคนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคกลับให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุด กระบวนการ (Process) แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยากและใช้ต้นทุนและความทุ่มเทสูง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในระดับสูงขึ้นไป แต่พวกเขาเห็นว่า การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นวิธีการหรือแนวคิดที่จะรับประกัน สิทธิการสื่อสารและการเข้าถึงสื่อของคนท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ

จากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
 โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคนั้นก็คือหลังจากที่คนท้องถิ่นได้รับโอกาสและมีประสบการณ์ใน
 การเข้าไปมีส่วนร่วมที่เกิดจากสถานีฯ กำหนดดังกล่าวแล้ว คนท้องถิ่นกลุ่มดังกล่าว
 สามารถจัดการและต่อรองเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับอื่นหรือครั้งต่อไปได้เอง ดังนั้น
 หากจะพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ประชาชนเข้า
 มามีส่วนร่วมได้แท้จริงแล้ว ต้องเร่งสร้างความรู้ และเข้าใจเพื่อลดความแตกต่างทาง
 ความคิดและความเข้าใจแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนของผู้ปฏิบัติงานและคน
 ท้องถิ่นให้มีความหมายร่วมกันเพื่อลดอคติและความกังวล รวมทั้งให้สถานีฯ มีการ
 สื่อสารหรือประชาสัมพันธ์นโยบายต่างๆ ของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไปยังท้องถิ่นให้
 รับทราบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อเป็นการเปิดประตูบานแรกให้ประชาชนคน
 ท้องถิ่นเข้ามาก่อนจะพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ต่อไป

สำหรับการยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ทำได้ในปัจจุบัน (สิงหาคม
 2550) ไปสู่การมีส่วนร่วมในระดับกำหนดนโยบายหรือการเป็นผู้สังสารได้นั้น ทาง
 สถานีฯ ต้องเปลี่ยนแปลงโดยการปรับโครงสร้างและนโยบายในระดับท้องถิ่นให้มี
 ความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น โดยให้คนท้องถิ่นหรือตัวแทนท้องถิ่นภาคส่วนต่างๆ เข้าไป
 เป็นผู้ร่วมการตัดสินใจและการแสดงออกทั้งในรูปของคณะกรรมการร่วมในโครงสร้าง
 สถานีโทรทัศน์ระดับท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม รวมทั้งสร้างกิจกรรมหรือเปิดเวที
 แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
 รายการ หรือการดำเนินงานของสถานีฯ เพื่อให้คนท้องถิ่นตระหนัก ผูกพันและเกิด
 พันธะผูกพันในการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ รวมทั้งยังทำให้สถานีฯ ลดความห่าง
 เห็นหรือแยกขาดออกจากท้องถิ่นได้

วิธีการดังกล่าวนอกจากจะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถ
 ยกระดับไปสู่การร่วมกำหนดนโยบายหรือตัดสินใจร่วมแล้ว ยังส่งผลต่อการเกิด
 กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะของท้องถิ่นที่เปิดกว้างให้คนทุกกลุ่มเข้ามาแสดง
 ความคิดเห็นอย่างเสมอภาคและมีศักดิ์ศรี อันจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาคน
 ท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเองในฐานะเป็นพลเมืองที่มีสิทธิมีเสียงต่อ
 ความเป็นไปของท้องถิ่น

ดังนั้นแนวคิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับสูงสุด อันเป็นหลักการสำคัญของดำรงอยู่ในการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นนั้นจะเกิดขึ้นได้ต้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับปัจจัยทางด้านความเป็นท้องถิ่นทางด้านโครงสร้างและนโยบายของสถานีฯ และคุณลักษณะด้านหลักการปรัชญาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค เพราะหากโครงสร้าง นโยบาย หลักการและปรัชญาของสถานีฯ มีความเป็นท้องถิ่นสูง ย่อมเป็นโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับสูงสุดได้ เช่นเดียวกันหากการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุดเกิดขึ้นได้ ก็ย่อมทำให้โครงสร้าง นโยบายและหลักการปรัชญาของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมีความเป็นท้องถิ่นมากขึ้นตาม

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ระหว่างรัฐ สถานีโทรทัศน์ฯ และท้องถิ่นในการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น

การพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นในการศึกษาคั้งนี้พบว่าจะต้องพัฒนาแบบคู่ขนานไปทั้งทางด้านผู้ส่งสารที่หมายถึงรัฐและสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคและผู้รับสารไปพร้อมกันบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ที่แต่ละฝ่ายมีอำนาจเท่าเทียมกัน โดยพัฒนาทางด้านผู้ส่งสารหรือผู้มีอำนาจในการควบคุมและดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ในด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หลักการและความเป็นอิสระของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และกลุ่มผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับสูงสุดคือการร่วมเป็นเจ้าของที่มีสิทธิในการกำหนดนโยบาย การผลิตรายการและเนื้อหาาร่วมกับสถานีโทรทัศน์ ที่สอดคล้องกับปัจจัยการกำหนดการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์ท้องถิ่นที่พบในการศึกษาคั้งนี้ โดยแต่ละฝ่ายควรจะมีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการพัฒนาที่ต่างกันแต่มีส่วนหนุนช่วยกันและกันดังนี้

บทบาทของรัฐ

เมื่อพิจารณาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากต่างประเทศพบว่าบางสถานีฯ มีการถือกำเนิดจากระบบผูกขาดสื่อของรัฐ ที่รัฐบาลควบคุมและจัดการเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ลักษณะของการควบคุมจากปัจจัยทางการเมืองมีความแตกต่างกัน โดยกรณีของสถานีบางแห่งเช่นสถานีโทรทัศน์ Aboriginal Television ประเทศแคนาดา

(David, 2005) และสถานีโทรทัศน์ Omrop Fryslân ประเทศเนเธอร์แลนด์ (Jankowski, 1998) ควบคุมของรัฐบาลเน้นไปเพื่อควบคุมเชิงการบริหารจัดการคลื่นความถี่ การจัดสรรคลื่นความถี่ และการจัดสรรเวลาหรือช่องทางให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ไม่ได้เข้าไปแทรกแซงหรือควบคุมเนื้อหาหรือการดำเนินงานเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองเหมือนกับกรณีของไทย

ดังนั้นการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ระหว่างรัฐ สถานีโทรทัศน์และคนท้องถิ่นให้เอื้อต่อการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นแล้ว รัฐควรมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความเป็นท้องถิ่นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค และส่งเสริมกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นหลักโดยมีแนวปฏิบัติคือ

1. เป็นกลไกในการเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเชิงนโยบายทางด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงานของสถานีฯ ในระดับภูมิภาคเช่น

- ส่งเสริมให้สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเพิ่มโครงสร้างหรือส่วนงานเพื่อส่งเสริมและเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้คนท้องถิ่น เช่น จัดตั้งฝ่ายท้องถิ่นสัมพันธ์ หรือฝ่ายประสานงานท้องถิ่น
- กำหนดนโยบายให้สถานีฯ บริหารจัดการและดำเนินงานในด้านการผลิตรายการหรือการตอบสนองท้องถิ่นในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมท้องถิ่นมีหน้าที่กำหนดนโยบาย แนวทาง และเนื้อหารายการรวมทั้งกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่าง ๆ ร่วมกับสถานีฯ ในระดับท้องถิ่น
- ส่งเสริมให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคใช้เครือข่ายสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เช่นการแลกเปลี่ยนรายการหรือการผลิตรายการร่วมกันเป็นต้น
- เปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับสูงเพื่อกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากขึ้น

2. เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ปรัชญาและการดำเนินงานของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น รวมทั้งให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและคนท้องถิ่น

3. ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนฝึกอบรมทักษะและแลกเปลี่ยนบุคลากรท้องถิ่นในระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่น

4. เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาและสร้างความรู้ในเรื่องระบบโทรทัศน์หลากหลายให้กับคนในสังคม

บทบาทของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเป็นสื่อที่มีหลักการและปรัชญาเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจทางการเมืองและอำนาจทุน และมาเสริมข้ออ่อนหรือความล้มเหลวในการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาตามระบบตลาดเสรี ดังนั้นหน้าที่ของสถานีฯ ที่ต้องแสดงออกหรือเปลี่ยนแปลงมีดังนี้

1. สร้างความชัดเจนถึงสถานะและตำแหน่งสถานีฯ ให้เป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองท้องถิ่นได้ในยามวิกฤตและยามปกติ ให้คนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคือสื่อที่มีความสำคัญและจำเป็นของท้องถิ่นที่ต้องช่วยกันรักษาและดูแล ทั้งนี้เพื่อให้คนท้องถิ่นเข้าใจบทบาทและการดำเนินงานของสถานีฯ ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น ซึ่งผลการสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (20.97) ยังคาดหวังการแสดงบทบาทหน้าที่หลักของสถานีฯ ด้านการให้ข่าวสารและความบันเทิงที่ไม่ต่างไปจากบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์ระดับชาติหรือโทรทัศน์เชิงพาณิชย์มากกว่าจะคาดหวังบทบาทหน้าที่ของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเช่นการตอบสนองท้องถิ่นและการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ฯ จำเป็นต้องเร่งเปลี่ยนการรับรู้ของคนท้องถิ่นว่าโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค

เป็นสื่อเพื่อให้คนท้องถิ่นใช้สิทธิในการเป็นผู้ส่งสารและเป็นพื้นที่การแสดงออกของคนท้องถิ่น ไม่ได้เป็นสื่อสำหรับเปิดรับข่าวสารความบันเทิงเหมือนกับโทรทัศน์ระดับชาติ

2. ใช้ตำแหน่งหรือฐานะที่กำหนดมาจากข้อที่ 1 เป็นหลักในการดำเนินงานที่ การตอบสนองท้องถิ่น เพื่อแยกให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค กับโทรทัศน์ส่วนกลาง เพราะการกำหนดตำแหน่งหรือฐานะของสถานี ที่ชัดเจนนั้น ไม่เพียงทำให้ผู้รับสารเข้าใจวิธีการดำเนินงานและบทบาทหน้าที่ของสถานี ต่อ ท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้ปฏิบัติงาน รู้จักศักยภาพ บทบาทและเป้าหมายของการ ดำเนินงานของสถานีตนเองได้ถูกต้อง ไม่จำเป็นต้องแข่งขันเพื่อสร้างความนิยม หรือ วัตถุประสงค์การแข่งขันด้วยกติกาชุดเดียวกับสถานีโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ เพราะหากมุ่งการ แข่งขันด้วยวิธีการและกติกาดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อภารกิจดำรงอยู่ในฐานะเป็น โทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในยุคที่ 2

3. พัฒนาเครือข่ายท้องถิ่นให้กว้างขวางและเข้าถึงทุกกลุ่ม โดยอาจมีการผลิต ร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีศักยภาพในท้องถิ่น เช่นสภาวัฒนธรรมประจำจังหวัด กองการท่องเที่ยวเทศบาล หรือองค์กรภาคเอกชนทั้งที่เป็นธุรกิจและไม่แสวงหากำไร เป็นต้นในท้องถิ่น

4. พัฒนาศักยภาพการใช้เครือข่ายนอกท้องถิ่นโดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ส่วน ภูมิภาคในภูมิภาคอื่น ๆ เช่น แลกเปลี่ยนรายการ การผลิตร่วมกันระหว่าง สถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในภาคต่าง ๆ ทั้งภาคเหนือตอนล่าง ภาคอีสาน และ ภาคใต้ เพื่อให้คนท้องถิ่นได้เห็นและเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่นในภูมิภาคอื่น และ ทำให้รายการของสถานีฯ มีความหลากหลายมากขึ้น

5. ตั้งคณะกรรมการร่วมท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้กับตัวแทนกลุ่มภาค ประชาชนที่หลากหลายไม่เฉพาะคนชนชั้นกลางหรือชนชั้นปกครองเท่านั้น ให้เข้ามามี ส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการและต้องมีการรายงานผลการดำเนินงานให้กับคนท้องถิ่น ทราบอย่างต่อเนื่อง

6. ใช้กลไกด้านพื้นที่ทางสังคมและจิตใจเพื่อเร่งฟื้นฟูความรู้สึกผูกพัน และเป็นเจ้าของโดยการใช้กิจกรรมที่หลากหลายเข้าถึงท้องถิ่นมากกว่าการผลิตรายการหรือเป็นฝ่ายตั้งรับเพื่อรอให้คนท้องถิ่นเดินเข้ามามีส่วนร่วมเอง

บทบาทของผู้รับสารหรือคนท้องถิ่น

บทบาทของคนท้องถิ่นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้ เช่นเดียวกับบทเรียนจากสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคจากต่างประเทศที่พลังการเรียกร้องของคนท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่ทำให้รัฐต้องกระจายอำนาจการกระจายเสียงให้กับระดับท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามผลสำเร็จของการได้มาของรูปแบบระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นนั้นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมแต่ละประเทศ โดยบางประเทศเช่น สถานีโทรทัศน์ Aboriginal Television ประเทศแคนาดา สามารถยกระดับจากการเป็นเพียงรายการในโทรทัศน์เครือข่ายระดับชาติหรือโทรทัศน์ระบบเคเบิลให้เป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นขึ้นอย่างเป็นเอกเทศและสามารถขยายสัญญาณไปยังกลุ่มชนพื้นเมืองที่อยู่ทั่วประเทศแคนาดาได้ (David J. 2005) ในขณะที่บางประเทศโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นอาจได้รับการรับรองในความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ การผลิตรายการ การจัดสรรเวลาให้มีความเป็นท้องถิ่นในสัดส่วนที่มากเพียงพอสำหรับการนำเสนอความหลากหลายของท้องถิ่นเช่นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในเครือข่ายของ BBC (Briggs A. 1995c:624-626, Harver S. and Robins, K. 1994) เป็นต้น

นอกจากนั้นรูปแบบและเหตุผลการกำเนิดขึ้นของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาค ไม่ว่าจะ เป็นระบบผูกขาดจากรัฐ การเป็นสื่อของรัฐ มีสถานะเป็นเพียงสถานีลูกข่ายของโทรทัศน์ระดับชาติหรือเกิดขึ้นด้วยการรับรองของกฎหมายก็ตาม ไม่ถือเป็นปัจจัยกำหนดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่สำคัญเท่ากับว่าในระหว่างการดำรงอยู่หรือพัฒนาการนั้นได้เกิดจุดความขัดแย้งและความไม่พอใจในการดำเนินงานของคนท้องถิ่นที่ตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นจนนำไปสู่การเรียกร้องกดดันทั้งภาครัฐและสถานีฯ ให้ปลดปล่อยการควบคุมและให้กระจายอำนาจอำนาจการกระจายเสียงให้กับระดับท้องถิ่นที่

สถานี่ความเป็นอิสระดำเนินงานโดยเน้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมได้เกิดขึ้นหรือไม่ เหมือนที่เคยเกิดขึ้นกับกรณีของสถานีโทรทัศน์ Terza Rete ประเทศอิตาลี (Giuseppe Richeri 1998) สถานีโทรทัศน์ Omrop Fryslân ประเทศเนเธอร์แลนด์ (Nicholas W. Jankowski 1998) สถานีโทรทัศน์คนพื้นเมือง Aboriginal Television ประเทศแคนาดา (David J. 2005) หรือแม้กระทั่งสถานีโทรทัศน์ BBC ประเทศอังกฤษ (Briggs A. 1995c:624-626, Harver S. and Robins, K. 1994)

หากนำกระบวนการดังกล่าวมาเทียบกับกรณีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคไทยที่มีความแตกต่างระบบการเมืองและวัฒนธรรมแล้วจะพบว่าแม้จะมีการผูกขาดกรรมสิทธิ์จากรัฐมาโดยตลอด แต่แนวโน้ม ณ ปัจจุบันโอกาสในการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีความเป็นไปได้มากกว่าที่เคยเป็นมาก่อน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งหากคนท้องถิ่นมีโอกาสขยายความรู้ประเด็นสิทธิและความสำคัญของระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และขยายประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากขึ้นและแพร่ออกไปยังชุมชนท้องถิ่นอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง คนท้องถิ่นจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญไม่เพียงแต่การพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้

ดังนั้นในยุคปัจจุบันที่โอกาสต่อการพัฒนาให้เกิดโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นมีมากขึ้น คนท้องถิ่นต้องเปลี่ยนบทบาทหันมาเป็นฝ่ายรุกมากขึ้น โดยเผยแพร่ความคิดจิตสำนึกใหม่ที่ก่อตัวขึ้นหลังปี 2540 เป็นต้นมานั้นให้กว้างขวางออกไปยังภาคส่วนอื่นๆ ให้มากขึ้นและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มคนชนชั้นล่างให้เข้ามาร่วมด้วย เพื่อไม่ให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นเครื่องมือรักษาหรือตอบสนองชนชั้นกลางเพียงกลุ่มเดียว เพราะบทเรียนจากอดีตที่ผ่านมาเป็นเครื่องพิสูจน์แล้วว่าลำพังเพียงกลุ่มชนชั้นกลางหรือกลุ่มปกครองในท้องถิ่นไม่มีศักยภาพเพียงพอต่อการได้มาและรักษาโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นไว้ได้

นอกจากนั้นคนท้องถิ่นควรเริ่มให้ความสนใจและสำคัญกับการเข้าไปใช้สิทธิการสื่อสาร เข้าถึงและมีส่วนร่วมในกระบวนการโทรทัศน์ตั้งแต่ระดับล่างไปจนถึงระดับสูงสุดอย่างกระตือรือร้น เพราะหากประชาชนเลือกใช้วิธีการเพิกเฉยเหมือนที่ผ่านจะไม่สามารถพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคได้ แต่จะยิ่งทำให้โทรทัศน์ส่วนภูมิภาคห่างไกลจากการเป็นสื่อที่ตอบสนองท้องถิ่น อีกทั้งยังทำ

ให้ท้องถิ่นสูญเสียโอกาสการใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ ซึ่งจะส่งผลทำให้การปฏิรูปสื่อหรือการจัดระบบสื่อกระจายเสียงในประเทศไทยโดยเฉพาะโทรทัศน์ไม่สามารถก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามที่สังคมคาดหวังได้

จากแนวทางการพัฒนาและบทบาทของกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นดังที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่าแม้การกำเนิดโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเกิดจากปัจจัยการเมืองจากบนลงล่าง (Top – down Politic) แต่การจะเปลี่ยนแปลงไปสู่การดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นก็ย่อมจะต้องเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยทางการเมืองเช่นกัน แต่มิใช่ปัจจัยการเมืองที่มาจากผู้มีอำนาจในการปกครองแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องมาจากการเมืองระดับล่าง (Bottom – up/Civil Politic) หรือที่เรียกว่าการเมืองของภาคประชาชนร่วมด้วยอย่างกระตือรือร้น เพื่อสร้างความสมดุลในการเข้าถึง ใช้ประโยชน์ในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคอย่างเท่าเทียมทั้งปัจจัยทางการเมืองของผู้ปกครองและของประชาชน

ดังนั้นการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคของไทยให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นตามหลักการสากลนั้นต้องเป็นการพัฒนาแบบคู่ขนานระหว่างทางด้านผู้ส่งสารหรือสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคทางด้านโครงสร้างและนโยบายที่มีความเป็นท้องถิ่น และทางด้านผู้รับสารหรือคนท้องถิ่นทางด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมให้เป็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการนำเสนอเนื้อหาที่ตอบสนองและมีความเป็นท้องถิ่นดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น บนเงื่อนไขต้องมีการติดตั้งหรือสร้างความรู้ความเข้าใจต่อคุณลักษณะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ถูกต้องร่วมกันเป็นลำดับแรก ก่อนการขับเคลื่อนการพัฒนาบนพื้นฐานของการรับรู้และเข้าใจความหมายของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่ไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นอีกก้าวสำหรับการสร้างฐานความรู้และความเข้าใจต่อระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคหรือท้องถิ่น (Regional/Local Television) ที่มีการออกอากาศเฉพาะพื้นที่ ผลการศึกษาทำให้เห็นภาพของการดำรงอยู่ของโทรทัศน์ในระดับภูมิภาค ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่แท้จริงนั้น ไม่สามารถแยกขาดออกจากท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นได้ และยังคงต้องแสดงบทบาทหน้าที่การเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มากกว่าการมีที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นเท่านั้นแต่ต้องทำกิจกรรมที่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและเป็นเจ้าของร่วม

การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าระบบโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีคุณลักษณะและการดำรงอยู่ที่แตกต่างกันอย่างมากจากโทรทัศน์ระดับชาติ หรือโทรทัศน์อื่น ๆ ที่ให้บริการอยู่ในท้องถิ่น แต่ปัญหาก็คือตลอดระยะเวลาตั้งแต่การถือกำเนิดมาจนถึงปัจจุบันสังคมไทยทั้งด้านผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างมีความรู้และความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวอย่างจำกัด ซึ่งการขาดความเข้าใจดังกล่าวทำให้คนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานรับมาเฉพาะตัวเทคโนโลยีเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถดำเนินการและใช้สื่อดังกล่าวให้สอดคล้องกับคุณค่าของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้

ดังนั้นการเริ่มต้นพัฒนาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นบนเงื่อนไขปัจจุบันนั้น ควรเริ่มต้นการสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานและคนท้องถิ่นทุกภาคส่วนโดยเฉพาะคนระดับล่างให้สอดคล้องตรงกัน ในประเด็นดังนี้

1. สิทธิการสื่อสาร การเข้าถึงและการเป็นเจ้าของสื่อให้กับคนท้องถิ่น เพื่อให้คนท้องถิ่นทุกกลุ่มได้รับรู้ถึงสิทธิดังกล่าวของตน และสร้างความเชื่อมั่นในการเข้าถึงสื่อได้อย่างเท่าเทียมกัน
2. ประเด็นคุณลักษณะของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นและคุณค่าของโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นที่มีต่อท้องถิ่นให้ทั้งฝ่ายคนท้องถิ่นและ

เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความเข้าใจ และเป็นคนที่มีจิตสำนึกความเป็นท้องถิ่นที่ถือเป็นศักยภาพของสถานีฯ ก่อน

3. แนวคิด รูปแบบและวิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้กับคนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโทรทัศน์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการใช้แนวคิดสิทธิดังกล่าวและยังเป็นการลดความอคติหรือความกลัวต่อการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาปฏิบัติใช้ ที่ปัจจุบันยังพบร่องรอยของความอคติหรือความกลัวจากทั้งสองฝ่าย

หากสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจต่อระบบโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นให้กับคนในสังคมทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้รับสารได้แล้ว ย่อมทำให้สถานีฯ สามารถใช้แนวทางดังกล่าวมากำหนดตำแหน่งฐานะของสถานีฯ เพื่อสร้างความแตกต่างชัดเจนจากสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ โดยการดำรงอยู่ในฐานะเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นนั้นคนท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานต้องรับรู้ว่าสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นโทรทัศน์ที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อระบบการสื่อสารของท้องถิ่น และเป็นที่ยังให้กับท้องถิ่นทั้งในยามวิกฤติและยามปกติได้ รวมทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ประวัติศาสตร์ กิจกรรม คุณค่าของท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นโทรทัศน์ที่นำเสนอข่าวสารความบันเทิงทั่วไปตามแนวคิดของการเป็นโทรทัศน์ระดับชาติหรือโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ที่ไม่สามารถตอบสนองและนำเสนอเสียง และคุณค่าท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นได้ ดังนั้นสถานีฯ ไม่ควรให้ความสำคัญกับความนิยมหรือการเปิดรับมากหรือน้อย เพราะหากคนท้องถิ่นเข้าใจถึงความสำคัญของโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคแล้ว ท่าทีของคนท้องถิ่นต่อการตอบสนองในการใช้ประโยชน์ การเปิดรับหรือแม้กระทั่งการคาดหวัง และการให้ความหมายที่มีต่อสถานีฯ จะเปลี่ยนไปในทิศทางที่สนับสนุนการดำเนินงานของสถานีฯ มากขึ้น

จากผลการศึกษาที่แสดงว่าที่ผ่านมาโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคเป็นกลไกในการขยายหรือต่อยักระบบชนชั้นในสังคมท้องถิ่นโดยเฉพาะชนชั้นกลางและสูงในท้องถิ่นได้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคมากกว่าคนชนชั้นล่าง ซึ่งการตอบสนองสนองเฉพาะกลุ่มดังกล่าวที่ผ่านมาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าเฉพาะกลุ่มคน

ท้องถิ่นดังกล่าวไม่มีพลังพอในการรักษาหรือกำหนดการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นเอาไว้ได้ ดังนั้นการพัฒนาสถานีฯ ให้เป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงแล้ว ควรพิจารณากำหนดแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้คนท้องถิ่นในระดับล่างได้เข้ามามีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคในระดับต่างๆ ร่วมกับกลุ่มคนชนชั้นอื่นมากขึ้น เช่นการเข้าถึงกลุ่มคนต่างๆ ในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมครบรอบสถานีฯ ประจำปี การจัดงานบุญหรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสัญจร ที่เปิดโอกาสให้คนระดับล่างเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเสมอหน้าและเท่าเทียมกับกลุ่มอื่นมากขึ้น

นอกจากนั้นสถานีฯ ควรให้ความสำคัญกับประเภทรายการที่เอื้อหรือส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งที่มาจากผู้เช่าเวลาและรายการที่สถานีฯ ผลิตขึ้นเอง โดยทำความเข้าใจกับผู้ผลิตหรือผู้เช่าถึงหลักการและเป้าหมายหลักของสถานีฯ หรือแบ่งสัดส่วนการนำเสนอที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากกว่ารายการบันเทิงหรือรายการที่ผลิตขึ้นเพื่อแสวงหากำไรมากกว่าเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับพิจารณาการนำเสนอรายการ โดยเช่นการจัดรายการอภิปรายรายการสนทนา รายการข่าว หรือรายการสารคดีที่ผลิตขึ้นภายในท้องถิ่น รวมทั้งการจัดสรรเวลาบางช่วงที่นำเสนอรายการหรือเรื่องราวที่มาจากท้องถิ่นผลิตเองในรูปแบบคล้ายกับแนวคิด citizen reporter เพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาคนท้องถิ่นในด้านการผลิตรายการหรือนำเสนอเรื่องราวของพวกเขาเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวยังสามารถขยายบทบาทการเป็นพื้นที่สาธารณะของสถานีฯ และสร้างความเป็นพลเมืองให้กับคนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับเสียงของคนท้องถิ่นเป็นที่สนใจของสังคมมากขึ้น อันเป็นหลักการและปรัชญาสำคัญประการหนึ่งของการเป็นโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น อีกทั้งยังจะช่วยให้สถานีฯ สามารถลดความห่างเหินหรือแปลกแยกจากท้องถิ่นลงได้

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดประเภท (Licence) โทรทัศน์ในประเทศไทยใหม่ที่มีการกำหนดให้มีโทรทัศน์ระดับท้องถิ่นและระดับชุมชนร่วมกับโทรทัศน์ของรัฐ และเอกชนนั้น ควรมีการกำหนดเงื่อนไขของการตอบสนองท้องถิ่นให้ชัดเจน เช่นกำหนดให้มีการจัดสรรเวลาสำหรับรายการที่มีความเป็นท้องถิ่นอย่างน้อยร้อยละ 25-30 สำหรับโทรทัศน์ประเภทบริการสาธารณะ และลดหลั่นสัดส่วนลงสำหรับโทรทัศน์ระดับท้องถิ่นเชิงพาณิชย์ รวมทั้งควรกำหนดวิธีการส่งเสริมการเข้าถึง

และมีส่วนร่วมในสื่อของคนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมตามประเภทของใบอนุญาต แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดประเภทการประกอบกิจการดังกล่าวนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนและผู้ปฏิบัติงานก่อนโดยการให้ความรู้ความเข้าใจและการตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและจำเป็นของระบบโทรทัศน์ในท้องถิ่นก่อน ถึงจะทำให้นโยบายดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและมีความยั่งยืนที่เกิดจากรากฐานของความผูกพันของคนท้องถิ่นและการมีพันธกิจต่อท้องถิ่นของสถานีโทรทัศน์นั้น ๆ เอง

สำหรับโทรทัศน์ระดับท้องถิ่นหรือภูมิภาคที่เน้นการบริการสาธารณะไม่แสวงหากำไร ควรมีการกำหนดอย่างชัดเจนถึงที่มาของรายได้และการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานต่างๆ ให้หลากหลายเพื่อเป็นคานอำนาจทุนและอำนาจรัฐ นอกจากนี้ควรกำหนดให้หน่วยงาน องค์การระดับท้องถิ่นหรือระดับภูมิภาคทั้งรัฐและเอกชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งสร้างช่องทางและสนับสนุนให้ประชาชนผู้รับสารมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองมากกว่าผู้รับสารที่เฉื่อยชาหรือผู้บริโภคทั้งในด้านการมีส่วนร่วมทางด้านการผลิตรายการ(Co-production) และการบริหารจัดการ (Co-Operation) นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่นควรทดลองนำแนวคิดการผลิตรายการลักษณะ Public Access ที่มีการจัดสรรเวลาสำหรับรายการของกลุ่มภาคประชาชนอย่างเปิดกว้าง สามารถผลิตรายการขึ้นเองโดยสถานีฯ มีฐานะเป็นเพียงพี่เลี้ยงในการผลิตรายการให้สำเร็จ มาใช้เพื่อกระตุ้นให้คนท้องถิ่นและคนในสังคมเกิดการเรียนรู้การใช้สื่อดังกล่าวซึ่งจะกลายเป็นกรณีศึกษาในภาคปฏิบัติการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมถึงการรับรองการสามารถเกิดขึ้นได้จริงของการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารกับสื่อสารมวลชนอย่างโทรทัศน์

การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการสร้างความรู้และความเข้าใจต่อระบบสื่อโทรทัศน์ระดับภูมิภาคบางประเด็นเท่านั้นยังไม่สามารถตอบโจทย์ของสังคมและอธิบายการดำเนินงาน หรือการบริหารโทรทัศน์ในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีความซับซ้อนและยังเป็นเรื่องใหม่ แต่ไม่ว่าหน้าตาของโทรทัศน์ระดับท้องถิ่นจะเป็นอย่างไร ประเด็นสำคัญคือต้องมีการติดตั้งความรู้ ความเข้าใจต่อโทรทัศน์ในระบบนั้น

อย่างกว้างขวางและทั่วถึงให้กับสังคมพร้อมกับการนำเทคโนโลยีเข้าไปในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและการดำเนินงานที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบโทรทัศน์ระดับอื่นๆ นอกเหนือจากระบบโทรทัศน์ระดับชาติอย่างกว้างขวางและครอบคลุมมิติต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างระบบกรรมสิทธิ์ รูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม กลไกการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นความรู้ให้กับสังคมไทยยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ศึกษาเพื่อประมวลคุณลักษณะ ประเภท รูปแบบ การบริหารจัดการของโทรทัศน์ขนาดเล็กหรือโทรทัศน์ระดับภูมิภาคและท้องถิ่นจากต่างประเทศที่มีสภาพสังคมการเมืองและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อเป็นการผลิตสร้างความรู้ที่มีต่อระบบโทรทัศน์ระบบอื่นๆ ที่นอกเหนือไประบบโทรทัศน์ที่รัฐผูกขาดการเป็นเจ้าของเพื่อให้สังคมได้มีความรู้ แนวคิดเพื่อนำไปสนับสนุนการตัดสินใจเลือกและวางกฎเกณฑ์ของการจัดประเภทของโทรทัศน์ในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

2. วิจัยเชิงปฏิบัติการในสร้างชุมชนทดลองในประเด็นการใช้สิทธิการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคตั้งแต่กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักถึงสิทธิการสื่อสารของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารและของสถานีโทรทัศน์ในกระบวนการท้องถิ่นในระดับต่างๆ โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาคำตอบและเข้าใจถึงเงื่อนไขที่จะเป็นโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

3. ศึกษา รูปแบบและวิธีการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทูตและประชาชนท้องถิ่นในการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคคร่วมกันตามคุณลักษณะและการดำรงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของการเป็นโทรทัศน์ส่วนภูมิภาคที่ได้จากการศึกษาค้างนี้

4. ศึกษาความเป็นไปได้การสร้างพื้นที่สาธารณะผ่านรายการโทรทัศน์ และผลกระทบของรายการที่มีต่อคนท้องถิ่นและต่อองค์กรโทรทัศน์ เนื่องจากการศึกษาค้างนี้พบโอกาสความเป็นไปได้ที่รายการและพื้นที่ห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ส่วน

ภูมิภาคจะกลายเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับท้องถิ่นได้ แต่ทว่าในการศึกษาครั้งนี้พบเพียง 1 ครั้งเท่านั้น ดังนั้นควรมีศึกษาวิจัยเพื่อทดสอบแนวทางดังกล่าวโดยการทดลองผลิตรายการด้วยแนวคิดการเป็นพื้นที่สาธารณะและการสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความเป็นพลเมืองให้กับคนท้องถิ่นดังกล่าว เพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสำนึกพลเมืองให้กับคนท้องถิ่นผ่านรายการโทรทัศน์ ศักยภาพของสื่อท้องถิ่นต่อการเป็นพื้นที่สาธารณะ รวมไปถึงจะเป็นคำตอบถึงคุณลักษณะทางด้านรายการที่ตอบสนองของท้องถิ่นอีกด้วย

5. ศึกษาโทรทัศน์ผ่านเคเบิลหรือเคเบิลทีวี ซึ่งถือเป็นโทรทัศน์อีกประเภทหนึ่งของโทรทัศน์ระดับชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีโครงสร้างและการบริหารจัดการที่เป็นอิสระ ยืดหยุ่นและครอบคลุมพื้นที่เฉพาะกลุ่มกว่าสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาคในมิติด้านวัฒนธรรม การพัฒนาท้องถิ่น และด้านการบริหารจัดการที่อาจใช้กรอบนิยามคำว่าโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น และการดำรงอยู่ในฐานะเป็นสื่อเพื่อท้องถิ่นในการศึกษาครั้งนี้ไปปรับใช้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลวรรณ วงศ์กาวิ. 9 ธันวาคม 2549. ชาวบ้านอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์

กมลวรรณ วงศ์กาวิ. 24 มกราคม 2550. ชาวบ้านอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง.

สัมภาษณ์.

“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณข้ามปี เป็นค่าจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สีฯ พร้อมสายอากาศและสายส่งของสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์เด่นชัย จังหวัดแพร่.” บันทึกข้อความที่นร 0901/762, 5 กันยายน 2529. สำนักนายกรัฐมนตรี.

“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณข้ามปี เป็นค่าจัดซื้อเครื่องส่งโทรทัศน์สีฯ พร้อมสายอากาศและสายส่งของสถานีเครื่องส่งโทรทัศน์เด่นชัย จังหวัดแพร่.” หนังสือที่นร 0201/19886, 18 กันยายน 2529. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติจ้างออกแบบพร้อมอุปกรณ์ โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ชอง 11 กรุงเทพมหานคร และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย”. หนังสือเลขที่นร 1206/8065, 26 สิงหาคม 2539. สำนักนายกรัฐมนตรี.

“กรมประชาสัมพันธ์ขออนุมัติผูกพันงบประมาณเป็นค่าจ้างเหมาก่อสร้างอาคารพร้อมติดตั้งอุปกรณ์และค่าควบคุมโครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยชอง 11 กรุงเทพมหานคร และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น และสุราษฎร์ธานี.” หนังสือเลขที่นร 1306/5090, 27 พฤษภาคม 2540. สำนักนายกรัฐมนตรี.

กาชาดลำปางร่วมกับทีวี 8 จัดรายการกุศลนำเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย. (14 ตุลาคม 2521). ไทยนิวส์: 7.

กาญจนา แก้วเทพ. 2543. การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ:ทัศนะของ Habermas. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ), มองสื่อใหม่มองสังคมใหม่, 155-225. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.

- กาญจนา แก้วเทพ. 2544. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2545. สื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่3: กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2546. อีกครั้งกับเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิจัยสังคม 26: 101-135.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2548. ทฤษฎีการสื่อสารตามทัศนะของสำนักทฤษฎีวิพากษ์. ใน ประมวลสารชุดวิชาปรัชญานิตศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7, 287-360. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2549. โทรทัศน์กับวัฒนธรรมแห่งเวลาและพื้นที่. (ม.ป.ท.). (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กลุ่มนักศึกษาฝึกงาน สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือน มีนาคม – พฤษภาคม 2550. 5 พฤษภาคม 2550. สนทนากลุ่ม.
- กอบบ. (13 กันยายน 2510). เก็บภาษีโทรทัศน์ กลัวเขาจะปิดไม่ดูกัน. ถิ่นเหนือ: 10.
- ”การขยายงานด้านโทรทัศน์”. หนังสือที่นร 2149/2502, 28 กรกฎาคม 2502. กรมประชาสัมพันธ์ อ้างถึงใน กรมประชาสัมพันธ์, กองวิทยากร. การขยายงานโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร, 2506. หน้า ก-ง.
- ”การถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ระหว่างกรุงเทพฯ – ลำปาง กับกรุงเทพฯ –ขอนแก่น”. หนังสือที่สร.0201/7600, 17 มิถุนายน 2520. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- ”การปรับปรุงข่ายงานวิทยุโทรทัศน์.” บันทึกข้อความที่สร 0004/1, 3 มกราคม 2521. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- ”การเปลี่ยนขนาดความถี่วิทยุ(โทรทัศน์)”. หนังสือที่สร 0502/9217, 24 มิถุนายน 2507. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

“การเปลี่ยนแปลงระบบโทรทัศน์ 525 เส้น 30 ภาพต่อวินาที เป็น 625 เส้น 25 ภาพต่อวินาที (2 กรกฎาคม – 18 กันยายน 2507”. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (6) สร. 2.1.11/30 เอกสารกองกลาง สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2512ก. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 1 (สิงหาคม): 47-60.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2512ข. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 1 (มิถุนายน): 64-74.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2512ค. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 1 (มกราคม): 59-66.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2513ก. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 2 (กันยายน): 45-52.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2513ข. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 2 (ธันวาคม): 48-55.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2514ก. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 3 (ธันวาคม): 37-44.

กิจกรรมความเคลื่อนไหว ช่อง 8. 2514ข. วารสารไทยทีวี 8 ลำปาง 3 (ตุลาคม): 38-45.

กิติวัฒน์ กิติบุตร. 22 มีนาคม 2550. ผู้จัดการรายการ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.

เกิดขัดแย้งกันเรื่องสถานที่ตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์ จะสวนเทศบาล เทศบาลบอกลโนเค. (5 กุมภาพันธ์ 2503). เอกสาร: 1,2.

เกศรินทร์ สุทธิไชย. 2520. พฤติกรรมการสื่อสารในชนบท: การสำรวจทางสังคม ณ อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกษม ทองเนียม. 16 พฤศจิกายน 2549. อดีตนายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 จังหวัดลำปาง (2505-2537). สัมภาษณ์.

ไกววัล กุลรักษา. 2526. ผลงานของสปช.8. ใน 50 ปี กรมประชาสัมพันธ์ 3 พ.ศ. 2526. 195-199. กรุงเทพมหานคร สำนักนายกรัฐมนตรี.

ชนิษฐา ปานคง. 2543. การเปลี่ยนแปลงสภาพย่านตลาดหลักของเมืองกับการพัฒนานครลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขนิษฐา ศรีรัตน์. 11 พฤศจิกายน 2549. อดีตข้าราชการชั้นตรีสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
ช่อง 8 จังหวัดลำปาง (2512-2514) และอดีตผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
ไทย ช่อง 11 เชียงใหม่ (2542-2547). สัมภาษณ์.

“ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์”.
หนังสือที่ นร 1007/ 3080, 29 เมษายน 2531. สำนักนายกรัฐมนตรี.

“ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์”.
หนังสือที่ นร 0202/5469, 6 พฤษภาคม 2531. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“ขออนุมัติผูกพันงบประมาณเป็นค่าเครื่องส่งโทรทัศน์สีพร้อมอุปกรณ์”. หนังสือเลขที่ นร
1206/607, 20 มกราคม 2538. สำนักนายกรัฐมนตรี.

“ขออนุมัติจัดซื้อและผูกพันงบประมาณเป็นค่าเครื่องส่งโทรทัศน์สีฯ พร้อมอุปกรณ์จังหวัด
แม่ฮ่องสอน ของกรมประชาสัมพันธ์”. หนังสือที่ นร 0202/4943, 26 กันยายน 2532.
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“ขออนุมัติดำเนินการออกอากาศสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์.”
บันทึกข้อความที่ นร 1619/2470, 20 เมษายน 2531. กรมประชาสัมพันธ์ สถานีวิทยุ
โทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11.

ข่าวดีข่าวเด่น...เป็นประโยชน์แต่ผู้มิมีพระคุณทุกท่าน. (10 เมษายน 2505). เอกสาร: 6.

คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 10 สิงหาคม 2549. สื่อเพื่อท้องถิ่น. ภาว
สัมพันธ์

คนดูทีวี. (27 ธันวาคม 2509). ตลาดทีวีและวิทยุ. ถิ่นเหนือ: 5, 21.

ครูผู้หญิง อายุ 53 ปี. 18 พฤศจิกายน 2549. ครูโรงเรียนประถมศึกษาบ้านปางแสนทอง
จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

“โครงการขยายกิจการโทรทัศน์จากส่วนกลางไปสู่ชนบท”. หนังสือที่ สร. 0202/4466, 15
มีนาคม 2522. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์และโครงการขยาย
ข่ายงานวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศ ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย.” บันทึก

ข้อความที่ นร 0801/5923, 18 ธันวาคม 2527. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

“โครงการขยายบริการวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศของกรมประชาสัมพันธ์และโครงการขยายข่ายงานวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย”. หนังสือที่ นร. 0202/757, 18 มกราคม 2528. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“โครงการขยายบริการโทรทัศน์ทั่วประเทศระยะแรกของกรมประชาสัมพันธ์”. หนังสือที่ สร 1004/2866, 15 กรกฎาคม 2520. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย”. บันทึกข้อความที่ นร 1206/ 4842, 9 พฤษภาคม 2539. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กองแผนงานและวิชาการ.

“โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ แห่งประเทศไทย”. หนังสือเลขที่ นร 411/ 23115, 21 มิถุนายน 2539. สำนักนายกรัฐมนตรี.

“โครงการปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และโครงการพัฒนาศูนย์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย”. หนังสือเลขที่ “นร 0215/8645, 2 กรกฎาคม 2539. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“โครงการเชื่อมโยงสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศผ่านดาวเทียมของกรมประชาสัมพันธ์”. หนังสือที่ นร 0412/10941, 13 มีนาคม 2533. สำนักงบประมาณ

“โครงการเชื่อมโยงสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศผ่านดาวเทียมของกรมประชาสัมพันธ์.” หนังสือที่ นร. 0908/1979, 11 เมษายน 2533. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

วิจิตร วุฒิจำพล. 2516. งานวิทยุโทรทัศน์. ใน รายการประจำวันของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8, 12-16. กรุงเทพมหานคร: ศิริมิตรการพิมพ์.

จิราพร ทองบ่อ. 2 เมษายน 2550. ข้าราชการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8.

สัมภาษณ์.

- จินตนา ระวันประโคน. 2542. สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กับการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์กรมหาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขารัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรรยาศักดิ์ อรุณสิทธิ์. 2512. ไปดูโทรทัศน์ช่อง 8 ล้ำปาง เตรียมงานถ่ายทอด. วารสารไทยทีวี 8 ล้ำปาง 1 (มกราคม): 41-46.
- จรรยาศักดิ์ อรุณสิทธิ์. 2514. วิทยุโทรทัศน์ในภาคเหนือของประเทศไทย. วารสารไทยทีวี 8 ล้ำปาง 3 (พฤศจิกายน): 5-20.
- จรัญ ทองสวัสดิ์. 9 ธันวาคม 2549. อดีตนายกเทศบาลอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.
- จุมพล รอดคำดี. 2537. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จัดโทรทัศน์ไปร่วมงานฤดูหนาว พะเยา. 2504. ข่าวประชาสัมพันธ์ (พฤศจิกายน): 979.
- เจ้าหน้าที่. 1 พฤษภาคม 2550. เจ้าหน้าที่ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่. 18 พฤษภาคม 2550. เจ้าหน้าที่ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่. 22 พฤษภาคม 2550. เจ้าหน้าที่ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่ชาย. 2 เมษายน 2550. เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่ชาย. 12 มีนาคม 2550. เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- เจ้าหน้าที่ชาย. 15 มีนาคม 2550. เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าฝ่าย. 3 สิงหาคม 2550. เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่หญิง. 7 มีนาคม 2550. เจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่หญิง สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. 15 มีนาคม 2550. สัมภาษณ์.

ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. 2547. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : การสถาปนาพระราชอำนาจนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ช่อง 8 คีนรั้ง. 10 ธันวาคม 2549. สนทนากลุ่ม.

สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย. 2550. ช่อง 11 ปรับผังใหม่ต้นพ.ค. ขั้วการเมืองเก่าหลุดยกแผง [Online]. แหล่งที่มา: http://www.thaibja.org/page_bx.php?cno=308&cid=5, [30 กรกฎาคม 2550]

ชัยพันธ์ ขัติยะ. 24 สิงหาคม 2550. ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำจังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

ชาวพะเยารับโทรทัศน์ได้ปีใหม่นี้ ดอกคำใต้-พานรับภาพได้ชัดเจน. (13 กันยายน 2509). คนเมือง: 5.

ชาวเหนือมีโอกาสสุขสบายได้เท่า ๆ กับกรุงเทพ. (1 กันยายน 2521). ไทยนิวส์: 5.

ชาย อายุ 52 ปี. 7 มกราคม 2550. คนขับรถรับจ้างประจำทาง จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

ไชยณรงค์ โชติกะวณิช. 5 มิถุนายน 2550. นายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 ฝ่ายช่างเทคนิค สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 ลำปาง (2512-ปัจจุบัน). สัมภาษณ์.

ณรงค์ ยงยุทธ์. 16 พฤศจิกายน 2549. อดีตนายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 จังหวัดลำปาง (2505-2543). สัมภาษณ์.

ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม. 2549ก. คุณหญิงสุพัตรา สื่อของรัฐ ไม่ใช่สื่อของรัฐบาล.
 ใน ณรงค์ ชื่นชม และอติศักดิ์ ศรีสม (บรรณาธิการ), สื่อรัฐ กับการเมือง เสรีภาพ
 อิสรภาพและความเป็นธรรม, 48-60. กรุงเทพมหานคร: ไบเนต พรินเทรส.

ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม. 2549ข. ปรับบทบาทสื่อรัฐ ก้าวสู่เวทีการแข่งขัน. ใน
 ณรงค์ ชื่นชม และอติศักดิ์ ศรีสม (บรรณาธิการ), สื่อรัฐ กับการเมือง เสรีภาพ อิสรภาพ
 และความเป็นธรรม, 115-118. กรุงเทพมหานคร: ไบเนต พรินเทรส.

ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม. 2549ค. ดุษฎี เจิมสิริ หน่วยกล้าตายเดินหน้าสู่ระบบ
 SDU. ใน ณรงค์ ชื่นชม และอติศักดิ์ ศรีสม (บรรณาธิการ), สื่อรัฐ กับการเมือง
 เสรีภาพ อิสรภาพและความเป็นธรรม, 134-142. กรุงเทพมหานคร: ไบเนต พรินเทรส.

ณรงค์ ชื่นชม และ อติศักดิ์ ศรีสม. 2549ง. สุรินทร์ แปลงประสพโชค SDU ช่วยเพิ่มความ
 หลากหลาย. ใน ณรงค์ ชื่นชม และอติศักดิ์ ศรีสม (บรรณาธิการ), สื่อรัฐ กับการเมือง
 เสรีภาพ อิสรภาพและความเป็นธรรม, 144-147. กรุงเทพมหานคร: ไบเนต พรินเทรส.

ดวงแข บุปผา. 7 มกราคม 2550. นักการภารโรง สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 (11)
 จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

ดวงจันทร์ เดชะวัฒน์. 24 มกราคม 2550. ข้าราชการครูเกษียณอายุ อำเภอห้างฉัตร
 จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

ทศพร บุญจันทร์. 2 เมษายน 2550. ข้าราชการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8.
สัมภาษณ์.

ทิพย์สุนันท์ แสนจิตร. 12 มีนาคม 2550. หัวหน้าฝ่ายรายการโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์แห่ง
 ประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

ทิพย์สุนันท์ แสนจิตร. 23 พฤษภาคม 2550. หัวหน้าฝ่ายรายการโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์แห่ง
 ประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

ทิพย์สุนันท์ แสนจิตร. 14 สิงหาคม 2550. หัวหน้าฝ่ายรายการโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์แห่ง
 ประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

ทีวีช่อง 8 ชี้แจงรายรับ. (25 ตุลาคม 2521). ไทยนิวส์:1,15.

- ที.วี.ไทย. (1 ธันวาคม 2507). ที. วี. ที. 8 ควรจะมี. ไทยเหนือ:12.
- ที.วี. สร้างที่ลำปางแน่นอน. (30 สิงหาคม 2503). เอกราช: 1,28.
- ทีวีวันนี้. (9 พฤศจิกายน 2518). ไทยนิวส์: 7.
- ที.วี. 8 จะถ่ายทอดงานราตรีทะลุสูง ไซร์ศิลปะการแสดงของชาวปักษ์ใต้. (4 พฤศจิกายน 2522). ไทยนิวส์: 13.
- โทรทัศน์กำลังขยายมาทางภาคเหนือทุกจังหวัด. (15 สิงหาคม 2510). คนเมือง: 23.
- โทรทัศน์ช่อง 4,8 ถ่ายภาพยนตร์สะพานนวรัฐ แพร่ภาพให้ชมเพื่อเป็นอนุสรณ์ก่อนจะรื้อสร้างใหม่. (17 มกราคม 2510). ถิ่นเหนือ: 5, 8, 10.
- โทรทัศน์ลำปางกับสวนเทศบาล. (10 กุมภาพันธ์ 2503). เอกราช:3.
- ทำพิธีเปิดร้านค้าวิทยุโทรทัศน์. (5 มกราคม 2504). ถิ่นเหนือ: 5, 2.
- ระนะ นาคพันธ์. 52 ปี กรมประชาสัมพันธ์ 3 พ.ค. 2528. กรมประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ. 2537 รายงานสภาวะเศรษฐกิจภาคเหนือประจำปี 2537. เชียงใหม่: (ม.ป.ท.).
- ธวัชชัย ทองขาว. 10 ธันวาคม 2549. หัวหน้าเครื่องส่งสถานีโทรทัศน์ จังหวัดลำปาง หนึ่งในสมาชิกกลุ่มช่อง 8 คืนรัง. สัมภาษณ์.
- นพ นรนาถ. 2550. อ.ส.ม.ท. แตกไม่มีขึ้นดี [Online]. นิตยสารผู้จัดการรายเดือน. แหล่งที่มา: [http:// www.gotomanager.com/ news/ details.aspx?id= 4912](http://www.gotomanager.com/news/details.aspx?id=4912),[2 ตุลาคม[2550]
- นลินี ต้นธูวณิช. 2536. อุดมการณ์และปฏิบัติการทางอุดมการณ์ของชาวนาอีสาน. ใน นิธิ เอียวศรีวงศ์ (บรรณาธิการ), คนธรรมดา รวมบทความและข้อเขียนในวาระครบรอบอายุ 60 ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์, ไม่มีเลขหน้า. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัตมียะ. 2525. หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ส 021. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

- นริศรา บัวขาว. 2541. บทบาทของข่าวท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทนา อินทสี. 13 มีนาคม 2550. ผู้จัดรายการ 6ว สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- นันทนา อินทสี. 16 กรกฎาคม 2550. ผู้จัดรายการ 6ว สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- นพพรธม ไชยวรรณ. 2547. รูปแบบและวิธีการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ “รายการมองเมืองเหนือ” ตามทฤษฎีของผู้ชมในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นันทลักษณ์ นาคะโฆษิตสกุล. 2543. ความสัมพันธ์ในการกำหนดประเด็นข่าวโทรทัศน์ระหว่างศูนย์ข่าวในส่วนภูมิภาคกับสถานีแม่ข่าย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- “นายเฟ่ง ลิ้มปะพันธ์ ประธานสภาจังหวัดสุโขทัย บริจาคที่ดิน”. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. น. 4699. เลขที่ ข1/30 ธันวาคม 2515.
- น้ำทิพย์ เปาป้อ. 28 มีนาคม 2550. ชาวบ้านชุมชนบริเวณที่ตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- บ.สัมพันธ์มิตร ฉายหนังรูทส์ทางทีวี 8 ทุกคืน-เริ่มแล้ว. (6 พฤศจิกายน 2522). ไทยนิวส์: 13.
- บุญสม วิชาเจริญ. 2543. เหยี่ยวหลังแลดดีด. ใน 26 กันยายน 2543 พิธีเปิดอาคารสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่, 15-20. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- บุญยีน ลำปาง. 2513, กันยายน. คุยกันฉันท์มิตร. วารสารไทยโทรทัศน์ 8: 81.
- “เรื่องบริษัทสยามเงินทอง จำกัด ขอเช่าเวลา.” บันทึกข้อความไม่มีเลขที่, 19 กันยายน 2534. ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3, สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง, งานควบคุมฝ่ายรายการ.

ปชส. ขอความเห็นใจเรื่องโฆษณาว่าเป็นการแบ่งเบางบประมาณรัฐ. (20 สิงหาคม 2505).

เอกสาร: 5, 27-28.

ปชส. เผยเหตุใดไม่ยอมขึ้น อ.ส.ม.ท. ก้าวตกเป็นเครื่องมือหาเงิน. (23 ตุลาคม 2521). ไทย

นิวส์: 1,15.

ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่. 10 มกราคม 2550. สัมภาษณ์.

ประชาชนจังหวัดลำปาง เพศชาย อายุ 35 ปี. 16 ตุลาคม 2548. สัมภาษณ์.

ประชาสัมพันธ์, กรม. กองวิทยาการ. 2506. การขยายงานโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร:

(ม.ป.ท.).

ประชาสัมพันธ์, กรม. 3 พฤษภาคม 2527 วันคล้ายวันสถาปนากรมประชาสัมพันธ์ครบรอบ

51 ปี. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).

ประชาสัมพันธ์, กรม. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. 2549. หนังสือ

รายงานประจำปี 2549 สทท. 11 เชียงใหม่. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สยามวิจิตรศิลป์.

ประชาสัมพันธ์, กรม. ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1. 2536. 33 ปี ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1 60

ปีผดุง พงษ์พานิช. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.

ประดิษฐ์ สรรพช่าง. 18 พฤศจิกายน 2549. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัด

ลำปาง และอดีตผู้จัดรายการท้องถิ่นของโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 จังหวัดลำปาง.

สัมภาษณ์.

ประมวล. 28 มีนาคม 2550. อายุ 45 ปี แม่ค้าขายของชำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

สัมภาษณ์.

ประโยชน์ เจริญมวัง. 28 มีนาคม 2550. อายุ 71 ปี ชาวบ้านอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

สัมภาษณ์.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. 2548. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จากแนวคิดใน

ต่างประเทศ สู่บทเรียนจากกรณีวิจัยในสังคมไทย. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุน

สนับสนุนการวิจัย.

ปณณพร วัฒนไพบุลย์กิจ. 1 พฤศจิกายน 2550. เจ้าหน้าที่เครือข่ายสื่อภาคประชาชน
จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

เปิดสัมมนาเขตประชาสัมพันธืทั่วประเทศที่ลป. จอมพลสฤษดิ์ ให้ตั้งรีพีทีเตอร์ไปตาก. (15
พฤษภาคม 2506). เอกสาร: 7, 25.

เป็ง คำธรรช. 28 มีนาคม 2550. อายุ 67 ปี ชาวบ้านอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.
สัมภาษณ์.

“ผลการพิจารณาระบบสื่อสารเพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์”. หนังสือที่สร
0504/132, 12 มกราคม 2521. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.

“ผลการพิจารณาระบบสื่อสารเพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์”. หนังสือที่ สร.
0202/ อ่านไม่ออก, 14 กุมภาพันธ์ 2521. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

ผู้หญิง. 10 มกราคม 2550. ผู้ร่วมกิจกรรมงานวันเด็กประจำปี 2550 ของสถานีโทรทัศน์แห่ง
ประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

พร พัชรประกิต. จดหมายถึงอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เรื่อง ขอยกเลิกการเช่าเวลาจากทาง
สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ส่วนภูมิภาค, 23 มีนาคม 2535.

พลอย ทองสวัสดิ์. 9 ธันวาคม 2549. อดีตเจ้าของร้านค้าที่มีเครื่องรับโทรทัศน์แรก ๆ ของ
อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

พรพรรณ บุญสุข. 2549. อัตรากำลัง งบประมาณ ทรัพย์สิน. หนังสือรายงานประจำปี 2549
สทท. 11 เชียงใหม่, 17. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สยามวิจิตรศิลป์.

พิธีเปิดอาคารกรมประชาสัมพันธ์. 2506. ข่าวประชาสัมพันธ์. (สิงหาคม): 986.

พิเชษ. (10 สิงหาคม 2506). ข้อบกพร่องของโฆษกชาย. คนเมือง: 12.

พิเชษ. (20 กรกฎาคม 2506). ฝ่ายห้องส่งและกำกับภาพควรแก้ไข. คนเมือง: 11-12.

พิศิษฐ์ ชาวลาธวัช. 2542. ปฏิรูปสื่อมวลชนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม และผลักดัน
องค์กรการปกครองท้องถิ่นให้มีอิสระ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดับเบิลได้นายน์.

- โพธิ์ ทาชมพู่. 28 มีนาคม 2550. เพศชาย อายุ 65 ปี ชาวชุมชนที่ตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ปัจจุบัน. สัมภาษณ์.
- ไพเราะ เลิศวิราม. 2546. Big TV. The Era of Changing เปิดเบื้องลึก บิ๊กทีวีไทย. กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์.
- ภัทรา บุรารักษ์. 2548. วาทกรรมสื่อภาคประชาชน: อำนาจและการท้าทาย. วารสารนิเทศศาสตร์ 1:114-135.
- มะเส็ง. (24 มกราคม 2510). เรื่องที่ส่งกลิ่น...เฮ้ย ส่งเสียงออกอากาศ. ถิ่นเหนือ: 5, 3.
- มะเส็ง. (16 พฤษภาคม 2510). ตลาดทีวีและวิทยุ ถิ่นเหนือ: 6.
- มะเส็ง. (20 ธันวาคม 2509). ตลาดทีวีและวิทยุ. ถิ่นเหนือ: 5, 21.
- เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับจำนวนสถิติเครื่องรับโทรทัศน์-วิทยุในอดีตที่ผ่านมา...จนถึงปัจจุบัน. 2529. มีเดีย โฆษณาและการตลาด 3: 94-98.
- มหากุศลสร้างตึกพยาบาลสุจินตโรโรงพยาบาลนครเชียงใหม่. (2 กันยายน 2521). ไทยนิวส์: 5.
- เมืองทอง รัตนชัย. 18 พฤศจิกายน 2549. ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นลำปาง. สัมภาษณ์.
- แม่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ อายุ 38 ปี. 13 มกราคม 2549. สัมภาษณ์.
- ย้อนรำลึกความเป็นมา. 2549. หนังสือรายงานประจำปี 2549 สทท. 11 เชียงใหม่, 13-14. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สยามวิจิตรศิลป์.
- รักษศักดิ์ วัฒนพานิช. 2528. 25 ปีที่ผ่านมาในสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3. ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบวันสถาปนาศูนย์ประชาสัมพันธ์ เขต 3 ครบรอบปีที่ 25, 16-18 กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- รักษศักดิ์ วัฒนพานิช. 2543. (สัมภาษณ์โดย สนิท สัทธรักษ์). กำเนิดโทรทัศน์ไทย (พศ.2493-2500). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: 97
- รักษศักดิ์ วัฒนพานิช. 10 กรกฎาคม 2550. อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์. สัมภาษณ์.

ระมิงค์. (30 มีนาคม 2508). คอลัมน์ระมิงค์ตอบแฟน. คนเมือง: 11.

รัสรินทร์ บัวพรหมพัฒน์. 6 พฤษภาคม 2550. หัวหน้าศูนย์ข่าวช่อง 7 ภาคเหนือ. สัมภาษณ์.

“รายงานการจัดสรรเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ(เงินกู้ SAL) สำหรับแผนงานพัฒนา
สื่อกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ ของกรมประชาสัมพันธ์.” 2545 [Online]. แหล่งที่มา
<http://www.soc.go.th>, [8 กรกฎาคม 2550].

“เรื่องการกำหนดอัตราค่าเช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11.” คำสั่งที่
398/2550, 21 พฤษภาคม 2550. กรมประชาสัมพันธ์.

“เรื่องการผลิตรายการตามนโยบายของรัฐ.” ที่นร. 0213 (สทท ชม/225) 25 มิถุนายน 2547.
สำนักนายกรัฐมนตรี.

“เรื่องการผลิตรายการตามนโยบายของรัฐ.” ที่นร. 0213/134 (สทท ชม/225) 19 เมษายน
2547. สำนักนายกรัฐมนตรี.

“เรื่องงบประมาณประจำปี 2502.” หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (3) สร.0201.4.1 กองกลาง
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

“เรื่องบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการ”. คำสั่งที่ 25/2505, 28 กุมภาพันธ์ 2505. กรม
ประชาสัมพันธ์.

“เรื่องรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยเคลื่อนที่กรมประชาสัมพันธ์ในจังหวัดต่าง ๆ (11
เมษายน 2506-2 ธันวาคม 2510”. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร 2.1/102 เอกสาร
กองกลาง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

เรื่องสรุปเหตุผล/ข้อเสนอแนะของผู้เช่าเวลาที่ไม่สามารถเช่าเวลาสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. 2550. เรื่องสรุปเหตุผล/ข้อเสนอแนะของผู้เช่าเวลาที่ไม่สามารถ
เช่าเวลาสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. 2550. เชียงใหม่:
สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

ลดภาษี ลดราคาแล้ว. (1 ธันวาคม 2523). ไทยนิวส์:14.

- วชิรา รินทร์ศรี. 2537. การศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง ในฐานะสื่อมวลชนส่วนภูมิภาค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร เพชรพลอย. 10 ธันวาคม 2549. อดีตช่างไฟฟ้าสื่อสาร สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 และประชาสัมพันธ์จังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบัน. สัมภาษณ์.
- วิภา อุดมจันทร์. 2546. โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- วิจิตร ไชยวัฒน์. 28 เมษายน 2550. อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์คนเมือง พ.ศ. 2497-2521. สัมภาษณ์.
- วิริยะ กลิ่นเสาวคนธ์. 2536. การวิเคราะห์รายการเพื่อท้องถิ่นของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 12 สุราษฎร์ธานี วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช สุวรรณบาตร. (10 พฤศจิกายน 2505). ความก้าวหน้าของทีวี. ช่อง 8. เอกสาร: 11.
- วิรัช สุวรรณบาตร. (10 กุมภาพันธ์ 2506). โทรทัศน์ภาคเหนือ. เอกสาร: 11,23.
- วศิน ปัญญาภูธรตระกูล. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในล้านนากับการก่อตัวของสำนักท้องถิ่น พ.ศ. 2459-2580. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- วิโรจน์ หลุยบุญเป็ง. 2549. เราต้องทำให้ได้. หนังสือรายงานประจำปี 2549 สทท. 11 เชียงใหม่, 24. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สยามวิจิตรศิลป์.
- ศปข. 2 จ.ลำปางเตรียมงานฉลองครบรอบ 26 ปีการก่อตั้ง จัดรายการมหรสพการแสดงจาก วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ รายการบันเทิงจากศรีสมเพชรร่วมให้ความสำคัญ. (1 พฤศจิกายน 2529). ไทยนิวส์: 13.
- ศรี ใจปวน. 28 มีนาคม 2550. อายุ 59 ปี ชาวบ้านจังหวัดเชียงใหม่ อาชีพค้าขาย. สัมภาษณ์.

ศรีนวล วงศ์ตระกูล. 6 มกราคม 2550. ข่าวสารการครู อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง.

สัมภาษณ์.

ศรีเนตร ทิพย์มณี. 24 มกราคม 2550. ชาวบ้านอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

ศิริพร กิตติวรากุล. 7 พฤษภาคม 2550. อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ.

สัมภาษณ์.

สมรรัตน์ มะนิลา. 28 มีนาคม 2549. ผู้สื่อข่าว ระดับ 7 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11
จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

สถาพร เตือนแจ่ม. 7 พฤศจิกายน 2549. อดีตนายช่างไฟฟ้าสื่อสาร สถานีโทรทัศน์แห่ง
ประเทศไทย ช่อง 8 (2522-ปัจจุบัน). สัมภาษณ์.

สถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ ใกล้จะเปิดแล้ว. (5 พฤศจิกายน 2521). ไทยนิวส์:14.

สนุกตื่นเต้นทุก ๆ ตอนกับภาพ-เสียงของชนโย. (2 พฤศจิกายน 2523). ไทยนิวส์: 7.

สมาน นันทะ. 23 มีนาคม 2550. ช่างไฟฟ้าสื่อสาร 6 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11
เชียงใหม่. สัมภาษณ์.

สมาน พูแสง. 2543. วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนลำปาง. ใน ไพโรจน์ ไชย
เมืองขึ้น (บรรณานุกรม), ลำปางในมิติวัฒนธรรม, 24-33. ลำปาง: ลำปางบรรณกิจ
พริ้นต์.

สมัย วัฒนะโชติ. 19 พฤศจิกายน 2549. อดีตผู้ประกาศสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง
11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

สมาคมส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่น ทูรกันดารเตรียมช่วยเชียงใหม่-ลำปาง ทางช่อง 8. (6
กันยายน 2521). ไทยนิวส์: 4,6.

ลักเสริญ รัตนชัย. 15 ตุลาคม 2548. อดีตผู้จัดรายการโทรทัศน์ท้องถิ่น สถานีโทรทัศน์แห่ง
ประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง. สัมภาษณ์.

สายพิน เชิงเขาว์. 2536. สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 กับการพิทักษ์สิทธิของประชาชนในท้องถิ่น:
กรณีศึกษาสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์รั่วไหลจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะจังหวัดลำปาง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายพิน เชียงเขาวี. 20 เมษายน 2549. ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและแผน สำนักงาน ประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่, อดีตหัวหน้าฝ่ายข่าวโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2512. รายงานผลการสำรวจข้อมูลเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2512. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2518. รายงานผลการสำรวจข้อมูลเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2518. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2525. รายงานผลการสำรวจข้อมูลเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2526. รายงานผลการสำรวจข้อมูลเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2526. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2527. รายงานผลการสำรวจข้อมูลเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2527. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2532. รายงานการสำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2537. รายงานการสำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่. 2545. รายงานประจำปี 2545 สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สยามวิจิตรศิลป์.

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. 9 มีนาคม 2550. [รายการดินน้ำป่าพัฒนาชีวิต ตอนถ่านหินกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (แม่เมาะ)].

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. 13 เมษายน 2550. [รายการรอบภูมิภาค ตอน บุรณะโบราณสถาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่].

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. 2544. เอกสารประกอบวาระการประชุม ประจำเดือน สทท. เชียงใหม่ ครั้งที่ 3/2544, 12 กรกฎาคม 2544. เชียงใหม่: 15

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา).

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. 2546. เอกสารประกอบวาระการประชุม ประจำเดือน สทท. เชียงใหม่ ครั้งที่ 2/2546, 22 พฤษภาคม 2546. เชียงใหม่: 15

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา).

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. 2546. เอกสารประกอบวาระการประชุม ประจำเดือน สทท. เชียงใหม่ ครั้งที่ 3/2546, 12 กรกฎาคม 2546. เชียงใหม่: 15

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2537. รายงานการสำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).

สินิทธ์ สิทธิรักษ์. 2543. กำเนิดโทรทัศน์ไทย (พศ. 2493-2500). พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิริวัฒน์ แสงसानติธรรม. 9 ธันวาคม 2549. ชาวบ้าน อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง. สัมภาษณ์.

สุกัญญา เอี่ยมชัย. 2539. การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตรา คำชาติย์. 9 พฤศจิกายน 2549. ศิลปินซอพื้นบ้าน. สัมภาษณ์.

สุพัทธรา บันทัน. 2512. คุยกันฉันท์มิตร. วารสารไทยโทรทัศน์ 8 12 (ธันวาคม): 67.

สุพัชรินทร์ โพธิ์ทองนาค. 2541. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและการจัดผังรายการของ

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาค

วิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทัศน์ จันทร์ศรีเมือง. 2513. คอลัมน์คุยกันฉันท์มิตร. วารสารโทรทัศน์ช่อง 8. 24 (ธันวาคม)

: 94.

- สุทธิ ชัตติยะ. 2545. มองสหท. 11 แบบคนใน. ครบรอบ 14 ปี สหท. 11, 11 กรกฎาคม
(มิถุนายน – กรกฎาคม): 75-79.
- สุธาริน คุณผล. 2541. บทสำรวจพื้นที่สาธารณะ. รัฐศาสตร์สาร 20: 167-213.
- สุรจิต จารุเศรณี. 2506. คำนำ. การขยายงานโทรทัศน์, ก-ข. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- สุรัชย์ เงินคำคง. 12 มีนาคม 2550. เจ้าหน้าที่กระจายเสียง 4 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- สุรัชย์ เงินคำคง. 25 พฤษภาคม 2550. เจ้าหน้าที่กระจายเสียง ระดับ4, สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- สุรัชย์ เงินคำคง. 14 สิงหาคม 2550. เจ้าหน้าที่กระจายเสียง ระดับ4 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- สุรนนท์ เวชชาชีวะ. 10 สิงหาคม 2549. การเสวนาเรื่องสื่อท้องถิ่น ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 ลำปาง. 24 เมษายน 2531. รายการคุยกับท่าน [บทรายการโทรทัศน์ ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 8 ลำปาง].
- สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. 2550. รายงานการสำรวจรับฟังความคิดเห็นในการรับชมรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เชียงใหม่. เชียงใหม่: สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา)
- สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์. 2526. งานบริการโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์. 50 ปี กรมประชาสัมพันธ์ 3 พฤษภาคม 2526. 77- 84. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- สื่อสารทบ.ทอดกฐิน. (3 ตุลาคม 2518). ไทยนิวส์: 4.
- หฤทัย ชัดนาค, ระดม คำสีสังข์, อ้อมจิต เป้าศรี และรพีพรรณ พุ่มพวง. 2547. สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พิษณุโลก ในฐานะโทรทัศน์เพื่อท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- หาญ วัฒนโชติ. 19 พฤศจิกายน 2549. อดีตนายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 8 จังหวัดลำปาง (2505-2542). สัมภาษณ์.

ห้างมงคลวิทยุ-โทรภาพ. (20 กุมภาพันธ์ 2505). เอกสาร: 10.

ห้างมงคลวิทยุโทรภาพ. (10 กุมภาพันธ์ 2505). เอกสาร: 11.

ให้ข้าราชการซื้อโทรทัศน์เงินผ่อน จะติดตั้งเครื่องรับสาธารณะให้อีก. (20 กันยายน 2503).

เอกสาร: หน้า.1

อดีตและปัจจุบัน ผู้อำนวยการศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1. 2536. อดีตและปัจจุบัน
ผู้อำนวยการศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1. ใน 33 ปี ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1 60 ปี ผดุง
พงษ์พานิช 6-11. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท ขอนแก่น.

อริชัย ต้นกันยา. 5 มิถุนายน 2550. ผู้รายงานข่าว 5 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย 11
เชียงใหม่. การสัมมนาเพื่อร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของ
สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่ ณ ห้องประชุมสำนัก
ประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่. การสัมมนา.

อัจฉราวดี บัวคลี่. 8 พฤษภาคม 2550. บรรณาธิการหนังสือพิมพ์พลเมืองเหนือ จังหวัด
เชียงใหม่. สัมภาษณ์.

อรุณมาศ ธาระวานิช. 2540. บทบาทสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ลำปางกับการส่งเสริมวิถีชีวิต
และภูมิปัญญาชาวบ้านล้านนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาการ
ประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุ คงกระพันธุ์. 5 มิถุนายน 2550. นายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 6 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
ช่อง 11 เชียงใหม่. สัมภาษณ์.

อาวุธ โทณะวณิก. 15 ตุลาคม 2548. อดีตนายช่างไฟฟ้าสื่อสาร 7 สถานีโทรทัศน์แห่ง
ประเทศไทยช่อง 8 จังหวัดลำปาง, เจ้าหน้าที่ฝ่ายช่างชุดแรกที่เข้ามาทำงานใน
สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 จังหวัดลำปาง ก่อนปี 2505 และเกษียณอายุราชการเมื่อปี 2537.
สัมภาษณ์.

อาษา นันตาเครือ. 13 มีนาคม 2549. ช่างไฟฟ้าสื่อสาร ระดับ 6 สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
ไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.

- อำพล บุญจันทร์. 5 พฤษภาคม 2550. ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัด เชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- อำพล บุญจันทร์. 5 มิถุนายน 2550. ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- อำพล บุญจันทร์. 16 กรกฎาคม 2550. ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์.
- อำพล บุญจันทร์. 3 สิงหาคม 2550. ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดเชียงใหม่. การประชุมประจำเดือนของสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เชียงใหม่ ประจำเดือนกรกฎาคม 2550 ณ ห้องประชุม สำนักงานประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่. การประชุม.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. 2544. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย: โครงสร้างทางเศรษฐกิจทางการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. 2545. สื่อมวลชนในยุคปฏิรูป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์คบไฟ.
- อสท. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 จัดประกวดเรียงความในหลวงของเรา. (30 ตุลาคม 2521). ไทยนิวส์: 6.

ภาษาอังกฤษ

- Atkins, W. 2002. The Politics of Southeast Asia's New Media. Survey: Curzon Press.
- Berrigan F. 1977. Yugoslavia a Different Model. In Berrogam F. ed. Access: Some Western Models of Community Media, 213-224. Belgium: Georges Thone.
- Briggs, A.1995a. The History of Broadcasting in The United Kingdom Sound and Vision 1945-55 Vol 4. New York: Oxford University press.
- Briggs, A.1995b. The History of Broadcasting in The United Kingdom Competition 1955-1974 Vol 5. New York: Oxford University press.

- Bordenave, J. D. 1994. Participative Communication as a part of Building the Participative Society. In S. A.White, S.K. Nair and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.35-48. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.
- Canova- Lamarque, G., Peerrot, M., and López, B. 1998. France: Identity crisis of regional television and expansion of local television. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.43-64. London: John Libbey & Company Ltd.
- Cormack, M. 1998. United Kingdom: more centralization than meets the eye. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.201-214. London: John Libbey & Company Ltd.
- Canova - Lamarque, Michel Peerrot and Bernat López. 1998. France: Identity crisis of regional television and expansion of local television. In Miquel de Moragas Spà and Carmelo Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, 43-64. London: John Libbey & Company Ltd.
- Dahlgren, P. 1995. T.V and the Public Sphere Citizenship, Democracy and the Media. London: Sage Publication.
- David, J. 2005. Seeing Ourselves, Being Ourselves: Broadcasting Aboriginal Television in Canada. In P. Listyne (ed.), Cultural Studies from theory to Action, pp. 193-197. Blackwell Publishing.
- Golding P. and Murdock G. 2000. Culture, Communications and Political Economy. In Curran. J and Gurevitch.M. (eds.), Mass Media and Society, 70-91: London : Arnold

- Harver S. and Robins D. 1994. Voices and Places: The BBC and Regional Policy. The Political Quarterly, Vol. 65 issue 1 : 39-52.
- Jacopson, T. L. 1994. Modernization and Post-Modenization Approaches to Participatory Communication for Development. In S.A.White, K. Sadanandan Nair and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.60-75. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.
- Jankowski, N. W. 1998. The Netherlands: In search of a niche for regional television. In Miquel de Moragas Spà and Carmelo Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.139-159. London: John Libbey & Company Ltd.
- Johnson, K. 2000. Television & Social Change in Rural India. New Delhi: Sage Publication.
- Julkunen, E and Sarmela, M. 1987. Information Technology and Structural Change in Local Cultures. Publications of the Finnish National Commission for Unesco No. 39.
- Kleinsteuber, H. J. and Thomab, B. 1998. Germany: The initiative in the hands of the Länder. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.65-81. London: John Libbey & Company Ltd.
- Lefebvre, H. 1991. The Production of Space. Translated by Donald Nicholson-Smith. Blackwell.
- Livingstone, S. and Lunt P. 1994. Talk on Television Audience Participation and public Debate. London : Roulledge.

- Meyrowitz, J. 1985. No sense of Place The Impact of Electronic Media on Social Behavior. New York: Oxford University Press.
- Pérez, R. 2004: Communicating truth in the midst of authoritarianism: Radio's potential for mediation in Latin America. In Lee, P, (ed.), Many Voices, One Vision The Right to Communicate in Practice, 135-148. Southbound Sdn. Bhd : WACC.
- Meyrowitz, J. 1985. No sense of Place the Impact of Electronic Media on Social Behavior. New York : Oxford University Press.
- Moragas Spà, M de and Garitaonandia, C. 1998. Television in the regions and the European audi-visual space. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.5-20. London: John Libbey & Company Ltd.
- Moragas Spà, M. de and López, B. 1998. The European audio-visual policy The Regions: An unsolved problem. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.215-229. London: John Libbey & Company Ltd.
- Mosco,V. 1996. The Political Economy of Communication Rethinking and Renewal. London: SAGE Publication Ltd.
- Mosco.V. 1999. New York.Com: A Political Economy of the "Informational" City. The Journal of Media Economic, 12:103-116.
- Nair, S. K. and White, A. S. 1994. Participatory Development Communication as Cultural Renewal. In A. S. White, S. K. Nair and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.135-193. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.

- Poulsen, J. 1998. Denmark: From community radio to regional television. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.35-41. London: John Libbey & Company Ltd.
- Richeri, G. 1998. Regional television without a regional vocation. In M. de Moragas Spà and C. Garitaonandia (eds.), Decentralization in the Global Era Television in the regions, nationalities and small countries of the European Union, pp.117-138. London: John Libbey & Company Ltd.
- Thomas, P. 1994. Participatory Development Communication: Philosophical Premises. In A. White Shirley, S. K. Nair and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.45-59. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.
- White, S. A. 1994. Introduction – The Concept of Participation: Transforming Rhetoric to Reality. In S. A. White, S. K. Nair and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.15-32. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.
- White, S.A, Nair, S.K and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.15-32. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.
- White, S. A. and Patel Pradeep, K. 1998. Participatory Message Making with Video : Revelutions from Studies in India and the USA. In S. A. White, S. K. Nair and J. Ascroft (eds.), Participation Communication Working for Change and Development, pp.191-203. New Delhi: Sage Publication India Pvt Ltd.
- Yamane, T. 1973. Statistics, An Introductory Analysis. Third edition, New York : Harper & Row.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวภัทรา บุรารักษ์ เกิดวันที่ 15 สิงหาคม 2513 ภูมิลำเนาจังหวัดเชียงราย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ปริญญาโทบริหารธุรกิจ วิทยาลัยโยนง จังหวัดลำปาง ปีพ.ศ. 2541

ประวัติการทำงาน ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ศูนย์ข่าวภาคเหนือ (2536-2539) เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง(2541-2543)) อาจารย์ประจำสาขาการประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา (2545-ปัจจุบัน(2551) ติดต่อ: E-mail:burarak@yahoo.com

ผลงานวิชาการที่ผ่านมา มีดังนี้ เรื่อง บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นจังหวัดพะเยากับการศึกษาตามอัธยาศัย, เรื่อง Civic Media Discourse: Power and Resistance นำเสนอในการประชุมนานาชาติ International Association for Media and Communication Research (IAMCR) Taipei 26-28 July 2005 , ฉบับแปลเป็นภาษาไทย เรื่อง วาทกรรมสื่อภาคประชาชน อำนาจและการท้าทาย ตีพิมพ์ในวารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 23 ฉบับที่ 1-4 2548 , งานวิจัยเรื่อง Look Other and Know Other, We need places for our voice นำเสนอในการประชุมนานาชาติ The 2007 International Conference on Inter-Asian Culture, Communication, Conflict, and Peace, May 4-5 2007 The City University of Hong Kong และเรื่อง Thai Regional Television Through the Eyes of The Local นำเสนอในงาน The 10th International Conference on Thai Societies in a Transnationalized World. January 9-11 2008 Tammasat University, Bangkok, Thailand.